

שבוע פרשת מקץ - חנוכה

כ"ה כסלו - ב' טבת ה'תשנ"ג (9 - 15 December 12)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל-שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחַתְּלַק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מְלֹךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזִירָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנו אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׂמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְךָ: וַיֵּשֶׂא יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לַיְלָב בְּסֹד יִשְׁרָיִם וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָה־רַר פָּעְלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
וְיִשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שִׁכַּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמֶדֶת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־יֵאֵשׁ יִרְא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצֵי יְהוָה זֶרְעוּ דוֹר
יִשְׂרָיִם יְבָרֵךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בְּחִשְׁךְ אֹר לְיִשְׂרָיִם חֲנוּן
וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצָרָיו: ט פּוֹר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רִשָּׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחַרֵּק וְנֶמֶס תְּאֹת רִשָּׁעִים תֹּאכֵד:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיא - מתוך "תהילות מנחם"

ג. ומבאר בזה כ"ק מו"ח אדמו"ר עפ"י מ"ש בזהר⁸ "לית מחשבה תפיסא בך כלל, אבל נתפס איהו ברעותא דלבא". דמחשבה בכל דרגותי (השגה דבינה, ובחי' חכמה שלמעלה ממנה, כולל ראי' דחכמה⁹), תופסת רק בגילויים ולא בעצמות, וע"י רעותא דלבא תופסים בהעצמות. והוא ע"ד אהבת בן לאביו שהיא אהבה עצמית שמעצם הבן לעצם האב. ואהבה זו נקראת בשם רעותא דלבא. וזהו הפירוש "נתפס איהו ברעותא דלבא", דכמו שהבן מעורר את עצמות האב, דכשהבן צועק אבא ניזוז האב בכל מהותו, כמו"כ הוא בנמשל, שאהבה עצמית שמצד עצם הנשמה תופסת בהעצמות. וזהו הפירוש שתכלית ועיקר החכמה הוא תשובה ומעשים טובים, כי החכמה תופסת רק בגילויים (כנ"ל), ובכדי לתפוס בהעצמות הוא ע"י תשובה ומעשים טובים. אולם ביאור זה הוא רק אודות המעלה שיש בתשובה ומעשים טובים לגבי חכמה. (שלמרות שבכוחות הנפש, לימוד התורה, שהוא בשכל, נעלה יותר מתשובה ומעשים טובים שבמדות שבלב ובכח המעשה, מ"מ התשובה ומעשים טובים דוקא תופסים בהעצמות). ולפי"ז מובן ג"כ שכאשר ע"י החכמה הוא מגיע לתשובה ומעשים טובים, רעותא דלבא, הרי גם החכמה מקבלת מעלה זו, שהיא החכמה. אבל עדיין אינו מבואר כיצד "עיקרה של תורה שיהי' עמה תשובה ומעשים טובים", הרי סו"ס הם ב' ענינים שונים? ומדברי כ"ק אדמו"ר משמע שגם זה מתורץ ע"י ביאורו.

(8) ח"ג רפט, ב "דלא אתידע ולא אשתמודע כו' אלא ברעותא דלבא". ובתקו"ז בהקדמה יז, א "לית מחשבה תפיסא בך כלל".
(9) ראה בסה"מ תרפ"ט ע' 108, קונטרסים שם ל, ב שמחשבה הוא אותיות חש"ב מ"ה. חש"ב הוא ההנחה שכלית, ומ"ה הוא ראי' דחכמה, ולית מחשבה תפיסא ב', שגם המ"ה אינו נתפס בהעצמות.

מפתח כללי

מסכת שבת עם ביאורים	כ	סדר הנחת תפילין	א
מדף סז עד דף עג	קמב	מזמורי תהלים קיא, קיב	ב
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		מאמר ד"ה ברוך שעשה נסים לאבותינו	ג
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	כא	שבת פרשת מקץ, זאת חנוכה, היתשמי"ג	ה
אדמו"ר הזקן	קמא	שיחת שבת פרשת מקץ,	ד
שולחן ערוך הלכות שבת	כב	שבת חנוכה, היתשכ"ו	ז
אדמו"ר הזקן	קמא	לקוטי שיחות – פרשת מקץ	ה
תורה אור	כג	(בלה"ק) כרך י	כה
אדמו"ר הזקן	קמא	ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי	ו
שערי אורה	כד	יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כט
אדמו"ר האמצעי	קמב	זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה	ז
מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	כה	ז"ל שניאורסאהן חוברת יט, תרגום מאידיש	ל
אדמו"ר ה"צמח צדק"	קמג	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מקץ	ח
תורת שמואל תרל"ב	כו	שיעור יומי חומש לשבוע פרשת מקץ	ט
אדמו"ר מוהר"ש	קמד	שיעורי תהלים לשבוע פרשת מקץ	י
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כז	שיעורים בספר התניא (מוגה)	יא
אדמו"ר מוהרשי"ב	קמד	לשבוע פרשת מקץ	נו
ספר המאמרים קונטרסים	כח	לוח "היום יום" לשבוע פרשת מקץ	יב
אדמו"ר מוהרי"צ	קמו	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יג
לקוטי דיבורים	כט	שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:	
אדמו"ר מוהרי"צ	קמו	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מקץ	יד
דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	ל	פרק אחד ליום לשבוע פרשת מקץ	טו
אדמו"ר מוהרי"צ	קמז	ספר המצוות לשבוע פרשת מקץ	טז
אגרות קודש	לא	נביאים וכתובים	יז
אדמו"ר מוהרי"צ	קמח	מלכים א פרק ז, תהלים פרק סח	קב
חומש לקריאה בציבור	לב	משניות – מסכת סוטה	יח
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	לג	ביאור קהתי	קד
לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ	לד	עין יעקב מסכת יומא	יט
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	לה		

1 בהדלקת נרות חנוכה מברכים (בנוסף לברכת "להדליק נר חנוכה"):
 2 בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה, הִנֵּה
 3 בְּרָכָה זֹאת קָאֵי מְכוּונָה (לֹא עַל הַנֶּס דְּנִצְחוֹן הַמְּלַחְמָה, מְסַרְתָּ
 4 גְּבוּרִים בְּיַד חַלְשִׁים וְכוּ',¹ אף שגם זה בהחלט נס וראוי להודות על
 5 כַּךְ אֱלֹא) עַל הַנֶּס שֶׁהָיָה
 6 בְּפֶה הַשָּׁמַן כְּמוֹסָפֵר בַּגְּמֵרָא
 7 "שֶׁשֶׁנְּסַנְסוּ יוֹנִים לְהִיכֵל, טִימָאוּ
 8 כָּל הַשְּׂמִינִים שֶׁבַּהִיכֵל. וְכַשְּׁגַבְרָה
 9 מַלְכוּת בֵּית חֲשִׁמוֹנָי וְנִצְחוּם,
 10 בְּדָקוּ וְלֹא מִצְאוּ אֵלָא פַךְ אֶחָד
 11 שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁהָיָה מוֹנַח בְּחֻתְמוֹ שֶׁל
 12 כֶּהֵן גְּדוֹל וְלֹא הָיָה בּוֹ אֵלָא
 13 לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד. נַעֲשֶׂה בּוֹ נֶס
 14 וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֵה יָמִים..."²
 15 וְלִכֵּן כִּיוּן שֶׁהַבְּרָכָה הִיא עַל נֶס
 16 פַּךְ הַשֶּׁמֶן מְבָרְכִים אוֹתָהּ
 17 כְּשֶׁמְדַלְּקִין נְרוֹת חֲנֻכָּה
 18 (אוּ כְּשֶׁרֹאִים אֶת
 19 הַנְּרוֹת)² שֶׁתִּקְנוּם לְזַכֵּר
 20 הַנֶּס שֶׁהָיָה בְּפֶה הַשָּׁמַן.
 21 וְהִנֵּה מְבֹאֵר בְּדַבּוּר
 22 הַמְּתַחִיל, מֵאִמֵּר חֲסִידוֹת
 23 הַמְּתַחִיל בְּמִילִים אֵלֶּה בְּרוּךְ
 24 שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַדְמוּר
 25 הַזֶּקֶן רַבֵּי שְׁנִיאֹר זְלַמֵּן מְלֹאֵי
 26 בַעַל הַתְּנִיא, הָאֲדַמּוּר הָרֵאשׁוֹן
 27 בְּשׁוֹשֶׁלֶת אֲדַמּוּרֵי חַב"ד (עַם
 28 הַגְּהוֹת וְהַעֲרוֹת כּו')
 29 דְּהַצְּמַח צִדְקָה³ נְכַדוּ רַבֵּי
 30 מִנְחָם מַעֲנַד, הָאֲדַמּוּר הַשְּׁלִישִׁי
 31 בְּשׁוֹשֶׁלֶת אֲדַמּוּרֵי חַב"ד)⁴,
 32 שֶׁבְּכַדֵּי לְהַבִּין מַה שֶּׁנֶּס דְּחֻנְכָּה קָבַעוּ
 33 בְּנְרוֹת הַבְּהַדְלַקַת נְרוֹת חֲנוּכָה, צָרִיף לְהַקְדִּים תְּחִלָּה בְּאוּר עֲנִין
 34 הַשָּׁמַן לְפִי פְּנִימוֹת הַתּוֹרָה. וּמְבֹאֵר שֶׁם בְּאוֹתוֹ מֵאִמֵּר חֲסִידוֹת בְּאַרְבָּה,
 35 בְּאֵרִיכוֹת, דְּזָה הַעֲבוּדָה שֶׁשָּׁמַן גְּשָׁמִי צָף עַל גְּבִי (זֵין וְיָמִים) כָּל
 36 הַמְּשַׁקְּיָן⁵ בְּפוֹעַל הוּא [כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבְּגִשְׁמֵימוֹת שֶׁהֵם
 37 מְשַׁתְּלֵשִׁים מְעַנִּינֵם בְּרוּחָנִיּוֹת]⁶ וְלִכֵּן הַמְּצִיאוֹת הַגְּשֵׁמִית מְכוּונָה

38 לְשׁוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי שֶׁלָּהּ] מְפַנֵּי שֶׁשָּׁמַן בְּשׁוֹרְשׁוֹ וּמְקוּרׁוֹ הַרוּחָנִי הוּא
 39 לְמַעַלָּה מִזֵּין וְיָמִים מְדַרְגָּה אֲלוּקִית־רוּחָנִית נְעִלִית יוֹתֵר מֵאִשְׁרֵי הַשׁוֹרֵשׁ
 40 וְהַמְקוּרֵי הַרוּחָנִי שֶׁל הַיֵּין וְהַמִּים וְלִכֵּן גַּם בְּגִשְׁמֵימוֹת הוּא צָף מְעִלְיָהּ. דְּזֵין
 41 וְיָמִים הֵם מְקַבְּלִים לְסַפִּירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת בִּינָה וְחֻכְמָה (זֵין שֵׁשׁ בּוֹ טַעַם
 42 נוֹבַע מְסַפִּירַת בִּינָה שֶׁהִיא
 43 הַתְּפַתְחוֹת שֶׁל הַרְעִיּוֹן לְאוּרָךְ
 44 וְלְרוּחָב וַיֵּשׁ בָּהּ הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה,
 45 וְיָמִים שְׁאִין בָּהֶם טַעַם נוֹבְעִים
 46 מְסַפִּירַת חֻכְמָה שֶׁהִיא הַנְּקוּדָה
 47 הַרְאִשׁוֹנִית שֶׁל הַרְעִיּוֹן הַשְּׁכִלִי
 48 לְפָנָי שֵׁשׁ בּוֹ הַבְּנָה מְעַמִּיקָה),
 49 וְשָׁמַן הוּא חֻכְמָה
 50 סְתִימָאָה חֻכְמָה סְתוּמָה, הַיֵּינוּ
 51 חֻכְמָה נִסְתָּרַת שֶׁלֹּא בָּאָה לְיָדֵי
 52 גִּילּוּי, חֻכְמָה שֶׁבְּפִתּוֹר
 53 בְּבַחֲנִית כְּתוּר עֲלִיּוֹן שֶׁלְּמַעַלָּה
 54 מְהַסְפִּירוֹת (כֶּשֶׁם שֶׁהַכְּתוּר הוּא
 55 מַעַל רֵאשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם), לְמַעַלָּה
 56 מְהַמְשִׁכָה וְהַתְּגַלּוֹת בְּעוֹלָמוֹת.
 57 וְעַל־פִּי־זָה מְבֹאֵר שֶׁם
 58 בְּמֵאִמֵּר הַנּוֹכַח זֶה שֶׁחֲנַכְתָּ
 59 הַמְּזוּבָּח הַיְתָה כְּמוֹרֵשׁ
 60 בְּתוֹרָה עַל־יְדֵי שֶׁמְשַׁחַו
 61 אוֹתוֹ בְּשָׁמַן הַמְּשַׁחַה?
 62 הַשָּׁמֶן הַמִּיּוּחָד שֶׁבּוֹ נִמְשַׁחוּ
 63 הַמְּשַׁכֵּן וְכִלּוֹ לְפָנָי שֶׁהַתְּחִיל
 64 הַשִּׁימוּשׁ בָּהֶם. פִּי חֲנוּכָּה
 65 הַמְּזוּבָּח (חֲנֻכַּת מְלִשׁוֹן
 66 חֲנוּכָּה הַיֵּינוּ הַתְּחִלַת הַעֲבוּדָה בּוֹ)
 67 הָיָה עַל־יְדֵי הַמְּשַׁכַּת
 68 הַתְּגַלּוֹת מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה שֶׁל

בס"ד. שבת פרשת מקץ, זאת חנוכה
ה'תשמ"ג*

בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה,
 הִנֵּה בְּרָכָה זֹאת קָאֵי (לֹא עַל הַנֶּס דְּנִצְחוֹן
 הַמְּלַחְמָה, מְסַרְתָּ גְּבוּרִים בְּיַד חַלְשִׁים וְכוּ',¹ אֱלֹא) עַל
 הַנֶּס שֶׁהָיָה בְּפֶה הַשָּׁמַן. וְלִכֵּן מְבָרְכִים אוֹתָהּ כְּשֶׁמְדַלְּקִין
 נְרוֹת חֲנֻכָּה (אוּ כְּשֶׁרֹאִים אֶת הַנְּרוֹת)² שֶׁתִּקְנוּם לְזַכֵּר
 הַנֶּס שֶׁהָיָה בְּפֶה הַשָּׁמַן.

וְהִנֵּה מְבֹאֵר בְּדַבּוּר הַמְּתַחִיל 'בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים'
 לְאַדְמוּר הַזֶּקֶן (עַם הַגְּהוֹת וְהַעֲרוֹת כּו') דְּהַצְּמַח
 צִדְקָה³,⁴ שֶׁבְּכַדֵּי לְהַבִּין מַה שֶּׁנֶּס דְּחֻנְכָּה קָבַעוּ בְּנְרוֹת,
 צָרִיף לְהַקְדִּים תְּחִלָּה בְּאוּר עֲנִין הַשָּׁמַן. וּמְבֹאֵר שֶׁם
 הוּא [כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבְּגִשְׁמֵימוֹת שֶׁהֵם מְשַׁתְּלֵשִׁים
 מְעַנִּינֵם בְּרוּחָנִיּוֹת]⁶ מְפַנֵּי שֶׁשָּׁמַן הוּא לְמַעַלָּה מִזֵּין וְיָמִים.
 דְּזֵין וְיָמִים הֵם בִּינָה וְחֻכְמָה (זֵין בִּינָה, וְיָמִים חֻכְמָה),
 וְשָׁמַן הוּא חֻכְמָה סְתִימָאָה, חֻכְמָה שֶׁבְּפִתּוֹר. וְעַל־פִּי־זָה
 מְבֹאֵר שֶׁם זֶה שֶׁחֲנַכְתָּ הַמְּזוּבָּח הַיְתָה עַל־יְדֵי שֶׁמְשַׁחַו
 אוֹתוֹ בְּשָׁמַן הַמְּשַׁחַה.⁷ כִּי חֲנוּכָּה הַמְּזוּבָּח (חֲנֻכַּת מְלִשׁוֹן
 חֲנוּכָּה) הָיָה עַל־יְדֵי הַמְּשַׁכַּת אוֹרוֹת נְעִלִים שֶׁלְּמַעַלָּה
 מִהַמְּשַׁכּוֹת שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּרִבָּנוֹת וְכוּ' שֶׁהָיוּ אַחֲרֵי־כֵן

אֲרוֹת אֲלוּקִיִּים־רוּחָנִיִּים נְעִלִים שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַמְּשַׁכּוֹת וְהַגִּילּוּיִים
 מִלְּמַעַלָּה שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּרִבָּנוֹת וְכוּ' שֶׁהָיוּ אַחֲרֵי־כֵן כְּתוּצָאָה מְעוּבֶדֶת
 הַקְּרִבָּנוֹת וְשֹׂאֵר הַעֲבוּדוֹת שֶׁהָיוּ בְּמִשְׁכֵּן (וְלֵאחֲרַי מִכֵּן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ) וּמֵאִחֵר
 שְׁבַעַת הַחֲנִינוּךְ וְהַחֲנוּכָה שֶׁל הַמְּזוּבָּח נִמְשַׁכוּ אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים בְּיוֹתֵר, הִיא צוּרָךְ
 לְמִשׁוֹחַ אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁהַשׁוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי שֶׁלּוֹ נַעֲלָה בְּיוֹתֵר, כִּפִּי שִׁיתְּבֹאֵר לְהֵלֵן
 [וְעַנִּיין זֶה שֶׁל מְשִׁיחַת הַמְּזוּבָּח בְּשֶׁמֶן בַּעַת חֲנוּכָּתוֹ קָשׁוּר לְעַנִּיין נוֹסֵף שֶׁהִיא

(* יצא לאור בקונטרס חנוכה – תשמ"ח, "לקראת ימי החנוכה... ערב חנוכה, שנת הקהל, שנת תשמ"ח". 1) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה. 2) שבת כג, ב. טושו"ע או"ח הל' חנוכה סתרע"ו ס"א. שם ס"ג. 3) נדפס בקונטרס בפ"ע "קה"ת, תשי"א, ובאוה"ת חנוכה כרך ה תקנז, ב ואילך (וראה שם תתריד, א-ב ע"ד מאמר זה). 4) ראה שם סעיף ד (אוה"ת שם תתקסא, ב ואילך). 5) ראה טבול יום פ"ב מ"ה. שבת ה, ב. וש"נ. רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ח ה"ג (שמן שצף ע"ג יין). רמב"ם הל' שבת פ"ג ה"ד (שמן צף על פני המים). 6) ראה תניא פ"ג – בנוגע לכחות דנפש האלקית. ועד"ז הוא בנוגע לכל הנבראים – ראה בארוכה סה"מ תרכ"ט ע' קמד ואילך. ובכ"מ. 7) צו ח, י"א. וראה תשא ל, כה-כח. פקודי מ, ט"ז. נשא ז, פד. שם, פח.

ברוך שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

ביאור בדרך אפשר

1 בחנוכת המזבח וְכַמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁸, דְּזָה שְׁהַנְּשִׂיאִים הַתְּנַדְּבוּ
 2 לְחַנְּפַת הַמְּזֻבַּח רְבוּי מַתְּנוֹת, וְגַם הִקְרִיבוּ קְטֹרֶת עַל-גְּבִי
 3 הַמְּזֻבַּח הַחִיצוֹן⁹, כַּמְּפֹרֶשׁ בְּתוֹרָה בְּפִרְשֵׁי נֶשֶׁא שְׁקִרְבוֹת הַנְּשִׂאִים
 4 בְּחֻנֹּכַת הַמְּזֻבַּח הֵיוּ קִרְבוֹת עֲשִׂירִים שֶׁהִכִּילוּ "רִיבּוּי מַתְּנוֹת" וְגַם קְטוֹרֶת, הֵנָּה
 5 טַעַם הַדְּבָר הוּא, כִּי בְּכָדִי
 6 לְחַנֵּף אֶת הַמְּזֻבַּח שְׁהִיָּה 1
 7 רְאוּי לְהִקְרִיב עָלָיו 2
 8 קִרְבָּנוֹת לְאַחַר מִכֵּן, הִיָּה 3
 9 צְרִיף לְהַמְשִׁיף בּוֹ כַּחֲכֵנָה 4
 10 וְהַקְדָּמָה לְעִבּוּדֵי הַקִּרְבוֹת 5
 11 הַמְּשֻׁכּוֹת נִעְלָוֹת בְּיֹתֵר, 6
 12 שְׁלֹמְעָלָה מֵהַמְּשֻׁכּוֹת 7
 13 שְׁעַל-יָדֵי הַקִּרְבָּנוֹת וְכוּ' 8
 14 שְׁהִיו אַחֲרֵי-כֵן כִּי דוּקָא 9
 15 הַהַמְשֻׁכּוֹת הַנִּעְלָוֹת הִלְלוּ עֲשׂוֹ אֵת 10
 16 הַמְּזֻבַּח מוֹכֵן וּמוֹכֵשׁ לְעִבּוּדֵי 11
 17 הַקִּרְבוֹת. וְלִכֵּן הִיָּה הַחֲנוּף 12
 18 דֵּהַמְּזֻבַּח עַל-יָדֵי שְׁמִשְׁחוֹ 13
 19 אוֹתוֹ בְּשִׁמְוֹן, שְׁשׁוֹרְשׁוֹ 14
 20 וּמְקוּרֹוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶן הַגִּשְׁמִי הוּא 15
 21 בְּחֵינֵי חֲכָמָה סְתִימָאָה, 16
 22 חֲכָמָה 'סְתוּמָה' וְנִעְלַמַת 17
 23 שְׁלֹמְעָלָה מֵהַמְּשֻׁכּוֹת 18
 24 שְׁנִמְשְׁכוּ אַחֲרֵי-כֵן עַל-יָדֵי 19
 25 הַקִּרְבָּנוֹת וְהַנְּסִיכִים 20
 26 שֶׁהִקְרִיבוּ וְנִסְכוּ עַל גְּבִי הַמְּזֻבַּח 21
 27 מִחֻנֹּכַתוֹ וְאֵילֶךְ. וְלֹא-חֲתִירִי 22
 28 שְׁמִבְּאָר עֲנִין שְׁמֵן 23
 29 הַמְּשֻׁחָה, שְׁבוּ הַשְׁתַּמְשׁוּ, 24
 30 כַּמְּמֹר, בְּחֻנֹּכַת הַמְּזֻבַּח, הוּא 25
 31 מְבָאָר¹⁰, בְּהַמְשֵׁךְ הַמְּאֹמֵר
 32 הַזֶּה, דְּשִׁמְוֹן לְמֹאֵר הַשֶּׁמֶן שְׁבוּ הַדְּלִיקוּ אֶת הַמְּנֹרָה בְּמִשְׁכַּן וּבְבֵית
 33 הַמְּקֹדֶשׁ [שְׁבוּ ב'שֶׁמֶן לְמֹאֵר' שֶׁל הַדְּלִקַת הַמְּנֹרָה הִיָּה הַגֵּס דְּחַנְּפָה]
 34 הוּא נִעְלָה יוֹתֵר גַּם מִשְׁמֵן הַמְּשֻׁחָה¹¹ כִּפִּי שִׁתְּבֹאֵר לְהֵלֵן.
 35 (ב) וַיֵּשׁ לְוֹמֵר, דְּזָה שְׁמִבְּאָר בְּאַרְכָּה בְּהַמְּאָמֵר (דְּחַנְּפָה)
 36 הַטַּעַם לְזָה שְׁחַנְּפַת הַמְּזֻבַּח הִיָּה עַל-יָדֵי שְׁמֵן הַמְּשֻׁחָה

ביאור בדרך אפשר

37 כַּמְּבֹאֵר לְעֵיל הוּא לֹא רַק בְּתוֹר הַקְּדָמָה, לְהוֹכֵן הַעֲנִיין הַמְּסוּבֵר בְּהַמְשֵׁךְ
 38 הַמְּאֹמֵר, שְׁעַל-יָדֵי-זֶה עַל-יָדֵי הַקְּדָמָה בִּיאֹר עֲנִיין שְׁמֵן הַמְּשֻׁחָה וּמְעַלְתוֹ
 39 הַמְּיוּחָדֵת יוֹכֵן יוֹתֵר גְּדֹל הַעֲלֹוי הַמְּעַלָּה וְהִיתְרוֹן הַמְּיוּחָדִים דְּשִׁמְוֹן
 40 לְמֹאֵר (שְׁלֹמְעָלָה יוֹתֵר גַּם מִשְׁמֵן הַמְּשֻׁחָה) שְׁבוּ הִיָּה הַגֵּס
 41 דְּחַנְּפָה, בְּהַדְּלִקַת נֹרוֹת
 42 הַמְּנֹרָה, אֲלֵא, שְׁגַם עֲנִין
 43 זֶה עֲצֻמוֹ (הַמְּעַלָּה שֶׁל חַנְּפַת
 44 הַמְּזֻבַּח בְּשִׁמְוֹן הַמְּשֻׁחָה)
 45 שִׁנְף לְחַנְּפָה¹². שְׁהִירִי
 46 הַטַּעַם עַל זֶה שְׁנִקְרָא הַחַג
 47 בְּשֵׁם חַנְּפָה הוּא עַל שֵׁם
 48 חַנְּפַת הַמְּזֻבַּח שְׁהִיָּה¹³
 49 אֲזִי¹⁴ וְאֵם כֵּן בִּיאֹר עֲנִיינוֹ שֶׁל
 50 חֻנֹּכַת הַמְּזֻבַּח אֵינְנוּ רַק הַקְּדָמָה
 51 לְבִיאֹר עֲנִינוֹ שֶׁל שְׁמֵן הַמְּשֻׁחָה
 52 אֲלֵא יֵשׁ לוֹ קֶשֶׁר וְשִׁיכּוֹת פְּנִימִית
 53 לְכֻלָּלוֹת עֲנִינוֹ שֶׁל חֻנֹּכָה שְׁהִירִי
 54 הַיּוֹנוּסִים גְּרַמּוֹ לְהַפְסֵקֵת הַעִבּוּדָה
 55 בְּבֵית הַמְּקֹדֶשׁ, וְכַאֲשֶׁר
 56 הַחֲשׁוֹנָאִים נִצְחוּ אֶת הַיּוֹנוּסִים,
 57 עִבּוּדֵי בֵית הַמְּקֹדֶשׁ חֲזָרוּ
 58 לְמִקְוָמָה וְהִיָּתָה חֻנֹּכָה שֶׁל
 59 הַמְּזֻבַּח מְחֻדָּשׁ.
 60 וְזֶהוּ גַם מֵהַטַּעַמִּים אַחַד
 61 הַטַּעַמִּים עַל זֶה שְׁבַחְנָהּ
 62 קוֹרִיין בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה בְּתַפִּילַת
 63 שְׁחִרִית בְּכָל יוֹם מִימֵי הַחֻנֹּכָה
 64 אֶת פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה בְּפִרְשֵׁי נֶשֶׁא
 65 בְּהֵם מְסוּפֵר אֹדוֹת קִרְבָּנוֹת
 66 הַנְּשִׂאִים¹⁵ שְׁגַם הָאֲחַת
 67 הַסִּיבּוֹת לְכֵן הִיא בְּגִלְל שְׁעֲנִיין
 68 חֻנֹּכַת הַמְּזֻבַּח קְשׁוֹר לְעֻצֵם הַעֲנִיין שֶׁל יְמֵי הַחֻנֹּכָה. דְּעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ
 69 לְוֹמֵר, כִּי כִשֶׁם שֶׁבַעֵת חֻנֹּכַת הַמְּזֻבַּח בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה, בְּהַקְּמַת הַמְּשֻׁכָן,
 70 מִשְׁחוּ אֶת הַמְּזֻבַּח בְּשִׁמְוֹן הַמְּשֻׁחָה שְׁגַם בְּחַנְּפַת הַמְּזֻבַּח שְׁהִיָּה
 71 בְּחַנְּפָה הִיָּה הַעֲנִין דְּשִׁמְוֹן הַמְּשֻׁחָה אֲמַנֵם לֹא בְּשִׁמְוֹן גִּשְׁמִי כְמוֹ
 72 בְּחֻנֹּכַת הַמְּזֻבַּח בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה אֲלֵא "שְׁמֵן הַמְּשֻׁחָה" בְּרוּחָנִיּוֹת¹⁶. אֲלֵא

(8) תו"א וישב ד"ה בכ"ה בכסלו (כט, ד ואילך). לקו"ת נשא כט, א ואילך. (9) ד"לא מצינו קטורת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד, והוראת שעה היתה" (פרש"י עה"פ נשא ז, יא – ממנחות נ, סע"א ואילך). (10) בסעיף ה (אוה"ת שם תתקסב, ב ואילך). וראה גם שם סעיף ד (תתקסב, א). (11) כדלקמן בפנים סעיף ט. (12) להעיר מהמאמר סוף סעיף ד (אוה"ת שם תתקסב, סע"א), שלאחרי הביאור דענין שמונת ימי המילואים ושייכותם לשמן המשחה, מוסיף "ועד"ז יובן שמונה ימי חנוכה". ולהעיר גם מזה שהביאור דחנוכת המזבח בתו"א שם הוא בדרוש דחנוכה (ד"ה בכ"ה בכסלו). אלא שבתו"א שם אין מדובר בענין שמן המשחה. (13) ראה גם מגילת תענית פ"ט. יל"ש מלכים סוף רמז קפד. מרדכי ואו"ז הובאו בד"מ ורמ"א לטושו"ע או"ח הל' חנוכה רסתר"ע. ועוד. וראה לקו"ש ח"י ע' 279. ח"כ ע' 633 בהערה. חכ"ה ע' 379, ובהערות שם. (14) חדא"ג מהרש"א לשבת כא, ב. (15) רש"י מגילה ל, סע"ב. הובא בב"ח או"ח הל' חנוכה סתרפ"ד. (16) להעיר גם מהתחלת הקריאה דחנוכה (נשא ז, א) "ויהי ביום

ביאור בדרך אפשר

1 שְׂיֵשׁ בוֹ בחנוכת המזבח בחנוכה עֲנֵנָן נֶעְלָה יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בַּחֲנוֹכַת הַמִּזְבֵּחַ
2 בַּפֶּעַם הַרְאֵנוּהָ – הִגַּס שְׁהָיָה בְּשֶׁמֶן לְמֵאֹר, שֶׁהוּא נֶעְלָה יוֹתֵר
3 (פִּנ"ל) מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

4 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁסוּיִם הַקְּרִיאָה דִּימֵי הַחֲנֻכָּה בְּיוֹם הָאֲחֵרִין שֶׁל חֲנוּכָה
5 הַנִּקְרָא "זֹאת חֲנוּכָה" (לְאַחֲרֵי

6 שְׁקוּרְאֵינָן הַקְּרִבָּנוֹת
7 דְּהַנְּשִׂאִים, וְגַם זֹאת
8 חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם
9 הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ וּמוֹכִיזִים אֶת
10 עֲנֵינָן חֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֶׁמֶן
11 הַמִּשְׁחָה) הוּא בְּהַעֲלוֹתָךְ
12 אֶת הַנְּרוֹת וְהָרִי הַכְּתוּב מְדַבֵּר
13 עַל נְרוֹת הַמְנוּרָה שְׁרוּמוֹ (גַּם)
14 עַל נְרוֹת חֲנֻכָּה¹⁷, וְלִכֵּן

15 קִבְּעוּ לִסִּים אֶת קְרִיאַת הַתּוֹרָה
16 שֶׁל יְמֵי חֲנוּכָה בַּפְּסוּקִים אֵלֶּה
17 מִפְּרֹשֶׁת בַּהֲעֻלוֹתָךְ אִף שֶׁעֲנֵינָן
18 חֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ וְקִרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים
19 מִסְתַּיִם בְּסוֹף פְּרֹשֶׁת נִשְׂא דִּישׁ
20 לוֹמֵר, שֶׁהוּא סֵדֵר הַדְּבָרִים
21 בַּתּוֹרָה, בְּסֵדֵר דְּמִלְמַטָּה
22 לְמַעְלָה, כִּךְ שֶׁהֵעֵנִין הַשְּׂנִי
23 נֶעְלָה יוֹתֵר מִהָרֵאשׁוֹן וְלִכֵּן הַסֵּדֵר
24 הוּא בְּתַחֲלָה בַּפְּרֹשֶׁת נִשְׂא
25 חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ עַל-יְדֵי
26 שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה (וְקִרְבָּנוֹת
27 הַנְּשִׂאִים שֶׁהֵם חֵלֶק מֵעֲנֵינָן
28 חֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ), וְלֹאֲחֲרֵי-זֶה
29 הֵעֵנִין הַנֶּעְלָה יוֹתֵר דִּשְׁמֵן
30 לְמֵאֹר וְהִגַּס שְׁנֵעֲשֶׂה בוֹ.
31 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר בַּפְּרֹשֶׁת יוֹתֵר מֵהִי
32 הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל נֶס פֶּךָ שֶׁמֶן הַשְּׂמֹן וְהַדְּלִקַת הַנְּרוֹת לַגִּבֵּי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְחֲנוּכַת
33 הַמִּזְבֵּחַ.

34 (ג) וּבֵאֹר הֵעֵנִין, הִנֵּה הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ עַל-גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ,
35 וְכֵן הִנְסִיכִים שֶׁהָיוּ מִנְּסִיכִים עָלָיו, הֵם הַמִּשְׁכַּת בְּחֵינַת
36 פְּנִימִיּוֹת¹⁸. שְׁלֹכָן נִקְרָאִים קְרִבָּנוֹת וְנִסְכִּים בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם

ביאור בדרך אפשר

37 לְבִרְכָה בְּשֵׁם אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה¹⁹, הַאוֹכֵל וְהַשְּׂתִיָּה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא,
38 כְּכִיכּוֹל כִּי הַהִמְשָׁכָה הַהֲתַגְלוֹת הָאֱלוּקִית הַרוּחָנִית שְׁעַל-יְדֵי הַקְּרִבָּנוֹת
39 וְהַנְּסִיכִים הִיא בְּחֵינַת פְּנִימִיּוֹת אוֹר אֱלוּקִי שִׁיּוֹרד וְנִמְשָׁךְ וְנִקְלַט בְּעוֹלָם
40 בַּפְּנִימִיּוֹת, בַּהֲתַאֲמָה לַגְּדֵרֵי הָעוֹלָם וַיְכּוֹלֵת הַקְּלִיטָה שֶׁלוֹ (בְּדַגְמַת אֲכִילָה

41 וּשְׂתִיָּה בְּגִשְׂמִיּוֹת עַל יְדֵי
42 הָאָדָם שְׁנֵעֲשִׂים דָּם וּבִשָּׂר
43 כְּכִשְׂרוֹ כִּיּוֹן שֶׁהֵם חוֹדְרִים בוֹ
44 בַּפְּנִימִיּוֹת. בְּשׁוֹנָה מֵרִיחַ, לְמַשֵּׁל,
45 שֶׁהָאָדָם אֵכָן נִהְנֶה מִמֶּנּוּ אֲבָל אֵין
46 בוֹ מִמּוֹשָׁת שֶׁחוֹדֶרֶת בָּאָדָם
47 בְּצוּרָה פְּנִימִית, וְלִכֵּן הוּא מִשֵּׁל
48 לְעֵנִינָן הַקְּטוּרֹת). וְהַהִמְשָׁכָה
49 שְׁעַל-יְדֵי הַנְּסִיכִים שֶׁנִּמְשְׁלוּ
50 לְשִׁתִּיָּה הִיא נֶעְלִית יוֹתֵר
51 מֵהַהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי
52 הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְאֲכִילָה.
53 דְּכִמוֹ שֶׁבְּאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה
54 בְּגִשְׂמִיּוֹת, עַל-יְדֵי הַלֶּחֶם
55 מִתְגַּלָּה רַק חֵיצוֹנִיּוֹת
56 הַחַיּוֹת דְּהַנֶּפֶשׁ, וְעַל-יְדֵי
57 הַיַּיִן מִתְגַּלָּה פְּנִימִיּוֹת
58 הַנֶּפֶשׁ, וְלִכֵּן כֹּאשֶׁר "נִכְנַס יַיִן
59 יֵצֵא סוּד", כִּי הַיַּיִן מִגְּלָה רוֹבֵד
60 עֵמוּק וְנִסְתֵּר בְּנֶפֶשׁ בְּעוֹד שֶׁהִלַּחֵם
61 מִגְּלָה רַק רוֹבֵד חֵיצוֹנִי כְּמוֹ כֵּן
62 הוּא בְּאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה
63 הַקְּרִבָּנוֹת וְהַנְּסִיכִים דְּמִזְבֵּחַ,
64 דְּהַהִמְשָׁכָה גִּלּוּי הָאֱלוּקוֹת
65 שְׁעַל-יְדֵי הַקְּרִבָּנוֹת
66 שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם לֶחֶם²⁰
67 כְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה "אֵת קִרְבְּנֵי לַחֲמִי"

68 הוּא (רַק) "הַתְּפִשְׁטוֹת הַחַיּוֹת כֹּל הָעוֹלָמוֹת" (הִיא
69 הָאוֹר הָאֱלוּקִי הַנִּקְרָא מִמְּלֵא כֹּל עֲלָמִין וְכַמְבוּאֵר בַּחֲסִידוֹת שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי
70 הַיּוֹרֵד לְהַחַיּוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת הוּא הַתְּגָלוֹת חֵיצוֹנִית בְּלִבְד לְעוֹמַת פְּנִימִיּוֹת
71 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֵצְמוֹ שֶׁלְּמַעַל מֵהָעוֹלָמוֹת), וְעַל-יְדֵי הַנְּסִיכִים הַנְּעֻלִים
72 יוֹתֵר מִהַקְּרִבָּנוֹת, כְּמַעֲלַת הַיַּיִן עַל הַלֶּחֶם, הוּא הַמִּשְׁכַּת וְגִלּוּי הַפְּנִימִיּוֹת

הוּא (רַק) "הַתְּפִשְׁטוֹת הַחַיּוֹת כֹּל הָעוֹלָמוֹת" (הִיא
הָאוֹר הָאֱלוּקִי הַנִּקְרָא מִמְּלֵא כֹּל עֲלָמִין וְכַמְבוּאֵר בַּחֲסִידוֹת שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי
הַיּוֹרֵד לְהַחַיּוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת הוּא הַתְּגָלוֹת חֵיצוֹנִית בְּלִבְד לְעוֹמַת פְּנִימִיּוֹת
הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֵצְמוֹ שֶׁלְּמַעַל מֵהָעוֹלָמוֹת), וְעַל-יְדֵי הַנְּסִיכִים הַנְּעֻלִים
יוֹתֵר מִהַקְּרִבָּנוֹת, כְּמַעֲלַת הַיַּיִן עַל הַלֶּחֶם, הוּא הַמִּשְׁכַּת וְגִלּוּי הַפְּנִימִיּוֹת

כלות משה ג' וימשח גו', ומהקריאה דיוס ח' דחנוכה (נשא שם, פד) "זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו גו'". (17) ראה טור
או"ח הל' חנוכה סתרפ"ד "כדי להשלים של חנוכה בסדר הנרות". ולהעיר גם מרמב"ן ר"פ בהעלותך. (18) לקו"ת נשא כט, א*.
(19) מגילה יב, א וברש"י שם ד"ה כדת. (20) כמ"ש לחם אשה לה' (ויקרא ג, יא), לחמי לאישי (פינחס כת, ב). וראה לקו"ת שלח
מא, ג ואילך.

(* בלקו"ת שם מדובר בענין הקרבנות. אבל מזה שמבאר שם החילוק בין קרבנות לקטורת, דקרבנות הם "בחי" פנימית" וקטורת הוא "בחי" מקיף" (ושלכן
הקטורת לא היתה קריבה על מזבח החיצון, זה שהקריבו הקטורת על מזבח החיצון בחנוכת המזבח הוא כי לחינוך צריך "מתנה יתירה") – מוכח, דמ"ש
שם שקרבנות הם בחי' פנימית, גם הנסיכים הם בכלל קרבנות.

ברוך שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 של (האור האלוקי הנעלה **שְׁלַמְעֵלָה מֵהַחַיִּית דְּעוֹלָמוֹת** שהיא
2 עניין חיזוני), האור האלוקי הנקרא **סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין**²¹ על שם שאינו
3 מאיר בתוך העולמות אלא 'סובב' ו'מקיף' עליהם ואור זה מאיר ונמשך
4 מפנימיותו של הקדוש-ברוך-הוא. **וּבְנִסְכֵּים גּוֹפָא**, בנסכים עצמם יש
5 שני סוגים – ניסוך היין שעניינו
6 נתבאר לעיל, ובנוסף לכך הִנֵּה
7 **בְּחַג הַסְּכּוֹת הִנֵּה** על גבי
8 המזבח **גַּם נְסוּף הַמַּיִם**²²
9 (נוסף על נסוף היין
10 שֶׁהִיָּה **גַּם בְּכָל יְמֵי**
11 **הַשָּׁנָה**), שהוא למעלה
12 **גַּם מְנֻסָּף הַיַּיִן, וְכַמְבָּאָר**
13 **בְּלִקוּטֵי תוֹרָה**²³, דְּהוּ
14 **מָה שְׁנֻסָּף הַיַּיִן מִפְּרֵשׁ**
15 **בְּתוֹרָה-שֶׁבְכֻתָּב**, בפרשת
16 שלח בספר במדבר **מֵה-**
17 **שְׂאִי־כֵן נְסוּף הַמַּיִם**
18 **הוּא הִלְכָה לְמֹשֶׁה**
19 **מִסִּינַי**²⁴ שלא נכתבה
20 במפורש בתורה וְכַמְבָּאָר
21 **סְמִכּוּהָ אֶקְרָא**²⁵, הוא
22 אסמכתא לחובת ניסוך המים
23 בדרשה שדרשו במקראות **פִּי**
24 **בְּחַיִּית חֻקְמָה (נְסוּף**
25 **הַמַּיִם, כְּנוֹכַח לְעֵיל שְׁמַיִם הֵם**
26 **בְּחַיִּית חֻקְמָה שְׁלֵא בָא**
27 **בְּהַתְּגַלּוֹת וּבַהֲבֵנָה וְהַשְּׁגָה כְּמוֹ**
28 **בְּחַיִּית בִּינָה, עֲנִיִּן הַיַּיִן)**
29 **"אֵינָה יְכוּלָּה לְהִיּוֹת**
30 **כְּתוּב בְּתוֹרָה שֶׁבְכֻתָּב,**
31 **שֶׁתַּתְּפֹּשֵׁט בְּבַחַיִּית כְּתַב אוֹתִיּוֹת"** כי חכמה היא נקודה בלבד
32 ללא הבנה והשגה. **וְלָכֵן, נְסוּף הַמַּיִם הוּא בְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל-פִּה**
33 **דְּוָקָא, עַל-דֶּרֶךְ מֵאִמַר חֻקְמֵינוּ זִיכְרוֹנֵם לְבִרְכָה עֲרִבִים עֲלֵי דְבָרֵי**
34 **סוֹפְרִים יוֹתֵר מֵיַּיְנָה שְׁל תוֹרָה**²⁶ ומוסבר על כך בחסידות

שב'דברי סופרים' יש מעלה ויתרון לגבי תורה שבכתב, וכן יש מעלה
ויתרון שבדברים שנמסרו ב'הלכה למשה מסיני' לעומת דברים שמפורשים
בתורה.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהַשְּׂיִיכוֹת דְּעַנְיָן זֶה (שְׂיִין הוּא בִּינָה, וַיִּמִּים
הֵם חֻקְמָה) לַיַּיִן וַיִּמִּים
כְּפִשׁוּטֵם בְּגִשְׂמִיּוֹת הִיא,
שְׂיִין יֵשׁ בּוֹ טַעַם הַמַּסְמֵל
הַבְּנָה וְהַשְּׁגָה וְהוּא דְבָר
הַמְשַׁמַּח וְכַאֲמוֹר הַיַּיִן פּוֹעֵל
הַתְּגַלּוֹת שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַנַּפֶּשׁ,
וְעַד שְׂאִין אוֹמְרִים שִׁירָה
אֵלֶּא עַל הַיַּיִן²⁷, מֵה-
שְׂאִי־כֵן מַיִם אֵין בָּהֶם
טַעַם²⁸, שְׁלָכֵן אֵין
מְבָרְכִים עַל הַמַּיִם קוֹדֵם
הַשְּׂתִיָּה "שֶׁהַכּוֹל נִהְיָה דְּבִרְוֹ"
אֵלֶּא כְּשִׁשׁוּתָּהּ לְצַמְאוּ²⁹,
לְפִי שְׂאִין הַנָּאָה לְאָדָם
בְּשִׁתִּית הַמַּיִם אֵלֶּא
בְּשַׁעָה שֶׁהוּא צָמָא³⁰ וְעַל
שְׂתִיָּה שְׂאִין בַּה הַנָּאָה לֹא
מְבָרְכִים בְּרֻכּוֹת הַנְּהַנִּין. דְּחִלּוּק
זֶה שְׂבִיִן יַיִן לְמַיִם הוּא
(בְּהִתְאַם לְעַנְיָנֵם
בְּרוּחָנִיּוֹת) וְלֵכֵן אֵף שֶׁלְּכַאוּרָה
נִרְאֶה שֶׁהַדְּבָרִים הַלְלוּ הֵם
כְּתוּצָאָה מִמַּעֲלַת הַיַּיִן לְגַבֵּי הַמַּיִם
לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר זֶה בִּטּוִי
לְעוֹבְדָה שֶׁהַשּׁוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי שֶׁל
הַמַּיִם נִעֲלָה מֵהַשּׁוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי שֶׁל
הַיַּיִן כִּי יַיִן הוּא בִּינָה, טַעַם (הַבְּנָה וְהַשְּׁגָה), וַיִּמִּים הֵם חֻקְמָה,
לְמַעֲלָה מִטַּעַם³¹ וְהַסִּיבָה לֵכֵן שֶׁהַמַּיִם הֵם לְלֵא טַעַם לֹא נוֹבַעַת
מֵהַחִסְרוֹן שֶׁלֵּהֶם לְעוֹמַת הַיַּיִן אֵלֶּא אֲדַרְבָּה, מִכֵּךְ שֶׁשּׁוֹרֵשׁ הוּא מְבַחֶינָת
הַחֻקְמָה שֶׁלְּמַעֲלָה מְבַחֶינָת הַבִּינָה.

21) לקו"ת שם מב, א. 22) סוכה רפ"ד. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ו. 23) דרושים לסוכות ד"ה ושאתם (הב') ס"ב פ, ב. 24) סוכה לד, רע"א. וש"נ. רמב"ם שם. 25) לקו"ת שם ס"א (עט, ד). 26) ע"ז לה, א ובפרש"י שם. 27) ברכות לה, א. ולהעיר, דמזה רואים עוד יותר שייך הוא דבר המשמח, שהוא משמח (לא רק אנשים, אלא) גם אלקים – ראה ס' שופטים ט, יג. ברכות שם. 28) דנוסף לזה שהמים אינם מזוין* (ברכות לה, ב. וש"נ) – אין בהם גם טעם (דמשקה). 29) ברכות מד, א (במשנה). טושו"ע (ודאדה"ז) אר"ח סר"ד ס"ז (סי"ג). 30) שו"ע אדה"ז שם. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ז ה"ז. וש"נ. 31) ראה ער"ז לקו"ש ח"ב ע' 426.

* משא"כ יין "טועד את הלב כמו הפנת" (שו"ע אדה"ז אר"ח סתנע"א ס"ב. וש"נ. וראה שם סר"ב ס"ד).

ביאור בדרך אפשר

1 (ד) והנה מבאר בכמה דרושים³², מאמרי חסידות, דְּזָה שְׁתוֹרָה
 2 נְמַשְׁלָה לַיִן וְשָׁמֶן³³ קָאֵי מְכוּוֹן עַל רְזֵי תוֹרָה, סודות התורה, היינו
 3 חלק הנסתר והפנימיות שבתורה שֶׁהֵם דְּגַמַת הַיֵּינ וְהַשָּׁמֶן שֶׁהֵם
 4 מְכֻסִּים וְנִעְלָמִים בְּעֵנְבִים וְזֵיתִים ויש צורך בתהליך מיוחד כדי לגלות
 5 את היין מתוך הענבים ואת
 6 השמן מתוך הזיתים [והחלוק] 1
 7 ההבדל בין יין לְשָׁמֶן הוּא, 2
 8 דֵּיין הוּא רְזֵי תוֹרָה, 3
 9 וְשָׁמֶן הוּא רְזֵין דְּרִזִּין³⁴ 4
 10 הסוד שבסוד, היינו יותר נעלמת
 11 ונסתרת, ויותר נעלית, מאשר 5
 12 [רזי תורה" סתם]. 6
 13 וּמִזָּה מוֹבָן, מאחר שנתבאר 7
 14 לעיל שחלק הנסתר שבתורה, רזי 8
 15 תורה, נמשל ליין ושמן, מובן 9
 16 דְּזָה שְׁתוֹרָה נְמַשְׁלָה 10
 17 לְמִים³⁵ קָאֵי מְכוּוֹן עַל 11
 18 גְּלִיָּא דְּתוֹרָה³⁶ חלק הנגלה 12
 19 של התורה. וְכַמְבָּאֵר 13
 20 בַּתְּנַיָּא³⁷, דְּהִטְעַם הַפְּנִימִי- 14
 21 התוכני על זֶה שְׁתוֹרָה 15
 22 נְמַשְׁלָה לְמִים הוּא כִּי 16
 23 כְּמוֹ שְׁמִים טְבַעַם הוּא שֶׁהֵם 17
 24 יוֹרְדִים מִמְּקוֹם גְּבוּהָ 18
 25 לְמִקּוֹם נְמוּף³⁸ כֶּף 19
 26 התורה יִרְדָּה מִמְּקוֹמָהּ 20
 27 הרוחני הגבוה שֶׁהִיא רְצוּנוֹ 21
 28 וְחֻקְמָתוֹ יִתְבַּרֵּךְ וּמִשָּׁם 22
 29 מלמעלה נִסְעָה וְיִרְדָּה לַמַּטָּה 23
 30 דְּרָגָה אַחַר דְּרָגָה עַד 24
 31 שְׁנַתְּלַבְּשָׁה בְּדָבָרִים 25
 32 גְּשָׁמִיִּים וְעֵנְיָנֵי עוֹלָם 26
 33 הַזֶּה, דְּרֹב הַלְכוֹת 27
 34 הַתּוֹרָה הֵם בְּדָבָרִים 28
 35 גְּשָׁמִיִּים.

ביאור בדרך אפשר

39 וּבְהַדְרֹוּשִׁים מאמרי החסידות דִּחְג הַסְּכּוֹת (בְּעֵנְיָן נְסוּף הַיֵּין
 40 וְהַמִּים) שְׁמִים הֵם לְמַעְלָה מִיֵּין והרי ברור שהסוד והנסתר שבתורה
 41 נעלה מהנגלה שבתורה.
 42 וַיֵּשׁ לּוֹמֵר הַבְּאוּר בְּזָה, (ביישוב הסתירה לכאורה בין הביאור שלפניו
 43 המים הם בדרגה יותר גבוהה
 44 מהיין והשמן, והביאור שלפניו
 45 המים הם בדרגה יותר נמוכה
 46 מהיין והשמן) עַל-פִּי הַכָּלָל
 47 הַיְדוּעֵ³⁹ דְּכָל הַגְּבוּהָ
 48 בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר
 49 ודווקא האורות העליונים
 50 היורדים למקומות נחותים ביותר
 51 באים משורש ומקור נעלה
 52 ביותר. דְּמִזָּה מוֹבָן, דְּזָה
 53 שְׁמִים מְצִיד עֲצָמָם כַּמְהוּתם
 54 הֵם בְּטַבַּע הַהִמְשָׁכָה
 55 וְהַגְּלוּי, ולכן טבעם לרדת
 56 מלמעלה למטה, עַד שְׁיִוְרְדִים
 57 (דְּוָקָא) לְמִקּוֹם נְמוּף, 58
 59 דְּגַם לְאַחֲרֵי שְׁנַמְשָׁכוּ
 60 לְמַטָּה עַד דְּרָגָה מְסוּיִמַת הֵם
 61 נְמַשְׁכִּים בְּטַבַּעַם לְמִקּוֹם
 62 נְמוּף יוֹתֵר וְיִוְרְדִים עוֹד יוֹתֵר
 63 לַמַּטָּה, הוּא מְפָנֵי שְׁשָׂרֵשׁ
 64 הַמְשָׁכָתָם הוּא מְמִקּוֹם
 65 גְּבוּהָ בְּיוֹתֵר כִּי שְׁדוּוּקָא
 66 הירידה היא הוכחה למעלתם
 67 הגדולה של המים.
 68 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר,
 69 ביישוב הסתירה האמורה, דְּזָה
 70 שְׁמִשְׁמַע בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים
 71 דְּמִים הֵם לְמַטָּה מִיֵּין
 72 ולכן המים הם משל לנגלה
 73 דתורה, והיין הוא משל לנסתר
 74 דתורה, הוּא מְצִיד הַטְּבַע
 75 שְׁלֵהֶם שְׁבַפְעַל כפי שהוא בטבע המים בעולם. דְּמִים הֵם בְּטַבַּע
 76 הַהִמְשָׁכָה וְהַגְּלוּי פְּנִ"ל, ולכן טבעם לרדת מלמעלה למטה מֵהַ-
 77 שְׂאִין-כֶּן יֵינ מְצִיד עֲצָמוֹ, מטבעו ומהותו, הוּא מְכֻסָּה וְטָמוֹן

(ד) וְהֵנָּה מְבָאֵר בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים³², דְּזָה שְׁתוֹרָה נְמַשְׁלָה
 לַיִן וְשָׁמֶן³³ קָאֵי עַל רְזֵי תוֹרָה, שֶׁהֵם דְּגַמַת
 הַיֵּין וְהַשָּׁמֶן שֶׁהֵם מְכֻסִּים וְנִעְלָמִים בְּעֵנְבִים וְזֵיתִים
 [והחלוק בין יין לְשָׁמֶן הוּא, דֵּיין הוּא רְזֵי תוֹרָה, וְשָׁמֶן
 הוּא רְזֵין דְּרִזִּין³⁴]. וּמִזָּה מוֹבָן, דְּזָה שְׁתוֹרָה נְמַשְׁלָה
 לְמִים³⁵ קָאֵי עַל גְּלִיָּא דְּתוֹרָה³⁶. וְכַמְבָּאֵר בַּתְּנַיָּא³⁷,
 דְּהִטְעַם עַל זֶה שְׁתוֹרָה נְמַשְׁלָה לְמִים הוּא כִּי כְּמוֹ שְׁמִים
 יוֹרְדִים מִמְּקוֹם גְּבוּהָ לְמִקּוֹם נְמוּף³⁸ כֶּף הַתּוֹרָה יִרְדָּה
 מִמְּקוֹמָהּ שֶׁהִיא רְצוּנוֹ וְחֻקְמָתוֹ יִתְבַּרֵּךְ וּמִשָּׁם נִסְעָה
 וְיִרְדָּה עַד שְׁנַתְּלַבְּשָׁה בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְעֵנְיָנֵי עוֹלָם הַזֶּה,
 דְּרֹב הַלְכוֹת הַתּוֹרָה הֵם בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים. וְצָרִיף לְהַבִּין,
 דְּבְאוּר זֶה הוּא לְכַאוֹרָה לְהַפָּךְ מֵהַמְבָּאֵר בְּמֵאמְרָא זֶה
 ('דְּבוּר הַמַּתְחִיל' בְּרוּף שְׁעֵשָׂה נְסִים) וּבְהַדְרֹוּשִׁים דִּחְג
 הַסְּכּוֹת (בְּעֵנְיָן נְסוּף הַיֵּין וְהַמִּים) שְׁמִים הֵם לְמַעְלָה
 מִיֵּין.

וַיֵּשׁ לּוֹמֵר הַבְּאוּר בְּזָה, עַל-פִּי הַכָּלָל הַיְדוּעֵ³⁹ דְּכָל
 הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר. דְּמִזָּה מוֹבָן, דְּזָה
 שְׁמִים מְצִיד עֲצָמָם הֵם בְּטַבַּע הַהִמְשָׁכָה וְהַגְּלוּי, עַד
 שְׁיִוְרְדִים (דְּוָקָא) לְמִקּוֹם נְמוּף, דְּגַם לְאַחֲרֵי שְׁנַמְשָׁכוּ
 לְמַטָּה הֵם נְמַשְׁכִּים בְּטַבַּעַם לְמִקּוֹם נְמוּף יוֹתֵר, הוּא
 מְפָנֵי שְׁשָׂרֵשׁ הַמְשָׁכָתָם הוּא מְמִקּוֹם גְּבוּהָ בְּיוֹתֵר.
 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּזָה שְׁמִשְׁמַע בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים דְּמִים
 הֵם לְמַטָּה מִיֵּין הוּא מְצִיד הַטְּבַע שְׁלֵהֶם שְׁבַפְעַל. דְּמִים
 הֵם בְּטַבַּע הַהִמְשָׁכָה וְהַגְּלוּי פְּנִ"ל, מֵהַ-שְׂאִין-כֶּן יֵינ מְצִיד
 עֲצָמוֹ, הוּא מְכֻסָּה וְטָמוֹן בְּעֵנְבִיו, וּבְכַדִּי שְׂיָבֹא מֵהָעֹלָם

36 וְצָרִיף לְהַבִּין, דְּבְאוּר זֶה שהיין והשמן הם עניין הפנימיות והנסתר של
 37 התורה, ואילו המים הם עניין הנגלה שבתורה הוּא לְכַאוֹרָה לְהַפָּךְ
 38 מֵהַמְבָּאֵר בְּמֵאמְרָא זֶה ('דְּבוּר הַמַּתְחִיל' בְּרוּף שְׁעֵשָׂה נְסִים)

32) ראה בארוכה אמרי בינה שער הק"ש ספנ"ג ואילך (נב, ג ואילך). מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' רמה ואילך. וראה גם לקו"ת קרח נד, ד. דרושים ליוהכ"פ סט, ד. אוה"ת תצוה ע' א'תנח. קרח ע' תרצג. ועוד. 33) שהש"ר פ"א, ב (ג). ועוד. 34) כדלקמן סעיף ה. 35) תענית ז, א. שהש"ר שם. ועוד. 36) במקומות שבהערה 32 ש"דגן" (לחם) הוא גליא דתורה. ובמאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' קמא: ובח"י הנגלה שבתורה נק' מים. 37) פרק ד. 38) ראה תענית שם. 39) ראה בהנסמן בס' המפתחות לספרי אדה"ו (קה"ת, תשמ"א) בערכו. ובארוכה – שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב (נח, א-ב). שם פ"ב ואילך (סה, א ואילך). ובכ"מ. וראה גם ד"ה ברוך שעשה נסים הנ"ל ס"ו (אוה"ת שם תקסד, א).

ברוך שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּעֲנֻבָיו**, ולכן הוא משל לנסתר שבתורה ו**יִבְכְּדֵי שְׂבִיבֹא מִהֶעָלַם**
 2 **לְגִלּוּי הוּא עַל-יְדֵי פְעֻלָּה וְהַשְׁתַּדְּלוּת** שנועדו לגלות את היין למרות
 3 שמטבעו הוא נסתר. **יְדָוְהוּ גַם הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁנִּכְנַס יֵינן יָצָא**
 4 **סוּד⁴⁰**, היינו שליין יש כוח מיוחד לגלות דברים נעלמים, **כִּי כִּמוֹ שֶׁהֵינֵן**
 5 **עֲצָמוֹ** נוצר באמצעות תהליך
 6 אשר הוא גלוי **הֶעָלַם**
 7 **(דָּוָה שֶׁהֵינָה תַּחֲלָה**
 8 **בְּהֶעָלַם (טְמוֹן בַּעֲנֻבָיו)**
 9 **יָצָא לְגִלּוּי)**, **עַל-דֶּרֶךְ-זֶה**
 10 הוא היין **פּוֹעֵל גַּם בְּאֲדָם**,
 11 **שֶׁהוּא "מוֹצִיא" אֶת**
 12 **הַסּוּד הַנֶּעֱלַם וְהַנִּסְתָּר שָׁבוּ,**
 13 **בִּנְפֶשׁ הָאָדָם, שְׂבִיבֹא**
 14 **בְּגִלּוּי⁴¹].** וכאמור, כל זה הוא
 15 עניין המים ועניין היין כפי שהם
 16 בפועל בעולם הזה ו**מָה**
 17 **שְׂבִיבֹא בְּדִרוּשִׁים אֵלוֹ**
 18 **דְּמִים הֵם לְמַעְלָה מֵיֵינן**
 19 **כַּמַּעֲלַת הַחֲכָמָה עַל הַבִּינָה הוּא**
 20 **מִצַּד מַעְלַת שְׂרֵשׁ הַמַּיִם,**
 21 **שֶׁנֶּכֶר וּמִקְבַּל בִּיטוּי גַּם**
 22 **בְּטַבַּע שְׁלֵהֶם (בְּפַעֲלָה),**
 23 **דָּוָה שְׂבִיבֹא לְמִקּוֹם**
 24 **נִמְוָךְ הוּא, כִּנְ"ל, מִצַּד**
 25 **זֶה שְׂבִיבֹא הֵם גְּבוּהִים**
 26 **יֹתֵר (בְּהַתָּאם לְכָל ש"כ)**
 27 **הַגְּבוּהָ בִּיטוּר, יוֹרֵד לַמַּטָּה**
 28 **יֹתֵר⁴²].** וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁמֵּיֵינן
 29 **אֵינן לָהֶם טַעַם, בְּנִיגוּד לֵינן**
 30 **שֵׁשׁ בּו טַעַם, שֶׁאֵינן זֶה חֲסוּרֹן**
 31 **אֵלָּא אֲדֻרְכָּה כִּי מִפְּיֹן שֶׁגַּם**
 32 **בִּירִידָתָם לְמַטָּה נֶכֶר בָּהֶם**
 33 **שְׂבִיבֹא הֵם גְּבוּהִים**
 34 **יֹתֵר, לָכֵן, גַּם בִּירִידָתָם**
 35 **לְמַטָּה הֵם לְמַעְלָה**
 36 **מִהַטַּעַם (כִּנְ"ל סְעִיף ג).**
 37 **(ה) וְהֵנָּה מְבַאֵר לְעֵיל**
 38 **(סְעִיף א', מְהַמְאָר**
 39 **דְּבוּר הַמַּתְחִיל' בְּרוּךְ**
 40 **שַׁעֲשֵׂה נִסִּים), דָּוָה**
 41 **שְׂשִׁמּוֹן גַּשְׁמִי צָף עַל גְּבִי כָּל הַמְשַׁקֵּין הוּא מְפַנֵּי שְׂשִׁמּוֹן הוּא**
 42 **לְמַעְלָה מִהֶם כַּמַּעֲלָתוֹ, בַּגִּלּוֹל שֶׁהוּא נּוֹבַע מְשׁוּרֵשׁ רֹחַנִי נַעֲלָה יֹתֵר.**
 43 **וְעַל-פִּי הַמְבַאֵר לְעֵיל (סְעִיף ד), דְּמַעְלַת הֵינֵן עַל הַמַּיִם הִיא**

44 **שֶׁהֵינֵן מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא בְּהֶעָלַם (טְמוֹן בַּעֲנֻבָיו),** ולכן ההתגלות
 45 שלו היא תהליך מורכב שכרוך בהשתדלות ומאמץ **וּמִמַּעְלַת הַמַּיִם עַל**
 46 **הֵינֵן הִיא מִצַּד שְׂרֵשׁ** הגבוה ונעלה יותר ומתוך כך הוא יורד למטה
 47 יותר, **שֶׁזֶה נֶכֶר בָּהֶם גַּם בְּזֶה שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִהַטַּעַם,** ומסמלים
 48 דרגה רוחנית שלמעלה מהבנה
 49 והשגה, **צָרִיךְ לֹמַר, דָּוָה**
 50 **שְׂשִׁמּוֹן הוּא לְמַעְלָה הֵן**
 51 **מֵיֵינן וְהֵן מַמִּים שׁוֹרְשׁוֹ**
 52 **הַרֹחַנִי, וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשַׁל**
 53 **שְׂבִיבֹא מִיֵּינן הַשְׂמֵן צָף גַּם עַל גְּבִי**
 54 **יֵינן וְגַם עַל גְּבִי מִיֵּינן הוּא בְּשִׁנִּי**
 55 **הַעֲנִינִים, הֵן בַּעֲנִינֵן**
 56 **הַהֶעָלַם שָׁבוּ, דְּהֶעָלַם**
 57 **דְּשִׁמּוֹן (זֶה שֶׁהוּא טְמוֹן**
 58 **בְּזִיתִים) הוּא הֶעָלַם גְּדוֹל**
 59 **יֹתֵר מִהֶעָלַם דֵּינֵן**
 60 **(שְׂשִׁמּוֹן בַּעֲנֻבָיו),** וכדי
 61 להוציא את השמן מהזיתים יש
 62 צורך במאמץ גדול יותר מאשר
 63 כדי להוציא את היין מהענבים
 64 והן בְּזֶה שֶׁהוּא הַשְׂמֵן
 65 **לְמַעְלָה מִהַטַּעַם (הַנֶּאֱחָה)**
 66 **דְּהֶאֱדָם, וְהַשְׂמֵן נַעֲדָר טַעַם**
 67 **עוֹר יֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַמַּיִם נַעֲדָרִים**
 68 **טַעַם כְּדִלְקָמֵן (סְעִיף ז).**
 69 **וְהַעֲנִינֵן הוּא, דְּהֶעָלַם**
 70 **דֵּינֵן (שֶׁהוּא טְמוֹן**
 71 **בַּעֲנֻבָיו) הוּא הֶעָלַם**
 72 **הַקְּרוּב לְגִלּוּי, הֵינֵן אֲכַן טְמוֹן**
 73 **בְּתוֹךְ הַעֲנָבִים וְאֵינָנו נִיכָר בָּהֶם**
 74 **בְּגִלּוּי אֲבָל זֶהוּ הַעֲלָם**
 75 **שֶׁמִּלְכַתְחִילָה קְרוּב לְגִלּוּי**
 76 **שְׁלֹכֵן גִּלּוּי הֵינֵן מִהֶעָלָמוֹ**
 77 **הוּא עַל-יְדֵי שְׂשִׁמּוֹן**
 78 **אֶת הַעֲנָבִים, שֶׁאֵינָן זֶה**
 79 **הַשְׁתַּדְּלוּת כָּל-כָּף וְיַחֲסִית**
 80 **הַמַּמְאָר לְהוֹצִיא אֶת הֵינֵן**
 81 **מִהַעֲנָבִים אֵינָנו גְּדוֹל כֹּל כֵּךְ.**
 82 **מִהַ-שֶּׁאֵינָן בְּן הֶעָלָם**
 83 **דְּשִׁמּוֹן כִּמוֹ שֶׁהוּא טְמוֹן**
 84 **בְּזִיתִים הוּא הַעֲלָם גְּדוֹל יֹתֵר וְעַמּוּק יֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַהֶעָלָם שֶׁל הֵינֵן בַּעֲנָבִים**
 85 **וְלֹכֵן הַהֶעָלָם שֶׁל הַשְׂמֵן בִּזְיָתִים מוּגָדֵר הֶעָלָם שֶׁאֵינָנו קְרוּב לְגִלּוּי,**
 86 **שְׁלֹכֵן בְּכַדֵּי לְגִלּוֹת הַשְׂמֵן מִהֶעָלָמוֹ בְּתוֹךְ הַזִּיתִים צָרִיךְ לְכַתֵּשׁ**

(40) עירובין סה, א. ובכ"מ. (41) לקו"ת שה"ש ב, סע"א. אמ"ב שם פנ"ד (נג), א.

ביאור בדרך אפשר

1 אֶת הַיְיִתִּים, שֶׁהוּא (כְּתִישָׁה) הַשְּׂפִדְלוֹת בְּיֹתֶר⁴² וְהִיא כְרוּכָה
 2 כּמֵאֲמָץ גְּדוֹל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר סָחִיטָה הַעֲנָבִים כְּדִי לְהוֹצִיא מֵהֶם יַיִן.
 3 וְזֶהוּ שְׂמֵבֶאֱרָ בְּהִדְרוּשֵׁים⁴³ מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת דְּרִזִּין הוּא רְזִי תוֹרָה
 4 סוּדוֹת הַתּוֹרָה וְשִׁמְן הוּא רְזִין דְּרִזִּין, הַסּוּדוֹת שֶׁבְּסוּדוֹת, הַנְּעֻלְמִים יוֹתֵר
 5 מִסּוּדוֹת סַתֵּם, כִּיּוּן שְׂבֻכְדֵי
 6 לְגִלוֹת רְזִי תוֹרָה, סוּדוֹת 1
 7 סַתֵּם לְהִיּוֹתָם מִלְּכַתְחִילָה, עוֹד 2
 8 בְּעוֹדֵם נְעֻלְמִים וְנִסְתָּרִים, 3
 9 כְּחִינֵת הָעֵלֶם הַשִּׁיף 4
 10 לְגִלוֹי, מִסְפִּיק יְגִיעָה 4
 11 בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה הַלְלוּ עַל דֶּרֶךְ 5
 12 הֶרְגִיל, בְּרַמָּה רְגִילָה, וּבְכֵדֵי 6
 13 לְגִלוֹת רְזִין דְּרִזִּין, הַסּוּדוֹת 7
 14 הַנְּעֻלְמִים בְּיוֹתֵר, הַסּוּדוֹת 8
 15 שֶׁבְּסוּדוֹת, לְהִיּוֹתָם כְּחִינֵת 9
 16 הָעֵלֶם שְׂאֵינוּ שִׁיף לְגִלוֹי, 9
 17 וּמִצַּד גִּדְרָם וּמְהוֹתָם לֹא נִוְעָדוּ
 18 לְהַתְגַּלּוֹת צָרִיף לְיִגְיעָה 11
 19 עֲצוּמָה וְאִילוּ עַל יַדֵּי יִגְיעָה 12
 20 רְגִילָה לֹא נִיתֵן לְהוֹצִיא וּלְגִלוֹת 13
 21 אֶת הַסּוּדוֹת הַנִּסְתָּרִים הַלְלוּ 14
 22 מֵהָעֵלֶם אֶל הַגִּלוֹי, בְּדוּמָה לִכְךָ 15
 23 שֶׁכְּתִישַׁת הַיְיִתִּים הִיא מֵאֲמָץ 16
 24 גְּדוֹל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר סָחִיטָה 17
 25 הָעֲנָבִים.
 26 (ו) וְיֹבֵן זֶה (הַחֲלוּקַת) 18
 27 הַהֲבֵדֵל שֶׁבֵּין שְׁנֵי אוֹפְנֵי 19
 28 יְגִיעָה הַנֶּ"ל שֶׁהֵם א) יִגְיעָה

29 רְגִילָה. ב) מֵאֲמָץ מִיּוֹחַד לְמַעֲלָה מֵהֶרְגִיל) מְזָה שְׁגָם בְּנִגְלָה דְּתוֹרָה אֶף
 30 שֶׁחֶלֶק זֶה שֶׁבְּתוֹרָה אֵינְנוּ מוּגֵדֵר סוּד וְנֻעַלֵם אֵלֵּא הוּא גְלוֹי מִלְּכַתְחִילָה, וְשִׁ
 31 שְׁנֵי סוּגִים בִּיגְיעָה. דָּעָם הִיּוֹת שְׂלֹמֹד הַתּוֹרָה (בְּכָלֵל, בְּאִיזָה
 32 עֲנִין שְׂיִהֶיָה הֵן בְּנִגְלָה וְהֵן בְּנִסְתָּר) צָרִיף לְהִיּוֹת בִּיגְיעָה דּוּקָא⁴⁴
 33 עַד כְּדִי כִךְ שֶׁהִיגְיעָה הִיא תְנַאי לְהַצְלַחַת כְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל "לֹא יִגְעִתִי
 34 וּמִצָּאֵתִי, אֶל תֹּאמְרִי" וְעַד שְׁגָם כְּשֶׁחֹזֵר עַל עֲנִין שְׂלֹמֹד כְּבָר,
 35 וְלִכְאוּרָה כְּבָר הַבֵּין וְקִלְט אוֹתוֹ בְּמִידָה מִסְפַּקַת כֹּאשֶׁר הַתִּיגַע עֲלָיו כְּשֶׁלֹּמֹד
 36 אוֹתוֹ בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה צָרִיף לְהִיּוֹת לְמוֹדוֹ גַּם עֲכָשִׁיו בַּעַת הַחֹזֶרָה בְּעִיּוֹן

ביאור בדרך אפשר

37 וְיִגְיעָה, וְעַד כְּדִי כִךְ שְׂבָאָם חוֹזֵר עַל הָעֲנִין שְׂלֹמֹד כְּבָר, בְּלִי
 38 עִיּוֹן, נִקְרָא זֶה בְּשֵׁם בְּטוֹל תוֹרָה⁴⁵ כִּי אִם בִּיכוּלָתוֹ לְלַמּוֹד בְּעִיּוֹן
 39 וְהוּא מִסְתַּפֵּק בְּלִימוּד שְׂטָחֵי הָרִי זֶה כֹּאִילוּ לֹא לְמוֹד, וְכַפִּי שֶׁנִּזְכַּר בְּשִׁיחוֹת שֶׁל
 40 הָרִבִּי שֶׁהֲדַבֵּר דוּמָה לְהִלְכָה הָאֲמוּרָה בְּדִינֵי קִרְבָּנוֹת – "עֲשִׂיר שֶׁהִבִּיא קִרְבֵּן עֲנִי,
 41 לֹא יִצֹא", וְעַל-אַחַת-כֶּמָּה-
 42 וְכִמָּה אִם בְּלִימוּד דְּבָרִים קְלִים
 43 אוּ בְּחֹזֶרָה עַל דְּבָרִים שֶׁכָּבַר
 44 יְדוּעִים, קֶל-וְחֹמֵר כְּשֶׁלֹּמֹד
 45 עֲנִינִים עֲמוּקִים בְּתוֹרָה
 46 שְׂאֵז צָרִיף לְיִגְעַע עֲצָמוֹ
 47 בִּיגְיעָה עֲצוּמָה יוֹתֵר לֵאמֹר
 48 שִׁיעוּר, וְיִשׁ בְּזָה בְּרַמַּת
 49 הִיגְיעָה (כְּמוּבָן) כֶּמָּה
 50 וְכִמָּה דְּרָגוֹת, מְכָל-
 51 מְקוֹם, לְמִוֹת הַבְּדִילֵי הַדְּרָגוֹת
 52 כִּי שִׁישׁ דְּרָגוֹת שֶׁבָּהֵן הִיגְיעָה
 53 הִיא אֲכָן גְּדוּלָה וְעֲצוּמָה, עֲדִין
 54 הִיגְיעָה שְׂבָכֵל דְּרָגוֹת
 55 אֶלּוּ אֶפִּילוּ בְּדִרְגָה הַגְּבוּהָה
 56 בְּיוֹתֵר אֵינָה בְּאֶפֶן שְׂצָרִיף
 57 לְבַטֵּל מְצִיאוֹתוֹ הַקּוּדְמָת
 58 הֵינְנוּ שֶׁהָאֵדָם הַלּוּמֵד לֹא נִרְדַּשׁ
 59 לְבַטֵּל לְחִלוּטִין אֶת גִּדְרֵי
 60 מְצִיאוֹתוֹ וְלַעֲבוּר לְמַצֵּב שׁוֹנָה
 61 לְחִלוּטִין מִהַמַּצֵּב הַקּוּדֵם שֶׁלוֹ,
 62 אֵלֵּא סוּף סוּף, גַּם אִם מְדוּבָר
 63 בְּמַעֲבָר מִיגְיעָה בְּרַמָּה נַחוּתָה
 64 לִיגְיעָה בְּרַמָּה גְבוּהָה, זֶה בְּסֵךְ
 65 הַכּוֹל עֲלֶיהָ הַדְּרָגָתִית וְיַחֲסִית. מֵה-שְׂאֵינֵן-כֵּן כְּשֶׁלֹּמֹד עֲנִין בְּתוֹרָה
 66 שְׂאֵינוּ בְּעֶרְכּוֹ, מִשְׁוֵה שְׂמַעַל וּמַעֲבָר לְרַמַּת הַלִּימוּד וְיִכוּלָתוֹ הַתְּפִיסָה שֶׁלוֹ
 67 כְּעִבּוּר, אוֹי הִיגְיעָה שֶׁל הָאֵדָם הַלּוּמֵד הִיא בְּאֶפֶן שְׂצָרִיף לְבַטֵּל
 68 מְצִיאוֹתוֹ הַקּוּדְמָת וְלַעֲבוּר לְמַצֵּב נַעֲלָה לֵאמֹר שִׁיעוּר (כְּתִישָׁה בְּדוּמָה
 69 לְדוּךְ שֶׁבָּה מוֹצִיאִים אֶת הַשֶּׁמֶן מֵהַיְיִתִּים עַל-יַדֵּי כְּתִישַׁת הַיְיִתִּים שֶׁמִּבְטַלָּת
 70 לְחִלוּטִין אֶת מְצִיאוֹתוֹ שֶׁל הַיְיִתִּים). וְעַל-דֶּרֶךְ סִפּוּר חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא
 71 שְׂרַבִּי יִזְרָא הָאֲמוּרָא שֶׁלֹּמֵד תּוֹרָה בְּכָבֵל וְאַחַר כִּךְ רָצָה לְעֻלּוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל
 72 צָם מָאָה תְּעִנִיתָא כְּדִי לְשַׁכַּח תְּלָמוּד בְּכָלֵי שְׂבֻכְדֵי שְׂיֹכֵל

42) וע"ד החילוק שבין אש שבגחלת לאש שבצור החלמיש, דאש שבגחלת, להיותו העלם שישנו במציאות, התגלותו היא ע"י נפיעה, משא"כ הוצאת האש מצור החלמיש, העלם שאינו במציאות, הוא ע"י הכאה דוקא (המשך תרס"ו ע' פא. ובכ"מ).
 43) לקו"ת, מאמרי אדמו"ר האמצעי ואוה"ת שבעה ע"ה 32. אמ"ב שם פנ"ד ואילך. 44) שהרי "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין" (מגילה ו, ב). היינו שזה מופרך לא רק בשכל אלא אפילו באמונה. 45) דזהו "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" (מגילה ג, א. רמב"ם ריש הל' מגילה. טשו"ע או"ח הל' מגילה סתרפ"ז ס"ב) – דלכאורה, "מאי ביטול תורה שייך בזה, הכי קריאת מגילה איננה תלמוד תורה"? (רש"ש למגילה שם). והביאור בזה (ראה ספר בית אפרים חאו"ח סימן סח. לקו"ש ח"ב ע' 566 ואילך. ח"ד ע' 22 הערה 9), דמקרא מגילה בכדי לצאת י"ח היא (ע"ד הרגיל) בלי עיון וכו' ולכן (לגבי לימוד התורה בעיון) הוא ענין ד"ביטול תורה".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מסגנון ואופן הלימוד שבו היה רגיל עד אז **בְּכַדִּי שְׂוִיכָל לְלַמֵּד תְּלָמוּד**
 2 **יְרוּשְׁלַמִּי**⁴⁶ שהוא לימוד נעלה לאין שיעור ביחס לתלמוד בבלי. **וְעַל-**
 3 **דְּרָף-זָה הוּא הַחֲלוּק שְׂבִין הִיגִיעָה בְּשִׁבִיל הַגְּלוּי דְרָזִי תוֹרָה**
 4 סודות התורה סתם **לְהִיגִיעָה בְּשִׁבִיל הַגְּלוּי דְרָזִין דְרָזִין** הסודות
 5 שבסודות שהפער וההבדל בין
 6 שני סוגי היגיעה איננו מרחק 1
 7 יחסי והדרגתי אלא פער עצום, 2
 8 לאין שיעור. 3
 9 **וְעוֹד מַעֲלָה וִיתְרוֹן**
 10 **בְּשָׂמָן עַל יַיִן, דְּהַשְׂמָן** 4
 11 בגלל שמהותו וטבעו הוא נעלה 5
 12 מכדי להתגלות, הרי גם 6
 13 **לְאַחֲרֵי שֶׁהוּא בָּא לְגִלוּי** 7
 14 **(עַל-יָדֵי הַפְּתִישָׁה** של 8
 15 הזיתים), עדיין **אֵינוֹ רְאוּי** 9
 16 **לְשִׁתְיָה כְּשֶׁהוּא בְּפָנָי**
 17 **עֲצָמוֹ, וְאֵין מְבָרְכִים עָלָיו**
 18 **(כְּשִׁשׁוּתִים אוֹתוֹ כְּמוֹ** 11
 19 **שֶׁהוּא בְּפָנָי-עֲצָמוֹ) לְפִי**
 20 **שֶׁהוּא מְזִיק לְאָדָם**⁴⁷, 13
 21 והדרך שבה נהנים מהשמן היא
 22 דווקא כשהוא בתוך מאכל או
 23 תבשיל **וְדָלָא כְּהֵינֵן** 15
 24 **שְׁלֹאֲחֵרֵי שְׁפוֹחֲטִין אוֹתוֹ** 16
 25 מהענבים הוא **מְשָׁקָה** 17
 26 **חָשׁוּב וּמְבָרְכִים עָלָיו** 18
 27 בגלל חשיבותו **בוֹרָא פְּרִי** 19
 28 **הַגֶּפֶן** (ולא "שהכל נהיה 20
 29 בדברו" כמו על כל שאר מיצי
 30 הפירות), **לְפִי שֶׁהַשְׂמָן (גַּם)**
 31 **לְאַחֲרֵי הַפְּתִישָׁה** של הזיתים 22
 32 שגורמת את יציאתו והתגלותו 23
 33 החוצה) הוא **לְמַעַלָּה עֲדִין** 24
 34 **מִבְּחִינַת גְּלוּי מְמֶשׁ, אֵינוֹ**
 35 **רְאוּי לְשִׁתְיָה** ועל-דרך-זה
 36 לגבי לימוד "רוזין רוזין" של
 37 התורה שהדבר כרוך ביגיעה
 38 מיוחדת במינה משום שמדובר בחלק זה בתורה שמעצם ענינו הוא למעלה
 39 מהתגלות וגם כאשר הוא כן מתגלה הוא נחשב (לפחות במובן מסוים)
 40 "למעלה מבחינת גילוי"..
 41 **וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּעַנְיָן זֶה בְּהָעֵלֶם דְּשָׂמָן (שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתְיָה**

לְלַמֵּד תְּלָמוּד יְרוּשְׁלַמִּי⁴⁶. וְעַל-דְּרָף-זָה הוּא הַחֲלוּק
 שְׂבִין הִיגִיעָה בְּשִׁבִיל הַגְּלוּי דְרָזִי תוֹרָה לְהִיגִיעָה בְּשִׁבִיל
 הַגְּלוּי דְרָזִין דְרָזִין.

ז) וְעוֹד מַעֲלָה בְּשָׂמָן עַל יַיִן, דְּהַשְׂמָן גַּם לְאַחֲרֵי שֶׁהוּא
 בָּא לְגִלוּי (עַל-יָדֵי הַפְּתִישָׁה), אֵינוֹ רְאוּי
 לְשִׁתְיָה כְּשֶׁהוּא בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְאֵין מְבָרְכִים עָלָיו
 (כְּשִׁשׁוּתִים אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּפָנָי-עֲצָמוֹ) לְפִי שֶׁהוּא
 מְזִיק לְאָדָם⁴⁷, וְדָלָא כְּהֵינֵן שְׁלֹאֲחֵרֵי שְׁפוֹחֲטִין אוֹתוֹ הוּא
 מְשָׁקָה חָשׁוּב וּמְבָרְכִים עָלָיו בוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן, לְפִי
 שֶׁהַשְׂמָן (גַּם לְאַחֲרֵי הַפְּתִישָׁה) הוּא לְמַעַלָּה עֲדִין
 מִבְּחִינַת גְּלוּי מְמֶשׁ, אֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתְיָה.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּעַנְיָן זֶה בְּהָעֵלֶם דְּשָׂמָן (שְׁאֵינוֹ רְאוּי
 לְשִׁתְיָה) הוּא נַעֲלָה יוֹתֵר גַּם מִהֶעֱלֵם דְּמִים שְׂאֵין
 בָּהֶם טַעַם (שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל סַעִיף ג־ד). דְּמִים, עַם הָיִית
 שְׂאֵין בָּהֶם טַעַם, הֵם רְאוּיִם לְשִׁתְיָה. וִיתִירָה מְזוּ,
 שְׂאֶפְשָׁר גַּם לְהַנּוֹת מֵהֶם (אֶלֶּא שְׂבַכְדִּי לְהַנּוֹת מֵהֶם צְרִיף
 לְהִיּוֹת בְּאֶדָם הֶרְגֵּשׁ דְּחֶסֶר (צְמָא)). מֵה-שְׂאֵין-כֵּן שְׂמָן
 (כְּשֶׁהוּא בְּפָנָי-עֲצָמוֹ) הֵנָּה לֹא רַק שְׂאֵי-אֶפְשָׁר לְהַנּוֹת
 מֵמֶנּוּ אֶלֶּא שְׂאֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתְיָה כָּלֵל, לְהִיּוֹתוֹ בְּחִינַת
 הָעֵלֶם שְׁלֹמְעֵלָה מְגֻלוּי.

וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דְּחֲלוּק זֶה שְׂבִין יַיִן מִים וְשָׂמָן [דְּיַיִן יֵשׁ לוֹ
 טַעַם, מִים אֵין לָהֶם טַעַם (אֶבֶּל רְאוּיִים לְשִׁתְיָה)
 וְשָׂמָן אֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתְיָה] הוּא בְּהֶתְאֵם לְעַנְיָנָם בְּרוּחָנִיּוֹת.
 דְּיַיִן הוּא בִּינָה, וְלִכֵּן יֵשׁ לוֹ טַעַם (הַכְּנָה וְהַשְׂגָּה), מִים
 הֵם חֲכָמָה (שְׁלֹמְעֵלָה מִהַכְּנָה וְהַשְׂגָּה), וְלִכֵּן אֵין לָהֶם
 טַעַם, אֶבֶּל אַף-עַל-פִּי-כֵּן הֵם רְאוּיִים לְשִׁתְיָה, וְעַד שֶׁשִּׁיף
 גַּם לְהַנּוֹת מֵהֶם, לְהִיּוֹתָם חֲכָמָה הַגְּלוּיָה. וְשָׂמָן הוּא

בפני עצמו, כאמור) הוא נַעֲלָה יוֹתֵר ולכן מהווה הוכחה חזקה יותר
 לשורש הרוחני העליון של השמן גם מִהֶעֱלֵם דְּמִים שְׂאֵין בָּהֶם
 טַעַם (שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל סַעִיף ג־ד שהעדר הטעם מוכיח שהם משורש
 נעלה ביותר, שלמעלה מהתגלות, למעלה מהבנה והשגה). דְּמִים, עַם
 הָיִית שְׂאֵין בָּהֶם טַעַם,
 הֵם רְאוּיִם לְשִׁתְיָה
 ושתייתם מביאה תועלת לאדם,
 היפך הנוק שנגרם משתיית שמן
 (בפני עצמו). וִיתִירָה מְזוּ,
 שְׂאֶפְשָׁר גַּם לְהַנּוֹת מֵהֶם
 וכאשר שתיית המים גורמת
 לאדם הנאה, עליו לברך על
 השתייה הזו (אֶלֶּא שְׂבַכְדִּי
 לְהַנּוֹת מֵהֶם צְרִיף לְהִיּוֹת
 בְּאֶדָם הֶרְגֵּשׁ דְּחֶסֶר
 (צְמָא) ולכן דווקא השוטה
 מים לצמאון מברך, כנוצר לעיל).
 מֵה-שְׂאֵין-כֵּן שְׂמָן
 (כְּשֶׁהוּא בְּפָנָי-עֲצָמוֹ)
 הֵנָּה לֹא רַק שְׂאֵי-אֶפְשָׁר
 לְהַנּוֹת מֵמֶנּוּ אֶלֶּא שְׂאֵינוֹ
 רְאוּי לְשִׁתְיָה כָּלֵל, והוא
 אפילו מזיק, לְהִיּוֹתוֹ בְּחִינַת
 הָעֵלֶם שְׁלֹמְעֵלָה מְגֻלוּי
 ולכן גם כאשר הוא כן בא לידי
 גילוי, הוא עדיין בבחינת נעלם.
 וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דְּחֲלוּק הַבְּדֵל
 זֶה שְׂבִין יַיִן מִים וְשָׂמָן
 [דְּיַיִן יֵשׁ לוֹ טַעַם, מִים
 אֵין לָהֶם טַעַם (אֶבֶּל
 רְאוּיִים לְשִׁתְיָה) וְשָׂמָן
 אֵינוֹ רְאוּי לְשִׁתְיָה] הוּא
 בְּהֶתְאֵם לְעַנְיָנָם
 בְּרוּחָנִיּוֹת, כפי שהולך
 ומפרט.
 דְּיַיִן הוּא בִּינָה, חלק המוחין
 שבו הרעיון השכלי מתפתח
 ומתפשט לאורך, רוחב ועומק וְלִכֵּן יֵשׁ לוֹ טַעַם (הַכְּנָה וְהַשְׂגָּה),
 מִים הֵם חֲכָמָה (הַנְּקוּדָה הַרְאֵשׁוֹנִית שֶׁל הַרְעִיּוֹן שְׁלֹמְעֵלָה מִהַכְּנָה
 וְהַשְׂגָּה), וְלִכֵּן אֵין לָהֶם טַעַם, אֶבֶּל אַף-עַל-פִּי-כֵּן הֵם
 רְאוּיִים לְשִׁתְיָה, וְעַד שֶׁשִּׁיף גַּם לְהַנּוֹת מֵהֶם, לְהִיּוֹתָם חֲכָמָה

(46) ב"מ פה, א. וראה בארוכה המשך תרס"ו ע' יג ואילך. ובכ"מ. (47) טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סר"ב ס"ד (ס"י). סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ז הי"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַגְּלוּיָהּ נְקוּדַת הָרַעִיּוֹן כְּפִי שֶׁכָּבַד בָּאָה לִידֵי גִילּוּי רֵאשׁוֹנֵי לַפְּחוֹת. וְשִׁמּוֹן
2 הוּא חֻכְמָה סְתִימָאָה חֻכְמָה 'סְתוּמָה' וְנַעֲלַמַת שְׁלֹמֹמֶלֶה מִהַגְּלוּי
3 דְּבִינָה, וְגַם מִהַגְּלוּי דְּחֻכְמָה, עַד כַּד כִּךְ שֶׁגַם כֹּאשֶׁר הִיא יוֹרֶדֶת וּבָאָה
4 לִידֵי גִילּוּי, עַדִּיּוֹן הִיא נִחְשָׁבֶת חֻכְמָה 'סְתוּמָה' וְנַעֲלַמַת כִּמוֹ הַשְּׁמֵן שֶׁגַם לֵאחֶר
5 יֵצֵאתוֹ וְהִתְגַּלְתּוֹ מֵהוּיַת עַדִּיּוֹן
6 אֵינּוּ רְאוּי לְשִׁתְּיָהּ. 1
7 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ 2
8 שְׁחַנְּפַת הַמְּזֻבָּח וְהִתְחַלַּת 3
9 הַעֲבוּדָה בּוֹ הֵיטֵה עַל-יָדֵי 4
10 שְׁמֹשֶׁה אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹן 5
11 הַמְּשֻׁחָה, שְׁעַל-יָדֵי 6
12 שְׁנִמְשֻׁךְ בּוֹ מִבְּחִינַת 7
13 חֻכְמָה סְתִימָאָה (חֻכְמָה) 8
14 שְׁבִפְתָּר חֻכְמָה כְּפִי שֶׁהִיא 9
15 בִּיכְתָר עַלִּיּוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה 10
16 מֵהַסְּפִירוֹת, בְּשׁוֹנָה מִחֻכְמָה כְּפִי 11
17 שֶׁהִיא מֵאִירָה בְּגוּלִי, כֹּאחַת 12
18 מֵעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת), עַל-יָדֵי-זֶה 13
19 נִמְשֻׁךְ וּמִתְגַּלָּה מִלְּמַעְלָה 14
20 בַּעֲבוּרָה עַל גְּבִי הַמְּזֻבָּח גַּם 15
21 הַכַּחַס לְלֶחֶם דְּקָרְבָּנֹת 16
22 וְלִנְסוּף הַזֵּיּוֹן דְּבִינָה 17
23 וְלִנְסוּף הַמִּיּוֹם דְּחֻכְמָה 48 18
24 שְׁכַל אֵלֶּה הֵם בְּחִינּוֹת שְׁלֹמָה 19
25 מֵעֲנִיּוֹן הַשְּׁמֵן, כִּמְבוּאָר לְעִיל 20
26 בְּהַרְחֵבָה. 21
27 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר פְּרָטִים נוֹסְפִים 22
28 בַּעֲנִיּוֹן מַעֲלָתוֹ מִיּוֹחֶדֶת שֶׁל שְׁמֵן 23
29 הַמְּשֻׁחָה (וּבְהַמְשֵׁךְ יוֹסִיף וַיִּבְאֵר 24
30 שֶׁמֶכֶל מְקוֹם הַשְּׁמֵן לְמֵאוּר שְׁבוֹ
31 נַעֲשֶׂה נֶס חֲנוּכָה הוּא נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר):
32 וּמוֹסִיף בְּהַמְּאָמֵר 48, דְּבִשְׁמֵן הַמְּשֻׁחָה הָיוּ מַעֲוֹבִים גַּם
33 בְּשָׂמִים 49, כְּפִי שֶׁמְפֹרֶשׁ תּוֹרָה, עֲנֵן הָרִיחַ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה גַּם
34 מְשֻׁמֵן. וְיֵשׁ לּוֹמֵר הַבְּאוּר זֶה, דְּשִׁמּוֹן, עִם הָיִתוֹ לְמַעְלָה
35 מֵהַטַּעַם וְהַנְּאִי דְּהָאָדָם, וְלִכֵּן הוּא לְמַעְלָה מִיּוֹן (בִּינָה) וְלְמַעְלָה מִמִּים
36 (חֻכְמָה) שֵׁשׁ בָּהֶם הֵנָּה וְעַד שְׁאֵינּוּ רְאוּי לְשִׁתְּיָהּ (בְּפִנֵי עֲצוּמוֹ), כִּכֵּל

37 זֶה הוּא נִתְפַּס בְּמִשׁוֹשׁ וְכִיּוֹן שֶׁאִפְשָׁר לַגַּעַת בּוֹ, סוּף סוּף נִיתֵן לְהַחֲשִׁיב
38 אוֹתוֹ כְּדוֹבֵר שֶׁהִיא נַעֲלָה וְהִתְגַּלָּה. מֵהַשְּׁאִי-כֵּן רִיחַ אֵינּוּ נִתְפַּס
39 בְּמִשׁוֹשׁ, וְאִי אִפְשָׁר לַגַּעַת בּוֹ כִּךְ שֶׁהוּא מוּגַדֵּר כְּמִצִּיאוֹת פְּחוֹת מֵאִשֶׁר הַשְּׁמֵן
40 וְהוּא יוֹתֵר נַעֲלָה וּמוֹפְשֵׁט וְיִתְיָרָה מְזוֹ, דְּרִיחַ הוּא 50 דְּבָר שֶׁהַנְּשָׂמָה
41 נִהְיֵית מְמַנּוֹ וְלֹא הַגּוּף 51
42 מֵה שְׁמוּכִיחַ עוֹד יוֹתֵר אֵת
43 הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁלוֹ אִפִּילוֹ לְגַבֵּי הַשְּׁמֵן
44 (וְכֵל שֶׁכֵּן לְגַבֵּי הַיּוֹן וְהַמִּיּוֹם).
45 וּמִזֶּה מוּבָן גַּם בְּהַדְרָגוֹת
46 דְּחֻכְמַת הַתּוֹרָה שְׁנִמְשָׁלוֹ
47 לְשִׁמּוֹן וְלָרִיחַ, זֶה
48 שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְשִׁמּוֹן -
49 קָאִי פְּנ"ל עַל רְזִין דְּרִזִּין,
50 הַסּוּדוֹת שֶׁבְּסוּדוֹת אֵלֶּה שְׁלֹמֹת
51 מַעֲלָתָם, עוֹבְדָה הִיא שְׁגָם הֵם
52 (רְזִין דְּרִזִּין) בְּאֵיּוֹם גְּלוּי
53 שְׁכָלִי, וְעַד שֶׁהֵם
54 מִתְּלַבְּשִׁים בְּאוֹתִיּוֹת
55 הַמְּהוּרִים כְּלִי וְלִבּוֹשׁ לְתוֹכָן
56 הַפְּנִימִי שֶׁלָּהֶם וְנִיתֵן לְלַמּוֹד אוֹתָם
57 וְלַעֲסוֹק בָּהֶם (אֵלֶּה שֵׁשׁ צוּרֵךְ
58 בִּיגִיעָה מִיּוֹחֶדֶת, כֹּאמֹר). מֵהַ
59 שְׁאִי-כֵּן עֲנֵן הָרִיחַ
60 שֶׁתּוֹרָה הוּא לְמַעְלָה
61 מֵהַשְּׂגָה לְגַמְרֵי וְהוּא נַעֲלָם
62 וְלֹא נִתְפַּס, כִּשְׁם שְׂרִיחַ גִּשְׁמִי לֹא
63 נִתְפַּס בְּחוֹשׁ הַמִּשׁוֹשׁ. אֵלֶּה
64 שְׁאִי-עַל-פִּי-כֵּן, כְּמוֹ
65 שֶׁהָרִיחַ, עִם הָיִתוֹ דְּבָר
66 שֶׁהַנְּשָׂמָה נִהְיֵית מְמַנּוֹ
67 וְלֹא הַגּוּף, הָרִי יְדוּעֵ 52 שְׁעַל-יָדֵי רִיחַ חֲזָק מְשִׁיבִים אֵת
68 הַנְּפֶשׁ שֶׁתִּמְשֵׁךְ בְּגוּף, וְאֵם כֵּן לְמִירוֹת שֶׁהִיא לֹא נִתְפַּס בְּחוֹשִׁים
69 גּוֹפִיּוֹת, לֵאמֹר שֶׁל דְּבָר גַּם הוּא בֹא בְּגִילּוּי בּוּךְ וְאִפִּילוֹ פּוֹעֵל אֵת הַתְּגִלּוֹת
70 הַנֶּפֶשׁ בְּתוֹךְ הַגּוּף עַל-דֶּרֶךְ-זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר בְּעֵנֵן הָרִיחַ דְּתּוֹרָה,
71 שֶׁהוּא אֲמֵן חֵלֶק הַתּוֹרָה הַנַּעֲלָם וְנִסְתָּר בְּיִתְרָה, אִפִּילוֹ בְּמִידָה רַבָּה יוֹתֵר
72 מֵאִשֶׁר ה'רִזִּין דְּרִזִּין' וּבְכֵל זֶה גַּם הוּא בֹא לִידֵי גִילּוּי, נִמְשֵׁךְ בְּפִסְקֵי-דִּין

48 ד"ה ברוך שעשה נסים הנ"ל סעיף ד (אוה"ת שם תתקסב, א). (49) תשא ל, כג ואילך. (50) דוהי המעלה שבריש על קול ומראה – שהצד השהו שבהם הוא שאינם נתפסים במישוש, שלכן אין בהם משום מעילה (פסחים כו, א*.) כריתות ו, א. רמב"ם הל' מעילה ספ"ה). (51) ברכות מג, ב. (52) ראה תו"א תולדות כ, ריש ע"ד. שם (בהוספות) קיז, ב. ד"ה להבין ענין הריח תקס"ב (מאמרי אדה"ז – אתהלך לאזניא ע' רלג-רלד. סה"מ תקס"ב ח"א ע' סא). סה"מ תקס"ט ס"ע רלד ואילך. ד"ה מים רבים תרל"ז ע' יא. המשך תער"ב ח"א פ' ריג (ע' תלב). סה"מ ה'תש"ו ע' 109. ה'תש"ט ע' 48 (הא'). ובכ"מ. וראה תניא פכ"ז (לד, ב).

(* וגם לפי המסקנא שם שריח יש בו משום מעילה – היינו לפי ש"ש בו ממש בסמומנין" (פרש"י שם), אבל לא בהריח עצמו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בפעל, ועד שמשיח יהיה מורח ודאין⁵³, כדברי חכמינו ז"ל
 2 שמשיח יפסוק הלכה לפי הריח, כדברי הנביא ישעיה "והריחו ביראת ה' ולא
 3 למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אוזניו יוכיח" דבחינת הריח שבו
 4 במלך המשיח עם היותה בחינה נעלית ונעלמת ונסתרת ימשך בפסק-דין
 5 בפעל (מורח ודאין),
 6 אלא שהטעם והנימוק
 7 דהפסק-דין הוא למעלה
 8 מהשכל לגמרי ואין כל
 9 אפשרות להבין ולהשיג אותו.
 10 ויש לומר שהוא על-דרך
 11 שתק רב⁵⁴, כאשר שאלו
 12 אותו על דבריו שאלה, שאת
 13 המענה עליה לא היה ניתן לענות
 14 לשואל כי הדברים הם למעלה
 15 מההבנה וההשגה שלו ומפל-
 16 מקום רב לא הדר ביה⁵⁵,
 17 לא חזר בו מדעתו למרות
 18 הקושיא דהגם שזה היה
 19 אצלו בחינת ראיה
 20 דחקמה שלא נתגלה
 21 בשכל כלל, והנימוק לדעתו
 22 היה ונותר למעלה מהבנה
 23 והשגה מפל-מקום, על-פי
 24 ראיה זו (שלמעלה
 25 מהשכל) פסק פסק-דין
 26 בפעל וכך ינהג מלך המשיח
 27 שיפסוק הלכות וידון על פי
 28 הריח, גם ללא טעם ונימוק מובן
 29 בשכל.
 30 ונהגה לאחרי שמבאר
 31 בהמאמר ('דבור
 32 המתחיל, ברוך שעשה
 33 נסים) גדל העלוי דשמן
 34 המשחה שבו נהג המזבח,
 35 כפי שהובא לעיל באריכות,
 36 הוא מבאר⁵⁶, דשמן למאור (שבו היה הגם דחנפה) הוא
 37 נעלה יותר גם משמן המשחה כפי שיתבאר להלן.
 38 דהנה האור שנעשה מהשמן (דהאור בא מפליון השמן
 39 המציאות היא שהאור המאיר מהפתילה נובע מכך שהשמן הולך ונגמר) הוא
 40 למעלה מהשמן כלומר, השמן הוא אמנם הסיבה והאור הוא התוצאה
 41 אבל בניין זה האור היוצא מהשמן הוא דבר יותר נעלה מהשמן עצמו. והוא

על-דרך הריח שהיה בשמן המשחה שכאמור היו מעורבים בו גם
 בשמים שהוא למעלה מהשמן. ויתירה מזו, דהאור שנעשה
 מהשמן הוא למעלה גם מהריח דהשמן, שכאמור הריח נעלה
 מהשמן עצמו כמבאר בהמאמר⁵⁷. והחלוק ההבדל שביניהם בין
 שמן המשחה ואפילו הריח שבו
 והשמן למאור והאור היוצא
 ממנו הוא, דהריח שבשמן
 המשחה הוא בשביל
 השמן, כשם שבפשטות
 הבשמים שהיו מעורבים בשמן
 נועדו להשביח את השמן,
 והמשמעות הפנימית של הדברים
 היא שעל-ידי הריח נמשך
 השמן דחקמה סתימאה
 אותו שמן שמצד עצמו רומז
 לחכמה סתומה ונעלמת לגלוי,
 שיוכלו לחנף בו את
 המזבח (שיהיה ראוי
 לקרבנות ולנסכים וכאמור
 שמיחת המזבח בשמן המשחה
 הייתה נתינת כוח לכך שיוכלו
 לעבוד בו את עבודת הקרבנות –
 לחם, והנסכים - יין), ובכל אופן
 נמצא שבשמן המשחה, הריח
 (עם היותו נעלה מהשמן) הוא
 בשביל השמן מה-שאין-כן
 בשמן ואור הוא אדרבה,
 דהשמן הוא בשביל
 האור, וכל מטרתו ותכליתו
 של השמן היא כדי להדליק בו
 אור ועד שהשמן נכלה
 ונאבד מן העולם ונעשה
 ממונו אור ואם כן וודאי
 שהשמן הוא האמצעי והאור הוא
 המטרה.
 ועוד ענין בזה, דהאור שנעשה מפליון השמן, עם היות
 שמצד עצמו האור הוא בחינת העלם, דנוסף לזה שהטבע
 דאור (איזה אש שיהיה) הוא להסתלק לשרשו⁵⁸, כפי שרואים
 במוחש שטבע האש הוא לעלות למעלה וכמבואר בספר התניא (פרק יט)
 שבנשמת האדם יש שאיפה לצאת מהגוף ולדבוק באלוקות "כאור הנר
 שמתנענע תמיד למעלה בטבעו מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה

(53) סנהדרין צג, ב. וראה אמרי בינה ח"ג פקנ"ד (בהוצאת קה"ת תשמ"ה – יט[קכז], ב ואילך). ד"ה והניף דאחש"פ ה'תשי"א (תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 30 ואילך). (54) ביצה ו, א. (55) ראה סה"מ תרנ"ט ע' עד בהערה. תש"ח ע' 102 בהערה. (56) בסעיף ה (אוה"ת שם תתקסב, ב ואילך). (57) שם ריש סעיף ה. (58) במדבר פ"ד, יב. תניא רפ"ט. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

32 וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה אֶת הַחִידוּשׁ הַמֵּיּוּחָד שֶׁל הָאוֹר שֶׁדִּלַּק בְּמִנְהַר בַּחֲנוּכָה
 33 כְּאִמְצָעוֹת הַשֶּׁמֶן הַנִּיִּסי שֶׁהוּא חִידוּשׁ גְּדוֹל בְּמִיּוּחָד וְאוֹר נֶעֱלָה בְּמִיּוּחָד, כְּאִמְרוּ,
 34 גַּם עִם זֶה שֶׁהִדְלִיקוּ בְּמַעַט הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּמְצָא בְּכַף וּבִדְרוֹךְ הַטֶּבֶחַ הִיא צְרִיךְ
 35 לְהַסְפִּיק לַיּוֹם אֶחָד בְּלִבְד מִשְׁמוֹנֶה יָמִים, בְּלִשׁוֹן חֲמִינֵי ז' וְל' יוֹמֵי
 36 דְּחֻנְכָּה תִּמְנֵיָא אֵינּוּן⁶¹,
 37 יְמֵי הַחֲנוּכָה שְׁמוֹנֶה הֵם דְּעֻנְיָן
 38 שְׁמוֹנֶת יָמִים הוּא⁶²
 39 (כְּמַבְאָר בְּהַמְאָמֵר
 40 שָׁם⁶³) הַהִמְשָׁכָה מִז' יוֹמֵי
 41 דְּעֻנְיָן דְּעֻנְיָן (בְּחֻנְכָּה
 42 נְעִלְיָת בִּיּוֹתֵר הַבְּחִינָה
 43 הַפְּנִימִית שֶׁל יְכַתֵּר עֲלִיּוֹן
 44 שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַסְפִּירוֹת וְלְמַעֲלָה
 45 מֵהַעֲלֻמוֹת נִקְרָאת "עֻנְיָן יוֹמֵי"
 46 עַל שֵׁם שֶׁהִיא נִתְחַקֵּת וְנִבְדֶּלֶת
 47 (נֶעֱלָמַת) מֵהַתְּגֻלוֹת וְ"יוֹם",
 48 וּמְבֹרָא בְּחִסְדוֹת שֶׁמְכַל מְקוֹם
 49 יֵשׁ בָּהּ בְּהַעֲלֵם גַּם בְּחִינַת "יוֹמֵי"
 50 וּבְהַעֲלֵם וּבְדַקוֹת יֵשׁ בָּהּ גַּם
 51 הַתְּחַלְּקוֹת ל"ז יוֹמֵי" כִּנְגַד
 52 שֶׁבַע הַמְּדוֹת שֶׁבְּסְפִירוֹת
 53 וּבְחִינַת נְעִלְיָת זוֹ הָאִירָה בִּימֵי
 54 הַחֲנוּכָה בְּמַלְכוּת (שְׁרֵשׁ
 55 הַנְּבִרְאִים, וְעַל-יְדֵי
 56 הַמַּלְכוּת נִמְשָׁךְ אֹרֶךְ זֶה
 57 בְּגִלּוּי גַם לְמַטָּה).
 58 (יֵא וְיֵהִי רְצוֹן, שְׁבִקְרוֹב
 59 מִמְּשֵׁ נִזְכָּה לְבִיאַת מְשִׁיחַ
 60 צְדֻקְנֹה, שְׂאֵז יִהְיֶה וְהִפְהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים⁶⁴,
 61 וְהַחֲרִים ה' אֶת לִשׁוֹן יָם מְצִרִים וְהִנִּיף יָדוֹ עַל הַנְּהַר בְּעֵים רֹחוֹ וְהִכְהוּ לְשִׁבְעָה
 62 נְחָלִים" וּבְכִיחָד עִם זֶה לְכַנּוֹר שֶׁל שְׁמוֹנֶה נְיָמִין⁶⁵, שִׁיחָה לְעֵתִיד

1 וְלִדְבַק בְּשֵׁרְשׁוֹ לְמַעֲלָה בִּיסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי" הִנֵּה בְּנוֹגַע לְאוֹר זֶה בְּפֶרֶט
 2 (שְׁנַעֲשֶׂה מִכְּלִיּוֹן הַשֶּׁמֶן), הִרִי אֶפִּילוֹ שְׁמֵן הַמְּקוֹר שֶׁל הָאוֹר הוּא
 3 בְּחִינַת הָעֵלֶם, כְּמְבֹרָא לְעִיל, וְעַל-אַחַת-כְּמֵה-וְכֵמֵה הָאוֹר
 4 שְׁנַעֲשֶׂה מִכְּלִיּוֹן הַשֶּׁמֶן וְלְמַעֲלָה מִמְּנוֹ, שְׁבוּדָאֵי הוּא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם
 5 וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, הוּא⁵⁹
 6 נַעֲשֶׂה אֹרֶךְ הַמְּאִיר (בְּדוּמָה
 7 לְמְבֹרָא לְעִיל לְגַבֵּי הַשֶּׁמֶן עֲצֻמוֹ
 8 שֶׁבַעֲצֵם הוּא טְמוּן וְנֶעֱלָם בְּתוֹךְ
 9 הַחִיּוֹתִים וְלִכְּן יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּמֵאֵמֶץ
 10 מִיּוּחָד שֶׁל כְּתִישָׁה כְּדִי לְגַרוֹם לוֹ
 11 לְהַתְּגַלוֹת). וְלֹא עוֹד, אֲלֵא⁵
 12 שְׁעַל-יְדֵי הַשֶּׁמֶן וּבְכוּחוֹ
 13 הוּא הָאוֹר הַמְּאִיר דּוֹלֵק
 14 בְּנִחְתָּה⁶⁰ וּבְרוּגַע, אֹרֶךְ
 15 שְׁבִהַתְּיָשׁוּבוֹת לְמִרוֹת מִטְּבַעוֹ
 16 הוּא נִמְשָׁךְ לְמַעֲלָה וְרוּצָה
 17 לְהַתְּעַלֵּם.
 18 (יֵא וְיֵהִי רְצוֹן, וּמִכְּלִיּוֹן גְּדֹל
 19 הָעֲלִיּוֹת שֶׁל הַגֵּס דְּחֻנְכָּה
 20 שְׁהִיָּה בְּפֶן הַשֶּׁמֶן, שְׂלֵא
 21 הִיָּה בּוֹ אֲלֵא לְהִדְלִיק יוֹם
 22 אֶחָד וְנַעֲשֶׂה בּוֹ גַם
 23 וְהִדְלִיקוּ מִמְּנוֹ שְׁמוֹנֶה
 24 יָמִים⁶¹, דְּהָאוֹר
 25 שְׁהִדְלִיקוּ מִשְׁמֵן זֶה,
 26 שֶׁנִּמְצָא בְּכַף הַשֶּׁמֶן מִכְּלִיּוֹן
 27 שְׁהִיָּה עַל-יְדֵי גַם, הוּא
 28 נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר, מְאוֹר סַחֵם,
 29 אֹרֶךְ טְבַעֵי, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, בַּחֲנוּכָה גַם אֹרֶךְ זֶה שֶׁמֶצַד מֵהוֹתוֹ הִיָּה
 30 צְרִיךְ לְהִיּוֹת נֶעֱלָם וְנִמְשָׁךְ לְמַעֲלָה הָאוֹר בְּגִלּוּי, וּבְהַתְּיָשׁוּבוֹת בְּנִחְתָּה
 31 וּבְרוּגַע וּבְטְבַעֵי.

(59) היינו, שהאור עצמו בא בגילוי. וזהו החידוש בהאור שנעשה מהשמן לגבי הריח דשמן המשחה. דענין ה"גילוי" בהריח דשמן המשחה הוא שעל ידו נמשך השמן לגילוי (כנ"ל סעיף ט, מד"ה ברוך שעשה נסים), משא"כ האור דשמן (עם היותו למעלה מהריח, מ"מ) הוא עצמו נעשה אור המאיר. וע"ד ענין "יפוצו מעיינותיך חוצה" (שהתחיל ב"ט כסלו* – ס' השיחות תורת שלום ע' 112) שהמעיינות עצמם נמשכים "חוצה", באופן הפצה (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1119 ובהערה 34 שם. ועוד). (60) תו"א מקץ לח, ב. ובכ"מ. (61) שבת כא, ב. (62) באוה"ת שבהערה הבאה מבואר זה לענין שמונת ימי המילואים "ועד"ז יובן שמונה ימי חנוכה". ויש לומר, שענין זה (המשכה מז' יומין דעתיק במלכות) שבח' ימי חנוכה הוא (לא רק מצד שייכותם לח' ימי המילואים (ראה לעיל סעיף ב), אלא) גם בנוגע לעיקר ענינם – שנקבעו לזכר הנס דפך השמן שהדליקו ממנו שמונה ימים (שבת שם ובפרש"י שם ד"ה מאי חנוכה). (63) סוף סעיף ד (אוה"ת שם תתקסב, א). (64) ישע"י יא, טז. (65) ערכין יג, ב.

(* להעיר מזה שהמאמר ברוך שעשה נסים (שבאוה"ת) הוא – ביסודו – מאמר אדמו"ר הזקן שאמרו בחג הגאולה י"ט כסלו תק"ס. ולהעיר גם שבתחילת אמירתו אמר "ברוך שעשה נסים לאבותינו ובעש"ט ורבינו הרב המגיד. בימים ההם פורים וחנוכה, בזמן הזה י"ט כסלו" (שיחת י"ט כסלו תרצ"ג ט"א – לקו"ד כרך א כא, א. ונתק גם בהוספות לאוה"ת שם תתרי"ד, א).

ברוך שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה

ביאור בדרך אפשר

1 לבוא (כפי שהיה בימי חנוכה
2 שהמנורה בת שבעת הקנים דלקה
3 בנס שמונה ימים) וְעַד לְהַפְנוֹר
4 דְעוֹלָם הָבֵא שְׁיִהְיֶה שָׁל
5 עֶשֶׂר נִימֵין⁶⁵, שְׁגַם כְּנוֹר
6 זֶה יְהִי כְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
7 הַשְּׁלִישִׁי שְׁיִבְנֶה כְּבֵיאת

ביאור בדרך אפשר

8 מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ (שְׁהָרִי בֵּית
9 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי יְהִי
10 בֵּית נְצַחִי⁶⁶), וְכֹל זֶה
11 בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, וְעַד בְּאֶפֶן
12 דְּמִיד, ללא כל עיכוב נוסף
13 וּבְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם⁶⁷ מִיד
14 הֵן נִגְאָלִין.

דְּעוֹלָם הָבֵא שְׁיִהְיֶה שָׁל עֶשֶׂר נִימֵין⁶⁵, שְׁגַם כְּנוֹר זֶה
יְהִי כְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שְׁיִבְנֶה כְּבֵיאת מְשִׁיחַ
צְדָקָנוּ (שְׁהָרִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי יְהִי בֵּית נְצַחִי⁶⁶),
וְכֹל זֶה בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, וְעַד בְּאֶפֶן דְּמִיד, וּבְלִשׁוֹן
הַרְמַב"ם⁶⁷ מִיד הֵן נִגְאָלִין.

(66) זח"ג רכא, א. ועוד. (67) הלי' תשובה פ"ד ה"ה.

אגרות קודש

ב"ה, ז' טבת, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מנר הששי בבקשת ברכת הצלחה בלימודים ובהטעמה שחנוכה הוא הזמן שישראל
נלחמים על לימוד התורה הקי'.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע למילוי משאלות
לבבו לטובה.

אבל ביחד עם זה, מובן וגם פשוט, שעליו לקיים הוראת חז"ל יגעת - ותקוים ההבטחה - ומצאת.

ובדוגמת מלחמת ימי חנוכה שכותב אודותה, שהמלחמה לא היתה נגד כל אופן לימוד תורה, כ"א
כמו שאנו אומרים בנוסח על הנסים "להשכיחם תורתך" דוקא, ז.א. שלא התנגדו ללימוד תורה ובלבד
שלא יהי' חקוק בשעת מעשה ענין השייכות לנותן התורה. וכן בענין המצות לא התנגדו לכל המצות כ"א
דוקא "חוקי רצונך", ז.א. מצות שאין בהם טעם. ועי' נלחמו בני ישראל ובמילא נשאר אצלם לימוד
התורה בכלל וקיום המצות שיש בהם גם עדות ומשפטים.

ועד"ז ממש בימינו אלה כפסק המשנה בשביל שתשמר התורה צ"ל יראתו קודמת לחכמתו, אשר
הדרך לבוא לידי יראת שמים ואהבת השם הוא כפסק הרמב"ם בהלי' יסוה"ת רפ"ב: שכיצד הדרך לבוא
ליראתו ע"י שיתבונן בגדולת הבורא ב"ה כו'. ויה"ר שינהג בעצמו כן וגם על חבריו שי' ישפיע בזה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

בס"ד. שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. דובר אודות דברי הגמרא¹ "מאי חנוכה", "על איזה נס קבעוה" - על נס פך השמן, הצלה רוחנית, ואילו
- 2 הנס הנצחון המלחמה (שנתבאר בפרטיות בנוסח ד"על הנסים"²), הצלה גשמית³, לא נזכר כלל, אפילו לא בדרך
- 3 טפל (ונזכר רק עצם הנצחון ורק בתור הקדמה וקביעות הזמן - "וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקן
- 4 ולא מצאו כו"), אף שההצלה הרוחנית באה רק ע"י ולאחרי ההצלה הגשמית⁴ - כי, כאשר ישנו הנס הרוחני
- 5 (שמתבטא בענין האור שהוא הנברא הכי רוחני⁵), אזי הנס הגשמי אינו תופס מקום. וזוהי הוראה⁶ ונתינת כח
- 6 בעבודה, שאף שנעשית ע"י עניני הגוף דוקא, מ"מ יאיר אור הנשמה עד שעניני הגוף לא יהיו תופסים מקום
- 7 - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁷ בלקו"ש חכ"ה ע' 235 ואילך.
- 8 ב. ועפ"ז יש לבאר מ"ש בתניא⁸ "ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה כו" - דלכאורה אינו מובן: כיון
- 9 שנפש האלקית היא שלא בערך כלל לנפש הבהמית, הול"ל "ועוד נפש כו", וכיו"ב, ולמה נאמר "ונפש השנית",
- 10 שמורה על הקשר והשייכות עם נפש הבהמית (הראשונה)?
- 11 ואף שישנו הביאור שנה"א נקראת "נפש השנית" בגלל שנכנסת לאדם משך זמן לאחרי נפש הבהמית⁹ -
- 12 הרי, לאמיתו של דבר, אצל בני"י נוגעת הקדימה בתוכן יותר מאשר הקדימה בזמן, ואם מצד תוכן הענין קודמת
- 13 נה"א, אין לקרותה בשם "נפש השנית" בגלל שהיא מאוחרת בזמן.
- 14 אך הענין הוא - שנה"א היא "נפש השנית" (שנית לנה"ב) גם מצד תוכן הענין, כיון שכל מציאותה של נה"א
- 15 למטה היא רק בגלל נה"ב, ולולי נה"ב, לא היתה נה"א יורדת למטה להתלבש בגוף, אלא היתה נשארת למעלה
- 16 כפי שהיא מושרשת בעצמותו ית', כידוע¹⁰ שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל (ויתירה מזה, שאפילו
- 17 בהיותה למטה מלובשת בגוף שנמצא במעמד של חטא, אין זה שייך כלל לנשמה, ש"גם בשעת החטא
- 18 היתה באמנה אתו ית'¹¹), ולא ירדה למטה אלא כדי לתקן את נה"ב והגוף וחלקו בעולם, ולכן ניתנה גם התורה
- 19 למטה דוקא, במעמד ומצב ש"למצרים ירדתם כו' יצה"ר יש ביניכם"¹², ששם צריך לפעול היציאה ממאסר הגוף
- 20 ונה"ב.

בהיכל - בפנים דוקא, ואילו המלחמה היתה מחוץ לביהמ"ק; ובשנה (זמן) - שהדלקת המנורה שיש בה ענין רוחני מיוחד, יש לה זמן מיוחד - בין הערביים*, ואילו נצחון המלחמה שאין בו ענין רוחני מיוחד, אין לו זמן מיוחד, אלא שייך לכל שמונת ימי חנוכה. (4) ראה שיחת ש"פ וישב, ערב חנוכה תשכ"ו בתחלתה (תורת מנחם - התועודיות חמ"ה ע' 296 ואילך).

(5) וע"ד המעלה ד"מראה" גם לגבי "קול" ו"ריח". - ולהעיר גם מהחילוק ע"פ קבלה (ראה ע"ח שער (אח"פ) ד) בין אוזן חוטם ופה, בחי' ז"א בינה ומלכות, לעיניים, בחי' חכמה, וכמבואר בתניא אגה"ק (סי"ד) ש"העינים הם כינויים להמשכת והארת אור החכמה, שלכן נקראו חכמים עיני העדה". והרי חכמה שייכת לענין האור, כמ"ש (קהלת ב, יג) "יש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך". (6) הוראה נצחית, ככל עניני התורה שהם נצחיים, ומודגש ביותר בנוגע לנרות חנוכה, ע"פ דברי הרמב"ן (ר"פ בהעלותך) שנרות חנוכה אין בטלין לעולם.

(7) בשילוב שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה תשל"ד.

(8) רפ"ב.

(9) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע' לד).

(10) שם פל"ז (מת, ב).

(11) שם ספכ"ד.

(12) שבת פח, סע"ב ואילך.

(1) שבת כא, ב ובפרש"י.

(2) שישודו ומקורו במסכת סופרים (פ"כ ה"ח), ונקבע ונתקבל בכל ישראל לאמרו בברכת הודאה - בג' ברכות אחרונות, שבהם אין היחיד מוסיף בתפלתו כמו בברכות האמצעיות (שו"ע אדה"ז או"ח סק"י"ב. וש"נ), שבוה מודגש שיש בזה העילוי והחשיבות של תפלת הרבים.

(3) ואף שמלחמת היונים היתה מלחמה רוחנית כנגד דת ישראל, "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ובגלל זה יצאו למלחמה מתוך מס"ג, ולכן ה' הנס ד"מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כו" - הרי לאחרי וכתוצאה מהסיבה הרוחנית היתה גם מלחמה גשמית, כך, שנס ההצלה הוא גם הצלה גשמית (ראה גם לקו"ש ח"י ע' 144 הערה 18); ואילו נס השמן הוא רק הצלה רוחנית. וזהו גם הטעם לפרטי החילוקים בין נס פך השמן (נס רוחני) לנס נצחון המלחמה (נס גשמי) בכל ג' הענינים דעולם שנה ונפש: בנפש - הדלקת המנורה היתה ע"י כהן גדול דוקא, שהוא היותר נעלה ומקודש מכל ה"עשרה יחסין" שבישראל (ראה גם חדא"ג מהרש"א לקידושין סט, א), כמ"ש (דברי הימים-א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", ואילו המלחמה היתה ע"י כל בני"י [ההתחלה היתה אמנם ע"י מתתיהו בן יוחנן כה"ג, שעורר את בני"י והדליק אצלם את אש המס"ג באמרו "מי לה' אלי", אבל לאח"ז היתה המלחמה בפועל לא רק ע"י מתתיהו ובניו (כהנים), אלא גם ע"י כל בני"י (לויים וישראלים, ועד כל אשר בשם ישראל יכונה)]; בעולם - שהדלקת המנורה היתה בביהמ"ק דוקא, לא בחצר או בעורה, אלא

* וגם להדעות שטר שכבה בבוקר וחזר ומדליקו (ראה בארוכה "רשימת המנורה" ע' כה ואילך. וש"נ) - הרי כאן מדובר אודות ההדלקה שעל ידה ה' חיונה המנורה. ולכו"ע "אין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרות" בין הערביים" (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"א).

1 אמנם, אף שנה"א היא "נפש השנית", כיון שבאה למטה רק בעקבות נה"ב - הרי הכוונה היא שנה"א תברר
2 את נה"ב, ותפעל שגם אצל נה"ב תהי' הרוחניות עיקר והגשמיות טפל, ועד שלא תהי' להגשמיות תפיסת מקום
3 כלל, אפילו לא בדרך טפל ונע"ד מ"ש¹³ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", שהעשי' הגשמית אינה אלא דבר
4 הטפל לברכת ה', כיון שאינה ענין בפני עצמו, אלא כל מציאותה אינה אלא "כלי" להרוחניות - כפי שלמדים
5 מקביעת היו"ט דחנוכה על נס פך השמן, מבלי להזכיר הנס דנצחון המלחמה, כיון שהנס הגשמי אינו תופס
6 מקום לגבי הנס הרוחני, אפילו לא בדרך טפל.

7 ג. ויש להוסיף בהלימוד מקביעת היו"ט דחנוכה על נס פך השמן בנוגע להעדר תפיסת מקום של הגשמיות
8 לגבי הרוחניות. ובהקדמה:

9 כאשר יש תפיסת מקום לגשמיות כדבר טפל ומועט עכ"פ - הרי אי אפשר למדוד בדיוק את מדת המיעוט
10 והטפלות, כך, שבתחילה יהי' אחוז אחד לגבי תשעים ותשע, ואח"כ שתי אחוזים לגבי תשעים ושמונה, וכן
11 הלאה, ועד שיגיע למעמד ומצב שהחילוק יהי' כחוט השערה בלבד, ואז יהי' צורך בסייעתא דשמיא שלא יהי'
12 רובו רע. ובלשון הכתוב¹⁴: "מושכי העון בחבלי השוא (בתחילה בחבלי השוא, דבר שאין בו ממש, כחוט של
13 קורי עכביש, ואח"כ מתגבר והולך עד שנעשה) וכעבות העגלה גו".

14 וזהו גם החסרון שבענין ה"פשרה" (ששייכת רק בענינים שבין אדם לחבירו, ורק קודם פסק הדין, אבל
15 לאחרי שנגמר הדין "אסור לבצוע . . אלא יקוב הדין את ההר"¹⁵) - שאין זה דבר בריא, אלא דבר חולני ("א
16 קראנקע זאך"), כיון שזהו היפך האמת, אשר, "ה' אלקים אמת הוא אלקים חיים"¹⁶, וכאשר סוטים מהאמת
17 אפילו כחוט השערה, הרי זה כבר שקר.

18 ולכן הנה גם בנדר"ד, לא די בכך שהגשמי יהי' דבר טפל לגבי הרוחני, אלא צ"ל באופן של העדר תפיסת
19 מקום לגמרי - שלא יפקד ולא יזכר ולא יקרא בשם כלל.

20 ועוד זאת, שענין זה נוגע מיד בהתחלת העבודה:

21 גם כאשר מתעסקים עם יהודי שצריך לפעול עליו שלא לעבור עבירה, להיותו עדיין במעמד ומצב שאינו
22 שייך כלל אל הרוחניות - הנה גם הוא צריך לדעת מיד את האמת, ללא פשרות, שענין הגשמיות אינו נחשב
23 ואינו תופס מקום כלל לגבי הרוחניות.

24 וע"ד משנת¹⁷ בנוגע להפצת המעיינות חוצה, שצריך להביא ל"חוצה" את ה"מעייין" עצמו: כאשר מדובר
25 אודות "חוצה", הנה לכאורה די בכך שיתחילו עם "מעט מים"¹⁸, ומהו ההכרח להתחיל מיד עם ה"מעייין"
26 עצמו? אך הענין הוא - שכאשר ההתחלה היא עם מי המעייין בלבד, הרי זה כמו "פשרה", שהיא היפך האמת
27 (כנ"ל), ולכן בהכרח להתחיל מיד עם המעייין עצמו, להביאו גם ל"חוצה".

28 ד. ויתירה מזה לומדים מהיו"ט דחנוכה:

29 לא די בכך שענין הגשמיות אינו תופס מקום כלל לגבי ענין הרוחניות, אלא יש צורך לפעול שהגשמיות
30 גופא תהי' חדורה בענין הרוחניות, להיותו כמו שמן שמפפפע בכל דבר¹⁹, היינו, שפועל בכל דבר שיהי' בו
31 ענין של שמנונית.

32 וענין זה למדים מכללות הענין דהדלקת המנורה בביהמ"ק, שע"ז היתה אורה יוצאה לכל העולם²⁰, ע"י
33 "חלוני שקופים אטומים"²¹, כך, שהעולם כולו נעשה מציאות של אור.

34 וענין זה מודגש יותר בנרות חנוכה - ש"מצותה משתשקע החמה", ו"מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ"¹,
35 היינו, שצריך לפעול שגם החוץ והחושי יהי' מציאות של אור.

* * *

36

חמ"ה ע' 240).

18) וירא יח, ד. וראה תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע שיד. וש"נ.

19) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

20) ראה ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. ועוד.

21) מלכים"א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.

13) פ' ראה טו, יח. וראה לקו"ש חל"א ס"ע 172 ואילך. וש"נ.

14) ישע"ה, יח (ובפרש"י). וראה סוכה נב, א.

15) סנהדרין ו, ריש ע"ב.

16) ירמ' יו"ד, יו"ד.

17) שיחת י"ט כסלו תשכ"ו סכ"ח (תורת מנחם - התוועדויות

1 ה. בהאמור לעיל (ס"ג) שמיד בהתחלת העבודה צריכים לפעול שענין הגשמיות לא יהי' תופס מקום לגבי
2 הרוחניות - יכול משהו לשאול: הא מנלן?!

3 ומה שנתבאר לעיל אודות הלימוד מהיו"ט דחנוכה - טוען הוא, שמעולם לא ראה בעצמו את הנס דחנוכה,
4 ולא עוד אלא שנמצא במעמד ומצב ד"תשקע החמה", וא"כ, איך שייך שענין הגשמיות לא יהי' תופס מקום
5 אצלו?

6 ו. ויובן ממה שמצינו דוגמת זה גם בנוגע לחכמות חיצוניות - שזהו כללות הענין דחכמת יון, שהיא המנגד
7 לחכמה דקדושה, שזהו ש"טמאו כל השמנים של בחי' חכמה דקדושה, שרצו להשכיחם תורתך כו"22:

8 ובהקדמה - שגם חכמות חיצוניות, שנפלו בשבירת הכלים מבחי' אחוריים של חכמה דקדושה²³, הנה מצד
9 הניצוצים כו' נשאר בהם קורטוב של אמת. וזהו הטעם שע"פ תורה סומכים על חוות-דעת הרופא, שניתנה לו
10 רשות לרפאות²⁴, שלמד חכמת הרפואה, ועד"ז בנוגע להסתמכות על חכמי התכונה בנוגע לקידוש החדוש²⁵.

11 ובכן: גם בלימוד חכמות חיצוניות, הנה כדי שהלימוד יהי' כדבעי, הרי זה דוקא כאשר האדם הלומד פונה
12 ועוזב את כל עניניו ורצונותיו ומבטל את מציאותו.

13 וענין זה מתחיל כבר בלימוד אל"ף בי"ת (גם של חכמת יון) עם ילד קטן - שהרי אם יניחו לילד להתנהג
14 לפי רצונו, אזי לא יבוא לעולם ללימוד א"ב, כיון שרוצה רק לאכול ולשתות ולשחק עם בוך... וכדי שיתחיל
15 ללמוד א"ב יש צורך להוציא ("ארויסשלעפן") אותו ממציאותו, אלא, שענין זה צריך להיות באופן ד"חנוך
16 לנער על פי דרנו²⁶, וכמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות²⁷ ש"יצטרך המלמד . . שיזרו אותו על הלימוד
17 בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות שנותיו כו"."

18 וכן הוא גם אצל גדול - שכדי שילמד וישכיל כו', בהכרח שתחילה יבטל את מציאותו, וכמבואר בתורה
19 אור²⁸ אודות "הפילסופים מהאומות הקדמונים שהיו . . עוזבים כל תענוגי' ועוסקים בכל לבכם ותשוקת נפשם
20 בלימוד החכמות כל היום והלילה . . להבין ולהעמיק . . בחכמותיהם בתכונה ותשבורת ופילסופיא חכמת
21 החיצוני' . . מצד מזג טבעם . . שגובר בו מרה שחורה בתולדתו (שלכן) תשתוקק נפשו מאד אל החכמה כו'".

22 ועוד זאת, שגם לאחר שנעשה חכם גדול שמחדש חידושים כו', הנה אם יתערבו אצלו פניות מצד המציאות
23 והישות שלו, שברצונו להוכיח את צדקת דבריו ("אויספירן זיין'ס") דוקא, וכיו"ב, אזי לא יוכל להגיע אפילו
24 לקורטוב של אמת, ובכדי להגיע אל האמת, בהכרח שיבטל את מציאותו כו'.

25 ז. ויש להוסיף בזה, שע"י ביטול מציאותו ניתוסף בהעסק במושכלות גם באופן שהוא כמו נס שלמעלה
26 מהטבע:

27 רואים במוחש שיכול אדם להתייגע בענין מסויים במשך זמן, כמה ימים, שבועות ואפילו חדשים, מבלי
28 להגיע להשגת הענין על בוריו, ולפתע, בקומו בבוקר נופלת לו השכלה חדשה שעל ידה משיג את הענין
29 שהתייגע עליו במשך כמה חדשים.

30 ולכאורה אינו מובן: הרי ישנו כלל (שנתבאר בתורה בנוגע לטבע העולם) "יגעתי ומצאתי"²⁹, וא"כ, כיצד
31 יתכן שגם לאחר שהתייגע במשך זמן, עדיין לא השיג את הענין על בוריו; ולאידך גיסא, כיצד יתכן שלפתע
32 תיפול לו השכלה חדשה ללא יגיעתו? - אך הענין הוא, שהכלל "יגעתי ומצאתי" הוא בנוגע לענין ההבנה
33 וההשגה שמצד כח הבינה, משא"כ בנוגע לכח החכמה, שהתגלותו היא בדרך ממילא כו', אלא שצריך לעשות
34 כלי (כי, אם לא יעשה כלי, לא ירגיש לגמרי שנפל לו איזה חכמה כו'), ועשיית הכלי היא ע"י ביטול מציאותו.

35 וכללות הענין בזה - שגם בלימוד חכמות חיצוניות, הנה לאחר כל היגיעה וההשגה באופן ד"יגעתי ומצאתי"
36 ע"פ טבע, נשאר בזה עדיין ענין נעלה יותר, ענין שלמעלה מהטבע (וע"ד מארז"ל³⁰ ש"רוח צפונית אינה
37 מסובבת", שבזה ניכר כחו של הבורא כו'). וכדי לבוא להענין שלמעלה מהטבע - הרי זה דוקא ע"י ביטול
38 מציאותו כו'.

(22) תו"א פרשתנו מא, א.
(23) תניא ספ"ח.
(24) ברכות ס, סע"א. וש"נ.
(25) ראה רמב"ם הל' קידוה"ח ספ"ז.
(26) משלי כב, ו.
(27) סנהדרין ר"פ חלק.
(28) תולדות יט, ג.
(29) מגילה ו, ריש ע"ב.
(30) ב"ב כה, ריש ע"ב. וראה פרדר"א פ"ג. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 185. וש"נ.

ח. ואם בלימוד חכמות חיצוניות יש צורך בכיטול מציאותו של האדם הלומד, הרי עאכו"כ שכן הוא בנוגע לחכמה דקדושה וכל עניני קדושה, שצריך להיות הענין ד"לך לך מארצך וממולדתך גו"³¹, לצאת מהרצונות והרגילות שלו³², ולבטל את מציאותו ל"יסוד היסודות ועמוד החכמות"³³, כך, שאינו מציאות לעצמו כלל, שלכן אינו עושה זאת "כדי לירש הטובה", אפילו לא "כדי שאזכה לחיי העולם הבא", "אלא עושה האמת מפני שהוא אמת", כמ"ש הרמב"ם³⁴.

ועפ"ז מובן כיצד יכול האדם לבטל את מציאותו, ולפעול שענין הגשמיות לא יהי' תופס מקום אצלו - שהרי רואים במוחש שענין זה שייך אפילו בנוגע ללימוד חכמות חיצוניות, ועאכו"כ שענין זה יכול להיות בנוגע לחכמה דקדושה. ובפרט שישנה גם הנתינת כח על זה מקביעות היו"ט דחנוכה, כנ"ל.

ט. ועוד ענין בזה - שכאשר ענין הגשמיות אינו תופס מקום לגבי הרוחניות, אזי ניתוסף גם בהמשכת הגשמיות באופן שלמעלה מהטבע, כפי שלמדים מנס פך השמן:

אף שמצאו רק "פך אחד של שמן" ש"לא הי' בו להדליק אלא יום אחד"¹, כך, שלמחרת לא יהי' להם שמן להדלקת המנורה (שהרי לא ידעו שהקב"ה יעשה להם נס) - לא עשו חשבונות מה יהי' מחר; כאשר יש שמן עבור יום זה - צריך להדליק את המנורה (כשם שכאשר יש לו תפילין היום, צריך להניחם), ומה יהי' הלאה - ידאג הקב"ה!

ועד"ז בנוגע לעניני פרנסה - שכאשר ענין הגשמיות אינו תופס מקום, אזי לא דואגים מה יהי' מחר, אלא סומכים על הקב"ה ש"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"³⁵, והוא יעשה את שלו כו"³⁶.

* * *

י. נתבאר לעיל בנוגע לעבודת האדם באופן שענין הגשמיות אינו תופס מקום - במכ"ש וק"ו מזה שאפילו בלימוד חכמות חיצוניות יש צורך בענין כיטול המציאות כו', ועי"ז ניתוסף בהלימוד גם באופן של נס שלמעלה מהטבע, שלמרות שלאחרי ריבוי היגיעה לא השיג את הענין לאשורו, הנה לפתע נופלת לו השכלה חדשה כו'. ויש להוסיף ולבאר טעם הדבר שענין הביטול כו' ישנו גם בחכמות חיצוניות, אף שזהו כללות הענין דחכמת יון שהיא בניגוד לחכמה דקדושה - שזהו לפי שכל הענינים שבעולם נמשכים מאחדותו ית', אחדות הפשוטה. ובהקדמה:

ענין האחדות - לא "יחיד", אלא "אחד" - פירושו³⁷ שלמרות שישנו ענין של ריבוי (לא כמו יחיד, שלא שייך בו ענין של ריבוי), אין זה בסתירה לענין האחדות, ולא עוד אלא שזהו באופן של אחדות פשוטה (ולא אחדות מורכבת). וטעם הדבר - דכיון שהריבוי גופא הוא מצד הפשיטות שלמעלה³⁸, הנה גם ההתאחדות של ריבוי הפרטים היא באופן של אחדות פשוטה (משא"כ ב"יחיד", שלא שייך בו ענין של ריבוי, לא שייך גם לומר ענין של פשיטות).

וכיון שמצד הפשיטות שלמעלה ישנו ענין של ריבוי, הנה מהריבוי נמשך גם המציאות דלעו"ז, וכמארזו"³⁹ בפירוש הכתוב⁴⁰ "נעשה (אדם)", לשון רבים, "כתוב והרוצה לטעות יטעה"; אבל לאידך גיסא, כיון שהריבוי גופא הוא מצד אחדות הפשוטה, הרי זה באופן שהאחדות הפשוטה נמשכת וחודרת בכל ריבוי הענינים.

ולכן הנה גם בחכמות חיצוניות (חכמת יון שהיא היפך הקדושה) ישנו ענין הביטול כו' - שזהו מצד המשכת אחדות הפשוטה של הקב"ה, "אחד האמת"⁴¹.

יא. ובפרטיות יותר:

התחלת כל עניני העולם היא - ממציאותם של בני", כמ"ש⁴² "בראשית", "בשביל ישראל שנקראו ראשית". וכיון שבישראל יש לא רק נפש האלקית, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"⁸, אלא גם נפש הבהמית, נפש הטבעית (טבע העולם), הנה מזה נשתלשל בעולם שיש בו גם מציאות של לעו"ז, היפך הקדושה.

(37) ראה תו"א וארא נה, ב. ובכ"מ.

(38) ראה תו"ח נח ע, ב ואילך. ועוד.

(39) ב"ר פ"ח, ת.

(40) בראשית א, כו.

(41) תניא פל"ה בהגהה.

(42) בראשית א, א ובפרש"י ורמב"ן.

(31) ר"פ לך לך.

(32) ראה המשך תרס"ו ע' סז. ס"ע שצז ואילך. ועוד.

(33) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

(34) הל' תשובה פ"י ה"א-ב.

(35) ברכות ק"ש.

(36) חסר הסיום (המור"ל).

ובשרש הענין - הנה הא גופא שבישראל יש נה"א וגם נה"ב, הרי זה לפי שלמעלה יש (לא רק שם הוי' אלא) גם שם אלקים, בגימטריא "הטבע" 43, וכן למעלה יותר, עד ליכולת העצמות, שאמיתית ענין היכולת הוא שאפשר להיות שני הענינים, ובאופן ששניהם בהשוואה כו' 44. ומזה נשתלשלו ב' הענינים דהוי' ואלקים, ועד"ז בישראל - נה"א ונה"ב, ועד שמזה נמשך בעולם שישנה גם המציאות דלעו"ז.

ומצד השורש של כל הענינים למעלה - הנה גם למטה, בחכמות חיצוניות שמצד הלעו"ז, ישנו ענין הביטול כו'.

אמנם, ענין זה הוא רק מצד השורש כו', אבל בפועל ובגלוי הרי זה ענין של לעו"ז, שיכול להיות גם באופן של התגברות כו', כמ"ש 45 "ולאום מלאום יאמץ".

אבל אעפ"כ, ברור הדבר שסוכ"ס ינצח ("וועט אויספירן") "אחד האמת", ותתגלה אחדות הפשוטה בכל העולם - דירה לו ית' בתחתונים 46.

יב. וזהו גם המענה לטענת אומות העולם, שגם אצלם ישנו ענין האחדות ד"אחד האמת", ומהו החידוש בענין האחדות אצל בני" דוקא - כי, ענין האחדות (שהקב"ה הוא אחד האמת, שהוא לבדו הוא ואין זולתו) 41 הוא בישראל דוקא, ומבני" נמשך ענין האחדות גם אצל אוה"ע, ועד ללעו"ז כו'.

וכן הוא בפשטות הענינים - שחכמי אומות העולם קיבלו את ענין האחדות מחכמי ישראל, וכפי שמצינו 47 בנוגע לרבו של אריסטו, שהי' בימי ירמי' הנביא, וכאשר ירמי' הי' במצרים (כמסופר בתנ"ך 48), הי' בא אליו ולומד ממנו, וכך קיבל ממנו גם ענין האחדות.

וכפי שמצינו גבי שלמה, שהי' החכם מכל האדם 49, ומכל קצוי תבל באו לשמוע את חכמתו, ומסתמא דיבר עמהם לא רק "על העצים וגו'" 50, אלא גם בענין ההתהוות כו', וגילה להם כמה שהי' אפשר לגלות כו'.

[ועד"ז בנוגע לכללות הענין דחכמות חיצוניות, שכללותם היא חכמת יון וחכמת מצרים 51 - שכל זה נמשך מחכמת בני"י].

אמנם, למרות שגם אוה"ע קיבלו את ענין האחדות מבני", הנה לאחרי כן נשכח אצלם ענין האחדות, והתחילה אצלם שיטה הפוכה - ענין הפירוד, כדברי "ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי כו' מפלגך לתתאי כו'" 52, וכמו"כ אמרו שכל כח טבעי הוא כח נפרד ומציאות בפני עצמו כו', היפך דברי הרמב"ם 53 בנוגע לד' היסודות, שיכולים להתחלף זב"ז, שזהו מצד ענין האחדות.

יג. המשך השיחה, שככל שמתקרבים לימות המשיח, וכמ"ש בזהר 54 "ובשית מאה שנין לשתיתאה יתפתחון תרעי דחכמתא כו'" 55, אזי חוזר ומתגלה גם אצל אוה"ע ענין האחדות, בתור הכנה לגילוי ענין האחדות לעתיד לבוא - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס 56 בלקו"ש חט"ו ע' 47 ואילך.

* * *

יד. דובר אודות מ"ש בנוסח "ועל הנסים": "והדליקו נרות בחצרות קדשך" (אף שמקום המנורה הוא בהיכל),

1 ושתי זרועותיו כו' - בשייכות לאוה"ע (ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל ר"פ תצא).

2 (52) סנהדרין לט, א.

3 (53) הל' יסוה"ת פ"ד ה"ה.

4 (54) ח"א ק"ז, א.

5 (55) ולהעיר שיש כו"כ ענינים שנאמרו בזהר ריבוי זמן לפני שנתגלו בעולם, אלא שבשעתו לא רצו להתחשב ולהכיר בכך. ולדוגמא: מ"ש בזהר (ח"ג יו"ד, א. וראה בנצו"ז שם) שהארץ היא כדורית (כך שישנו גם חצי כדור התחתון) ומסתובבת סביב צירה, וכיו"ב.

6 (56) בשילוב שיחת: ש"פ משפטים שנה זו, ד' מרחשון וכ"ח אדר תשל"ז.

7 (43) פרדס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל - קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו. ובכ"מ.

8 (44) המשך תרס"ו ע' קפב ואילך. ועוד.

9 (45) תולדות כה, כג ובפרש"י.

10 (46) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

11 (47) ראה אברבנאל ירמי' א, ו. שלשלת הקבלה - הובא בסדה"ד ג"א ש. וראה גם תורת העולה (להרמ"א) ח"א פי"א. מדבר קדמות (להחיד"א) מע' ח אות ח"י.

12 (48) ירמי' מג, ו ואילך.

13 (49) מלכים-א, ה, יא.

14 (50) שם, יג.

15 (51) ולהעיר מהמבואר בקבלה בענין אנת הוא רישא דדהבא, גופו

1 שאין הכוונה לנרות המנורה⁵⁷, אלא לנרות שהדליקו בתור שבת והילול להקב"ה, כמ"ש⁵⁸ "באורים כבדו ה'",
 2 כמו שהיו מדליקים מנורות של זהב בשמחת בית השואבה⁵⁹ - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש
 3 הנ"ל ס"א.

4 טו. וענין זה קשור גם עם המדובר לעיל (ס"א) בנוגע להעדר תפיסת מקום של הגשמיות לגבי הרוחניות:
 5 לכאורה צריך להבין: למה התבטא ההילול והשבח להקב"ה בהדלקת נרות דוקא, ולא בענין של ריקודים,
 6 כמו בשמחת בית השואבה?

7 אך הענין הוא - שאף שהדלקת הנרות היתה קשורה עם ענין השמחה, הרי זה קשור גם עם נרות המקדש,
 8 שכל ענינם הו"ע רוחני, ולכן לא התבטא הדבר גם בענין הריקודים, כיון שזהו ענין גשמי שאין לו תפיסת
 9 מקום כלל לגבי הרוחניות.

10 טז. עפ"ז יש לבאר גם את הפתגם⁶⁰ אודות רבינו הזקן, שהיתה אצלו מסירת-נפש לנתק את עצמו ("אָפּרייסן
 11 זיך") מהדביקות ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ"⁶¹, כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות, שמזה משמע,
 12 שבשעת הדביקות כו', לא הי' יכול לעשות טובה ליהודי בגשמיות - דלכאורה אינו מובן: למה לא יוכלו
 13 להתקיים שניהם יחד?

14 ויובן בהקדם המדובר פעם⁶² במ"ש גבי הדלקת המנורה, "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותי'
 15 כאשר צוה ה' את משה"⁶³, ופירש רש"י, "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה":

16 לכאורה תמוה: וכי יעלה על הדעת שאהרן ישנה מציווי הקב"ה?! - הרי גם יהודי פשוט, אם הי' לו אח
 17 כמו משה רבינו שהי' מוסר לו ציווי הקב"ה להדליק המנורה באופן מסויים, בודאי לא הי' משנה מאומה, ומהו
 18 החידוש בנוגע לאהרן "שלא שינה"?

19 אך הענין הוא - שעבודתו של אהרן בהדלקת המנורה היתה גם עבודה רוחנית נעלית ביותר, כידוע שאהרן
 20 הוא "שושבינא דמטרוניא"⁶⁴, ועבודתו היתה להעלות את כנסת ישראל (כללות נשמות ישראל שנחלקים
 21 לשבעה סוגים שנרמזים ב' הנרות⁶⁵) למעמד ומצב שיהיו מאירים "אל מול פני המנורה". וכיון שכן, הנה בגשת
 22 אהרן לעבודה נעלית כזו, הי' אהרן עלול לשפוך את השמן, לקפוץ או ליפול מהמעלות שלפני המנורה, מצד
 23 גודל ההתפעלות כו'!

24 וזהו "ויעש כן אהרן", "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" - שזהו חידוש גדול, שלמרות גודל ההתפעלות
 25 כו', הצליח אהרן לעשות את כל הפעולות הדרושות להדלקת המנורה בפשטות, ללא שינוי כל-שהוא.

26 וחידוש זה מצינו גם אצל רבינו הזקן - כידוע הסיפור⁶⁶ בנוגע לאמירת תורה ע"י הרב המגיד, שרוב
 27 התלמידים לא היו מצליחים לשמוע את התורה כולה, כיון שמצד גודל ההתפעלות היו מתגלגלין וכו', וגם אלו
 28 שהיו מצליחים לשלוט על עצמם ולשמוע את התורה כולה, הנה מצד ההתפעלות משמיעת התורה היו סובלים
 29 אח"כ משלשול כו'; ואילו רבינו הזקן הי' בכחו לשמוע את התורה כולה, מבלי לסבול אח"כ כו' - שזהו מצד
 30 גודל מעלתו שהי' נשמה חדשה⁶⁷, והורה דרך חדשה כו'.

31 וע"ד שמצינו במעלת משה רבינו על שאר הנביאים, ש"כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין, ומשה רבינו
 32 אינו כן .. הי' כח בדעתו .. להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם"⁶⁸.

(62) ראה תורת מנחם - התוועדיות חכ"ט ריש ע' 84. וש"נ.

(63) בהעלותך ח. ג.

(64) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב. ערה, ב.

(65) לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

(66) ראה סה"ש תורת שלום ע' 82. תרצ"ז ע' 195. וראה גם תורת

מנחם שם ס"ע 83.

(67) ראה סה"ש תש"ו ריש ע' 22. וש"נ.

(68) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו.

(57) ולכן נאמר "הדליקו נרות" סתם, מבלי לפרט מאומה בנוגע
 לנס השמן - אף שמאריך בנוגע לנס נצחון המלחמה ומפרט בזה ה'
 ענינים: "מסרת גבורים ביד חלשים וכו'" (שלכן אי אפשר לתרץ
 שכתב בקיצור לשון, ע"ד דברי הגמרא (ב"ק ו, ב) "האי תנא ירושלמי
 הוא דתני לישנא קלילא").

(58) ישע"י כד, טו.

(59) סוכה נא, סע"א (במשנה).

(60) לקו"ד ח"א מה, רע"א.

(61) תהלים עג, כה. וראה סה"מ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ

(דרמ"צ קלח, סע"א). - נעתק ב"היום יום" יח כסלו.

והיינו, שגם לאחרי הנתינת כח מאהרן "שלא שינה", הנה בזמן הבעש"ט והמגיד - שגם הם דרשו והורו ונתנו כח שההתפעלות לא תפעל שינוי בהגשמיות - לא היו כל התלמידים יכולים לעמוד בזה, וסוכ"ס היו אצלם הרוחניות והגשמיות בסתירה זל"ז, כך, שהגשמיות מתבטלת באופן של העדר תפיסת מקום לגבי הרוחניות; ורק אצל רבינו הזקן היו יכולים להיות שני הענינים (רוחניות וגשמיות) ביחד - לשמוע ולקלוט את תורת המגיד באופן שהגוף הגשמי ישאר לעמוד על עמדו ללא שינוי.

אך עפ"ז אינו מובן: כיון שאצל רבינו הזקן לא היתה הגשמיות בסתירה אל הרוחניות - מדוע הוצרך להתנתק מהדביקות ד"עמך לא חפצתי גו'" כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות?!

והביאור בזה - שאצל רבינו הזקן עצמו היו יכולים להיות שני הענינים ביחד, אבל כשמדובר אודות עשיית טובה ליהודי בגשמיות, אזי נוגע מעמדו ומצבו של המקבל, ומצד המקבל - הנה אם רבינו הזקן הי' עומד אז בהדביקות ד"עמך לא חפצתי גו'", לא היתה מתקבלת עשיית הטובה אצל המקבל, מצד ריבוי האור כו'. וע"ד הסיפור⁶⁹ שפעם הפשיל הרבי את תליתו כו', והחסיד נפל בהתעלפות כו'. ובשביל תועלת המקבל, הוצרך רבינו הזקן למס"נ להתנתק מדביקותו כו'.

אמנם, כל זה הוא בנוגע למעלת רבינו הזקן, שאצלו לא היתה הגשמיות בסתירה לרוחניות (ורק בגלל המקבל הוצרך לנתק את עצמו מהדביקות ד"עמך לא חפצתי גו'); אבל אצל רוב בני אדם - והתורה על הרוב תדבר⁷⁰ - הגשמיות היא בסתירה להרוחניות, ואינה תופסת מקום לגבי הרוחניות, וכאמור לעיל (סט"ו) שלכן התבטא השבח וההילול להקב"ה רק בכך ש"הדליקו נרות בחצרות קדשך", שזהו ענין רוחני, ולא ע"י ריקודים, שזהו ענין גשמי שאינו תופס מקום כלל לגבי הרוחניות.

ועד"ז מצינו גם בנוגע לתפלת שמונה עשרה, ש"אין לזוז ממקומו"⁷¹, והיינו, שהגוף הגשמי צריך לעמוד ללא תנועה כלל, "כעבדא קמי מרי"⁷² - כי, אצל רוב בני אדם הרוחניות והגשמיות הם בסתירה זל"ז (כאמור לעיל שרק "משה רבינו הי' כח בדעתו .. להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם"), ולכן, בשעת התפלה צריך לעמוד במעמד ומצב שהגשמיות אינה תופסת מקום כלל.

יז. אמנם, אע"פ שהגשמיות אינה תופסת מקום כלל לגבי הרוחניות, מ"מ, אי אפשר להסתפק בענין הרוחניות בלבד, אלא יש צורך גם בהגשמיות:

בנוגע לתפלה - הרי עם היותה ענין רוחני, כידוע⁷³ שתפלה הוא מלשון "התופל כלי חרס"⁷⁴, שהו"ע החיבור והדביקות באלקות, מ"מ, לא די שתהי' התפלה במחשבה (אף שלכאורה העיקר בתפלה היא המחשבה), אלא התפלה צריכה להיות בדיבור דוקא, שזהו ענין גשמי לגבי המחשבה. וכל זה - נוסף לכך שהתפלה עצמה היא גם בנוגע לענינים גשמיים, לפעול "שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ ויולידה ויצמיחה"⁷⁵, וכיו"ב.

והענין בזה - שתפלה היא "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"⁷⁶, והיינו, שגם כאשר "מגיע השמימה" ה"ה "מוצב ארצה", כיון שאין הכוונה שתהי' הדביקות באלקות באופן ד"בקרבתם לפני ה' וימותו" (כמ"ש בכני אהרן)⁷⁷, אלא אדרבה - לפעול הקירוב באלקות גם בנוגע לגופו ונפשו הבהמית, ולכן צריכה להיות התפלה בדיבור דוקא, כדי שגם הגוף ירגיש שהנשמה מתפללת, ועי"ז תפעל התפלה (ועד"ז בנוגע לפעולה של התוועדות חסידית) גם על הגוף, בנוגע לאופן הנהגתו במשך כל היום כולו.

וזוהו גם מה שאמרו רז"ל⁷⁸ "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה" - דלכאורה: בשלמא "לבו למעלה" שפיר דמי, אבל מהו הצורך שיהיו "עיניו למטה" - כפי שמבאר רבינו הזקן⁷⁹ שצריך להיות החיבור של יחודא עילאה עם יחודא תתאה דוקא.

(75) לשון אדה"ז - תניא ק"א קנה, א.

(76) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).

(77) ר"פ אחרי, ובפי' האוה"ח שם.

(78) יבמות קה, ב.

(79) לקו"ת פ' ראה כד, א.

(69) ראה סיפורי מעשיות. נעתק ברשימת דברים (חיטריק) ח"ד ס"ע ד ואל"ך (ברוקלין, תשנ"ב).

(70) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(71) שו"ע אדה"ז או"ח סק"ד ס"ב.

(72) שבת יו"ד, רע"א.

(73) ראה תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ.

(74) כלים פ"ג מ"ה.

1 ולאידך גיסא - אף שהתפלה צריכה להיות בדיבור דוקא, כדי שתהי' נרגשת גם בהגוף, מ"מ, ע"פ הוראת
 2 רבותינו נשיאינו צריכה התפלה להיות באופן של התיישבות, ולא באופן של התפעלות הגוף, כמו אלו שצועקים
 3 באמצע התפלה "אוי טאטע" וכיו"ב (אף שמותר ע"פ דין (אם אין זה בסיום הברכה), דחשיב לחלק מן התפלה
 4 שיכולה להיות נאמרת בכל לשון)⁸⁰.

5 וכן בנוגע לתפלה על ענינים גשמיים, כמו בברכת רופא חולים ומברך השנים - הנה אף שמותר להזכיר שם
 6 החולה ב"שמע קולנו"⁸¹, הרי בודאי אין מקום לחשוב ולהתבונן בפרטי ענין הרפואה, מרשמי הרופאים
 7 ("רעצעפטן") וכיו"ב (או לחשוב בברכת השנים אודות פרטי עניני הזריעה בשדה כו'), אלא רק בקשה כללית
 8 שהקב"ה ישלח לו רפואה שלימה, והיינו, שגם בתפלה על הענינים הגשמיים צריך להיות ניכר ונרגש בגלוי
 9 ענין הרוחניות דוקא, ואילו ענין הגשמיות צריך להיות בהעלם.

10 וכללות הענין בזה - כמבואר בקונטרס עץ החיים⁸² שצריך להיות הן יחודא תתאה והן יחודא עילאה, והיינו,
 11 שלא מספיק אחד מהם, אלא צריכים להיות שניהם דוקא, ובאופן שגם ביחודא תתאה צריך להיות נמשך יחודא
 12 עילאה כו'.

13 יח. סיום השיחה, שכן הוא בנוגע לנס פך השמן (נצחון רוחני) ונס נצחון המלחמה (נצחון גשמי) דחנוכה,
 14 שרק בגילוי ובפירוש אינם יכולים להיות יחד⁸³, אבל בהעלם וברמז ה"ה שייכים זל"ז - נכלל בלקו"ש הנ"ל
 15 ס"א. וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:

16 וכל זה צריך להיות לא רק במשך שמונת ימי חנוכה, אלא באופן שממשיכים את כל הענינים דחנוכה על
 17 כל השנה כולה.

18 * * *

19 יט. כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות ה"פגישה"⁸⁴ שמתקיימת בימים אלו - שיהי' זה באופן ד"אחד באחד
 20 יגשו ורוח לא יבוא ביניהם"⁸⁵, וימשיכו זאת על כל השנה כולה, ועד שיהי' "כליא ריגלא דתרמודאי"¹. וצוה
 21 שמשתתפי הפגישה יאמרו "לחיים", גם עבור בני משפחותיהם.

בשחרית ובמנחה - שאין זה זמן הדלקת המנורה.

(84) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 107 ובהערה 1

שם.

(85) איוב מא, ח.

(80) ראה מכתב משנה זו (אג"ק חכ"ד ריש ע' רכז). וש"נ.

(81) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקי"ט. וש"נ.

(82) ספ"ו ואילך.

(83) שלכן, הזכרת נס נצחון המלחמה היא (לא בעת הדלקת

המנורה, אלא) באמירת "ועל הנסים", שעיקרה ביום - ב' פעמים,

לקוטי שיחות פרשת מקץ כרך י

27 "לכו אל יוסף" ותו לא; ומזה שהוסיף בדיבורו: "אשר
28 יאמר לכם תעשו" מובן שהם כבר היו אצל יוסף ושהוא
29 אמר להם דבר שלא רצו לעשות – וע"ז בא מענה פרעה
30 אשר יאמר לכם תעשו.
31 אבל קשה לפרש כן, כי:
32 [נוסף לזה שגם לפי פירוש זה, אינו מובן מנ"ל לרש"י
33 שיוסף אמר להם שימולו דוקא]
34 (א) מלשון הכתוב "אשר יאמר גו" מוכח, כנ"ל,
35 שעדיין לא אמר להם יוסף הדבר שעליהם לעשות.
36 (ב) באם ראייתו של רש"י "שהי' יוסף אומר להם כו" –
37 היא מזה שפרעה הי' צריך לצוות שיעשו כאמירת יוסף,
38 אף שמכבר "נתון אותו על כל ארץ מצרים"⁵ – הי' כותב
39 זה בסגנון של פירוש ל"אשר יאמר לכם תעשו": "מכאן
40 שהי' יוסף אומר להם כו" וכיו"ב⁶; מלשון רש"י "לפי
41 שהי' יוסף אומר כו" מוכח, שזה שיוסף אמר להם שימולו
42 אינו ענין הנלמד מתיבות אלו⁷ אלא שהוא דבר הידוע כבר
43 ומובא כאן בתור הקדמה שעל פיה יובן שהתיבות "אשר
44 יאמר לכם תעשו" פירושו ש"אמר להם כו".
45 ג. להלן, בהמשך פי' רש"י זה, אומר: "וכשבאו אצל
46 פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו אמר להם למה לא
47 צברתם בר והלא הכריז לכם ששני הרעב באים אמרו לו
48 אספנו הרבה והרקיבה אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם
49 תעשו הרי גזר על התבואה והרקיבה⁸ מה אם יגזור עלינו
50 ונמות".
51 וגם בזה קשה להבין:
52 (א) כדלעיל, מנא לי' להוכיח, ממשמעות הכתוב לפי

1 א. ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם
2 ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם
3 תעשו. ופירש רש"י (לאחרי שמפרש תחילת הפסוק:
4 "ותרעב כל ארץ מצרים", מעתיק סיפא דקרא "אשר יאמר
5 לכם תעשו" ומפרש): "לפי שהי' יוסף אומר להם שימולו
6 וכשבאו אצל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו אמר להם
7 כו" (כדלקמן ס"ג).
8 וצריך להבין: הלא בהפסוק כתיב "ויצעק העם אל
9 פרעה ללחם ויאמר פרעה גו' לכו אל יוסף" שהוא ע"פ
10 אמירת פרעה ליוסף לפני זה² "ועל פיך ישק כל עמי" –
11 וא"כ מענה פרעה מובן בפשטות, ומה צורך בפירוש
12 בכלל?
13 אפילו את"ל שיש הכרח לפירוש – הרי רש"י הודיע
14 יסוד פירושו (וחזור עליו כמה פעמים) שלא "באתי אלא
15 לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר
16 דבור על אופניו"³ – ומנ"ל לרש"י בפשוטו של מקרא
17 שמקודם לזה היו אצל יוסף, ושיוסף אמר להם שימולו
18 ושאו"כ הלכו אל פרעה?
19 גם קשה: אדרבא, מל' הכתוב (שפרעה אמר להם),
20 "אשר יאמר (לשון עתיד) לכם תעשו" (ולא "אשר אמר"
21 – לשון עבר), משמע שעדיין לא אמר להם יוסף דבר
22 בענין זה.
23 ב. והנה יש מפרשים⁴ אשר אריכות לשונו של פרעה
24 מכריחה לומר שלפני צעקת המצריים אל פרעה הי' להם
25 משא-ומתן עם יוסף: אם נאמר שתחילה באו המצריים
26 בצעקתם אל פרעה והוא שלחם אח"כ ליוסף, הי' לו לומר:

(1) פרשתו מא, נה.

(2) מא, מ. וראה ג"כ מא, מד.

(3) בראשית ג, ח. ועד"ז שם ג, כד. ובכ"מ.

(4) משכיל לדוד עה"פ.

(5) מא, מג.

(6) ועד" המבואר בב"ר פצ"א ה. תנחומא מקץ ו.

(7) ועפ"ז מובן שא"א לפרש שהוכחתו של רש"י שאמר להם שימולו היא

מל' "יאמר" שמצינו ל' אמירה על מילה כמ"ש (תהלים קיט, קסב) שש אנוכי
על אמרתך גו' (ש"ח כאן וראה מת"כ לב"ר ס"פ צ. מושב זקנים עה"ח) כי
[נוסף לזה שבפשוטו של מקרא אין שום רמז שאמירה קאי על המילה, ואם
לזה היתה כוונתו של רש"י, הו"ל לפרש שנלמד בגזירה שוה משם]
מל' רש"י לפי שהי' יוסף אומר להם שימולו מוכח שאינו נלמד מתיבות

"אשר יאמר (בעתיד) לכם תעשו" ככפנים.

ומזה מובן שא"א לפרש שנלמד מ"לכם" יתירה (כבמת"כ לב"ר פצ"א

שם) או מדכתיב תעשו שהוא ע"ד "ואת הנפש אשר עשו" (צדה לדרך).

(8) דא"א לפרש שהטעם למה הרקיבה תבואתם לפי שלא נתנו בו מעפר

המקום וכו' (הובא במשכיל לדוד כאן*) משא"כ יוסף, כי כיון שיוסף הכריז

ששני הרעב באים וצריכים לצבור בר, בודאי שפירסם גם אופן הצבירה. ועוד

ועיקר: שמירת התבואה מרקבון ע"י עפר המקום הי"ז ענין טבעי (ראה רש"י

מא, מח) וא"כ בודאי שהי' זה ידוע למצרים.

גם אאפ"ל שזה ש"ותרעב כל ארץ מצרים" הוא לפי שכלתה כל התבואה

שאצרו, ובפרט שותחוק הרעב בארץ מצרים (ראה פירוש הרד"ק עה"פ**) כי

אין כלל מקום לומר, שהתבואה שאצרו עבור שבע שנים כלתה בשנה הא'.

(* במשכיל לדוד: "אשתמיטתי" מ"ש במדרש שהי' אומרים לפרעה כו' אף לחם שהי' לנו בסל הרקיב" – אבל גם בפרש"י (שלא הובא "אף לחם שהי' לנו בסל הרקיב" מובן
שא"א לפרש כן ככפנים ההערה.

(** ברד"ק: לפי שהוצרכו ליתן חמש ידות לפרעה – אבל בפשוטו של מקרא הי' זה רק בסוף שנה הב' לאחר שכלה הכסף. וכמוש"נ (ויגש מז – כג"כד) "הן קניתי אתכם היום גו'
ונתתם חמישית לפרעה גו".

29 כי הוא לפי שנצטווה לא לשפוך דמו. ופשוט שאין
 30 מקום ואין זה הידור לקיים מצוה שלא ניתנה – כשנצטווה
 31 שלא לעשותו, משא"כ כשנצטווה על המילה, הרי ציווי
 32 מפורש זה דוחה ומבטל בנדר"ז האיסור של שפיכת
 33 דמים¹⁶.
 34 ולפי"ז אינו מובן: איך ה' יוסף ואמר להם (להמצרים)
 35 שימולו, והלא דבר זה הוא איסור של שפיכת דמים שהם
 36 ככל ב"נ מוזהרים עליו¹⁷?
 37 ה. והביאור בזה:
 38 עה"פ¹⁸ "אתה תהי' על ביתי ועל פיך ישק כל עמי"
 39 פרש"י: "ישק יתזן יתפרנס, כל צרכי עמי יהיו נעשים על
 40 ידך כו" היינו שעל יוסף הוטל לפרנס את כל צרכי
 41 המצרים במזון וכו'. ויוסף קיבל זה על עצמו, למלא תפקיד
 42 זה – שהי' ידוע ומפורסם לכל המצרים – כמו שמצינו
 43 בפסוקים שלאח"ז¹⁹: "ויצא יוסף גו' ויעבור בכל ארץ
 44 מצרים . . . ויצבור יוסף בר כחול הים הרבה גו'".
 45 והנה עפ"ז כאשר "ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם
 46 אל פרעה ללחם" אינו מובן כלל למה צעקו המצרים אל
 47 פרעה ללחם? והרי כל צרכי פרנסתם ומזונם הם ע"י יוסף?
 48 ועכצ"ל שקיצר הכתוב בדבר הפשוט²⁰ שבודאי מתחילה
 49 באו אצל יוסף לבקש מזון כי הוא השליט בכל ארץ
 50 מצרים, ורק לאחר שאל מילא את בקשתם באו לצעוק אל
 51 פרעה. ומה שיוסף לא מילא הבקשה הרי זהו תפקידו? –
 52 עכצ"ל שיוסף ביקש מהם דבר מה (ע"ד שמצינו שקנו
 53 בכסף וכו'), שהם לא הסכימו לעשותו ולכן הלכו לצעוק
 54 אל פרעה מלכם. ומהו דבר זה שיוסף דרש מהמצרים ולא
 55 רצו לעשותו? – מתוכן הפרשיות והפסוקים שלמדנו כבר
 56 מקודם (לפני התיבות "אשר יאמר לכם תעשו") מובן
 57 "שהי' יוסף אומר להם שימולו", כדלקמן.

1 פשוטו, את כל דברי השק"ט שבין פרעה והמצריים –
 2 שהרי אין כתוב בקרא אלא: ויצעק העם אל פרעה ללחם?
 3 (ב) אחרי שאמרו המצריים (כפי פי' רש"י) "אספנו
 4 הרבה (תבואה) והרקיבה" ועל זה השיב להם פרעה "אם
 5 כן (היינו מכיון שאין להם מה לאכול, הרי אין לפניהם
 6 ברירה אחרת?² אלא) כל אשר יאמר לכם תעשו" – מה
 7 חסר בהבנת פשוטו של מקרא שלכן מוסיף "הרי גזר כו'
 8 מה אם יגזור עלינו ונמות"?
 9 (ג) רש"י מוסיף על לשון הכתוב "כל" אשר יאמר?
 10 (ד) "עלינו" – כולל עצמו ג"כ – ולכאורה פרעה מה
 11 ענינו לגזירה?
 12 (ה) מיתה – מאן דכר שמ"י?
 13 הן אמת, שפירוש הזה בכללותו (פי' רש"י שלפנינו)
 14 מקורו במדרש¹⁰ – אבל הלא ידוע הכלל שכלל רש"י
 15 בפירושו – שמביא דרשת רז"ל רק באם מוכרח הוא ליישב
 16 דברי המקרא על אופניו, כנ"ל.
 17 ד. עוד צריך להבין בתוכן וענין פירוש רש"י
 18 (והמדרש):
 19 (א) מה הי' טעמו של יוסף בדרישתו מהמצרים שימולו
 20 (ובפרט היפך רצונם)¹¹ – איזו תועלת תגיע מזה¹²?
 21 (ב) עה"פ¹³ "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש"
 22 פירש"י שדמכם היינו "השופך דם עצמו"; ז.א. שע"פ דרך
 23 הפשט אסרה תורה לשפוך דם עצמו (אף שלא יבוא עי"ז
 24 לחולי או למיתה. וכאיסור של "דמו לא תאכלו"¹⁴,
 25 שבפסוק הקודם, שהוא כמפורש ברש"י "דם מן החי").
 26 [ועפ"ז מובן בפשטות ענין ששק"ט בו רבים למה לא
 27 מל א"א את עצמו קודם שנצטוה – אף שגם אז קיים "כל
 28 התורה כולה עד שלא ניתנה"¹⁵ –

(14) שם ט, ד.

(15) משנה סוף קדושין. וראה פרש"י תולדות כו, ה.

(16) ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש ח"ה שם.

(17) אין להקשות ממילת אנשי שכם: איך היו בני יעקב רשאים לומר להם
 "המול לכם כל זכר" (וישלח לד, טו) – כי הרי כ"ז ה' בתור הכנה ל"ויהרגו
 כל זכר", היינו שלדעת בני יעקב היו מחוייבים להרגם (וראה רמב"ם הל'
 מלכים ספ"ט. רמב"ן בפירושו עה"ת וישלח לד, יג. וראה לקו"ש ח"ה ע' 190
 ובהערה 41 שם).

אבל אינו מובן, דאנשי שכם היו צריכין להבין שיש דברים בגו, מה שבני
 יעקב מציעים להם לעשות דבר שב"נ מוזהרים עליו.

(18) פרשתנו מא, מ.

(19) פסוק מו, מט.

(20) ע"ד בפרשה שלפני זו (ע"פ פרש"י לח, ז) שקיצר הכתוב במיתחו של
 ער. ובפרש"י (בראשית ג, א) "הרבה עלי' דברים". ובכ"מ.

(9) ועוד: מל' רש"י "אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו הרי גזר על התבואה
 והרקיבה" מוכח, שהטעם ל"כל אשר יאמר לכם תעשו" הוא לפי שגזר על
 התבואה והרקיבה". ואינו מובן שהרי הטעם שמוכרחים לעשות מה שיאמר
 להם יוסף, הוא לפי שאין להם מה לאכול גם אם התבואה היתה נרקבת מצד
 סיבה אחרת (לא מצד גזירת יוסף) או גם באם לא צברו בר. ומהי כוונת רש"י,
 שהטעם ל"כל אשר יאמר לכם תעשו" הוא "הרי גזר על התבואה והרקיבה"?
 (10) ב"ר פצ"א, ה. תנחומא מקץ ו.

(11) בנז"א כאן: והלא אין מכריחים להתגייר. והנה י"ל אשר (ע"פ פשוטו
 של מקרא) לא הי' ענין הגירות קודם מ"ת (ראה לקו"ש ח"ה ע' 143 ואילך
 ס"ג) ובהערות שם) ועפ"ז תוגדל הקושיא למה ציווה להם למול.

(12) ראה טעמים ע"ז ע"ד הרמז והדרוש: כלי יקר עה"פ. יפ"ת לב"ר ס"פ
 צ'. עץ יוסף לתנחומא שם (בשם היערות דבש). משכיל לדוד כאן. אבל כולם
 אינם בדרך הפשט, ואין שום רמז אפילו בפרש"י לטעמים המובאים בהנ"ל.
 (13) נח ט, ה.

(* על אנשי שכם עצמם אינו קשה איד מלו א"נ. כי עברו על הרבה עבירות שנצטוו עליהן (ראה רמב"ן המובא בפנים ההנחה).

31 אבל מכיון שהטעם שאין להם לחם הוא (בלתי טבעי)
 32 מצד גזירת יוסף²⁹, הרי:
 33 לא תהי' תועלת אם יצוה את יוסף ליתן להם בר, שהרי
 34 גם כשיוסף יתן להם בר (עפ"י ציווי פרעה) יגזור שיוקרב
 35 גם בר זה³⁰,
 36 אבל אין טעם זה מספיק כלל, שהרי לשעה (עד
 37 שתקרב) בודאי תועיל, וגם אח"כ אולי לא יגזור וכו',
 38 ואפילו יגזור – לא הפסידו דבר. ולכן עכצ"ל שיש בזה
 39 (בציווי להכריח את יוסף) חשש להיזק והפסד לגבי מצבם
 40 בעת צעקתם ללחם – מיתה במשך הזמן ברעב. ואין היזק
 41 גדול מזה – אלא מיתה תיכף. וזהו שמוסיף רש"י בדברי
 42 פרעה (שאינן לו שליטה על יוסף, לצוות עליו דבר שהוא
 43 נגד רצונו, ואדברא, נהפוך הוא: כיוון שבכוחו של יוסף
 44 לגזור כו' ו) "מה אם יגזור ונמות".
 45 אבל עדיין מקום להשיב: כיון שיוסף צדיק הוא (שלכן
 46 גזירות שלו מתקיימות) אין חשש שיגזור מיתה על העם,
 47 שהרי אין הם מכריחים אותו ומצווים עליו – ולכן עכצ"ל
 48 שאמר פרעה "עלינו" – שהוא המכריח, והם – שגרמו
 49 לכך.
 50 ודבר זה, שפרעה אמר להם שבכחו של יוסף לגזור
 51 עליהם שימותו – מרומז הוא גם בלשון הכתוב "אשר
 52 יאמר לכם תעשו":
 53 "אשר יאמר לכם (ל' עתיד) תעשו" משמע שכוונתו
 54 (לא רק לענין שכבר אמר להם (המילה), כ"א) שגם אם
 55 יאמר להם, בעתיד, דבר שלא אמרו³¹, עליהם לעשותו.
 56 ואינו מובן: למה חשש פרעה שיוסף יצוה אותם דבר
 57 נוסף על מה שציווה אותם מכבר – שימולו.
 58 ולכן מפרש רש"י שבל' "אשר יאמר לכם (בעתיד)
 59 תעשו" מרומז הטעם שמוכרחים לעשות כמו שאמר להם
 60 יוסף ושאינן ביכולתו (של פרעה) לצוות את יוסף שיתן להם

1 ו. וביאור הענין:
 2 כשציווה הקב"ה לאברהם למול את (עצמו ו) בני ביתו,
 3 אמר לו (בפ' לך-לך²¹) "המול ימול יליד ביתך ומקנת
 4 כספך גו"²², שבפשטות – הטעם על ציווי זה הוא: יליד
 5 ביתו ומקנת כספו – ברשותו הם וטפלים לו – ולכן מוטל
 6 עליו החיוב ש"המול ימול" כאו"א מהם.
 7 עפ"ז – כיון שיוסף הוא "השליט על הארץ"²², והי'
 8 נתון "על כל ארץ מצרים"²³ ובלעדו "לא ירים איש את
 9 ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים"²⁴, היינו שהיו נתונים תחת
 10 שלטונו²⁵ וברשותו כמקנת כסף, א"כ הסברא נותנת
 11 בפשוטו של מקרא שיש עליו חיוב להשתדל שיהיו
 12 נימולים²⁶.
 13 ובה יומתק דיוק ל' רש"י: "לפי שהי' יוסף אומר להם
 14 שימולו"²⁷ (לא "לפי שיוסף אמר", אלא – אומר
 15 בתמידות) ז.א. שלא פעם אחת אמר להם שימולו, אלא
 16 שהי' תובע מהם תמיד (וכמובן, ביתר שאת בעת שהחל
 17 הרעב²⁸ ובאו אליו בתור "השליט על הארץ").
 18 ויתירה מזו – ע"פ הנ"ל שמחוייב יוסף להשתדל
 19 שימולו, מוכרח לומר שכשחזק הרעב בארץ מצרים
 20 ומוכרחים היו לפנות אל יוסף, מחוייב הי' יוסף לא למכור
 21 בכסף וכו' – כ"א לומר להם בתור תנאי – שימולו.
 22 ז. והנה כאשר "ויצעק העם אל פרעה ללחם" שהוא
 23 המלך ויוסף הוא רק משנה למלך ופרעה אמר להם "לכו
 24 אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו" – היינו שהוא (פרעה)
 25 אינו מתערב בזה ולא יצווה את יוסף שיתן להם מזון (גם
 26 אם לא ימולו) – מובן שהי' צריך לומר טעם ונימוק ע"ז.
 27 וטעם זה מפרש רש"י – "הרי גזר על התבואה
 28 והרקיבה", כלומר: באם הענין שאין להם "לחם"
 29 (וצועקים אליו (אל פרעה) ללחם) הוא מצד סיבה טבעית,
 30 אז יש מקום שיצוה את יוסף שיתן להם לחם.

(21) יז, יג. והציווי הי' לא רק לאברהם כמפורש בפסוקים הקודמים שם
 "וזרעך אחריך" גו'.
 (22) פרשתנו מב, ו.
 (23) שם מא, מג.
 (24) שם, מד.
 (25) וגם ע"ד ההלכה, אנשי המדינה גופם קנוי להמלך לדעת כמה ראשונים
 הובאו באנציק' תלמודית ערך דינא דמלכותא דינא. וראה גם שו"ת הצ"צ חו"מ
 סימן ב'.
 (26) והטעם שאנשי שכם לא חשדו כששמעו שבני יעקב א"ל שימולו א"ע
 (ראה לעיל הערה 16) מפורש הוא שם (לד, טז) "והיינו לעם אחד" וגם אנשי
 שכם הדגישו את זה (שם כא) "להיות לעם אחד". והיינו שכן הי' מפורסם אז,
 אשר הרוצה להיכנס במשפחת ובית אברהם (יצחק ויעקב) הוצרך למול א"ע.
 (27) במדרש (הובא לעיל הערה 6) "לכו ומולו את עצמכם".

(28) שאז "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו" (איוב ב, ד).
 (29) ועפ"ז מתורץ: מנ"ל לרש"י שפרעה אמר להם "למה לא צברתם בר
 כו" – כי מסתבר, אשר כשאמר להם פרעה שאין ביכולתו לצוות את יוסף
 (למרות אשר "ויצעק העם אל פרעה ללחם"), עשה זאת באופן שהמענה שלו
 יתקבל אצלם. ולכן מסתבר שבתחלת דבריו אמר להם "למה לא צברתם בר
 כו" בידעו אשר יענוהו (כפי האמת) "אספנו הרבה והרקיבה". ועי"ז הוכיח
 להם מדבריהם גופא שמוכרחים הם לעשות כל מה שיוסף יאמר להם ש"הרי
 גזר על התבואה והרקיבה כו".
 (30) כי מכיון שיוסף רצה להכריחם שימולו, שלכן גזר על התבואה
 והרקיבה – הרי מובן שגזירתו זו תהי' לא רק בנוגע להתבואה שאספו מקודם,
 אלא בכל מזון שיהי' להם.
 (31) ולכן מוסיף רש"י ומבאר: כל אשר יאמר – הן שכבר אמרו, הן דבר
 חדש.

18 אלא שהכריח את אנשי מצרים, שהיא ערות הארץ, 18
 שימולו, ולהכניע בזה³⁴ את בחינתם (שהם "שטופי 19
 זימה"³⁵); ועד שגם פרעה בעצמו, מלך מצרים, - ציווה 20
 עליהם לשמוע אל יוסף ולמול את עצמם. 21

ומזה ההוראה לכאור"א:

22 ישראל נקראו בשם יוסף כמ"ש³⁶ "נוהג כצאן יוסף", 23
 ולכן בכחו של כאור"א לפעול בעצמו באיזה מקום שיהי 24
 (גם כשאנשי המקום הם בירידה גדולה ברוחניות ורחוקים 25
 מאד מיהדות וכו'), ולכן לא רק שאין לו להתפעל 26
 מחומריות המקום ואל יפול ברוחו וכו', ועליו להתגבר 27
 בעצמו שיהי שלם בתומ"צ, אלא שבכחו גם לפעול על 28
 העולם שמחוץ הימנו, על כל היהודים הנמצאים שם, ועד 29
 שע"י הנהגה באופן המתאים יהי גם "אור לגויים" וכו', 30
 שגם ב"נ יקיימו הז' מצות שלהם³⁷ ועד שיתתקן ויתברר 31
 כל העולם כולו; נזכה לביאת משיח צדקנו³⁸ ולקיום היעוד 32
 "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' 33
 ולעבדו שכם אחד"³⁹. 34

(משיחת ש"פ מקץ תשל"א)

1 בר (נגד רצונו), כי אפשר שיאמר בעתיד (גם) מה שלא 1
 2 אמר ע"ע, ולכן גם בנוגע לעונש "מה אם יגזור (בעתיד) 2
 3 עלינו ונמות". 3

4 ח. ויש גם בפי זה של רש"י מעניני ה"יינה של 4
 5 תורה"³²: 5

6 מבואר בכ"מ³³ בהפרש שבין יוסף להשבטים, שיוסף 6
 7 להיותו מרכבה דאצי, לא היו אצלו עניני עוה"ז מציאות 7
 8 התופסת מקום ולא הטרידוהו כלל וכלל, אשר לכן הי' 8
 9 יכול להיות מלך מצרים, מקום שהוא תכלית השפלות, 9
 10 הירידה והטרדה שבעוה"ז, ועכ"ז הי' בתכלית העלי' 10
 11 והדביקות באלקות. משא"כ השבטים להיותם בחי' מרכבה 11
 12 דבריא, הוצרכו להיות בהתבודדות מהעולם. ולכן בחרו 12
 13 להיות רועי צאן, בכדי שעניני עוה"ז לא יטרידו אותם 13
 14 מעבודת ה' וכו'. 14

15 ומפרש"י שלפנינו למדין עוד יתירה מזו, שלא זו בלבד 15
 16 שעניני עוה"ז לא הטרידו אותו מדביקותו ועבודתו לקונו, 16
 17 אלא שפעל והשפיע גם בעולם שחוץ הימנו; ולא עוד 17

32 (היום יום ע' כד.

33 דרמ"צ פא, א. ד"ה ומקנה רב תרכ"ט, תרס"ו. ולא זכר שר המשקים 33
 תפר"ח.

34 ראה מו"נ ח"ג פל"ה ופמ"ט.

35 פרש"י לך יב, יט.

36 תהלים פ', כ. רש"י ומצו"ד שם.

37 ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י. וראה מכתב כללי דר"ח ניסן 37
 תשל"ב (נדפס בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים).

38 שהוא "יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביהודי" רמב"ם שם ספי"א.

39 צפני"ג ג, ט.

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

18 זה של הברייתא, הסובר שצריך החולה להודיע צערו לרבים ויבקשו 18
 עליו רחמים. 19
 20 הגמרא חוזרת לענין הרפואות אם יש בהן משום דרכי האמורי, 20
 ומביאה ברייתא בענין זה: תני תנא פפרק אמו"א - שנה אחד 21
 22 החכמים ברייתא בפרק אחד השנוי בתוספתא (שבת פ"ז - פ"ח) בהלכות 22
 23 דרכי האמורי, קמ"ה (לפני) דרבי תניא בר אבין. אמר רבי חייה 23
 24 בר אבין לאותו חכם, בול"הו - כל ההלכות השנויות שם, אל תטעה 24
 25 לגרוס בהן אין בו משום דרכי האמורי, אלא אית בהו משום דרבי 25
 26 האמו"א - יש בהן איסור משום דרכי האמורי, ותגרוס בכל אחד יש 26
 27 בו משום דרכי האמורי, לבר מהני - חוץ משתי הלכות אלו שאומר 27
 28 לך, שהן לבדן אין בהן משום דרכי האמורי. ההלכה הראשונה היא, 28
 29 מי שיש לו עצם בנרונו, מביא מאותו המין של העצם, ומניח ליה 29
 30 - לעצמו על קרקרו - ראשו, ולימא קבי - ויאמר כך, חד חד נחית 30
 31 בלע בלע נחית חד חד, ומעשה זה אין בו משום דרכי האמורי. 31
 32 וההלכה השניה היא, לאדרא - לסגולה שיחליץ עצם של דג שנתקע 32
 33 לאדם בצינור הושט (שבו עובר המאכל בגרונו), לימא קבי - יאמר 33
 34 כך ננעצתא במחט, ננעלתא בתריס, שייא שייא - רד רד.

1 שמרוב שהוא שמן וכוחו רב פרותיו נושרים, סוקרו (וציבע אותו) 1
 2 בסיקרא - צובעו בצבע אדום, ומוענו באבנים. מבארת הגמרא את 2
 3 הטעם בעשיית דברים אלו, ואת הקושיא מכך: בשלמא - אמנם מובן 3
 4 הטעם שמוענו באבנים, שהוא פי חיכי הליבחו"ש היליה - כדי 4
 5 להכחיש כוחו שלא ישיר פירותיו, ורפואה הניכרת היא, ולכן אין בה 5
 6 איסור משום דרכי האמורי, אלא מה שסוקרו בסיקרא, מאי רפואה 6
 7 קעביד - איזו רפואה הוא עושה, לכאורה רפואה שאינה ניכרת היא, 7
 8 ומודע אינה אסורה מחמת שיש בה משום דרכי האמורי. 8
 9 מתרצת הגמרא: מה שצובעו באדום אינו לרפואה, אלא לסימן פי 9
 10 חיכי הליחו"יה אינשי - כדי שיראוהו אנשים וידעו שמשיר פרותיו, 10
 11 וליבעו עליה רחמי - ויבקשו עליו רחמים שיחדל מכך. וברתניא 11
 12 בברייתא לענין מצורע, נאמר בתורה לגבי מצורע (ויקרא יג מה) וימא 12
 13 טמא יקרא, ודורשים מכך, שצריך להודיע את צערך שהוא מצורע 13
 14 לרבים, וזה יועיל לו שרבים יבקשו עליו רחמים שיתרפא מצרעתו. 14
 15 הגמרא מוסיפה ענין הקשור לכך: אמר רבינא, פמאן תלינן פובבי 15
 16 בדיקלא - כדעת מי אנו תולים אשכול תמרים על דקל, לסימן שהוא 16
 17 משיר פירותיו ויבקשו עליו רחמים, הרי זה פי האי תנא - כפי תנא

ליקוטים מתורת לוי יצחק

כט

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך... ראו איש אחד שהיה בא... כשקרב אליהם, נתנו לו שלום ולא השיב להם... אמר להם: רבותי... אותה השעה שראיתי אתכם ונתתם לי שלום ולא השבת לי לכם... הייתי חוזר על תלמודי).

בהכרח לומר, שמה שחזר האיש על תלמודו בלכתו בדרך היה זה בנסתר דתורה, ולא בנגלה בדבר הלכה, כי הרי כתיב⁹ אל תרגזו בדרך, ואמרו רז"ל¹⁰ אל תתעסקו בדבר הלכה.

ואמר זה יוסף, יסוד, לאחיו, שהם בעלמא דנוקבא, מלכות, ודבר הלכה, אותיות הכל"ה, הוא במלכות, אם כן יתעסקו גם בדרך בדבר הלכה דמלכות. ורוג"ז גימטריא גבור"ה, היינו גבורתה של תורה שבעל פה וכוחה עוז, שהוא העיון בתורה בדבר הלכה, מלחמתה של תורה.

והלכה הוא לשון הליכה, היינו הליכה בדרך, הנה הוי אמינא שאדרכה - בדרך יתעסקו בדבר הלכה. לכן אמר להם יוסף לא לעסוק בדבר הלכה בדרך.

וטעמא דהא מילתא, כי דר"ך גימטריא ס"ג קס"א, בחינת בינה גבורות¹¹, ועל ידי רוגז בדבר הלכה יתגברו הגבורות והדינים ביותר.

מה שאין כן בנסתר דתורה, הרי אדרכה מצינו בזהר הקדוש כמה וכמה פעמים שבהיותם בדרך התעסקו בה. ואדרכה, בדרך צריך לעסוק בתורה, כמאמר רז"ל¹² והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו. וכמה פעמים איתא בזהר הקדוש שבדרך צריך לעסוק בתורה.

אך יש לומר גם כן שזהו בנגלה דתורה, כי בדרך צריכים ללמוד למיגרס, כמו שאמרו רז"ל¹³ הא למיגרס והא לעיוני. אך בכמה מקומות בזהר הקדוש מה שעסקו בתורה בדרך היה בנסתר דתורה.

ואולי יש לפרש מה שאמרו הא למיגרס והא לעיוני, למיגרס – בפשטן של דברים, היינו בנגלה, זה אסור בדרך. לעיוני – בנסתר דתורה, שהוא גנוז בנגלה וצריך לעיין ולמצוא אותו, זה צריך להיות בדרך. וד"ל.

(לקוטי לוי יצחק, פרשת מקץ, עמ' קצ)

הערות לספר הזהר, פרשת מקץ

וצדקה תציל ממות, אלץ דמשתדלי באורייתא... דהא אורייתא עין חיים אקרו, ואתקריאת צדקה, דכתיב וצדקה תהיה לנו. דבר אחר וצדקה תציל ממות, דא צדקה ממש.

(זהר פרשת מקץ קצט, א)

וצדקה תציל ממות, אלץ שמשתדלים בתורה... שיהי התורה נקראת עין חיים¹, ונקראת צדקה, שכתוב² וצדקה תהיה לנו. דבר אחר וצדקה תציל ממות, זו צדקה ממש).

יש להבין, מהו הצורך בשני דברים שמצילים ממות - תורה וצדקה, ולא די באחד מהם.

והענין הוא, כי הנה מו"ת היא בעולמות בי"ע - מ' בכריאה, ו' ביצירה, ת' בעשיה³.

על ידי לימוד המשנה - נמשך ליצירה, ולימוד ו' סדרי משנה (שאות ו' היא אות חיים⁴) מבטל את הו' שביצירה.

על ידי לימוד התלמוד - נמשך לבריאה⁵, ומתבטלת הנו' שבבריאה (והתלמוד סדרו רב אשי, שהיה דור המ' למשה⁶).

ועל ידי נתינת צדקה - נמשך לעשיה, ככתוב⁷ והיה מעשה הצדקה שלום, עשיה דוקא⁸, ומתבטלת הו' שבעשיה.

(לקוטי לוי יצחק, פרשת מקץ, עמ' קעו)

* * *

רבי חייא ורבי יוסי היו אולי בארחה... הכי חמו חד בר נש דתהו אתי... בד קריב לגבוייהו יתבו ליה שלם ולא אתיב לון... אמר לון רבותי... הדיא שעתא דחמינא לכו ויהיבתו לי שלם ולא אתיבנא לכו... הוינא מהדר תלמודאי.

(זהר פרשת מקץ רד, ב)

1 משלי ג, יח.

2 ואתחנן ו, כה.

3 מאורי אור מערכת מות.

4 זח"ג קכא, א.

5 אגרת הקדש סימן ה (ויעש דוד שם).

6 ראה הקדמת הרמב"ם ליד החזקה.

7 ישעיה לב, יז.

8 אגרת הקדש שם.

9 ויגש מה, כד.

10 תענית י, ב. רש"י ויגש שם.

11 שם ס"ג הוא בכינה, וקס"א הוא המילוי של שם אהי"ה (אל"ף ה"י יו"ד ה"ה) שבכינה. וכינה – מינה דינין מתעריין.

12 אבות פ"ג מ"ד.

13 תענית שם.

הסופר פרץ מארקיש וקשריו עם הרב

היום קראתי בעיתון שהסופר פרץ מרקיש הוגלה למקום כלשהו ברוסיה, ואיש אינו יודע לאן. ידיעה זו הזכירה לי גם עובדה מחייו של בעלי ז"ל.

בשנת 1937 נפטר בעירנו אביו של הסופר. היה זה יהודי מבוגר, בן-תורה, שנמנה על המבקרים בקביעות בביתנו. לפני מותו ציווה שכל ההליכים הקשורים בקבורתו יתבצעו על-פי הוראותיו של הרב שניאורסון. כשהודיעו לבנו של הנפטר – דהיינו הסופר הנ"ל, פרץ מ. – על פטירת אביו, הגיע לעיר יחד עם אחותו, מזכירה במקצועה. באותה תקופה הוענק לו כבר עיטור הכבוד של "מסדר לנין", ולא הותר לבקרו בביתו ללא אישור מיוחד. הוא היה אז אחד האישים החשובים בברית-המועצות.

מאחר שאביו היה שומר תורה ומצוות, הוא לא התערב בשום דבר מהליכי הקבורה, ולא רצה שייוודע על נוכחותו בעיר. אבל אחותו המזכירה – אף היא חברת מפלגה – הגיעה לביתנו, יחד עם אחות נוספת שבביתה התגורר הנפטר, ומסרה בשמו של הסופר שאמנם באופן אישי נבצר ממנו להיפגש עם הרב, אבל רצונו שהרב יידע שמבלי הבט על דעותיו ועל מעמדו, מעריך הוא מאוד את שניאורסון כאדם, ומתייחס אליו ביראת-הכבוד הגדולה ביותר. כל זאת מהתרשמות אישית, ובנוסף לכך – המכתבים שאביו היה כותב לו לעתים קרובות עשו עליו רושם רב.

בכל הנוגע לקבורתו של אביו – הוא מסר את כל הדרוש לכך באמצעות המזכירה, אך ביקש שימעטו לדבר על הנושא.

נוסף על כך שהקבורה עצמה, רכישת מקום הקבורה ושאר העניינים הכרוכים בכך התקיימו על כל פרטיהם בצורה הטובה ביותר (ככל שהתאפשר באותם ימים), גבה בעלי מילדיו של המנוח גם סכומים גדולים להחזקת מוסדות התורה – לימוד תורה עם ילדים ופעולות דומות נוספות, שהתנהלו במחתרת מתוך מסירות-נפש. עוד באותו לילה עזבו הסופר והמזכירה את העיר, ואיש מתושבי העיר לא ידע על ביקורם.

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

1 בשבוע שבו יצא לדרך, וביום התשיעי ליציאתו, שהרי אף אם יצא
2 לדרך ביום חמישי בשבת, שהוא היום הסמוך ביותר לשבת שיכול
3 לצאת בו לדרך, יום התשיעי אינו שבת. קא מְשַׁמְע לְן רבא, דזימְנִין
4 דְּמִשְׁפַּח שְׁיִירְתָּא וּמְקָרִי וְנִפְיָק – שלפעמים מוזמנת שיירה היוצאת
5 בערב שבת ויוצא עמהם, ולכן אין לו לעשות מלאכה אלא בשמיני.
6 שנינו במשנה (לעיל סו): הַיּוֹדֵעַ עֵיקַר שְׁפָת וְעָשָׂה מְלָאכָה הִרְבָּה
7 בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת. וברישא שנינו, השוכח
8 עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא
9 חטאת אחת. הגמרא מבארת מנין למדו הלכות אלו. שואלת הגמרא:
10 מִנְהֵי מִיָּלִי – מה המקור לדינים אלו שלפעמים חייב חטאת על כל
11 שבת ושבת ולפעמים חייב חטאת אחת על כמה שבתות.
12 משיבה הגמרא: אִמֵּר רַב נְחֻמָּן אִמֵּר רַבָּה בַּר אֲבוּהִי, תַּרְי קְרָאִי
13 בְּתֵיבֵי – שני פסוקים כתובים, האחד (שמות לא טו) וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
14 אֶת הַשַּׁבָּת, שנוכר בו 'שבת' בלשון יחיד, משמע שאין הכתוב
15 מקפיד אלא על שבת אחת, וּבְתֵיב פֶּסוּק נוֹסֵף (שמות לא יג) (וְאֵת)
16 [אֶת] שְׁפָתוֹתֵי הַשְּׂמֹרֹת, שנוכר בו 'שבתות' בלשון רבים, משמע
17 שמקפיד על כולם, הָאָה בִּיצַד נִישֵׁב הַפֶּסוּקִים שְׁלֵא יִהְיוּ סוֹתְרִים, כִּךְ
18 יֵשׁ לְבָאָר, הַפֶּסוּק וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת מִלְּמַד שִׁישׁ
19 שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת אחת

20 על כמה שבתות, והפסוק וְאֵת שְׁפָתוֹתֵי הַשְּׂמֹרֹת מִלְּמַד שִׁישׁ
21 שְׁמִירָה אַחַת לְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת על
22 כל שבת ושבת, ומסר הכתוב לחכמים לפרש באיזה אופן מדבר כל
23 פסוק, ופירשו שהפסוק המחייב חטאת אחת מדבר בשוכח עיקר
24 שבת, שהכל שגגה אחת, והפסוק המחייב חטאת על כל שבת מדבר
25 בשוכח שהיום שבת אבל יודע עיקר שבת, שהימים שביתנים נחשבים
26 ידיעה לחלק.
27 מִתְקִיף לָהּ רַב נְחֻמָּן בַּר יִצְחָק, אֲדַרְבֵּה, אִיפְכָא מְסַתְבָּרָא,
28 שמוהפסוק וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת שנוכרה בו השבת בלשון
29 יחיד יש ללמוד שְׁמִירָה אַחַת לְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת – שלכל שבת יש
30 שמירה בפני עצמה, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת על כל שבת
31 ושבת, ומהפסוק וְאֵת שְׁפָתוֹתֵי הַשְּׂמֹרֹת שנוכרה בו השבת בלשון
32 רבים יש ללמוד שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה – שלכל השבתות יש
33 שמירה אחת, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת אחת על כמה שבתות.
34 שנינו במשנה (לעיל סו): הַיּוֹדֵעַ שְׁהוּא שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכָה הִרְבָּה
35 בשבתות הרבה ולפי שלא ידע שמלאכות אלו אסורות, חייב על כל
36 אב מלאכה ומלאכה. וברישא שנינו, היודע עיקר שבת ואבל שכח
37 שהיום שבת] ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל
38 שבת ושבת.

פרעה כי באמת ענין גלות מצרים נוקב והולך עד ביאת הגואל כאשר יתבאר לנו אי"ה במקומו הכל תולה לעומת תיקון קומת השכינה כמו כן ימהר עת הגאולה.

ולהבינך עוד את הענין עיין בדרוש שבועות פ"ה ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שוכבת מרגלותיו ותוכן הדברים ויהי לשון צער בחצי הגלות הדומה ללילה וראוי להיות על כל פנים תיקון חצי המלכות וכלפי שראה בועז צדיק יסוד עולם בדורו אשה יראת ה' שוכבת מרגלותיו עדיין היא ברגליו ואין איש צדיק בארץ להכינה אותה ולהגבי' נגד קומתו ית' על ככה חרד ויחרד בקרב לבו אורך זמן הפלאות ביאת משיח.

והיינו הרמז בכאן בזאת ודאי היא השכינה הנקרא זאת תבחנו חיות הס"א בחי' פרעה עד אימתי יתמשך זמן הגלות אם תצאו מזה הגלות כי אם בבא אחיכם הקטן הנה הקטן ודאי מי יקום יעקב כי קטן הוא ודו"ק בזה ותבין.

אור המאיר

ב. [תוכן: רמז בהא דסיבב יוסף להביא בנימין אליו קודם יעקב – שההתאספות השבטים עם יוסף הוא פועל דמיוני על העתיד שיהי' כולם לאחדים]

בהא דיוסף סיבב להביא את בנימין אליו עוד טרם בוא יעקב, כתב הרמב"ן כדי לקיים החלומות שידע פתרונם כי כל אחיו ישתחוו לו בתחילה מבלעדי יעקב כהוראת החלום הראשון והנה אנחנו מאלמים אלומים כי אנחנו רמז לכל אחיו. אך דעת רש"י בפסוק ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו וכן בזוה"ק.

וי"ל לדעתם ז"ל כי באשר ידע יוסף שהתאספות השבטים היא פועל דמיוני על העתיד שיהיו כולם לגוי אחד בארץ וכמ"ש ביחזקאל (לז) שיהיו לאחדים כמו עץ אחד, וזה יתכן ע"י התבטלות והתאחדות זה לזה, וזה יתכן ביותר בעודם לבדם מבלעדי יעקב, אבל בפני יעקב שהיו כולם מתבטלים ליעקב לא היו יכולים עוד להתבטל ולהתאחד זה לזה, דומה לזה שאסור להתפלל אחורי רבו, כי מחמת התבטלות לרבו אי אפשר לו שתהי' לו בחינת התבטלות בתפילה.

שם משמואל

מב, טו – בזאת, תבחנו: חי פרעה אם-תצאו מזה, כי אם-בבוא אחיכם הקטן הנה

א. [תוכן: פי' הפסוק "בזאת" דקאי על קומת השכינה (שנק' זאת קומתך וכו'), דכל הגלות הוא בירורי ניצוצות ולבטל קומת הס"א, "חי פרעה", וזהו בבוא אחיכם הקטן, רמז במ"ש "מי יקום יעקב כי קטן הוא", דקאי על משיח וכו']

בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה כ"א בבוא אחיכם הקטן הנה. יובן ע"ד דא' בזהוהר מאן דידע בשיעור קומה יכול לדעת עד אימתי יתמשך אורך גלותא כי הכלל בידינו מספרים הקדמונים אשר בתשלום בירור ותיקון נ"ק שנתפזרו מאת השבירה אשר כל זאת מגמתינו בתורה ותפלה ומעשה המצות להעלות אלו הנ"ק למקומם הרמותה ובה תולה ג"כ בנין קומה של השכינה להכינה ולסעדה עם קישוטי' ותכשיטי'.

וזה לעומת זה עשה אלקים כמו שיש קומה שלימה בסטרא דקדושה כמוהו יש גם כן בחי' קומה בס"א כאשר דברנו מזה בפרשיות הקודמת ע"ש . . אשר מוטל על עם קרובו ישראל לבנות קומת השכינה הנקרא זאת ולהוציא יקר מזולל נ"ק המלוכשים בקומת הס"א כאשר נודע למביני מדע שבה תולה אורך הגלות עד תשלום זה הבירור ותתרוקן קומת הס"א מכל וכל ותעשה כמצולה שאין בו דגים ואז יבוא משיח צדקיני במהרה בימינו א"ס.

וכאשר רמזנו בפ' חיי שרה ויאמר אחי' ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך ופרש"י שכך נותנים לבתולת ישראל זמן י"ב חודש בסוד י"ב בקר שהים עומד עליהם לפרנס עצמה בתכשיטי' בזמן הגלות ואחר זמן גמר תיקון קומתה עם תכשיטי' בשלימות תבוא זמן הגאולה אחר תלך כללות כנסת ישראל ותשוי' אל אדוני' ע"ש הענין ותביא כאן. וזה שרמז להם יוסף לאחיו בגלות מצרים ורמז להם על העתיד בזאת השכינה שנקרא זאת קומתך לערך תיקון קומתה יתכן לכם לדעת ולהבין חי פרעה עד אימתי ימשוך חיות הס"א הכינוי לפרעה כי כל מלך שבבחי' מצרים נקרא

♦ יום ראשון כ"ה כסלו ♦

מא (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרַעַה חָלַם וַהֲנֵה עַמּוֹד עַל-הַיָּאֵר:
 א וַהֲנֵה מִסּוֹף תְּרַמִּין שְׁנִין וּפְרַעַה חָלַם וְהָא קָאם עַל נְהָרָא:

ה"י וַיְהִי מִקֵּץ • פְּתַרְגוּמוֹ: 'מִסּוֹף', וְכָל לְשׁוֹן 'קֵץ', סוֹף הוּא. עַל-הַיָּאֵר • כָּל שְׂאֵר נְהָרוֹת אֵינָם קְרוּיִים יְאוּרִים, חוּץ מִגִּילּוֹס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיִין יְאוּרִים יְאוּרִים בִּיַּדִי אָדָם, וְנִילוֹס עוֹלָה בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה אוֹתָם, לְפִי שְׂאֵין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּמִצְרַיִם תְּדִיר כְּשְׂאֵר אֲרָצוֹת. אבן עזרא

(ב) וַהֲנֵה מִן-הַיָּאֵר עֹלֵת שִׁבְעַ פְּרוֹת יְפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר וַתְּרַעֲיָנָה בְּאָחוּ:
 ב וְהָא מִן נְהָרָא סְלָקוּ שְׁבַע תוֹרָן שְׁפִירוֹן לְמַחְזֵי וּפְטִימָן בְּשֵׁר וְרַעֲיָנָה בְּאָחוּ:

ה"י יְפוֹת מְרֹאָה • סִימָן הוּא לִימֵי הַשְּׁבַע, שֶׁהַבְּרִיּוֹת נְרֹאוֹת יְפוֹת זו לְזו, שְׂאֵין עֵין בְּרִיָּה צְרָה בְּתַבְרַתָּהּ. בְּאָחוּ • בְּאָגָם, מְרִישׁ"ק בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "יִשְׁגָּא אָחוּ". אבן עזרא

(ג) וַהֲנֵה שִׁבְעַ פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן-הַיָּאֵר רְעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת בֶּשֶׂר וַתַּעֲמִדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל-שִׁפְתַת הַיָּאֵר:
 ג וְהָא שְׁבַע תוֹרָן אַחֲרֵיהֶן סְלָקוּ בְּתַרְיָהוֹן מִן נְהָרָא בִישָׁן לְמַחְזֵי וַחֲסִירוֹן בְּשֵׁר וְקָמָן לְקַבְּלֵיהוֹן דְּתוֹרָן עַל בִּיף נְהָרָא:

ה"י וְדָקוֹת בֶּשֶׂר • טִיבִיבִי"ש בְּלַע"ז, לְשׁוֹן 'דָּק'.

(ד) וַתֵּאכְלֵנָה הַפְּרוֹת רְעוֹת הַמְּרֹאָה וְדָקַת הַבֶּשֶׂר אֵת שִׁבְעַ הַפְּרוֹת יְפֹת הַמְּרֹאָה וַהֲבִיאַת וַיִּיקֶץ פְּרַעַה:
 ד וַתֵּאכְלֵנָה תוֹרְתָא בִישָׁן לְמַחְזֵי וַחֲסִירוֹן בְּשֵׁר וְתֵּאכְלֵנָה שְׁבַע תוֹרְתָא שְׁפִירוֹן לְמַחְזֵי וּפְטִימָתָא וַאֲתַעַר פְּרַעַה:

ה"י וַתֵּאכְלֵנָה • סִימָן שֶׁתָּהָא כָּל שְׂמַחַת הַשְּׁבַע נִשְׁפַּחַת בִּימֵי הַרְעָב.

(ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵית וַהֲנֵה שִׁבְעַ שְׁבָלִים עֹלוֹת בְּקִנְהָ אַחַד בְּרִיאֹת וְטָבוֹת:
 ה וַיִּדְמוּף וַחֲלֵם תְּנַנּוֹת וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא סְלָקוּ בְּקִנְיָא חַד פְּטִימָן וְטָבָן:

ה"י בְּקִנְהָ אַחַד • טוֹאִיד"ל בְּלַע"ז. בְּרִיאֹת • שֵׁינִי"ש בְּלַע"ז. אבן עזרא

(ו) וַהֲנֵה שִׁבְעַ שְׁבָלִים דְּקוֹת וְשְׂדוּפַת קָדִים צְמָחוֹת אַחֲרֵיהֶן:
 ו וְהָא שְׁבַע שְׁבָלִיא לְקָנוּ וַשְׁקִיפֵן קָדִים צְמַחֵן בְּתַרְיָהוֹן:

ה"י וְשְׂדוּפַת • הַשְּׁלִיד"ש בְּלַע"ז, 'וַשְׁקִיפֵן קָדִים', חֲבוּטוֹת, לְשׁוֹן מִשְׁקוּף הַחֲבוּט תְּמִיד עַל יְדֵי הַדְּלַת הַמִּפְּקָה עֲלָיו. קָדִים • רוּחַ מְזֻרְחֵת שְׁקוּרִין בִּישׁ"א.

אבן עזרא על התורה

א וַיְהִי מִקֵּץ. לא פֶּרֶשׁ הַכְּתוּב תַּחֲלוֹת זֶה הַחֲשֻׁבוֹן. וְכֵן וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבַּעִים שָׁנָה. וְכֵן וּבְעוֹד שָׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה. וַיְהִי בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה. וְתַכּוֹן לְהִיּוֹת שָׁנָה הַחֲשֻׁבוֹן לִיצִיאַת שַׂר הַמִּשְׁקִים מִבֵּית הַסֶּהֶר. אוֹ לְשַׁבַּת יוֹסֵף שָׁם: וְטַעַם יָמִים. כְּכֹר בְּאַרְתָּיו. וּפְרַעַה חָלַם. הִנֵּה חוֹלָם. וְכֵן וַרְבֵּקָה שׁוּמַעַת: ב בְּאָחוּ. יֵשׁ אוֹמֵר עֲמָק שְׁבוּ צְמַחִים. וְיֵשׁ אוֹמֵר שֶׁהוּא שָׁם צְמַח. הַבִּי"ת נוֹסֵף כְּבִי"ת הַשְּׁבִיעִי בְּמַרְוִרִים. וְעַל שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים כִּי הוּא בֵּין אַחִים יְפִרְיא. הוּא וְאָחִיו בֵּן אִמּוֹ:

ה שְׁבָלִים. לְשׁוֹן רְבוֹת נְקֻבוֹת. וְאֵם הוּא בְּמ"ם. כְּמוֹ נָשִׁים וּפְלִגְשִׁים: שְׂדוּפוֹת. שְׂאֲרַע שְׂדוּפוֹן מְרוּחַ מְזֻרְחֵת. כִּי נִקְרָא מְזֻרְחָה. כְּעֵבוֹר צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּתַחֲלָה: וְטַעַם הַמְּלֵאוֹת. כְּמוֹ הַבְּרִיאֹת:

(ו) וְהַתְּבַלְעָנָה הַשִּׁבְלִים הַדִּקְוֹת אֶת שִׁבְעַת הַשִּׁבְלִים
 הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּיקַץ פְּרַעְהַ וְהִנֵּה חֲלוֹם:
 כש"י < הַבְּרִיאֹת • שֵׁינֵי שׁ בַּלַּע"ז • וְהִנֵּה חֲלוֹם • וְהִנֵּה נִשְׁלַם חֲלוֹם שְׁלֹם לְפָנָיו וְהִצְרַף לְפוֹתָרִים.

(ח) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַתַּפְעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטֻמֵּי
 מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכַמֶיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרַעְהַ לָּהֶם אֶת חֲלָמוֹ
 וַאֲיֵן פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרַעְהַ:

כש"י < וַתַּפְעֵם רוּחוֹ • וּמִטְרָפָא רוּחָה, מְקַשְׁשָׁת בְּתוֹכוֹ כַּפְעָמוֹן, וּבִנְבוּכַדְנֶאצַּר הוּא אוֹמֵר: (הניאל ב) "וַתַּפְעֵם רוּחוֹ",
 לְפִי שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי פְעִימוֹת: שִׁכְחַת הַחֲלוֹם וְהַעֲלַמְת פְּתוּרוֹ (כ"ד). חַרְטֻמֵּי • הַנְּחָרִים בְּטִימֵי מַתִּים, שְׁשׂוֹאֲלִים
 בַּעֲצָמוֹת (י'ט"ו), הֵן עֲצָמוֹת בִּלְשׁוֹן אֲרָמִי, וּבִמְשַׁנָּה: 'בֵּית שְׁהוּא מְלֵא טַמְיָא, מְלֵא עֲצָמוֹת) • וַאֲיֵן-פּוֹתֵר אוֹתָם לְפְרַעְהַ • פּוֹתֵרִים הָיוּ אוֹתָם,
 אָבֵל לֹא לְפְרַעְהַ, שְׂלֵא הָיָה קוֹלֵן נְגַסֵּ בְּאֲזָנָיו, וְלֹא הָיָה לוֹ קוֹנְת־רוּחַ בְּפְתוּרוֹנָם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: 'שְׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה
 מוֹלִיד, 'שְׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה קוֹבֵר' (כ"ח).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו ענף 343)

פּוֹתֵרִים הָיוּ אוֹתָם, אָבֵל לֹא לְפְרַעְהַ (רש"י מא, ח) הַחַרְטֻמִּים לֹא הִצִּיעוּ אֶת פְּתוּרוֹ שֶׁל יוֹסֵף (אף שֶׁבְּפִשְׁטוֹת פְּרוֹת טוֹבוֹת
 וְשִׁבְלִים בְּרִיאֹת רומזים על תקופת שבע), שֶׁהָרִי בְּחֲלוֹם עִמְדוֹ הַפְּרוֹת הַרְעוֹת לְצַד הַפְּרוֹת הַטּוֹבוֹת, **בַּעַת וּבַעוֹנָה אַחַת**. לָכֵן אֲמָרוּ
 שְׁבַע בְּנוֹת כו', שָׁכַן לְפְרַעְהַ הָיוּ מוֹסְפֵר נָשִׁים וּמִסְפָּר פִּילְגָשִׁים, וַיִּתְכַּן שְׁבַתְקוֹפָה **אַחַת** וַיִּלְדוּ לוֹ בְּנוֹת וַיָּמיתוּ לוֹ בְּנוֹת אַחֲרוֹת. אַךְ
 לְפִי פְתוּרוֹ (וְעַצְמוֹ) שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ שְׁנוֹת הַשְּׁבַע וּשְׁנוֹת הַרְעַב **בְּקַסְיָה אַחַת**, שֶׁהָרִי בְּשָׁנוֹת הַשְּׁבַע אֶצְרוֹ אוֹצְרוֹת בְּשִׁבִּיל שְׁנוֹת
 הַרְעַב, וּבְשָׁנוֹת הַרְעַב אָכְלוּ אֶת הַאוֹצְרוֹת שֶׁאֶצְרוּ בְּשָׁנוֹת הַשְּׁבַע. **אָבֵן עוֹרָא**

(ט) וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת-פְּרַעְהַ לֵאמֹר אֶת-חַטְאֵי אָנִי
 מוֹכִיר הַיּוֹם: **אָבֵן עוֹרָא**

(י) פְּרַעְהַ קָצַף עַל-עַבְדּוֹ וַיִּתֵּן אוֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֵׁר
 הַטְּבָחִים אוֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאֲפִים: **אָבֵן עוֹרָא**

(יא) וַנַּחֲלַמְהָ חֲלוֹם בְּלֵילָה אַחַד אָנִי וְהוּא אִישׁ כְּפָתְרוֹן
 חֲלָמוֹ חֲלָמוֹנוֹ:

כש"י < **אִישׁ כְּפָתְרוֹן חֲלָמוֹ** • חֲלוֹם הָרְאוּי לְפָתְרוֹן שֶׁנִּפְתַּר לָנוּ וְדוֹמָה לוֹ. **אָבֵן עוֹרָא**

(יב) וְשֵׁם אֶתְנוֹ נָעַר עַבְדִּי עֲבַד לְשֵׁר הַטְּבָחִים וְנִסְפְּרָלוֹ
 וַיַּפְתֵּר-לָנוּ אֶת-חֲלָמוֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֲלָמוֹ פֶּתֵר:

כש"י < **נָעַר עַבְדִּי עֲבַד** • אֲרוּרִים הַרְשָׁעִים, שֶׁאֵין טוֹבָתָם שְׁלֵמָה, שֶׁמְזַכְּרֵיו בִּלְשׁוֹן בְּזִיווֹן. **נָעַר** • שׂוֹטֵה וְאֵין רְאוּי
 לְגַדְלָה. **עַבְרִי** • אָפְלוֹ לְשׁוֹנְנוֹ אֵינוֹ מְפִיר. **עֲבַד** • וְכַתוּב בְּנִימוּסֵי מִצְרַיִם שֶׁאֵין עֲבַד מוֹלֵף, וְלֹא לּוֹבֵשׁ בְּגָדֵי שָׂרִים
 (ספרים אחרים: שִׁירִים, וְכֵן גְּרַס רַא"ס).

אָבֵן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

עָלֶיךָ דָּרַשׁ כִּסָּא שְׁלַמָּה, כִּי לֹא לָקַחוּ מִלֶּךְ
 מִצְרַיִם. וְעַד שֵׁנִי, שֶׁאָמַר שֵׁר הַמִּשְׁקִים פְּרַעְהַ
 קָצַף. וְכֵן אָמַר יוֹסֵף, אֱלֹהִים יַעֲנֵה אֶת שְׁלוֹם
 פְּרַעְהַ. הָרָאָה אֶת פְּרַעְהַ. יַעֲשֶׂה פְרַעְהַ. וְאֵין
 מִדְּרָף הַמוֹסָר לְהוֹכִיר עִם הַמְּלָכִים שֵׁם הַעֲצָם:
 אוֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאוֹפִים. אָמַר אוֹתִי פַעַם שְׁנִית,
 כִּי כֵן דְּרָף הַלְשׁוֹן, כִּמוֹ וְאֵין אָנָּה אָנִי כַּאֲ:
 יֵא אִישׁ כְּפָתְרוֹן חֲלוֹמוֹ. כִּבַּר פְּרַשְׁתִּי:

פְּרַעְהַ שָׁם עֲצָם וְרַק שָׁם תֹּאֵר. וְהוּא מְלִשׁוֹן
 מִצְרַיִם, כִּמוֹ חִירָם בְּצוֹר. גַּם הַיּוֹם יִקְרָא כָּל
 מִלֶּךְ גְּדוֹל עַל יִשְׁמַעֲאֵל נְגִיד הַמַּאֲמִינִים. עַל
 כֵּן מְצֵאנוּ פְרַעְהַ בִּימֵי אֲבְרָהָם וּבִימֵי יוֹסֵף.
 וּמֵת פְּרַעְהַ וְקָם פְּרַעְהַ. וְכֵן בִּימֵי יִרְמְיָהוּ. הֵלֵךְ
 תְּרָאָה הַכּוֹתֵב? פֶּרַשׁ מָה טַעַם פְּרַעְהַ כִּי הוּא
 מִלֶּךְ מִצְרַיִם. וְהָעַד, תִּפְרַע שְׁהוּא שֵׁם הַעֲצָם.
 וְכֵן פְּרַעְהַ נָכָה, כִּי נָכָה שֵׁם הַעֲצָם. וְאֵל יִקְשֶׁה

ח וַתַּפְעֵם רוּחוֹ. מִבְּנֵן נִפְעַל, כִּמוֹ נִפְעַמְתִּי
 וְלֹא אֲדַבְּרֵי. וַיֵּשׂ אוֹמֵר שֶׁהַלָּל מִן אֲנֹתָ הוֹלֵם
 פָּעַם. וְהַטַּעַם שֶׁהָרוּחַ דוֹמָה לְגוֹף הַפֶּסַח:
 חַרְטוּמֵי מְלָה מְרַבַּעַת. וַיִּתְכַּן לְהִיּוֹת אֲרָמִית
 אוֹ מִצְרִית. וְהֵם חֲכַמֵי הַתּוֹלְדוֹת: וְאֶת כָּל
 חֲכַמֶיהָ. בְּמַזְלוֹת וּפְתוּרוֹן חֲלוֹמוֹת:
 ט אֶת חַטְאֵי. אֵף עַל פִּי שֶׁאֲזַכִּיר חַטְאֵי:
 י פְּרַעְהַ קָצַף עַל עַבְדּוֹ. לְפִי דַעְתִּי כִּי אֵין

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ בֵּן הַיָּשִׁיב עַל-פְּנֵי וְאֹתוֹ
 יג וַיְהִי כַּמָּא דִּי פֶשֶׁר לָנָא בֶּן הָהּ יְהִי אֲתִיב
 עַל שְׁמוּשֵׁי וַיְתֵה צֶלֶב:
תְּלָה:

כ"י – הַשִּׁיב עַל-פְּנֵי • פְּרַעַה הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "פְּרַעַה קָצַף עַל עֲבָדָיו", הָרִי מִקְרָא קָצַר לְשׁוֹן וְלֹא פָּרַשׁ מִי הַשִּׁיב, לְפִי שֶׁאֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ מִי הַשִּׁיב. מִי שֶׁבִּדְדוֹ לְהַשִּׁיב וְהוּא פְּרַעַה, וְכֵן דֶּרֶךְ כָּל מִקְרָאוֹת קְצָרִים, עַל מִי שֶׁעָלָיו לְעֲשׂוֹת, הֵם סוּתָמִים אֶת הַדְּבָר. אבן עזרא

(יד) וַיִּשְׁלַח פְּרַעַה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגִּלֵּחַ
 וַיַּחֲלֶף שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל-פְּרַעַה:
 יד וַיִּשְׁלַח פְּרַעַה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיִּרְצֵהוּ מִן הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ
 מִן בֵּית אֲסִירֵי וַסְּפֵר וַשְּׁנֵי כְּסוּתָהּ וְעַל לֹת
 פְּרַעַה:

כ"י – מִן-הַבּוֹר • מִן בֵּית הַסֵּהַר, שֶׁהוּא עָשׂוּי כְּמִין גָּמָא, וְכֵן כָּל בּוֹר שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן גָּמָא הוּא, וְאֵף אִם אֵין בּוֹ מַיִם קְרוּי בּוֹר, פּוֹשׁ"י בְּלַע"ז. וַיַּגִּלֵּחַ • מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמְּלָכוֹת (כ"י). אבן עזרא

♦ יום שני כ"ו כסלו ♦

(טו) וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמָתִי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ
 וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתַר אֹתוֹ:
 טו וַאֲמַר פְּרַעַה לְיוֹסֵף חֲלָמָא חֲלָמִית וּפֶשֶׁר
 לִית לֵה וַאֲנָא שְׁמַעִית עֲלֶיךָ לְמִימַר דְּאֵת
 שְׁמַע חֲלָמָא לְמִפְשַׁר יְתָה:
 כ"י – תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתַר אֹתוֹ • תִּשְׁמַע • לְשׁוֹן הַבְּנָה וְהַאֲנָה, כְּמוֹ: "שׁוֹמַע יוֹסֵף", "אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ", אַנְטִינְדֵר"א בְּלַע"ז.

– נקודות משיחות קודש – (לקוטי שיחות ל עמ' 315)

וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר (מא, טו) כְּתַב הַרְמַב"ן (וּאֵרָא ה'): אָמַרְוּ הַמְּפָרְשִׁים כִּי מֵלֵת לֵאמֹר בְּכָל הַתּוֹרָה לֵאמֹר לְיִשְׂרָאֵל . . וְהִנָּחוּן בְּעֵינָי, כִּי מֵלֵת לֵאמֹר לְהוֹרֹת עַל בְּרוּר הַעֲנֵן . . לֹא אֲמִירָה מְסַפֶּקֶת וְלֹא בְרָמֻז, ע"ל. וְאֵף כָּאן, הוֹסֶפֶת תַּבַּת "לֵאמֹר" מוֹרָה עַל בְּרוּר גְּמוּר וְדִיּוֹק: לֹא רַק שְׁמִיעָה בְּעֲלָמָא שְׁמַעִית, אֲלֵא גַם "לֵאמֹר", בְּבְרוּר גְּמוּר.

(טז) וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פְּרַעַה לֵאמֹר בְּלַעְדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה
 אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעַה:
 טז וַאֲתִיב יוֹסֵף יְת פְּרַעַה לְמִימַר בֵּר מִן
 חֲקָמָתִי אֱלֹהִין מִן קֳדָם יְיָ יִתְתֵּב יְת שְׁלָמָא
 דְּפְרַעַה:

כ"י – בְּלַעְדֵי • אֵין הַחֲקָמָה מְשָׁלִי, אֲלֵא אֱלֹהִים יַעֲנֶה, יִתֵּן עֲנִיָּה בְּפִי לְשִׁלּוֹם פְּרַעַה. אבן עזרא

(יז) וַיְדַבֵּר פְּרַעַה אֶל-יוֹסֵף בְּחֲלָמֵי הַנְּנִי עַמֵּד עַל-שֵׁפֶת
 הַיָּאָר:
 יז וַיְמַלִּיל פְּרַעַה (ע"ס) לְיוֹסֵף בְּחֲלָמֵי הָא
 אָנָּא קָאָם עַל בִּיחָה נְהָרָא:

(יח) וְהִנֵּה מִן-הַיָּאָר עֹלֹת שֵׁבַע פְּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיִּפְתֹּר
 תָּאָר וַתִּרְעֵנָה בְּאָחוּ:
 יח וְהָא מִן נְהָרָא סְלָקוּן שְׁבַע תּוֹרְתָא פְּטִימִין
 בָּשָׂר וּשְׁפִירִין לְמַחְזֵי וְרַעְזוּ בְּאֶחָהּ:

(יט) וְהִנֵּה שֵׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וַרְעוֹת
 תָּאָר מְאֹד וַרְקוֹת בָּשָׂר לְאֶרְאִיתִי כְּהֵנָּה בְּכָל-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם לְרַע:
 יט וְהָא שְׁבַע תּוֹרְתָא אַחְרֵיהֶן סְלָקוּן בְּתִרְהוּן
 חֲסִיכוּ וּבִישׁוּן לְמַחְזֵי לְחֵדָא וַחֲסִיכוּן בָּשָׂר
 לֹא חֲזַמִּי כְּוַתְהוּן בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
 לְכִישׁוּ:

אבן עזרא על התורה

יג אותי השיב. פרעה. ויש אומרים שהוא בדבור, השיב ותלה. או בפתרון: יד ויריצהו. שלוחי פרעה: ויגלח. המגלח: טז בלעדי. מלה אחת מרובת משתי מלות. והטעם שב אל תשמע חלום לפתרו אותו. אמר יוסף בלעדי פתרוני, ענה אלהים את שלום פרעה. ויש אומרים כי טעמו בעבור שאמר לו כי אתה פותר חלום, אמר בלעדי, והוא הפותר והוא אלהים שיענה את שלום המלך: וטעם לענה. שימציא תמיד. וכן כי האלהים מענה בשמחה לבו. וכן הארץ מענה. והוא קרוב ממשמעו:

שיעור יומי ליום שני כ"ו כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מא – פרשת מקץ לה
ד"ר דלית • בחושות, כמו: (שמואל ב יג) "מדוע אָתָּה כָּכָה דַּל"? דַּאֲמַנּוּן. וְרִקּוֹת בְּשׂוּר • כָּל לְשׁוֹן 'רִקּוֹת' שְׂבַמְקָרָא
חֲסָרֵי בְּשׂוּר, וּבְלַע"ז בלוא"ש. אבן עזרא

(כ) וּתְאֻכְלֶנָּה הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהִרְעוֹת אֶת שִׁבְעַת הַפְּרוֹת
הָרְאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:
כ וַאֲכָלוּ תוֹרְתָא חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא יַת שִׁבְעַת
תוֹרְתָא קְדָמְתָּא פְּטִימְתָּא:

(כא) וּתְבַאֲנָה אֶל־קַרְפְּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קַרְפְּנָה
וּמְרִיאֵיהֶן רָע כַּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה וַאֲיֻקָּץ: אבן עזרא
כא וְעֵלָא לְמַעֲיָהוּן וְלֹא אֲתִידַע אַרְי עֲלוּ
לְמַעֲיָהוּן וּמְחֻזְיָהוּן בִּיש פִּד בְּקַדְמִיתָא
וְאֲתַעְרִית:

(כב) וַאֲרֵא בַחֲלָמֵי וְהִנֵּה שִׁבְעַת שַׁבְלִים עֹלֹת בַּקִּנָּה אֶחָד
מֵלֵאָת וְטָבוֹת:
ככ וּבְחֻזִּית בַּחֲלָמֵי וְהָא שִׁבְעַת שַׁבְלִיָּא סְלָקוּ
בַּקִּנָּה חַד מֵלֵאָת וְטָבוֹת:

(כג) וְהִנֵּה שִׁבְעַת שַׁבְלִים צְנֻמוֹת דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צְמֻחוֹת
אַחֲרֵיהֶם:
כג וְהָא שִׁבְעַת שַׁבְלִיָּא נִצְוּ לְקַנְוּ שְׂקִיפֵן קָדִים
צְמֻחוֹן בְּתַרְיָהוּן:

ד"ר צְנֻמוֹת • צְנֻמָּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, סְלַע, הָרִי הֵן כַּעַץ בְּלִי לְחִלוּת וְקָשׁוֹת כְּסֻלַּע, וְתַרְגוּמוֹ: 'נִצְוּ לְקַנְוּ', נִצְוּ, אִין
בְּהֵן אֵלָא הִגֵּץ, לְפִי שְׂנַתְרוּקְנֵנוּ מִן הַזֶּרַע. אבן עזרא

(כד) וּתְבַלְעֵנָּה הַשַּׁבְלִים הַדְּקוֹת אֶת שִׁבְעַת הַשַּׁבְלִים הַטָּבוֹת
וְאָמַר אֶל־הַחֲרָטְמִים וַאֲיִן מַגִּיד לִי:
כד וּבְלַעְוֹן שַׁבְלִיָּא לְקֻנְתָּא יַת שִׁבְעַת שַׁבְלִיָּא
טְבָתָא וְאַמְרִית לְחַרְשִׁיא וְלִית דִּי מַחְזִי לִי:

(כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פְּרַעֲהַ חֲלוֹם פְּרַעֲהַ אֶחָד הוּא אֶת
אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הַגִּיד לְפְרַעֲהַ:
כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְפְרַעֲהַ חֲלָמָא פְּרַעֲהַ חַד
הוּא יַת דִּי יִי עֲתִיד לְמַעַבְדַּד חַזִּי לְפְרַעֲהַ:

(כו) שִׁבְעַת פָּרֹת הַטָּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַשַּׁבְלִים
הַטָּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:
כו שִׁבְעַת תוֹרְתָא טְבָתָא שִׁבְעַת שָׁנִין אַנּוּן
וְשִׁבְעַת שַׁבְלִיָּא טְבָתָא שִׁבְעַת שָׁנִין אַנּוּן חֲלָמָא
חַד הוּא:

ד"ר שִׁבְעַת שָׁנִים וְשִׁבְעַת שָׁנִים • בְּלָן אִין אֵלָא שִׁבְעַת, וְאֲשֶׁר נִשְׁנָה חֲלוֹם פְּעַמִּים, לְפִי שֶׁהִדְבָּר מְזוּמָן, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ
לוֹ בְּסוּף: "וְעַל הַשְּׁנוֹת הַחֲלוֹם וְגו'". בְּשִׁבְעַת שָׁנִים הַטָּבוֹת נֹאמַר: "הַגִּיד לְפְרַעֲהַ", לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךְ, וּבְשִׁבְעַת שָׁנִים
רָעַב נֹאמַר: "הִרְאָה אֶת פְּרַעֲהַ", לְפִי שֶׁהִיא הִדְבָּר מִפְּלֵג וְרַחֲזוּק, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן מְרָאָה.

(כז) וְשִׁבְעַת הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהִרְעוֹת הָעֹלֹת אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעַת
שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַשַּׁבְלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ
שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעַב:
כז וּשְׂבַעַת תוֹרְתָא חֲסִיכְתָּא וּבִישְׁתָּא דְּסְלָקוּ
בְּתַרְיָהוּן שִׁבְעַת (נ"י שְׂבַעַא) שָׁנִין אַנּוּן וְשִׁבְעַת
שַׁבְלִיָּא לְקֻנְתָּא דְּשְׂקִיפֵן קָדִים יִהְיוּן שִׁבְעַת
שָׁנֵי כַּפְנָא:

(כח) הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים
עֲשָׂה הִרְאָה אֶת־פְּרַעֲהַ:
כח הוּא פִּתְגָמָא דִּי מְלִילִית עִם פְּרַעֲהַ דִּי יִי
עֲתִיד לְמַעַבְדַּד אַחֲזִי לְפְרַעֲהַ:

(כט) הִנֵּה שִׁבְעַת שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבְעַת גְּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם: אבן עזרא
כט הָא שִׁבְעַת שָׁנִין אַתְּנִן סְבַעַא (נ"י שְׂבַעַא)
רַבָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

אבן עזרא על התורה

(יט) הוסיף דלית. ותחת מראה, אמר תאר, כי זה קרוב מזה.
כא ומראיהן. ומראה כל אחת מהן רע. ופה הוסיף לפרש חלומו, שראה שבאו הפרות הטובות בקרב הרעות, והיו כאשר היו בראשונה.
כג צנומות. אין לו חבר במקרא, וטעמו כמו רקות. ויש אומר שפרושו צלמים כי כן בלשון מצרים: אבן עזרא

לשמעאל:

כט שבע גדול. שם כמו רעב. על פן יטעה האומר בתפלת שבת ובשבע כלפלקתו ברו"ו, כי שבע שם הפעל הוא. והנכון ובשבע

ל ויקומוֹן שְׁבַע שְׁנֵי כִפְנָא פִתְרִיהוֹן וַיִּתְנַשְׂאוּ
כָּל סְבָעָא (נ"י שְׁבָעָא) בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם
וַיִּשְׂאִי כִפְנָא ית (עמ"א ד) ארְעָא :

(ב) וְקָמוּ שְׁבַע שְׁנֵי רַעַב אַחֲרֵיהוֹן וַנִּשְׁפַּח כָּל־הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וְכֻלָּה הָרָעַב אֶת־הָאָרֶץ:
כ"י וְנִשְׁפַּח כָּל־הַשָּׁבַע • הוא פִּתְרוֹן הַבְּלִיעָה.

לא וְלֹא יִתְיַדַע שׁוֹבָעָא (נ"י שְׁבָעָא) בְּאַרְעָא
מִן קָדָם כִּפְנָא הֵוָּא דִּיהֵי כְּתֵר כֵּן אַרְי
תְּקִיף הוּא לְחֻדָּא :

(ג) וְלֹא־יִיָּדַע הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעַב הֵוָּא אַחֲרֵי־כֵן
כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד:
כ"י וְלֹא־יִיָּדַע הַשָּׁבַע • הוא פִּתְרוֹן : "וְלֹא נִוְדַע כִּי־כָּאוּ אֶל־קַרְבָּנָה" • אבן עזרא

לב וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל־פְּרַעְהָ פְּעֻמִּים כִּי־נִכְוֵן הַדְּבָר
אַרְי תְּקִין פִּתְגָמָא מִן קָדָם יִי וְאוֹחֵי יִי
לְמַעַבְדָּה :

(ד) וְעַתָּה יֵרָא פְּרַעְהָ אִישׁ נָבוֹן וַחֲכָם וַיִּשִׁיתָהוּ עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיַּעֲשֶׂה לָּהֶם וַיִּמְתֵּר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ:
כ"י נָכוֹן • מִזְמֵן • אבן עזרא

לג וְכַעַן יִחְזִי פְּרַעְהָ גְּבֵר סוֹבְלָתָן וְחַפְסִים
מִגְּנִיהָ עַל אֶרְעָא דְּמַצְרַיִם :

(ה) וְעַתָּה יֵרָא פְּרַעְהָ אִישׁ נָבוֹן וַחֲכָם וַיִּשִׁיתָהוּ עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם:
~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (ע"פ לְקוּסִיר־שִׁיחוֹת חֲזַק טו. עמוד 340 - מתוך 'לקראת שבת')

חֲכָמָת יוֹסֵף בְּפִתְרוֹן הַחֲלוּמוֹת

וְעַתָּה יֵרָא פְּרַעְהָ אִישׁ נָבוֹן וַחֲכָם וַיִּשִׁיתָהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: (מא, לג)

לאחר שפרש יוסף את חלומות פרעה, יעץ לו כיצד עליו לנהג לקראת שנות הרעב - "ועתה ירא פרעה" - "ועשה פרעה ויפקד".

ולכאורה תפקידו של יוסף היה רק לפרש את דבר החלום, ולא ליעץ מה לעשות.

וההסברה בזה: הקשי בפתרון החלום שבעטייו נכשלו החרטומים לפרשו, מספר בהמשך הכתוב: "והנה שבע פרות אחרות עולות... רעות מראה ודקות בשר, ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאור", כלומר - שהפרות הרזות והשמנות עמדו יחד על שפת היאור. התקשו החרטומים: מהו ההסבר להמצאות שני הסימנים ההפסיים - רזות ושמנות - ביחד?

רק יוסף, בחכמתו, ערב את שני ההפכים בפתרונו: בשבע שני השבע "ויקבצו את כל אכל השנים הטובות הבאות האלה ויצברו בר", היינו שכבר בשנות השבע יתכוננו לשנות הרעב, ומאידך - בשנות הרעב "והיה האכל לפקדון לשבע שני הרעב", שיאכלו את אכל שנות השבע.

מעלה נוספת ועקרית, שפתרון החלום נסב לא רק על הצפוי מאת הקב"ה, אלא גם מעשיו של פרעה - צבירת האכל, נרמזו בחלומו.

ועל-כן "ויטב הדבר בעיני פרעה". פרוש: עצתו של יוסף מצאה חן בעיני פרעה יותר מפתרון החלום עצמו, עד ששבחו "אין נבון וחכם כמוך", בכנותו לעצתו.

לד יַעֲבֵד פְּרַעְהָ וַיִּמְנִי מִהִימְנִין עַל אֶרְעָא
וַיִּזְרֵז ית אֶרְעָא דְּמַצְרַיִם בְּשָׁבַע שְׁנֵי שׁוֹבָעָא
(נ"י שְׁבָעָא) :

(ו) יַעֲשֶׂה פְּרַעְהָ וַיִּפְקֵד פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וַחֲמֹשׁ אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּשָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבַע:
כ"י וְחֲמֹשׁ • פִּתְרָגוּמוֹ : 'וַיִּזְרֵז', וְכֵן : 'וַחֲמֹשִׁים' • אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

לד יַעֲשֶׂה פְּרַעְהָ. זו העצה. או יקנה, כמו עשה לי את החיל הזה: וחמש. שיקנה החמש:

וטעמו הפרות והשבילים גם הוא לעד, כי הדבר נכון הוא. ובעבור היות שני החלומות בלילה אחד, לעד כי ממחר האלהים לעשותו:

כלפולטנו, בלא וי"ו: לא וטעם ולא ידע השבע. מפראיהן רע פאשר בתחלה: לב ועל השנות. בנין נפעל מגזרת שנים.

שיעור יומי ליום שלישי כ"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מא - פרשת מקץ לז

לח) וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֹכְלֵי הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ־בָר תַּחַת יַד־פְּרֻעָה אֹכְלֵי בַעֲרִים וְשֹׁמְרוֹ:

הש"י אֶת־כָּל־אֹכְלֵי שֵׁם דָּבָר הוּא, לְפִיכָּה, טַעְמוֹ בְּאֶל־ף וְנִקּוּד בְּפֶתֶח קָטָן (סגול), וְאוֹכְלֵי שֶׁהוּא פּוֹעֵל, כְּגוֹן "כִּי כָל אוֹכֵל חֶלֶב", טַעְמוֹ לְמִטָּה בְּכ' וְנִקּוּד קָמֶץ קָטָן (צירי). תַּחַת יַד־פְּרֻעָה • בְּרִשְׁוֹתוֹ וּבְאוֹצְרוֹתָיו. אבן עזרא

לז) וְהָיָה הָאֹכֵל לְפִקְדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעַת שָׁנֵי הָרַעֵב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִפְרֹת הָאֶרֶץ בְּרַעֵב:

הש"י וְהָיָה הָאֹכֵל • הַצָּבוּר, כִּשְׂאֵר פִּקְדוֹן הַגְּנוּז לְקִיּוֹם הָאֶרֶץ.

לז) וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרֻעָה וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו:

לח) וַיֹּאמֶר פְּרֻעָה אֶל־עַבְדָּיו הִנְמַצָּא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

הש"י הִנְמַצָּא כֹּה־הַנְּשַׁכַּח כְּדִין • הַנְּשַׁכַּח שְׁנוֹ, הִנְמַצָּא כְּמֹהוּ? הִנְמַצָּא, לְשׁוֹן תְּמִיחָה, וְכֵן כָּל ה"א הַמְּשַׁמֶּשֶׁת בְּרֵאשִׁית הַתְּבָחָה וְנִקּוּדָהּ בְּחֻטֵּף פֶּתַח. אבן עזרא

♦ יום שלישי כ"ז כסלו ♦

לט) וַיֹּאמֶר פְּרֻעָה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתוֹ: אֶת־כָּל־זֹאת אֵינֶן־נִבּוֹן וְחֶכְמָה כְּמוֹךָ:

הש"י אֵינֶן־נִבּוֹן וְחֶכְמָה כְּמוֹךָ • לְבַקֵּשׁ אִישׁ נִבּוֹן וְחֶכֶם, שְׂאֵמְרַת - 'לֹא נִמְצָא כְּמוֹךָ'.

מ) אַתָּה תִּהְיֶינָה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשַׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ:

הש"י יִשַׁק • 'תִּתְּנֶנָּה', יִתְּפָרְס. כָּל צָרְכֵי עַמִּי יִהְיוּ נִעֲשִׂים עַל יָדְךָ, כְּמוֹ: (לעיל טו) "וּבֵן מִשָּׁק בֵּיתִי", וּכְמוֹ: (תהלים ב) "נִשְׁקוּ־בֵר", גְּרִישׁוֹן בְּלַע"ז. רַק הַכֶּסֶף • שִׁיחֵיו קוֹרִין לִי מִלְּךָ. כֶּסֶף • לְשׁוֹן שֶׁל הַמְּלוּכָה, כְּמוֹ: (מלכים א א) "וַיִּגְדֵּל אֶת כֶּסֶפוֹ מִכֶּסֶף אֲדִנֵי הַמֶּלֶךְ". אבן עזרא

מא) וַיֹּאמֶר פְּרֻעָה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתְּתִי אוֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

הש"י נִתְּתִי אוֹתְךָ • מַנִּיתִי יְתוֹךְ, וְאֵף עַל פִּי כֵן לְשׁוֹן נִתִּינָה הוּא, כְּמוֹ: "וּלְתַתְּךָ עֲלוֹן". בֵּין לְגִדְלָה בֵּין לְשִׁפְלוֹת, נוֹפֵל לְשׁוֹן נִתִּינָה עֲלוֹ, כְּמוֹ: (מלאכי ב) "נִתְּתִי אֶתְכֶם נְבָזִים וְשִׁפְלִים". אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

עומד. וטעמו, לא תהיה לי גְדֵלָה מִמֶּךָ רַק גְדֵלַת הַכֶּסֶף. וְאֵין כִּי מִנְעוּרֵי גְדֵלְנִי כָאֵב, פֶּעַל יוֹצֵא. רַק פְּרוּשׁוֹ גְדֵל עַמִּי. וְדַרְךְ אֲגַדֵּל מִמֶּךָ בְּמִקְרָא - יְדוּעָה, כְּמוֹ נוֹבְלַת עֵלָה. וְתֹאבְדוֹ דָּרָךְ:
מֵא רְאֵה נִתְּתִי אוֹתְךָ. שְׂמִיתִךְ לְמַעֲלָה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כְּאוֹמֵר הִנְמַצָּא כְּעוֹלָם כְּזֶה. וְיִשְׁכַּח לְהִיּוֹת הַנְּוִי'ן סִימָן הַמְּדַבְּרִים, הִנְמַצָּא אֲנַחְנוּ כְּזֶה. דְּבָרֵי פְרֻעָה אֵל עַבְדָּיו:
מֵא אַתָּה תִּהְיֶינָה. שׁוֹר עַל בֵּיתִי: יִשַׁק. דְּגִשְׁוֹת הַשִּׁי"ן לְחֻסְרוֹן נְוִי'ן נֶשֶׁק, וְהוּא נְגִיד הַחֵמֶל. וְיֵשׁ אוֹמֵר שֶׁהוּא מְגוֹרֵת נְשִׁיקָה בְּדַרְךְ רְחוּקָה: רַק הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ. יְדוּעַ כִּי אֲגַדֵּל פֶּעַל

לח וַיִּצְבְּרוּ בָר. הַפְּקִידִים. וְיֵשׁ אוֹמֵר כִּי טַעַם בָּר לְהִיּוֹתוֹ עִם שְׂבָלֵיו. וְהַנְּכֹחַ בְּעֵינֵי שְׂנֵקְרָא בָר, אַחַר מְלֻאכֶת לְזוֹרוֹת אוֹ לְהַבֵּר. וְהָאוֹמֵר כִּי אֲוִיר מִצְרַיִם לַח פֶּעַבּוֹר הִיאֹוֹר, וְלֹא יַעֲמֵד שֵׁם דָּגוֹן ז' שָׁנִים, יוֹכַל לְעָרְבוֹ עִם דְּבָרִים שְׂעִמִּידוֹהוּ:
לַח הִנְמַצָּא כְּזֶה. בְּנִזְן נִפְעַל, וְהוּא פֶּעַל עֵבֶר,

(מב) וַיִּסֶר פֶּרֶעָה אֶת־טַבְעֹתָו מֵעַל יָדָו וַיִּתֵּן אֶתְּהָ עַל־יָדְוּ יוֹסֵף וַיִּלְבֹּשׂ אֹתֹו בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיִּשֶׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צִוְּאַרְוֹוּ׃

מב ואַעֲדֵי פֶּרֶעָה יֵת עֲזָקְתָּהּ מֵעַל יָדָהּ וַיְהִי בְּיָמָהּ עַל יָדָהּ דְּיוֹסֵף וְאַלְבִּישׁ יָתָהּ לְבוּשֵׁין דְּבוּז וְשֵׁין מְנִיכָא דְדָהָבָא עַל צִוְּאַרְהָ׃

כז"י וַיִּסֶר פֶּרֶעָה אֶת־טַבְעֹתָו • נתינת טבעת המלך, היא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדלה. בגדי־שש • דבר חשיבות הוא במצרים. רבד • ענק, ועל שהוא רצוף בטבעות קרוי רביד, וכן: (משלי ז) "רַבְדֹּתַי עַרְשִׁי", רצפתי ערשי מרצפות. בלשון משנה: 'מקף רבדין של אבן על הרבד שבעזרה, והיא רצפה. אבן עזרא

(מג) וַיַּרְכֵּב אֹתֹו בַמֶּרְכָבֹת הַמְּשֻׁנָּה אֲשֶׁר־לֹו וַיִּקְרָאוּ לַפָּנָיו אַבְרָהָ וַנִּתְּוֹן אֹתֹו עַל פְּלִאֲרֵץ מִצְרַיִם׃

מג ואַרְכִּיב יָתָה בְּרֵתְפָא הַנִּיחָא (נ"י תַּנְיָנָא) דִּי לָהּ וְאַרְכִּיזֹו קְדַמְוֵהִי דִּין אַבָּא לְמִלְכָּא וּמְנִי יָתָה עַל כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃

כז"י בַּמֶּרְכָבֹת הַמְּשֻׁנָּה • השניה למרכבתו המהלכת אצל שלו. אברה • פתרגומו: 'דין אבא למלכא', ר' בלשון ארמי 'מלך'. ב'השתפין': 'לא ריכא ולא בר ריכא'. ובדברי אנדה, (ספיר פ' דברים) דְּרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה׃ 'אברה, זה יוסף, שהוא אב בחקמה ורף בשנים'. אמר לו בן דורמסקית: 'עד מתי אתה מענות עלינו את הכתובים? אין אברה' אלא לשון ברפים, שהכל היו נכנעים לפניו ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר: "ונתון אותו וגו'".

- נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות ה עמ' 207)

לשון ברפים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו (רש"י מא, מג) היינו שהיו כורעים בך בלבד, אף לא השתחוו בפשוט ידים ורגלים, כמו בפני פרעה, שהרי לא היה מלך ממש. ומה שנאמר להלן לגבי אחי יוסף ו'ישתחוו לו אפים ארצה' - יש לומר, שהשבטים לא הכירו את ההבדל בין יוסף לפרעה, וכשראו שיוסף מושל במצרים חשבו שגדלתו שונה לזו של פרעה (וראה רש"י ריש פרשת ויגש: חשוב אתה בעיני כמלך). אבן עזרא

(מד) וַיֹּאמֶר פֶּרֶעָה אֶל־יוֹסֵף אָנֹכִי אֲנִי פֶּרֶעָה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדָו וְאֶת־רַגְלָו בְּכָל־אַרְץ מִצְרַיִם׃

מד וַאֲמַר פֶּרֶעָה לְיוֹסֵף אֲנָא פֶּרֶעָה וּבַר מִימְרָךְ לֹא יָרִים גִּבְרֵי יְתָה לְמִיחַד זִין וְיֵת רַגְלָה לְמִרְכָּב עַל סוּסִיאַ כָּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃

כז"י אָנֹכִי פֶּרֶעָה • שיש יכלת בדי לגזר גזרה על מלכותי. ואני גזר: 'שלא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדָו'. ובלעדיך • שלא ברשותך. דבר אחר: "אני פרעה", אני אהיה מלך, "ובלעדיך וגו'", וזהו דגמת "רק הפסא". אֶת־יָדָו וְאֶת־רַגְלָו • פתרגומו. אבן עזרא

(מה) וַיִּקְרָא פֶּרֶעָה שְׁמ־יוֹסֵף צְפַנֵּת פַּעֲנָח וַיִּתֵּן־לֹו אֶת־אֶסְנַת בַּת־פּוּטִי פֶרַע כְּתָן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אַרְץ מִצְרַיִם׃

מה וַיִּקְרָא פֶּרֶעָה שׁוּם יוֹסֵף גְּבַרְא דְּמַשְׁמַרְן גְּלִין לָהּ וַיְהִי לָהּ יֵת אֶסְנַת בַּת פּוּטִי פֶרַע רַבָּא דְּאוּן לְאַתְמָא וַיִּפְקֵי יוֹסֵף (שְׁלִיט) עַל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃

כז"י צְפַנֵּת פַּעֲנָח • מפרש הצפונות, ואין ל'פענח' דמיון במקרא. פוטי פרע • הוא פוטיפר, ונקרא פוטי פרע על שנסתרס מאליו, לפי שחמד את יוסף למשכב זכור (סוטה יג). אבן עזרא

(מו) וַיּוֹסֵף בְּוִשְׁלָשִׁים שָׁנָה בַּעֲמֻדֹו לַפָּנָי פֶּרֶעָה מַלְכֹוּ מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנָי פֶּרֶעָה וַיַּעֲבֵר בְּכָל־אַרְץ מִצְרַיִם׃

מו וַיּוֹסֵף בַּר תְּלָתִין שָׁנִין כַּד קָם קָדַם פֶּרֶעָה מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַיִּפְקֵי יוֹסֵף מִן קָדַם פֶּרֶעָה וַעֲבַר (שְׁלִיט) בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם׃

אבן עזרא על התורה

מב בגדי שש. מפרש בפרשת ויקחו לי תרומה: רבד הזהב. כמו מרכדים רבדתי ערשי: מג המשנה. מגזרת שנים. כי המלך פאחד, ואחריו המשנה כמו שני לו. ואחריו השלישי כמו שלישי: מרפכת. עץ נתונה על ארבעה סוסים. ומרפכת שלמה לעדה. אברה. כל אדם קורא לפניו, אכרע ואשתחנה. וזו המלה מבנין הפבד הנוסף. ובכרע על בכרעו מהקל. וכלם מגזרת ברפים. ויאמר רבי יונה המדקדק הספרדי כי אברה שם הפעל, והאל"ף תחת ה"א. כמו אשכס ושלום. ולפי דעתי שאל"ף אשכס, לשון המדבר: מד אני פרעה. אני לבדי המלך, ואין אדם שיהיה ברשותו וזולתך: טעם רגלו. לו רשות ללכת. או על דרך משל, והוא הנכון:

מה צפנת פענח. אם זו המלה מצרית, לא ידענו פרושה. ואם היא מתרגמת, לא ידענו שם יוסף. ויהי פרוש פענח, באשר תרגם המתרגם ארמית, והיא מלה מרבעת: כהן און. עובד השם או עובד עבודת גלולים, כי אין כהן בכל המקרא כי אם משרת. על דעתי: ויצא יוסף. יצא שמו, כטעם ויצא לך שם בגוים. או יצא ועבר על כל מקום והכריזו עליו כדי שפירוהו:

שיעור יומי ליום שלישי כ"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מא – פרשת מקץ לט

(מז) וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַת שָׁנֵי הַשָּׁבַע לְקִמְצִים:

מז וּכְנָשׁוּ דִירֵי אֲרֻעָא בְּשִׁבְעַת שָׁנֵי שׁוּכְבְּעָא
(נ"י שִׁכְבָּעָא) עֵיבוּרָא לְאוּצְרִין:

כז"י < וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ • כְּתַגְנוּמוֹ, וְאֵין הַלְשׁוֹן נִעְקָר מִלְשׁוֹן עֲשִׂיהָ. לְקִמְצִים • קִמְץ עַל קִמְץ, יָד עַל יָד, הָיוּ אוּצְרִים.

מח וּכְנָשׁוּ יָת כָּל עֵיבוּר שָׁבַע שָׁנֵין דִּי הָווּ
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וַיְהִיב עֵיבוּר בְּקִרְוָא עֵבוּר
חֲקַל קִרְתָּא דִּי בְּסִתְרִינְהָא יָהֵב בְּגִינָה:

(מח) וַיִּקְבְּצוּן אֶת־כָּל־אֹכֵל | שִׁבְעַת שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאַרְץ
מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אֹכֵל בְּעָרִים אֹכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ
נִתַּן בְּתוֹכָהּ:

כז"י < אֹכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נִתַּן בְּתוֹכָהּ • שָׁכַל אֲרֶץ וְאַרְץ מִעֲמֶדֶת פְּרוּתֶיהָ וְנוֹתְנִין בְּתַבּוּאָה מִעֲפָר
הַמְּקוֹם, וּמִעֲמִיד אֶת הַתְּבּוּאָה מִלִּירְקָב. (נִרְאָה לִי שֶׁהוּא דַעַת רַבִּי נַחֲמָנִי, וְאֵין צָרִיף כָּלֵל לַהֲגִימַת בְּרַש"י. כֹּאֲשֶׁר עָלָה בְּדַעַת קִצְתָּם.)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 224 – מתוך 'לקראת שבת')

אסוף התבואה – בעבודת ה'

אֹכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נִתַּן בְּתוֹכָהּ:

וְנוֹתְנִים בְּתַבּוּאָה מִעֲפָר הַמְּקוֹם, וּמִעֲמִיד אֶת הַתְּבּוּאָה מִלִּירְקָב (מא, מח. ובפירוש רש"י)

רש"י מְתָאָר אֶת אֲסוּף תְּבּוּאֹת מִצְרַיִם וְשִׁמוּרָה: "וְנוֹתְנִים בְּתַבּוּאָה מִעֲפָר הַמְּקוֹם, וּמִעֲמִיד אֶת הַתְּבּוּאָה מִלִּירְקָב" (מא, מח).
משמעות הפרוש בעבודת האדם לקונו:

אסוף תבואה – התורה שהאדם לומד ומצטברת אצלו, כפרוש ה'תוספות' (דבור המתחיל "ורב תבואות" סנהדרין, מב). "בעל שמועות
הוא בעל חטין".

"מעמיד את התבואה" – כְּדִי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁלְמוֹד תִּקְלַט הֵיטֵב וְתַחֲשַׁב 'מִקְנֵמֶת' לְמֹרֹת שֶׁהֵיא תּוֹרַת הַקִּבְּ"ה, וּגְבוּהָה בְּהִרְבָּה מִשְׁכֵּלוֹ
שֶׁל הָאָדָם, זְקוּק הוּא לְ –

"עפר" – שמונה על "בטול" מציאותו. כמו שאומרים "נפשתי כעפר לכל תהיה" (ואז) פתח לבי בתורתך". כְּשִׁיְהוּדֵי לומד תורה
מתוך "בטול", נָכַר בְּלִמּוּדוֹ "נוֹתֵן הַתּוֹרָה", הַקִּבְּ"ה.

"עפר המקום" – הַבְּטוּל צָרִיף לִהְיוֹת דְּוָקָא מֵאוֹתוֹ מְקוֹם וְעִנְיָן – בְּלִמּוּדוֹ, וְלֹא בְּדָבָרִים אַחֲרָיִם – מִלְחֶמֶת הַיָּצָר, שָׂאֵז צָרִיף לְנַהֵג
בְּאִפּוֹן שֶׁל "עז כנמר וגבור כפארי לעשות רצון אביך שבשמים". אבן עזרא

מט וּכְנָשׁוּ יוֹסֵף עֵבוּרָא כְּחֵלָא דִּימָא סִגֵּי
לְחֻדָּא עַד דִּי פִּסְק לְמַמְנֵי אַרְי לִית מְנַן:

(מט) וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּרַ כְּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל
לְסַפֵּר כִּי־אֵין מִסְפָּר:

כז"י < עַד כִּי־חָדַל לְסַפֵּר • עַד כִּי חָדַל לוֹ הַסּוֹפֵר לְסַפֵּר, וְהָרִי זֶה מְקַרָּא קֶצֶר. כִּי־אֵין מִסְפָּר • לְפִי שֶׁאֵין מִסְפָּר,
וְהָרִי 'כִּי' מְשֻׁמֵּשׁ בַּלְשׁוֹן 'דִּהֲא'.

נו וַיִּלְיוֹסֵף אֶת־יְלִיד תְּרַתֵּין בְּנֵין עַד לֹא עֲלַת
שָׁתָא דְכַפְנָא דִּילִידַת לֵה אָסְנַת פֶּת פּוּטֵי
פֶּרַע רְבָּא דְאוּן:

(נו) וַיִּלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנַי בָּנִים בְּטָרַם תְּבוּאָה שְׁנַת הָרַעֵב אֲשֶׁר
יָלְדָה־לוֹ אִסְנַת בְּתַפּוּטֵי פֶרַע כְּהֵן אוּן:

כז"י < בְּטָרַם תְּבוּאָה שְׁנַת הָרַעֵב • מִכָּאֵין שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשָׁנֵי רַעֲבוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 194)

מִכָּאֵין שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשָׁנֵי רַעֲבוֹן (רש"י מא, ט). בְּפִרְשַׁת נח (ז, ז) כְּתַב רִש"י שְׁנַח וּבְנָיו נֶאֱסְרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה
בַּתְּבָּה, "מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוּי בְּצַעַר". זֶהוּ שְׁדִיִּק מִכָּאֵין דִּיִּיקָא, וְלֹא מִנְחָ וּבְנָיו. וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: מִנְחָ אֶפְשָׁר לְלַמּוֹד אֲסוּר זֶה רַק כֹּאֲשֶׁר
הָאָדָם עִמּוֹ שְׂרוּי בְּצַעַר, שֶׁהָרִי אֵף נַח וּבְנָיו הַצְּטַעְרוּ בִּהְיוֹתָם בַּתְּבָּה. וְאֵלוּ מִיּוֹסֵף לומדים שֶׁהָאֲסוּר חָל גַּם עַל מִי שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵל
מִרַעֲב, שֶׁהָרִי לְיוֹסֵף הָיָה אֹכֵל בְּשַׁפְעָה.

אבן עזרא על התורה

נא ויקרא יוסף ית שום בוכרא מנשה ארי
אנשני יי ית כל עמלי וית כל בית אבא:

(נא) ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה פנישני אלהים
את כל עמלי ואת כל בית אבי: אבן עזרא

נב וית שום תנינא קרא אפרים ארי אפשני
יי בארע שעבורי:

(נב) ואת שם השני קרא אפרים פיהפני אלהים בארץ
עניי:

♦ יום רביעי כ"ח כסלו ♦

נג ושלמת שבע שני שובעא (נ"י שבעא) די
הנה בארעא דמצרים:

(נג) ותכלינה שבע שני השבע אשר היה בארץ מצרים:

נד ושריאת שבע שני כפנא למיעל כמא די
אמר יוסף והנה כפנא ככל ארעמא ובכל
ארעא דמצרים הנה לחמא:

(נד) ותחלינה שבע שני הרעב לזוא כאשר אמר יוסף ויהי
רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם: אבן עזרא

נה וקפנת כל ארעא דמצרים וצנח עמא
(קדם) לפרעה (על) לחמא ואמר פרעה
לכל מצראי איזילו לות יוסף די יימר לכוון
תעבדון:

(נה) ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם
ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם
תעשו:

נז"י ותרעב כל ארץ מצרים • (כ"ד) שהרקיבה תבואתם שאצרו, חוץ משל יוסף. אשר יאמר לכם תעשו • לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה ואומרים: 'כך הוא אומר לנו'. אמר להם: 'למה לא צברתם בר, והלא הכריזו לכם ששני הרעב באים? אמרו לו: 'אספנו הרבה והרקיבה'. אמר להם: 'אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזר עלינו ונמות?'

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 139)

שהיה יוסף אומר להם שימולו (רש"י מא, נה) יש לשאל, הרי מילה היא בגדר "שופך דם עצמו", ובגין נח מזוהרים על כך, ככתוב "ואף את דמכם לנפשותיכם אדרש" (נח ט, ה וברש"י שם). ויש לומר, דהנה אברהם אבינו נצטוה למול את "לדי ביתו ומקנת כספו (לך ר ז, יג). ומפיון שיוסף היה השליט על ארץ מצרים, היו אנשי מצרים בגדר 'מקנת כספו', והיה חיב להשתדל שימולו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק י, עמוד 136 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

חיוב יוסף למול את המצרים

לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו:

היה יוסף אומר להם שימולו (מא, נה. ובפירוש רש"י)

לכאורה הדבר תמוה ביותר, מדוע דרש יוסף מהמצרים שימולו, איזו תועלת יש בזה?

יש לומר בפשטות, דהנה בצווי הקב"ה לאברהם על המילה אמר לו הקב"ה (לך ר ז, יג) "המול ימול ליד ביתך ומקנת כספך גוי", שמשול חיוב על בני משפחת אברהם שימולו גם אלו הקנויים להם, ונמצאים ברשותם.

ועל-פיה, מפיון שיוסף היה ה"שליט על הארץ" (פרשתנו מב, ו), ובלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (שם מא, מד), הרי כל אנשי מצרים היו שייכים אליו וברשותו, ועד שלדעת כמה ראשונים (ראה הנסמן באנציקלופדיה תלמודית ערך דינא דמלכותא) אנשי המדינה - גופם קנוי למלך, ולכן היה עליו חיוב להשתדל שימולו גם כל אנשי מצרים.

נו וכפנא הנה על כל אפי ארעא ופתח יוסף
ית כל (או צריא) די בהון עיבורא ונבין
למצרים ותקוף כפנא בארעא דמצרים:

(נו) והרעב היה על כל פני הארץ ויפתח יוסף את כל
אשר בהם וישבר למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים:

נז"י על כל פני הארץ • מי הם "פני הארץ"? אלו העשירים • (כ"ד). את כל אשר בהם • כתר גומו: 'די בהון עיבורא'. וישבר למצרים • 'שבר' לשון מכר ולשון קנין הוא. כאן משמש לשון מכר. "שברו לנו מעט אכל",

שיעור יומי ליום רביעי כ"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מב – פרשת מקץ
מא לשון קנני, ואל תאמר אינו כי אם בתבואה, שאף בנין וקלב מציינו: (ישעיה נה) "ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר
בין וקלב". אבן עזרא

(נ) וכל־הארץ באו מצרימה לשבר אל־יוסף פֿי־חזק
הרעב בכל־הארץ:
נו וכל דירי ארעא עלו למצרים למזבן
עבורא מן יוסף ארי תקיף פפנא בכל
ארעא:

כ"ט וכל־הארץ באו מצרימה • אל יוסף לשבר. ואם תדרשהו כסדרו הנה צריך לכתב: 'לשבר מן יוסף'. אבן עזרא

מב (א) וירא יעקב פי יש־שבר במצרים ויאמר יעקב
לבניו למה תתראו:
א ויחזא יעקב ארי אית עיבורא מזבן
במצרים ואמר יעקב לבנוהי למא תתחזון:

כ"ט וירא יעקב פי יש־שבר במצרים • ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר: "הנה שמעתי וגו'"
ומהו "וירא"? ראה באספקלריא של קדש, שעדין יש לו שבר במצרים, ולא היתה תבואה ממש להודיעו בפרוש
שזה יוסף. למה תתראו • למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו פאלו אתם שבעים, פי באותה שעה,
עדין הנה להם תבואה. (תענית י) (ולי נראה בפשוטו: "למה תתראו", למה זהו הפל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם, שאין אתם מבקשים לכם אכל בטרם
שיקלה מה שבידכם?) ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון פתישה: "למה תהיו פחושים ברעב"? ודומה לו: (משלי יא) "וימרה
גם־הוא יורה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטר־שיחות חזק ל, עמוד 190 – מתוך 'לקראת שבת')

בטחון מחלט בה'

ויאמר יעקב לבניו למה תתראו:

למה תראו עצמכם • . כאלו אתם שבעים (מב, א)
כשבקש יעקב אבינו מבניו לרדת למצרים ולהביא מזון, טען בפניהם: "למה תתראו?" ופרש רש"י (מב, א): "למה תראו עצמכם
בפני בני ישמעאל ובני עשו פאלו אתם שבעים, פי באותה שעה עדין הנה להם תבואה".
מזה שכתב רש"י "כאלו" אתם שבעים, יש לדיק שלא היתה ברשותם תבואה רבה כל־כך, דזהו רק "כאלו" אתם שבעים – ולא
שבאמת היו שבעים באותה שעה.

וצריך להבין מדוע בני־ישראל הראו עצמם שבעים, מעבר למה שהיה בידם?
אלא שמכאן נפר גדל בטחונם בה' של בני יעקב, שבטחו בודאות שלא יעזב את אביהם יעקב גם בימי הרעב. אף שהתבואה
שבידם הספיקה רק "באותה שעה", מכל־מקום לא הנה להם ספק שגם בעתיד ידאג הקב"ה לפרנסם באופן נסי. ומצד גדל
בטחונם הראו עצמם כאלו הם שבעים ברב תבואות, פי כף הרגישו בבטחונם החזק בה', כאלו יש כבר בידם תבואה
מספיקה. אבן עזרא

(ב) ויאמר הנה שמעתי פי יש־שבר במצרים רדו־שמה
ושברו־לנו משם ונחיה ולא נמות:
ב ואמר הא שמעית אמרין ארי אית עיבורא
מזבן במצרים חותו לממן וזבנו לנא
מתמן ונחי ולא נמות:

כ"ט רדו־שמה • ולא אמר 'לכו', רמז למאמץ ועשר שנים שנסתעבדו למצרים, כמגין רד"ו. אבן עזרא

(ג) וירדו אחי־יוסף עשרה לשבר בר מצרים:
ג ונחתו אחי יוסף עסרא למזבן עיבורא
ממצרים:

כ"ט וירדו אחי־יוסף • ולא כתב: 'בני יעקב', מלמד שהיו מתחרטים במכירתו, ונתנו להם להתנהג עמו באחיה
ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם. עשרה • מה תלמוד לומר, והלא כתיב: "ואת־בנימין אחי יוסף לא־שלח"?
אלא לענין האחיה היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כלם ושנאת כלם שוה לו, אכל לענין: "לשבר בר",
כלם לב אחד להם (כ"ט).

אבן עזרא על התורה

נו ויפתח יוסף את כל האצרות שהיו
עמו: וישבר למצרים. פרוש נמן שבר
למצרים. וטעמו קנני:
נו לשבר אל יוסף. הפוך. וכן הוא, וכל
הארץ באו מצרים אל יוסף לשבר:
א וירא יעקב. בעבור היות ההרגשות נחברות
במקום אחד, וקליפו זו בזו. כמו ראה ריח
בני. ומתוך האור. וכן וירא יעקב. פי אחרי

כתוב הנה שמעתי: למה תתראו. אל תתראו
שיש לכם הון, או אל תהיו מריבים זה עם
זה. כמו נראה פנים:
ב ושברו. וקנו לנו שבר:

(ד) וְאֶת־בְּנֵי־מִינִן אַחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אָחָיו בְּיָ אָמַר פֶּן־יִקְרָאֲנוּ אֶסּוֹן:

כ"ד"י פֶּן־יִקְרָאֲנוּ אֶסּוֹן • ובבית לא יקראנו אסון? אמר רבי אליעזר בן יעקב: 'מכאן שהשטן מקטרג בשעת הספנה' (ב"ח) • אבן עזרא

(ה) וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁפֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרֶעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

כ"ה"י בְּתוֹךְ הַבָּאִים • מטמינין עצמן שלא יפירום, לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כלם בפתח אחד אלא שיפנסו כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט בהם עין הרע, שכלם נאים וכלם גבורים.

(ו) וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֵאוּ אֶחָיו יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפְּיִם אֶרְצָה:

כ"ז"י וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפְּיִם • נשתחו לו על פניהם, וכן כל השתחוואה פשוט ידים ורגלים הוא (שבועות טז) • אבן עזרא

(ז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אָחָיו וַיִּכְרַם וַיַּתְּנֵם אֱלֹהִים וַיִּדְבֵּר אִתָּם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁפֵר־אֶבֶל:

כ"ח"י וַיַּתְּנֵם אֱלֹהִים • נעשה להם פנקרי בדברים, לדבר קשות (ב"ח) • אבן עזרא

(ח) וַיַּכְרֵם יוֹסֵף אֶת־אָחָיו וְהֵם לֹא הִפְרָהוּ:

כ"ט"י וַיַּכְרֵם יוֹסֵף וְגו' • לפי שהניחם חתומי זקן (ב"ח) לט כתובות כז) • והם לא הפירהו • שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשו מצאוהו בחתימת זקן. ומדרש אגדה: "ויכר יוסף את אחיו", כשנמסרו בידו, הפיר שהם אחיו ורחם עליהם, "והם לא הפירוהו", כשנפל בידם, לנהוג בו אהוה.

(ט) וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵרְגָלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת־עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם:

כ"י"י אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם • עליהם, וידע שנתקמו, שהרי השתחו לו. ערות הארץ • גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליכבש, כמו (ויקרא ט) "את מקורה הערה", וכמו: (יחזקאל טז) "ערם ועריה", וכן כל ערוה שבמקרא, לשון גלוי הוא. ותרגום אונקלוס: 'בדקא דארעא', כמו: "בדק הבית", רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא • אבן עזרא

(י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנָי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁפֵר־אֶבֶל:

כ"ג"י לֹא אֲדֹנָי • לא תאמר בן, שהרי עבדיך באו לשבר אבל.

הואתו בני ישראל למזבן עיבורא בגו צליא ארי יהוה כפנא בארעא דכנען:

ויוסף הוא השליט על ארעא הוא דזבין עיבורא לכל עמא דארעא ואתו אחי יוסף וסגידו לה על אפיא על ארעא:

והוא יוסף ית אחוהי ואשתמודענון וחשיב מה דמליל להון ומליל עמהון קשיא ואמר להון מנן אתיתון ואמרו מארעא דכנען למזבן עיבורא:

ח ואשתמודע יוסף ית אחוהי ואנון לא אשתמודעה:

ט וידכיר יוסף ית חלמאי די חלים להון ואמר להון מאללין אתון למחזי ית בדקא דארעא אתיתון:

י ואמרו לה לא רבנוי ועבדיך עלו למזבן עיבורא:

קשות. שם התאר. והטעם, מלות קשות. וכן יענה עזות: ויכרם. בפתחה הפיר שהם אחיו. ואמר הסתפל בכל אחד והפירו. וזהו ויכר יוסף את אחיו:

ד אסון. מות: ו המשביר. מגזרת שבר. וטעמו מפר. והוא פעל יוצא לשני פעולים: ו ויתנבר. מגזרת נכרי. הראה שהוא נכרי:

ט ערות הארץ. בעבור היות המנהג להסתיר הערוה שהיא דבר מגנה, על כן אמר דרוך משל. או בעבור היות הערוה נסתרת, כך אתם באים לראות את סוד הארץ. והוא הנכון בעיני:

שיעור יומי ליום רביעי כ"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מב – פרשת מקץ מג

(יא) בָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחְנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עֲבָדֶיךָ מְרֻגְלִים:
יא פָּלְנָא בְּנֵי גִבְרָא חַד נַחְנָא פִּינְגִי אֲנַחְנָא
לא הוּוּ עֲבָדֶיךָ אֵלִילִי:

כז"י < בָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחְנוּ • נַצְנָצָה בָּהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ עִמָּהֶם, שָׁאֵף הוּא בֶן אַבְיָהֶם. בְּנִים • אֲמַתִּים, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת י') "בֶּן דִּבְרֶת", (במדבר כז) "בֶּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרוֹת", (ישעיה טז) "וְעַבְדְּתוֹ לֹא כֵן בְּדִירוֹ". אבן עזרא

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא כִי־עֲרֹת הָאָרֶץ פָּאתֶם לְרֵאוֹת:
יב וַאֲמַר לְהוֹן לא אָרִי כְדָא דְאַרְעָא
אֲתִיתוֹן לְמַחְזִי:

כז"י < כִּי־עֲרֹת הָאָרֶץ פָּאתֶם לְרֵאוֹת • (כ"ד) שְׁהָרִי נִכְנַסְתֶּם בַּעֲשֶׂרָה שַׁעֲרֵי הָעִיר, לְמָה לֹא נִכְנַסְתֶּם בְּשַׁעַר אֶחָד?.

(יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקְּטָן אֶת־אֲבוֹנוֹ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינְנוּ:
יג וַאֲמַרוּ תְרִין עֶסְר עֲבָדֶיךָ אַחִין אֲנַחְנָא בְּנֵי גִבְרָא חַד בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְהָא זַעִירָא עִם אַבְנָא יוֹמָא דִּין וְחַד לִיתוּהִי:
כז"י < וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי עֲבָדֶיךָ וְגו' • וּבִשְׁבִיל אוֹתוֹ אֶחָד שְׂאִינְנוּ, נִתְפַזְרְנוּ בְּעִיר לְבַקְשׁוֹ.

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרֻגְלִים אַתֶּם:
יד וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא דִי מְלִילִית עִמְכוֹן לְמִימַר מְאִלִילִי אֲתוֹן:

כז"י < הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי • הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי, שְׂאֲתֶם מְרֻגְלִים, הוּא הָאֲמַת וְהַנְּכֹחַן, זֶהוּ לְפִי פְשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁוֹ: אֲמַר לְהֶם: 'וְאֵלּוּ מִצְאֲתֶם אוֹתוֹ וַיִּפְסְקוּ עֲלֵיכֶם מִמּוֹן הַרְבֵּה, תִּפְדּוּהוּ? אָמְרוּ לוֹ: 'הֵן'. אֲמַר לְהֶם: 'וְאֵם יֹאמְרוּ לְכֶם שְׂלֵא יִחְזַירוּהוּ בְּשׁוּם מִמּוֹן, מַה תַּעֲשׂוּ? אָמְרוּ: 'לִקְרָךְ בְּאֵנּוּ, לְהַרְגֵּ אוֹ לִיהַרְגֵּ'. אֲמַר לְהֶם: "הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם", לְהַרְגֵּ בְנֵי הָעִיר בְּאֲתֶם, מִנְחַשׁ אֲנִי בְּגִבְעֵ שְׁלִי, שְׂשֻׁנִים מִכֶּם הִחְרִיבוּ כְרָךְ גְּדוֹל שֶׁל שְׁכֶם.

(טו) בָּזֹאת תִּבְחַנּוּ חַי פְּרַעְהָ אִם־תִּצְאוּ מִזֶּה פִי אִם־בָּבֹא אַחֲיֵכֶם הַקְּטָן הַנֶּה:
טו כְּדָא תִּתְבַּחְנוּן חַי פְּרַעְהָ אִם תִּפְקוּן מִכָּא אֲלֵהִין בְּמַתִּי אַחֲוִיכוֹן זַעִירָא חֲבָא:

כז"י < חַי פְּרַעְהָ • אִם יִחְיֶה פְּרַעְהָ. אִם תִּצְאוּ מִזֶּה • מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה.

(טז) שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אַחֲיֵכֶם וְאֶתֶם הָאִסְרוּ וַיִּבְחַנוּ דְּבָרֵיכֶם הֲאֵמַת אֲתֶכֶם וְאִם־לֹא חַי פְּרַעְהָ פִי מְרֻגְלִים אַתֶּם:
טז שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אַחֲיֵכֶם וְאֶתֶם הָאִסְרוּ וַיִּבְחַנוּ דְּבָרֵיכֶם הֲאֵמַת אֲתֶכֶם וְאִם־לֹא חַי פְּרַעְהָ פִי מְרֻגְלִים אַתֶּם:

כז"י < הֲאֵמַת אֲתֶכֶם • אִם אֲמַת אֲתֶכֶם. לְפִיכֶךָ הֲ"א נִקּוּד פִּתְ"ח שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן תְּמַה, וְאִם לֹא תִבְיֹאֵהוּ: "חַי פְּרַעְהָ, כִּי מְרֻגְלִים אַתֶּם". אבן עזרא

(יז) וַיֵּאסֹף אֶתֶם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
יז וַיִּכְנַשׁ יְתוּהוֹן (לְבֵית) לְמִטְרָא תְּלַתָּא יוֹמִין:
כז"י < מִשְׁמַר • בֵּית הָאִסּוּרִים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וְחַי אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא:
יח וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה דָּא עֵיבִידוֹ וְקִיִּימוּ מִן קַדָּם יְיָ אֲנָא דְחַל:

♦ יום חמישי כ"ט כסלו ♦

(ט) אִם־בָּנִים אַתֶּם אַחֲיֵיכֶם אַחַד יֹאסֵר בְּבֵית מְשֻׁמְרֵכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבְיֵאוּ שָׂבֵר רַעְבּוֹן בְּתֵיכֶם:

יט אם בְּיוֹנֵי אֲתוֹן אַחוּכֹן חֵד יִתְאַסֵּר בְּבֵית מְשֻׁמְרֵכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבְיֵאוּ שָׂבֵר רַעְבּוֹן עֵיבוּרָא דְחִסְרֵי בְּתֵיכֶם:

זש"י ◀ בְּבֵית מְשֻׁמְרֵכֶם • שְׂאֵתֶם אֲסוּרִים בּוֹ עֲכָשׁוּ • וְאַתֶּם לָכוּ הִבְיֵאוּ • אֶל בֵּית אֲבִיכֶם • שָׂבֵר רַעְבּוֹן בְּתֵיכֶם • מֵה שְׂקֵנִיתֶם לְרַעְבּוֹן אֲנָשֵׁי בְּתֵיכֶם • אבן עזרא

(כ) וְאַת־אֲחֵיכֶם הִקְטַן תִּבְיֵאוּ אֵלַי וְיֹאמְנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

כ וְזֵת אַחוּכֹן זְעִירָא תִּיתוּן לְזֵתִי וַיְהִימְנוּ פִּתְגָמֵיכֹן וְלֹא תִמּוּתוּן וְעַבְדוּ כֵן:

זש"י ◀ וְיֹאמְנוּ דְבָרֵיכֶם • יִתְאַמְתּוּ וַיִּתְקַיְמוּ, כְּמוֹ: (במדבר ה) "אָמֵן אָמֵן", וְכְמוֹ: (מלכים א ח) "אָמֵן נָא דְבַרְךָ" •

(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבָל אֲשָׁמִים וְאֵנַחְנוּ עַל־אֲחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:

כא וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְאַחוּהֵי בְּקוֹשְׁטָא תִּזְבִּין אֲנַחְנָא עַל אַחוּנָא דִּי חֲזִינָא עֲקַת נַפְשָׁה פִּד תְּהָה מִתְחַנְּן לְנָא וְלֹא קִבְּלָנָא מִגָּה עַל כֵּן אֲתָא לְזִמְנָא עֲקַתָּה דְנָא:

זש"י ◀ אֲבָל • פִּתְרָגוּמוֹ: 'בְּקוֹשְׁטָא' • וְרֵאִיתִי בְּכִרְאִשִּׁית רַבָּה לִישְׁנָא דְרוּמָאָה הוּא: 'אֲבָל, בְּרַם' • בָּאָה אֵלֵינוּ • טַעְמוֹ בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁכָּבֵד בָּאָה, וְתִרְגּוּמוֹ: 'אֲתָת לְנָא' • אבן עזרא

(כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹא־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם • לֹא־אֶל־תַּחֲטְאוּ בְּיַלְד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ הַנֶּה נִדְרָשׁ:

כב וְאַתִּיב רְאוּבֵן יִתְהוֹן לְמִימֵר הִלָּא אֲמַרִית לְזִמְנֹן לְמִימֵר לֹא תַחֲבוּבִין (נ"י תַחֲטְאוּן) בְּעוֹלִימָא וְלֹא קִבְּלַתוּן וְאַף דְמֵהָ הָא מִתְבְּעִי:

זש"י ◀ וְגַם־דָּמּוּ • אֲתִיז וְגַמִּין רְבוּזִין, דְּמוֹ וְגַם דִּם הִזְקֵן •

(כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינְתֶם:

כג וְהָאֵין לֹא יָדְעוּן אֲרִי שָׁמַע יוֹסֵף אָרִי מִתְרַגְּמֵן תְּהָה בֵּינֵיהוֹן:

זש"י ◀ וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף • מִכֵּין לְשׁוֹנֵם, וּבְכַפְּנֵי הָיוּ מְדַבְּרִים כֵּן • כִּי הִמְלִיץ בֵּינְתֶם • כִּי כִשְׁהִיו מְדַבְּרִים עִמּוֹ הָיָה הִמְלִיץ בֵּינֵיהֶם, הַיּוֹדֵעַ לְשׁוֹן עֵבֶרִי וְלְשׁוֹן מִצְרַיִ, וְהָיָה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף וְדְבָרֵי יוֹסֵף לְהֵם • לְכַף הָיוּ סְבוּרִים שְׂאִין יוֹסֵף מִפִּיר בְּלִשׁוֹן עֵבֶרִי • הִמְלִיץ • זֶה מְנַשֶּׁה בְּנוֹ • אבן עזרא

(כד) וַיִּסַּב מַעְלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שְׁמֵעוֹן וַיֹּאסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:

כד וַאֲסַתַּחַר מַעְלֵיהוֹן וּבְכָא וְתָב לְזִתְהוֹן וּמְלִיל עֲמַהוֹן וְדַבֵּר מְלִילֵיהוֹן יִת שְׁמַעוֹן וַאֲסֵר יִתָּה לְעֵינֵיהוֹן:

זש"י ◀ וַיִּסַּב מַעְלֵיהֶם • נִתְרַחַק מַעְלֵיהֶם, שְׁלֹא יִרְאוּהוּ בּוֹכָה • וַיִּבֶךְ • לְפִי שֶׁשָּׁמַע שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִין • אֶת־שְׁמֵעוֹן • (כ"ה) הוּא הַשְּׁלִיכּוֹ לְבוֹר, הוּא שְׂאֵמֵר לְלוּי: "הִנֵּה בַעַל הַחַלּוּמוֹת הִלְזָה בָּא" • דְּבַר אַחֵר: נִתְכַּוֵּן יוֹסֵף לְהַפְרִידוֹ מִלּוּי, שְׂמָא יִתְיַעֲצוּ שְׁנֵיהֶם לְהַרְגֵּ אֹתוֹ • וַיֹּאסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם • לֹא אֲסָרוּ אֶלָּא לְעֵינֵיהֶם, וְכִינֵן שְׂיַצְאוּ, הוֹצִיאוּ וְהִקְאִילוּ וְהִשְׁקָהוּ (כ"ו) •

(כה) וַיֵּצֵו יוֹסֵף וַיִּמְלֵאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם בָּרֶ וְלִהְיוּב בְּסִפְיָהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלִתֵּת לָהֶם צֹדָה לְדַרְדֵּךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן:

כה וּפְקִיד יוֹסֵף וּמְלוֹ יִת מְגִיְהוֹן עֵיבוּרָא וְלִאֲתַבָּא כְּסִפְיָהוֹן גְּבֵר לְסַקָּה וּלְמַתֵּן לְהוֹן וְזִידִין לְאַרְקָא וְעַבְד לְהוֹן כֵּן:

יט רַעְבּוֹן בְּתֵיכֶם • צָרָה בְּעִבוּר הַרְעָב. וְטַעְמוֹ, כֹּא אֲבָל • כְּמוֹ אֲבָל שְׂרָה אֲשַׁתְּךָ • כְּמוֹ אֲכֹן: שְׁמַעוֹן, כִּי בְּאֲשֶׁר יִחְטְאוּ רַבִּים, הַגְּדוֹל שְׂבָהֶם כֵּן הִמְלִיץ • מְבַאֵר מַגְזֵרֵת מְלִיצָה: וְלִקַּח בְּשָׂנִים יַעֲגֵשׁ יִתֵּר • וְעֹבֵד רְאוּבֵן כִּי הוּא הִצִּילוֹ: קִבְּלָא אֶל בְּתֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ תשמ"ז)

וּמִלְאוּ אֶת קְלִיֵּיהֶם בָּר וּלְהַשִּׁיב כְּסָפֵיהֶם . . . וְלָתֵת לָהֶם צִדָּה לְדָרָךְ (מב, כח) יש לשאל, בתחלה דבר יוסף אל אחיו דברים קשים והאשים אותם ברגול; ומדוע שנה לפתע את יחסו וצוה לתת להם בר, להשיב את כספם, ואף לספק להם צידה לדרך? ויש לומר, דהנה יוסף אמר להם שיתכן שהם חפים מפשע - "וַיִּבְחַנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אֵתְכֶם", וסיים "את האלקים אני ירא". לכן פיס אותם והעניק להם מעין פצוי על עגמת הנפש שגרם להם. **אבן עזרא**

(כו) וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־חֲמִירֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: **אבן עזרא**
מפתח: כוונתו על עיבורהוּן על חמריהוּן וְאָזְלוּ

(כז) וַיִּפְתַּח הָאֱחָד אֶת־שִׁקּוֹ לְתֵת מִסְפּוֹא לְחִמְרוֹ בַּמָּלֹן וַיֵּרָא אֶת־כְּסָפּוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:
מפתח: כוונתו חד ית סקה למתן כסתא לחמרה בבית מקתא וחזא ית כספה וקא הוא בפום טוענה:

יש"י ~ וַיִּפְתַּח הָאֱחָד • הוּא לרי, שְׁנַשְׂאָר יחיד משמעוֹן בֶּן זוגו • בַּמָּלֹן • בְּמָקוֹם שֶׁלְנוּ בְּלִילָה • אִמְתַּחְתּוֹ • הוּא שֶׁק • **אבן עזרא**

(כח) וַיֹּאמֶר אֶל־אָחָיו הוֹשִׁב כְּסָפִי וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחַדְדוּ אִישׁ אֶל־אָחָיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ:
מפתח: כח וְאָמַר לְאָחָיו אֶתְכֶם כְּסָפִי וְאָף הָאֵל כְּטוֹעֵנִי וְנִפְקֵק מִדַּע לְבַהוֹן וְתוֹהוּ גְבַר לְאָחָוְהִי לְמִימַר מָה דָא עֲבַד יְיָ לָנָא:

יש"י ~ וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי • גַם הַכְּסֵף בּוֹ עִם הַתְּבוּאָה • מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ • לְהַבְיָאנוּ לַיְדֵי עֲלִילָה זו, שְׁלֵא הוֹשִׁב אֶלָּא לְהַתְעוֹלֵל עֲלֵינוּ.

(כט) וַיָּבִאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבֵיהֶם ארְצָה בְּנֵעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל־הַקְּרֹת אֲתֶם לֵאמֹר:
מפתח: כט וְאָתוּ לֹת יַעֲקֹב אָבוּהוּן ארְעָא דְכְּנַעַן וַחֲוִיו (נ"י וְחֲוִיאוּ) לָהּ יֵת כָּל דְּאַרְעֵן תְּהוֹן לְמִימַר:

(ל) דְּבָר הָאִישׁ אֲדַנִּי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ בְּמַרְגְּלִים אֶת־הָאָרֶץ:
מפתח: ל מַלְלִיל גְּבָרָא רַבּוּנָא דְאַרְעָא עֲמָנָא קִשְׁוֹן (נ"י קִשְׁוִין) וַיְהִיב יִתְנָא כְּמַאֲלִילִי יֵת אַרְעָא:

(לא) וַנֹּאמֶר אֵלָיו בָּנִים אֲנַחְנוּ לָא הֵינּוּ מַרְגְּלִים:
מפתח: לא וְאִמְרָנָא לָהּ פִּינְיֵי אֲנַחְנָא לָא תוֹינָא מַאֲלִילִי:

(לב) שָׁנִים־עֶשֶׂר אֲנַחְנוּ אָחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֱחָד אֵינְנוּ וְהַקְּטָן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בְּאָרֶץ כְּנַעַן:
מפתח: לב לְב תְּרִין עֶסֶר אֲנַחְנָא אֲחִין בְּנֵי אָבוּנָא חַד לִיתוּהִי וְזַעֲרִיא יוֹמָא דִּין עִם אָבוּנָא בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן:

(לג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ אֲדַנִּי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי בָנִים אַתֶּם אָחִיכֶם הָאֱחָד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבּוֹן בְּתֵיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: **אבן עזרא**
מפתח: לג וְאִמְרָא לָנָא גְּבָרָא רַבּוּנָא דְאַרְעָא כְּדָא אֲדַע אַרְי פִּינְיֵי אֲתוֹן אַחוּכוֹן חַד שְׂבוּקוּ לְזוּתִי וְיֵת עִיבוּרָא דְחִסְרִי בְּתֵיכוֹן סִיבוּ וְאָזְלוּ:

(לד) וְהִבִּיאוּ אֶת־אָחִיכֶם הַקְּטָן אֵלָי וְאֲדַעָה כִּי לָא מַרְגְּלִים אַתֶּם כִּי בָנִים אַתֶּם אֶתֶם אֶתֶם אֶתֶם אֶתֶם לָכֵם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחְרוּ:
מפתח: לד וְהִבִּיאוּ אֶת־אָחִיכֶם הַקְּטָן אֵלָי וְאֲדַעָה כִּי לָא מַרְגְּלִים אַתֶּם כִּי בָנִים אַתֶּם אֶתֶם אֶתֶם אֶתֶם לָכֵם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחְרוּ:

יש"י ~ וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחְרוּ • תִּסְכְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחְרִים' ו'סוֹחְרָה', עַל שֵׁם שְׂמֻחְזָרִים וְסוֹכְבִים אַחַר פְּרַקְמִטָא.

לה ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו
 בשקו ויראו את צרות כספיהם המה ואביהם ויראו:
 כ"ט צרור כספו • קשר כספו.

לה) ויאמר אלהם יעקב אביהם אתי שפלתם יוסף איננו
 ושמעון איננו ואת בנימן תקחו עלי היו כלנה:
 כ"ט אתי שפלתם • מלמד שחשדן שמא תרגוהו, או מקוהו פיוסף.
 שכול • אבן עזרא

לו ויאמר להוץ יעקב אביוהו זתי אתפלתו
 יוסף ליתוהי ושמעון לא תהה קא
 (ליתוהי) ונת בנימן תדברון עלי הו
 קלהו:

לו) ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית
 אם לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו
 אליך: אבן עזרא

לו ויאמר לא יחות ברי עמכון ארי אחוהי
 מית והוא בלחודוהי אשתאר ויערענה
 מותא בארץ די תהכון פה ומתחון ת
 שיבתי בדוונא לשאל:

לו) ויאמר לא יירד בני עמכם פיה אחיו מת והוא לבדו
 נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה והורדתם
 את שיבתי ביגון שאולה:
 כ"ט לא יירד בני עמכם • לא קבל דבריו של ראובן, אמר: בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי
 בניו הם ולא בני? (כ"ט) •

לו ויאמר לא יחות ברי עמכון ארי אחוהי
 מית והוא בלחודוהי אשתאר ויערענה
 מותא בארץ די תהכון פה ומתחון ת
 שיבתי בדוונא לשאל:

לו) ויאמר לא יירד בני עמכם פיה אחיו מת והוא לבדו
 נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה והורדתם
 את שיבתי ביגון שאולה:
 כ"ט לא יירד בני עמכם • לא קבל דבריו של ראובן, אמר: בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי
 בניו הם ולא בני? (כ"ט) •

לו ויאמר לא יחות ברי עמכון ארי אחוהי
 מית והוא בלחודוהי אשתאר ויערענה
 מותא בארץ די תהכון פה ומתחון ת
 שיבתי בדוונא לשאל:

לו) ויאמר לא יירד בני עמכם פיה אחיו מת והוא לבדו
 נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה והורדתם
 את שיבתי ביגון שאולה:
 כ"ט לא יירד בני עמכם • לא קבל דבריו של ראובן, אמר: בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי
 בניו הם ולא בני? (כ"ט) •

א וכפנא תקיף בארעא:

מג (א) והרעב כבד בארץ:

כו ויהי כד ספיקו (עיין רש"י) למיכל בת
 עיבורא דאיתאיו ממצרים ואמר להוץ
 אביוהו תובו זבונו לנא זעיר עיבורא:

כו) ויהי כאשר פלו לאכל את השבר אשר הביאו
 מצרים ויאמר אליהם שבו שברו לנו מעט
 אכל:

כז כאשר פלו לאכל • יהודה אמר להם: המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית' (כ"ז) • כאשר פלו לאכל • כאשר
 שיצאו' (והמתרגם: 'כד ספיקו, טועה. "כאשר פלו הגמלים לשותות", מתרגם: 'כד ספיקו', כששתו די ספוקם, הוא גמר שותתם, אבל זה: "כאשר פלו לאכל", כאשר
 תם האכל הוא, ומתרגמין: 'כד שיצאו').

כז) כאשר פלו לאכל • יהודה אמר להם: המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית' (כ"ז) • כאשר פלו לאכל • כאשר
 שיצאו' (והמתרגם: 'כד ספיקו, טועה. "כאשר פלו הגמלים לשותות", מתרגם: 'כד ספיקו', כששתו די ספוקם, הוא גמר שותתם, אבל זה: "כאשר פלו לאכל", כאשר
 תם האכל הוא, ומתרגמין: 'כד שיצאו').

ג ויאמר לה יהודה למימר אסדה אסדה
 כנא בכרא למימר לא תחזון אפי אלהיך כד
 אחוכון עמכון:

ג) ויאמר אליו יהודה לאמר העד העד בנו האיש לאמר
 לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם:

כז) העד העד • לשון התראה, שפתם התראה, מתרה בו בפני צדים, וכן: (דברים לא) "העידתי בכם", (שמות יט) "כד
 העד בעם". לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם • לא תראו פני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגם: 'אלהיך כד
 אחוכון עמכון', ישב הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא.

כז) העד העד • לשון התראה, שפתם התראה, מתרה בו בפני צדים, וכן: (דברים לא) "העידתי בכם", (שמות יט) "כד
 העד בעם". לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם • לא תראו פני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגם: 'אלהיך כד
 אחוכון עמכון', ישב הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא.

ד אם איתך משלח ת אחונא עמנא ניהות
 ונזבן לך עיבורא:

ד) אם יושך משלח את אחינו אתנו גרדה ונשברה לך
 אכל:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ט כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מג – פרשת מקץ מז

(ה) וְאִם-אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא נִגְדָה כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֵלַינִי לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתי אַחִיכֶם אִתְּכֶם:

(ו) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לְכֶם אַח:

(ז) וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הַיֵּשׁ לְכֶם אִחַ וְנִגְדָה-לוֹ עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֲחִיכֶם:

כ"ט" – לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ • לְמִשְׁפַּחֹתֵינוּ. וּמִדְרָשׁוֹ: 'אֶפְלוּ עֲנִינִי' (כ"א ע"ב) (כ"ג מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן עֲצָה שְׂמֻדָּרִים בִּיחִידוּת, וְהוּא עֲצִי) עֲרִיסוֹתֵינוּ גָלָה לָנוּ. וְנִגְדָה-לוֹ • שֵׁשׁ לָנוּ אָב וְאָח. עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • עַל פִּי שְׂאוֹתָיו אֲשֶׁר שְׂאֵל הִזְקַקְנוּ לְהַגִּיד. כִּי יֹאמֶר • אֲשֶׁר יֹאמֶר. 'כִּי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם', וְ'אִם' מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר', הָרִי זֶה שְׂמוֹשׁ אֶחָד מֵאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת שְׂמֵשׁ 'כִּי', וְהוּא 'אִי', שְׁהָרִי 'כִּי' זֶה כְּמוֹ 'אִם', כְּמוֹ: "עַד אִם דְּבַרְתִּי דְּבָרִי".

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח הַנֶּעַר אֶתְּךָ וְנִקְוָמָה וְנִלְכְּהָ וְנַחֲיָהּ וְלֹא נָמוֹת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֶתָּה גַם-טַפְּנוּ:

כ"ט" – וְנַחֲיָה • נִגְנָעָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: 'עַל יְדֵי הַלִּיכָה זֶה תַּחֲי רוּחְךָ', שְׁנֵאמַר: "וְתַחֲי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם". וְלֹא נָמוֹת • בְּרָעַב, (כ"ד) בְּנִמְזִין סֶפֶק יִתְפַּשׁ סֶפֶק לֹא יִתְפַּשׁ, וְאֵינוּ כְּלָנוּ מֵתִים בְּרָעַב אִם לֹא נִלְךְ, מוֹטָב שְׂתַנִּיחַ אֶת הַסֶּפֶק וְתִתְפַּשׁ אֶת הַיְדוּאִי. אֲבָן עוֹרָא

(ט) אֲנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיְדֵי תִבְקָשָׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיךְ וְהַצַּגְתּוּ לְפָנַיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:

כ"ט" – וְהַצַּגְתּוּ לְפָנַיךָ • שְׂלֵא אֲבִיאֲנוּ אֵלַיךָ מֵת, כִּי אִם חַי. וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים • לְעוֹלָם הַבָּא.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק 2, עמוד 215 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גִּדַע שְׂעֵבּוֹד הָעֶרֶב

אֲנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיְדֵי תִבְקָשָׁנוּ (מג, ט)

בְּבָבָא בְּתַרְא (קעג, ב) אֵיתָא "אָמַר רַב הוּנָא, מִנִּין לְעֶרֶב דְּמִשְׁתַּעֲבֵד, דְּכַתִּיב אֲנֹכִי אֶעְרְבֶנּוּ מִיְדֵי תִבְקָשָׁנוּ", וְאִךְ שְׂנַדְחוּ דְּבָרָיו בְּגִמְרָא שָׁם, הוּבָאָה יְלִפְתָא זֶה בְּכַמְהָ מִקּוּמוֹת (רש"י גיטין נ, א), מִרְדְּכִי בַבָּא מְצִיעָא פֶּרֶק ז', בֵּית-יוֹסֵף טוֹר חוּשֵׁן-מִשְׁפַּט סִּימֹן כֶּסֶט, עוֹד). וְיֵשׁ לְעֵין בְּזוּה, דְּלִכְאוּרָה יְהוּדָה לֹא הָיָה עֶרֶב עַל הַחוּב אֲלָא הוּא הָיָה הַלְוָה עֲצוּמוֹ, וְאִם-כֵּן אִיךְ יְלִפְתָא מְזוּה דִּין עֶרְבוּת (ועיין גַּם גִּירְסַת הַשְּׂאִילָתוֹת (שְׂאִילָתָא לָא) בַּגְמָרָא שָׁם)?

וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׂאִין הַכּוּנָה שְׂאֲצֵל יְהוּדָה הָיָה דִּין עֶרְבוּת, אֲלָא דְּמֵאַחַר שִׁיְהוּדָה הַגְּדִיר אֶת הַתְּחִיבוּתוֹ לְיַעֲקֹב בְּשֵׁם עֶרְבוּת, יְלִפְתָא מְזוּה שְׂגַם חַיִּיב הָעֶרֶב לְמַלְוָה הוּא בְּאוֹתוֹ גִּדַע שֶׁל הַתְּחִיבוּת יְהוּדָה לְיַעֲקֹב.

דְּהִנֵּה גִדַע הַשְּׂעֵבּוֹד דְּעֶרֶב יֵשׁ לְבָאָר בְּשֵׁנֵי אוֹפְנִים. א', דְּהַשְּׂעֵבּוֹד שִׁיךְ רַק לְחוּב, שְׂמִשְׁעֵבֵד עֲצוּמוֹ לְשֵׁלֶם חוּבוֹ שֶׁל הַלְוָה. וְעוֹד אִפְּן דְּהָעֶרֶב עוֹמֵד בְּמִקּוּם הַלְוָה מִמֶּשׁ, דְּכֶשֶׁם שֵׁשׁ שְׂעֵבּוֹד הַגּוֹף עַל הַלְוָה לְשֵׁלֶם חוּבוֹ (דְּפָרִיעַת בְּעַל-חוּב מִצְוָה) – מְלַבֵּד שְׂעֵבּוֹד מִזֶּמֶן – כִּף חָל שְׂעֵבּוֹד הַגּוֹף עַל הָעֶרֶב שְׂעוּמֵד בְּמִקּוּמוֹ.

וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּיְלִפְתָא מִיְהוּדָה שְׂגִדַע שְׂעֵבּוֹד הָעֶרֶב הוּא בְּאִפְּן הַשְּׂנִי, שְׁהָרִי יְהוּדָה שְׂעֵבֵד נִפְשׁוֹ לְגַמְרִי, וְכַלְשׁוֹן רִש"י (ויגש מז, לב) "וְאֵנִי נִתְקַשְׂרֵתִי בְּקִשְׁרֵי חֶזֶק הַלְוִיּוֹת מִנְדָּה מִב' עוֹלָמוֹת", וְיְלִפְתָא מְזוּה שְׂגַם אֲצֵל הָעֶרֶב הַשְּׂעֵבּוֹד הוּא שְׂעֵבּוֹד הַגּוֹף, דְּעוֹמֵד בְּמִקּוּם הַלְוָה מִמֶּשׁ.

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

ח גַּם אֲנַחְנוּ. דְּרַךְ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לְהוֹסִיף גַּם רֵאשׁוֹן. כְּמוֹ מִשְׁלַח בְּנוֹ גַּם אֶתָּה:

(י) **כִּי לֹא־הִתְמַהֲמְהֵנוּ כִּי־עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַעַמַּיִם:**
 יארי אלולפון בדא אתעפכנא ארי קען
 תבנא דנן תרמין זמנין:
 כ"א לולא התמהמהנו על ידך, כבר היינו שבים עם שמעון, ולא נצטערת כל הימים הללו.

(יא) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן וְאִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ
 קַחוּ מִזְמַרְתַּת הָאָרֶץ בְּכַלִּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מֵעַט
 צֹרֵי וּמֵעַט דְּבִשׁ נֹכָאת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׂקָדִים:**
 יא ואמר להון ישראל אביהם אם כן הקא
 דא עיבדו סיבו מדמשבח בארעא במניכון
 ואחיתו לגברא תקרבמא זעיר קטף וזעיר
 דבש שפע ולטום בטנין ושקדין:

כ"א אפוא כל לשון אפוא לשון יתר הוא, לתקן המלה בלשון עברי: 'אם כן, אזדקק לעשות, שאשלחנו עמכם, צריך אני לחזר ולבקש איה פה תקנה ועצה להשיאכם'. ואומר אני: "זאת עשו". מזמרת הארץ. מתרגם: 'מדמשבח בארעא', שהכל מזמרים עליו כשהוא בא לעולם. נכאת. שעה. (בראשית רבה). בטנים. לא ידעתי מה הם. וכפרוש א' ב' של רבי מכיר ראיתי פושטציא"ס, ודומה לי שהם אפרסקין. אבן עזרא

(יב) **וְכֶסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בִידְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמוֹשֵׁב בְּפִי
 אִמְתַּחֲתֵיכֶם תְּשִׁיבוּ בִידְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא:**
 יב וכסףא על חד תרין סיבו בגדכון ונת
 כסףא דאתותב כפום טועניכון תתיכון
 בגדכון מאים שלו הוא:

כ"א וכסף משנה. פי שנים פראשון. קחו בידכם. לשבר אכל, שמא הוקר השער. אולי משנה הוא. שמא הממנה על הפית שקחו שוגג. אבן עזרא

(יג) **וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ:**
 יג ונת אחוכון דברו וקומו תובו לנת גברא:

(יד) **וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רְחֻמִּים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם
 אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֲנִי פֹאֶשֶׁר שְׂכַלְתִּי שְׂכַלְתִּי:**
 יד ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם
 את אחיכם אחר ואת בנימין ואני פאשר שכלתי שכלתי:

כ"א ואל שדי. מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה, הרניי מתפלל עליכם. ואל שדי. שדי בנתינת רחמי וברי היכלת בידו ליתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו. ומדרשו: מי שאמר לעולם די, יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מגעורי: צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין. ושלח לכם. ויפטר לכון, בתרגומו, יפטרנו מאסוריו, לשון "לחפשי ישלחנו", ואינו נופל בתרגום לשון וישלח, שהרי לשם הם הולכים אצלו. את אחיכם. זה שמעון. אחר. רוח הקדש נזרקה בו: לרבות יוסף (כ"ו). ואני. עד שובכם אהיה שכול מספק. פאשר שכלתי. מיוסף ומשמעון. שכלתי. מבנימין. אבן עזרא

(טו) **וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף לָקְחוּ
 בָּיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִין וַיָּקָמוּ וַיֵּרְדוּ מִצְרַיִם וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:**
 טו ונסיבו גבריא נת תקרבמא דא ועל חד
 תרין כסףא נסיבו בידיהון ודברו נת בנימין
 וקמו ונתו למצרים וקמו קדם יוסף:

כ"א ואת בנימין. מתרגמינן: 'ודברו נת בנימין', לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שנה בלשון ארמי: בדבר הנקח ביד מתרגמינן 'ונסיב', ודבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן 'ודבר'.

♦ יום שישי א' טבת ♦

(טז) **וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ
 הִבֵּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח טְבַח וְהָכֵן כִּי אֲתִי
 יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצַהֲרָיִם:**
 טז וירא יוסף את בנימין ויאמר לאשר על ביתו
 הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי
 יאכלו האנשים בצהרים:

אבן עזרא על התורה

יא זאת עשו. זאת העצה: מזמרת הארץ. יב משנה. שני: משנה. משמות בעלי ה"א. וטעם ואל שדי, שיש לו חס לעשות כאלה: יד פאשר שכלתי. במות יוסף, אקשב פי שכלתי מהפל:

מט שיעור יומי ליום שישי א' טבת ושנים מקרא ואחד תרגום – מג – פרשת מקץ

ד"י וטבת טבח והקן • כמו: וְלִטְבַח טֹבַח וְלִהְכֹן, ואין טבח לשון צווי, שהנה לו לומר: וְטָבַח. בַּצְהָרִים • זה מתרגם: בְּשִׁירוֹתָא, שהוא לשון סעדה ראשונה בלשון ארמי, ובלע"ז דיונ"ר, ויש הרבה בגמרא: שְׂדָא לְכַלְבָּא שִׁירוֹתֵיהּ. בְּצַע אָכֹלָא שִׁירוֹתָא, (ברכות לט) אָבֵל כָּל תַּרְגוּם שֶׁל צְהָרִים, 'טִיהָרָא'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 266)

וְטָבַח טֹבַח וְהָקָן (מג, טז) יש לשאל, הרי להלן פרש רש"י שדבר שנאווי הוא למצרי לאכל עם עברי, משום שהיהודים אוכלים את הבהמה שהמצרים עובדים לה. ויש לומר, שהיו גם בהמות שלא עבדו להם. ומה שפתיב בפרשת ויגש "כי תועבת מצרים כל רועי צאן" – הוא לפי שהשבטים היו רועים כל צאן, גם צאן שהמצרים עובדים להם. וראה רש"י פרשת בא (יא, ה) שעבדו רק לבכור, ולכן היתה מפת בכורות גם בבכור בהמה.

יז ועבד גברא פמא די אמר יוסף ואעיל גברא ית גבריא לבית יוסף:

(יז) וַיַּעַשׂ הָאִישׁ פֶּאֶשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיִּבְא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף:

יה ודחילו גבריא ארי אתעלו לבית יוסף ואמרו על עסק פספא דאתותב בטוענא בקדמימא אנחנא מתעלין לאתרברא עלנא ולאסתקפא עלנא ולמקני תנא לעבדין ולמדבר ית חמרנא:

(יח) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דָּבָר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַח בְּאֲמַתְחַתֵּינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עֲלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עֲלֵינוּ וּלְקַחַת אֶתְנוּ לְעֻבְדִּים וְאֶת־חֲמַרְנוּ:

ד"י וייראו האנשים • כתוב הוא בשני יודי"ן, ותרגומו: 'ודחילו'. כי הובאו בית יוסף • ואין דרך שאר הבאים לשבר בר ללון בבית יוסף, כי אם בפנדקאות שבעיר. ויאמרו • שאין זה אלא לאספם אל משמר. אנחנו מובאים • אל תוף הבית הזה. להתגלל • להיות מתגלגלת עלינו עלילת הכסף ולהיותה נופלת עלינו. ואונקלוס שתרגם: 'ולאסתקפא עלנא', הוא לשון להתעולל, כדמתרגמינן: "עלילות דברים", 'תסקופי מלין', ולא תרגמו אחר לשון המקרא "ולהתגולל", שתרגם 'לאתרברא', הוא לשון: (קהלת יב) "גלת הזקב", (נחום ב) "והצב גלתה העלטה" שהוא לשון מלכות. אבן עזרא

יט וקריבו לות גברא די ממנא על בית יוסף ומלילו עמה בתרע ביתא:

(יט) וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:

כ ואמרו בכעו רבוני מיחת נחתנא בקדמימא למזבן עיבורא:

(כ) וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יִרְד יִרְדְנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁבַר־אָכָל:

ד"י בִּי אֲדֹנָי • (בימות צד) לשון פעיא ותחננים הוא בלשון ארמי: ביא, ביא! (סנהדרין סד). ירד ירדנו • ירידה הוא לנו: (בי"ד) 'רגילים היינו לפרנס אחרים, עכשו אנו צריכים לך'. אבן עזרא

כא ויהוה פד אתינא לבית מבתא ופתחנא ית טוענא ויהא כסף גבר בפום טוענא כספנא כמתקליה ואתיבנא יתה בידנא:

(כא) וַיְהִי כִּי־בָּאוּ אֶל־הַמְּלֹךְ וַנִּפְתַּח אֶת־אֲמַתְחַתֵּינוּ וְהָנָה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְחַתּוֹ כַּסְפְּנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשָּׁב אֹתוֹ בִּידְנוּ:

כב וכספא אחרנא אחיתנא בידנא למזבן עיבורא לא ידענא מן שוי כספנא בטוענא:

(כב) וַכֶּסֶף אַחַר הוֹרְדְנוּ בִּידְנוּ לְשֹׁבַר־אָכָל לֹא יָדַעְנוּ מִי־שֵׁם כַּסְפְּנוּ בְּאֲמַתְחַתֵּינוּ:

אבן עזרא על התורה

יח להתגולל. מגזרת בגלל הדרך: ולהתנפל. באדם שיתנפל מעצמו על אחר, ויאמר לו אמה הפלתי: כ בי. לשון בקשה. ולפי דעתי שהוא דרך קצרה. כמו בי אדני העון. והטעם עון במקום אמה הפלתי: הנה, כטעם גדול עוני מנשוא. והטעם עשה בי מה שתצוה ותשמעני:

כג ואמר שלם לכו לא תדחלון אלהכון
ואלה דאבוכון יהב לכוני סימא בטועניכון
בספכוני אתא לותי ואפיק לותהון ית
שמעון:

(כג) ויאמר שלום לכם אלתיוראו אלהיכם ואלהי אביכם
נתן לכם מטמון באמתחתיכם בספכם בא אלי ויצא
אלהם אתשמעון:

ג"י"א אלהיכם • (תחומא): בזכותכם, ואם אין זכותכם כדאי, "ואלהי אביכם", בזכות אביכם נתן לכם מטמון. אבן עזרא

כד ואעיל גברא ית גבריאי לבית יוסף ויהב
מזא ואסחו רגליהון ויהב פסתא
לתמריהון:

(כד) ויבא האיש אתהאנשים ביתה יוסף ויתן-מיום
וירחצו רגליהם ויתן מספוא לתמריהם:

ג"י"ב ויבא האיש • הבאה אחר הבאה, לפי שהיו דוחפים אותו חוץ עד שדברו אליו פתח הבית, ומשאמר להם:
"שלום לכם", נמשכו וכאו אחריו. אבן עזרא

כה ואתקינו ית תקרבא עד דעל יוסף
בשיריתא ארי שמעו ארי תמן ייכלון
להמא:

(כה) ויכינו אתהמנחה ערבוא יוסף בצחרים פי שמעון
בישם יאכלו לחם:

ג"י"ג ויכינו • הזמנו, עטרוהו בכלים נאים.

כו ועל יוסף לביתא ואיתיאו לה ית
תקרבא די בדיהון לביתא וסגידו לה
לארעא:

(כו) ויבא יוסף הביתה ויבאו לו אתהמנחה אשר-בידם
הביתה וישתחו-לו ארצה:

ג"י"ד הביתה • מפרוזדור לטרקלין (נראה דיוקו דרש"י מ"הביתה" בתראה: "ויבאו לו את המנחה אשר בידם הביתה", דקשא ליה: הלא כבר הובאו
ביתו של יוסף אלא על קרחו צריך לומר. מפרוזדור לטרקלין ודוק).

כז וישאל להון לשלם ואמר השלם אבוכון
סבא די אמרתון העד קען קים:

(כז) וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הזקן
אשר אמרתם עודנו חי: אבן עזרא

כח ואמריו שלם לעבדך לאבונא עד קען
קים וכרעו וסגידו:

(כח) ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי ויקדו
וישתחו:

ג"י"ה ויקדו וישתחו • על שאלת שלום. קידה - כפיפת קדקד, השתחוואה - משפטים לארץ. אבן עזרא

כט וזקף עיניהו ויחזא ית בנימין אחוהי בר
אמה ואמר הדין אחוכון זעירא די אמרתון
לי ואמר מן קדם יי יתרסם עלך ברי:

(כט) וישא עיניו וירא אתבנימין אחיו בןאמו ויאמר
הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר אלהים
יחנה בני:

ג"י"ו אלהים יחנה בני • בשאר שבטים שמענו חנינה: "אשר-חנן אלהים את עבדך", ובנימין עדין לא נולד,
לכך ברכו יוסף בחנינה. אבן עזרא

כח ויקדו. שמו תקדקד בארץ, וכבר השתחו: כט אלהים יחנה. אין לו משקל. אולי השתנה בן בעבור אות הגרון:

יוסף: כז השלום אביכם הזקן. שם תחת שם התאר. והיא דרך קצרה כאלו אמר השלום לאביכם. וכן אתה שלום:

כג נתן לכם מטמון. תכן שהיה לאדם מטמון בביתו, ושכחו באשר שמו באוצר, ויצא בגורלכם, כי בספכם בא אלי: כד ביתה יוסף. כמשפט הלשון אל בית

◆ שבת קודש ב' טבת ◆

ל ואוהי יוסף ארי אתגוללו רחמוהי על
 אחוהי ובעא למכפי ועל לאדרון בית
 משפכא ובכא תמן:

(ב) וימחר יוסף פי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבבות
 ויבא החדרה ויבך שמה:

כ"ג ~ פי נכמרו רחמיו • שאלו: 'יש לך אח מאם?' אמר לו: 'אח הנה לי ואיני יודע היכן הוא'. 'יש לך בנים?'
 אמר לו: 'יש לי עשרה'. אמר לו: 'ומה שמם?' אמר לו: 'בלע ובקר וגו''. אמר לו: 'מה טיבן של שמות הללו?'
 אמר לו: 'כלם על שם אחי והצרות אשר מצאוהו: בלע, שנבלע בין האמות. בכר, שהיה בכור לאמי. אשבל,
 ששכבו אל. גרא, שנתגיר באכסניא. ונעמן, שהיה נעים ביותר. אחי וראש, אחי הנה, וראשי הנה. מפים, מפי
 אבי למד. וחסים, שלא ראה חפתי ולא ראיתי אני חפתי. וארד, שירד לבין העובדי כוכבים, כדאיחא במסכת
 סוטה, מיד נכמרו רחמיו. נכמרו • נתחממו, ובלשון משנה: (כ"מ ע"ד) 'על הכמר של זיתים', ובלשון ארמי: (פסחים
 נא) 'משום מכמר בשרא', ובמקרא: "עורנו כתנור נכמרו", נתחממו ונקמטו קמטים קמטים, מפני זלצפות רעב.
 בן דרך כל עור כשמתממין אותו, נקמט ונתפרץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 348 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

נכמרו רחמיו - על נשמתו

וימחר יוסף פי נכמרו רחמיו אל אחיו (מג, ל)

ברש"י על הפסוק מפרש "שאלו... יש לך בנים, אמר לו, ומה שמם? אמר לו, בלע ובקר וגו'. אמר לו,
 מה טיבן של שמות הללו. אמר לו, כלם על שם אחי, והצרות אשר מצאוהו. בלע, שנבלע בין האמות... מיד נכמרו רחמיו.
 נכמרו - נתחממו".

ויש לבאר זה על פי דרך החסידות:

איחא ב'לקוטי תורה' (בהר מ, ד) "הנה ישראל נקראו על שם יוסף, כדכתיב נוהג כצאן יוסף, וצריך לעורר רחמים על בחינת בנימין,
 שנקרא בן אוני... ולרחם על ניצוץ אלקות שבו".

ועל פי זה יש לבאר שברש"י נרמז איך יוכל האדם לעורר בעצמו את הרחמים על נפשו:

בתחלה צריכים להתבונן במעלת הנשמה - "על שם אחי", שבתחלה היתה הנשמה דבוקה להקב"ה, "חצובה מתחת כסא הכבוד",
 וקדושה לאין שעור.

אף לאחר־זה הגיעו ה'צרות אשר מצאוהו' ו'נבלע בין האמות', כלומר, שממקום מעלתה ירדה הנשמה "מאגרא רמה לבירא
 עמיקתא", ונתלבשה בגוף חמרי, ביחד עם נפש הבהמית ויצר הרע, ועד שהאדם יכול לעבור על רצון ה' רחמנא-ליצלן.
 וכשמתבוננים בכל זה באמתיות ואלבא דנפשיה, הרי "נכמרו - נתחממו", שלב האדם מתחמם ברשפי אש שלהבת, ומתמרמר
 מאד על מעמדו ומצבו, ומעורר רחמים על הנשמה.

ועל־דבר־זה מעורר הרחמים שלמעלה, ומרחם עליו הקב"ה ומוציאו ממצבו הנחות, ומעלהו למעלה מעלה. **אבן עזרא**

(לא) וירחץ פניו ויצא ויתאפק ויאמר שימו לחם:

שויאו לחמא:

כ"ג ~ ויתאפק • נתאמן, והוא לשון: (איוב יב) "ומזיח אפיקים רפה", וכן: (שם מא) "אפיקי מגנים". חזקוני.

לב ושויואו לה בלחודהי ולהון בלחודהיון
 ולמצראי דאכלין עמה בלחודהיון ארי לא
 יכלין מצראי למיכל עם עבראי לחמא ארי
 בעירא דמצראי דחלין לה עבראי אכלין:

(לב) וישומו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אתו
 לבדם פי לא ויכלון המצרים לאכל את העברים לחם
 בִּיתְעֵבָה הוּא לְמִצְרַיִם:

כ"ג ~ בִּיתְעֵבָה הוּא • דבר שנאוה הוא למצרים לאכל את העברים, ואונקלוס נתן טעם לדבר.

(ג) וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבָּכָר בְּבִכְרָתוֹ וְהַצְעִיר בְּצַעֲרָתוֹ וַיִּתְמָהוּ
 הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ:
 לג ואספרו קדמוהי רבא פרכייתה וזעירא
 פזערוהה ותמהו גבריא גבר לחברה:

ע"י הבכר בבכרתו • מפה בגביע וקורא: 'ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר וזבלון, בני אם אחת, הסבו פסדר הזה, שהוא סדר תולדותיכם', וכן כלם, בין שהגיע לבנימין אמר: זה אין לו אם, ואני אין לי אם, ישב אצלי.

(ד) וַיֵּשָׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִם וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנִימִן
 מִמִּשְׁאֵת כָּלֵם חָמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתָּו וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:
 לד ונטל חלקין מן קדמוהי לקדמיהון וסגי
 חלקא דבנימין מחלקי דכלהון חמשא
 חלקין ושתאיו ורויאו עמה:

ע"י משאת • מנות. חמש ידות • חלקו עם אחיו, ומשאת יוסף ואסנת ומנשה ואפרים. וישכרו עמו • (ב"ר) ומיזם שמכרוהו, לא שתו יין ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו. אבן עזרא

מד (א) וַיֵּצֵאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לְאֹמֶר מִלֵּא אֶת־אֲמֹתַחַת
 הָאֲנָשִׁים אֲכָל כֹּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי
 אֲמֹתַחַתוֹ:
 א ופקיד ית די ממנא על ביתה למימר קולי
 ית טועני גבריא עיבירא כמה די זקלין
 למטלי ושוי כסף גבר בפום טוענה:

(ב) וְאֶת־גְּבִיעֵי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת הַקָּטָן
 וְאֵת כֶּסֶף שִׁכְרוֹ וַיַּעַשׂ בְּדַבַּר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:
 ב ונת קלידי קלידא דכספא תשוי בפום
 טוענא דזעירא וית כסף זבינוהי ועבד
 כפתגמא דיוסף די מליל:

ע"י גביע • כוס ארץ, וקורין לו מדרינ"ש: אבן עזרא

(ג) הַבָּכָר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הַמָּה וְחִמְרֵיהֶם:
 (ד) הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמַר לְאֲשֶׁר
 עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶּם וְאֹמַרְתֶּן
 אֱלֹהִים לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רַעַה תַּחַת טוֹבָה:
 ג צפרא נהר וגבריא אתפטרו אנון
 וחקמריהון:
 ד אנון נפקו מן קרתא לא ארחיקו ויוסף
 אמר לדי ממנא על ביתה קום רודף פטר
 גבריא ומדבקנון ותימר להון למה
 אשלמתון בישא חלף טבתא:

(ה) הַלּוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנָי כֹּו וְהוּא נַחֵשׁ יַנְחֵשׁ בּוֹ
 הֲרַעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: אבן עזרא
 ה הלא דין דשתי רבוני בה והוא בדקא
 מדק בה אבאשתון די עבדתון:

(ו) וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
 (ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנָי בְּדַבָּרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה
 לַעֲבֹדֶיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדַבַּר הַזֶּה:
 ו ואדביקנון ומליל עמהון ית פתגמא
 האלין:
 ז ואמרו לה למה למלל רבוני כפתגמא
 האלין חס לעבדיך מלמעבד כפתגמא
 הדין:

ע"י חלילה לעבדיך • חלין הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום: 'חס לעבדיך', חס מאת הקדוש ברוך הוא, קיי עלינו מעשות זאת, והרבה יש בגמרא: 'חס ושלום'.

אבן עזרא על התורה

לד וישא משאת. דורון: ידות. חלקים: ממשאת כלם. מדורון כל אחד מהם. כי רחוק לתת לו חמש ידות על כל חלק וחלק: ב גביעי. כוס: ה והוא נחש ונחש בו. הוא נסה אתכם בו לדעת אם אתם גנבים. כמו נחשתי. וכן כי נחש ונחש. וטעמו, למה לא פתחתם כי לנסותכם שמת גביע הכסף לפניכם. והעלמתי עיני עד שתתקוהו. ויאמר ר' יונה כי פרוש בו, בעבורו. וכן הוא טעמו, והוא ישאל

למנחשים בעבורו. גם כי נחש ונחש, פי איש כמוני יש לו מנחשים. ויש אומר כי הגביע היה מצוי, ובו היה מסתכל לפני אחיו, ואומר זה הוא הגדול וזה נולד אחרינו:

ח הָא כִּסְפָא דִּי אֲשַׁכְחֵנָא כְּפוּם טוּעֵנְנָא
אֲתִיבְנוּהִי לָךְ מֵאַרְעָא דְכַנְעַן וְאַכְדִּין נְגֻב
מִבֵּית רְבוּנְךָ כִּסְפָא אוּ דְהָבָא (מְנִין דְכֶסֶף
אוּ מְנִין דְדָהָב) :

(ח) הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מָצְאוּנוּ בְּפִי אִמְתַּחְתִּינוּ הֵי שִׁיבְנוּ אֵלֶיךָ
מֵאַרְץ כְּנַעַן וְאֵיךְ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוּ זָהָב:

כ"ט" - הֵן כֶּסֶף וְגו' • זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה קַל וְחֹמֶר הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, וְכֵל מְנוּיִן בְּכִרְאשֵׁית רַבָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ תשל"ו)

זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה קַל וְחֹמֶר הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה (רש"י מד, ח) לְרַש"י הַקְּשָׁה: הָרִי בְּנִימִין לֹא הָיָה עִם שְׂאֵר הַשְּׂבָטִים בְּעַת יְרִידָתָם
לְמִצְרַיִם בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְאִינוּ בְּכָלֵל אֵלּוּ שֶׁהִחְזִירוּ אֶת הַכֶּסֶף, וְאִין הִקַּל וְחֹמֶר תִּקַּף לְגַבְיָו! וְהוּא מֵתָרְץ, שְׁדָרָךְ הַכְּתוּב לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּקַל וְחֹמֶר שֵׁשׁ בּו' פְּגָם, שְׁכֵן נִתָּן לְמִצָּא פְּגָם בְּכָל אֶחָד מֵעֲשָׂרָה קַל וְחֹמֶר שֶׁבַתּוֹרָה. וְלְדָגְמָא - הֵן בְּגֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי,
וְאֵיךְ יִשְׁמַעֲנִי פְרַעֲה (ורא ו, יב): יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ מִקְצֵר רוּחַ וּמַעֲבֵדָה קָשָׁה, וְאֵלּוּ לְפָרַעַה לֹא הָיְתָה סִבָּה זֹאת.

ט דִּי יִשְׁתַּכַּח עֲמָה מֵעֲבָדֶיךָ וּמִית וְאָף
אֲנַחְנָא נְהִי לְרְבוּנֵי לְעַבְדִּין :

(ט) אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מֵעֲבָדֶיךָ וְמָת וְגַם־אֲנַחְנוּ נְהִיָּה לְאֲדֹנֵי
לְעַבְדִּים:

י וְאָמַר אָף כֶּעֶן כְּפִתְגָמֵיכוֹן כֵּן הוּא דִּי
יִשְׁתַּכַּח עֲמָה זְהִי לִי עַבְדָּא וְאִתּוֹן תְּהוֹן
זְכָאִין :

(י) וַיֹּאמֶר גַּם־עֲתָה כְּדַבְרֵיכֶם כִּן־הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ
יְהִי־לִי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נֹקִיִּם:

כ"ט" - גַּם־עֲתָה כְּדַבְרֵיכֶם • אָף זֶה מִן הַדִּין : אֲמַת, כְּדַבְרֵיכֶם כֵּן הוּא, שְׁפָלְכֶם חַיִּבִים בְּדָבָר, עֲשָׂרָה שְׁנֵימִצָּאת גִּנְבָה בְּיַד
אֶחָד מֵהֶם, כָּלֵם נִתְפָּשִׁים. אֲבָל אֲנִי אֶעֱשֶׂה לָכֶם לְפָנִים מְשׁוּרַת הַדִּין : "אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יְהִי־לִי עֶבֶד".

יא וַיִּמְהָרוּ וַיֹּרְדוּ אִישׁ אֶת־אֲמִתַּחְתּוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ
אֲמִתַּחְתּוֹ:

(יא) וַיִּמְהָרוּ וַיֹּרְדוּ אִישׁ אֶת־אֲמִתַּחְתּוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ
אֲמִתַּחְתּוֹ:

יב וַיִּחַפְּשׂ בַּגְּדוֹל הַחֹל וּבְקַטָּן כְּלָה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ
בְּאֲמִתַּחַת בְּנִימִן:

(יב) וַיִּחַפְּשׂ בַּגְּדוֹל הַחֹל וּבְקַטָּן כְּלָה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ
בְּאֲמִתַּחַת בְּנִימִן:

כ"ט" - בַּגְּדוֹל הַחֹל • שְׁלֹא יִרְגִישׁוּ שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא.

יג וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלְתָם וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיִּשְׁבּוּ הָעִירָה:
וְחִבּוֹ לְקִרְתָּא:

(יג) וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלְתָם וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיִּשְׁבּוּ הָעִירָה:

כ"ט" - וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ • בְּעַלִּי זְרוּעַ הָיָה, וְלֹא הִצְרָכּוֹ לְסִיעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן. וַיִּשְׁבּוּ הָעִירָה • מְטַרְפוֹלִין
הָיְתָה, וְהוּא אוֹמֵר הָעִירָה, הָעִיר כָּל שֶׁהוּא, אֲלֵא שְׁלֹא הָיְתָה חֲשׂוּבָה בְּעֵינֵיהֶם אֲלֵא כְּעִיר בֵּינוֹנִית שֶׁל עֲשָׂרָה בְּנֵי
אָדָם לְעֵנִין הַמְּלַחֲמָה.

יד וַיָּבֵא יְהוּדָה וְאָחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנוּ שֵׁם וַיִּפְּלוּ
לְפָנָיו אֶרְצָה:

(יד) וַיָּבֵא יְהוּדָה וְאָחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנוּ שֵׁם וַיִּפְּלוּ
לְפָנָיו אֶרְצָה:

כ"ט" - עוֹדְנוּ שֵׁם • שֶׁהָיָה מִמֵּתִין לָהֶם.

טו וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף מָה עוֹבְדָא הַדִּין דִּי
עַבְדִּיתוֹן הָלֵא יִדְעִיתוֹן אַרִי בְּדָקָא מְבָדָק
גְּבָרָא דִּי כֹתֵי:

(טו) וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מָה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נַחֵשׁ יִנְחֵשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמוֹנִי:

כ"ט" - הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נַחֵשׁ יִנְחֵשׁ וְגו' • הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי אִישׁ חֲשׂוֹב כְּמוֹנֵי יוֹדֵעַ לְנַחֵשׁ וְלֹדַעַת מַדְעַת וּמִסְבָּרָא
וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גִּנְבְּתֶם הַגְּבִיעַ.

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִה־נֹּאמַר לְאֹדְנֵי מִה־נְדַבֵּר וּמִה־נִּצְטַדֵּק
הָאֱלֹהִים מִצֵּא אֶת־עֹן עֲבָדֶיךָ הַנְּנוּ עֲבָדִים לְאֹדְנֵי
גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ:

ע"י האלהים מצא יודעים אנו שלא סרחנו, אבל מאת המקום נהיתה להביא לנו זאת. מצא בעל חוב מקום לגבות שטר חובו. ומה־נצטדק. לשון צדק, וכן כל תבה שתחלת יסודה צד"י והיא באה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל, נותן ט"ת במקום ת"י, ואינה נתנת לפני אות ראשונה של יסוד התבה, אלא באמצע אותיות העקר, כגון: "נצטדק", מגזרת צדק. "ויצטבע", מגזרת צבע. "ויצטירו", מגזרת יציר אמונים. "הצטידנו", מגזרת צדה לדרך. ותבה שתחלתה סמ"ך, או ש"ן, כשהיא מתפעלת, התי"ו מפרדת את אותיות העקר, כגון: (קהלת יב) "ויסתבל הקגב", מגזרת סבל. (דניאל ז) "משתפל הוית בקרנא", מגזרת סבל. (מכה ו) "וישתמר חקות עמרי", מגזרת שמר. (ישעיה טו) "וסר מרע משתולל", מגזרת: (איוב יז) "מוליך יועצים שולל". (שמות טו) "מסתולל בעמי", מגזרת: (ירמיה יח) "דרך לא סלולה".

(יז) וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִי מַעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא
הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא יְהִי־לִי עֵבֵד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשֹׁלֹם
אֶל־אֲבִיכֶם:

ויאמר חס לי מלמעבד דא גברא די
ישתבח קלידא בידה הוא יהי לי עבדא
ואתון סקו לשלם לנת אבוכון: ס ס ס

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיה"ו. אמציה. יהיה לי עבד סימן. חסלת פרשת מקץ

הפטרת מקץ לשנים מקרא ואחד תרגום במלכים א פרק ג

טו וַיִּקֶץ שְׁלֹמֹה וַהֲנֵה חֲלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַיִם וַיַּעֲמֵד | לִפְנֵי | אַרְוֹן בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים
וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו: טו אַז תבאנה שתיים נשים זנות אל־המלך ותעמדנה לפניו: יז ותאמר האשה
האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי ביום השלישי ללדתי
ותלד גם־האשה הזאת ואנחנו יחדו איזר אתנו בבת זולתי שתיים־אנחנו בבית: יט וימת בן־האשה
הזאת לילה אשר שכבה עליו: כ ותקם בתוך הלילה ותקח את־בני מאצלי ואמתך ישנה ותשפּיכהו
בְּחִיקָה וְאֶת־בְּנֵה הַמֵּת הַשְּׂפִיכָה בְּחִיקָי: כא ואקם בפקר להיניק את־בני והנה־מת ואתבונן אליו בפקר
והנה לא־היה בני אשר ילדתי: כב ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובגד המת וזאת אמרת
לא כי בגד המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: כג ויאמר המלך זאת אמרת זה־בני החי ובגד המת
וזאת אמרת לא כי בגד המת ובני החי: כד ויאמר המלך קחילי חרב ויביאו החרב לפני המלך: כה
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי לְשָׁנַיִם וְתִנְנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת: כו ותאמר האשה
אשר־בנה החי אל־המלך פּי־נכמרו רחמיה על־בנה ותאמר | בי אדני תנו־לה את־הילד החי והמת
אל־תמיתהו וזאת אמרת גם־לי גם־לך לא יהיה גזרו: כז ויען המלך ויאמר תנו־לה את־הילד החי
והמת לא תמיתהו היא אמו: כח וישמעו כל־ישראל את־המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך
כי ראו פּי־חכמת אלהים בקרבן לעשות משפט: ד א ויהי המלך שלמה מלך על־כל־ישראל:

הפטרה לשבת חנוכה נדפסה לקריאה בציבור ולשמו"ת בעמ' קננ

אבן עזרא על התורה

טז טי"ת נצטדק. תחת תי"ו התפעל בעבור הצד"י: האלהים מצא. על דרך משל. כי עון היה לנו, וכאלו נשפח ואיננו, והיום נמצא: או יהיה פרוש עון עבדיך. כמו גדול עוני מנשוא:

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מקץ

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ח כסלו פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום ראשון - כ"ה כסלו פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>יום חמישי - כ"ט כסלו פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום שני - כ"ו כסלו פרק כ פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>יום שישי - א' טבת פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט</p>	<p>יום שלישי - כ"ז כסלו פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>
<p>שבת קודש - ב' טבת פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז</p>	

יום ראשון כ"ה כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ופחדו.

44 שאין בה עדיין גבולות ברורים של רוחב, אורך וכו'. זה נקרא גם
45 "ברק המבריק", הברקתו של השכל, הארתה של ההבנה. משל למי
46 שמתייגע לתרץ קושיא מסויימת, ולפתע מבריק רעיון במוחו,
47 שבהתאם לסוגיא ולטברא מסויימות, אפשר לתרץ את הקושיא –
48 הנה ברעיון ראשוני זה של
49 הארת השכל, חסרה עדיין
50 התפיסה הבהירה כיצד ואיך
51 מתורצת הקושיא, יש כאן
52 רק נקודת יסוד כללית
53 לפירוק הקושיא. לאחר מכן
54 בא "כוח הבינה" ומפריד
55 ומבהיר את הפריטים
56 השונים הגלומים בנקודת
57 החכמה, וכך מצטייר בעיניו
58 בנינו השלם של השכל לכל
59 רוחבו ואורכו וכו'. זהו ענינו
60 של כוח הבינה – "מבין דבר"
61 מתוך דבר¹, "שמתוך דבר",
62 ממה שהיה ב"תוך",
63 בפנימיות ההמצאה של "כוח

64 החכמה", הוא "מבין דבר" – הוא מבין את כל היקפו של השכל. אחרי
65 שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו להתעמק בהבנת
66 השכל, להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו שהוא מרגיש חוש בו,
67 ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם מושפע מהשכל. ואז, אם השכל
68 עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים – יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב
69 ואהבה לאותו דבר. ואם השכל עוסק בצד הלא-טוב שבדבר – יעורר
70 באדם את הנטיה לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות",
71 "התקשרות" ו"הרגשה" – נקרא בשם "דעת", מלשון "והאדם ידע"².
72 **ובאור הענין, פי הנה השכל שפנפש המשכלת, – למדנו הרי,**
73 **ש"שכל" הוא שם כללי על שלשת כוחות חב"ד. על איזה כוח מהם**
74 **הוא מדבר כאן? – הוא מסביר מיד, שהוא המשכליל כל דבר –**
75 **מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק המבריק",**
76 **שעדיין אין בו פרטים וקוים בהירים של השכל, והוא נקרא בשם**
77 **"חכמה", "פחמה". – כלומר, כוח כזה שעדיין שואלים עליו "מה"?**
78 **מה הוא? שכן, אין כוח זה פועל עדיין במלוא היקפו ובהירותו,**
79 **וכשמוציא פחו אל הפעל, שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו**
80 **– לכל פרטיו, היוצרים בנין שלם של אותו שכל, לאורכו ולרוחבו.**
81 **"אורך" היינו: הורדת השכל ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד**
82 **נמוך יותר, כדי שיהיה מובן יותר. כמו ה"משלים" שממשילים על**
83 **דבר שכל, על-ידם ממשיכים ו"מאריכים" את השכל לדרגה נמוכה**
84 **יותר, כדי שיהיה קל יותר לתלמיד להבין אותו. באם המשל המובא,**
85 **עדיין עמוק מדי להבנתו של התלמיד, מן ההכרח להביא משל נוסף**
86 **על המשל הראשון, ובכך מתהווה ירידה נוספת של השכל (כמו**

1 **פרק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש אלקית,**
2 **שהיא חלק אל-ר"ה ממעל ממש, והיא כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה.**
3 **בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר על**
4 **כוחותיה הפנימיים של הנפש האלקית:**

5 **והנה, כל בחינה ומדרגה**
6 **משלש אלו: נפש רוח**
7 **ונשמה – כלולה מעשר**
8 **בחינות, – כל אחת**
9 **מהשלש, גם הנפש, גם הרוח**
10 **וגם הנשמה – מורכבת**
11 **מעשרה כוחות שונים, שהם**
12 **בנגד עשר ספירות**
13 **עליונות שגשגתלשלו מהן,**
14 **– עשרת הכוחות מקבילים**
15 **לעשר הספירות שלמעלה**
16 **המהוות מקור להן, ומזהם**
17 **נובעים, הנחלקות לשתיים,**
18 **– עשר ספירות אלה**
19 **מתחלקות לשתי קבוצות –**
20 **שתי: שלש אמות ושבע**

21 **כפולות; – שלש הספירות העליונות יותר, נקראות בשם "אמות" –**
22 **מלשון "אם", מפני שהן מהוות עיקרן ומקורן של שאר שבע**
23 **הספירות, כדוגמת האם שהיא מקור לילדיה. ושבע ספירות, שהן**
24 **שבע המדות, נקראות "כפולות", מפני שהן באות לידי ביטוי בשני**
25 **אופנים. פרוש, – אלו מהן נקראות "אמות" ואלו "כפולות"? חכמה**
26 **בינה ודעת, – נקראות "אמות", ושבעת ימי הבנין: חסד גבורה**
27 **תפארת כו'. – שבע המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד,**
28 **מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם "שבעה ימי הבנין". שכן, על יין**
29 **ברא הקב"ה את העולם בששת ימי בראשית, כל יום באמצעות מדה**
30 **אחרת: ביום ראשון פעלה מדת החסד, ביום שני – גבורה, וכך**
31 **הלאה. וכשם שהספירות העליונות נחלקות לשני חלקים כלליים**
32 **וכך בנפש האדם, – גם בעשרת כוחות הנפש קיימת החלוקה,**
33 **שנחלקת לשתיים: שכל ומדות. השכל – במובנו הכללי, פולל:**
34 **חכמה בינה ודעת, והמדות הן: אהבת ה' – הביטוי הפנימי של**
35 **מדת החסד, ופחדו ויראתו – הביטוי הפנימי של מדת הגבורה,**
36 **ולפארו כו'. – ביטוייה של מדת התפארת. וחכמה-בינה-דעת**
37 **נקראו אמות ומקור למדות, פי המדות הן תולדות חכמה**
38 **בינה-דעת: – להבהרת המושגים "חכמה", "בינה", "דעת", שבנפש,**
39 **בהם דנים הרבה בפרקים הבאים – ולהלן נציין אותם בשם "חב"ד" –**
40 **נביא כאן הסבר קצר: "כוח החכמה" מייצג את הרעיון הראשוני,**
41 **בסיסי, של הבנת השכל, את ה"נקודה" של השכל כולו. אמנם,**
42 **נקודת-שכל זו כוללת בתוכה כל הפריטים וכל המבנה של ההבנה,**
43 **אלא שהללו מרוכזים עדיין ב"נקודה", בצורה מוסתרת (כמו נקודה**

15 של השכל לאורכו ולרוחבו. ולעמקו, - כל שכל יש בו עומק ועומק
 16 בתוך עומק. וכשאדם מבין "שכל" כראוי לאורכו, לרוחבו ולעמקו,
 17 והוא מבין אותו, מתוך איזה דבר חכמה המשכל בשכלו - ממה
 18 שלפני זה היה בבחינת העלאת רעיון בלבד של "כוח החכמה" - צורה
 19 זו של הפרדת הפרטים, של
 20 נקודת השכל, ביסודיות,
 21 נקרא "בינה". - "בינה"
 22 מייצגת, איפוא, את הכוח
 23 המפרק את הפרטים של
 24 נקודת השכל "לאשורו
 25 ולעמקו", וְהֵן הֵם "אֵב" וְ"אֵם" - ה"חכמה" היא ה"אב" וה"בינה"
 26 היא ה"אם", המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו. - אהבת ה'
 27 ויראתו הן מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנולדות מן השכל. כיצד הן
 28 נולדות מהשכל?

1 שנאמר בשלמה המלך: "ידבר שלשת אלפים משל", שלמה המלך
 2 נתן שלשת אלפים משלים על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין
 3 אותה שלמה המלך תוכל להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט, נדרש
 4 ממנו לומר שלשת אלפים משלים, משל ראשון על השכל עצמו,
 5 ולאחר מכן משל על המשל
 6 הראשון, וכך הלאה, משל
 7 אחרי משל, עד שלשת
 8 אלפים משלים). זהו מובנו
 9 של "אורך" בשכל - הירידה
 10 הארוכה של השכל לדרגות
 11 הנמוכות ביותר. "רוחב" בשכל הוא: התפשטותו של השכל לרוחב -
 12 המספר הרב של הפרטים מהם מורכב השכל; כמו כן ענפיו המרובים
 13 של השכל, ולמשל שמשכל מסויים בעיני טריפות נבנית סברא
 14 שנוגעת לדיני ממונות. זהו פירוש המושג "לאשורו" - בנינו השלם

ליקוטי אמרים

דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה והן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו

יום שני כ"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפי':

53 ולהתבושש, מגדלתו ותברך שאין לה סוף ותכלית, ופחד ה'
 54 בלבד. - עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה
 55 ומעוררת יראה ופחד - ביטוייה של מדת הגבורה. ושוב -
 56 ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד,
 57 כשההתבוננות היא ב"טוב"
 58 שבאלקות, יתלהב לבו
 59 באהבה עזה כרשפי אש,
 60 כחשיקה וחפיצה ותשוקה
 61 ונפש שוקקה, - ביטויים
 62 שונים של אהבה שלכל אחד
 63 מהם מובן שונה, לגדלת
 64 אינסוף ברוך הוא. -
 65 כלומר, שבמקרה המדובר
 66 מעוררת ההתבוננות אהבה
 67 חזקה להקב"ה, והיא פלות
 68 הנפש, - אהבה זו עשויה
 69 להתלקח בצורה כזו,
 70 שהנפש תכלה מרוב אהבה,

71 ובאמת היתה הנפש כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על
 72 עצמו ומרסן אהבתו הגדולה באמצעות עבודה עצמית, להפסיק
 73 תהליך זה של כלות הנפש, ולהישאר כנשמה בגוף, כדי לבצע כוונתו
 74 של הקב"ה, כדכתיב: "נכספה וגם כלתה נפשי וגו'", וכתיב:
 75 "צמאה נפשי לאלהים וגו'", וכתיב: "צמאה לך נפשי וגו'".
 76 והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית, וכמו שכתבו

29 כי השכל שבנפש המשכלת, כשמתבונן ומעמיק מאד בגדלת
 30 ה', איך הוא "ממלא כל עלמין" - ממלא כל העולמות באור
 31 אלקי ובוהיות - כמו הנשמה הממלאת ומחיה כל חלקי ואברי הגוף.
 32 אור וחיות אלקי זה מתלבש ומתאחד בכל בריה והוא מותאם
 33 לתכונתו המיוחדת של כל
 34 נברא, ו"סובב כל עלמין"
 35 - אור וחיות אלקי שלמעלה
 36 מהיכולת להתלבש בתוך
 37 העולמות; מדובר כאן באור
 38 אלקי הפועל בצורה
 39 "עקיפה", בדרך מקיף. או
 40 כשמתבונן בעיניו של "כלא
 41 קמיה בלא חשיב" - איך
 42 שכל הבריאה נחשבת
 43 לכולם לגבי הקב"ה.
 44 ההתבוננות בגדולתו של
 45 הקב"ה, איך שכל הנבראים
 46 בטלים לגביו באופן מוחלט,

ליקוטי אמרים

כי השכל שבנפש המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה בלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו ית' שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ב"ה והיא כלות הנפש כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי וגו' וכתוב צמאה נפשי לאלהים וגו' וכתוב צמאה לך נפשי וגו' והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית וכמו ש הטבעיים וכ"ה בע"ה שיסוד

47 היא על-ידי התעמקות מחשבתו, באחד מהענינים האמורים,
 48 בגדולתו של הקב"ה, ואז: נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות
 49 במוחו ומחשבתו, לירא ולהתבושש - "יראת בושת", יראה הבאה
 50 וחודרה בבושה, כמי שמפחד מחכם וצדיק גדול - הרי זו יראה
 51 המתבטאת גם בבושה ויראת הכבוד שיש לו כלפי גדולתו של אותו
 52 חכם וצדיק. כך גם כאן, מביאה ההתבוננות בענינים האמורים לירא

3. מלכים א ה, יב. 4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת" ואילו "פחד" הוא כשזה כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח - מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדבריו אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל - הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן - "פחד", שכן, בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב. תהלים פד, ג. 6. שם, מב, ג. 7. שם, סג, ב.

1 הטבעיים, וכן הוא בעץ חיים, שיסוד האש הוא בלב, ומקור
2 המים והליחות מהמת, וכמו שכתוב בעץ חיים שער נ, שהיא
3 בחינת חכמה, שנקרא מים שבנפש האלהית. – הלב שהוא מקום
4 הרגשות, הוא חס יסוד האש, ואילו המוח, מקומו של השכל המתון
5 והמחושב – הוא קר. כמו
6 שרואים במוחש, ההבדל
7 שבין מי שהוא בעל לב לבין
8 מי שהוא בעל מוח. כך גם
9 לגבי המוחין והמדות של
10 הנפש האלקית: החוס
11 וההתלהבות של האהבה
12 באים לידי ביטוי בלב, ו
13 ומבחינתו של הלב, יכול
14 האדם להגיע עד לידי כלות
15 הנפש. ואילו המוח הוא קר
16 ומיושב. ואותה הבנה מתונה
17 ומחושבת שכוונתו של
18 הקב"ה היא שתהיה דוקא
19 נשמה בגוף, כדי לקיים תורה
20 ומצוות – מצננת את האש
21 שבלב, ואינה מרשה לאדם

22 להגיע לכלות הנפש. עד כאן דובר כיצד שתי המדות יראה ואהבה
23 נולדות מ"חכמה" ו"בינה". ושא"ר המדות בלן הן ענפי היראה
24 והאהבה ותולדותיהן, כמו שכתוב במקום אחר. – ממילא מובן
25 גם איך נולדות שאר חמש המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור לעיל
26 מסביר לנו מדוע "חכמה" ו"בינה" נקראות "אב" ו"אם" של המדות:
27 מההתבוננות של "חכמה" ו"בינה" נולדות המדות. חכמה נקראת
28 "אב": כשם שבטיפת מוח האב ישנם כבר כל פרטי האברים של
29 הילוד, אלא ששם הם בצורה עדינה ומוסתרת – כך גם בנקודת
30 ה"חכמה", ישנה כבר, בצורה מוסתרת, כל פרטי השכל בו הוא
31 מתבונן. וכשם שה"אם" מביאה את פרטי אבריו של הילוד לידי גילוי
32 והתגשמות – כך כוח ה"בינה" מפריד ומגלה כל פרטיו של השכל,
33 ולכן נקראת בינה – "אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה תפקידו של
34 כוח הדעת בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת היא "אם" ומקור
35 למדות, ועל כך הוא מסביר: והדעת, הוא מלשון והאדם ידע את
36 תורה², והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר
37 אמין וחקק מאד, ויתקע מחשבתו בחזק בגדלת אינסוף
38 ברוך-הוא, ואינו מסיח דעתו. – הוא מקשר בצורה חזקה את
39 ה"דעת" שלו, בכל מה שהבין, ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו

מסיח דעתו ממנו. כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדלת אין סוף
ברוך הוא, – גם אם הפעיל את ה"חכמה" ואת ה"בינה" בגדולת
הקב"ה, הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחזק
ובהתקדה – לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית, כי אם
דמיונות שוא. – רק יהיה

נדמה לו שיש לו יראה
ואהבה אמיתיות. ברם,
לאמיתו של דבר, בלי
הפעלתו של כוח הדעת, אין
לו מדות אלו, ועל כן הדעת
הוא קיום המדות וחייתן,
והוא כולל חסד וגבורה,
פרוש אהבה וענפייה
ויראה וענפייה: – מכאן,
שגם "דעת" היא "אם" ומקור
למדות. שכן, באמצעות כוח
ה"דעת" נולדות מדות חיות
ואמיתיות.

אחד מזקני חסידי הרבי
מורה"ב נשמתו עדין
מליובאוויטש, הרשב"ץ –
רבי שמואל בצלאל – הסביר פעם את כוח ה"דעת" כך: איכר החזיק
בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר קרה כמעט תמיד, היה
האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכלתו לקרוא מכתב, ואחד
מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את המכתבים המגיעים אל
האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו מודיעים לו שאביו נפטר
לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה לקרוא את המכתב, ומסר אותו
ל"מלמד" שיקרא לו את תוכנו. בשמעו את תוכן המכתב – נפל
האיכר והתעלף. נשאלת השאלה: האיכר הרי רק שמע את תוכן
המכתב מפיו של ה"מלמד". ואילו המלמד ידע את התוכן על-ידי
"ראיה", הוא עצמו ראה וקרא את המכתב – ולמעשה התעלף
האיכר, ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא
שלו, לכן הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם בני
שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל" הם שני
דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא" שלו.
ואילו, כשמשתמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר ונעשה דבר
אחד עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את ה"שכל", אלא הוא גם
מרגיש וחש בו – משפיע אז ה"שכל" עליו, עד שהוא מתעורר באהבה
או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל", זה נעשה ה"אבא" שלו.

יום שלישי כ"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק ד ועוד... עד עמ' ה, לא תעשה.

79 בפרק הרביעי יוסבר רבנו חזקן, שכל נפש אלקית יש בה
80 עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל"
81 ו"מדות".

79 בפרק הרביעי יוסבר רבנו חזקן, שכל נפש אלקית יש בה
80 עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל"
81 ו"מדות".

47 בַּיְהִיָּדָעַת שֶׁבִּנְפֹשׁוֹ – המהוות יחד באופן כללי את כוח השכל
 48 וההבנה, מְלַבְּשׁוֹת בְּהִשָּׁנָת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְשִׁיג בְּפֶרְדִּים – פשט,
 49 רמו, דרוש, סוד, כְּפִי יְכַלֵּת הַשָּׁנָה – כל אחד לפי כוח השגתו,
 50 אחד משיג יותר ואחד פחות, וְשָׂרֵשׁ נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה; – מה להבין,
 51 שכן, יש לפעמים אשר אחד

52 יש לו, מצד שורש נשמתו,
 53 שייכות לחלק ה"פשט"
 54 שבתורה, ומסוגל, לכן,
 55 להבין ענינים בתורה שיש
 56 להם שייכות ל"פשט", ויש
 57 אשר מצד שורש נשמתו
 58 הוא מסוגל יותר להבין את
 59 חלק ה"רמו", ה"דרוש" או
 60 ה"סוד" שבתורה. הרי
 61 כשאדם מבין בתורה עד
 62 כמה ששכלו יכול להשיג,
 63 מלובשות או החב"ד
 64 שבנפשו ב"מחשבה" והשגה
 65 של תורה. וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן
 66 יִרְאָה וְאַהֲבָה וְעִנְיָהוּן
 67 וְתוֹלְדוּתֵיהֶן – מְלַבְּשׁוֹת
 68 פְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה
 69 וּבְדַבְרֵהוּ, שֶׁהוּא תִלְמוּד
 70 תּוֹרָה שֶׁבִּנְגַד בְּלִיָּו. – מה

71 שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל שבנפש,
 72 במחשבה – אינו דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאליו, שהשכל
 73 משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה שנאמר
 74 כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, על-ידי מעשה או דיבור
 75 של תורה – דורש ביאור: איזה קשר יש בין מדות אהבה ויראה, שהן
 76 רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של המדות הוא הרי בלב – כיצד,
 77 איפוא, מתלבשות המדות ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו
 78 הנחת תפילין ביד), או ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד התורה בכוח
 79 הדיבור)? על כך הוא מסביר בשלימות קיום המצוות, כלומר,
 80 שהמצוות תיעשנה בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות-נשמתית –
 81 זה בא דוקא מיראה ואהבה: כִּי הָאֱהָבָה הִיא שָׂרֵשׁ כָּל רַמ"ח –
 82 (248), מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשָׁכוֹת, וְיִבְלָעֶדָה אֵין לָהֶן קִיּוֹם
 83 אֲמַתִּי, – באם חסרה האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי של
 84 המצוות, כִּי הַמְקַוֵּיָן בְּאֲמַת הוּא הָאוֹהֵב אֵת שֵׁם ה' וְחַפֵּץ
 85 לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאֲמַת, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאֲמַת, כִּי אִם קִיּוֹם
 86 רַמ"ח פְּקוּדֵיָו, – 248 מצוות-העשה, שֶׁהֵם רַמ"ח אֲבָרֵי דְמִלְכָא
 87 – אברי המלך, כְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִקּוּם אַחֵר; – כמו, למשל,
 88 באבריו של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח מסויים של הנפש
 89 המתלבש באותו אבר: העינים הן כלי לכוח הראיה, האזנים – לכוח
 90 השמיעה, וכו' – כך גם כל מצוה משמשת כלי לפרט מסויים ברצונו
 91 של הקב"ה, הרצון העליון, המתלבש באותה מצוה. כי כל מצוה
 92 מייצגת את רצונו של הקב"ה לעשותה ואיך לעשותה – ממילא מובן

1 וְעוֹד יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים, – שלשה כלי שרת
 2 וביצוע המשמשים את הנפש כמו "לבוש", בגד, שאפשר ללבשו
 3 ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה כוחות
 4 אלה – היא מלובשת בהם, וכשאין היא משתמשת בהם – היא
 5 מופשטת מהם. וכשם

6 שהבגדים בהם לבוש האדם,
 7 מבליטים את יופיו וחשיבותו
 8 של האדם – כן גם כשהנפש
 9 משתמשת בכוחות
 10 "לבושים" האמורים – באים
 11 על-ידי-כך לידי ביטוי השכל
 12 או רגשות הנפש, שֶׁהֵם
 13 מְחַשְׁבָּה דְבוֹר וּמַעֲשֵׂה שָׁל
 14 תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה;
 15 שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם מְקַיֵּם בְּמַעֲשֵׂה
 16 כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, –
 17 בשעה שהוא מניח תפילין
 18 או מקיים מצוות ציצית
 19 וכדומה, וּבְדַבְרֵהוּ הוּא
 20 עוֹסֵק בְּפִרוּשׁ כָּל תְּרִי"ג
 21 מִצְוֹת וְהַלְבוּתֵיהֶן, –
 22 דיבורו שקוע בלימוד
 23 התורה, שהיא פירושו של
 24 המצוות, ולמשל: מסכת

25 ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני ברכות; מסכת שבת – בה
 26 מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו', וּבְמַחְשְׁבָה הוּא מְשִׁיג כָּל מַה
 27 שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׁיג בְּפֶרְדִּים הַתּוֹרָה – אִז, הָרִי בְּלִלּוֹת תְּרִי"ג
 28 אֲבָרֵי נִפְשׁוֹ מְלַבְּשִׁים בְּתְרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה; – שכן, כשם שישנן
 29 שש מאות ושלש עשרה (תרי"ג) מצוות בתורה, הנחלקות לשני
 30 סוגים: מאתיים ארבעים ושמונה – מצוות-עשה, ושלש מאות ששים
 31 וחמש מצוות-לא-תעשה, וכנגדן ישנם, בגוף האדם, מאתיים ארבעים
 32 ושמונה אברים, ושלש מאות ששים וחמשה גידים, שהם ביחד תרי"ג
 33 (613) – כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלשה עשר
 34 "אברים" רוחניים-נשמתיים, כל אבר כנגד מצוה מסויימת. וכשהנפש
 35 מקיפה, באמצעות שלשת לבושיה (מחשבה, דיבור ומעשה) כל
 36 תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג
 37 המצוות – כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית
 38 (משום כך מדייק ומדגיש רבנו חזקן את המלה "כל": "כל מצות
 39 מעשיות", "בפירוש כל תרי"ג מצות התורה", "כל מה שאפשר לו
 40 להשיג" – שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג
 41 המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה
 42 בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי,
 43 שעל-ידי קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה, לבושה הנפש
 44 כולה בכל תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא הסבר מפורט על כל
 45 לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש בו: וּבְפְרָטוֹת, – איזה חלק
 46 מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה בדיבור וכו': בְּחִינַת הַקְּמָה

1 שעלידי קיום המצוות, שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה,
2 מתאחדים עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה להקב"ה,
3 מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיותן" של המצוות, היא השורש
4 וכוח החיות לקיומן של רמ"ח מצוות העשה בשלימותן המלאה.

5 שכן, כשהוא מקיים את
6 המצוות כתוצאה מאהבתו
7 להקב"ה ומרצונו להידבק
8 אליו, נעשה אז קיום
9 המצוות בחיות ובעונג –
10 בשלימות; כמי שעושה דבר
11 לידידו מתוך אהבתו אליו,
12 הרי זה נעשה בחיות ובעונג.
13 וְהִירָאָה הַיָּהּ שֶׁרֶשׁ לְשֵׁם"ה
14 לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי יֵרָא לְמֹרֵד

15 בְּמִלְךָ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשִׁי-בְּרוּךְ-הוּא, – שציווה שלא לעשות
16 אותה עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא פחד מחומרת הצו
17 שלא לעבור אותה עבירה. או יִרָאָה פְּנִימִית מִזֶּה, שְׁמֵתְבוּשָׁשׁ
18 מִגְדֻלְתּוֹ, לְמִרְוֵת עֵינָיו כְּבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת הֶרַע בְּעֵינָיו, כֹּל תּוֹעֵבֶת
19 ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, הֵם הַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא אַחְרָא, אֲשֶׁר יִנְיָקְתָם
20 מֵהָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, וְאֵחִיוֹתָם כּוֹ הוּא בְּשֵׁם"ה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.
21 – כשאדם עובר על "לא-תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות
22 מכך ה"קליפות" ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של
23 הקדושה – יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא אחרא מכסות על

אלקות ועל קדושה והקב"ה שונא אותן – נזהר היהודי ומתבייש
מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא לתת להן חיות. הרי,
ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא-תעשה": הפחד מהקב"ה
מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי מלהיכשל בעבירות. מכל
האמור מובנת שייכותן של

יראה ואהבה לקיום
המצוות; ואיך המדות
מהוות שורש וחיות
המתלבשות בקיום המצוות
במעשה או בדיבור. עד כאן
הסביר רבנו הזקן, שלכל
נפש אלקית – שלשה
לבושים בהם היא מתלבשת:
מחשבה, דיבור ומעשה של

תורה ומצוות. כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר שאם כי מחשבה,
דיבור ומעשה, נקראים "לבושים" בלבד לנפש האלקית, וכרגיל
הלבוש נחות במעלה מן הדבר שהוא משמש לו לבוש – הרי ביחס
ללבושים אלה (מחשבה, דיבור ומעשה) שונה הדבר והם גבוהים
במדריגתם מן הנפש עצמה; וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה –
היא חושבת ומדברת בתורה ומקיימת מצוות – מתעלית הנפש
למדריגה נעלה יותר. שכן, תורה ומצוות הן דבר אחד עם הקב"ה,
ולכן על-ידי לבושים אלה של תורה ומצוות – מתאחד יהודי בקב"ה.
וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:

יום רביעי כ"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ת, והנה שלשה... עד עמ' 16, ומתלבשת בהן.

אחד. כי הוא היודע והוא המדע וכו', כמו שנתבאר לעיל:
בשם הרמב"ם. – כל האספקטים השונים של ההבנה האנושית, הם
לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד – זה הכל הקב"ה עצמו. מכאן,
שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא דבר (עצם) אחד עם הקב"ה
עצמו, וכשיהודי מבין

ומתאחד עם חכמתו והבנתו
של הקב"ה, הוא ממילא
מתאחד עם הקב"ה עצמו.
מובן, הרי, שלבושי
המחשבה והדיבור בתורה
ובקיום המצוות, כיון שהם
מאוחדים עם הקב"ה, הרי
הם למעלה במדריגה
מהנפש עצמה. ברם,
שאלת השאלה: כיצד אנו

אומרים שעלידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של
הקב"ה – בשעה שחכמתו של הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא
למעלה באיך-ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? – וכך מסביר
ה"תניא" את הדברים? וְאֵף דִּתְקַדְוֵי-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא אֵינן

וְהֵנָּה, שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ מֵהַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אֵף שֶׁנִּקְרָאִים
לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, – והלבוש הוא, כרגיל, למטה
במדריגה מהאדם הלוש את הלוש, עם כל זה, גְּבַהָה וְגִדְלָה
מְעַלְתָּם – של לבושי התורה והמצוות, לְאֵין קִין וְסוּף עַל מְעַלְתָּ

נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה עֲצָמוֹ,
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהר"ך
דְּאוּרִיתָא וְקִדְוֵי-בְּרוּךְ
הוּא כְּלָא חַד, – כמו
שכתוב ב"זוהר" שהתורה
והקב"ה הם דבר אחד,
פְּרוּשׁ: דְּאוּרִיתָא, הוּא
חֲכֵמְתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ-הוּא, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא כְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ –
כְּלָא חַד, – כלומר, כיצד

התורה היא דבר אחד עם הקב"ה? – מפני שתורה, שהיא חכמתו
ורצונו של הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של
הקב"ה. ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור,
מייצג את רצונו של הקב"ה, והקב"ה בכבודו ובעצמו – הם דבר

של הקב"ה, על-ידי מעשה, דיבור ומחשבה, ועל ידי זה תתלבש
 בכל עשר בחינותיה בשלשה לבושים אלו. – על-ידי לימוד
 התורה וקיום המצוות תתלבש הנשמה, הנפש והרוח, בכל עשר
 בחינותיהן ושלושת לבושיהן: מחשבה, דיבור ומעשה. מכאן,
 שלוש לבושי הנשמה:
 מחשבה, דיבור ומעשה
 בתורה ומצוות, הם למעלה
 בהרבה מהנשמה עצמה,
 והם מביאים להתעלות
 הנשמה בכך שהיא
 מתאחדת, על-ידם, בחכמתו
 ורצונו של הקב"ה, ועל-ידי
 כך בהקב"ה עצמו. ולכן
 נמשלה התורה למים⁸, –
 כי מה מים יורדים ממקום
 גבוה למקום נמוך – טבע
 המים שהם עצמם זורמים
 ממקום גבוה למקום נמוך,
 לא כמו שהדבר הוא
 ב"אור", שהאור המאיר הוא
 הארה בלבד ממקורו, או
 כמו שהדבר הוא בהשפעת
 השכל שהרב משפיע
 לתלמידו, הרי הארה בלבד
 משכלו של הרב נמסרת

לתלמיד ולא עצם השכל כמו שהוא אצל הרב. ואילו במים, אנו
 רואים, שאותם המים עצמם שהיו במקום גבוה, הם הם יורדים
 למקום נמוך, וכמשל זה ביחס למים, כך התורה ירדה ממקום
 גבוה, – מאותה מדריגה נעלית שם היתה, שהיא – התורה
 עצמה, רצונו וחכמתו יתברך, ואוריתא וקדשא ברך-יהוא
 בלא תה, – התורה והקב"ה הם דבר אחד, ולית מחשבה תפיסא
 ביה כלל. – אין שום מחשבה יכולה "לתפוס" אותו כלל. וכאשר
 התורה היא במדריגה נעלה כזו – אין מחשבה שתוכל להשיג אותה.
 ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות, ממדרגה למדרגה,
 בהשתלשלות העולמות, – כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות
 סדר של מדריגות, מעליון לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות
 בשרשרת, עד לעולם הגשמי התחתון ביותר – והתורה עברה ונסעה
 דרך כל המדרגות האלו שבעולמות, עד שנתלבשה בדרגים
 גשמיים וענייני עולם הזה, – שהוא עולם גשמי וחומרי, שהן רב
 מצות התורה בכלם והלכותיהן, – שכן, כמעט כל מצוות התורה,
 מלבושות בענינים גשמיים, כמו מצות ציצית – בצמר גשמי, מצות
 תפילין – בקלף גשמי, לולב וארבעה מינים – בצומח גשמי וכו', כך
 גם רוב ההלכות והדינים במצוות ה"רוחניות", המופשטות, עוסקים
 בענינים גשמיים, כמו "מצות ואהבת לרעך כמוך, שההלכה היא
 שצריך להטיבו בנכסים בפרנסתו וכו'" (לשון כ"ק רבינו) – כלומר,
 עצם מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא רוחנית, שכן, אהבה היא מדה

סוף⁴, ולגדלתו אין חקר, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל⁵, –
 שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, וכן
 ברצונו וחקמתו, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את
 רצונו וחכמתו של הקב"ה, בדרגתיב: "אין חקר לתבונתו"⁶, – ואין
 ביכולת שום חקירה להגיע
 להבנתו של הקב"ה, ובתיב:
 "החקר אלוה תמצא"⁷,
 ותיב: "כי לא מחשבותי
 מחשבותיכם"⁸ – ממילא
 אין ביכולת מחשבות
 ורעיונות אנושיים להשיג
 את מחשבותיו של הקב"ה –
 כיצד איפוא, אומרים כאן,
 שעל-ידי הבנת התורה
 מבינים את חכמתו ורצונו
 של הקב"ה, שהם למעלה
 לגמרי מהשכל האנושי?
 מסביר ה"תניא" להלן, שאם
 כי חכמתו ורצונו של הקב"ה
 הם, אכן, למעלה לגמרי
 מההבנה האנושית, עצמם,
 אבל, הקב"ה את רצונו
 וחכמתו, "הורידם" והלבישם
 בענינים גשמיים של תורה
 ומצוות – וזאת כדי שהשכל

האנושי יוכל על-ידי-כך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. הנה על זה
 אמרו: – חכמינו זכרונם לברכה, "במקום שאתה מוצא גדלתו
 של הקדוש-ברוך-הוא, שם אתה מוצא ענותנותו"⁹, – על-ידי
 "עניונו" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו להתקשר
 בגדולתו של הקב"ה, וצמצם הקדוש-ברוך-הוא רצונו וחקמתו
 בתרין מצות התורה ובהלכותיהן, – בכל מצוה ישנו רצונו של
 הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל הלכה של תורה ישנם חכמתו
 ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה (חכמתו), ופסק הדין (רצונו).
 ובצדו איתיות תנ"ך, – במלים ובאותיות התנ"ך ישנם רצונו
 וחכמתו של הקב"ה. ולכן, כשיהודי אומר מילים ואותיות התנ"ך,
 כשהוא אומר תהלים או פסוקי תנ"ך, גם כשאינו מבין את הרעיון
 הגלום באותן אותיות – הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן,
 באותיות עצמן ובצירופן למילים, גלומה קדושה – חכמתו ורצונו
 של הקב"ה, ודרשותיהן שבאגדות ופירושי חכמינו ז"ל, – שעל
 המילים ואותיות התנ"ך, ככולן צמצם והלביש הקב"ה את רצונו
 וחכמתו, בכדי ששכל הנשמה או רוח ונפש שפגוף האדם תוכל
 להשיגן בדרגתה, – כדי שכל נשמה, לאו דוקא מדריגת הנשמה
 שהיא הנעלית בין שלשת הבחינות: נפש, רוח ונשמה, אלא גם רוח
 או נפש שבגוף האדם, תוכלנה להשיג את חכמתו ורצונו של הקב"ה
 בדעתה ובהבנתה, ולקיים כל מה שאפשר לקיים מהן במעשה
 דיבור ומחשבה, – ולקיים את התורה והמצוות שהן חכמתו ורצונו

ליקוטי אמרים

אין סוף ולגדולתו אין חקר ולית מחשבה תפיסא ביה
 כלל וכן ברצונו וחכמתו כדכתיב אין חקר לתבונתו
 וכת' החקר אלוה תמצא ותיב כי לא מחשבותי
 מחשבותיכם הנה על זה אמרו במקום שאתה מוצא
 גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו וצמצם
 הקב"ה רצונו וחכמתו בתרין מצות התורה ובהלכותיהן
 ובצדו איתיות תנ"ך ודרשותיהן שבאגדות ומדרשי
 חכמינו ז"ל בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף
 האדם תוכל להשיג בדעתה ולקיים כל מה שאפשר
 לקיים מהן במעשה דיבור ומחשבה וע"י זה תתלבש
 בכל עשר בחינותיה בשלשה לבושים אלו. ולכן
 נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה
 למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום כבוד שהיא
 רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא
 כולא חד ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נסעה
 וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות
 העולמות עד שנתלבשה בדרגים גשמיים וענייני עולם
 הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן ובצדו

- 1 רגשית מופשטת, ואילו הלכותיה של מצוה זו מתבטאות בענינים
 2 גשמיים: להטיב עם הזולת פשוט בגשמיות. לעזור לו בפרנסה וכו'.
 3 הרי, שגם רובן של המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות בענינים
 4 גשמיים, ובהן מלובשות
 5 חכמתו ורצונו של הקב"ה –
 6 וכך הן גם כן לבושות, 1
 7 וכצדופי אותיות גשמיות 2
 8 בדיו על תפוח, עשרים 3
 9 וארבעה ספרים שבתורה 4
 10 נביאים וכתובים, –
 11 באותיות-הדיו עצמן ישנה קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכל
 12 זה, כרי שתהא כל מחשבה תפיסא ביה, – כדי שהמחשבה

ליקוטי אמרים

אותיות גשמיות בדיו על הספר עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן

יום חמישי כ"ט כסלו
 מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 16, ומאחר שהתורה... עד עמ' 18, צד ופנה.

- 25 ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר פתינות הנפש
 26 וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה – כל שש מאות ושלשה
 27 עשר "אברי" הנפש, מהכוחות הנעלים ביותר שבנפש עד למדריגה
 28 התחתונה ביותר שבנפש, הרי בלה צורה בצדור החיים את ה"
 29 ממש, ואור ה' ממש
 30 מקיפה ומלבישה מראשה
 31 ועד רגלה, כמו שבתוב: 5
 32 "צורי אחסה בו"¹², – דבר 6
 33 שמגין על האדם, הרי הוא 7
 34 מקיף אותו מכל צדדיו, 8
 35 וכתוב: "כצנה רצון 9
 36 תעטרנו"¹³, שהוא רצון 10
 37 וחכמתו יתברך המלבישים 11
 38 בתורתו ומצותיה. – 12
 39 הוסבר הרי, שאם כי רצונו 13
 40 וחכמתו של הקב"ה הם 14
 41 למעלה לגמרי מההבנה 15
 42 האנושית, הם "ירדו" 16
 43 והתלבשו בתורה ומצוות 17
 44 כפי שהן מתבטאות בענינים 18
 45 גשמיים, כדי שעל-ידן יוכל 19
 46 האדם להתקשר ולהתאחד 20
 47 עם הקב"ה ממש.

ליקוטי אמרים

ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחי' הנפש וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה הרי כולה צורה בצדור החיים את ה' ממש ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה כמו"ש צורי אחסה בו וכתוב כצנה רצון תעטרנו שהוא רצונו וחכמתו יתברך המלובשים בתורתו ומצותיה. ולכן אמרו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא כי עולם הבא הוא שנהנין מזיו השכינה שהוא תענוג ההשגה ואי אפשר לשום נברא אפי' מהעליונים להשיג כי אם איזו הארה מאור ה' ולכן נקרא בשם זיו השכינה אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו לית מחשבה תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה אזי היא תפיסא בהן*)
 ואף שהתורה נתלכשה בדברים תחתונים גשמיים הרי זה

- התענוג האמיתי הוא כשמבינים את הדבר, ואי אפשר לשום נברא, אפלו מהעליונים, להשיג, – גם הנבראים הרוחניים שבעולמות העליונים, כמלאכים ונשמות, אין באפשרותם להבין, כי אם איזו הארה מאור ה', – רק הארה בלבד מאור ה', ולכן נקרא בשם "זיו השכינה"; – כי אין זו אלא הארה מהשכינה, אבל הקדושי כבודו ובעצמו – לית מחשבה תפיסא ביה כלל, כי אם כאשר – נפשו של יהודי, תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה, אזי היא תפיסא ביה ומתלבשת בתורה ומצותיה, כמו"ש, דאורייתא וקדשא-בריך הוא בלא חד. – "תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, אז היא "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, שכן, תורה והקב"ה הם דבר אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל חיי העולם-הבא. שכן, בעולם-הבא משיגה ומבינה הנשמה הארה אלקית בלבד, ואילו על-ידי תשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. ואף שהתורה נתלכשה בדברים תחתונים גשמיים – לכאורה קשה: כיוון שהתורה התלכשה, כאמור, בדברים גשמיים, משיג, הרי, האדם בשכלו רק את הענינים הגשמיים בהם מלובשת התורה, ולא את עצם חכמתו

(* ככ"י ליתא חיבת בהן

- 48 ולכן אמרו: – חכמינו ז"ל:
 49 "יפה שעה אחת בתשובה
 50 ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא"¹⁴, – שכן,
 51 לכאורה, כיצד אפשרי הדבר שרגע אחד בתשובה ומעשים טובים
 52 בעולם-הזה, יהיה יפה יותר מאשר כל חיי העולם-הבא? – כי עולם
 53 הבא הוא שנהנין מזיו השכינה¹⁵, – נשמות יושבות בעולם-הבא
 54 ונהנות מזיו השכינה, שהוא תענוג ההשגה, – האלקית. שכן,

47 שיכולה "לתפוס" בקב"ה, הרי עלידי תורה הוא "תופס" ברצונו וחכמתו של
 48 הקב"ה, שהם דבר אחד עם הקב"ה. רבנו הזקן יסביר, בפרק החמישי, שבשכל
 49 התורה, לא זו בלבד שהשכל האנושי מקיף את ה"מושכל" (הענין אותו הוא
 50 מבין), אלא שגם ה"מושכל" מקיף את שכלו של הלומד. בעיקרו של דבר, בא

51 כאן רבנו הזקן להסביר מעלתה
 52 של תורה לגבי מצוות:

53 במצוות קיים רק הענין שרצונו
 54 של הקב"ה מקיף את האדם
 55 המקיים את המצוה, ואילו
 56 בתורה קיימת המעלה, שבנוסף
 57 למה שאנו אומרים לגבי מצוות,
 58 מקיף שכלו של האדם את רצונו
 59 וחכמתו של הקב"ה בשעה שהוא
 60 מבין ענין בתורה.

61 וְלִתְּפִיטָא בְּאוּר, בְּאֵר
 62 הַיֵּטֵב - להסביר ביתר
 63 הרחבה, לְשׁוֹן "תְּפִיטָא"
 64 שְׂאֵמֵר אֵלֵיהּ: - הביטוי
 65 "תְּפִיטָא" שאמר אליהו
 66 (במאמרו המפורסם "פתח
 67 אליהו"): "לִית מְחַשְׁבָּה
 68 תְּפִיטָא בְּךָ כו'" - אין

69 מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. כשהוא רוצה לציין שאין שום
 70 מחשבה יכולה להבין את הקב"ה, הוא משתמש בביטוי "תְּפִיטָא",
 71 שאין שום מחשבה יכולה "לתפוס" בקב"ה. בהקשר לכך כבר
 72 הזכרנו, שלמרות זאת אפשר לתפוס בקב"ה עלידי תורה שהיא
 73 דבר אחד עם הקב"ה עצמו. עלינו, איפוא, להבין היטב הביטוי
 74 "תְּפִיטָא", שאף מחשבה אינה יכולה "לתפוס" בקב"ה, ועלידייך
 75 נבין גם כיצד עלידי תורה אפשר לתפוס בו. הַנְּהָה, כָּל שְׂכָל
 76 בְּשִׂמְשִׁיבִיל וּמְשִׁיגוּ בְּשִׂבְלוֹ אִיזוּ מְשִׁבֵּל, - ענין שכלי, הַרְי הַשְּׂכָל
 77 תּוֹפֵס אֵת הַמְּשִׁבֵּל וּמְקִיפוֹ בְּשִׂבְלוֹ, - כמי שמחזיק בידו דבר
 78 מסויים, הרי ידו מקיפה את הדבר. כך גם ביחס להבנה שכלית,
 79 הדבר שהוא מבין, נמצא בתוך שכלו, ושכלו מקיף את הדבר,
 80 וְהַמְּשִׁבֵּל - הדבר שהוא מבין, נִתְּפָס וּמְקִיף וּמְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַשְּׂכָל
 81 שְׂהַשִּׁיגוֹ וְהַשְּׂבִילוֹ, - עד כאן הסביר רבנו הזקן, שהשכל האנושי
 82 "תופס" ב"מושכל" שהוא מבין - דבר זה יכול להיות רק אחרי שהוא
 83 מבין היטב את הדבר, כלשון ה"תניא": "שהשיגו והשכילו". מכאן
 84 ואילך יסביר ענין נוסף בהבנה השכלית: וְגַם הַשְּׂכָל מְלַבֵּשׁ בְּמְשִׁבֵּל
 85 - כלומר, הדבר שהוא מבין, מקיף את השכל שהוא לומד, וזאת,
 86 בְּשַׁעַה שְׂמִשְׁיגוֹ וְתוֹפֵסוֹ בְּשִׂבְלוֹ; - כשהוא שקוע בענין להבינו
 87 לכל פרטיו, עוד לפני שהוא מבינו לאשורו, שאז הדבר שהוא לומד
 88 הוא למעלה עדיין מהבנתו, והוא מקיף את שכלו. הרי שביחס
 89 להבנת מושג שכלי ישנם שני ענינים: השכל מקיף את ה"מושכל",
 90 ה"מושכל" מלביש את השכל, הַרְי הַשְּׂכָל מְלַבֵּשׁ: בְּשִׂבְלוֹ מְבִינֵן וּמְשִׁיגוֹ
 91 אִיזוֹ הַלְבָּה מְשִׁנָּה אוּ בְּנִמְרָא לְאִשּׁוּרָה עַל בּוֹרִיָּה - כלומר,
 92 כשהוא משקיע היטב את שכלו באותה הלכה, הַרְי שְׂכָלוֹ תּוֹפֵס

1 ורצונו של הקב"ה? - התשובה על כך היא: הַרְי זֶה בְּמַחְבֵּק אֵת
 2 הַמְּלֵךְ הַרְי מְשִׁל, שְׂאִין הַפְּרִשׁ - אין כל הבדל, בְּמַעֲלַת
 3 הַתְּקַרְבּוּתוֹ וְדְבֻקּוֹתוֹ בְּמֵלֶךְ, בֵּין מְחַבְּקוֹ בְּשִׂבְלוֹ - המלך,
 4 לְבוֹשׁ לְבוֹשׁ אֶחָד בֵּין שְׂהוּא לְבוֹשׁ בְּמָה לְבוֹשִׁים, מֵאַחַר שְׁנוֹף
 5 הַמְּלֵךְ בְּתוֹכָם; - כך גם
 6 כששכלו של אדם משיג

7 "שכל" התורה, אף שרצונו
 8 וחכמתו של הקב"ה
 9 מלובשים כאן בלבושים של
 10 ענינים גשמיים, הוא "תופס"
 11 כביכול, עלידייך, את
 12 המלך, את הקב"ה עצמו.
 13 כך גם מובן מהמשל, מעלה
 14 נוספת בהבנת התורה: שכלו
 15 של האדם מוקף אז
 16 מחכמתו ורצונו יתברך
 17 שבתורה (כמו שיתבאר
 18 בפרק החמישי), כלפי זה
 19 אומר ה"תניא" להלן: וְכֵן
 20 אֵם הַמְּלֵךְ מְחַבְּקוֹ בּוֹרִיעוֹ,
 21 גַּם שְׂהִיא מְלַבֵּשֶׁת תּוֹךְ
 22 מְלַבֵּוּשִׁיו, - ומביא ראיה

23 לכך, שעלידי תורה "המלך מחבקו": בְּמֹו שְׂכָתוֹב: "וְיִמִּינוּ - של
 24 הקב"ה, תְּחַבְּקֵנִי"¹⁶, שְׂהִיא הַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִיָּמִין, - התורה
 25 נקראת "ימינו" של הקב"ה, כי היא ניתנה מ"ידו הימנית" של
 26 הקב"ה, שְׂהִיא בְּחִינַת חֶסֶד וְיָמִים; - מבואר בתורת הקבלה,
 27 ש"ימין" רומז על חסד ועל מים (כפי שהוסבר לעיל, שהתורה
 28 נמשלה למים), ו"שמאל" - על גבורה ועל אש. מהפסוק האמור
 29 אנו רואים, שבתורה ישנו גם-כן הענין השני - מה ש"המלך
 30 מחבקו", המלך מקיף אותו בזרועו, ששכל התורה שהוא רצונו
 31 וחכמתו של הקב"ה (ודבר אחד עם הקב"ה) - מקיף את היהודי
 32 הלומד תורה. כך שבלימוד תורה ישנה מעלה כפולה: הבנתו של
 33 האדם מקיפה ומוקפת בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה מיוחדת
 34 נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו שיתבאר
 35 בפרק החמישי.

36 פֶּרֶק ה. בסוף הפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שכשיהודי לומד תורה, הרי
 37 זה כאילו הוא מקיף ומחבק את המלך. כלומר: הוא ושכלו מקיפים את הקב"ה
 38 ורצונו וחכמתו, שהם דבר אחד עם הקב"ה עצמו. מצד שני - גם המלך,
 39 הקב"ה ורצונו וחכמתו, מקיפים ומחבקים את היהודי בשעת לימודו תורה.
 40 החלק הראשון של הענין - מובן ומוסבר לנו, שכן, כשיהודי לומד תורה
 41 ומשיג בשכלו את הענין בתורה שהוא לומד - הוא מקיף בשכלו את רצונו
 42 וחכמתו של הקב"ה, ואילו החלק השני שבענין - שרצונו וחכמתו של הקב"ה
 43 מקיפים את היהודי בשעת לימודו תורה - דורש ביאור והסבר.
 44 בפרק החמישי שלפנינו, יסביר רבנו הזקן בהרחבה, את הביטוי "תְּפִיטָא"
 45 שבמאמר "פתח אליהו", בו נאמר ש"לית מחשבה תְּפִיטָא בך" - אין מחשבה
 46 שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. על כך כבר למדנו, שלמרות שאין שום מחשבה

1 ומקיף אותה, – את ההלכה, וְגַם שְׂכָלוּ מְלֻבֵּשׁ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.
 2 – כשהוא מתייגע להבין את ההלכה. המשל שהשתמש בו, הוא,
 3 אכן, הנמשל עצמו: וְהִנֵּה, הִלְכָה זֹה, הִיא חֲכָמְתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל
 4 הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, – כמו שהזכרנו בפרק הרביעי, ששכל ההלכה
 5 הוא חכמתו של הקב"ה,
 6 ופסק ההלכה – רצונו של
 7 הקב"ה, כך רצה הקב"ה
 8 שיהיה הדין: שְׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ, 1
 9 שְׂכָשְׂמֵעוֹן רְאוּבֵן כִּד וְכָד 2
 10 הִדָּה מִשָּׁל וְשִׁמְעוֹן כִּד וְכָד 3
 11 - יְהִי הַפֶּסֶק בִּינֵיהֶם כִּד 4
 12 וְכָד. וְאִם אִם - אף שיתכן 5
 13 הדבר, כי לא היה ולא 6
 14 יהיה הדבר הזה לעולם, 7
 15 לְבֹא לְמִשְׁפַּט עַל מַצְנֵת 8
 16 וְהַבִּיעוֹת אֵלָיו, - הרי, אם 9
 17 כל ענין התורה הוא רק
 18 "לידע את המעשה אשר
 19 יעשוק", כדי לדעת כיצד
 20 לקיים את המצוות – ובנידון
 21 דידי: לדעת איך לפסוק את
 22 הדין כשדבר כזה יארע –
 23 ואם כן, אין כל תועלת,
 24 לכאורה, בידיעת ההלכה בקשר לדין־תורה שלא היה ושלא יהיה.
 25 אך, האמת היא לא כך, אלא, עצם ידיעת והבנת הלכה הוא תכלית
 26 בשלעצמו, שכן, בהבנת ההלכה הוא מבין את רצונו וחכמתו של
 27 הקב"ה – וכך הוא אומר: מְכַל מְקוֹם, מֵאַחַר שֶׁכָּד עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ
 28 וְחֲכָמְתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂאִם יִמְעֶן זֶה כִּד וְזֶה כָּד, יְהִי
 29 הַפֶּסֶק כִּד, הִרִי בְּשֹׂאֲדָם יוֹדֵעַ וּמְשִׁיג בְּשִׂכְלוֹ פֶּסֶק זֶה הִלְכָה
 30 הָעֲרוּכָה בְּמִשְׁנֵה אוֹ גְמָרָא אוֹ פּוֹסְקִים - שונה הדבר כשהוא יודע

ליקוטי אמרים

שכלו מלובש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו מכל מקום מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה שאם יטעון זה כך וזה כך יהיה הפסק כך הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו, או נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה.

31 את פסק הדין מחוקים אחרים, שלא מן התורה, אף שאפשרי הדבר
 32 שגם באותם חוקים אחרים נפסק, באותו מקרה, אותו פסק דין כמו
 33 שהוא, להבדיל, בתורה – אין זה, אבל, רצונו וחכמתו של הקב"ה,
 34 אלא ידיעה והבנה אנושית. ואילו כשהוא שואב את ידיעותיו מן
 35 התורה: הִרִי זֶה מְשִׁיג
 36 וְתוֹפֵס וּמְקִיף בְּשִׂכְלוֹ
 37 רִצּוֹנוֹ וְחֲכָמְתוֹ שֶׁל
 38 הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, דְּלִית
 39 מְחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּיהּ וְלֹא
 40 בְּרִצּוֹנוֹ וְחֲכָמְתוֹ, - בלי
 41 תורה, אין מחשבה שתוכל
 42 "לתפוס" בקב"ה ולא ברצונו
 43 וחכמתו, כִּי אִם
 44 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹתָם - של רצונו
 45 וחכמתו של הקב"ה,
 46 בְּהִלְבוֹת הָעֲרוּכוֹת לְפָנֵינוּ,
 47 - זהו חלקו הראשון של
 48 הענין, שכשהוא מבין הלכה,
 49 הוא מקיף בשכלו את רצונו
 50 וחכמתו של הקב"ה. ענין
 51 נוסף קיים כאן: וְגַם שְׂכָלוּ
 52 מְלֻבֵּשׁ בָּהֶם. - שכלו
 53 מלובש ברצונו ובחכמתו של
 54 הקב"ה, כלומר, רצונו וחכמתו של הקב"ה מקיפים את שכלו. והוא
 55 יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו, ולא בערכו נמצא כָּלֵל
 56 בְּגִשְׁמִיּוֹת, - ששני דברים שאין ערוך ביניהם, יתייחדו באיחוד כזה,
 57 להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה. – כמו שהדבר
 58 בהבנת תורה, בה מתאחד שכלו של האדם עם שכל התורה – שהוא
 59 רצונו וחכמתו של הקב"ה – לכל צדדיו, ששכל האדם מקיף את
 60 שכל התורה, ושכל התורה מקיף את שכל האדם.

יום שישי א' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 18, וזאת מעלה... עד עמ' 7, בפרע"ח]:

70 תורה קיימת מצות הבנת התורה ומצות הדיבור בתורה: מצות
 71 הדיבור בתורה, בפה, מקיימים כשאומרים פסוקי התנ"ך גם אם לא
 72 מבינים פירוש המלים
 73 ומושגן. ואילו המעלה
 74 הגדולה שבמצות הבנת
 75 התורה, אינה קיימת בשום
 76 מצוה אחרת, גם בזו של
 77 דיבור בתורה, כִּי עַל יְדֵי כָּל
 78 הַמְצָוֹת שֶׁבְּדַבָּר וּמַעֲשֵׂה -

61 וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת
 62 התורה והשגתה על כל המצות מעשיות, – המעלה שבידיעת
 63 והשגת התורה לגבי כל
 64 המצוות המתבצעות על-ידי
 65 עשייה, וְאִפְלוּ עַל מְצוֹת 15
 66 התלויות בדבור, וְאִפְלוּ 16
 67 עַל מְצוֹת תְּלִמּוּד תוֹרָה 17
 68 שֶׁבְּדַבָּר. - כמו שנוכר 18
 69 בפרק הקודם, שבלימוד 19

ליקוטי אמרים

וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות ואפי' על מצות תלמוד שדבור כי ע"י כל המצות שבדבור ומעשה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סדר הבנת שכל - בתחלה תופס כללות הסכרא והשכל, ואז השכל מקיף את המושכל, ואח"כ מתחיל לפרט הכלל ע"י שקו"ט וכו' ואז השכל מלובש בהמושכל, וכאשר גמר זה (- כבר מבינו, כאומרנו "שהשיגו והשכילו") אז השכל מקיף את המושכל. ולהעיר ג"כ מהגהות הצ"צ (הנדפסות) על הג"ל."

בלתי מוגבל, מן ההכרח שהנשמה תצטייד ב"לבושים", שהם: 45
המצוות שאדם מקיים אותן בעולם-זה. וכאמור, שעלידי מצוה, 46
מוקפת הנפש באור אלקי כמו לבוש המקיף את הגוף; הרי זה לבוש 47
לנשמה בגן-עדן. וְהַתּוֹרָה הִיא הַמְּזוּן לְנִשְׁמוֹת שֶׁעֲסָקוּ בְעוֹלָם 48
הַזֶּה בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה, וְכֵמו 49
שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר וַיִּקְהַל דָּף 50
רַי; וְלְשִׁמָּה, הַיְנוּי פְּרִי – 51
כוונתו של הלומד היא, 52
לְקַשֵּׁר נַפְשׁוֹ לַה' עַל יְדֵי 53
הַשְׁגַת הַתּוֹרָה, אִישׁ כִּפִּי 54
שָׂבָלוּ, – עַל-יַד־יֶדֶךָ הוּא 55
מתקשר עם הקב"ה, כְּמוֹ 56
שֶׁכְּתוּב בְּ"פְרִי עֵץ חַיִּים". 57
– ה"תניא" הביא כאן מספר 58
"עץ החיים", שהתורה היא 59
מזון לנפש, והמצוות – 60
לבושים. ברם, נשאלת 61
השאלה: אם כך – הרי 62
שלתורה מעלתה היא, 63
שהיא מזון לנפש, ולמצוות 64
– מעלתן הן, שהן לבושים 65
לנפש; וכבר למדנו, 66
שלבושים ברוחניות יכולים 67
להיות למעלה במדרגיגה 68
מהדבר אותו הם מלבישים. 69
במה, איפוא, קיימת מעלתה 70
המיוחדת של תורה לגבי 71
מצוות? – זאת הוא בא 72
להבחיר בהגה"ה הבאה, 73
בהסבירו מה משמעותם של 74
מזון ולבוש במובנם הרוחני, 75
ובכך מוסבר שבתורה ישנן 76

ליקוטי אמרים

הקב"ה מלביש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה 1
ועד רגלה. ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלוּבֵשׁ 2
בחכמת ה' הנה גם חכמת ה' בקרבו מה שהשכל 3
משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפוס 4
ולהשיג מידיעת התורה איש כפי שכלו וכח ידיעתו 5
והשגתו בפרד"ם. ולפי שבידיעת התורה התורה 6
מלוּבֵשֶׁת בנפש האדם ושכלו ומוקפת בתוכם לכן 7
נקראת בשם לחם ומזון הנפש כי כמו שהלחם הגשמי 8
זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו ממש ונהפך שם 9
להיות דם ובשר כבשרו ואזי יהיה ויתקיים כך בידיעת 10
התורה והשגתה בנפש האדם שלומדה היטב בעיון 11
שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים 12
נעשה מזון לנפש וחיים בקרבה מחיי החיים אין סוף ברוך 13
הוא המלוּבֵשׁ בחכמתו ותורתו שבקרבה זו"ש ותורתך 14
בתוך מעי וכמ"ש בע"ה שער מ"ד פ"ג שלבושי הנשמות 15
בגן עדן הן המצות והתורה היא המזון לנשמות שעסקו 16
בעולם הזה בתורה לשמה וכמ"ש בזהר ויקהל דף 17
ר"י ולשמה היינו כדי לקשר נפשו לה' ע"י השגת 18
התורה איש כפי שכלו כמ"ש בפרע"ח [והמזון היא 19
בחי' אור פנימי והלבושים בחי' מקיפים ולכן אמרו 20
רו"ל שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצות לפי שהמצות 21
הן לבושים לבד והתורה היא מזון וגם לבוש לנפש 22
המשכלת שמתלבש בה בעיונה ולימודה וכל שכן 23
כשמוציא בפיו בדבור שהבל הדבור נעשה בחי' אור 24
מקיף כמ"ש בפרע"ח]: 25

שיהודי מקיים, על-ידי דיבור ועשיה, תְּקַדָּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְלַבֵּשׁ 1
אֶת הַנֶּפֶשׁ – בלבוש אלקי, ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה, 2
– מהבחינה העליונה עד לבחינה התחתונה שבנפש. ובידיעת 3
התורה – כשיהודי מבין תורה, מְלַבֵּד שֶׁהַשְּׂכַל מְלַבֵּשׁ בְּחָכְמַת ה', 4
– חכמתו של הקב"ה מקיפה 5
אותו, נוסף על כך, הֵנָּה גַם 6
חֲכָמַת ה' בְּקִרְבוֹ, – של 7
האדם המבין תורה, ששכלו 8
מקיף חכמת הו"י, ובלשון 9
ה"תניא": מָה שֶׁהַשְּׂכַל 10
מִשִּׁיג וְתוֹפֵס וּמְקִיף 11
בְּשָׂבָלוּ מֵה שֶׁאֵפְשָׁר לוֹ 12
לְתַפֵּס וְלַהֲשִׁיג מִיַּדִיעַת 13
הַתּוֹרָה, אִישׁ כִּפִּי שָׂבָלוּ 14
וּכְחַ יַדִיעֵתוֹ וְהַשְׁגָתוֹ 15
בְּפְרַד"ם. – בארבעה חלקי 16
התורה: פשט, רמז, דרוש, 17
סוד. הרי, שבידיעת והבנת 18
תורה, קיימת, בנוסף למעלה 19
שקיימת בשאר המצוות, 20
שאור הו"י מקיף את הנפש, 21
מעלה נוספת, והיא מה 22
שהנפש מקיפה את אור הו"י, 23
על-ידי ששכלו מקיף שכל 24
של תורה שהיא חכמתו 25
ורצונו של הקב"ה. וְלִפִּי 26
שֶׁבִידִיעַת הַתּוֹרָה, – 27
והבנתה, הַתּוֹרָה מְלַבֵּשֶׁת 28
בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וְשָׂבָלוּ 29
וּמְקִיפָת בְּתוֹכָם, – בנפשו 30
ובשכלו של האדם, לְכֵן 31
נִקְרָאת – הַתּוֹרָה, בְּשֵׁם 32

לָחֵם וּמְזוּן הַנֶּפֶשׁ. כִּי כְמוֹ שֶׁתִּלְחַם הַנֶּשְׁמָה זָן אֶת הַגּוֹף 33
כְּשִׁמְכֵנִסוֹ בְּתוֹכוֹ וְקִרְבוֹ מִמֶּשׁ, וְנֶהֱפַךְ שֵׁם לְהוּיּוֹת דָּם וּבִשָּׂר 34
כְּבִשָּׂר, וְאִזִּי יְהִיָה וְיִתְקַיֵּם, כִּךְ בִּידִיעַת הַתּוֹרָה וְהַשְׁגָתָהּ כְּנֶפֶשׁ 35
הָאָדָם שְׁלוֹמֶדָה הֵיטֵב בְּעִיּוֹן שָׂבָלוּ עַד שֶׁנִּתְפָּסַת בְּשָׂבָלוּ 36
וּמִתְאַחַדֶת עִמּוֹ וְהָיוּ לְאַחֲדִים – הנפש והתורה נעשות לדבר אחד, 37
ואז: נַעֲשֶׂה – הַתּוֹרָה, מְזוּן לְנֶפֶשׁ וְחַיִּים בְּקִרְבָּהּ, מֵחַיִּי חַיִּים 38
אִין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלַבֵּשׁ – האיך-סוף מלוּבֵשׁ בְּחָכְמָתוֹ 39
וְתוֹרָתוֹ שֶׁבְּקִרְבָּהּ. – בנפש היהודי הלומד ומבין תורה, וְהָיוּ 40
שֶׁכְּתוּב: "וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מְעִי", – כלומר, הַתּוֹרָה נִדְּהִית מְזוּנָה 41
הַפְּנִימִי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, וְכֵמו שֶׁכְּתוּב בְּ"עֵץ חַיִּים" שֶׁעַד מִדּ פָּרֵק ג', 42
שֶׁלְבוּשֵׁי הַנִּשְׁמוֹת כֵּן עֲדוֹן הֵן הַמְּצוּת, – כדי שהנשמה שהיא 43
מוּגַבֵּלַת, תּוּכַל לְקַבֵּל" אֵת זֵיו הַשְּׂכִינָה בְּגֵן-עֲדֵן, שֶׁהוּא אֹר אֱלֹקִי 44

יום ראשון

יום שישי

כה כסלו, א חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: והא דאמרינן . . . להתייהר כו'.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה מדליק נרות חנכה בין מנחה למעריב, ולא היה מדיק בפתח שיהיה מדרום לצפון או ממזרח למערב. "הנרות הללו" – אחר הדלקת כל הנרות. והיה יושב בסמוך להנרות חצי שעה – לכד מיום ו' ערב שבת קדש שלא היה מתעכב חצי שעה – מדיק שידלקו הנרות חמשים דקות לכל הפחות.
מנחה, גר חנכה, גר שבת.

יום שני

שבת

כו כסלו, ב חנוכה

ה'תש"ג

מברכים ראש חודש טבת. אמירת כל התהלים בהשקמה.
שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.

יום התועדות. טל ומטר. גר חנכה אחר הבדלה וקום אמירת ויתן לך. בבית הכנסת גר חנכה קדם הבדלה. ביום שבת קדש שמברכים החדש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] לבית הכנסת להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מוכן לכל, ואחר כך תפלה. מועד התועדות כפי הזמן שיגבילו מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגשמיות ורוחניות.
אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו קדיש יתום. ואם יש חיוב – יארכיט [=יום השנה לפטירה] או אכל – אומרים קדיש יתום אחר כל ספר.

יום שלישי

יום ראשון

כז כסלו, ג חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: פרק ג. והנה כל . . . 14 ופחדו.

במאסר השני של רבנו הזקן – בשנת תקס"א – לא ישב בתפיסה ומאסר כבד ככראשונה. אכל המלשינות היתה כבדה יותר, כי עקר ההלשנה היה על תורת החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאד. היה תפוס "בטיינע סאוועט" [=המועצה החשאית]. יום שיצא לחרות: גר ג' דחנכה.

יום רביעי

יום שני

כח כסלו, ד חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: כי השכל . . . ויראה וענפי'.

הנהוג אצל ה"צמח צדק", כי באחד מלילי חנכה היו עושים כעין פארבריינגען [=התועדות] עם בני הבית, והיו באים גם כלותיו, ונקרא "לאטקעס אווענט" [=ערב לביכות]. וכן היה אצל רבנו הזקן ואדמו"ר האמצעי. בין הספורים שהיו הרביים [=האדמורי"ם] מספרים בסעודה זו, היו ספורים אשר בכל חנכה היו משוחחים אודותם, אף שפבר דברו מזה בשנה העברה.
אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה נותן דמי חנכה בליל גר הרביעי או החמישי.

יום
חמישי

יום שלישי

כט כסלו, ה חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ת, לא תעשה.

די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראף-צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאפעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג-טליכע וואונדער-ישועה, דער נס חנוכה.

חטאי היהודים (בזמן היונים) היו: ההתיידות עם היונים, למוד תרבותם, חלול שבת ומועד, אכילת טרפות ואי שמירת הטהרה היהודית. הענש היה חרבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על ידי תשובה ומסירת נפש באה ישועת הפלא האלקית הגדולה - גם החנכה.

יום
שישי

יום רביעי

א טבת, ר"ח, ו חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, רביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: והנה שלשה . . . 16 לבושים אלו.

נוהגים אשר היחיד מברך - בהלל - תחלה וסוף, גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל. הנסח שאומרים הוא: "יהללך ה' אלקינו כל מעשיך", בהשמטת תבת "על". כל התפלין מניחים קדם מוסף, אבל השעורים לומדים אחר סיום כל התפלה.

שבת
קודש

יום חמישי

ב טבת, ז חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, חמישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ולכן נמשלה . . . ט ומצותי.

מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכמאמר (ב"ר פט"ז) כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל. כל המלחמה היתה נגד אלקות, זאל מען לערנען תורה, זאל מען מקיים זיין מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת ה' ושהמצות הם חקי רצונו ית', ניט דערמאנען אין תומ"צ דעם ענין פון ג-טליכקייט.

מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך", וכמאמר (בראשית רבה פרשה טז) "כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל". כל המלחמה היתה נגד אלקות. שילמדו תורה, שיקימו מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת השם ושהמצות הם חקי רצונו יתברך, לא להזכיר בתורה ובמצות את ענין האלקות.

שליחות לגוי

יום ראשון כ"ה כסלו ה'תשע"ג

ומקשה הגמרא: "אמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש, ומכרי ירושה היא מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו" (הארץ וכל המחומר לה ירושה ישראל היא מאבותיהם... וגוים שבאו אחרי כן לא יכלו לאסר בהשתחואה". רש"י). ועונה: כשעבדו ישראל לעגל גילו דעתם שנוח להם בעבודה זרה, וכשבאו עכו"ם שליחותם הם עושים. והנה, כאשר ישראל עבדו לעגל יצאו מתורת ישראל (עד שעשו תשובה) ודינם כעכו"ם (ראה ברבנו הברכ"י דלקמן) ולדברי הגמרא שהגויים שבארץ עשו את שליחותם הרי זו ראייה שיש שליחות מעכו"ם לעכו"ם.

אך ב'ברכי יוסף' (אה"ע סי' סקט"ז) דחה ראייה זו וכתב שאין כוונת הגמרא לדין שליחות ממש (אלא "בלשון מושאל") שהרי איש לא מינה אותם כשלוחים אלא כוונת הגמרא לבאר שאין כאן דין "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" כי כאשר ישראל עבדו לעגל גילו דעתם שנוח להם בעבודה זרה וגם אדם אחר יכול לאסור.

הלכות שלוחין ושותפין פרק ב, הלכה א: אין העובד בוכבים נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם. וכן אין ישראל נעשה שליח לעובד בוכבים לדבר מן הדברים. האם גוי יכול למנות גוי אחר לשליח?

כתב ה'משאת בנימין' (סי' צ) שדווקא בגוי וישראל אין הגוי עושה שליח ואינו נעשה שליח, אבל הגוי יכול לעשות גוי אחר לשליח. והקשו עליו אחרונים (מג"א ארו"ח סתמ"ח סק"ד, משנה למלך כאן) שהרי אמרו בירושלמי (תרומות פ"א, דמאי רפ"ו) שאין עכו"ם יכול להיות שליח לחברו!

וכתב ה'מתנה אפרים' (הל' שלוחין סי"ד) שאמנם בירושלמי משמע שאין שליחות לעכו"ם, אך מהבבלי יש להוכיח שיש שליחות לעכו"ם:

מבואר בגמרא (ע"ז נג, ב) שדבר נאסר ע"י השתחואה אליו לשם לעבודה זרה רק ע"י הבעלים אבל כאשר אדם אחר השתחווה אין הדבר נאסר כי "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו".

בין עסקה אחת לשתי עסקאות

יום שני כ"ו כסלו ה'תשע"ג

הסוחר אלא הכל נחשב כעסקה אחת, ולכן בסיכום אין רווח ואין הפסד ובעל הממון מקבל את כל הקרן בחזרה. והטעם שאין מחשיבים זאת כשתי עסקאות הוא, כי בעל הממון יטען כלפי הסוחר: הסיבה שטרחת להמשיך ולסחור בכספי לאחר ההפסד שהיה לך היא כדי שלא יביישו אותך ויאמרו ש'מפסיד עסקאות' אתה. כלומר, הסוחר עצמו מעונין להמשיך ולסחור בכסף הנותר כהמשך לעיסקה הקודמת כדי שיוכל להחזיר את מה שהפסיד, וכיון שהכל עסקה אחת נמצא שבסיום העסקה, כשכא להחזיר את הקרן לבעליו, כל הכסף הוא בשלימות ללא רווח והפסד.

אך זאת בתנאי שהסוחר לא הודיע לבעל הממון שהפסיד בעסקה הראשונה, כי באי-הודעתו על ההפסד גילה שבדעתו להתעסק בכסף שנשאר כדי להשלים את ההפסד, והרי הכל עסקה אחת. אבל אם הסוחר הודיע מתחילה על ההפסד שנגרם, נחשב הדבר לשתי עסקאות כי בהודעתו מסיים את העסקה הראשונה, והמשך המסחר הוא כעסקה חדשה. ולפי זה במקרה האמור (שבתחילה מפסיד שליח ואח"כ מרוויח שני שלישים) מרוויח הסוחר 30 דינרים.

(כסף חשונה)

הלכות שלוחין ושותפין פרק ז, הלכה ב: המתעסק שהפסיד, וחזר ופרח עד שהרוויח – אינו יכול לומר לבעל המעות: בוא ונחשב ההפסד שהפסדנו תחלה, ותפסיד שני שלישים, ונחשב הרוח שהרווחנו באחרונה, ותמל שלישי; אלא נחשב באחרונה בלבד... ואין לו אלא ברנה שהוסיף על הקרן.

ה'מתעסק' בממון שקיבל מחברו כדי לסחור ולהתחלק עמו ברווחים, אם הפסיד – בעל הממון מפסיד שני שלישים, והסוחר מפסיד שלישי, ואם הרוויח – בעל הממון מרוויח שלישי והסוחר שני שלישים (לעיל פ"ו ה"ג).

ואם הסוחר הפסיד בתחילה ואח"כ הרוויח – אם בעת החזרת הכסף לבעליו הוא מציע להחשיב את ההפסד שהפסיד בתחילה ואת הרוויח שהרוויח בסוף, כשתי עסקאות – למשל, אם קיבל לידי 1000 דינרים והפסיד מהם 90 והמשיך לסחור בנותר (910) והרוויח 90 דינרים, אם הרוויח וההפסד נחשבים לשתי עסקאות נפרדות הסוחר הרוויח כי בעסקה הראשונה היה מפסיד 1/3, היינו 30 דינרים (ובעל הממון מפסיד 60), ואילו בעסקה השניה היה מרוויח 2/3, היינו 60 דינרים (ובעל הממון 30). ובסך הכל הרווח הוא 30 דינרים.

על כך אומר רבא (בבא מציעא קה, א) שאין מקבלים את הצעת

מיגו מול חיוב שבועה

יום שלישי כ"ז כסלו ה'תשע"ג

ובביאור דעתו כתב הט"ז (תו"מ רצו, א): כשם שאין סומכים על חזקה במקום שאפשר לברר את הספק, כמו כן כאשר מוטל חיוב שבועה שבכוחה לברר את הספק, אין לסמוך על ה'מיגו' אלא יש לברר את הספק ע"י שבועה.

אך לדעת הרא"ש והטור (תו"מ סי' צג), מיגו פותר משבועה. והקשו על כך: אם כן, לעולם יהא האפוטרופוס פטור משבועה שהרי חייב שבועה מפני שהודה במקצת, אבל מנגד

הלכות שלוחין ושותפין פרק ט, הלכה ד: אף על פי שאין שם עדים שזה אריכו או שתפו, אלא הוא מודה מפי עצמו... הרי זה נשבע בנקיטת חפץ; שאין אומרים 'מגו' לפטרו שבועה, אלא לפטרו ממוזן.

'מיגו' הוא הוכחה לנאמנותו של הטוען, בנימוק שאילו רצה לשקר היה טוען טענה טובה יותר. ולדעת הרמב"ם אין בכוח 'מיגו' לפטור את הנתבע משבועה.

כפר הכל, כי יתכן שאינו מתיר לעצמו לגזול ללא הצדקה ורק הורה היתר לעצמו ליטול מקצת הנכסים בטרחתו, ולפיכך הודה על השאר וראוי להשביעו כדי שיוודה על מקצת זה.

יש מיגו שהיה יכול לכפור בכל?

ותירץ ה'פרישה' (סי' צג, ט): חיוב השבועה באפוטרופוס הוא מפני החשש שמא הורה היתר לעצמו לקחת מנכסי היתומים עבור טרחתו בהם (כמבואר בהל' א). ואם כן אין לו מיגו מכך שלא

יום רביעי כ"ח כסלו ה'תשע"ג

לא רוצה להיות עבד...

לאדונו לגמרי עד שרשאי למסור לו שפחה כנענית (כדי להוליד ממנה עבדים).

וזהו תוכן הענין בעבודת ה': נאמר (בהר כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים". ויש לבאר שאין זה כפל לשון (כקושיית המפרשים), אלא הפסוק מדבר על שתי דרגות בשעבודם של בני ישראל לקב"ה כעבדים: "כי לי בני ישראל עבדים" – הכוונה לכך שבני ישראל קיבלו עליהם עול מלכות שמים, כעבד שמכר את עצמו שהשעבוד בא מרצונו, ועל ידי זה נעשים 'עבדים' סתם. ולמעלה מזה היא עבודת ה' בדרגה של 'עבדי הם', היינו שהקב"ה עשה אותם לעבדים ע"י ש"הוצאתי אותם מארץ מצרים", ואם כן אין השעבוד קשור למציאותם אלא הם משועבדים בעל כרחם והביטול הוא בתכלית.

(ספר המאמרים מלוקט ח"ד עמ' רפ"ו וברעור)

הלכות עבדים פרק ג, הלכה ג: מי שִׁמְכְרוּהוּ בֵּית דִּין – וְשָׁפְחָה לְתַן לוֹ שִׁפְחָה פְּנֵעֵנִית... וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ – אֲסוּר בְּשִׁפְחָה פְּנֵעֵנִית בְּשִׂאָר פֶּלַי יִשְׂרָאֵל.

מצינו כמה חילוקים בין עבד שמכר עצמו לעבד שמכרוהו בית דין (ראה גם להלן ה"ב). ויש לבאר החילוק ביניהם:

במוכר עצמו – אמנם במכירה זו הפך להיות עבד שבטל לאדונו, מכל מקום כיון שהמכירה נעשתה בהחלטתו וברצונו, נמצא שההתבטלות נובעת מתוך החלטת האדם, ואם כן גם כשהוא תחת יד האדון עדיין נשאר מקום למציאות שלו. אבל במכרוהו בית-דין, כיון שהמכירה נכפתה עליו מבלי שיסכים, הרי הוא נעשה עבד נגד רצונו, ובמצב כזה הוא בטל בתכלית ואין שום מקום למציאות שלו.

ומכאן נובע גם ההבדל ביניהם בנוגע לשפחה כנענית - מוכר עצמו שנעשה עבד מרצונו, אינו בטל לגמרי ולכן אסור למסור לו שפחה כנענית, אבל כשמכרוהו בית-דין הרי הוא משועבד

יום חמישי כ"ט כסלו ה'תשע"ג

זכות שהיא חובה

ליד השליח ואמר לו "תן גט זה לעבדי" זכה בו העבד וחל השחרור, ומדוע לא יתנו את הגט לאחר מיתת האדון (ורק אם אמר "תנו גט זה לעבדי" ולא נתן את הגט ליד שליח - לא חל השחרור ולא יתנו את הגט לאחר מיתת האדון, כי בחיי האדון לא זכה העבד בגט, ולאחר מיתתו כבר אין לגט תוקף)?

ומבאר ה'פני יהושע' (גיטין שם) את שיטת הרמב"ם:

כאשר השליח מקבל את הגט לידו אין כוונתו לזכות ולהחיל את השחרור מיד, אלא רק כשימסור את גט ליד העבד, כי אם יחול השחרור מעכשיו לא תהיה זו זכות לעבד אלא חובה שהרי העבד אינו יודע על מסירת גט השחרור לשליח, ואם הוא נשוי לשפחה כנענית - הרי מעתה יעבור כל יום על איסור, וכן אם הוא עבד כהן ויאכל תרומה לאחר שנשתחרר - יתחייב מיתה. וכיוון שאין השחרור זכות לעבד אין השליח מתכוין לזכות בו עכשיו, ולכן "לא יצא העבד לחרות עד שיגיע הגט לידו".

הלכות עבדים פרק ו, הלכה א: הַבּוֹתֵב גַּם שְׁחָרוּר לְעֵבְדוֹ, וְזָכָה לוֹ בּוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, וְאָמַר: זָכָה בְּנַטְיָה זֶה לְפָלוֹנִי עֲבָדִי – יֵצֵא לְחֵירוֹת, אִם עַל פִּי שְׂלֵא הִנִּיעַ גִּט לְיָדוֹ; שְׂוֵבִין לְאָדָם שְׂלֵא בְּפָנָיו. אֲבָל אִם אָמַר: הִנּוּ גִט זֶה לְעֵבְדִי – אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְלֹא יֵצֵא הָעֵבֶד לְחֵירוֹת עַד שִׁגִּיעַ הַגִּט לְיָדוֹ. לְפִיכֵךְ, הָאֹמֵר: הִנּוּ גִט זֶה לְעֵבְדִי, וְמָת – לֹא יִתְּנוּ לְאַחֵר מִיָּתָהּ.

הלכה כחכמים (גיטין י"א, ב) ששחרור עבד כנעני זכות היא לעבד, ולכן אם יאמר האדון לשליחו "זכה בגט שחרור לעבדי" יצא העבד לחירות. אך אם אמר "תן גט זה לעבדי", לדעת הרמב"ם אין העבד יוצא לחירות עד שיגיע גט השחרור לידו. ואף שהאומר 'תן' כאומר 'זכה' (הל' זכ"מ פ"ד ה"ד), הזכיה היא רק לענין שלא יוכל האדון לחזור בו, אך כל זמן שלא הגיע הגט ליד העבד לא חל השחרור (רש"י גיטין ט, ב ד"ה לא).

והקשו התוספות (גיטין שם ד"ה לא):

כיון שהשחרור זכות לעבד, הרי מיד שמסר האדון את הגט

יום שישי א' טבת ה'תשע"ג

עבירה לצורך מצוה

ומתרת: 'מצוה שאני' (לשם מצוה מותר). ואילו במסכת ברכות (מז, ב) אמרו כי ההיתר הוא דוקא ל'מצוה דרביים', כהשלמת מנין, ולא לכל מצוה.

ובדעת הרמב"ם נחלקו אחרונים: ה'כתב סופר' (א"ח סי' עג) דייק מלשונו 'ומותר לשחררו לדבר מצוה, אפילו למצוה של דבריהם', שלמצוה דאורייתא מותר לשחרר בכל אופן ולמצוה של דבריהם מותר רק 'כגון שלא היו עשרה בבית הכנסת', היינו

הלכות עבדים פרק ט, הלכה ו: וְיִתְּרָה לְשַׁחְרְרוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה, אֲפִלּוּ לְמִצְוַת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. בְּגוֹן שְׂלֵא הָיוּ עֹשְׂרָה בְּבֵית הַתְּנַסָּת – הָרִי זֶה מְשַׁחְרֵר עֲבָדוֹ וּמְשָׁלִים בּוֹ הַמִּנְיָן.

לכאורה הדבר שנוי במחלוקת בין שתי סוגיות: במסכת גיטין (לה, ב) מסופר, שרבי אליעזר נכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו כדי שישלים לעשרה. ומקשה הגמרא: והרי המשחרר עבדו עובר באיסור תורה של 'לעולם בהם תעבדו'?

מצוה דרבים, אך לא למצוה אחרת.

ויתכן שזה החילוק בין שתי הסוגיות: לפי הסוגיא הראשונה השחרור נעשה למצוה דאורייתא, כי מדובר במנין לקריאת פרשת זכור שהיא מהתורה (כפירוש אחד ברא"ש שם), ולכן אין צורך לומר שהוא משום 'מצוה דרבים' דווקא. אך הסוגיא השנייה מפרשת שמדובר היה בתפילה רגילה שהיא מדרבנן, ולכן ההיתר הוא רק משום מצוה דרבים (ואין מחלוקת בין שתי הסוגיות להלכה, אלא רק בביאור המקרה של רבי אליעזר).
אך ה'אור החיים' (ראשון לציון, ברכות שם) כתב שבדברי הרמב"ם אין מוזכר התנאי של מצוה דרבים, ואף שמביא דוגמא מהשלמת מנין, אין משמעות דבריו שזהו בדוקא, ובמחלוקת

בין הסוגיות הרמב"ם פסק שאף למצוה שאינה של רבים מותר. ועוד יתכן לומר, שלפי שתי הסוגיות מותר לשחרר עבד גם למצוה דרבנן שאינה של רבים, אך זהו רק כאשר האדון עצמו עדיין לא התפלל, והשחרור נעשה כדי שהוא עצמו יוכל להתפלל במנין, ולא אסרו לשחרר עבד אלא להנאת העבד אך לא לצורך האדון. ולפי זה, הסוגיא הראשונה מפרשת שרבי אליעזר עצמו עדיין לא התפלל, ולכן מותר לשחרר את העבד אפילו לא לצורך רבים. והסוגיא השנייה מפרשת שהוא עצמו כבר התפלל, והשחרור נעשה לצורך אחרים, ולכן הותר רק למצוה דרבים.

מתי השואל רשאי להשאל?

שבת קודש ב' טבת ה'תשע"ג

בשאלה שלא תאמר מי שמשאל לא היה בדעתו להשאל ולעשות חסד אלא לזה".

וה'מחנה אפרים' (שכירות ס"ו יט) הסיק מדברי הרשב"א שבדבר שעשוי להשכיר ולהרוויח ממנו אין המשכיר יכול לומר 'אין רצוני שיהא פיקדוני ביד אחר', וכן בחפץ העשוי להשאלה רשאי השואל להשאל לאחר ואין אומרים שדעתו של המשאל היתה לעשות חסד רק לשואל זה.

אולם הרמ"א (תו"מ ס"ו שמב) מביא את דברי הרשב"א להלכה "דבר שאי אפשר להבריח ולכפור בו, כגון בית או ספינה, מותר [לשואל] להשאל [לאחר]" ומפרש שרק בדבר שאי אפשר להבריח ולכפור בו, אמרו שמותר לשוכר להשכיר ולשואל להשאל.

וכן פסק אדה"ז (תו"מ הלכות שאלה, ד): "השואל ספר מחברו רשאי להניח לאחר לקרות בו ברשותו, ואינו חושש שמא אין רצונם של בעלים שיהיה פיקדונם ביד אחר כיון שעדיין הוא בביתו וברשותו, ואין לחוש כלל שמא המשאל אינו רוצה להשאל ולעשות חסד אלא לזה ולא לזה...". שלדעת אדה"ז סברת הרשב"א, שאין אומרים שרצה לעשות חסד רק עם זה ולא עם אחר, היא דווקא כשהספר נשאר בבית השואל הראשון ואין השואל השני רשאי לקחת את הספר לביתו.

הלכות שכירות פרק א, הלכה ד: אין השואל רשאי להשאל. אפלו שאל ספר תורה, שכל שקורא בו עושה מצוה – לא ישאלנו לאחר. וכן אין השוכר רשאי להשכיר. אפלו השכיר ספר תורה – לא ישכירנו לאחר. שחרר זה אומר לו: אין רצוני שיהיה פיקדוני ביד אחר.

וכתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' אקמה) שהשוכר בית מחברו יכול להשכיר לאחרים, ומה שאמרו שהשוכר אינו רשאי להשכיר והשואל אינו רשאי להשאל, הוא רק במטלטלים שאין דרך הבעלים לעסוק בהשכרתם ובהשאלתם (מפני שמטלטלים ניתן להבריח בקלות, והבעלים אינו רוצה שיהיו מטלטליו אצל אחרים, אבל מטלטלים שקשה להבריח ודרך הבעלים להשאל אותם, מותר להשאל לאחרים).

והביא ראייה מהגמרא (ב"מ יא, א): "מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה. אמר רבן גמליאל: עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו; ועישור אחר שאני עתיד למוד - נתון לעקיבא בן יוסף שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. אמר רבי יהושע עישור שאני עתיד למוד נתון לרבי אלעזר בן עזריה ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה". ומוכח שרבי יהושע השכיר לרבי אלעזר בן עזריה את המקום ששכר מרבן גמליאל.

וממשיך הרשב"א: "ולא בשכירות בלבד אמרו, אלא אפילו

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ה כסלו ב' טבת ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ה כסלו ה'תשע"ג

הלכות שלוחין ושותפין

פרק ב

1 אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבפולס, וכן
 2 אין ישראל נעשה שליח לגוי לדבר מן הדברים, שנאמר:
 3 "בן תרימו גם אתם" - מה "אתם" בני ברית, אף שלוחכם
 4 בני ברית; והוא הדין לכל התורה כלה. ומה משלחכם בן
 5 ברית, אף בכל התורה כלה המשלח בן ברית.
 6 ב. עושה אדם שליח איש או אשה, ואפלו אשת איש; ואפלו
 7 עבד ושפחה - הואיל והן בני דעת וישנן במקצת מצוות,
 8 נעשין שלוחין למשא ומתן. אבל מי שאינו בן דעת, והוא
 9 חרש שוטה וקטן - אינן נעשין שלוחין; ולא עושין שליח,
 10 אחד הקטן ואחד הקטנה. לפיכך, השולח בנו קטן אצל
 11 החנוני (ובחשבונו "זכות" בשני איסורים), ומדד לו באסר [סוג
 12 מטבע] שמן, ונתן לו את האסר [הנותר - בתור "עודף"], ואבד
 13 את השמן ואת האסר - החנוני חייב לשלם; שלא שלחו אלא
 14 להודיעו, ולא היה לו לשלם אלא בן דעת. וכן כל פיוצא
 15 בזה. ואם פירש ואמר: 'שלח לי עם הקטן', הרי זה פטור.
 16 ג. האומר לחברו: 'מנה שיש לי בך', בין פקדון בין
 17 מלוה, שלחחו לי ביד פלוני' - אפלו היה קטן - אם רצה
 18 לשלחו בידו, נפטר; ואינו חייב באחריותו. וכן שנים שהתנו
 19 ביניהן שכל מי שיצא לשלח לחברו, ישלח ביד מי שיצא
 20 המשלח - הרי זה משלח ביד מי שיצא לו שהוא ראוי
 21 להוליך דבר זה; ואם אבד או נגנב בדרך, או שפפר בו
 22 השליח - הרי המשלח פטור, שכל תנאי שבממון קיים.
 23 ד. השליח שקנה או שמכר, והודיע שהוא שליח בדרך זה
 24 לפלוני - אף על פי שמשך או שהמשיך, ונמצא שעבר על
 25 דעת משלחו - בטל המקח, ומחזיר. ואם לא הודיע שהוא
 26 שליח - נקנה המקח, ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו.
 27 ה. ראובן שקנה שדה משמעון, ואמר לו: 'ללוי קניתי
 28 אותה', וכתב שטר מכר בשם לוי, וחזר ראובן ואמר
 29 לשמעון: 'לעצמי קניתי', חזר וכתב שטר מכר בשמי' -
 30 אין כופין את המוכר לכתב לו שטר אחר בשם ראובן. ואם
 31 התנה עמו בתחלה ואמר לו: 'לעצמי אקנה, וזה שאכתב
 32 שטר בשם לוי כדי שלא ידעו בי שאני הוא הקונה' - הרי
 33 זה כופהו לחזר ולכתב לו שטר אחר בשמו.
 34 ו. הסרסור - שליח הוא, אלא שהוא נוטל שכר על
 35 שליחותו; לפיכך, אם שנה על דעת הבועלים, משלם מה
 36 שהפסיד. ביצר? הרי שנתן ראובן חפץ לשמעון הסרסור,
 37 ואמר לו: 'מכר לי זה, ואל תמכר בפחות ממאה', והלך
 38 ומכרו בחמשים - משלם חמשים מביתו; מכרו במאתים -

39 הכל לראובן. וכן כל פיוצא בזה. ראובן אומר: 'במאה
 40 אמרתי לך למכר', והפסידו אומר: 'בחמשים אמרתי לך, וכן
 41 מכרתי בחמשים' - נשבע הסרסור שבועת התורה, שהרי
 42 הודה במקצת. ואם כבר נתן לו החמשים - נשבע הסת
 43 שפשה שליחותו, וזוכה הלוקח. ואם ידע הלוקח שחפץ זה
 44 של ראובן הוא, ושה המוכר לו סרסור הוא - יחזיר החפץ
 45 לבועלו; ויחזיר על מי שנתן לו רשות למכר בחמשים, או
 46 שרצה בחמשים, וחזר בו אחר שקניתי.
 47 ז. כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע זה של
 48 ראובן, ואחר שקנה הלוקח אמר ראובן: 'איני רוצה למכר
 49 בךמים אלו' - מחזיר הלוקח, שהרי לא פסק [נקב בסכום
 50 של] דמים ואמר לו 'מכר בךך וכך'. וכל סרסור שאבד
 51 החפץ מידו, או נגנב, או נשבר - חייב לשלם, מפני שהוא
 52 נושא שכר.
 53 ח. הלוקח פלים מבית האמן לשגן לבית חמיו, ואמר לו:
 54 'אם מקבלין אותן ממני, אני אתן לך את דמיהן; ואם לאו,
 55 אתן לך שכר מעט', ונאנסו בהליכה - הרי זה חייב לשלם;
 56 ואם נאנסו בחזרה, פטור. נטלן על מנת למכרן לאחרים,
 57 ואמר לו: 'אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני, אתן
 58 לך דמים כך וכך, ואם לא ימכרו, אחזירם לך', ונאנסו, בין
 59 בהליכה בין בחזרה - חייב לשלם.
 60 ט. כל שליח שטען שארעו אנס פלוני, והפסיד כך וכך -
 61 הרי זה נשבע שבועת השומרין על טענתו, ויפטר. ואם היה
 62 האנס במקום שאפשר להביא עליו עדים, או דבר שהוא
 63 גלוי וידוע לכל, שהרי ימצא עדים - הרי זה צריך להביא
 64 ראיה על טענתו; ואם לא הביא עדים - אינו נאמן, ומשלם.
 65 מעשה באחד שאמר לשלוחו: 'קנה לי ארבע מאות גרבי
 66 זין', ממעות שהיו לו בידו, וקנה לו, ונמצאו חמץ. ואמרו
 67 חכמים: מנזן גדול בזה שהחמין, קול יש לו; והואיל
 68 ואפשר להביא ראיה, שהיה זין בעת שלקחו ויפטר; ואם
 69 לא הביא ראיה, ישלם. וכן כל פיוצא בזה מדברים שהראיה
 70 מצויה בהן. אבל דבר הנעלם שאין ראיתו מצויה, ישבע
 71 עליו השליח. וכן הדין בכל טענה שישטען השתף פיוצא
 72 בזו, וכן הדין בטענת השומרין - אם הראיה יכולה להיות
 73 - או יביא ראיה על טענתו, או ישלם, כמו שבארנו.
 74

פרק ג

75 א. מי שהיתה לו קרקע פחת יד אחר, או שהיו לו
 76 מטלטלין פקדון, ורצה לעשות שליח לדון עם זה, ולהוציא
 77 הקרקע או הפקדון מתחת ידו - הרי זה כותב לו הרשאה
 78 [שהקנה לו הזכויות]. וצריך לקנות מידו שהרשאה, ואמר לו:
 79 'לך דון וזכה והוצא לעצמך', וכיוצא בענינים הללו; ואם
 80 לא כתב לו כן, אינו יכול לדון עמו, מפני שהוא אומר לו:
 81 'אין אתה בעל דיני'. אף על פי שכתב לו כן, אינו אלא

מתוך מהדורת חזק

1 שליח, וכל מה שיזכר בו, הרי הוא של משלח. וכל
 2 ההוצאות שיוציא השליח על דין זה שהרשה בו, הרי
 3 המשלח חייב בהן; שכתב כותבין בהרשאה: 'כל שתוציא
 4 בדין זה, עלי לשלמו'.
 5 ב. הקנה לזה המרשה שליח או רביע מה שיש לו ביד
 6 חברו, הרי זה דין על הכל; הואיל ודין על חלקו, והרי הוא
 7 בעל דינו בחלקו - דין על הכל.
 8 ג. אחד מן האחים שלא חלקו, או מן השתפין, שבא לתבע
 9 - תובע על הכל; הואיל ויש לו חלק בזה הממון, אין צריך
 10 הרשאה משאר שתפין. ואין השתף האחר יכול לומר
 11 לשתפו שדין: 'אלו אני הייתי התובע, הייתי טוען טענה
 12 אחרת ומחייב בעל דיני', שהרי אומרין לו: 'למה לא באת
 13 לתבע גם אתה?' לפיכך, אם בא ממדינה אחרת, יש לו
 14 לחזור על בעל הדין, ולדון עמו, ולומר לו: 'אני איני מודה
 15 בכל מה שטוען שתף שלי'; לפיכך יש לנתבע לעכב ולומר
 16 לזה: 'או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה, שהרי ממון
 17 שניכם בידי ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיך או
 18 שתתפך ויתבע גם הוא'.
 19 ד. הבעל בנכסי אשתו, צריך הרשאה; ואם יש שם פרות
 20 בקרקע - מתוודע שיש לדין על הפרות שהרי הן שלו, דין על
 21 הקרקע, ואין צריך הרשאה מאשתו, שאם אין קרקע אין
 22 פרות.
 23 ה. מי שהיה לו ביד חברו פקדון או מלוה, בין מטלטלין
 24 בין מעות, ועשה שליח בעדים להביאן לו - הרשות ביד זה
 25 שהן אצלו: אם רצה לתן - נפטר ואינו חייב באחריותו,
 26 שהרי נתן לשלוחו; ואם לא רצה לתן - אינו נותן, שאין זה
 27 בעל דינו עד שיבוא בהרשאה על הפקדון. וכל הבא
 28 בהרשאה, הרי הוא בכלל הנאמר בהן: 'ואשר לא טוב
 29 עשה בתוך עמיו'.
 30 ו. התובע חברו בדין במטלטלין או במעות שהפקיד אצלו,
 31 וכפר בו - אינו יכול לכתב הרשאה עליו; שנמצא זה
 32 כמשקר - שהוא אומר לו: 'הרשיתוך לטל מה שיש לי ביד
 33 פלוני, וכבר אמר פלוני שאין לו אצלו כלום'. וכן מי
 34 שנתחייב לו חברו שבועה, אינו יכול להרשות עליו אחר
 35 להשביעו; שאין שם דבר שיקנה לו, ואין אדם מרשה על
 36 תביעת דברים, שאין הדברים נקנין אלא עם תביעת הממון.
 37 ז. מי שהיה לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה להרשות שליח
 38 להביאן - אין הקנין [סוד] מידו מועיל בה, שאין המטבע
 39 נקנה בחליפין. אלא כיצד עושה? נותן לו קרקע כל שהוא,
 40 ומקנה לו המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו, והולך
 41 ודין עמו, ומוציאן. היתה לו מלוה ביד אחר - אינו יכול
 42 לכתב הרשאה עליה, ואפלו היה חוב בשטר, מפני שמלוה
 43 להוצאה נתנה, ואין אדם מקנה לחברו דבר שאינו בעולם.
 44 ואין לך דרך שיקנה אדם בה חוב, אלא או במעמד שלשתן,
 45 והוא דבר שאין לו טעם כמו שבארנו, או בהקנינת שטר
 46 החוב עצמו בכתיבה ומסירה, מפני שהוא מקנה השעבוד
 47 שבו. זה הוא הדין שיראה לי מן התלמוד. אבל הגאונים

48 תקנו שפותבין הרשאה אף על המלוה, כדי שלא יטל כל
 49 אחד ממון חברו, וילך לו למדינה אחרת; ועוד תקנו, שאם
 50 הרשהו לטל מעות שיש לו ביד חברו או לתבע ממנו
 51 הלואה, ולא היתה קרקע למקנה - מקנהו ארבע אמות
 52 מחלקו שבארץ ישראל, ומקנה לו המעות על גבן. ודברים
 53 אלו דברים קלים הם עד מאד, ורעועים: שזה מי יאמר נמנין
 54 לנו שיש לו חלק בארץ ישראל? ואפלו הוא ראוי, אינו
 55 ברשותו. והגאונים עצמם שתקנו תקנה זו אמרו, שאין
 56 אומרין בה 'יקב הדין את הקר', ואינה אלא כדי לאיים על
 57 הנתבע: אם רצה לדון בהרשאה זו ולתן, נפטר. ולמה
 58 נפטר? שאין זה הבא בהרשאה זו הרעועה פחות משליח
 59 שעשהו בעדים. אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו - אין
 60 כופין אותו לא לתן לו ולא להשבע, עד שיבוא בעל דינו.
 61 וכן הווי, שאם היתה לו מלוה אצל חברו, בין בשטר בין
 62 בעדי קנין - אף על פי שפטר בה בבית דין - פותבין עליו
 63 הרשאה, מפני שהיא כפירת שעבוד קרקעות; אבל מלוה
 64 על פה שפטר בה, לא תקנו שיתבטלו עליה הרשאה.
 65 ח. מי שהרשה לאחד, ורצה לבטל השליחות ולהרשות
 66 לאחר - הרי זה מבטל. ואין למרשה רשות לכתב לאחר
 67 הרשאה, שזה אומר לו: 'אין רצוני שיהיה פקדוני ביד
 68 אחר'. לפיכך, אם התנה עליו שירשה הוא לאחר, ואחר
 69 לאחר - הרי השליח פותב הרשאה לשני, ושני לשלישי;
 70 הכל לפי תנאו.
 71 ט. הבא בהרשאה שמחל לזה הנתבע, או שמכר לו, או
 72 שמחל לו על השבועה, או שעשה עמו פשרה - לא עשה
 73 כלום, שהרי אומר: 'לתמן שלחתיך, ולא לענות'. לפיכך אם
 74 התנה, בין לתמן בין לענות - אפלו מחל לו על הכל, הרי
 75 זה מחול.
 76 י. ראינו שבא בהרשאה ותבע שמעון - אין שמעון יכול
 77 לדחותו ולומר לו: 'שמא המשלח אותך הרשה אחר ובטל
 78 שליחותך'; שהרי ראינו אומר לו: 'תן לי הפקדון שיש
 79 ביך, וזו הרשאתי תהי אצלך'; אם המפקיד הרשה אחר,
 80 הוא הפסיד על עצמו. ושמעון פטור, שהרי בהרשאתו נתן.
 81 יא. ראינו שבא בהרשאת שמעון, ותבע לוי, ואמר: 'לא
 82 היו דברים מעולם, אבל ישבע שמעון ויטל' - מוציאין
 83 הממון מיד לוי, ויהיה מנח בבית דין עד שיבוא שמעון
 84 וישבע ויטל. וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון - ידון
 85 עם ראינו, ויהיה הממון מנח עד שיבוא שמעון וישאל;
 86 ויש לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב
 87 הממון ולאחרו. נתחייב לוי שבועה - אינו יכול לעכב
 88 ולומר: 'איני נשבע, עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען
 89 עלי טענת שקר'; שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנה
 90 הגאונים האחרונים כדי שיכינו בעלי דינין טענותיהן, ואין
 91 מעכבין שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה.

פָּרָק ד

92
 93 א. כשירצו השתפין להשתתף, במה יקנה כל אחד מהן

מתוך מהדורת חזק

47 הנושא ונותן נקרא 'מתעסק', שהרי הוא לבדו מתעסק
48 במשא ומתן, ושתפו שאינו נושא ונותן, נקרא 'בעל
49 המעות'.
50 ב. תקנו חכמים, שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן -
51 יהיה חצי המעות בתורת הלואה, והרי המתעסק חייב
52 באחריותו אף על פי שאבד באנס, והחצי האחר בתורת
53 פקדון, והרי הוא באחריות בעל המעות, ואם אבד או נגנב
54 החצי של פקדון, אין המתעסק חייב לשלם; ולפיכך יהיה
55 שכן זה החצי אם הרויחו, לבעל המעות. וליפי תפנה זו,
56 אי אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע
57 בשוה; שאם אתה אומר כן - נמצא בעל המעות נוטל שכר
58 חצי מעותיו שהן פקדון, ואינו עושה כלום, אלא זה
59 המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלוחו,
60 ונמצאו באין לידי אבק רבית [מדובנו]. והיאך יעשו אם
61 רצה להיות השכר או ההפסד לאמצע בשוה? יתן למתעסק
62 שכרו בכל יום ויום מימי השתפות, כפועל בטל של אותה
63 מלאכה שבטל ממנה. ואם היה לו עסק אחר כל שהוא
64 להתעסק בו עם מעותיו של זה, אינו צריך להעלות לו שכר
65 כל יום ויום, אלא אפלו העלה לו דינר אחד בכל ימי
66 השתפות, דיו; ואם פחתו או הותרו, יהיה לאמצע בשוה.
67 וכן אם אמר לו: 'כל הרוח שתרויח יהי לך, שלישו או
68 עשיריתו בשכרך' - הואיל ויש לו עסק אחר, הרי זה מתר;
69 ואם הפסידו, יפסיד מתצה. ואם היה זה המתעסק אריסו
70 [עובד על בסיס אחוים], והיה לו עסק אחר - אינו צריך
71 להעלות לו שכר כלל, שהאריס משעבד הוא לבעל השדה.
72 ועוד תקנו חכמים, שכל הנותן מעות לחברו להתעסק
73 בהן, ופחתו או הותרו, ולא רצה לתן לו שכר עמלו בכל
74 יום, ולא התנו ביניהן שום תנאי - שיהיה שכר המתעסק
75 באותו החצי של פקדון שלישי רוח הפקדון, שהוא שתות
76 רוח כל הממון. לפיכך, אם הרויחו - יטל המתעסק שני
77 שלישי הרוח; חצי הרוח של חצי המעות שהן מלוה,
78 ושתות הרוח בשכר שנתעסק בפקדון; נמצא הפל שני
79 שלישי הרוח. ויטל בעל המעות שלישי הרוח. ואם פחתו
80 - יפסיד המתעסק שלישי הפחת; שהרי הוא חייב בחצי
81 הפחת מפני שחצי המעות מלוה, ויש לו שתות בשכרו
82 באותו החצי של פקדון; נמצא שנשאר עליו מן הפחת
83 שלישו. ובעל המעות יפסיד שני שלישי הפחת.
84 ד. יש מי שטועה ואומר, שהנותן עסק סתם, אם יהיה שם
85 שכר, יטל המתעסק חציו, ואם היה שם הפסד, יפסיד
86 שלישי; ואין הדבר כן, אלא אם התנו על דבר זה בפרוש.
87 וכן אם התנו שיפסיד המתעסק מתצה, ואם יהיה שם שכר
88 יטל שני שלישי הרוח - הרי זה מתר. וכן אם התנו שאם
89 יהיה שם שכר, יטל המתעסק תשיעיתו, ואם יהיה שם
90 הפסד, יפסיד עשיריתו - הואיל והתנו שיהיה רוח המתעסק
91 יתר על הפסדו, תנאו קנס; ותוספת זו, היא כנגד עמלו.
92 ורבתי הורו, שאין תנאי זה מועיל אלא אם כן היה
93 למתעסק עסק אחר; אבל אם אין לו עסק אחר, צריך

1 שהיא ביקר ונמכר שם' - אף על פי שקבל עליו כל אנס
2 או כל פחת שיקבא להם, הרי חברו מעכב עליו; שהרי
3 אומר לו: 'אין רצוני שאתן מעות שבדי, ואהיה רודף
4 אחריך לדין להוציא מידך'. וכן כל פיוצא בזה.
5 ה. אחד מן השתפין שבא לישן את הפרות עד זמן הדיוע,
6 אין חברו מעכב עליו; ואם אין זמן לאותן הפרות, הרי
7 חברו מעכב עליו.
8 ו. שתפין ששמו פרותיהן ונשתתפו בהן, יש להן אונגה זה
9 על זה. ערבו פרות בלא שומא, ומכרום ונשארו ונתנו
10 בדמיהן - הרי אלו מחשבין את הפרות כמה היו שוין בעת
11 שנשתתפו, ומחשבין את השכר או את ההפסד.
12 ז. שתפין שמחלו להן מוכסין, מחלו לאמצע. ואם אמרו:
13 'משום פלוני מחלנו' - מה שמחלו, מחלו לו. היו באין
14 בדרך, ועמדו עליהן לסטים וגזלו את השירה, והציל אחד
15 מן השתפין - הציל לאמצע; ואם אמר: 'לעצמי אני מציל',
16 הציל לעצמו.
17 ח. דבר הדיוע לשני שתפין - אף על פי שהוא ברשות
18 אחד מהן, אינו יוצא מחזקתו של שני כל ימי השתפות;
19 ואינו יכול לטען שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה, ונאמר
20 לאחר 'המוציא מחברו עליו הראיה', אלא הרי הוא בחזקת
21 שניהם, עד שביא האחד ראיה.
22 ט. אחד מן השתפין שבא לחלק שלא מדעת חברו, חולק
23 בפני שלשה אפלו הן הדיוטות, ובלבד שיהיו נאמנין,
24 ויודעין בשומה; ואם חלק בפחות משלשה, לא עשה כלום.
25 במה דברים אמורים? בשחלק פרות; אבל אם היו מעות,
26 המעות פחלוקין הן, ויש לו לחלק שלא בפני בית דין, ומניח
27 חלק חברו בבית דין. במה דברים אמורים? בששהי המעות
28 בלן מטבע אחד ושוין. אבל אם היו מקצתן חדשים ומקצתן
29 ישנים, ואין צריך לומר אם היו מקצתן פות ומקצתן רעות
30 - הרי הן כפרות, ואין חולקין אותן אלא בבית דין.
31 י. אסור להשתתף עם עובד עבודה זרה - שמא יתחייב לו
32 שבועה, וישביעו ביראתו. [בעבודה זרה] וכבר בארנו
33 במקומו, שאסור לעשות סחורה בפרות שביעית, ולא
34 בככורות, ולא בנבלות, ולא בטורפות, ולא בתרומות, ולא
35 בשקצים, ולא ברמשים. ואם עבר ועשה, השכר לאמצע;
36 ויראה לי, שאם הפסיד - הפסיד לעצמו, מפני שעבר.
37 יא. אחד מן השתפין או מן המתעסקין שמת - בטלה
38 השתפות או העסק, אף על פי שהתנו לזמן קבוע; שכבר יצא
39 הממון לרשות היורשין. וכזה הורו הגאונים.

פרק ו

40
41 א. שנים שהן נושאין ונותנין בממון השתפות - אף על פי
42 שהממון של אחד מהן, הרי זו נקראת 'שתפות'; ואם פחתו
43 או הותרו, הרי הוא לאמצע. ויש להן להתנות בשכר
44 ובהפסד כל מה שירצו, כמו שבארנו. אבל אם היה האחד
45 בלבד הוא שנושא ונותן בממון השתוף - אף על פי
46 שהממון של שניהם, הרי זאת השתפות נקראת 'עסק'; וזה

47 שבארנו, אם אבד מקצת הממון. ויראה לי שהוא משלם
 48 מחצה, שהוא בתורת מלנה; וזה שאמרו חכמים שהוא
 49 משלם שלישי בהפסד, בשלא הגיע ההפסד לטל בעל
 50 המעות פחות מחצי ממנו. ביצד? ראובן שנתן לשמעון
 51 מאה ועשרים, ונשא ונתן ופחת תשעים - הרי שמעון
 52 משלם שלשים, ונמצא ראובן נוטל ששים. אבל אם פחת
 53 שמעון מאה וחמשה, אין אומרים: 'פסיד שמעון חמשה
 54 ושלשים'; שאם אפיה אומר בן - נמצא ראובן נוטל
 55 חמשים, ולעולם לא יטל ראובן פחות מששים. לפיכך,
 56 שטר עסק היוצא על היתומים שהיה אביהם מתעסק בו -
 57 נשבע בעל השטר, וגובה מחצה שהוא בתורת מלנה, אף
 58 על פי שלעולם טוענין לירוש. הנה למדת, שאינו נוטל
 59 לעולם פחות ממחצה. ולמה אני אומר שאין פותחין לו
 60 כאן, כנגד שכרו שנתעסק בפקדון? שהרי אבד כל החצי
 61 של פקדון, ולא נשאר כאן פקדון כלל, כדי שנאמר: 'אם
 62 לא יטל שכרו יראה כרביית', שהרי חצי המלוה בלבד נוטל.
 63 וכן אם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, ואבד הממון
 64 כלו - משלם הרביע כלו, שהוא בתורת מלנה. אבל אם
 65 נשאר מן הממון מעט, כדי שאם תוסיף על אותו המעט
 66 שתות ההפסד שפחת יבוא הכל רביע הממון או יתר - הרי
 67 זה משלם שתות בלבד, מן הטעם שבכר בארנו.
 68 ב. המתעסק שהפסיד, וחזר וטרח עד שהרויח - אינו יכול
 69 לומר לבעל המעות: 'בוא ונחשב ההפסד שהפסדנו תחלה
 70 ותפסיד שני שלישי, ונחשב הרוח שהרוחנו באחרונה,
 71 ותטל שלישי'; אלא מחשב באחרונה בלבד על הרוח או
 72 על ההפסד, ואין לו אלא ברוח שהוסיף על הקרן.
 73 ג. נתן לו מאתים יריעות במאתים דינר בעסק, וכתבן בשני
 74 שטרות, מאה בכל שטר - מחשב הוא על שטר שטר בפני
 75 עצמו, ובעל המעות הוא שהפסיד על עצמו. נתן לו מאה
 76 יריעות במאה דינר, וחזר ונתן לו בעסק אחר מאה חביות
 77 של יין במאה דינר, וכתב לו שטר עסק אחד במאתים דינר
 78 - אינו מחשב לו אלא בשטר אחד, והמתעסק הוא שהפסיד
 79 על עצמו. ביצד? שאם מכר המאה יריעות במאה ושלשים,
 80 והמאה החביות בשבעים - בעל המעות נוטל הכל; מפני
 81 שעשה שטר אחד, הרי הכל מאתים ולא הרויח כלום. אבל
 82 אלו הניחם שני עסקים כשהיו - היה מרויח המתעסק
 83 בחלקו בבגדים עשרים, ומפסיד בחלקו בחביות עשרה,
 84 והיה נוטל עשרה. וכן כל פיוצא בזה.
 85 ד. אין המתעסק יכול לחלק המעות של עסק או הסחורה,
 86 ולומר: 'אטל אני החצי שבתורת מלנה לעצמי ואשא ואתן
 87 בו, ואני החצי שבתורת פקדון בבית דין'; שלא נתן לו
 88 ממון זה, אלא להתעסק בכלו. ואם חלק ועשה זה, אפלו
 89 בבית דין הגדול - לא עשה כלום; אלא השכר או ההפסד
 90 ביניהם, על אותן הדרכים שבארנו.
 91 ה. המתעסק שנתן מתנה לאחר מן המטלטלין של עסק,
 92 או מעות העסק, והביא בעל הממון ראה ברוח שאלו
 93 המטלטלין או המעות משל עסק הן - מוציאין אותן מידו;

1 שיהיה שכר המתעסק יתר על הפסדו בשתות כמו שבארנו,
 2 שדבר זה אסור הוא, ואין התנאי מועיל בו. ולא יראה לי
 3 זה.
 4 ה. הרוי רבואתי, שאם התנו שיטל המתעסק שלישה חלקים
 5 מן השכר, ובעל המעות רביע השכר, נמצא רביע המעות
 6 בלבד בתורת פקדון, ושלישה רביע בתורת מלנה; לפיכך,
 7 אם היה שם הפסד, יפסיד המתעסק שלישה רביעי ההפסד
 8 פחות שלישי הרביעי, ויפסיד בעל המעות רביע ושליש
 9 רביע, שהוא שלישי כל ההפסד. ביצד? נתן לו מאה דינרים
 10 על תנאי זה, וחסרו ארבעה ועשרים - בעל המעות יפסיד
 11 רביע ושליש רביע, שהוא שלישי כל ההפסד, נמצא מפסיד
 12 שמונה, והמתעסק משלם ששה עשר; ועל דרך זו לעולם.
 13 כל חלק שיש לבעל המעות בשכר - אם יש שם רוח, נוטל
 14 כמו שהתנו; ואם יש שם הפסד, יפסיד אותו החלק
 15 ותוספת שלישי. נמצאת למד לפי מדה זו, שאם התנו
 16 שיטל המתעסק רביע השכר - אם פחתו, לא ישלם
 17 המתעסק כלום, שהרי רביע ההפסד שהוא חייב לשלם מפני
 18 המלוה, יש לו כנגדו שלישי מה שיטל בעל המעות שהוא
 19 רביע; ונמצא זה כנגד זה. וכן אם התנו על הפחת, ולא
 20 הזכירו הרוח - אם פחתו, פחת המתעסק כפי מה שהתנו;
 21 ואם הוסיפו - נוטל המתעסק כמו אותו החלק שהיה
 22 מפסיד, ותוספת שלישי מה שנטל בעל המעות. ביצד? התנו
 23 שאם היה שם הפסד, פחות המתעסק רביע, והפחיתו -
 24 משלם רביע הפחת; ואם הותירו, נוטל מחצה. ואף על פי
 25 שהדברים אלו שהורו דברי טעם הן, אם תלך על דרך זו,
 26 נמצא המתעסק אפשר שיפחות, ויטל שכר. ביצד? כגון
 27 שהתנה עמו שיטל המתעסק אחד משבעה בשכר, ופחתו
 28 - נוטל המתעסק אחד משבעה יתר על זה ההפסד. ביצד?
 29 כגון שפחתו שבעה דינרים - הרי המתעסק אומר לו: 'אני
 30 חייב לך דינר אחד כפי התנאי, ואפיה חייב לשלם לי שנים
 31 שהן שלישי חלק הפקדון'; נמצא בעל המעות חייב לתן לו
 32 דינר בשכר שהפסיד שבעה. ואלו הפסיד ארבעה עשר, היה
 33 חייב בעל המעות לתן לו שני דינרין. וזה תמה גדול, ודבר
 34 שאין הדעת סובלתו; ואין זה אצלי אלא כמו דברי החלום.
 35 אבל הדרך והדין האמת שיראה לי, שכל שרויח המתעסק
 36 - אם יהיה שם הפסד, יפסיד שני שלישי החלק שהיה
 37 מרויח. וכן אם התנו על ההפסד, והרויחו - יטל כמו אותו
 38 החלק שהיה מפסיד, ותוספת שלישי חלק חברו. נמצאת
 39 אומר לפי מדה זו, שאם התנו שיטל המתעסק רביע השכר,
 40 והפסיד - הרי זה משלם שתות. ואם התנו שיפסיד רביע,
 41 והרויח - יטול מחצה. ועל דרך זה לא תמצא תמה, ויצא
 42 הדין בקו הצדק.

פרק ז

43
 44 א. הנותן מעות לחברו סתם להתעסק בהן, או שהתנו
 45 בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשונה, ואבד כל
 46 הממון - יש מי שהורה שישלם המתעסק שלישי, כמו

עובד בזה, ונהנה בשכרה ובעבודתה. ואין שמין עגל עם
 אמו, ולא סיח עם אמו - שהעגל והסיח אינו עושה פלום,
 ויש בו עסק.
 ד. השם בהמה לחברו, עד מתי חיב להטפל בזה? באתונות,
 שמונה עשר חדש; ובגדרות, והן הצאן והבקר - עשרים
 וארבעה חדש. ואם בא לחלק בתוך זמן זה - חברו מעכב
 עליו, מפני שנשתתפו סתם. לפי שאינו דומה טפולה של
 שנה ראשונה, שהוא מרבה והרוח מועט, שאינה משתמנת
 בתחלה אלא בקשי, לטפולה של שנה האחרת, שהוא
 מועט והרוח מרבה, שהרי היא משתמנת הרבה ומוספת
 בכל יום; לפיכך מעכב עליו עד סוף שנה שניה. לזה
 בהמה השומה [ששמו אותה] אצלו, הרי הולך מפלל הרוח
 לאמצע. ומקום שנהגו לגדל הולדות, יגדלו ואחר כך
 ימכרו. ומקום שנהגו שלא לגדל, חיב המתעסק להטפל
 בולדות, בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום, וחולקין.
 רצה להטפל בהן יתר מזמן זה, שם אותם בפני שלשה
 ביום שלשים וביום חמשים, וכל שירויחו אחר כך - יטל
 המתעסק שלשה חלקים, וחברו רביע הרוח; שהרי יש לו
 חצי הולך, ומפני שמתעסק בחצי של חברו נוטל חצי אותו
 בחצי; הרי שלשה רבעים. ואם לא התנה בן בפני שלשה
 - הרי מחל, והולדות ביניהם בשנה כמות שהם. מקום
 שנהגו להעלות שכר פתף למעות העסק - מעלין, ויהיה כל
 השכר שנוטל המתעסק בשכר שנושא על כתפו בכלל שכר
 המעות; וכן אם דרכן להעלות שכר בהמה, מעלין. מקום
 שנהגו להעלות ולדות בשכר עמלן, מעלין. וכל המתעסק
 או המשתתף סתם, לא ישנה ממנה המדינה.
 ה. ראובן שהיתה לו שדה, והוריד שמעון לתוכה לזרעה
 או לנטעה ולהוציא עליה הוצאות ולמכר הפרות, וכל היתר
 על ההוצאה יהיה ביניהם - בין שהתנו שיתלקו בשוה, בין
 שהתנו שיטל ראובן יתר, בין שהיתה ההוצאה כלה משל
 ראובן, בין שהיתה ההוצאה משל שמעון - כל זה מתר,
 ואין כאן אבק רבית. ושמעון המטפל בעבודת הארץ
 ובהוצאה ובמכירת הפרות, הוא הנקרא 'אריס'. אריס
 אומר: 'למחצה בדת', ובעל השדה אומר: 'לשליש
 הורדתיו' - הולכין אחר מנהג המדינה; וזה שטען שלא
 כמנהג, עליו להביא ראיה.
 ו. בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו, וגרשה - אם היה
 הבעל אריס - הואיל ונסתלק בעל, נסתלקו הם, ואין להם
 מן ההוצאה, אלא שעור השבח ובשבועה. ואם אין הבעל
 אריס - על דעת הארץ ירדו, ושמין להם פאריס.
 ז. האחין או שאר היוורשין שלא חלקו ירשת מורישן, אלא
 בלן משתמשין בזה ביחד - הרי הן כשתפין לכל דבר ודבר.
 אחד מן האחין או מן השתפין שנפל לאמנות המלך, הרוח
 לאמצע. חלה אחד מהן ונתרפא - נתרפא מן האמצע; ואם
 חלה בפשיעה, בגון שהלך בשלג, או בחמה בימי החם, עד
 שחלה, וכן כל פיוצא בזה - הרי זה מתרפא משל עצמו.

ואפלו שנה אותן המקבל מתנה ומכרן, או נתנן לאחר, או
 שהפסיד - חיב לשלם. והפל בראיה ברורה. כבר בארנו,
 שהמתעסק שמת, נשבע בעל המעות וגובה מחצה; ואם יש
 שם עדים שמשלטלין אלו מן המעות של עסק הן, נוטל אותן
 בעל המעות בלא שבועה. ואין בעל חוב ולא האשה נוטלים
 מהן פלום, אלא אם בן היה בהן רוח; הרי חלק הרוח של
 מת, של יורשים; ויטל מאותו חלק, בעל חוב או האשה.
 ו. הנותן מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית שכו, ולא
 לקח - אין לו עלי אלא תרעמת; ואם נודע בראיה ברורה
 שלקח ומכר, הרי זה מוציא ממנו השכר בעל פרהו.
 ז. נתן לו מעות לקח בהן פרות למחצית שכו, לוקח בהן
 מפל מין שירצה; ולא יקח לא כסות ולא עצים. וכן כל
 פיוצא בזה. המושיב את חברו בחנות למחצית שכו - אם
 היה אמן, לא יעסק באמנותו, לפי שאין עיניו על החנות
 בשעה שעוסק באמנותו; ואם היה שתף עמו בחצר, מתר.
 ולא יהיה לוקח ומוכר דברים אחרים; ואם לקח ומכר,
 השכר לאמצע.

יום שלישי כ"ז כסלו ה'תשע"ג

פרק ח

א. הנותן ביצים לבעל תרנגולין להושיב התרנגולין עליהן
 עד שיצאו האפרוחים, יגדל אותן בעל התרנגולין, ויהיה
 הרוח ביניהן - צריך להעלות לו שכרו כפועל בטל. וכן
 השם עגלים וסיחים על הרוצה להיות מתעסק בהן עד
 שיגדלו, והשכר לאמצע - חיב להעלות לו שכר עמלו
 ומזונו כפועל בטל בכל יום; ומגדלין אותן עד שיהיו
 העגלים בני שלש שנים, והחמור עד שתהיה טוענת. ואינו
 יכול למכר שלא מדעת חברו בתוך זמן זה. וכן השם בהמה
 על המפטם להיות מפטם אותה, והשכר לאמצע - צריך
 לתן לו שכר עמלו כפועל בטל; ואם אמר לו: 'הרי הראש
 או האליה שלך בעמלק יתר על מחצית השכר', מתר. היו
 לפטם בהמות אחרות שמפטם אותן עם זו השומה אצלו,
 וכן אם היו לו עגלים וסיחין אחרים או ביצים אחרות שלו
 - הואיל והוא מתעסק בשלו ובשל חברו - אפלו לא העלה
 לו אלא דבר מועט בכל ימי השתפות הזאת, דיו; וחולק
 בשכר בשוה. ואם היה אריסו - הואיל והוא מטפל בשלו
 ובשל בעל השדה, אינו צריך להעלות לו פלום.
 ב. השם עגלים וסיחין, או הושיב תרנגולין, או שם בהמה
 על הפטם למחצית שכו, ולא העלה לו שכר - הרי דינו
 כדין העסק של מעות; רואין בכמה שמו בהמות או
 הביצים, וכמה הרויחו, ונוטל המתעסק שני שלישי השכר.
 ואם הפסידו, משלם שלישי ההפסד.
 ג. שמין פרה וחמור וכל דבר שדרכו לעשות ולאכל, ויהיה
 השכר לאמצע בשוה; אף על פי שזה מתעסק, הרי יש לו
 רוח אחר לעצמו בעבודת בהמה, שהרי שוכר אותה או

פָּרָק ט

בן הבית, והביא לו השליח סחורה שקנה לו או מעות
 שמכר לו בהן, ושתק, והלכו להן ולא תבעו מיד - אינו
 יכול לחזור ולהשיבעו בטענת ספק. אבל אם היתה לו טענת
 ודאי - משיביעו עליה, ומגלגל בה כל מה שירצה. וכן אם
 נתחייב לו שבועה אחר זמן, בין של תורה בין של דבריהם,
 כגון שנעשה לו שתף או בן בית פעם אחרת - הרי זה יכול
 לגלגל עליו שלא גזלתני בשתפות זו שבינינו, ולא כשהיית
 שתפי או אריסי או בן ביתי או אפוטרופי בראשונה. וכן
 כל פיוצא בזה.

ח. השתפין שחלקו, ונשאר להן חובות אצל אחרים - אינן
 יכולין להשיביע זה את זה מספק; שהרי חלקו, והחוב
 שנשאר דבר ידוע הוא; כל מה שייפרעו, יקח זה חלקו וזה
 חלקו מן החוב. וכן אם נשאר להן מעות בפסי, וכבר ידעו
 אותן ועדין לא נטל כל אחד חלקו - אין משיביעין זה את
 זה, שהמעות פתולקין הן. וכן אם עשו חשבון על כל
 השתפות, ונשאר לאחד מהן אצל חברו דבר קצוב וידוע -
 אף על פי שצדין לא נטלו, הרי חלקו. אבל אם נשאר
 ביניהן כל שהוא מן הפרות, ועדין לא חלקו אותן ולא ידעו
 משקלם, או שנשאר ביניהם צד מן השתפות שלא עשו בו
 חשבון, ולא ידע כל אחד מהן כמה חלקו המגיעו - הרי
 השתפות קצמת צדין, ומשיביעין זה את זה.
 ט. מי שתבע חברו אחר חלקה, אינו יכול להשיביעו אלא
 על ידי גלגול, כמו שאמרנו; אבל יש לו להחרים סתם על
 מי שגזלו כלום כשהיה שתפו או אריסו או בן ביתו, ולא
 יודע כמה שגזל.

פָּרָק י

א. שתף שטען על חברו שפך הנה תנאי בינינו, והלה
 אומר: 'לא הנה תנאי זה מעולם', או שטען שהקרן שלי
 הנה כף וכף, והלה אומר: 'אינו אלא פחות מזה', או שטען
 שפכר נתתי לך מן השתפות, והלה אומר: 'לא לקחתי', או
 שטען שסחורה זו משלי, והלה אומר משל אמצע, וכל
 פיוצא בטענות אלו - הרשות ביד התובע בשבועה. כיצד?
 אם רצה התובע שלא ישיביע השתף שבועת השתפין,
 וישיביעו הסת על הטענה שפופר בה ואומר 'לא היו דברים
 מעולם' - הרי זה משיביעו. ואם רצה - מגלגל עליו כל אלו
 הדברים בשבועת השתפין, ומשיביעו בטענת ספק שלא
 גזלתני כלום כל ימי השתפות, ושהיה בינינו תנאי כף וכף,
 ושזו הסחורה שלך, ושנתת לי כף וכף; וכן כל פיוצא בזה.
 ב. התובע שתפו להשיביעו שבועת השתפין, הנתבע אומר:
 'כבר חלקנו, ולא נשאר לך אצלי כלום', והתובע אומר:
 'עדין לא חלקנו, ולא עשינו חשבון', או שאמר התובע:
 'חלקנו על מנת שנשיביע אותך שבועת השתפין בכל עת
 שנרצה ועדין לא נשיבעת, ואתה מדחה אותי מיום ליום' -
 אינו יכול להשיביעו בטענת ספק. אפלו אמר הנתבע: 'כן
 חלקנו, ונשאר לך אצלי, וזה הנשאר אינו אלא חוב
 שזקפתו עלי', או 'פקדון הנחתו אצלי' - אף על פי שיש

1
 2 א. השתפין בלן, והאריסין, והאפוטרופין שמנו אותן בית
 3 דין על היתומים, והאשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית,
 4 או שהשיבה בעלה חנונית, וכן הבית - כל אחד מאלו
 5 נשבע מדבריהן בטענת ספק; שמא גזל חברו במשא ומתן,
 6 או שמא לא דקדק בחשבון שביניהם. ולמה תקנו חכמים
 7 שבועה זו? מפני שאלו מורין לעצמן, שכל מה שיקחו
 8 מנכסי בעל המעות ראוי הוא להן, מפני שטורחין ונושאים
 9 ונותנים; לפיכך תקנו להם חכמים שחייבין שבועה בטענת
 10 ספק, כדי שייעשו כל מעשיהם בצדק ואמונה.
 11 ב. ואין אחד מכל אלו נשבע בטענת ספק, עד שיחשד
 12 המשביע אותן בשתי כסף, שהן שתי מעין של כסף, כמו
 13 שיתבאר; אבל אם חשדן בפחות מזה, אין נשבעין.
 14 ג. מכאן הורו רבותי, שאם מת השתף האחד, אין הירוש
 15 יכול להשיביע שתפו של אביו בטענת 'שמא', שהרי אינו
 16 יודע הדבר שחשדו בו אביו בודאי, כדי שיחשד אותו זה
 17 הירוש בשתי כסף. ויש מי שהורה שמשביע אותו הירוש
 18 בטענת 'שמא'; ולא ראינו מי שדן כך.
 19 ד. אף על פי שאין שם עדים שזה שתפו או אריסו או בן
 20 ביתו, אלא הרי הוא מודה מפי עצמו ואמר: 'שתפו' או
 21 'אריסו' או 'בן ביתו אני, אבל לא גזלתני כלום' - הרי זה
 22 נשבע בנקיטת חפץ; שאין אומרים 'מגו' לפטרו משובעה,
 23 אלא לפטרו מממון. איזה הוא בן הבית שיש לו להשיביעו
 24 בטענת ספק? זה שמוציא פועלים ומכניס פועלים, מכניס
 25 לו פרות ומוציא לו פרות. אבל בן הבית שאינו נושא ונותן,
 26 אלא נכנס ברגליו ויוצא בלבו - אינו יכול להשיביעו מספק.
 27 וכן אפוטרופוס שמנהו אבי תומים, אין היתומים משיביעין
 28 אותו בטענת ספק. וכן האשה שלא נעשית אפוטרופה בחיי
 29 בעלה, ולא נשאה ונתנה אחר קבירת בעלה - אין משיביעין
 30 אותה מספק. וכן אם נשאה ונתנה בין מיתה לקבורה, אין
 31 משיביעין אותה על זה שנשפתמשה בו בין מיתה לקבורה;
 32 שאם אתה אומר תשיבע על זה, לא תמכר לקבורה; ונמצא
 33 המת מתנוול.
 34 ה. המשלח ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח בידו מעות
 35 לקנות לו סחורה או פרות - אף על פי שלא נתן לו שכר
 36 על זה, ואין לו חלק ולא הנהה בשליחות זו, הואיל ונשא
 37 ונתן בממון חברו, הרי זה כבן בית; ויש לו להשיביעו
 38 מספק, שלא גזלו כלום בעת שהביא לו הסחורה שקנה, או
 39 המעות שמכר לו בהן.
 40 ו. השתפין שנושאים ונותנים ביחד, או שהיה האחד נושא
 41 ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או המעות עם השני
 42 בלא משקל ולא מנין ולא מדה - הרי שניהם נכנסו לספק,
 43 ויש לכל אחד מהן להשיביע חברו שבועת השתפין. אבל
 44 אם הנה האחד הוא שנושא ונותן, והשני לא נתעסק עמו
 45 כלל - אין נשבע אלא זה שנשא ונתן.
 46 ז. חלקו השתפין והאריסין, ונתגרשה האשה, ונפרד מעליו

47 שמעון; ואם לא הביא שמעון ראיה - ישלם מביתו, ויתבע
48 לוי בסוף זמן שאמר. וכן כל פיוצא בזה.
49 בריה רחמנא דסייען

יום רביעי כ"ח כסלו ה'תשע"ג

הלכות עבדים

52 יש בכללן שלש עשרה מצוות - חמש מצוות עשה, ושמנה
53 מצוות לא תעשה; וזה הוא פ'ט: (א) דין קנני עבד עברי;
54 (ב) שלא ימכר ממכרת עבד; (ג) שלא יעבידנו בפרך;
55 (ד) שלא נניח גר תושב לרדות בו בפרך; (ה) שלא נעבד
56 בו עבודת עבד; (ו) להעניק לו בצאתו חפשי; (ז) שלא יצא
57 ריקם; (ח) לפדות אמה עבריה; (ט) ליצדה; (י) שלא
58 תמכר; (יא) לעבד בעבד פנעני לעולם, אלא אם כן הפיל
59 לו אדוניו אחד מראשי איבריו; (יב) שלא להסגיר עבד
60 שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל; (יג) שלא להונות עבד
61 זה הנצול אלינו. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

62 א. "עבד עברי" האמור בתורה - זה הישראלי שמכרו אותו
63 בית דין על פ'חו, או המוכר עצמו לרצונו. ביצד? ג'ב,
64 ואין לו לשלם את הק'ן - בית דין מוכרין אותו, כמו
65 שבארנו בהלכות ג'בה. ואין לה איש מישראל שמוכרין
66 אותו בית דין אלא הג'ב בלבד, ועל זה שמכרוהו בית דין
67 הוא אומר: "כי תקנה עבד עברי"; ועליו הוא אומר במשנה
68 תורה: "כי ימכר לה אחיד העברי". מוכר עצמו ביצד?
69 ישראל שהעני ביותר - נתנה לו תורה רשות למכר את
70 עצמו, שנאמר: "וכי ימוך אחיד עמו, ונמכר לה". אינו
71 רשאי למכר את עצמו ולהעניע את דמיו, או לקנות בהן
72 סחורה או כלים, או לתן לבעל חובו, אלא אם צריך לאכלן
73 בלבד. ואין אדם רשאי למכר את עצמו, עד שלא ישאר לו
74 כלום, ואפלו כסות לא תשאר לו; ואחר כך ימכר את עצמו.
75 ב. כבר בארנו, שאין האשה נמכרת בג'בה, וכן אינה
76 מוכרת את עצמה; ואינה קונה עבד לא עברי ולא פנעני,
77 מפני החשד. ואין הגר נקנה בעבד עברי - שנאמר: "וישב
78 אל משפחתו", מי שיש לו משפחה.
79 ג. עבד עברי שמכרוהו בית דין - אין מוכרין אותו אלא
80 לישראל, או לגר צדק. וכן המוכר עצמו - אינו רשאי למכר
81 עצמו, ואפלו לגר תושב; ואם עבר ומכר עצמו אפלו
82 לעובד עבודה זרה, ואפלו לעבודה זרה עצמה - הרי זה
83 מכור, שנאמר: "או לעקר משפחת גר", זה הנמכר לעבודה
84 זרה עצמה.
85 ד. בא ואמר לה: 'הריני מוכר עצמי לגויים' - אין אתה
86 זקוק לו, עד שימכר. אבל אחר שנמכר לגוי - אף על פי
87 שעבר ועשה שלא פהגן, מצוה לפדותו, שלא יטמע בהם;
88 שנאמר: "אחרי נמכר, גאלה תהיה לו".

1 ידים שהיה שתפו, אינו יכול להשביעו בטענת ספק, ואינו
2 יכול להשביעו הסת שפ'כר חלקו או שלא נשתתפו מעולם,
3 ואפלו על ידי ג'גול; לפי שאין משביעין הסת ואין
4 מג'גלין, אלא על טענה שאם יודה בה יהיה חיב לשלם
5 ממון; אבל דבר שאפלו הודה בו, אינו חיב אלא שבוועה
6 - אינו נשבע עליו, ואפלו על ידי ג'גול. וכזה הורו כל
7 הגאונים בעלי הוראה.
8 ג. טען ש'עדין שתפי אתה ונשאר לי אצלך כף ודף, וזה
9 אומר: 'כ'כר חלקנו, ולא נשאר לה אצלי כלום', או: 'לא
10 היית שתפי מעולם' - הרי הנתבע נשבע הסת שאין לו בידו
11 כלום, ומג'גל עליו שלא גולתני כלום מעולם; ואינו מג'גל
12 עליו שלא היית שתפי מעולם או שפ'כר חלקנו בו, מן
13 הטעם שבארנו.
14 ד. טען ש'עדין שתפין אנחנו ויש לי להשביעך בטענת
15 ספק, והלה אומר: 'לא נשתתפו מעולם', והביא התובע
16 ידים שהיה שתפו, וחדר הנתבע אחר כך ואמר: 'חלקנו' -
17 אין שומעין לו; ש'הרי החזק כפ'רן לשבוועה זו, וישבע
18 שבוועת השתפין. וכן כל פיוצא בזה.
19 ה. ראובן שהטיל לכיס ארבע מאות דינרים, והטיל שמעון
20 מאתים, ונשתתפו ונשאו ונתנו ביחד, והרי הממון בלו ביד
21 ראובן, וטען ראובן שפ'חת מן הק'ן חמש מאות - אין
22 אומרין: 'ישבע ראובן שבוועת השתפין שפ'חתו כף, וישלם
23 שמעון חמשים מביתו', אלא ישבע ראובן שבוועת השתפין,
24 וילך במנה שבידו בלבד, ולא ישלם שמעון כלום. טען
25 ראובן ששמעון ידע בודאי בפ'חת זה שפ'חתו, וג'גל על
26 שמעון שאינו יודע בודאי סכום הפ'חת הזה; ואם לא
27 נתעסק שמעון בשתפיות זו כלל - ישבע שמעון שבוועת
28 הסת שאינו יודע בודאי בזה ההפסד, ויפטר. ולא עוד, אלא
29 אם היה זה המנה הנשאר ביד שמעון, חולקין אותו בשוה;
30 שאין השתף מן הנשבעין ונוטלין, כדי שישבע ויטל מה
31 שביד חברו, אלא נשבע ונפטר, או נוטל מדבר שהוא תחת
32 ידו. והנהר בדין זה, שפ'כר טעו בו בעלי הוראה.
33 ו. טען שמעון שיש ללוי עלי חוב בזה השתפות מנה - אם
34 היה בידו כדי החוב, והיה יכול לתנו ללוי - נאמן; ונתנין
35 החוב, ואחר כך מחשבין. ואם אין בידו לתן, אינו נאמן
36 להוציא מיד ראובן הממון או הסחורה הידועה לשתפות -
37 שמא קנוניא הן עושין שמעון ולוי על נכסי ראובן. ואפלו
38 הייתה המלוה בשטר, אין ראובן חיב לשלם ממנה כלום.
39 אבל אם טען שמעון שראובן יודע בודאי שזה החוב שעלי
40 מתמת השתפות הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע ראובן
41 הסת או על ידי ג'גול, שאינו יודע שחוב זה אצלנו; וישלם
42 שמעון החוב משלו. וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם
43 שמעון במאה דינרין מממון השתפות, ואמר שמעון:
44 'נפרעתי והחזרתיו לכיס', או שאמר שמעון: 'קבעתי לו זמן
45 לשנה או לשתיים' - אינו נאמן, שמא קנוניא הוא עושה על
46 נכסי ראובן. וכיצד דינין בדין זה? לוי כ'כר נפטר בהודאת

47 על פי כן, צריך העבד לנהג בעצמו מנהג עבדות, באותן
48 העבודות שהוא עושה לו.
49 י. אין אמה עבדיה נהגת ולא עבד עבדי נהג, אלא בזמן
50 שהיובל נהג, בין עבד עבדי שמכר עצמו, בין זה שמכרוהו
51 בית דין; וכבר בארנו מתי בטלו היובלות.

פרק ב

53 א. עבד עבדי שמכרוהו בית דין, נקנה בכסף; והמוכר
54 עצמו, נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר. כיצד בשטר? כתוב
55 לו על הנגר או על החרש: 'הריני מכור לך', 'הריני קנוי
56 לך', ונותן לו השטר.

57 ב. מכרוהו בית דין - עובד שש שנים מיום מכירתו,
58 ובתחלת השנה השביעית שלו יצא בן חורין. ואם פגעה בו
59 שנת השמיטה בכלל השש, הרי זה עובד בה; אבל אם
60 פגעה בו שנת יובל, אפלו נמכר שנה אחת לפני היובל -
61 הרי זה יצא לחרות, שנאמר: "בשנת היובל הזאת וגו'".
62 ג. המוכר עצמו, יש לו למכור עצמו ליתר על שש; הרי
63 שמכר עצמו לעשר שנים, או לעשרים שנה, ופגע בו יובל,
64 אפלו אחר שנה - הרי זה יוצא ביובל, שנאמר: "עד שנת
65 היובל יעבד עמך".

66 ד. אהד המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין, וברח - חייב
67 להשלים שניו; ואם פגע בו יובל, יצא לחרות.

68 ה. חלה, בין שחלה שנה אחר שנה או שחלה חללים
69 מקטעים - אם הכל פחות מארבע שנים, עולין לו למנין
70 שש; אבל אם חלה ארבע - חייב להשלים כל ימי החלי,
71 שנאמר: "כשכיר כתושב". ואם פגע בו יובל, יצא. במה
72 דברים אמורים שמחשבין ימי החלי? בשנה חליו כבד,
73 שאינו יכול לעשות מלאכה. אבל אם לא היה חליו כבד,
74 אלא יכול לעשות מעשה מעט - אפלו חלה כל שש, עולין
75 לו.

76 ו. המוכר עצמו לגוי - אם לא נפדה, אינו יוצא אלא ביובל,
77 שנאמר: "ואם לא יגאל באלה - ויצא בשנת היובל, הוא
78 ובניו עמו".

79 ז. הנמכר לגוי - אם לא השיגה ידו לגאל עצמו, קרוביו
80 פודין אותו; והקרוב הקרוב קודם, שנאמר: "או דדו או בן
81 דדו יגאלנו, או השיגה ידו ונגאל". ובית דין כופין את
82 קרוביו לפדותו, שלא ישמע בגוים. לא פדוהו קרוביו, או
83 שאין ידם משגת - מצוה על כל אדם מישאל לפדותו;
84 ובין שפדוהו קרובים, בין שפדהו שאר אדם - יצא לחרות.
85 ויש לו ללות ולגאל עצמו מן הגוי, וגואל לחציו. אבל
86 הנמכר לישראל - אין הקרובים פודין אותו, ואינו לזה
87 וגואל, ואינו גואל לחציו. אלא כיצד דינו? אם השיגה ידו
88 לתן כפי השנים הנותרות, נותן ויוצא; ואם לאו, לא יצא.

89 ח. אהד המוכר עצמו בין לישראל בין לגוי, ואהד
90 שמכרוהו בית דין - הרי זה מגרע פדיונו, ויוצא. כיצד הרי
91 שמכרוהו בששים דינר, ועבד ארבע שנים, ומצאה ידו -

1 אהד המוכר עצמו, או שמכרוהו בית דין - אינו נמכר
2 בפרהסיא [בפומבי] על אבן המקח [שעליה מוכרים עבדים],
3 ולא בסמטא כדרך שהעבדים נמכרין; שנאמר: "לא ימכרו
4 ממקרת עבד" - אינו נמכר אלא בצנעה ודרך כבוד.
5 ו. כל עבד עבדי, אסור לעבד בו בפרך. ואיזו היא עבודת
6 פרך? זו עבודה שאין לה קצבה [לוח זמנים], או עבודה
7 שאינו צריך לה, אלא תהיה מחשבתו להעבירו בלבד, שלא
8 יבטל. מכאן אמרו חכמים, שלא יאמר לו: 'עדר [חפור]
9 תחת הגפנים עד שאבוא', שהרי לא נתן קצבה; אלא יאמר
10 לו: 'עדר עד שעה פלונית', או 'עד מקום פלוני'. וכן לא
11 יאמר לו: 'חפור מקום זה', והוא אינו צריך לו. ואפלו להחם
12 לו כוס של חמין, או להצן לו, והוא אינו צריך לו - אסור,
13 ועובר עליו בלא תעשה, שנאמר: "לא תרדה בו בפרך",
14 הא אינו עושה לו אלא דבר קצוב שהוא צריך לו. וכן הגוי
15 שנמכר לו - אם רדה בו בפרך, הרי ישראל מצוין למנעו.
16 ואם הניחוהו - עוברין בלא תעשה, שנאמר: "לא ירדנו
17 בפרך לעיניך". ואין אנו נזקקין [נדרשים] להכנס לרשותו
18 של גוי ולבדק אחריו שלא יעבידנו בפרך, שנאמר:
19 "לענייך", בזמן שאתה רואה.

20 ז. כל עבד עבדי - אסור לישראל שקנהו להעבירו בדברים
21 בזויים שהם מיחדין לעשיית העבדים [הכנענים], כגון
22 שיליף אחריו בליו לבית המרחץ, או יחליץ לו מנעליו,
23 שנאמר: "לא תעבד בו עבדת עבד". אינו נוהג בו אלא
24 כשכיר, שנאמר: "כשכיר כתושב יהיה עמך". ומתיר לספר
25 שערו, ולכבס לו כסותו, ולאפות לו עסתו. אבל לא יעשה
26 אותו בלן לרבים, או ספר לרבים, או נחתום לרבים; ואם
27 היתה אמנותו זאת קדם שימכר, הרי זה יעשה. אבל רבו
28 לא ילמדנו בתחלה מלאכה כלי; אלא אמנות שהיה בה,
29 הוא שעושה כשהיה עושה מקדם. במה דברים אמורים?
30 בעבד עבדי, מפני שנפשו שפלה במכירה. אבל ישראל
31 שלא נמכר - מתיר להשתמש בו כעבד, שהרי אינו עושה
32 מלאכה זו אלא ברצונו ומדעת עצמו.

33 ח. אנשים שאין נוהגין כשורה, מתיר לרדותן בתזקה
34 ולהשתעבד בהן. מלך שגזר שכל מי שלא יתן המס הקצוב
35 על כל איש ואיש, ישתעבד לזה שנתן המס על ידו - הרי
36 זה מתיר להשתמש בו יותר מדי, אבל לא כעבד; ואם אינו
37 נוהג כשורה, מתיר להשתמש בו כעבד.

38 ט. כל עבד עבדי או אמה עבדיה - חייב האדון להשוותן
39 אליו במאכל ובמשקה בכסות ובמדור, שנאמר: "כי טוב
40 לו עמך" - שלא תהיה אמה אוכלת פת נקייה והוא אוכל פת
41 קבר [מסורבת בסובין], אמה שותה יין ישן והוא שותה יין
42 חדש, אמה ישן על גבי מוכין [כריות] והוא ישן על גבי
43 התבן, אמה דר בכרך והוא בכפר, או אמה בכפר והוא
44 בכרך - שנאמר: "ויצא מעמך". מכאן אמרו חכמים: 'כל
45 הקונה עבד עבדי, פקוה אדון לעצמו'. וחייב לנהג בו מנהג
46 אהד, שנאמר: "ויבאחכים בני ישראל איש באחיו". ואף

הנשואה, לא ארוסה ושומרת יבם [אשת אחיו שמת ומחכה
 לייבום]; והוא, שתהיה מתרת לו. אבל אם היתה מאסורי
 לאוין, אפלו שניה [אסורה מדרבנן] - אינו חיב במזונותיה,
 שנאמר: "אשתו עמו" - אשתו הראויה לעמד עמו. וכן חיב
 במזון בניו ובנותיו. במקרוהו בית דין נאמר: "אם בעל
 אשה הוא, ויצאה אשתו עמו". וכי תעלה על דעתך, שפיון
 שנקנה זה, נשתעבדה אשתו? אלא לא בא ללמד, אלא
 שהאדון חיב במזונותיה. ובמוכר עצמו נאמר: "ויצא מעמך
 - הוא, ובניו עמו"; ובנמכר לגוי נאמר: "ויצא בשנת היבל,
 הוא ובניו עמו". אחד אשה ובנים שהיו לו בשעת מכירה,
 או אשה ובנים שהיו לו אחר מכירתו: והוא, שיקנה
 מדעת האדון; אבל אם לקחה שלא מדעת רבו, אינו חיב
 במזונותיה.
 ב. אף על פי שהאדון חיב במזונות אשתו ובניו, אין לו
 במעשה ידיהם [בתפוקה שלהם השווה כסף] כלום, אלא הרי
 מעשה ידי האשה ומציאתה, לבעלה. וכל שזוכה הבעל
 באשתו - זוכה בה, אף על פי שהיא עבד עברי.
 ג. מי שמכרוהו בית דין, יש לרבו לתן לו שפחה כנענית;
 בין האדון, בין בנו של אדון אם מת אביו - הרי זה נתן
 לו שפחה כנענית; וכופהו על זה, כדי שיליד לו ממנה
 עבדים. והרי היא מתרת לו כל ימי עבודתו, שנאמר: "אם
 אדניו יתן לו אשה" וגו'. והמוכר עצמו, אסור בשפחה
 כנענית כשאר כל ישראל.
 ד. אין עבד עברי מתר בשפחה כנענית, עד שתהיה לו
 אשה ישראלית ובנים, אבל אם אין לו אשה ובנים, אין רבו
 מוסר לו שפחה כנענית; ודבר זה, קבלה הוא. אפלו הנה
 הנמכר כהן - הרי זה מתר בשפחה כנענית כל ימי עבודתו.
 ה. אם היו לו אשה ובנים, אף על פי שמסר לו רבו שפחה
 כנענית, אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו - שנאמר:
 "אשתו עמו". ואינו יכול לתן לו שתי שפחות, ולא לתן
 שפחה אחת לשני עבדיו העברים כדרך שנותן לכנעניים,
 שנאמר: "יתן לו אשה". נרצע [= עבד שנרצע עקב סירובו
 לצאת] שמסר לו רבו שפחה כנענית, והגיע יובל, והיה רבו
 מסרב [מפציר] בו לצאת ואינו רוצה לצאת, וקבל בו -
 פטור, שהרי נאסר בשפחה.
 ו. המוכר עצמו, אינו נרצע. אבל מקרוהו בית דין, ועבר
 שש, ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע; ועובד עד שנת
 היובל, או עד שנימות האדון.
 ז. אף על פי שהניח בן, אין הנרצע עובד את הבן; מפני
 השמועה למדו: "ועבדו", לא לבנו; "לעלם", לעולמו של
 יובל. ונמצאת למד, שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא
 ביובל או במיתת האדון.
 ח. עבד עברי כהן - אינו נרצע, מפני שנעשה בעל מום,
 והרי הוא אומר: "ושב אל משפחתו" - לחזקה שהיה בה;
 ואינו שב לשררה שהיה בה.
 ט. כיצד רוצעין? מביאו לבית דין של שלשה, ואומר
 דבריו בפניהם; ומגישו בסוף שש אל הדלת או אל המזוזה,

1 הרי זה נותן עשרים דינר לאדוניו, ויצא לחרות. וכן אם מכר
 2 עצמו בארבעים דינר לעשר שנים - הרי זה מגרע ארבעה
 3 דינרין לכל שנה שעבד, ונותן הנשאר כסף או שוה כסף,
 4 ויוצא. וכן הנמכר לגוי - מחשב הדמים לפי השנים
 5 הנשארות עד שנת היובל, שנאמר: "וחשב עם קנהו, משנת
 6 המכרו לו, עד שנת היבל". כיצד? מכר עצמו במאה ונשאר
 7 ליובל בשעת מכירה עשר שנים - מחשב עשרה לכל שנה,
 8 וגרע מן הדמים; ומשיב השאר כסף, לא תבואה ולא בלים
 9 - שנאמר: "כסף ממכרו" - בכסף הוא נגאל מיד הגוי, ואינו
 10 נגאל בשוה כסף.
 ט. כל עבד עברי או עבריה שיצא בגרעון כסף, והבריא
 12 והוסיפו דמיו, או נשחף [חלה בשחפת] ופחתו דמיו -
 13 מחשבין לו להקל עליו. כיצד? הרי שנמכר במאה, והרי
 14 הוא עתה שנה מאתיים - אינו מחשב עם אדוניו אלא לפי
 15 מאה. נמכר במאתים, והרי הוא שנה מאה - מחשב עמו על
 16 פי השנים הנותרות לפי מאה.
 י. הנמכר לגוי - הואיל ויש לו לגאל עצמו לחציו כמו
 18 שבארנו, פעמים יהיה להקל ופעמים להחמיר. כיצד להקל?
 19 קנה אותו הגוי במאתים, ונשחף והרי הוא עתה שנה מאה,
 20 ונתן לו חמשים חצי דמיו, והבריא והרי הוא שנה מאתיים
 21 - נתן לו מאה שהן חצי דמיו הנשאר, ויוצא. כיצד
 22 להחמיר? קנה אותו במאתים, ונתן לו חצי דמיו מאה,
 23 ונשחף והרי הוא עתה שנה מאה - נתן לו חמשים שהן
 24 דמי חציו הנשאר, ונמצא שנתן מאה וחמשים אף על פי
 25 שהיא עתה שנה מאה.
 יא. הרב שמחל לעבד על הכסף שנשאר לו לעבד כנגדו -
 27 אינו מחול לו, עד שיקתב לו שטר שחרור. כיצד? הרי
 28 שקנהו בששים, ועבד שנה או שתיים, ואמר לו: 'שאר
 29 הדמים מחולין לך, לך לדרבך' - לא נפטר משעבודו, עד
 30 שיקתב לו שטר.
 יב. אדון שמת - אם הניח בן זכר - הרי העבד עובד את
 32 הבן עד סוף השש, או עד סוף השנים שמכר עצמו להן, או
 33 עד שיפגע בו יובל, או עד שיגרע פדיונו ויתן השאר. אבל
 34 אם לא הניח בן זכר - הרי זה יצא לחרות, ואינו עובד לא
 35 את הבת ולא את האח; ואין צריך לומר שאינו עובד שאר
 36 היורשין. והנמכר לגר צדק, או לגוי - אפלו [את] הבן אינו
 37 עובד; אלא כיון שמת האדון, יצא לחרות. נמצאת אומר,
 38 שעבד עברי נקנה בכסף או בשטר, וקונה את עצמו בחמשה
 39 דברים: בשנים, או ביובל, או בגרעון כסף, או בשטר
 40 שחרור, או במיתת האדון בלא בן; ובגוי ובגר, אפלו הניח
 41 בן. מצוה לומר לו 'צא' בשעת יציאתו, ואף על פי שאם
 42 לא יאמר לו, הרי הוא יוצא בהנם, ואינו צריך שטר. אפלו
 43 חלה והוציא עליו רבו הוצאות - אינו חיב לו כלום,
 44 שנאמר: "יצא לחפשי חנם".

פרק ג

א. כל עבד עברי - הרי האדון חיב במזונות אשתו

צאן גרן ונקב, דברים שיש בהן ברכה מחמת עצמן, הוא
 שחייב להעניק לו מהן; אבל הפספים והפגדים, אינו חייב
 לתן לו מהן. וכמה נותן לו? אין פחות משנה שלשים סלע,
 בין ממין אחד בין ממיני הרבה, כשלשים של קנס העבד,
 שנאמר בו: "יתן לאדניו"; בין שנתברך הבית בגללו, בין
 שלא נתברך - שנאמר: "העניק תעניק לו", מכל מקום. אם
 כן למה נאמר "אשר ברכך ה'"? הכל לפי הברכה תן לו.
 טו. ברח ופגע בו היובל כשהוא בורח, ויצא לחרות - אינו
 חייב להעניקו, שנאמר: "וכי תשלחנו חפשי מעמך". ענק
 עבד עברי - לעצמו, ואין בעל חובו גובה ממנו. וענק אמה
 עבריה, וכן מציאמה - של אביה; ואם מת אביה קדם
 שיבואו לידו - הרי הן של עצמה, ואין לאחיה בהן כלום;
 שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו.

יום חמישי כ"ט כסלו ה'תשע"ג

פרק ד

א. אמה עבריה, היא הקטנה שמכרה אביה; ומשתביא
 שתי שערות אחר שתיים עשרה שנה, ותעשה נערה - אינו
 יכול למכרה, אף על פי שעדין יש לו בה רשות, ויש לו
 לקדשה לכל מי שיצעה. אף הקטנה שהיא אילנית
 בסימניה, ואינה ראויה להבאת שתי שערות - יש לאביה
 למכרה כל זמן שהיא קטנה. אבל הטמטום והאנדריגנס -
 אינו נמכר לא בדין עבד עברי, ולא בדין אמה עבריה.
 ב. אין האב רשאי למכר את בתו, אלא אם כן העני, ולא
 נשאר לו כלום - לא קרקע, ולא מטלטלין, ואפלו כסות
 שעליו; ואף על פי כן, כופין את האב לפדותה אחר
 שמכרה, משום פגם משפחה. ברח האב, או שמת, או שלא
 היה לו לפדותה - הרי זו עובדת עד שתצא.
 ג. אמה עבריה נקנית בכסף או בשנה כסף, ובשטר. ואינה
 נקנית בפרוטה, מפני שצריך לקנותה בדמים שראויין
 לגרעון, כדי שתגרע פדיונה ותצא. כיצד בשטר? כותב לו
 על הנזיר או על החרש: 'בתי מכורה לך', 'בתי קנויה לך',
 ונותן ביד האדון; ושטר אמה עבריה, האב כותבו.
 ד. אמה עבריה עובדת שש שנים כעבד שמכרוהו בית דין,
 שנאמר: "כי ימכר לך אחיך העברי, או העבריה"; ויוצאה
 בתחלת שבע. ואם פגע בה יוכל בתוך שש, יוצאה חנם
 כעבד. ואם מת האדון - אף על פי שהניח בן, יוצאה
 כנרצע, שנאמר: "ואף לאמתך תעשה כן". וכן מגרעת
 פדיונה, ויוצאה; ואם כתב לה שטר שחרור, ומחל על
 השאר - יוצאה חנם כעבד.
 ה. יתרה אמה עבריה, שהיא יוצאה בסימנין. כיצד? בינן
 שהביאה סימנין, ונעשית נערה - יוצאה לחרות בלא כסף.
 אפלו הביאה סימנין מאחר יום שלקחה - הרי זו יוצאה
 לחרות, שנאמר: "ויצאה חנם" - רבה לה הפתוח יציאה
 אחרת בחנם, יתר על העבד; ומפי השמועה למדו, שהיא

כשהן עומדין, בין דלת ומזוזה של אדון, בין של כל אדם;
 ונוקב את אָזְנוֹ הַיְמָנִית בגובה של אָזְן בַּמְרָצֵעַ של מַחְכָּת,
 עד שַׁיְגִיעַ לְדַלֶּת - שְׁנֵאמַר: "וְנִתְּתָ בְּאָזְנוֹ וּבְדַלֶּת". וְלֹא
 נֵאמַר "מְזוּזָה" אֲלֵא שִׁהְיָה עוֹמֵד, בֵּין אֲצֵל דַּלֶּת בֵּין אֲצֵל
 מְזוּזָה. וְמָה מְזוּזָה כְּשֶׁהִיא עוֹמֵדֶת, אִף דַּלֶּת כְּשֶׁהִיא עוֹמֵדֶת;
 אֲבָל הַרְצִיעָה בְּדַלֶּת, אִף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם מְזוּזָה. הָאֲדוֹן
 הוּא שְׂרוּצֵעַ בְּעַצְמוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ" - לֹא
 בְּנוֹ, וְלֹא שְׁלוּחֹו, וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאִין רוֹצֵעִין שְׁנֵי
 עֲבָדִים כְּאֶחָד, שְׁאִין עוֹשִׂין מַצּוֹת חִבְלוֹת חִבְלוֹת.
 י. "וְאִם אָמַר יֹאמֵר" - עַד שִׁיאֵמַר וַיִּשְׁנֶה. "הָעֶבֶד" - עַד
 שִׁיאֵמַר כְּשֶׁהוּא עֶבֶד; אֲבָל אִם אָמַר אַחֵר שֵׁשׁ, אִינוֹ נִרְצָע;
 עַד שִׁיאֵמַר בְּסוֹף שֵׁשׁ, בַּתְּחִלַּת פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה. כִּיצַד? כַּגּוֹן
 שְׁנִשְׁאָר מִן הַיּוֹם כְּדִי שֶׁהוּא פְּרוּטָה מִדְּמֵי מְכִירָתוֹ, או יֵתֵר;
 אֲבָל אִם נִשְׁאָר פָּחוֹת מִפְּרוּטָה, הֲרִי זֶה כְּאוֹמֵר אַחֵר שֵׁשׁ.
 יא. הִיָּתָה לְעֶבֶד אִשָּׁה שֶׁפָּחָה כְּנַעֲנִית, וְלוֹ מִמֶּנָּה בָּנִים,
 וּלְרַבּוֹ אִין אִשָּׁה וּבָנִים - אִינוֹ נִרְצָע, שְׁנֵאמַר: "כִּי אֶהְבֶּךָ
 וְאֶת בֵּיתְךָ". לְרַבּוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, וְלוֹ אִין אִשָּׁה וּבָנִים - אִינוֹ
 נִרְצָע, שְׁנֵאמַר: "אֶהְבֹּתִי אֶת אֲדֹנָי, אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי". הוּא
 אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ, וְרַבּוֹ אִינוֹ אוֹהֵבּוֹ - אִינוֹ נִרְצָע, שְׁנֵאמַר: "כִּי
 טוֹב לוֹ עִמָּךְ". רַבּוֹ אוֹהֵבּוֹ, וְהוּא אִינוֹ אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ - אִינוֹ
 נִרְצָע, שְׁנֵאמַר: "כִּי אֶהְבֶּךָ". הוּא חוֹלָה וְרַבּוֹ אִינוֹ חוֹלָה,
 רַבּוֹ חוֹלָה וְהוּא אִינוֹ חוֹלָה, או שֶׁהִיוּ שְׁנֵיהֶם חוֹלִים - אִינוֹ
 נִרְצָע, שְׁנֵאמַר: "כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ", עַד שֶׁהִיוּ שְׁנֵיהֶם
 בְּטוֹבָה.
 יב. מָה בֵּין מוֹכֵר עַצְמוֹ לְמַכְרוֹהוּ בֵּית דִּין? מוֹכֵר עַצְמוֹ,
 אִינוֹ נִרְצָע; וּמַכְרוֹהוּ בֵּית דִּין, נִרְצָע. מוֹכֵר עַצְמוֹ, אֶסּוּר
 בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית; וּמַכְרוֹהוּ בֵּית דִּין, רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה
 כְּנַעֲנִית. מוֹכֵר עַצְמוֹ, נִמְכָּר לְגוֹי; וּמַכְרוֹהוּ בֵּית דִּין, אִינוֹ
 נִמְכָּר אֲלֵא לְיִשְׂרָאֵל - שְׁנֵאמַר: "כִּי יִמְכַר לְךָ אֶחִיד", אִין
 בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֲלֵא לְךָ. מוֹכֵר עַצְמוֹ, נִמְכָּר לְשֵׁשׁ
 וְיֵתֵר עַל שֵׁשׁ; מַכְרוֹהוּ בֵּית דִּין, אִינוֹ נִמְכָּר אֲלֵא לְשֵׁשׁ. מוֹכֵר
 עַצְמוֹ, אִין מַעֲנִיקִין לוֹ; מַכְרוֹהוּ בֵּית דִּין, מַעֲנִיקִין לוֹ.
 יג. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁאִין הָאִשָּׁה נִרְצַעֶת; וְכֵן יֵרָאֶה
 מַעֲנִין הַפְּתוּב, שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּנִרְצָע: "אֶהְבֹּתִי אֶת אֲדֹנָי,
 אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי". וְמָה הוּא זֶה שְׁנֵאמַר: "וְאִף לְאִמְתְּךָ
 תַּעֲשֶׂה כֵן"? לְהַעֲנִיק; כְּשֶׁם שִׁמְצוֹת עֲשֶׂה לְהַעֲנִיק עֶבֶד
 עֲבָרִי, כִּף מַעֲנִיק אִמָּה עֲבָרִיה.
 יד. כָּל הַמְּשַׁלַּח עֶבְדוֹ וְאִמְתּוֹ רִיקָם - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
 שְׁנֵאמַר: "לֹא תִשְׁלַחְנּוּ רִיקָם"; וְהֲרִי הַפְּתוּב נִתְקוֹ לַעֲשֶׂה,
 שְׁנֵאמַר: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ". אֶחָד הַיּוֹצֵא בְּסוֹף שֵׁשׁ, או
 שִׁצָּא בִּיבּוֹל, או בְּמִיתַת אֲדוֹן, וְכֵן אִמָּה עֲבָרִיה שִׁצָּאת
 בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ, או בְּסִימָנִים [בגרות] - הֲרִי אֵלוֹ מַעֲנִיקִין
 לָהֶן. אֲבָל הַיּוֹצֵאִין בְּגֵרְעוֹן כֶּסֶף, אִין מַעֲנִיקִין לָהֶן, שְׁנֵאמַר:
 "וכי תשלחנו חפשי מעמך", וְזֶה לֹא שֶׁלַּחוֹ חֲפְשִׁי, אֲלֵא
 הָעֶבֶד נִתֵּן שְׂאָר הַדְּמִים שְׁנִשְׁאָר לוֹ לְעֶבֶד בְּהֵן, וְאַחֵר כִּף
 יָצָא. "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ, מִצָּאָה, מִגְּרָף וּמִיִּמְקָבְךָ" - כְּעִנְיָן

מתוך מהדורת חזק

48 נתגרשה - אינו יכול למכרה; שאין אדם יכול למכר את
49 בתו לשפחות אחר אישות; אבל מוכרה לשפחות אחר
50 שפחות. ביצד? מכרה לשפחות תחלה, ויעד אותה האדון,
51 ומת האדון או גרשה וחרה לרשות האב כשהיא קטנה -
52 הרי האב מוכרה פעם שניה, אפלו לכהן גדול. וכן אם
53 נפלה לפני יבם מן היעוד, וחליץ לה - אף על פי שהיא
54 חליצה פסולה מפני שהיא קטנה, הרי נפסלה מן הכהנה,
55 ויש לו למכרה לכהן, הואיל וקדושין תופסין בה, כמו
56 שנתבאר.

57 יד. המוכר את בתו, ויצאת בשנים או ביוכל או בגרעון
58 כסף, ועדין היא קטנה - יש לו לחזר ולמכרה פעם שניה,
59 כמו שאמרנו.

60 טו. המוכר את בתו, ואחר כך הלך וקדשה לאחר - אם
61 רצה האדון ליעד, מיעד. ואם לא יעד האדון, לא לו ולא
62 לבנו - כשתצא מרשות אדון, יגמרו קדושיה ותעשה אשת
63 איש.

64 טז. המוכר את בתו, ופסק על האדון על מנת שלא ליעד
65 אותה - אם רצה האדון ליעד, מיעד; שהתנה על מה
66 שכתוב בתורה, שתנאו בטל.

פרק ה

67 א. עבד פנעני [כל גוין] - נקנה בחמשה דברים, וקונה את
68 עצמו בשלשה: נקנה בכסף, או בשטר, או בחזקה, או
69 בחליפין, או במשיכה; וקונה את עצמו בכסף, או בשטר,
70 או בראשי אברים. ועבד קטן - הרי הוא כבהמה, ונקנה
71 במשיכה כמשיכת הבהמה. וכבר בארנו בתחלת ספר זה כל
72 הדרכים שהעבדים נקנין בהן.

73 ב. ביצד קונה את עצמו בכסף? כגון שנתן אחד לרבו
74 מעות ואמר לו: 'על מנת שיצא עבדך בהם לחרות' - כיון
75 שקבל הרב הפסך או שוה כסף, יצא העבד לחרות. ואינו
76 צריך דעת העבד - שזכות היא לו, ונכין לאדם שלא בפניו.
77 וכן אם נתן אחד לעבד מעות ואמר לו: 'על מנת שתצא
78 בהן לחרות' - אם רצה האדון וקבל המעות, יצא העבד
79 לחרות; ואם לא רצה, לא קנה העבד המעות; שלא נתן לו
80 אלא על מנת שיצא בהן לחרות. ואחד הפסך או שוה כסף,
81 בין לקנותו בין להקנות עצמו לו.

82 ג. ביצד בשטר? כתב לו על הנזיר או על החרש: 'הרי אתה
83 בן חורין', או 'הרי אתה של עצמך', או 'אין לי עסק בך',
84 וכן כל פיוצא בזה בענין זה, שזה הוא גופו של גט שחרור,
85 ומסר לו את השטר בפני שני עדים, או שהיו העדים
86 חתומים בו ומסרו לו בינו לבינו - הרי זה יצא לחרות,
87 שהרי גטו ונדו באין כאחד. אמר לו שלא בכתב: 'הרי אתה
88 בן חורין', 'הרי אתה של עצמך' - אף על פי שהעיד עליו
89 עדים בבית דין, ואף על פי שקנה מידו - עדין לא
90 נשתחרר; שאין העבד יוצא לחרות, אלא בכסף או בשטר
91 או בראשי [עיקרי] אברים. והכותב לשפחתו: 'הרי את
92 מתרת לכל אדם', לא אמר כלום.

1 הקבאת סימני נערות, ותחזור לרשות אביה עד שתבגר, ותצא
2 מרשות אביה. הייתה הבת אילונית שאין לה ימי נערות,
3 אלא יוצאה מקטנותה לבגרות - כיון שבגרה, תצא לחרות.
4 ו. אין אמה עבריה יוצאה בראשי אברים, שנאמר: "לא
5 תצא קצאת העבדים". וכן עבד עברי - אם הפיל שנו או
6 סמא עינו, משלם לו קדין החובל בחברו, כמו שבארנו
7 בהלכות חובל. נמצאת למו, שאמה עבריה נקנית בשני
8 דברים - בכסף, או בשטר; וקונה עצמה בששה דברים -
9 בשנים, וביוכל, ובגרעון כסף, ובשטר שחרור, ובמיתת
10 אדון, ובסימנין.

11 ז. יעד אותה האדון לעצמו או לבנו - הרי היא כשאר
12 הארוסות, ואינה יוצאה באחד מכל אלו, אלא במיתת
13 הבעל, או בגט; ומצות יעוד קודמת למצות פדיה. ביצד
14 מצות יעוד? אומר לה בפני שנים: 'הרי את מקדשת לי',
15 'הרי את מארסת לי', 'הרי את לי לאשה'; אפלו בסוף שש
16 סמוף לשקיעת החמה. ואינו צריך לתן לה פלוס, שמעות
17 הראשונות לקדושין נתנו. ונוהג בה מנהג אישות, לא מנהג
18 שפחות. ואינו מיעד שתיים כאחת, שנאמר: "יעדה". וכיצד
19 מיעדה לבנו? אם היה בנו גדול, ונתן רשות לאביו ליעדה
20 לו - הרי האב אומר לה בפני שנים: 'הרי את מקדשת
21 לבני'.

22 ח. אין האדון מיעד אמה עבריה לא לו ולא לבנו, אלא
23 מדעתה [בהסכמתה], אף על פי שכבר קבל אביה מעוטיה;
24 הרי הוא אומר: "יעדה" - מדעתה. ואם מת האדון - אין
25 בנו יכול ליעדה לו, שהרי יצאת לחרות במיתת האדון.
26 ט. היעוד פארוסין, ואינו פנשוואין; לפיכך [אם הוא כהן]
27 אינו משמא לה, ולא יורשה, ולא מפר נדריה - עד שתכנס
28 לחפה. "ואם שלש אלה לא יעשה לה" - לא יעדה לו, ולא
29 יעדה לבנו, ולא נפדית בגרעון כסף; "ויצאה חנם" -
30 בהקבאת סימנין, כמו שבארנו.

31 י. יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה כעבד עברי.
32 אין האדון יכול למכר אמה עבריה, ולא לתנה לאיש אחר,
33 בין רחוק, בין קרוב. ואם מכר או נתן - לא עשה פלוס,
34 שנאמר: "לעם נכרי לא ימשל למכרה". וכן עבד עברי -
35 לא יכול למכרו לאחר, ולא לתנו. ויראה לי, שלא הצריך
36 הכתוב לאסר דבר זה באמה, אלא מפני שיש לו ליעדה
37 לבנו; לכך נאמר: "לעם נכרי לא ימשל למכרה".

38 יא. אין אמה עבריה נמפרת אלא למי שיש לה עליו או
39 על בנו קדושין, כדי שתהיה ראויה ליעוד. ביצד? מוכר
40 אדם את בתו לאביו - שאף על פי שאין האדון יכול
41 ליעדה, ראויה היא לבנו, שהרי האמה בת אחיו. אבל אינו
42 יכול למכר את בתו לבנו - מפני שאינה ראויה לאדון,
43 שהרי היא אחותו, ולא לבן בנו, מפני שהיא אחות אביו.
44 יב. יש לאדם למכר את בתו לפסולין, כגון אלמנה לכהן
45 גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט; שאף על פי שהן בלאו,
46 קדושין תופסין בהן.

47 יג. המקדש בתו כשהיא קטנה, ונתארמלה [נתאלמנה] או

טז. עבדי צאן ברנל [באחריותו המלאה של הבעל] - יוצאין
 48 בראשי אברים, אם חסרן הפעל; אבל לא האשה. ועבדי
 49 מלוג [שהובאו על ידי האשה ובבעלותה] - אינן יוצאין
 50 בראשי אברים, לא אם הפילן הפעל, שחרי אין לו בהן
 51 אלא פרות, ולא אם הפילה אותן האשה, מפני שאינן
 52 מיוחדין לה.
 53 יז. יציאת העבד בראשי אברים, אינו נוהג בכל מקום ובכל
 54 זמן, ואין דנין בו אלא בית דין סמוכין, מפני שהיא קנס.
 55 לפיכך, עבד שאמר לרבו: 'הפלת את שני', וסמית את
 56 עיני, והאדון אומר: 'לא עשיתי זה' - פטור; שאם יודה
 57 מעצמו, אינו חייב להוציאו לחרות בלא עדים, שהמודה
 58 בקנס - פטור; כמו שבאנו בהלכות גנבה, שכל מודה
 59 בקנס - פטור מלשלמו.
 60

פָּרָק ו'

א. הכותב גט שחרור לעבדו, וזכה לו בו על ידי אחר,
 62 ואמר: 'זכה בגט זה לפלוני עבדי' - יצא בן חורין, אף על
 63 פי שלא הגיע הגט לידו; שזכין לאדם שלא בפניו. אבל
 64 אם אמר: 'תנו גט זה לעבדי' - אינו יכול לחזור בו, ולא
 65 יצא העבד לחרות עד שיגיע הגט לידו; לפיכך האומר:
 66 'תנו גט זה לעבדי' ומת, לא תנו לחחר מיתה.
 67 ב. הכותב בשטר: 'עשיתי פלוני עבדי בן חורין', או:
 68 'נעשה פלוני עבדי בן חורין', או: 'הרי הוא בן חורין' -
 69 הרי זה יצא לחרות; כתב בשטר: 'אעשנו בן חורין', לא
 70 יצא לחרות.
 71 ג. האומר: 'עשיתי פלוני עבדי בן חורין', והוא אומר: 'לא
 72 עשאי' - חוששין שמא זכה לו על ידי אחר. אמר: 'כתבתי
 73 גט שחרור ונתתי לו', והוא אומר: 'לא כתב ולא נתן לי' -
 74 הודאת בעל דין כמאה עד, ויחרי זה עבד עד שישחררו
 75 בפנינו.
 76 ד. מי שצוה בשעת מיתתו ואמר: 'פלונית שפחתי אל
 77 ישתעבדו בה יורשים' - הרי זו שפחה כשהיתה; ואסור
 78 ליורשים להשתעבד בה, מפני שצוה לקים דברי המת. וכן
 79 אם אמר: 'עשו לה קורת רוח' - כופין את היורשין, ואין
 80 משעבדין אותה אלא במקלכה שהיא רוצה בה. צוה ואמר:
 81 'שחררה', כופין את היורשין לשחרר אותה.
 82 ה. בששה דברים שוין שחרורי עבדים לגטי נשים; ובשאר
 83 הדברים, הרי הן כשאר השטרות. ואלו הן הששה: פסולין
 84 בערפאות של גויים, וכשרין בעד פותי [גויים שהתיישבו
 85 בשומרון והתגיירו], וצריכין כתיבה לשם המשחרר עצמו,
 86 ואין נכתבין במחבר [לקרקע], ואין עדיהם חותמין אלא זה
 87 בפני זה; ואחד גטי נשים ושחרורי עבדים, שוין במוליק
 88 ובמביא [השטר ע"י שליח]. כיצד? כל השטרות העולים
 89 בערפאות של גויים, כשרים בכל התנאים שאנו מבארים
 90 בהלכות הלואה - חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים.
 91 ו. וכל שטר שיש עליו אפלו עד אחד כותי, פסול - חוץ
 92 מגטי נשים ושחרורי עבדים, שהם כשרין בעד אחד ישראל
 93

ד. כיצד בראשי אברים? המפה את עבדו בכונה, וחסרו
 2 אחד מעשרים וארבעה אברים שאין חורין - יצא לחרות,
 3 וצריך גט שחרור. אם כן, למה לא נאמר בתורה אלא "שן"
 4 ו"עין"? לדון מהן: מה שן ועין, מומין שבגלוי ואינן
 5 חורין - אף כל מום שבגלוי שאינו חוזר, יצא העבד בו
 6 לחרות. אבל המסרס עבדו בפנימים, או החותך לשונו -
 7 אינו יוצא לחרות, שאינן מומין שבגלוי. וכן המפיל שן
 8 הקטן - אינו יוצא לחרות, שהרי סופו לחזר.
 9 ה. אין יוצא בראשי אברים אלא עבדים שמלו וטבלו,
 10 שהרי ישנן במקצת מצוות; אבל עבד שהוא בגייתו, אינו
 11 יוצא בראשי אברים. ואלו הן ראשי אברים שאינן חורין:
 12 אצבעות ידים ורגלים עשרים, ראשי האזנים, וראש החטם,
 13 וראש הגויה, וראשי דדין שבאשה; אבל העינים והשנים,
 14 הרי הן מפרשין בתורה.
 15 ו. היתה לו אצבע יתרה, וחתכה - אם נספרת על גב היד,
 16 עבד יוצא בה לחרות. היתה עינו סמויה, וחסטה [נעקו
 17 אותה] - עבד יוצא בה לחרות, שהרי חסרו אבר. והוא הדין
 18 לאחד מראשי אברים שהיה בטל, ואינו עושה בו מלאכה
 19 - שאם חתכו, הרי חסרו אבר ויצא לחרות.
 20 ז. היתה על עינו וסמאה, על אזור וחרשה - עבד יוצא בהן
 21 לחרות; היתה פגוע עינו ואינו רואה, כנגד אזורו ואינו שומע
 22 - אין עבד יוצא בהן לחרות.
 23 ח. היתה על עינו וחסר מאורה, על שנו ונדנדה - אם יכול
 24 להשתמש בהן, אינו יוצא לחרות; ואם לאו, יצא לחרות.
 25 ט. היתה עינו פגוע וחסר מאורה, או שנו מנודנדת, והיתה
 26 האדון והפיל השן הנודנדת, או סמא העין הפגועה - אם היה
 27 משתמש בהן ככר כל שהוא, יצא לחרות; ואם לאו, לא
 28 יצא לחרות.
 29 י. היתה על ידו וצבת [והתנפחה] ידו, וסופה לחזר - אינו
 30 יוצא לחרות. תלש בזקנו, ורדל בו עצם מן הלחי - יצא
 31 לחרות, שהרי בטל מעשה השנים הקבועין באותו העצם.
 32 יא. הפיל שנו או סמא עינו בלא כונה - כגון שזרק אבן
 33 לבהמה, ונפלה בעבד והפילה שנו או חתכה אצבעו - לא
 34 יצא לחרות, שנאמר: "אם שן עבדו או שן אמתו פיל",
 35 עד שיתפון.
 36 יב. הושיט ידו למעי שפחתו, וסמא עין העבר שבמעיה -
 37 לא יצא לחרות, שהרי לא ידע דבר שיתפון לו.
 38 יג. היתה רבו רופא, ואמר לו: 'כחל לי עיני וסמאה', וחתר
 39 לי שני' והפילה - שחק באדון, ויצא לחרות; שאף על פי
 40 שלא נתפון להזיק, הרי נתפון לנגע באברי העבד ולספן
 41 בהם. ואין צריך לומר, אם היתה עין העבד כואבת, והיתה
 42 רבו רופא, ועקרה לו - שחרי יצא לחרות.
 43 יד. המפיל שן עבדו, וסמא את עינו - הרי זה יצא לחרות
 44 בשנו, ונותן לו דמי עינו. וכן כל פיוצא בזה.
 45 טו. מי שתצו עבד וציוו בן חורין, ועבד של שני שתפין
 46 - אינו יוצא בראשי אברים, לפי שאינו מיוחד לרבו שתכל
 47 בו.

ג. המשתחרר שני עבדים בשטר אחד - לא קנו עצמן; אלא
 כותבין שטר לכל אחד ואחד. לפיכך, הפותב כל נכסיו לשני
 עבדיו בשטר אחד - אף עצמן לא קנו. ואם כתב בשני
 שטרות - קנו, ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים?
 בשפתב בכל שטר משניהם: 'כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני
 עבדי'. אבל אם כתב: 'חצי נכסי לפלוני עבדי וחצי נכסי
 לפלוני עבדי' - אף בשני שטרות, לא קנו כלום; שהעבד
 מפלל הנכסים, והרי שיר בו חציו, ואין זה שחרור; וכן
 שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים כלום.

ד. המשתחרר חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו, והרי
 הוא עבד כשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון שלקח
 חצי דמיו על מנת לשחרר חציו - קנה, ונמצא חציו עבד
 וחציו בן חורין. במה דברים אמורים? בששחרר חציו
 בשטר, והניח חציו; אבל אם שחרר חציו ומכר חציו, או
 שחרר חציו ונתן חציו מתנה - הואיל ויצא בלו מרשותו,
 קנה העבד חציו, והרי זה חצי עבד וחציו בן חורין. וכן
 עבד של שני שתפין ששחרר אחד מהם את חלקו, בין
 בכסף בין בשטר - קנה העבד חציו; והרי חציו עבד וחציו
 בן חורין.

ה. הכותב לשפחתו המעברת: 'הרי את בת חורין, וולדך
 עבד' - דבריו קימו. 'הרי את שפחה, וולדך בן חורין' -
 לא אמו כלום; שהיא כמי שמשחרר חציה.

ו. שפחה חרופה [אחד השותפים שחור את חלקו] - אם רצה
 לשחרר חציה הנשא, ותעשה אשת איש גמורה - הרי זה
 משחרר, בין בשטר בין בכסף; שאף הכסף גומר שחרורה.
 ז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - הואיל ואינו מתר לא
 בשפחה ולא בבת חורין, כופין את רבו, ועושה אותו בן
 חורין, וכותב שטר עליו בחצי דמיו. במה דברים אמורים?
 בעבד, מפני שהאיש מצוה על פריה ורביה. אבל השפחה
 - תשארו כמות שהיא, ועובדת את רבה יום אחד ואת עצמה
 יום אחד. ואם נהגו בה חטאים מנהג הפקר - כופין את רבה
 לשחררה, וכותב עליה שטר בחצי דמיה.

ח. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שעמד רבו והקנה חציו
 לבנו קטן כדי שלא יכפו אותו בית דין לשחררו - מצמידין
 בית דין לקטן אפוטרופוס; וכותב לו האפוטרופוס גט
 שחרור, וכותב עליו שטר חוב בחצי דמיו. ואם נטרף הקטן
 בעבד, ויש לו עליו געגועין - מפליגין [מרחיקים] אותו
 ממנו במעות, שדעתו של תינוק קרובה אצל המעות.
 ט. שכיב מרע [הנוטה למות] שכתב כל נכסיו לעבדו, ועמד
 - חוזר בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן
 חורין.

פָּרָק ח

א. המוכר את עבדו לגויים - יצא בן חורין, וכופין את רבו
 לחזר ולקנותו מן הגויים עד עשרה בדימיו, וכותב לו גט
 שחרור, ויצא. ואם לא רצה הגוי למכרו, אפלו עד עשרה

1 ועד אחד פותי; והוא, שיהיה פותי חבר [ת"ח]. ובזמן הזה,
 2 שהפותים גויים לכל דבריהם, אנו למדין מהם לצדוקין
 3 [תלמידי צדוק שאינם מאמינים בתושבע"פ], שהצדוקין בזמן
 4 הזה כמו הפותי באתו הזמן, קדם שיגזרו עליהם שיהיו
 5 כגויים לכל דבריהם. בגט אשה הוא אומר: "וכתב לה",
 6 לשמה; ובגט שחרור הוא אומר: "או חפשה לא נתן לה",
 7 עד שכתב לשמה. בגט אשה הוא אומר: "וכתב ונתן", מי
 8 שאינו מחסר אלא נתינה - יצא הפותב במחבר ואחר כך
 9 קוצץ, שהרי הוא מחסר קציצה ונתינה; ובגט שחרור הוא
 10 אומר: "נתן לה", לא יהיה מחסר אלא נתינה. אחד גטי
 11 נשים ושחרורי עבדים, אין חותמין עליהן אלא זה בפני זה.
 12 וכבר בארנו טעם הדבר בהלכות גרושין.

ז. וכיצד הן שוין במוליד ובמביא? שהמביא גט שחרור
 14 בארץ ישראל, אינו צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נתם'.
 15 ובחוצה לארץ, אם אין עדים לקימו, ואמר השליח: 'בפני
 16 נכתב ובפני נתם' - זה הוא קיימו; ואם בא האדון וערער
 17 אחר כן - אין משגיחין בו, כמו שבארנו בגטי נשים. כשם
 18 שהאשה עצמה מביאה גטה ואינה צריכה לקימו, הואיל
 19 והגט יוצא מתחת ידה - כך העבד ששטר שחרורו יוצא
 20 מתחת ידו, אינו צריך לקימו. וכשם שהאשה אומרת 'בפני
 21 נכתב ובפני נתם' אם התנה עליה, כמו שבארנו במקומו
 22 - כך העבד שהביא גט ואמר 'בפני נכתב ובפני נתם',
 23 נאמן על אותה הדרך ואין צריך קיום.

ח. כל הפשוט להביא גט אשה, מביא גט העבד; והעבד
 25 מקבל גט לחברו מיד רבו של חברו, אבל לא מיד רבו של
 26 מקבל. הכותב שטר ארוסין לשפחתו, אף על פי שאמר לה:
 27 'צאי בו לחרות, והתקדשי בו' - אין בלשון הזה לשון
 28 שחרור, ואינה מקדשת ולא משחררת.

יום שישי א' טבת ה'תשע"ג

פָּרָק ז

א. גט שחרור - צריך שיהיה ענינו דבר הכורת בינו ובין
 32 אדוניו, ולא ישא לאדון בו זכות. לפיכך, הכותב לעבדו:
 33 'עצמך וכל נכסי קנייין לך, חוץ ממקום פלוני', או 'חוץ
 34 מטלית פלונית' - אין זה כורת, והגט בטל; ומתוך שאינו
 35 גט - לא נשתחרר העבד, ולא קנה מן הנכסים כלום. וכן
 36 כל פיוצא בזה.

ב. עבד שהביא גטו, וכתוב בו: 'עצמך ונכסי קנייין לך' -
 38 עצמו קנה, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים לא קנה, עד
 39 שיתקדם הגט בחותמיו כשאר השטרות. וכן אם היה כתוב
 40 בו: 'כל נכסי קנייין לך' - עצמו קנה, ולא קנה הנכסים עד
 41 שיתקדם הגט בחותמיו; שחולקין הדבור ואומרים: עצמו
 42 קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו, ואינו צריך
 43 לקימו; אבל הנכסים, שאין אדם קונה אותם אלא בראיה
 44 ברורה - לא קנה אותם עד שיתקדם השטר.

48 ריח יתר מן הגר, ורצה עליו, שנאמר: "עמך ישב בקרבך
 49 באחד שעריך בטוב לו, לא תוננו", זו אף הונת דברים.
 50 נמצאת למד, שהמונה את הגר הזה, עובר בשלשה לארין:
 51 משום "לא תנו איש את עמיתו", ומשום "וגר לא תונה",
 52 ומשום "לא תוננו". וכן עובר משום "לא תלחצנו", כמו
 53 שבארנו בענין הונתו.
 54 יב. הקונה עבד מן הגוי סתם, ולא רצה למול ולקבל
 55 מצוות העבדים - מגלגלין עמו כל שנים עשר חדש; ואם
 56 לא רצה - חוזר ומוכרו לגויים, או לחוצה לארץ. ואם התנה
 57 העבד עליו בתחלה שלא ימול - הרי זה מתר לקימו כל
 58 זמן שירצה בגייתו, ומוכרו לגויים או לחוצה לארץ. וכן
 59 עבד שפיל וטבל לשם עבדות, ואחר כך הפיל עצמו
 60 לגיסות, ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני
 61 אמות העולם - הרי זה מתר לו לטל דמיו מן הגויים;
 62 וכותב ומעלה בערכאות של גויים, מפני שהוא כמציל
 63 מידם.
 64 יג. המפקיר עבדו - יצא לחרות, וצריך גט שחרור; ואם
 65 מת האדון שהפקיר, הירש כותב לו גט שחרור.
 66 יד. עבד שברח מבית האסורין - אם נתאש ממנו רבו, יצא
 67 לחרות; וכופין את רבו, וכותב לו גט שחרור.
 68 טו. עבד שנסבה - אם נתאש ממנו רבו ראשון, כל הפודה
 69 אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא שלו; ואם פדהו
 70 לשם בן חורין, הרי זה בן חורין. ואם לא נתאש ממנו רבו
 71 ראשון - הרי הפודה אותו לשם עבד, נוטל פדיונו מרבו,
 72 וחוזר לרבו; ואם פדהו לשם בן חורין, חוזר לרבו הראשון
 73 בלא כלום.
 74 טז. עבד שעשהו רבו היפותיקי [שישמש לגביה] לבעל
 75 חובו, ושחררו - הרי זה משחרר. וכופין לבעל חוב
 76 לשחררו גם הוא, מפני תקון העולם; שלא יפגע בו לאחר
 77 זמן, ויאמר לו: 'עבדי אתה'.
 78 יז. עבד שהשיאו רבו בת חורין, או שהניח לו רבו תפלין
 79 בראשו, או שאמר לו רבו לקרות שלשה פסוקין בספר
 80 תורה בפני הצבור, וכל פיוצא באלו הדברים שאין חיב בהן
 81 אלא בן חורין - יצא לחרות, וכופין את רבו לכתב לו גט
 82 שחרור. וכן אם נדר נדר שפופין עליו את העבדים, כמו
 83 שבארנו בנדרים, ואמר לו רבו: 'מופרך לך' - יצא לחרות;
 84 שפנין שלא כפה אותו במקום שיש לו לכפותו, גלה דעתו
 85 שהפקיע שעבודו. מפאן אני אומר, שהמשחרר עבדו בכל
 86 לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו
 87 שעבוד כלל, ושגמר בלבו לדבר זה - שאינו יכול לחזור בו;
 88 וכופין אותו לכתב לו גט שחרור, אף על פי שעדין לא
 89 כתב. אכל אם לנה מעבדו, או שעשהו אפוטרופוס, או
 90 שהניח תפלין בפני רבו, או קרא שלשה פסוקים בבית
 91 הנקסט בפני רבו, ולא מתה - לא יצא לחרות.
 92 יח. ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה; ואם למדו, לא
 93 יצא לחרות.
 94 יט. הלוקח עבד מן הגוי, וקדם העבד וטבל בפני רבו לשם

1 בדמיו - אין מחיבין אותו יתר. וקנס זה - אין גובין אותו
 2 ודנין בו, אלא בית דין ממחין. [סמוכים] ואם מת המוכר,
 3 אין קונסין את הירש להחזיר את העבד ולשחררו.
 4 ב. לנה על ידי שבבוד עבדו מן הגוי - אם קבע לו זמן
 5 ואמר לו: 'אם הגיע זמן פלוני ולא אחזיר לך, תקנה גוף
 6 עבד זה' - הרי זה יצא לחרות מיד; ואם אמר לו: 'תקנה
 7 מעשה ידי', לא יצא לחרות. גבהו הגוי בחובו, או שבאו
 8 על האדון מצרין ובקשו להרגו ופדה עצמו מידן בעבדו -
 9 לא יצא לחרות, מפני שגלקח ממנו שלא ברצונו.
 10 ג. מכר עבדו לאחד מעבדי המלך או מגדוליו - אף על פי
 11 שהוא מתגרא מהן, יצא העבד לחרות; מפני שהיה יכול
 12 לפיסו במקומו אחר.
 13 ד. מכרו לגוי לשלשים יום, מכרו חוץ ממלאכתו, חוץ מן
 14 המצוות, חוץ מן השפחות וימים טובים - הרי זה ספק אם
 15 נשתחרר או לא נשתחרר; לפיכך, אם תפש העבד פדי דמיו
 16 לרבו, פדי שניצא בהן לחרות מיד הגוי - אין מוציאין מידו.
 17 ה. אהד המוכר עבדו לגוי עובד עבודה זרה, או שמכרו
 18 לגר תושב, אפלו לכותי - הרי זה יצא לחרות. מכרו
 19 לישראל משמד, הרי זה ספק; לפיכך, אם תפש פדי דמיו
 20 מרבו ראשון, פדי לצאת בהן מיד המשמד - אין מוציאין
 21 מידו.
 22 ו. המוכר עבדו לחוצה לארץ, יצא בן חורין; וכופין את
 23 רבו השני לכתב לו גט שחרור, ואבדו הדמים. ומפני מה
 24 קנסו פאן הלוקח לבדו? שאלו לא לקחו, לא יצא העבד
 25 לחוצה לארץ. והמוכר עבדו לסוריה, ואפלו לעכו - כמוכר
 26 לחוצה לארץ.
 27 ז. בן בבל שנסא אשה בארץ ישראל, ודעתו לחזר,
 28 והכניסה לו עבדים ושפחות - הרי אלו ספק אם הן פני
 29 שמכרה אותן לחוצה לארץ, הואיל ויש לו הפרות, או אינן
 30 פמכורין לו, שהרי הגוף שלהן.
 31 ח. עבד שניצא אחר רבו לסוריה, ומכרו שם - אבד את
 32 זכותו. במה דברים אמורים? בשניצא רבו על מנת שלא
 33 לחזר לארץ ישראל. אכל אם דעת רבו לחזר, ויצא אחריו
 34 ומכרו שם - יצא לחרות, וכופין את הלוקח לשחררו.
 35 ט. עבד שאמר לעלות לארץ ישראל - כופין את רבו
 36 לעלות עמו, או שימכר אותו למי שיעלהו לשם. רצה
 37 האדון לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול להוציא את עבדו,
 38 עד שירצה. ודין זה בכל זמן, אפלו בזמן הזה, שהארץ בנד
 39 גויים.
 40 י. עבד שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל - אין מחזירין
 41 אותו לעבדות, ועליו נאמר: "לא תסגיר עבד אל אדניו,
 42 אשר נצח אליו מעם אדניו". ואומרין לרבו שיתכתב לו גט
 43 שחרור, ויתכתב לו שטר חוב בדמיו, עד שתשיג ידו ויתן
 44 לו. ואם לא רצה האדון לשחררו - מפקיעין בית דין את
 45 שעבודו מעליו, וילך לו.
 46 יא. עבד זה שברח לארץ, הרי הוא גר צדק; והוסיף לו
 47 הפתיב אזרה אחרת למי שמונה אותו, מפני שהוא שפל

מתוך מהדורת חזק

46 ז. יכול הרב לומר לעבדו הפנעני: 'עשה עמי ואני זנדי',
 47 אלא ילך וישאל לו על הפתחים, או יתפגס מן העצקה;
 48 שישאל מצוין להחיות עבדים שבניהם. במה דברים
 49 אמורים? בעבדיו; שאין בית דין נזקקין לגדולים לשמר
 50 ממונם, ואם לא יאכיל עבדיו וישקם פראוי, הם יכרחו או
 51 ימותו, ואדם חס על ממונו עצמו יתר מפל אדם. אבל עבדים
 52 שהכניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג, חיב במזונותיהם
 53 בבית דין, שעל מנת בן הכניסה אותם; שאם לא יזון אותם
 54 - ימותו או יכרחו, והרי אינו חיב באחריותו.

55 ח. מתר לעבד בעבד פנעני בפסוק. ואף על פי שהדין כף,
 56 מדת חסידות ודרכי החכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק,
 57 ולא יכביד עלו על עבדו ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו
 58 מפל מאכלו ומפל משקהו. חכמים הראשונים היו נוהגין
 59 לעבד מפל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין, ומקדימין מזון
 60 הבהמות והעבדים על מזונות עצמן. הרי הוא אומר:
 61 "פעני עבדים אל יד אדוניהם, פעני שפחה אל יד
 62 גברתה". וכן לא יבזהו, לא ביד ולא בדברים; לעבדות
 63 מסרו הפתוב, לא לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס,
 64 אלא ידבר עמו בנחת, וישמע טענותיו. וכן מפרש בדברי
 65 איוב הטובים שהשתבח בהן: "אם אמאס משפט עבדי
 66 ואמתי ברכם עמדי, הלא בבטן עשני עשהו, ויכננו ברחם
 67 אהד". ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בגויים הערלים,
 68 אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל שהשפיע להם
 69 הקדוש ברוך הוא טובת התורה וצנם בחקים ומשפטים
 70 צדיקים - רחמנים הם על הכל. וכן במדותיו של הקדוש
 71 ברוך הוא שצננו להדמות בהם, הוא אומר: "ורחמי על
 72 כל מעשיו". וכל המרחם - מרחמין עליו, שגאמר: "ונתן
 73 לך רחמים, ורחמך והרבה".

74 בריך רחמנא דסיען. נגמר ספר שנים עשר, בעזרת שדי.
 75 ומנין פרקיו, שבעים ותמשה: הלכות מכירה, שלשים
 76 פרקים; הלכות זכיה ומתנה, שנים עשר פרקים; הלכות
 77 שבנים, ארבעה עשר פרקים; הלכות שלוחין ושתפין,
 78 עשרה פרקים; הלכות עבדים, תשעה פרקים.

יום שבת קודש ב' טבת

80 בשם ה' אל עולם.

81 אודך בישר לבב, בלמדי משפטי צדקך.

ספר שלשה עשר והוא ספר משפטים

84 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות שכירות, הלכות
 85 שאלה ופקדון, הלכות מלוה ולוה, הלכות טוען ונטען,
 86 הלכות נחלות.

1 בן חורין - יצא לחרות; ושלא בפני רבו, צריך לפרש.
 2 לפיכך צריך רבו לתקפו במים.

3 כ. ישראל שתקף בגוי קטן, או שמצא תינוק גוי, והטבילו
 4 לשם גר - הרי זה גר; לשם עבד, הרי זה עבד; לשם בן
 5 חורין, הרי זה בן חורין.

6 כא. גר שקדמו שפחותיו ועבדיו וטבלו בפניו - קנו עצמן
 7 בגי חורין.

פרק ט

9 א. ישראל שבא על שפחה פנענית - אף על פי שהיא
 10 שפחתו, הרי זה הולד עבד פנעני לכל דבר, ונמכר ונקנה
 11 ומשתמשין בו לעולם, כשאר העבדים.

12 ב. אחד הקונה עבד מישראל, או מן גר תושב, או מן הגוי
 13 שהוא פבוש תחת ידיו, או מאחד משאר האמות. וכן גר
 14 תושב שהוא פבוש תחת ידיו, או אחד משאר האמות -
 15 יש לו למכר את עצמו לישראל לעבד, והרי הוא עבד פנעני
 16 לכל דבר; וכן מוכר בניו ובנותיו, שגאמר: "מהם תקנו,
 17 וממשפחתם אשר עמכם, אשר הולידו בארצכם". וכל אחד
 18 מאלו, הרי הוא עבד פנעני לכל דבר.

19 ג. אחד מן האמות שבא על שפחה פנענית שלנו - הרי
 20 הבן עבד פנעני, שגאמר: "אשר הולידו בארצכם". אבל
 21 עבד שלנו שבא על אחת מן האמות - אין הבן עבד, לפי
 22 שגאמר: "אשר הולידו בארצכם", ועבד אין לו חיים ואין
 23 מייחסים אליו.

24 ד. מלך גוי שעשה מלחמה, והביא שביה ומכרם, וכן אם
 25 הרשה לכל מי שירצה שילך ויגנב מאמה שהיא עושה עמו
 26 מלחמה, יביא וימכר לעצמו, וכן אם היו דיניו שפל מי
 27 שלא יתן המס ומכר, או מי שעשה כף וכף או לא יעשה
 28 כף וכף ומכר - הרי דיניו דין; ועבד הנלקח בדינין אלו,
 29 הרי הוא פנעני לכל דבר.

30 ה. גוי שקנה גוי לעבדות - לא קנה גופו, ואין לו בו אלא
 31 מעשה ידיו; אף על פי כן, אם מכרו לישראל, הרי גופו
 32 קנוי לישראל.

33 ו. האשה קונה שפחות; ואינה קונה עבדים, אפלו קטנים,
 34 מפני החשד [שזהו לזנות]. ואם קנת אותן, הרי זו קנת גופן
 35 כאיש. ויראה לי, שאינה אסורה אלא לקנות עבד בן תשע
 36 שנים, ומתשע ולמעלה. וכן אסור לאדם לשחרר עבד
 37 פנעני; וכל המשחררו - עובר בעשה, שגאמר: "לעלם בהם
 38 תעבדו". ואם שחררו, משחררו כמו שבארנו, וכופין אותו
 39 לכתב גט שחרור כמו שבארנו, בכל אותן הדרכים שבארנו.
 40 ומתר לשחררו לדבר מצוה, אפלו למצוה של דבריהם;
 41 כגון שלא היו שם עשרה בבית הפנסת - הרי זה משחרר
 42 עבדו, ומשלים בו המנין; וכן כל פיוצא בזה. וכן שפחה
 43 שהיו העם נוהגין בה מנהג הפקר, והרי היא מכשול
 44 לחטאים - כופין את רבה ומשחררה, כדי שתנשא ויסור
 45 המכשול. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות שכירות

השאלה - אף על פי שאינו עמו בעת הגנבה והמיתה, פטור; 46
 לא היה עמו בשעת השאלה - אף על פי שהיה עמו בעת 47
 המיתה או השבויה, חייב. והוא הדין לשאר השומרין, שכלן 48
 בפעלים פטורין; אפלו פשיעה בפעלים, פטור. 49
 ד. כל שומר שפשע בתחלתו, אף על פי שנאנס בסופו - 50
 חייב, כמו שיתבאר. ואין השואל רשאי להשאיל; אפלו שאל 51
 ספר תורה, שכל הקורא בו עושה מצוה - לא ישאלנו 52
 לאחר. וכן אין השוכר רשאי להשכיר; אפלו השכירו ספר 53
 תורה, לא ישכירנו לאחר; שהרי זה אומר לו: 'אין רצוני 54
 שיהיה פקדוני ביד אחר'. עבר השומר ומסר לשומר שני - 55
 אם יש עדים ששמרה השומר השני כדרך השומרין, ונאנס 56
 - פטור השומר הראשון, שהרי יש עדים שנאנס. ואם אין 57
 שם עדים - חייב השומר הראשון לשלם לבעלים, מפני 58
 שמסר לשומר אחר, ויעשה הוא דין עם השומר השני. אפלו 59
 היה הראשון שומר חנם, ומסר לשומר שכר - חייב; שהרי 60
 יש לבעל החפץ לומר לו: 'אתה נאמן אצלי להשבע, וזה 61
 אינו נאמן'. לפיכך, אם היה דרך הבעלים להפקיד תמיד 62
 דבר זה אצל השומר השני, הרי השומר הראשון פטור 63
 מלשלם - שהרי הוא אומר לבעלים: 'זה הדבר שהפקדתם 64
 אצלי' או 'השאלתם, אמש [אתמול] היתם מפקדין אותו 65
 אצל זה שהפקדתי אני אצלו'; והוא, שלא ימעט שמירתו. 66
 כיצד ימעט שמירתו? כגון שהיה מפקד אצלו בשכר, 67
 והפקידו אצל אותו השני בחנם, או שהיה שואל אצלו, 68
 והפקידו אצל אותו השני בשכר - הואיל ומעט שמירתו, 69
 פושע הוא ומשלם, אף על פי ששאל או שכר בפעלים, 70
 שהרי הוא הוציא הדבר השמור מידו ליד שומר אחר. 71
 ה. ואם הביא השומר השני ראיה שפטור בה שומר ראשון 72
 כדין שמירתו - הרי זה פטור. כיצד? שומר שכר שנתן 73
 הבהמה השמורה אצלו לשומר חנם - אם הביא השומר 74
 השני עדים שמתה הבהמה בדרךפה, הרי השומר הראשון 75
 פטור; וכן כל פיוצא בזה. 76
 ו. שומר שמסר לשומר אחר, והוסיף בשמירתו - ההנהגה 77
 [תשלומי השני] לבעלים. כיצד? השוכר פרה מחברו, 78
 והשאלה לאחר, ומתה בדרךפה ביד השואל - הואיל 79
 והשואל חייב בכל, יחזרו דמי הפרה לבעלים; שאין זה 80
 השוכר עושה סחורה בפרתו של זה. וכן כל פיוצא בזה. היה 81
 בידו פקדון, ושלחו ביד אחר לבעליו - הואיל והשומר 82
 הראשון חייב באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים - אם בא 83
 לחזר ולהחזיר הפקדון מיד השומר השני, מחזיר. ואם החזק 84
 השומר הראשון פקרן [שכפר בפקדון זה] - אינו יכול להחזיר 85
 הפקדון מיד השומר השני, אף על פי שעדין הפקדון 86
 באחריותו של ראשון. 87

פרק ב

א. שלשה דינין האמורין בתורה בארבעה השומרין, אינן 89
 אלא במטלטלין של ישאל ושל הדיוט, שנאמר: "כסף או 90
 כלים . . . וכל בהמה" - יצאו הקרקעות, ויצאו העבדים 91

יש בכללן שבע מצוות - שלש מצוות עשה, וארבע מצוות 2
 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) דין שכיר ושומר שכר; 3
 (ב) לתן שכר שכיר ביומו; (ג) שלא יאחר שכר שכיר אחר 4
 זמנו; (ד) שיאכל השכיר מן המחבר שעושה בו; (ה) שלא 5
 יאכל השכיר מן המחבר שלא בשעת מלאכה; (ו) שלא 6
 יוליף השכיר בידו יתר על מה שאכל; (ז) שלא יחסם שור 7
 בדישו, וכן שאר בהמה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו. 8

פרק א

א. ארבעה שומרים נאמרו בתורה, ושלשה דינין יש להם; 10
 ואלו הן הארבעה שומרין: שומר חנם, והשואל, ונושא 11
 שכר, והשוכר. 12

ב. ואלו הן שלשה דינין שלהן: שומר חנם שנגנב הפקדון 13
 ממנו, או אבד, ואין צריך לומר אם נאנס הפקדון אנס גדול 14
 [גמור], כגון שהיתה בהמה ומתה או נשבת - הרי זה נשבע 15
 ששמר כדרך השומרין, ופטור, שנאמר: "ונגב מבית האיש 16
 . . . ונקרב בעל הבית אל האלהים". השואל משלם הכל - 17
 בין שאבד דבר השואל, או נגנב, בין ארעו אנס גדול מזה, 18
 כגון שמתה הבהמה השואלה או נשברה או נשבת; שכן 19
 כתוב בשואל: "ונשבר או מת - בעליו אין עמו, שלם 20
 ישלם". נושא שכר או השוכר, שניהם דין אחד יש להן: אם 21
 נגנב או אבד הדבר השכור, או נשטל שכר על שמירתו - 22
 הרי אלו משלמין. ואם ארעו אנס גדול מזה - כגון שהיתה 23
 בהמה ומתה, או נשברה, או נשבת, או נטרפה - הרי אלו 24
 נשבעין שנאנסה, ופטורין, שנאמר: "ומת או נשבר או 25
 נשבה, אין ראה - שבועת ה' וגו', "אם גנב יגנב מעמו - 26
 ישלם לבעליו". נמצאת אומר: שומר חנם - נשבע על הכל; 27
 והשואל - משלם את הכל, חוץ מן המתה בשעת מלאכה 28
 כמו שיתבאר; נושא שכר והשוכר - משלמין את האבדה 29
 ואת הגנבה, ונשבעין על האנסין הגדולים כגון שבויה 30
 ושבוייה ומתה וטרפה, או שאבד הדבר בספינה שטבעה 31
 בים, או נלקח בליסטים מזין, וכל פיוצא באלו משאר אנסין 32
 גדולים. 33

ג. המפקיד אצל חברו בין בחנם בין בשכר, או השאלו, או 34
 השכיר לו - אם שאל השומר את הבעלים [של החפץ] עם 35
 הדבר שלהן, או שכתבן - הרי השומר פטור מכלום; אפלו 36
 פשע בדבר ששמר, ואבד מתמת הפשיעה - הרי זה פטור, 37
 שנאמר: "אם בעליו עמו, לא ישלם; אם שכיר הוא, בא 38
 בשכרו". במה דברים אמורים? בששאל הבעלים או שכתבן 39
 בעת שנטל החפץ, ואף על פי שאין הבעלים שם עמו בעת 40
 הגנבה והאבדה, או בעת שנאנס. אכל אם נטל החפץ, 41
 ונעשה עליו שומר תחלה, ואחר שפא לרשותו שכר הבעלים 42
 או שאלן - אף על פי שהיו עומדין שם בעת שנאנס הדבר 43
 השמור, הרי זה משלם, שנאמר: "בעליו אין עמו, שלם 44
 ישלם". מפי השמועה למדו, היה עמו [עבד אצלו] בעת 45

48 לפטרו משבועה אלא לפטרו מלשלם. אפלו היה הדבר
 49 השואל, או המפקד, או המשכר שנה פרוטה - הרי זה
 50 השומר נשבע עליו. ואין אחד מן השומרין צריך להודיע
 51 במקצת (להשיבועו).
 52 ט. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל להיות
 53 פטור מלשלם, וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם או
 54 נושא שכר ושוכר להיות חביבין בכל כשואל; שכל תנאי
 55 במקדון או בשבועות של ממון, קנים; ואין צריך קנן, ולא
 56 עדים.
 57 י. טען זה שהיה שם תנאי, והשומר אומר: 'לא היה שם
 58 תנאי' - נשבע שבועת השומרין, ומגלגל [מכילין] בה שלא
 59 היה שם תנאי.
 60 יא. טען שהפקיד אצלו, וזה אומר: 'לא אמרתי לו אלא
 61 הנח לפניך, ולא נעשיתי לו שומר' - נשבע הסת [מדובר]
 62 שלא קבלו אלא בדרך זו; וכולל בשבועתו שלא שלח בו
 63 יד, ולא אבדו בידים, ולא בגרם שגרם לו שהיה חביב
 64 לשלם.
 65 יב. זה אומר: 'השאלתיך' או 'השפתיך' או 'הפקתי
 66 אצלך', והלה אומר: 'לא היו דברים מעולם', או שאמר:
 67 כן היה, אבל התורתי לך ונסתלקה השמירה ולא נשארה
 68 בינינו תביעה' - הרי הנתבע נשבע הסת, ונפטר. במה
 69 דברים אמורים? בשלא היה שם שטר. אבל אם הפקיד
 70 אצלו או השפיר או השאיל בשטר, ואמר לו: 'התורתי לך'
 71 - הרי השומר נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], כשבועה
 72 מדאורייתא; שמתוך שיכול לומר שומר חנם 'נגב' או
 73 'אבד', והשואל 'מתה בשעת מלאכה' - נאמן לומר
 74 'התורתי לך'; וכשם שאם טען שנגנב, נשבע מן התורה
 75 בנקיטת חפץ - כך אם טען 'התורתי', ישבע פעין של תורה,
 76 הואיל וגיש שם שטר בנד התובע. במה דברים אמורים?
 77 בשניה השומר יכול לטען ולומר 'נגנב', ולא נצריך אותו
 78 להביא ראיה על טענתו. אבל אם היה חביב להביא ראיה
 79 על טענתו, כמו שיתבאר - אינו נאמן לומר 'התורתי', אלא
 80 ישבע בעל השטר בנקיטת חפץ שלא התזיר לו, וישלם.
 81 אין לך מי שגשבע מתוך שיכול לומר כך וכך וישבע
 82 בנקיטת חפץ, אלא זה השומר בלבד שיש עליו שטר. אבל
 83 שאר כל הנשבעין בדין מתוך שיכול לומר, אינן נשבעין
 84 אלא הסת.

פרק ג

85
 86 א. שומר שטען שנגנב או גדול, כגון שבורה ומתה - אם
 87 נאנס במקום שהעדים מצויין שם - מצריכין אותו ראיה
 88 [עדים] על טענתו שנגנב, ויפטר אף משבועה. ואם לא
 89 הביא - ישלם, שנאמר: "אין ראיה, שבועת ה' תהיה בין
 90 שניהם"; הא במקום שאפשר להביא ראיה, אין שם שבועה,
 91 אלא יביא ראיה, או ישלם. אבל אם טען שנגנב במקום
 92 שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין אותו להביא ראיה,
 93 אלא ישבע שנגנב ויפטר. ואם הביא עדים שם שלא פשע,

1 שהקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן [הם עצמם]
 2 קמון. ונאמר: "כי יתן איש אל רעהו" - יצאו ההקדשות
 3 ונכסי גוים. מכאן אמרו חכמים: העבדים והשטרות
 4 והקרקעות וההקדשות - שומר חנם שלהן אינו נשבע,
 5 ונושא שכר או שוכר אינו משלם; ואם קנו מידו [התחייבו]
 6 בקנין לשלם, חייב באחריותו.
 7 ב. ותקנו חכמים, שנשבעין על ההקדשות שבועת
 8 השומרין פעין [שבועה] של תורה, כדי שלא יזלזלו
 9 בהקדשות.
 10 ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן - חייב
 11 לשלם; שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין
 12 הגנבה והאבדה והמיתה וכיוצא בהן; שאם היה שומר חנם
 13 על המטלטלין ונגנבו או אבדו, ישבע, ובעבדים וקרקעות
 14 ושטרות, פטור משבועה; וכן אם היה שומר שכר שמשלם
 15 גנבה ואבדה במטלטלין, פטור מלשלם באלו. אבל אם
 16 פשע - חייב לשלם, שכל הפושע מזיק הוא, ואין הפרש
 17 בין דין המזיק קרקע, לדין המזיק מטלטלין. ודין אמת הוא
 18 זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורו רבותי, שהמוסר פרמו
 19 לשומר, בין באריסות [תמורת יבול] בין בשמירת חנם,
 20 והתנה עמו שיחפר או יזמר או יאבק [יפזר האפר] משלו
 21 [על חשבונו], ופשע ולא עשה - חייב, כמי שהפסיד בידים.
 22 וכן כל כיוצא בזה, שהפסיד בידים, חייב על כל פנים.
 23 ד. המוסר לחברו דבר המתפר לקרקע לשומר, אפלו היו
 24 ענבים העומדות להבצר - הרי הן קרקע בדין השומרין.
 25 ה. הפקיד הקדש, ואחר כך פדהו, והרי הוא חלין בעת
 26 שנשלו מיד השומר, או שהשאילו חלין, ואחר כך הקדישו
 27 והוא ביד השואל, וכן גוי שהפקיד, ואחר כך נתגיר - כל
 28 אלו אין בהן כל דיני השומרין; עד שתהיה תחלתן וסופן
 29 נכסי הדיוט, ונכסי ישראל.
 30 ו. אחד האיש ואחד האשה בדין השומרין, בין שהיה
 31 הדבר השומר של אשה, או שהיה ביד האשה.
 32 ז. קטן שהפקיד ביד גדול או השאילו, הרי זה הגדול
 33 נשבע שבועת השומרין לקטן. הורי רבותי, שאין זה נשבע
 34 בטענת [בגלל טענת] הקטן, כדי שנאמר [ונשאל: הרי] 'אין
 35 נשבעין על טענת הקטן'; שכל השומרין, שבועתן שבועת
 36 שמה היא.
 37 ח. כדרך שתקנו חכמים [קנין] משיכה בלקוחות, כך תקנו
 38 משיכה בשומרין. האומר לחברו: 'שמר לי זה', ואמר לו:
 39 'הנח לפני' - הרי זה שומר חנם. אמר לו: 'הנח לפניך', או
 40 'הנח סתם', או שאמר לו: 'הרי הבית לפניך' - הרי זה אינו
 41 לא שומר חנם ולא שומר שכר, ואינו חייב שבועה כלל;
 42 אלא מחריים [מטיל חרם] על מי שלקח הפקדון שלו, ולא
 43 יחזירו לבעליו. וכן כל כיוצא בזה. אחד המפקיד או
 44 המשאיל או המשפיר את חברו בעדים, או שלא בעדים -
 45 דין אחד יש להן: בין שהודה זה מפי עצמו ששמר לו, או
 46 ששאל ממנו - הרי זה נשבע שבועת השומרין; שאין
 47 אומרין מגו [מתוך] שיכל להכחיש קבלת הפקדון - נאמין לו]

1 הלסטים ונצחו ולקח מהן - הרי הרוצה חייב; שאחד המוליך
 2 את הבהמה למקום גדודי חיה ולסטים, או המביא את
 3 הלסטים בהתגרותו למקום הבהמה.
 4 ו. רוצה שהיה לו [אפשרות] להציל הטורפה או השבוייה
 5 ברועים אחרים ובמקלות, ולא קרא רועים אחרים ולא הביא
 6 מקלות להציל - הרי זה חייב, אחד שומר חנם ואחד שומר
 7 שכר; אלא ששומר חנם קורא רועים ומביא מקלות בחנם,
 8 ואם לא מצא - פטור. אבל שומר שכר חייב לשכר הרועים
 9 והמקלות, עד כדי דמי הבהמה כדי להציל; וחזור ולקח
 10 שכרן מבעל הבית. ואם לא עשה כן, והיה לו לשכר ולא
 11 שכר - הרי זה פושע, וחייב.
 12 ז. רוצה שטען 'שהצילתי על ידי רועים בשכר' - נשבע,
 13 ונוטל מה שטען; שאינו יכול לטען, אלא עד כדי דמיון;
 14 ויכול היה לומר 'נטרפה', וישבע בנקיטת חפץ, כדין כל
 15 הנשבעין ונוטלין.
 16 ח. רוצה שהניח עדרו, ובא לעיר, בין בעת שדרך הרועים
 17 להפגס לעיר, בין בעת שאין דרך הרועים להפגס לעיר, ובאו
 18 זאבים וטרפו, ארי ודרס - אין אומרין, אלו היה שם היה
 19 מציל; אלא אומדין אותו: אם יכול להציל, אפלו על ידי
 20 רועים ומקלות - חייב; ואם לאו, פטור; ואם אין הדבר ידוע,
 21 חייב לשלם.
 22 ט. מתה הבהמה בדרך - הרי זה אנס, והרוצה פטור. סגפה
 23 [עינה אותה], ומתה - אינו אנס. תקפתו [תקפה אותו] ועלתה
 24 לראשי צוקין, ותקפתו ונפלה - הרי זה אנס. העלה לראשי
 25 צוקין, או שעלתה מאליה, והוא יכול למנעה, ולא מנעה -
 26 אף על פי שתקפתו, ונפלה ומתה או נשברה - חייב; שכל
 27 שתחלתו בפשיעה וסופו באנס - חייב. וכן רוצה שהעביר
 28 הבהמות על הגשר, ודחפה אחת מהן לחברתה, ונפלה
 29 לשבלת [זרימת] הנהר - הרי זה חייב, שהרי היה לו להעבירן
 30 אחת אחת; שאין השומר נוטל שכר, אלא לשמירה מעלה,
 31 והואיל ופשע בתחלה, והעבירן כאחת, אף על פי שנגנס
 32 בסוף בעת הנפילה, הרי הוא חייב.
 33 י. פשע בה, ויצאת לאגם ומתה שם בדרך - פטור, שאין
 34 יציאתה גרמה לה שתבוא לידי אנס זה; והואיל ובדרך
 35 מתה, מה לי בבית שומר, מה לי באגם. אבל אם גנבה גנב
 36 מהאגם, ומתה בדרך בבית הגנב - הרי השומר חייב, אף
 37 על פי שהוא שומר חנם; שאפלו לא מתה, הרי היא אבודה
 38 ביד הגנב, ויציאתה גרמה לה להגנב. וכן כל פיוצא בזה.

1 נפטר אף מן השבועה. מעשה באחד שהעביר חבית של יין
 2 בשכרו, ושברה בשוק של מחוזה. ובאו לפני חכמים ואמרו:
 3 'שוק זה שטענת שנסברה בו החבית - בגי אדם מצויין שם;
 4 או תביא ראיה שלא פשעת אלא נקלת ונפלת, או תשלם
 5 דמיה'. וכן כל פיוצא בזה.
 6 ב. המעביר חבית ממקום למקום בשכר, ונשברה - דיין
 7 תורה הוא שישלם; שאין זה אנס גדול, והרי השבירה
 8 כגנבה ואבדה שהוא חייב בה. אבל תקנו חכמים, שיהיה
 9 חייב שבועה שלא פשע בה - שאם אתה אומר ישלם, אין
 10 לך אדם שיעביר חבית לחברו; לפיכך עשו שבירת החבית
 11 כמיתת הבהמה ושבירתה [כדרכה, שפטור]. ועוד תקנו בדרך
 12 זה, שאם נשאו אותה שנים במוט, ונשברה - משלמין חצי
 13 דמיה; והואיל ומשאו זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים,
 14 הרי הוא כאנס ואינו אנס [מצב ביניים], ומשלמין מן הצד, אם
 15 יש צדים שלא פשעו בה. נשברה במקום שאין העדים
 16 מצויין - נשבעין שלא שברוה בפשיעה, ומשלמין חצי
 17 דמיה; שהרי לא היה לכל אחד להעביר, אלא משאו שיכול
 18 להעבירו בפני עצמו. מכאן אתה למד, שהאחד שהעביר
 19 חבית גדולה שאין דרך כל הסבלים להעבירה - שהוא
 20 פושע; ואם נשברה מידו, משלם הכל.
 21 ג. הסבל ששבר חבית של יין לחנוני, ונתחייב לשלם, והרי
 22 הוא שונה ביום השוק ארבעה, ובשאר הימים שלשה - אם
 23 החזירו ביום השוק, חייבין להחזיר חבית של יין או שלמו
 24 לו ארבעה; והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק; אבל
 25 אם היה לו יין, מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשאר הימים,
 26 מחזירין לו שלשה. ומנכין לו בכל זמן [אף ביום השוק], טרח
 27 שהיה טורח במקירתה, ופגם הנקב שהיה נוקב החבית; וכן
 28 כל פיוצא בזה.
 29 ד. רוצה שבאו זאבים וטרפו ממנו - אם היה זאב אחד -
 30 אין זה אנס, אפלו בשעת משלחת זאבים; ואם היו שני
 31 זאבים, הרי זה אנס. שני כלבים - אינן אנס, אפלו באו
 32 משתי רוחות; היו יתר על שנים, הרי זה אנס. לסטים אחד
 33 מזנן, הרי זה אנס. ואפלו היה הרוצה מזנן, ובא לו לסטים
 34 אחד מזנן - הרי זה אנס, שאין הרוצה מוסר נפשו כלסטים.
 35 הארי והדב והנמר והברדלס והנחש, הרי אלו אגסין.
 36 אימתו? בזמן שבאו מאליהן; אבל אם הוליקה למקום
 37 גדודי חיות ולסטים - אין אלו אגסין, וחייב לשלם.
 38 ה. רוצה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו ולהראותו שאינו
 39 מתירא ממנו, ואמר לו: 'הרי אנו במקום פלוני, וכך וכך
 40 רועים אנו, וכך וכך כלי מלחמה יש לנו', ובא אותו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה כסלו'ב' טבת ה'תשע"ג

79 וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש:
 80 (א) לבדק בסימני בהמה וחסיה להבדיל בין טמאה
 81 לטהורה; (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין הטמא
 82 לטהור; (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור;
 83

79 יום ראשון כ"ה כסלו ה'תשע"ג
 80 הלכות מאכלות אסורות
 81 יש בכללן שמונה ועשרים מצוות - ארבע מצוות עשה,

מתוך מהדורת חזק

46 שנמצא במעי דג טהור, אסור, ודג טהור הנמצא במעי דג
47 טמא, מתר - לפי שאינו גדוליו, אלא בלעו.
48 ו. בהמה טהורה שילדה, או שנמצא בה, בריה שיש לה
49 שני גבין ושתי שדרות - אסורה באכילה; וזו היא
50 ה"שסועה" שנאמרה בתורה, שנאמר: "את זה לא תאכלו
51 ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה", כלומר בריה
52 שנולדה שסועה לשתי בהמות.
53 ז. וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף - אף על פי שהוא
54 עוף טהור, הרי זה אסור באכילה; לא התר מן הנמצא
55 בבהמה, אלא מה שיש לו פרסה.
56 ח. אין לה בכל בהמה ותייה שבעולם שמתר באכילה, חוץ
57 מעשרת המינין המנויין בתורה: שלשה מיני בהמה - והן
58 שור, שה, ועז; ושבעה מיני חיה - איל, וצבי, ויחמור,
59 ואקו, ודישן, ותאו, וזמר. הן ומיניהן - כגון שור חבר
60 והמריא, שהן ממין השור. וכל העשרה מינין ומיניהן, מעלי
61 גרה ומפריסי פרסה; לפיכך, מי שהוא מפירן, אינו צריך
62 לכדק לא בפיה ולא ברגליו.
63 ט. אף על פי שכלן מתרין באכילה, צריכין אנו להבדיל
64 בין בהמה טהורה ותייה טהורה; שהחיה - חלבה מתר,
65 ודמה טעון פסוי; והבהמה הטהורה - חלבה בכרת, ואין
66 דמה טעון פסוי.
67 י. וסימני חיה, מפי השמועה הן. כל מין שהוא מפריס
68 פרסה ומעלה גרה, ויש לו קרניים מפצלות [אינן חלקות]
69 כגון האיל - הרי זה חיה טהורה בודאי. וכל שאין קרניו
70 מפצלות - אם היו קרניו כרוכות [עקומות] כקרני השור,
71 וחדוקות [מפותלות] כקרני העז, ויהיה החדק מבלע בהן,
72 והדורות [עגולות] כקרני הצבי - הרי זה חיה טהורה; עד
73 שיהיו בקרניים שלשה סימנין אלו - כרוכות, וחדוקות,
74 והדורות.
75 יא. במה דברים אמורים? במין שאינו מכיר; אבל שכעת
76 מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר אותן, אפלו לא
77 מצא לו קרנים - הרי זה אוכל חלבו, ותיב לכסות דמו.
78 יב. שור חבר - מין בהמה הוא; והקראש [שם חיה] - אף
79 על פי שאין לו אלא קרן אחת, הרי {הוא חיה} {זה ספק}.
80 וכל שישתפק לה אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו
81 אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את דמו.
82 יג. כלאים הבא מן בהמה טהורה עם חיה טהורה, הוא
83 הנקרא 'כוי' - חלבו אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את
84 דמו; ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל.
85 יד. סימני עוף טהור לא נתפרשו מן התורה, אלא מנה
86 מינין טמאין בלבד, ושאר מיני העוף מתרין. והמינין
87 האסורין - ארבעה ועשרים מין, ואלו הן: (א) נשר;
88 (ב) פֶּרֶס; (ג) עֲזוּנָה; (ד) דָּאָה, והיא "הראה" האמורה
89 במשנה תורה; (ה) אֵיָה, והיא "הדיה" האמורה במשנה
90 תורה; (ו) מין האיה, שפן פתוב בה "למינה", מכלל שהן
91 שני מינין; (ז) עורב; (ח) וְזוּרִיר, שפן נאמר בעורב

1 (ד) לכהק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא
2 לאכל בהמה ותייה טמאה; (ו) שלא לאכל עוף טמא;
3 (ז) שלא לאכל דגים טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף;
4 (ט) שלא לאכל שרץ הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ;
5 (יא) שלא לאכל תולעת הפרות כשתצא לארץ; (יב) שלא
6 לאכל שרץ המים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא להנות
7 בשור הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל
8 אבר מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב
9 בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל
10 בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם
11 תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא
12 לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא
13 לאכל פלאי הפרס; (כז) שלא לאכל טבל; (כח) שלא
14 לשחות יין נסוף. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

15
16 א. מצות עשה הן הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה ותייה
17 ועוף ודג וחגב שמתר לאכלן, ובין שאין מתר לאכלן -
18 שנאמר: "והבדלתם בין הבהמה שהתרה לטמאה, ובין
19 העוף הטמא לטהור", ו"בין החיה הנאכלת, ובין החיה אשר
20 לא תאכל".
21 ב. סימני בהמה ותייה נתפרשו בתורה, והן שני סימנין:
22 "מפרסת פרסה", ו"מעלת גרה" - עד שיהיו שניהן. וכל
23 בהמה ותייה שהיא מעלת גרה, אין לה שנים בלחי העליון.
24 וכל בהמה שהיא מעלת גרה, הרי היא מפרסת פרסה - חוץ
25 מן הגמל; וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה, הרי היא מעלת
26 גרה - חוץ מן החזיר.
27 ג. לפיכך, המוצא בהמה במדבר ואינו מכירה, ומצאה
28 חתוכת הפרסות - בודק בפיה: אם אין לה שנים למעלה,
29 בידוע שהיא טהורה - והוא שפייר גמל. מצא בהמה שפיה
30 חתוף - בודק בפרסותיה: אם היא שסועה, טהורה - והוא
31 שפייר חזיר. מצא פיה חתוף ורגליה חתוכות - בודק בה
32 אחר שישחטנה בכנפי העקץ [בקצה הזנב]: אם מצא בשרה
33 שם מהלף שתי וערב [נקרע לאורך ולרוחב], טהורה - והוא
34 שפייר ערוד [חמור בר]; שכך הוא בשרו, מהלף שתי וערב.
35 ד. בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה - אף על פי
36 שאינו מפריס פרסה ולא מעלה גרה, אלא כמין סוס או
37 חמור לכל דבר - הרי זה מתר באכילה. במה דברים
38 אמורים? בשילדה בפניו. אבל אם הניח פרה מעברת
39 בעדרו, ובא ומצא כמין חזיר ברוף אחריה - אף על פי
40 שהוא יוגן ממנה - הרי זה ספק, ואסור באכילה; שטמא מן
41 הטמאה נולד, ונכרך אחר הטהורה.
42 ה. בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה - אף על פי
43 שהוא מפריס פרסה ומעלה גרה, והרי הוא כמין שור לכל
44 דבר, או כמין שה - הרי זה אסור באכילה; שהגדל מן
45 הטמא - טמא, והגדל מן הטהור - טהור. לפיכך דג טמא

48 כד. ובדגים שני סימנין - סנפיר וקשקשת. וסנפיר הוא
 49 שפורח בו, וקשקשת היא הדבוקה בכל גופו. וכל שיש לו
 50 קשקשת, יש לו סנפיר. אין לו עכשו וכשיגדיל יהיו לו, או
 51 שיש לו קשקשת כשהוא בנים וכשיעלה ישיר קשקשיו -
 52 הרי זה מתר. ומי שאין קשקשיו חופין את פלו, מתר; ואפלו
 53 אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת - הרי זה מתר.

54 **יום שני כ"ו כסלו ה'תשע"ג**

55 **פָּרָק ב**

56 א. מכלל שנאמר: "וכל בהמה מפרסת פרסה, ושסעת שסע
 57 שתי פרסות, מעלת גרה, בבהמה - אתה תאכלו" - שומע
 58 אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, אסורה; ולא
 59 הבא מכלל עשה, עשה הוא. ובגמל ובחזיר ובארנבת
 60 ובשפן נאמר: "את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי
 61 הפרסה" וגו' - הרי למדת שהן בלא תעשה, ואף על פי
 62 שיש בהן סימן אחד. וכל שפן שאר בהמה טמאה וניה
 63 טמאה שאין בה סימן פלל - שאסור אכילתה בלא תעשה,
 64 יתר על עשה הבא מכלל "אתה תאכלו".

65 ב. לפיכך, כל האוכל מבשר בהמה וניה טמאה, פזית -
 66 לוקה מן התורה, בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן החלב;
 67 לא חלק הכתוב בטמאים בין בשרן לחלבן.

68 ג. האדם - אף על פי שנאמר בו: "ויהי האדם לנפש חיה",
 69 אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה; לפיכך אינו בלא תעשה.
 70 והאוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן הסי בין מן המת
 71 - אינו לוקה. אבל אסור הוא בעשה, שהרי מנה הכתוב
 72 שבצט מיני חיה ואמר בהן: "זאת החיה אשר תאכלו" -
 73 הא כל שהוא חוץ מהן, לא תאכלו; ולא הבא מכלל עשה,
 74 עשה הוא.

75 ד. האוכל פזית מבשר עוף טמא - לוקה מן התורה,
 76 שנאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו"; והרי
 77 עבר על עשה, שנאמר: "כל צפור טהרה תאכלו" - הא
 78 טמאה, לא תאכלו. וכן האוכל פזית מדג טמא - לוקה,
 79 שנאמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו"; ועבר על
 80 עשה, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו" -
 81 מכלל שאין לו סנפיר וקשקשת, לא יאכל. הא למדת, שכל
 82 האוכל דג טמא, או בהמה וניה טמאה, או עוף טמא -
 83 בשל מצות עשה, ועבר על לא תעשה.

84 ה. חגב טמא, הרי הוא בכלל שרץ העוף; והאוכל פזית
 85 משרץ העוף - לוקה, שנאמר: "וכל שרץ העוף, טמא הוא
 86 לכם, לא יאכלו". ואיזה הוא שרץ העוף? כגון זבוב ויתוש
 87 ודבורה וצרעה וכיוצא בהן.

88 ו. האוכל פזית משרץ הארץ - לוקה, שנאמר: "וכל השרץ
 89 השרץ על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". ואיזה הוא שרץ
 90 הארץ? כגון חלד וצב ונחשים ועקרבים וחפושית ונדל
 91 [מרבח רגלים] וכיוצא בהן.

92 ז. ושמונה שרצים האמורין בתורה, שהן: "החלד והעכבר

1 "למינו", להביא את החזיר; (ט) ויענה; (י) ומתחמס;
 2 (יא) ושחף; (יב) וגז; (יג) ושוניקא, והוא מין הגז, שפן
 3 כתוב בו "למינהו"; (יד) וכוס; (טו) ושלף; (טז) וינשוף;
 4 (יז) ותנשמת; (יח) וקאת; (יט) ורחם; (כ) וחסידה;
 5 (כא) והאנפה; (כב) ומין האנפה, שפן נאמר בה "למינה";
 6 (כג) והדוכיפת; (כד) והעטלף.

7 טו. כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן - הרי זה
 8 אוכל כל עוף שאינו מהן, ואין צריך בדיקה; ועוף טהור
 9 נאכל במסרת - והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה
 10 עוף טהור. ונאמן ציד לומר: 'עוף זה התיר לי רבי הציד'
 11 - והוא שהחזיק אותו ציד שהוא בקי במינין אלו
 12 ובשמותיהן.

13 טז. מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן - בודק בסימנין
 14 אלו שנתנו חכמים: כל עוף שהוא דורס ואוכל, בירוע
 15 שהוא מאלו המינין וטמא. ושאינו דורס ואוכל - אם יש
 16 בו אחד משלשה סימנין אלו, הרי זה עוף טהור; ואלו הן:
 17 אצבע יתרה, או זפק [שקיק אגירה] - והיא המראה - או
 18 שהיה קרקבנו [קייבת העוף] נקלף ביד.

19 יז. לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו דורס
 20 ויש בו אחד משלשה סימנין אלו, חוץ מפרס ועזניה; ופרס
 21 ועזניה אינן מצויין בישוב, אלא במדברות איי הים
 22 הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב.

23 יח. היה הקרקבן נקלף בספין, ואינו נקלף ביד, ואין בו
 24 סימן אחר - אף על פי שאינו דורס, הרי זה ספק; היה חזק
 25 ודבק, והניחו בשמש ונתרפה, ונקלף ביד - הרי זה מתר.
 26 יט. אמרו הגאונים, שמסרת בידיהן שאין מורין להתיר
 27 עוף הבא בסימן אחד, אלא אם היה אותו סימן שיקלף
 28 קרקבנו ביד; אבל אם אינו נקלף ביד - אף על פי שיש לו
 29 זפק או אצבע יתרה, מעולם לא התירוהו.

30 כ. כל עוף שחולק את רגליו כשמותחין לו חוט, שתיים
 31 לקאן ושתיים לקאן, או שקולט מן האויר ואוכל באויר -
 32 הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להן -
 33 הרי זה טמא.

34 כא. מיני חגבים שהתירה תורה, שמונה; ואלו הן:
 35 (א) חגב; (ב) מין חגב, והיא הדוכנית; (ג) חרגל; (ד) ומין
 36 חרגל, והוא עצרוניא; (ה) ארבה; (ו) ומין ארבה, והיא
 37 צפרת פרמים; (ז) סלעם; (ח) ומין סלעם, והיא יחנה
 38 ירושלמית.

39 כב. מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן, אוכל; והציד נאמן
 40 עליהן, כעוף. ומי שאינו בקי בהן - בודק בסימנין; ושלשה
 41 סימנין יש בהן: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים
 42 שחופות רב ארך גופו ורב הקף גופו, ויש לו שני כרעים
 43 לנתר בהן - הרי זה מין טהור. ואף על פי שראשו ארך
 44 ויש לו זנב - אם היה שמו חגב, טהור.

45 כג. מי שאין לו עכשו כנפים או כרעים, או שאין לו כנפים
 46 החופות את רבו, ועמיד לגדל אותן אחר זמן כשיגדיל -
 47 הרי זה מתר מעתה.

1 והצב . . והאנקה והפח והלטאה, והחמט והתנשמת" -
2 האוכל מבשרם בעדשה, לוקה; שעור אכילתו, כשעור
3 טמאתו. וכלן מצטרפין זה עם זה לכעדשה.
4 ח. במה דברים אמורים? בשאכל מהן אחר מיתנו. אבל
5 החותף אבר מן החי מן אחד מהן, ואכלו - אינו לוקה עליו,
6 עד שיהיה בו פזית; וכלן מצטרפין לפזית. אבל אבר שלם
7 מן השרץ אחר שמת - אינו לוקה עליו, עד שיהיה בו
8 בעדשה.
9 ט. דם שמונה שרצים ובשרן מצטרף לכעדשה, והוא
10 שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש מצטרף לבשרו
11 לפזית, ולוקה עליו - לפי שאין בשרו חלוק מדמו, ואף על
12 פי שאינו מטמא; וכן כל פיוצא בו משאר שרצים שאינן
13 מטמאין.
14 י. דם שרצים שפרש, וכנסו ואכלו - לוקה עליו לפזית;
15 והוא, שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם התרו בו משום
16 אוכל דם - פטור, שאין חזבין אלא על דם בהמה וחיה
17 ועוף.
18 יא. וכל השעורין ומחלוקתם (חילוקי רמות) - הלכה למשה
19 מסיני.
20 יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה, שנאמר:
21 "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו
22 בהם"; הרי כלל בלאו זה, שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ
23 המים. איזה הוא שרץ המים? אלו הבריות הקטנות כמו
24 התולעים והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביותר שהן
25 חיות הים. כללו של דבר - כל שאינו בצורת הדגים לא דג
26 טמא ולא דג טהור, כגון בלב המים והדלפוז (צורתו חצי
27 דג וחצי אדם) והצפרדע וכיוצא בהן.
28 יג. אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון
29 רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא
30 מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן הנקראין רומש על
31 הארץ; והאוכל מהן פזית - לוקה, שנאמר: "ולא תטמאו
32 את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ", ואף על פי
33 שאינן פריין ורביין. אבל "השרץ השרץ על הארץ", הוא
34 שפרה ורבה מזכר ונקבה.
35 יד. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות, אם פרו
36 ויצאו לארץ - אף על פי שחזרו לתוף האכל - מי שאכל
37 מהן פזית, לוקה, שנאמר: "לכל השרץ השורץ על הארץ -
38 לא תאכלום, כי שקץ הם", לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל
39 אם לא פרו, מותר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.
40 טו. במה דברים אמורים? שהתליע האכל אחר שנעקר מן
41 הארץ. אבל אם התליע והוא מחבר - אותה התולעת
42 אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת; ולוקין
43 עליה. ואם ספק, אסורה; לפיכך, כל מיני פרות שדרכן
44 להתליע כשהן מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו,
45 שמא יש בו תולעת. ואם שקה הפרי אחר שנעקר שנים

עשר חדש - אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו מתקיימת
שנים עשר חדש.
טז. פרושו לאויר ולא נגעו לארץ, או שפרשו מקצתן לארץ,
או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על הגרעינה
מבפנים, או שיצאו מתוף האכל לתוף אכל אחר - כל אלו
אסורין מספק, ואין לוקין עליהן.
יז. תולעת הנמצאת במעי הדגים, ובמח שבראש הבהמה,
והנמצאת בבשר - אסורה; אבל דג מליח שהתליע, הרי
התולעת שבו מתרת, שהן כפרות שהתליעו אחר שנעקרו
מן הארץ, שמתר לאכלן בלן באחת בתולעת שבתוכן. וכן
המים שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מתרין לשותת
עם המים, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים,
במים ובחזלים - אותם תאכלו"; כלומר, במים במים
ובחזלים הוא שאתה אוכל את שיש לו, ואין אתה אוכל
את שאין לו; אבל בפלים - בין שיש לו בין שאין לו, מותר.
יח. שרץ המים הנברא בפרות בשיחין ובמערות - הואיל
ואינן מים נובעין, והרי הן עצורין - הרי הן פמים שבפלים,
ומותר; ושותה ושותה ואינו נמנע, ואף על פי שכולע
בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.
יט. במה דברים אמורים? שלא פרושו ממקום בריתן. אבל
אם פרוש השרץ - אף על פי שחזר לתוף הכלי או לתוף
הבור, אסור. פרוש לרפגי החבית, וחזר ונפל לתוף המים או
לתוף השכר - מותר; וכן אם פרוש לרפגי הבור או המערה,
וחזר למים - מותר.
כ. המסגן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל מן
היבחושין או היתושין והתולעת שסגן - לוקה משום שרץ
המים, או שרץ העוף ושרץ המים, ואפלו חזרו לכלי אחר
שסגן; שהרי פרושו ממקום בריתן. אבל אם לא סגן, שותה
ואינו נמנע, כמו שפרשנו.
כא. זה שאמרנו בפרק זה, 'האוכל פזית' - בשאכל פזית
מבריה גדולה, או שצורף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו
שבמינה עד שאכל פזית. אבל האוכל בריה טמאה בפני
עצמה בלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה פחותה
מכחודל (כמות זעירה), בין שאכלה מטה, בין שאכלה חיה;
ואפלו סרחה הבריה ונשתנית צורתה - הואיל ואכלה בלה,
לוקה.
כב. נמלה שחסרה אפלו אחת מרגליה, אינו לוקה עליה
אלא בפזית. לפיכך, האוכל זבוב שלם או יתוש שלם, בין
חי בין מת - לוקה משום שרץ העוף.
כג. הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ
הארץ, כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר
שרצים והיתה רבה במים, ואכלה - לוקה שלש מלקיות;
ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפרות, לוקה
עליה ארבע מלקיות; ואם היתה מן המינין שפריין ורביין,
לוקה חמש. ואם היתה מפלל עוף טמא יתר על הנותה

1 ואוכל את השאר; ואם על החלמוץ, אסורה פלה. ביצה
2 המוזרת [לא מזכיר], הנפש היפה [אינה בוחלת בה] תאכל.
3 י. אפרוח שנולד - אף על פי שלא נתפתחו עיניו, מתר
4 לאכלו. בהמה טהורה שנטרפה, חלבה אסור פחלב בהמה
5 טמאה; וכן ביצת עוף טהור שנטרף, כביצת עוף טמא.
6 נתגבל העוף - אם נמצאת בו ביצה גמורה פנמכרת בשוק,
7 הרי זו מתרת.

8 יא. אפרוח של ביצת טרפה - מתר, שאין מינו טמא. הנה
9 העוף ספק טרפה - כל הביצים שתלד בערמה [בבוצה]
10 ראשונה, משהין אותן; אם טענה ערמה שניה והתחילה
11 לילד, התרו הראשונות; ואם לא ילדה, הרי הן אסורות.
12 יב. חלב בהמה טמאה, אינו נקפה ועומד פחלב הטהורה;
13 ואם נתערב חלב טהורה פחלב בהמה טמאה - כשתעמיד
14 אותו - יעמד חלב הטהורה, ויצא חלב הטמאה עם הקוס
15 [שיירי חלב] של גבינה.

16 יג. ומפני זה יתן הדין, שכל חלב הנמצא ביד גוי אסור,
17 שמא ערב בו חלב בהמה טמאה; וגבינת הגויים מתרת,
18 שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה
19 גזרו על גבינת הגויים, ואסרוה מפני שמעמידין אותה בעור
20 הקבה של שחיתטן שהיא נבלה. ואם תאמר: והלא עור
21 הקבה דבר קטן הוא עד מאד פחלב שעמד בו, ולמה לא
22 יבטל במעוטו? מפני שהוא המעמיד את הגבינה; והואיל
23 ודבר האסור הוא שהעמיד, הרי הכל אסור, כמו שיתבאר.
24 יד. גבינה שמעמידין אותה הגויים בעשבים, או במי פרות
25 כגון שרף תאנים, והרי הן נפרין בגבינה - הורי מקצת
26 גאונים שהיא אסורה; שפכר גזרו על כל גבינת הגויים, בין
27 שהעמידוה בדבר אסור בין שהעמידוה בדבר מתר - גזרה,
28 משום שהעמידוה בדבר אסור.

29 טו. האוכל גבינת הגויים, או חלב שחלבוהו ואין ישראל
30 רואהו - מכין אותו מפת מרדות. החמאה של גויים - מקצת
31 גאונים התירוה, שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב הטמאה
32 אינו עומד; ומקצת גאונים אסרוה, מפני צחצוחי חלב
33 שישאר בה, שהרי הקוס שבתמאה אינו מערב עם החמאה
34 כדי שיבטל במעוטו, וכל חלב שלהן חוששין לו שמא ערב
35 בו חלב טמאה.

36 טז. יראה לי, שאם לקח חמאה מן הגויים, ובשלה עד
37 שהלכו להן צחצוחי חלב - הרי זו מתרת. שאם תאמר:
38 נתערבו עמה ונתבשל הכלי, בטלו במעוטן. אבל החמאה
39 שבשלו אותה גויים - אסורה משום געולי גויים, כמו
40 שיתבאר.

41 יז. ישראל שישב בצד העדר של גוי, והלף הגוי והביא לו
42 חלב מן העדר - אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה - הרי
43 זו מתר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב; והוא, שיכול
44 לראותו כשהוא חולב כשעמד, שהגוי מתירא לחלב מן
45 הטמאה, שמא יעמד ויראה אותו.

46 יח. ביצה ששני ראשיה בדין, או ששני ראשיה חדין, או

1 משרץ העוף, לוקה עליה שש מלקיות: משום עוף טמא,
2 ומשום שרץ העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום שרץ המים,
3 ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות; בין
4 שאכלה פלה, בין שאכל ממנה פזית. לפיכך, האוכל נמלה
5 הפורחת הגדלה במים, לוקה חמש מלקיות.
6 כד. רסק נמלות, והביא אחת שלמה וצרפה לאלו
7 שנתרסקו, ונעשה הכל פזית, ואכלן - לוקה שש מלקיות:
8 חמש משום הנמלה האחת, ואחת משום פזית מנבלת
9 הטמאים.

יום שלישי כ"ז כסלו ה'תשע"ג

פרק ג

12 א. כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על
13 אכילתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה, כגון
14 חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים,
15 שנגמרו: "ואת בת היענה" - זו ביצתה; והוא הדין לכל
16 האסור כיענה, ולכל הדברים הדומין לביצה.

17 ב. חלב האדם מתר באכילה, אף על פי שבשר האדם אסור
18 באכילה; ככר בארנו שהוא בעשה.

19 ג. דבש דבורים ודבש צרעים - מתר, מפני שאינו מתמצית
20 גופן, אלא כונסין אותו מעל העשבים בתוף פיהן ומקיאות
21 אותו בכורת כדי שימציאו אותו לאכל ממנו הגשמים.
22 ד. אף על פי שחלב האדם מתר, אסרו חכמים לגדול לינק
23 אותו מן השדים; אלא חולבת אשה לתוף הפלי, ושותה.
24 וגדול שניק מן השד - פיונק שרץ, ומפין אותו מפת מרדות.
25 ה. יונק תינוק והולף, אפלו ארבע או חמש שנים. ואם
26 גמלוהו ופרש שלשה ימים או יתר מחמת בריו [כשהוא
27 בריא] ולא מחמת חלי - אינו חוזר ויונק; והוא שגמלוהו
28 אחר ארבעה ועשרים חדש; אבל בתוף זמן זה - אפלו
29 גמלוהו חדש או שנים - מתר לחזר ולינוק, עד סוף ארבעה
30 ועשרים חדש.

31 ו. אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין
32 מן התורה, אין לוקין עליהן, שנגמרו: "מבשרם לא תאכלו"
33 - על הבשר הוא לוקה, ואינו לוקה על הביצה ועל החלב;
34 והרי האוכל אותן כאוכל חצי שעור - שהוא אסור מן
35 התורה, ואינו לוקה. אבל מפין אותו מפת מרדות.

36 ז. יראה לי, שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאין במציהן
37 - כאוכל קרבי דגים, ולוקה מן התורה; וכן ביצי העוף
38 התלויות באשכול שעדין לא פרושו ונגמרו - האוכל אותן
39 לוקה, כאוכל בני מעים שלהן.

40 ח. ביצת עוף טמא שהתחיל להתרקם בה, ואכלה
41 - לוקה משום אוכל שרץ העוף; אבל ביצת עוף טהור
42 שהתחיל להתרקם בה, ואכלה - מפין אותו מפת
43 מרדות.

44 ט. נמצא עליה קרט דם - אם על החלבון, זורק את הדם

46 בקה - בין שנשחטה, בין שמתה כדרכה, בין שחתך בשר
 47 מן החי ממנה, ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה,
 48 אלא משום אוכל בשר טמאה.
 49 ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא, לוקה משום אבר מן
 50 החי ומשום אוכל נבלה; ואף על פי שאין בו פניית, הואיל
 51 ואכלו בלו, לוקה. ואם אכלו אחר שמת, עד שיהיה בו
 52 פניית; ואף על פי שאין בכלו בשר פניית, הואיל ויש בכלו
 53 פניית, חיב עליו משום נבלה.
 54 ד. האוכל פניית מבשר גפול בהמה טהורה, לוקה משום
 55 אוכל נבלה. ואסור לאכל מן הבהמה שנולדה עד ליל
 56 שמיני, שכל שלא שהה שמונה ימים בבהמה, הרי זה
 57 כגפול, ואין לוקין עליו. ואם נודע לו שכלו לו חדשיו בפטן
 58 ואחר כך נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה וחמשה
 59 לרקה - הרי זה מתיר ביום שנולד.
 60 ה. השליה שיצאת עם הנולד, אסורה באכילה; והאוכלה
 61 פטור, שאינה בשר.
 62 ו. האוכל פניית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים
 63 שנטרפו - לוקה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו,
 64 לכלב תשלכונו אותו". "טרפה" האמורה בתורה - זו
 65 שטרפה אותה חית היער, כגון ארי ונמר וכיוצא בהן; וכן
 66 עוף שטרף אותו עוף הדורס, כגון נץ וכיוצא בו. ואין אתה
 67 יכול לומר, שטרפה אותה והמיתה אותה - שאם מתה, הרי
 68 היא נבלה; ומה לי מתה מחמת עצמה, או הפה בסוף
 69 והמיתה, או שכרה ארי והמיתה? הא אינו מדבר אלא
 70 בשיטרפה ולא מתה.
 71 ז. אם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר
 72 הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו, ונדף והצילו מפיו, יהיה
 73 אסור, שהרי נטרף? תלמוד לומר: "ובשר בשדה טרפה
 74 וגו' לכלב תשלכונו אותו", עד שעשה אותה בשר הראוי
 75 לכלב. הא למדת, שהטרפה האמורה בתורה - היא שטרפה
 76 אותה חית היער ושכרה אותה, ונטת למות, ועדין לא
 77 מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות - הרי זו
 78 אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו
 79 הבאה עליה.
 80 ח. נמצאת למד, שהתורה אסרה המתה - והיא הנבלה;
 81 ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף על פי שעדין לא
 82 מתה - והיא הטרפה. וכשם שלא תחלק במתה - בין מתה
 83 מחמת עצמה, בין שנפלה ומתה, בין שחנקה עד שמתה,
 84 בין שדרסתה חיה והרגתה, כך לא תחלק בנוטה למות -
 85 בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו
 86 רב צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו אבריה, בין שזרק בה
 87 חץ ונקב לבה או ראתה, בין שבא לה חלי מחמת עצמה
 88 ונקב לבה או ראתה או שבר רב צלעותיה וכיוצא בהן;
 89 הואיל והיא נוטה למות מפל מקום, הרי זו טרפה - בין
 90 שהיה הגורם בידי בשר ודם, בין שהיה בידי שמים. אם
 91 כן, למה נאמר בתורה "טרפה"? דבר הכתוב בהנה
 92 [במצוי]: שאם לא תאמר כן, לא תאסר אלא שנטרפה

1 שהיה חלמון מחוץ וחלבון מבפנים - בידוע שהיא ביצת
 2 עוף טמא; ראשה אחד פד וראשה אחד חד, וחלבון מבחוץ
 3 וחלמון מבפנים - אפשר שהיא ביצת עוף טמא, ואפשר
 4 שהיא ביצת עוף טהור. לפיכך, שואל לצייד הישראלי
 5 שמוכרה, אם אמר לו: 'של עוף פלוגי הוא, ועוף טהור
 6 הוא' - סומך עליו; ואם אמר לו: 'של עוף טהור הוא', ולא
 7 אמר לו שמו - אינו סומך עליו.
 8 יט. לפיכך, אין לוקחין ביצים מן הגויים, אלא אם היה
 9 מכיר אותן, ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוגי
 10 הטהור; ואין חוששין להן שמה הן ביצי טרפה. ואין
 11 לוקחין מן הגויים ביצה טרופה כלל.
 12 כ. ביצי דגים, סימניהן פסימני ביצי העוף; אם היו שני
 13 ראשיה חדין, או פדין [עגולים] - טמאין. אחד פד ואחד חד,
 14 שואל לישראל המוכר: אם אמר לו: 'אני מלחתי
 15 והוצאתים מדג טהור' - אוכל על פיו; ואם אמר לו:
 16 'טהורין הן' - אינו נאמן, אלא אם כן היה אדם שהחזק
 17 בכשרות.
 18 כא. וכן אין לוקחין גבינה וחיבת דג שאין בהן סימן,
 19 אלא מישראל שהחזק בכשרות; אבל בארץ ישראל
 20 כשהיתה רבה לישראל, לוקחין מפל ישראל שבה. והחלב
 21 לוקחין אותו מפל ישראל בכל מקום.
 22 כב. הכובש דגים טמאים, צירן אסור; אבל ציר חגבים
 23 טמאים מתיר, מפני שאין בהן לחלוטית. לפיכך, אין לוקחין
 24 ציר מן הגויים, אלא אם כן היה דג טהור משוטט בו, אפלו
 25 דג אחד.
 26 כג. גוי שהביא ערבה מלאה חביות פתוחות של ציר, ודג
 27 אחד טהור באחת מהן - כלן מתרות; היו סתומות - פתח
 28 אחת מהן ונמצא בה דג טהור, שניה ונמצא בה טהור -
 29 כלן מתרות; והוא שיהיה ראשו של דג ושדרו קדם, כדי
 30 שיהא נפר שהוא דג טהור. לפיכך, אין לוקחין דגים
 31 מרצצין מלוחין מן הגויים, והן הנקראין 'טרית טרופה';
 32 ואם היה ראש הדג ושדרו נפר - אף על פי שהוא מרצץ,
 33 מתיר לקח אותו מן הגויים.
 34 כד. גוי שהביא גרב [כד גדול] של חתיכות דג שחתוכן
 35 שוה, והן נפרין שכלן מין אחד, ומצא בחתיכה אחת מהן
 36 קשקשין - הרי כלן מתרות.
 37 יום רביעי כ"ח כסלו ה'תשע"ג
 38 פֶּרֶק ד
 39 א. האוכל פניית מבשר בהמה שמתה, או חיה שמתה, או
 40 עוף שמת - לוקה, שנאמר: "לא תאכלו כל נבלה". וכל
 41 שלא נשחטה כראוי, הרי זו מתה. ובהלכות שחיטה תבאר
 42 השחיטה שהיא כראוי ושאינה כראוי.
 43 ב. אין אסור משום נבלה אלא מינין טהורין בלבד, מפני
 44 שהן ראויין לשחיטה, ואם נשחטו שחיטה כשרה, יהיו
 45 מתירין באכילה. אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת

טרפה. וכן כל בהמה וחייה הטמאים, מצטרפין זה עם זה; 48
אבל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה, אין מצטרפין. 49
מיצד? הלוקח מנבלת השור, ונבלת הצבי, ונבלת התרנגול, 50
וקבץ מן הכל פזית בשר, ואכלו - לוקח; וכן אם קבץ חצי 51
זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי זית 52
מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטהורה, ואכלו 53
- לוקח. וכן בשר הגמל והחזיר והארנבת, שקבץ מבבלן 54
פזית, ואכלו - לוקח. אבל אם צרף חצי זית מנבלת השור 55
וחצי זית מבשר הגמל - אין מצטרפין; וכן כל פיוצא בזה. 56
וכן כל בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר 57
שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות, שהרי כל אחד מהן 58
בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו. אבל כל העופות הטמאין 59
מצטרפין, כמו שמצטרפין כל בהמה וחייה הטמאין. זה 60
הפלל: כל שאסורין בלאו אחד, מצטרפין; בשני לאוין, אין 61
מצטרפין - חוץ מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת 62
נבלה היא. 63
יח. האוכל מנבלה וטרפה, או מבהמה וחייה הטמאין - מן 64
העור, ומן העצמות, ומן הגידים, ומן הקרניים והטלפיים, 65
ומן הצפרניים של עוף ממקומות שמבצבץ משם הדם 66
כשיחתכו, מן השליה שלהן - אף על פי שהוא אסור, הרי 67
זה פטור, מפני שאין אלו ראויין לאכילה; ואין מצטרפין 68
עם הבשר לכזית. 69
יט. קבת הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני שהיא כשאך 70
טנופת שבגוף; ולפיכך מתר להעמיד בקבת שחיתת הנכרי 71
ובקבת בהמה וחייה טמאה. אבל עור הקבה - הרי הוא 72
כשאך המעים, ואסור. 73
כ. עור הבא פגד פניו של חמור, מתר באכילה - מפני 74
שהוא כמו הפרש ומי רגלים, שהן מתרין. יש עורות שהן 75
כבשר, והאוכל מהן פזית כאוכל מן הבשר - והוא, שיאכל 76
אותן כשהן רפין. 77
כא. ואלו שעורוהיהן כבשרן: עור האדם, ועור החזיר של 78
ישוב, ועור חטורת [דבשת] הגמל שלא טענו עליו משא 79
מעולם ולא הגיע למשא, שעדין היא רכה, ועור בית 80
הבשת, ועור שתחת האליה [זנב], ועור השליל, ועור 81
האנקה והכח והלטאה והחמט; כל אלו העורות - כשהן 82
רפין - הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין 83
לטמאה. 84
כב. נאמר בשור הנסקל: "ולא יאכל את בשרו"; והיאך 85
היה אפשר לאכלו אחר שנסקל, והרי הוא נבלה? אלא לא 86
בא הכתוב אלא להודיעך, שביין שנגמר דינו לסקילה - 87
נאסר, ונעשה פבהמה טמאה; ואם קדם ושחטו שחיטה 88
כשרה, הרי זה אסור בהניה, ואם אכל מבשרו פזית, לוקח. 89
וכן כשיסקל, לא ימכר ולא יתנונו לכלבים או לגויים; לכך 90
נאמר: "ולא יאכל את בשרו". ופרש של שור הנסקל, מתר 91
בהניה. נודע שהוא פטור מסקילה אחר שנגמר דינו, כגון 92
שהוזמו עדי - יצא וירעה בעדר; ואם נודע אחר שנסקל, 93
הרי זה מתר בהניה. 94

בשדה; אבל אם נטרפה בחצר, לא תאסר. הא למדת, שאין 1
הכתוב מדבר אלא בהנה; 2
ט. וענין הכתוב, שהנוטה למות מחמת מכותיה, ואי אפשר 3
לה לחיות מחמת מכה זו - אסורה. מכאן אמרו חכמים: 4
'זה הפלל - כל שאין כמוה חיה, טרפה'. ובהלכות שחיטה 5
יתבאר איזה חלי עושה אותה טרפה, ואיזה חלי אין עושה 6
אותה טרפה. 7
י. וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים - הרי אותו הבשר 8
טרפה; והאוכל ממנו פזית, לוקח משום אוכל טרפה, שהרי 9
בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה; ומה לי טרפה 10
אותה חיה, מה לי חתכה בסכין, מה לי בבלה, מה לי 11
במקצתה? הרי הוא אומר: "ובשר בשדה טרפה לא 12
תאכלו" - בינו שנעשת בהמה בשר בשדה, הרי היא 13
טרפה. 14
יא. בהמה שהיא חולה מחמת שפשוש כחה, ונטת למות - 15
הואיל ולא ארעה מפה באבר מאברייה הממיתין אותה, הרי 16
זו מתרת; שלא אסרה תורה אלא כעין טרופת חית היער, 17
שהרי נעשת בה מפה הממיתה אותה. 18
יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים לא היו אוכלין 19
מבהמה שממהרין ושוחטין אותה כדי שלא תמות, ואף על 20
פי שפרקסה בסוף שחיטה; ודבר זה אין בו אסור, אלא כל 21
הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה, הרי זה משבח. 22
יג. השוחט בהמה חיה ועוף, ולא יצא מהן דם - הרי אלו 23
מתרין; ואין אומרים: 'שמא מתין חיה'. וכן השוחט את 24
הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת. אבל המסקנת, והיא 25
כל ששמע מדין אותה ואינה עומדת - אף על פי שהיא 26
אוכלת מאכל הבריאות - אם שחטה ולא פרקסה פלל, הרי 27
זו נבלה ולוקין עליה; ואם פרקסה, הרי זו מתרת; וצריך 28
שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה, אבל בתחלה אינו מועיל. 29
יד. כיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה, ובחיה בין גסה בין 30
דקה - בין שפשטה ידה והחזירתה, או שפשטה רגלה אף 31
על פי שלא החזירתה, או שכפפה רגלה בלבד - הרי זה 32
פרכוס, ומתרת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירתה - הרי 33
זו אסורה, שאין זו אלא הוצאת נפש. ובבהמה גסה - אחד 34
היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה, או כפפה ולא 35
פשטה - הרי זה פרכוס, ומתרת; ואם לא פשטה לא יד ולא 36
רגל, ולא כפפה פלל - הרי זה נבלה. ובעוף - אפילו לא 37
רפרף אלא בעינו, ולא כשכש אלא בזנבו - הרי זה פרכוס. 38
טו. השוחט את המסקנת בלילה, ולא ידע אם פרקסה או 39
לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה, ואסורה. 40
טז. כל אסורין שבתורה, אין מצטרפין זה עם זה - חוץ 41
מאסורי נזיר, כמו שיתבאר שם; לפיכך, הלוקח מעט חלב, 42
ומעט דם, ומעט בשר בהמה טמאה, ומעט בשר נבלה, 43
ומעט בשר דג טמא, ומעט בשר עוף טמא, וכיוצא באלו 44
משאר האסורין, וצרף מן הכל פזית, ואכלו - אינו לוקח, 45
דינו כדין אוכל חצי שעור. 46
יז. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו, ונבלה מצטרפת עם 47

יום חמישי כ"ט כסלו ה'תשע"ג

פרק ה

1 א. מפי השמועה למדו, שזה שנגאמר בתורה: "לא תאכל
2 הנפש עם הבשר", לאסור אבר שנתתו מן החי; ועל אבר
3 מן החי הוא אומר לנת: "אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו".
4 ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף - בטורים,
5 אכל לא בטמאים.
6 ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד
7 והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם, כגון הלשון והביצים
8 והטחול והכליות והחלב וכיוצא בהן; אלא שהאבר שאין
9 בו עצם - בין שחתך בלו בין שחתך מקצתו, הרי זה אסור
10 משום אבר מן החי. והאבר שיש בו עצם - אינו חייב עליו
11 משום אבר מן החי, עד שיפרש כבדו, בשר וגידים
12 ועצמות; אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד - חייב עליו
13 משום טרפה כמו שבארנו, לא משום אבר מן החי.
14 ג. האוכל מאבר מן החי פזית, לוקה. ואפלו אכל אבר שלם
15 - אם יש בו פזית, חייב; פחות מפזית, פטור: חתך מן האבר
16 כבדו בשר וגידים ועצמות פזית, ואכלו - לוקה, ואף על
17 פי שאין בו בשר אלא כל שהוא; אבל אם הפריד האבר
18 אחר שתלשו מן החי, והפריש הבשר מן הגידים ומן
19 העצמות - אינו לוקה עד שיאכל פזית מן הבשר לבדו, ואין
20 העצמות והגידים מצטרפין בו לפזית מאחר ששנה בדין.
21 ד. חלקו לאבר זה, ואכלו מעט מעט - אם יש במה שאכל
22 פזית בשר, חייב; ואם לאו, פטור. לקח פזית מן האבר
23 כבדו, בשר וגידים ועצמות, ואכלו - אף על פי שנתלק
24 בפיו בפנים קדם שיבלענו, חייב.
25 ה. תלש אבר מן החי, ונטרפה בנטילתו, ואכלו - חייב
26 שמים, משום אבר מן החי ומשום טרפה; שהרי שגו
27 האסורין באין באחת. וכן התולש חלב מן החי ואכלו -
28 לוקה שמים, משום אבר מן החי ומשום חלב; תלש חלב
29 מן הטרפה ואכלו - לוקה שלש.
30 ו. בשר המדלדל בבהמה, ואבר המדלדל בה - אם אינו
31 יכול לחזור ולחיות, אף על פי שלא פרש אלא אחר
32 שנשחטה, אסור; ואין לוקין עליו. ואם מתה הבהמה, רואין
33 אותו כאלו נפל מחיים; לפיכך לוקין עליו משום אבר מן
34 החי. אבל אם יכול לחזור ולחיות - אם נשחטה הבהמה,
35 הרי זה מתר. 37
36 ז. שמת אבר או מעכו או דכו, כגון הביצים שמעף אותן
37 או נחן - הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו מקצת
38 חיים ולפיכך אין מסריח; ואף על פי כן אסור לאכלו
39 ממנה שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר
40 מן החי.
41 ח. עצם שנשבר - אם היה הבשר או העור חופה רב עביו
42 של עצם הנשבר רוב הקף השבר, הרי זה מתר. ואם יצא
43 העצם לחוץ, הרי האבר אסור; וכשישחט הבהמה או

44 העוף, יחתך ממקום השבר וישליכו, והשאר מתר. נשבר
45 העצם והיה הבשר חופה את רבו, אבל היה אותו בשר
46 מרסס או נתאכל כבשר שהרופא גורדו, או שהיה מתלקט
47 הרב ממקומות הרבה, או שהיה הבשר שעליו נקבים
48 נקבים, או שנסדק הבשר, או שנקדר כמין טבעת, או שנגרד
49 הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא כקלפה, או
50 שנתאכל הבשר מלמטה מעל העצם שנשבר עד שנמצא
51 הבשר החופה אינו נוגע בעצם - בכל אלו מורין לאסור,
52 עד שיתרפא הבשר; ואם אכל מפל אלו, מפין אותו מפת
53 מרדות.
54 ט. המושיט ידו למעי הבהמה, וחתך מן הטחול ומן
55 הפליות וכיוצא בהן, והניח החתיכות בתוך מעיה, ואחר
56 כף שחטה - הרי אותן החתיכות אסורות משום אבר מן
57 החי, ואף על פי שהוא בתוך מעיה; אבל אם חתך מן
58 העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כף שחטה - הרי
59 חתיכות העבר או אברו מתר, הואיל ולא יצא. עבר
60 שהוציא ידו או רגלו, נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו
61 קדם שתשחט אמו, בין שחתכו אחר שנשחטה אמו; ואפלו
62 החזיר אותו אבר למעי אמו, ואחר כף נשחטה או נולד
63 הולד, וחתך כמה שנים - הרי אותו האבר אסור משום
64 טרפה; שכל בשר שיצא חוץ למחצתו - נאסר כבשר
65 שפרש מן החי, שנגאמר: "ובשר בשדה טרפה", בין שיצא
66 למקום שהוא לו כשדה, נעשה טרפה כמו שבארנו.
67 י. הוציא מקצת האבר, ונשאר מקצתו בפנים - אפלו לא
68 נשאר אלא מעוטו - היוצא אסור, ושבפנים מתר; ואם חתך
69 היוצא מן האבר אחר שהחזירו, ונשחטה - אותו שיצא
70 בלבד אסור, ושאר האבר מתר. ואם לא החזירו, וחתכו
71 והוא בחוץ, בין שחתכו קדם שחטה או אחר שחטה -
72 מקום החתך אסור, והוא המקום שנגד האויר: אחר שחתך
73 היוצא, חוזר וחותך מקום החתך.
74 יא. אבל אבר עבר שיצא, וחתכו קדם שחטה והוא בחוץ
75 - הרי זה אבר מן החי, ולוקין עליו; ואם נתתו אחר
76 שחטה - האוכלו אינו לוקה, ואפלו מת העבר קדם
77 שחטה. ואם מתה הבהמה, ואחר כף חתכו - האוכלו לוקה
78 משום אבר מן החי.
79 יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר כף נולד, והרי
80 היא נקבה - החלב שלה אסור לשותותו מספק: הואיל והוא
81 בא מפלל האברים, ויש בה אבר אחד אסור; והרי זה בחלב
82 טרפה שנתערב בחלב טהורה.
83 יג. השוחט בהמה מעברת ומצא בה שליל [עובר], בין חי
84 בין מת - הרי זה מתר באכילה; ואפלו שליה מתרת
85 באכילה. ושליה שצאת מקצתה, ושחט את הבהמה - אם
86 היתה שליה זו קשורה בולד, מה שיצא ממנה אסור והשאר
87 מתר. ואם לא היתה קשורה בו, כלה אסורה, שמא שליה
88 זו שיצאת מקצתה הולך ולד שהיה בה, וולד זה שנמצא
89 בכטן הלקה שליה שלו; ואין צריך לומר שלא נמצא בכטן
90 ולד כלל, שהשליה כלה אסורה.
91
92

46 שבשלו, ומתר; ואם לא קרעו - אם הנה בו פנית דם חייב
 47 עליו כרת.
 48 ז. הכבד - אם חתכה והשליכה לתוך החמץ, או לתוך מים
 49 רותחין עד שתתלבן - הרי זו מתרת לבשל אותה אחר כן;
 50 וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור, ואחר כך מבשלין
 51 אותה, בין שבשלה לבדה, בין שבשלה עם בשר אחר. וכן
 52 מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש, ולא קולין אותו
 53 - עד שמהבהבין אותו באור.
 54 ח. הכבד שבשלה, ולא הבהבה על האור ולא חלטה בחמץ
 55 או ברותחין - הרי הקדרה פלה אסורה, הכבד וכל שנתבשל
 56 עמה. ומתר לצלות כבד עם הבשר בשפוד אחד - והוא,
 57 שתהיה הכבד למטה; ואם עבר וצליה למעלה מבשר, הרי
 58 זה אוכל.
 59 ט. הטחול - מתר לבשלו אפלו עם הבשר, שאינו דם אלא
 60 בשר הדומה לדם. השובר מפרקת בהמה קדם שתצא
 61 נפשה, הרי הדם נבלע באברים; ואסור לאכל ממנה בשר
 62 חי, ואפלו חלטו. אלא כיצד יעשה? יחתך החתיכה, וימלח
 63 יפה יפה, ואחר כך יבשל או יצלה. וכבר בארנו, שהשוחט
 64 בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם, שכן מתרין.
 65 י. אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה,
 66 ומדיחו יפה יפה. כיצד עושה? מדיח הבשר תחלה, ואחר
 67 כך מולחו יפה יפה, ומניחו במלחו כדי הלוחף מיל; ואחר
 68 כך מדיחו יפה יפה, עד שיצאו המים זכים; ומשליכו מיד
 69 לתוך מים רותחין, אבל לא לפושרין - כדי שיתלבן מיד,
 70 ולא יצא דם.
 71 יא. כשמולחין הבשר, אין מולחין אותו אלא בכלי מנקב;
 72 ואין מולחין אותו אלא במלח עבה כחול הגס, שהמלח
 73 הדק קמח יבלע בבשר ולא יוציא דם. וצריך לנפץ הבשר
 74 מן המלח, ואחר כך ידיחנהו.
 75 יב. כל הדברים האלו, לבשר שצריך לבשלו. אבל לצלי,
 76 מולח וצולה מיד. והרוצה לאכל בשר חי - מולחו יפה יפה
 77 ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל; ואם חלטו בחמץ, מתר
 78 לאכלו כשהוא חי, ומתר לשמות החמץ שחלטו בו, שאין
 79 החמץ מוציא הדם.
 80 יג. חמץ שחלט בו בשר, לא יחלט בו פעם שניה; וחתיקה
 81 שהאדימה בתוך החמץ - היא והחמץ אסורין, עד שימלח
 82 אותה יפה יפה ויצלה. בשר שהאדים, וכן ביצי בהמה וחיה
 83 בקלף שעליהן, וכן הערף שבו המזנקים שהם מלאים דם
 84 - אם חתכן ומלחן פדתי, מתר לבשלו; ואם לא חתכן וצלאן
 85 בשפוד, וצלה הערף ופיו למטה, או שצלאן בלן על
 86 הגחלים - הרי אלו מתרין.
 87 יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן - אם תלהו
 88 ובית שחיטתו למטה, מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם הנה
 89 בית השחיטה מן הצד, מחו אסור - שהדם מתקבץ לתוכו;
 90 ושאר הבשר שעל העצמות מבחויץ, מתר. הניח חטמו
 91 למטה - אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא
 92 דמו דרך חטמו, מתר; ואם לאו, מחו אסור.

1 יד. מצא בה עבר חי - אף על פי שהוא בן תשעה חדשים
 2 גמורים, ואפשר שיהיה - אינו צריך שחיטה, אלא שחיטת
 3 אמו מטהרתו; ואם הפריס [נעמד] על גבי קרקע, צריך
 4 שחיטה.
 5 טו. קרע את הבהמה, או שחט בהמה טרפה, ומצא בה בן
 6 תשעה חי - צריך שחיטה להתירו, ואין שחיטת אמו
 7 מועלת לו; ואם לא גמרו לו חדשיו - אף על פי שהוא חי
 8 במעי הטרפה - הרי זה אסור, מפני שהוא באבר מאמו. כל
 9 עבר שהוציא ראשו והחזירו, ואחר כך שחט את אמו - אין
 10 שחיטת אמו מועלת לו; והרי הוא כילוד, וצריך שחיטה.

יום שישי א' טבת ה'תשע"ג

פָּרְק ו

13 א. האוכל פנית מן הדם - במזיד, חייב כרת; בשוגג, מביא
 14 חטאת קבועה [שווה בעני ובנעשר]. ודבר מפרש בתורה,
 15 שאינו חייב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד, בין טמאין
 16 בין טהורין - שנגאמר: "וכל דם לא תאכלו בכל
 17 מושבותיכם, לעוף ולבהמה"; ותיב בכלל בהמה, שנגאמר:
 18 "זאת הבהמה אשר תאכלו... איל וצבי ויחמור". אבל דם
 19 דגים וחסידים ושקצים ורמשים, ודם האדם - אין חייבין
 20 עליו משום דם; לפיכך, דם דגים וחסידים טהורים, מתר
 21 לאכלו; ואפלו כנסו בכלי ושתהו, מתר. ודם חגבים ודגים
 22 טמאים - אסור, משום שהוא תמצית גופן, כחלב בהמה
 23 טמאה; ודם שרצים כבשרן, כמו שבארנו.
 24 ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פרוש; ומפני עליו
 25 מפת מרדות. אבל דם השנים, בולעו ואינו נמנע. הרי שנשף
 26 בפת ויצא עליה דם - גורד את הדם ואחר כך אוכל, שהרי
 27 פרוש.
 28 ג. אין חייבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה
 29 ונחירה או התזת הראש, כל זמן שיש בו אדמדומית, ועל
 30 הדם הפנוס בתוך הלב, ועל דם הקנזה כל זמן שהוא מקלח
 31 ויוצא. אבל הדם השותת [מטפף] בתחלת הקנזה, קדם
 32 שיתחיל לקלח, ודם השותת בסוף הקנזה, כשיתחיל הדם
 33 לפסק - אין חייבין עליו, והרי הוא כדם האברים: שדם
 34 הקלוח, הוא הדם שהנפש יוצאה בו.
 35 ד. דם התמצית [אין החיים תלויים בו] ודם האברין - כגון
 36 דם הטחול, ודם הפליות, ודם ביצים, ודם המתפנס ללב
 37 בשעת שחיטה, ודם הנמצא בכבד - אין חייבין עליו כרת.
 38 אבל האוכל ממנו פנית - לוקה, שנגאמר: "וכל דם לא
 39 תאכלו"; ובחייב כרת הוא אומר: "כי נפש הבשר, בדם
 40 היא" - אינו חייב כרת אלא על דם שהנפש יוצאה בו.
 41 ה. השליל הנמצא במעי הבהמה, הרי דמו כדם הילוד.
 42 לפיכך, הדם הנמצא כנוס בתוך לבו, חייבין עליו כרת; אבל
 43 שאר דמו, הרי הוא כדם האברין.
 44 ו. הלב, בין לצלי בין לקדרה - קורעו ומוציא את דמו,
 45 ואחר כך מולחו. ואם בשל הלב ולא קרעו - קורעו אחר

26 הבֶּשֶׂר. וּסְכִינֵי שְׁחֵתְפָה בָּהּ חֲלָבִים, לֹא יִחַתֵּף בָּהּ בֶּשֶׂר; וְכֹלֵי
 27 שֶׁהֵדִיחַ בּוֹ חֲלָבִים, לֹא יֵדִיחַ בּוֹ בֶּשֶׂר. לְפִיכֵף צְרִיף הַטֶּבַח
 28 לְהִתְקִין שֶׁלֹּשׁ סְפִינֵין - אַחַת שֶׁשׁוּחַט בָּהּ, וְאַחַת שֶׁמְחַתֵּף
 29 בָּהּ בֶּשֶׂר, וְאַחַת שֶׁמְחַתֵּף בָּהּ חֲלָבִים.
 30 יח. וְאִם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מְקוּם שֶׁיֵּדִיחַ הַטֶּבַח הַבֶּשֶׂר בְּחִנּוּת -
 31 צְרִיף לְהִתְקִין לוֹ שְׁנֵי כֹלִים שֶׁל מַיִם: אֶחָד שֶׁמְדִיחַ בּוֹ בֶּשֶׂר,
 32 וְאֶחָד שֶׁמְדִיחַ בּוֹ חֲלָבִים.
 33 יט. וְאִסוּר לְטֶבַח לְפָרֵשׁ חֲלָב הַכֶּסֶלִים עַל הַבֶּשֶׂר כְּדֵי
 34 לְנִאוֹתוֹ - שֶׁהַקְרוֹם שֶׁעַל הַחֲלָב דַּק, וְיִתְמַעֵף כִּיֵּד הַטֶּבַח
 35 וְיִזוּב הַחֲלָב וְיִבְלַע בְּבֶשֶׂר. וְכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אִסוּר
 36 לַעֲשׂוֹתָן; וְאִם נִעְשׂוּ, לֹא נֶאֱסַר הַבֶּשֶׂר, וְאִין מִכֵּין אֶת
 37 הַעוֹשֶׂה, אֲלֵא מְלַמְדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה.
 38 כ. וְכֵן אִין מוֹלְחִין אֶת הַבֶּשֶׂר קֹדֶם שֶׁיִּסֹּר מִמֶּנּוּ אֶת
 39 הַקְרוֹמוֹת וְהַחוּטִין הָאֲסוּרִין; וְאִם מְלַח, מְסִירָן אַחַר
 40 שֶׁנִּמְלְחוּ. וְאִפְלוּ הֵיזָה בְּהֵן גֵּיד הַנֶּשֶׂה - מְסִירוֹ אַחַר שֶׁנִּמְלַח,
 41 וּמְבַשֵּׁל.
 42 כא. וְטֶבַח שֶׁדִּרְכוֹ לְנִקּוֹת הַבֶּשֶׂר, וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט אוֹ
 43 קְרוֹם - מְלַמְדִין אוֹתוֹ, וּמְזַהְרִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִזְלַל בְּאֲסוּרִין.
 44 אָבֵל אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֲלָב - אִם הֵיזָה כְּשַׁעוֹרָה, מְעַבְרִין
 45 אוֹתוֹ; וְאִם נִמְצָא אַחֲרָיו כְּפִיֵּת חֲלָב, אִפְלוּ בְּמִקְוֹמוֹת הַרְבֵּה
 46 - מְכִין אוֹתוֹ מִכַּף מְרֻדוֹת, וּמְעַבְרִין אוֹתוֹ; מִפְּנֵי שֶׁהַטֶּבַח
 47 נֶאֱמַן עַל הַחֲלָב.

1 שְׁנֵים; וְהַשְּׂנִים שָׁמֵן הַשְּׂמָאל, מִתְפַּצֵּלִין לְשִׁלְשָׁה שְׁלֹשָׁה.
 2 וְכֵלֶן מִשׁוּם חֲלָב; וְחוּטֵי הַטְּחוּל וְחוּטֵי הַפְּלִיּוֹת, מִשׁוּם
 3 חֲלָב. וְכֵן קְרוֹם שֶׁעַל הַטְּחוּל, וְקְרוֹם שֶׁעַל הַכֶּסֶלִים, וְקְרוֹם
 4 שֶׁעַל הַפְּלִיּוֹת - אֲסוּרִין מִשׁוּם חֲלָב. וְקְרוֹם שֶׁעַל דֵּד הַטְּחוּל,
 5 חֲבִיבֵין עֲלָיו כְּרַת; וְשָׂאֵר הַקְרוֹם אִסוּר, וְאִין חֲבִיבֵין עֲלָיו.
 6 יב. וְשְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ לְכַלְיָה - הַעֲלִיּוֹן, חֲבִיבֵין עֲלָיו כְּרַת
 7 כְּחֲלָב שֶׁעַל הַפְּלִיּוֹת; וְהַתַּחְתּוֹן, הַרִי הוּא כְּשָׂאֵר קְרוֹמוֹת
 8 וְחוּטֵין שֶׁהֵן אֲסוּרִין וְאִין בְּהֵן כְּרַת.
 9 יג. חוּטֵי הַלֵּב, וְחוּטֵי הַיָּד, וְחוּטֵי הָעֵקֶץ, וְחוּטֵי הַלְחִי
 10 הַתַּחְתּוֹן שֶׁבְּצַד הַלְשׁוֹן מְכָאן וּמְכָאן, וְכֵן הַחוּטִין הַדְּקִין
 11 שֶׁהֵן בְּתוֹף חֲלָב הַדְּקִין כְּמוֹ בֵּית עַפְכִּישׁ מְסַכֵּכִין זֶה בְּזֶה,
 12 וְקְרוֹם שֶׁעַל הַמַּחַ שֶׁבְּקֻדְקוּד, וְקְרוֹם שֶׁעַל הַבֵּיצִים - הַכֹּל
 13 אֲסוּרִין מִשׁוּם דָּם.
 14 יד. בֵּיצֵי גְדִי אוֹ טֹלָה שֶׁלֹּא הַשְּׁלִים שְׁלִשִׁים יוֹם, מִתָּר
 15 לְבִשְׁלֵן בְּלֹא קֶלְפָה. לֹאֲחַר שְׁלִשִׁים יוֹם - אִם נִרְאוּ בְּהֵן
 16 חוּטֵין דְּקִין אֲדָמִין - בְּיָדוּעַ שֶׁהֵלֵף בְּהֵן הַדָּם, וְלֹא יִבְשַׁל עַד
 17 שִׁיקְלָהּ, אוֹ עַד שֶׁיִּחַתֵּף וְיִמְלַח, כְּמוֹ שֶׁבְּאַנְוִי; וְאִם עֲדִין לֹא
 18 נִרְאוּ בְּהֵן הַחוּטִין הָאֲדָמִים, מִתָּרִין.
 19 טו. וְכֹל בְּנֵי מַעִים שֶׁהֵמָּאֵכֶל סוֹכֵב בְּחֻלְלֵן, אִין מְחִזְקִין
 20 בְּהֵן דָּם.
 21 טז. יִרְאֶה לִי, שֶׁכֵּל אֵלֶּה הַחוּטִין וְהַקְרוֹמוֹת, אֲסוּרִין מִדְּבָרֵי
 22 סוּפְרִים. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה, בְּכֹלֵל "כֹּל
 23 חֲלָב" . . . "וְכֹל דָּם" - אִין לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֲלֵא מִכַּף מְרֻדוֹת;
 24 וְיִהְיֶה כְּחֻצֵי שַׁעוֹר, שֶׁהוּא אִסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאִין לוֹקִין עֲלָיו.
 25 יז. אִין מוֹלְחִין חֲלָבִים עִם הַבֶּשֶׂר, וְלֹא מְדִיחִין חֲלָבִים עִם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה כסלו'ב' טבת ה'תשע"ג

64 שְׁטֵר וְחֻזְקָה — הַסְּמִיכוֹן לְפְסוּקִים. וְכִבְרַת נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי
 65 דִּין זֶה, כְּלוּמַר: יֵדִיעַת הַדְּרָכִים שֶׁבְּהֵן מִתְקַיֵּם הַמִּקְוָה
 66 בְּכֹל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א' מְקוּדוּשֵׁין וּפְרָק ד' וּפְרָק ח'
 67 (מבבא) מְצִיעָא וּפְרָק ג' וּפְרָק ד' וּפְרָק ה' וּפְרָק ו' וּפְרָק ז'
 68 (מבבא) בְּתָרָא.

יום ראשון כ"ה כסלו ה'תשע"ג 48

יום שני כ"ו כסלו ה'תשע"ג 49

יום שלישי כ"ז כסלו ה'תשע"ג 50

יום רביעי כ"ח כסלו ה'תשע"ג

69 מצות עשה רלב.
 70 מצות לא תעשה רנח. רנט. רנו. רס.
 71 המצוה הרל"ב — הצווי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּדִין עֶבֶד עֲבָרִי, וְהוּא
 72 אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד וְגו'" (שמות כא, ב). וְכִבְרַת
 73 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּהָ זוֹ בְּפִסְקֵי הַתּוֹרָה, וְהַלְכוֹת מְצוּהָ זוֹ
 74 נִתְבָּאָרוּ בְּלֵן בְּרִישׁ מַסְכַּת קְדוּשֵׁין (יד).
 75 המצוה הרנ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּמַכּוֹר עֶבֶד עֲבָרִי
 76 כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּמְכְּרִים הָעֲבָדִים וְהוּא: שִׁיעָמַד בְּמִקוּם מְכִירַת
 77 הָעֲבָדִים וְיִכְרִיזוּ עֲלָיו וַיַּעֲלוּ הַקּוֹנִים אֶת דָּמִיו זֶה עַל זֶה
 78 — אִין עוֹשִׂין כֵּן בְּשׁוּם פְּנִים, אֲלֵא (נמכר) בְּהַצְגָעָה וּבְדֶרֶךְ
 80 נְאֻה, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה בְּאֲזַהְרָה עַל כֵּן: "לֹא יִמְכְרוּ

51 מצות עשה רמה.
 52 הַמְצוּהָ הַרמ"ה — הַצּוּוִי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּדִין מִקְח וּמִמְכָר,
 53 כְּלוּמַר: הַדְּרָכִים שֶׁבְּהֵן מִתְקַיֵּם הַמִּקְוָה וְהַמְמַכֵּר בֵּין
 54 הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכִבְרַת לְמַדּוֹ עַל אִפְּן (קנין) זֶה מִמֵּה-
 55 שֶׁאָמַר יְתַעֲלָה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר לְעַמִּיתְךָ וְגו'" (ויקרא
 56 כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דְּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד לְיָד,
 57 כְּלוּמַר הַמְשִׁיכָה". וְכִבְרַת נִתְבָּרַר, שֶׁדְּבַר תּוֹרָה מַעוֹת קוֹנוֹת,
 58 וְאִין הַמְשִׁיכָה בְּמַטְלָטְלִין אֲלֵא תִקְנַת חֲכָמִים: וְכֵן הַמְסִירָה
 59 וְהַהֲגָבָה. וּבְפִרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט): כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְנֶנוּ מִשִּׁיכָה
 60 בְּלוֹקְחִין כֶּף תִּקְנֶנוּ מִשִּׁיכָה בְּשׁוּמְרִין (שה"משיכה" לרשותן
 61 מְטִילָה עֲלֵיהֶן חִיבוֹי הַשׁוּמְרִים). הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁזֶה שֶׁהִתְנוּ
 62 מִשִּׁיכָה בְּמִקְח וּמִמְכָר — תִּקְנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקוּמוֹ:
 63 אָבֵל שָׂאֵר הַדְּרָכִים שֶׁבְּהֵן נִקְנוֹת הַקְּרָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוּמַר

מתוך מהדורת חזק

ומתנות) לעבד עברי ולעזור לו בצאתו לחפשי, ולא יצא
 בידים ריקות, והוא אמרו ותעלה: "העניק תעניק לו מצאנך
 ומגנך ומיקבך אשר ברך ה' אלהיך תתן-לו" (דברים טו,
 יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מקדושין (יד:).
 המצוה הרל"ג — האזהרה שהזהרנו מלשלח עבד עברי
 בידים ריקות מעבודתנו בצאתו בן-חורין בסוף שש
 שנים: אלא בהכרח נעניק לו דבר מרכושנו, והוא אמרו
 ותעלה: "וכי-תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם"
 (שם, יג) וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: מצות הענקה,
 בריש מסכת קדושין (יד: טז; יז).

המצוה הרל"ד — הצווי שנוצטוינו אמה עבריה,
 הוא אמרו ותעלה: "והפדה" (שמות כא, ח), ופדה זו יש
 בה דינים ותנאים ומשפטים רבים, וכבר נתבאר כל-זה
 במסכת קדושין (טז), ושם נתבאר דיני אמה עבריה
 בשלמות. ובמקלטה (פרשת משפטים) אמרו בפרוש אמרו
 ותעלה באמה עבריה: "ואם-שלש-אלה לא יעשה לה"
 (שם, יא), אמרו: יעד לה או לבנה או פדה אותה.

המצוה הרל"ג — הצווי שנוצטוינו לשא אמה עבריה —
 אדוניה שקנאה, או בנו, וזוהי מצות יעוד (שמיעדה לאשה
 לו או לבנו). ובפרוש אמרו (מכילתא פרשת משפטים): מצות
 יעוד קודמת למצות פדה, לפי שאמר ותעלה: "אשר-לא
 יעדה והפדה" (שם, ח) ודע שדין עבד עברי ודין אמה
 עבריה אינו נהג אלא בזמן שהיובל נהג. וכבר נתבאר
 דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת קדושין (יח:).

המצוה הרס"א — האזהרה שהזהר קונה אמה עבריה
 מלמכרה לזולתו, והוא אמרו ותעלה: "לא-ימשל למכרה
 בכבוד-בה" (שמות כא, ח). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 בשלמות בריש קדושין (יז: ואילך).

יום שישי א' טבת ה'תשע"ג

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

המצוה הרל"ה — הצווי שנוצטוינו בדין עבד פנעני (עבד
 גוי שקנה אותו ישראל), והוא שעובדין בו לעולם ואינו יוצא
 לחרות אלא בשן ועין (אם הכהו והפיל שינו, או סמא עינו)
 והוא הדין לשאר ראשי אברים שאינם חוזרין (שמאברן)
 לכל חייו) כמו שביא לנו פרוש המקביל, והוא אמרו ותעלה:
 "לעלם בהם תעבדו" (ויקרא ה, מו) ואמר: "וכי-יבה איש"
 (שמות כא, כו) ולשון גמרא גטין (לח:). "כל-המשחרר עבדו
 — עובר בעשה דכתיב: לעולם בהם תעבדו". ולשון
 התורה הוא, שמשחרר בשן ועין. וכבר נתבאר דיני
 מצוה זו בשלמות בקדושין (כב; כד. ואילך) וגטין (לח:).

המצוה הרנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד

ממפרת עבד" (ויקרא כה, מב) ולשון ספרא (פרשת בהר):
 "לא ימכרו ממפרת עבד — שלא יעשה סמטא (מכרו שוק)
 ויעמידו (במכרו) על אבן הלקח ובכלל לאו זה בלי ספק
 אזהרה לגונב נפש מישראל, לפי שאם מוכרו הרי הוא
 מוכרו כאלו הוא עבד פנעני ונמצא עובר על אמרו: "לא
 ימכרו ממפרת עבד"; וכבר הזכרנו את-זה לעיל (לא תעשה
 רמג) ובאר הכתוב שהוא נהרג (הגונב נפש ומכרו). ודיני
 מצוה זו עם שלפניה (רנו) מבארים בגמרא קדושין בפרק
 א' (כ:).

המצוה הרנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד
 עברי בדבר שאין לנו צורך בו, וזהו הנקרא "עבודת פרוך",
 והוא אמרו ותעלה: "לא-תודה בו בפרך" (שם, מג), ולא
 נעבידנו אלא כשיכריחנו הצורך לעשות אותה עבודה אז
 נטיל אותה עליו. ולשון ספרא (פרשת בהר): "לא-תודה בו
 בפרך — שלא תאמר לו החם את-הכוס הזה והוא אינו
 צריך לו", וכן כל-הדומה לזה. ואמנם הביאו משל
 מן-הקלה ביותר שבמלאכות והפשוטה שבהן, ואף-על-
 פיהן אינו מתר אלא בשעת הצורך.

המצוה הרנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד עברי
 בעבודות שיש בהן זלויל גדול והשפלה, שבכמותן עובד
 עבד פנעני, והוא אמרו ותעלה: "לא-תעבד בו עבדת
 עבד" (שם, לט) ובספרא (פרשת בהר): "שלא יטול אחרוך
 בלינטא ולא יטול לפניך בלים למרחץ". ולינטא מחצלת
 קטנה שיושב עליה כשייגע, ולוקח אותה העבד ומוליכה
 אחר אדוניו. וכן כל-הדומה לעבודות אלו מזהר מלהטילן
 על עבד עברי, אלא רק ישמשנו בדברים שמשמש בהם
 השכיר והפועל שהסכים עמו לעשות לו עבודה מסוימת,
 אמר ה': "כשכיר כתושב יהיה עמך" (שם, מ).

המצוה המשלימה מאתיים וששים — האזהרה שהזהרנו
 מלהניח גוי הגר בארצנו שיעבד בפרך עבד עברי שמכר
 לו את-עצמו, והוא אמרו ותעלה: "לא-ירדנו בפרך
 לעיניך" (שם, נג) ולא נאמר הואיל ועבד זה פשע בעצמו
 ומכר עצמו לגוי נעזבנו לקבל פרי מעשיו, אלא נפקח על
 הגוי בכך ונמנענו מלהעבירו עבודת פרוך. ולשון ספרא
 (שם): "לא-ירדנו בפרך לעיניך — אין אתה מצוה אלא
 לעיניך", כלומר: שאינך מחיב לפקח עליו בביתו אם הוא
 מעבירו עבודת פרוך או לא, אלא כל-זמן שגנאהו שהוא
 עושה זאת נזהרנו עליו.

יום חמישי כ"ט כסלו ה'תשע"ג

מצות עשה קצו.

מצות לא תעשה רלג.

מצות עשה רלד. רלג.

מצות לא תעשה רסא.

המצוה הקצ"ו — הצווי שנוצטוינו להעניק (מענקים

16 באונאת העֶבֶד שֶׁנִּפְשׁוּ שְׁפֵלָה וְנִמְיָכָה יוֹתֵר מִן־הַגֵּר שְׁלֵא
17 תֵּאמַר: זֶה עֶבֶד לֹא יִקְפִיד עַל אוֹנָאת דְּבָרִים. וְכִרְוֹר שֶׁעֶבֶד
18 זֶה שֶׁדָּבָר בּוֹ הַפְּתוּב, וְכֵן גַּר זֶה שֶׁהִזְהִיר מִלְּהוֹנוֹתוֹ הֵם
19 שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם אֶת־הַתּוֹרָה, כְּלוֹמַר: גְּרֵי צֶדֶק (גרים שהם
20 כיהודים לכל דבר).

יום שבת קודש ב' טבת ה'תשע"ג

מצות עשה רמג.

23 הַמְצָוָה הָרַמ"ג — הַצּוּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּדִין נוֹשֵׂא שְׂכָר
24 (השומר פקדון חבירו תמורת שכר) וְהַשּׂוֹכֵר, לְפִי שְׂדִין שְׁגִיחָם
25 אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ וְאָמְרוֹ (שבועות מט.): שְׁלֹשָׁה דִּינֵין
26 לְאַרְבַּעָה שׁוֹמְרֵין וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלָּה: "כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־
27 רֵעֵהוּ תְּמוֹר אוֹ־שׂוֹר אוֹ שֶׁה וְגו'" (שמות כב, ט). וְכָבֵר
28 נִתְבְּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפָרֶק ו' וּפְרָק ט' (מבבא) קָמָא וּפְרָק
29 ג' וּפְרָק ו' (מבבא) מְצִיעָא וּפְרָק ח' מְשִׁבּוּעוֹת.

1 שְׂבָרַח לְאָרְץ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲדוֹנָיו, אֶף־עַל־פִּי שְׂאֲדוֹנָיו
2 יִשְׂרָאֵלִי, כִּי־יִן שְׂבָרַח מִחוּצָה לְאָרְץ יִשְׂרָאֵל — אֵין
3 מִחֲזִירִים אוֹתוֹ לוֹ. אֶלֹא מִשְׁחַרְרוֹ וְכוֹתֵב עָלָיו אֶת־דְּמִיו
4 חוֹב, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלָּה: "לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדוֹנָיו"
5 (דברים כג, טז). וְנִתְבְּרַר בְּפָרֶק ד' מְגִשִּׁין (מהה), שֶׁבְּעֶבֶד
6 שְׂבָרַח מִחוּצָה לְאָרְץ יִשְׂרָאֵל הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שִׁיחָה הַדִּין בּוֹ
7 שִׁיחָתוֹב שֶׁטֶר בְּדִמְיוֹ וְיִכְתוּב לוֹ גַם חֲרוֹת וְלֹא יִחַזֵּר
8 לְעַבְדוֹת כָּלָל, כִּי־יִן שְׂבָא לְהַסְתּוֹפֵף בְּאָרְץ הַטְּהוֹרָה
9 הַנִּבְחָרָת לְעַם הַנְּעַלָּה. וְשֵׁם נִתְבְּאָרוֹ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ.

10 הַמְצָוָה הָרַנ"ה — הַצּוּוּרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת (להציק
11 בדברים) הָעֶבֶד הַזֶּה שְׂבָרַח אֲלֵינוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלָּה:
12 "עֲמֹךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב
13 לוֹ לֹא תוֹנְנוֹ" (שם, יז) וְלִשׁוֹן סְפָרָא גַם בּוֹ: "לֹא תוֹנְנוּ —
14 זֹו אוֹנָאת דְּבָרִים". כִּי כְּמוֹ שֶׁהוֹסִיף יִתְעַלָּה לֹא בְּאוֹנָאת
15 הַגֵּר מִחֲמַת שְׁפֵלוֹת נִפְשׁוֹ וְגִירוֹתוֹ הוֹסִיף גַם לֹא שְׁלִישִׁי

המשך מעמוד קנו

19 אותו במקל כדי להפריד את שערתיו, וְהַצּוּוּרָה, וְהַמְצָוָה — העושה
20 חוטים מגיזת הצמר, וְהַמְצָוּה — המותח את חוטי השתי מצד לצד
21 להכניס לאריגה, וְהַעוֹשָׂה שְׁתֵּי בְּתֵי נִירִין — המכניס שני חוטי שתי
22 בתוך בתי נירי, וְהַאֲוִרְגָּ שְׁנֵי חוֹטֵין — המערב את חוטי הערב בשתי,
23 וְהַפּוֹצֵעַ שְׁנֵי חוֹטֵין — המסיר שני חוטי שתי או שני חוטי ערב מתוך
24 האריג, וְהַקּוֹשֵׁר, וְהַמְתִּיר קשר, וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת — שתחב את
25 המחט בבגד שתי פעמים, וְהַקּוֹרֵעַ עַל מְנַת לְתַפּוֹר [שְׁתֵּי תְּפִירוֹת],
26 שהוא מקלקל על מנת לתקן. וְהַצֵּד צְבִי, וְהַשּׁוֹחֵט, וְהַמְפָּשִׂימוֹ מעורו,
27 הַמּוֹלְחוֹ — המולח את העור, וְהַתְּחִילַת עֵיבוּרוֹ של העור, וְהַמְעַבֵּד
28 אֶת עוֹרוֹ על ידי השרייתו בסיד, וְהַמְמַחֵקוֹ — מגרד את השיער שעל
29 העור כדי להחליקו, וְהַמְחַתְּכוֹ — החותך בקצוות העור ליישרו, או
30 חותכו לרצועות וסנדלים. וְהַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתֵינוֹת, וְהַמּוֹחֵק עַל מְנַת
31 לְכַתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתֵינוֹת בְּמָקוֹם הַמַּחִיקָה. וְהַפּוֹנֵה, וְהַסּוֹתֵר — השובר את
32 הבנין. וְהַמְכַּה אֶשׁ, וְהַמְכַּעֵיר אֶשׁ, וְהַמְכַּה בְּפִטִּישׁ — גמר כל מלאכה,
33 וְקָרוֹי כֵן לְפִי שֶׁדֶרֶךְ הָאוֹמֵן לַחֲבוֹת בְּקוֹרֵנֵס עַל הַסּוֹדֵן לְהַחֲלִיקוֹ בְּגִמֵּר
34 הַמְּלֹאכָה, וְהַמּוֹצִיא מְרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת — מוציא חפץ מרשות היחיד
35 לרשות הרבים וכן להיפך. וְהַרִי אֵלוֹ אֲבוֹת מְלֹאכּוֹת אֲרַבְעִים חֶסֶר
36 אֶחָת.

1 אבות מלאכה הם המלאכות החשובות שבמשכן, אבל מלאכה שלא
2 היתה חשובה או שלא היתה במשכן נקראת תולדה.
3 שאר מלאכות הדומות לאבות במקצת הן 'תולדות'.
4 דין האבות והתולדות שוה, ששתיהן אסורות מדאורייתא, והעושה
5 אותן במזיד בעדים ובהתראה חייב סקילה, ובלא התראה חייב כרת,
6 ובשוגג חייב חטאת. ואין הבדל ביניהן, אלא לענין שהעושה שתי
7 מלאכות בהעלם אחד חייב שתי חטאות, אך אם עשה בשוגג אב
8 ותולדה שלו בהעלם אחד, או שעשה כמה תולדות של אב אחד
9 בהעלם אחד, אינו חייב אלא חטאת אחת.

משנה

10 משנה זו מונה את אבות המלאכות האסורות בשבת: אֲבוֹת מְלֹאכּוֹת
11 האסורות בשבת, אֲרַבְעִים חֶסֶר אֶחָת. וְאֵלוֹ הֵן, הַזּוֹרֵעַ, וְהַחּוֹרֵשׁ,
12 וְהַקּוֹצֵר, וְהַמְעַמֵּר — האוסף את השבולים הקצורות ועושה מהן
13 עומרים, וְהַדָּשׁ — החובט את השבולים כדי לנתק את הזרעים
14 מחיבורם לגבעול, וְהַזּוֹרֵה — המשליך את התבואה ברוח כדי להפריד
15 את הזרעים מהפסולת, וְהַבּוֹרֵר — מוציא פסולת מאוכל, וְהַפּוֹחֵק,
16 וְהַמְקַרֵּד — מנפה את הקמח בנפה, וְהַלֵּשׁ, וְהַאֹפֶה. וְהַגּוֹזֵז אֶת הַצֵּמֶר
17 מן הבהמה, וְהַמְלַבֵּן — המכבס את הצמר בנהר, וְהַמְנַפֵּץ — חובט

מלכים א ז יח כא

ז כב ועל ראש העמודים מעשה שושן ותתם מלאכת העמודים: כג ויעש אתהים מוצק עשור באמה משפתו עד שפתו עגול | סביב וחמש באמה קומתו (וקוה) וקו שלשים באמה יסב אתו סביב: כד ופקעים מתחת לשפתו | סביב סביבים אתו עשור באמה מקפים אתהים סביב שני טורים הפקעים יצקים ביצקתו: כה עמד על שני עשור בקר שלשה פנים | צפונה ושלשה פנים | ימה ושלשה פנים | נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם למעלה וכל אחריהם ביתה: כו ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס פרח שושן אלפים בת יכיל:

רש"י

לכל רוח, אבל במקום עיגולו אי אפשר לומר עשר באמה סביב: שני טורים הפקעים יצוקים ביצקתו. הכל מוצק יחד, לא שחבר לו את הפקעים אחר יציקתן על ידי מסמרות או על ידי דבק, שקורין שולדר"א בלע"ז: (כה) וכל אחריהם. של בקרים הללו: ביתה. אל תחת הים היו אחריהם פונים [שלשה] (שנים) שבצפון לקראת שבדרום, ושל מזרח כנגד של מערב: (כו) ועביו טפח. שוליו ודופנותיו, אלא שאצל פיו היה דק ומרוקע ומרודד, כמעשה שפת כוס ששותין בו, ומצוייר פרח ושושן: אלפים בת. ששת אלפים סאים, שהבת שלש סאין, שנאמר (יחזקאל מה יא): האיפה והבת תוכן אחד להם. נמצאו חמשים ומאה מקוה טהרה, הארבעים מאות, מאה מקואות, והעשרים מאות, חמשים מקואות (עירובין שם). ואף כשתחלוק הכל לפי מדה ששיערו חכמים אמה על אמה ברום שלש אמות למקוה, תמצאנה כן, שלש אמות מרובעות, מאה מקואות, ושתיים העגולות, חמשים מקואות, שהמרובע יתר על העיגול רביעית. ובדברי הימים (ב ד ה) כתיב: בתים שלשת אלפים יכיל, ופירשו רבותינו (שם) במדת היבש, שהגודש היה שליש בכית הקיבול:

מצודת ציון

(כב) ותתום. ענין השלמה: (כד) ופקעים. דמות פקועות שדה, והוא שם פרי מה, ובדברי הימים (ב ד ג) נאמר: ובקרים, כי עשו בהם צורות ראשי בקרים: (כו) בת. שם מדת הלח, ובה שלש סאין: יכיל. יחזיק, כמו (לקמן ח טו) קטן מהכיל:

גדולה עשויה כדמות הים, ובדברי הימים (ב ד ו) נאמר שהיו הכהנים רוחצים שם לטבול מטומאתן. ואמרו רבותינו (ירושלמי יומא ג ח): ז"ל שלא היו המים שאובים כי רגלי הבקרים שעמדו תחתיו היו נקובים וחלולים, ודרך כס בא המים, מן המעיין: מוצק. ביציקה נעשה, לא בהקשת הקורנס: משפתו. משפת עבר זה, עד השפה שממולו: עגול סביב. בכל סביבו היה עגול: וקו שלשים. כי כל שיש ברחבו אחד, יש בהקיפו שלשה (ראה עירובין נו ב): (כד) מתחת לשפתו. רוצה לומר: בשלש אמות התחתונות, כי שתי האמות עליונות היו עגולות, ושלש התחתונות היו מרובעות, כן אמרו רבותינו ז"ל בעירובין (יד ב). והפקעים ההם היו במקום רבוע, וזה שנאמר עשר באמה מקיפים וכו', ורצה לומר: ארבע הפאות שבכל אחת עשר אמות, היו הפקעים מקיפים וכו': שני טורים הפקעים וגו'. הפקעים היו שני טורים, והיו נצוקים עם יציקת הים ביחד, לא בפני עצמם וחסרים אחר זה אל הים: (כה) עומד. הים הזה היה עומד על י"ב בקר, עשויות מנחשת: פונים. את פניהם: והים עליהם. לתוספת ביאור כפל הדבר: וכל אחריהם. אחורי הבקר היו לצד פנים, אחוריו של זה מול אחוריו של זה: (כו) ועביו. שוליו ודפנותיו: ושפתו. שפת הים ממעל, היה מעשה דק ומרודד, כמעשה שפת כוס המצוייר מפרח ושושן: אלפים בת יכיל. הים היה מחזיק אלפים בת, והם מאה וחמשים מקוה טהרה, שבכל אחת מ' סאה, ובדברי הימים (ב ד ה) נאמר: בתים שלשת אלפים, ואמרו רבותינו (עירובין שם): ז"ל אלפים בלח, הם שלשת אלפים ביבש, עם הגודש שהוא בשעור מחצית בית הקבול:

מצודת דוד

(כב) ועל ראש העמודים. רצה לומר: לאחר הקמת העמודים בהאולם, אז הניח מעשה השושן על ראש העמודים, והוא השטח הרואה כיפת האולם: ותתום וגו'. כי בעת הקמתה עדיין לא נשלמה המלאכה, עד אשר הניח עליהם מעשה השושן, וחברם אחר ההקמה: (כג) ויעש את הים. גיגית

תהלים סח לא-לו

סח. לא גַעַר חֵית קִנְה עֲדַת אֲבִירִים | בְּעִגְלֵי עַמִּים מִתְרַפֵּס בְּרִצְיֵי־כֶסֶף בְּזֶר עַמִּים קְרָבוֹת יַחְפְּצוּ:
 לֵב יֵאֱתָיו חֲשָׁמַיִם מִנֵּי מִצְרַיִם פּוֹשׁ תִּרְיֵץ יָדָיו לְאֱלֹהִים: לֵג מִמְלֻכוֹת הָאָרֶץ שִׁירוּ לְאֱלֹהִים וּמְרוּ אֲדָנֶי
 סִלְהָ: לֹד לְרִכֵּב בְּשִׁמְיֵי שְׁמִי־קִדְמָה הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז: לֹה תִנּוּ עֹז לְאֱלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל גְּאוֹתוֹ וְעֹזוֹ
 בְּשִׁחְקֵיהֶם: לוֹ נִוְרָא אֱלֹהִים | מִמְקַדְשֵׁיךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נִתֵּן | עֹז וְתַעֲצוּמוֹת לְעַם בְּרוּךְ אֱלֹהִים:

רש"י

ממה שהחרבתו אתה יראוי אם למקדשו לא נשא פנים קל וחומר לרשעים ומדרש אגדה אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך, שכשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתירא ומתעלה ומתקלס, וכן הוא אומר בקרובי אקדש (ויקרא י') ונקדש בכבודי (שמות כ"ט) במיתת שני בני אהרן, ורבותינו דרשו כל המזמור עד ברוך ה' יום יום על מתן תורה וגשם נדבות במתן תורה וחיתך ישבו בה, ואני אין לבי מתיישב לאמן לשון ישבו בה בל' נתיישבו בתורה וההר חמד אלהים לשבתו אין מתיישב לדרשו על הר סיני שהרי לא לשבתו חמדו ולא לשכון בו לנצח וכאן כתיב ישכון לנצח וכן מלכי צבאות פירשו כמו מלאכי צבאות ואין זה לשון המקרא:

(לא) גער חית קנה. זה עמלק שנמשל כחית יער הדר בין הקנים: עדת אבירים בעגלי עמים. עם ששמנו ועשתו כפרים אבירים בתוך שאר האומות שאינם אלא כעגלים לנגדם: מתרפס ברצי כסף. אינם מתרצי לכל אדם אלא א"כ מרצה להם מעות: בזר עמים. פזרו את השבטים כד"א (דברים ל"ג) אף חובב עמים ותמיד קרבות יחפצו, חפצים להלחם בנו: (לב) יאתיו חשמנים. ואז כשתחריב את עמלק ויקום מלך המשיח יביאו לך דורונו' ממצרי' ומכוש, ומנחם פתר משמנים שם מדינה יושבי חשמונה והפותרים פותרין אותו ל' דורון: (לג) שירו לאלהים. שהראם גדלו וגאל את עמו: (לד) הן יתן. הן נותן: (לו) נורא אלהים ממקדשיך.

מצודת ציון

(לא) גער. ענין צעקת נזיפה: אבירים. חזקים: מתרפס. ענין רמיסה ברגליה רפסה (דניאל ד'): ברצי. מל' רצוי: בזר. כמו פזר כי בומ"ף מתחלף וכן ורכוש להם יבזור (שם י"א): קרבות. מלחמות כמו ביום קרב (לקמן ע"ה): (לב) יאתיו. יבואו כמו אתא בוקר (ישעיה כ"א): חשמנים. עניינו גדולים וחשובים וכן חשמונאי ובניו: מני. כמו מן: תריץ. מל' ריצה ורדיפה: (לה) תנו. אמרו כמו נתנו לדוד רבבות (ש"א י"ח) ויתכן שהוא מלשון שם יתנו צדקות ה' (שופטים ה') שהוא ענין ספור: (לו) ותעצומות. מל' עצמה וחוזק:

מצודת דוד

(לא) חית קנה. זה הו' ישמעאל הדומה לחיה הדר בין הקנים אשר ביער והמה עדה החזקה: מתרפס. נעשה מרמס ר"ל מוכנע וירוד בעבור רצוי הכסף כי מבלעדי הכסף אין לרצותו להכניע זדון לבו: בזר עמים. בזדון לבו מפזר עמים ובכל זמן חפצים במלחמה: (לב) יאתיו. אז הגדולים ממצרים יבואו עם תשורה לה' בהודאה: תריץ ידי. הרגלים יהיו מריצים את הידים להביא בהם תשורה לה' (כי בריצת הרגלים גם הידים ירוצו בכללות הגוף): (לג) שירו. כאשר ישבר שבט המכה: (לד) בשמי שמי. בשמים אשר מעל השמים אשר ברא בימי קדם: הן יתן. הן הוא הנותן קול חזק להפחיד כל בני עולם: (לה) תנו עוז. אמרו שכל החזוק הוא לה' לבדו ובעבור ישראל הראה גאותו וכהו נראה בשחקים בהלוך כוכבים ומזלות אשר לא ישנו את תפקידם: (לו) ממקדשיך. מן הכבוד השוכן במקדש תבוא היראה לבני אדם כי משם יצאו כל הנפלאות: אל ישראל. חזוקן של ישראל הוא ומעולם נותן עוז וחזק לעם הידוע הנבחר לו ובעבור זה יהיה אלהים ברוך:

יהל אור

(ד) מדר"ר ס"פ יתרו פכ"ט דף קמ"ה א' ד"א אנכי הוי' אלקיך הה"ד אריה שאג מי לא יירא. וזהו דכתיב מי לא ייראך מלך הגוים כו'. אם על בניו ועל בני ביתו לא חס על אחרים הוא חס שנאמר נורא אלקים ממקדשיך. וע' כה"ג במדר' פ' תולדות ס"פ ס"ה אמר לו ואם כך לעושי רצונו ק"ו למכעסיו כו' ועמ"ש באיוב שם ומ"ש ע"פ רבות רעות צדיק תלים ס' ל"ד:
 (ה) ילקוט בתלים ד"צ ע"ב רמז תרכ"ד ע"פ לדוד בברחו מפני אבשלום בנו זש"ה שמחה לצדיק עשות משפט כו' נורא אלקים ממקדשיך כו' ע"ש ועמ"ש בישע"י ע"פ ויגבה ה' צבאות במשפט:

לו נורא אלקים ממקדשיך כו'. פב"ת דובחים דקט"ו סע"ב אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך בשעה שהקב"ה עושה דין בקדושו הוא מתירא ומתעלה ומתהלל וכמ"ש רש"י כאן בתלים ועל"ק סע"י ד'. ועמ"ש באיוב ס' ל"ד יו"ד ע"פ לכן אנשי לבב שמעו לי. חלילה לאל מרשע ושדי מעול כי פועל אדם ישלם לו כו':
 (ב) מדר"ר פ' ויצא ס"פ ס"ט ע"פ מה נורא המקום הזה זה בנוי המד"א מה נורא אלקים ממקדשיך:
 (ג) בשה"ש רבה דף כ"ד ע"א ע"פ שערך כעדר העזים שגלשו מהר הגלעד הר שגלשתם מתוכו עשיתיו גל ועד לעכומ"ז ואיזה זה בהמ"ק שנאמר נורא אלקים ממקדשיך:

ב נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים – לא היו עורפין, שנאמר: "באדמה" – ולא טמון בגל, "גפל" – ולא תלוי באילן, "בשדה" – ולא צף על פני המים. נמצא סמוך לספר, או לעיר שרפה נכרים, או לעיר שאין בה בית דין – לא היו עורפין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין. נמצא מכון בין שתי עירות – שתיהן מביאות שתי עגלות; דברי רבי אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. ג נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר – מוליכין הראש אצל הגוף; דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר: הגוף אצל הראש.

ד מאין היו מודדין? רבי אליעזר אומר: מטפורו. רבי עקיבא אומר: מחטמו. רבי אליעזר בן עקב אומר: במקום פירוש ברטנורא

ב נמצא סמוך לספר. אצל גבול הגוים: לא היו מודדים. דכתיב כי ימצא חלל, פרט לממצא את עצמו, שסמוך לגבול הגוים כאלו המצא עצמו למותה הוא: לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד. ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודדין לה, אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין. איזו עיר שיש בה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדר תנייה, הוה אמונא אין מודדין כלל, ת"ל ולקחו זקני העיר, מכל מקום, דהאי העיר קרא יתירא הוא, דמצי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל ויצאו זקניה: מכון. מצומצם שאין זו קרובה לו מזו אפילו מלא חוט: שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א. ואין כן הלכה, אלא שתיהן מביאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן כגמרא בבכורות: אין ירושלים מביאה עגלה ערופה. דכתיב (דברים כ"א) באדמה אשר ה' אלהיהך נתן לך נחלה לרשתה, פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים:

ג נמצא ראשו במקום אחד. השתא לא מיירי תנא לענין מדידה. דמדקתני סיפא מאין היו מודדין, מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא כמת מצוה קנה מקומו עסקינן, דהיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין ראשו אצל גופו וקוברין אותו במקום שנמצא הגוף, דגופיה ברוכתיה נפל ורישא הוא דנייה. דברי ר"א: רבי עקיבא אומר מוליכין הגוף אצל הראש. דרישא היכא דנפיל נפיל וגופיה רהיט ואויל. והלכה כרבי עקיבא:

ד ר"א אומר מטיבורו. עסקר עקר חיותא במיבוריה הוא: ר' עקיבא אומר מחטמו. עיקר חיותא מחטמו הוא, דכתיב (בראשית ו') כל אשר נשמת רוח חיים משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ב

שני דברים הם בפרשת עגלה ערופה: א. החלל שנמצא; ב. העיר הקרובה אל החלל. משנתנו באה ללמד בענין שני הדברים הללו: א. שיש לבחון היכן ובאיזה מצב נמצא החלל, משום שלא בכל חלל נהוג דין עגלה ערופה; ב. שלא כל עיר הקרובה אל החלל חייבת בעגלה ערופה.

נמצא – החלל, טמון בגל – בתוך גל אבנים ובכיוצא בו, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין – לא היו חייבים להביא עגלה ערופה, שנאמר – בפרשת עגלה ערופה: "באדמה" – "כי ימצא חלל באדמה", ולא טמון בגל – שאם מצאוהו טמון, אין בו דין עגלה ערופה, "גפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני המים – כלומר שבהמשך הפסוק הנזכר לעיל נאמר: "ונפל בשדה", ולמידים מכאן, שדין עגלה ערופה אינו נהוג אלא בחלל שנמצא "ונפל", היינו מוטל על הארץ, ולא בחלל שנמצא תלוי באילן;

"בשדה" – ולא על פני המים. נמצא – החלל, סמוך לספר – לגבול הארץ, שבעדו יושבים גויים, ואין עיר ישראל מפסקת בין החלל לגבול, או לעיר שרפה נכרים – שנמצא החלל סמוך לעיר שרובה גויים, אף על פי שהיא בתחום ארץ ישראל, או סמוך לעיר שאין בה בית דין – של עשרים ושלושה (רמב"ם). לא היו עורפין – כלומר שאם נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה נכרים, לא היו מביאים עגלה ערופה כלל; ואף על פי שיש בשאר הצדדים עירות של ישראל, אין בית דין מזקינים עצמם למדוד כלל, שחזקה גויים הרגוהו (המאירי). ובגמרא מבואר הטעם, שנאמר: "כי ימצא חלל" – פרט למצוי, היינו מקום שהרצח בו הוא דבר מצוי, וההרוג עצמו אשם שסיכן בנפשו ללכת בדרך זו; ויש גורסים: פרט לממצא את עצמו, שהואיל והלך סמוך לגבול הגויים כאלו הוא המצא עצמו למיתה (פירוש המשניות להרמב"ם; ברטנורא). ואם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין. אין העיר הזאת מביאה עגלה ערופה, אלא העיר הקרובה אל החלל שיש בה בית דין, כמו

שהמשנה מפרשת והולכת: אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין – דין – כלומר אין מודדים אלא לעיר שיש בה בית דין (של עשרים ושלושה), ואם עיר שאין בה בית דין קרובה אל החלל, מניחים אותה ומודדים לערים אחרות עד שיגיעו לעיר קרובה שיש בה בית דין, שנאמר בפרשת עגלה ערופה (דברים כ"א, א): "ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר", ואין זקנים אלא בית דין. נמצא מכון בין שתי עירות – נמצא החלל במרחק שווה לשתי עירות, היינו שהוא מונח בדיוק בין שתיהן, שתיהן מביאות שתי עגלות – כלומר כל אחת מהעירות

הללו מביאה עגלה ערופה, דברי רבי אליעזר – שסובר רבי אליעזר: אפשר לצמצם (גמרא), כלומר, אפשר לכוון את המדידה בצמצום, היינו בדיוק נמרץ, ומה שאמרה תורה "הקרובה", אף קרובות במשמע (גמרא). ברם, ההלכה היא, שאי אפשר לצמצם, ושתי העירות אינן מביאות אלא עגלה אחת בשותפות, והן מתנות ביניהן, שזו שהיא קרובה מביאה את העגלה, וחברתה נותנת לה חלקה במתנה (רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש ט, ח). ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה – אם ירושלים היא העיר הקרובה אל החלל, אין היא מביאה עגלה ערופה, שנאמר: "כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיהך נתן לך לרשתה", וירושלים אינה בכלל הירושה, שלא נתחלקה לשבטים, אלא מניחים את ירושלים ומודדים לעיר אחרת שיש בה בית דין, כמו ששינוי לעיל.

ב אור משנה ג

משנתנו אינה עוסקת בענין המדידה מן החלל אל העיר הקרובה, שכן בענין זה דנה המשנה הבאה, אלא עוסקת היא בקבורת החלל משום מת מצוה, שדינו לקברו במקום שנמצא; וזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע בשעת חילוק הארץ, שנות מצוה קנה מקומו (בבא קמא פ"א, א); וכבר בארנו, שמת מצוה היינו שאין לו מי שיטפל בקבורתו. נמצא ראשו – של החלל – במקום אחד וגופו במקום אחר – היכן קנה מקומו להיקבר שם? מוליכין הראש אצל הגוף – כלומר קוברים את הראש יחד עם הגוף במקום שנמצא הגוף; דברי רבי אליעזר – בגמרא מבואר, שלדעת רבי אליעזר הגוף נפל במקום הרצח, והראש טולטל למקום אחר, הלכך מוליכים הראש אצל הגוף, שבמקום שנמצא הגוף שם נרצח, ושם קנה מקומו. רבי עקיבא אומר: הגוף אצל הראש – מוליכים את הגוף לקברו במקום שנמצא הראש, שסובר רבי עקיבא: ראשו של הנרצח נפל תחילה על האדמה, ואחר כך נפל הגוף (עין גמרא סוטה מה, ב), הלכך מקום קבורתו במקום שנמצא הראש, ושם קוברים גם את הגוף.

ב אור משנה ד

משנתנו דנה בענין המדידה מן החלל אל העיר הקרובה, כמו שנאמר: "ויצאו זקני ושופטיך ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל"; ולאחר שלמדנו במשניות הקודמות, מי הם היוצאים למדוד (משנה א), ולאילו ערים מודדים (משנה ב), באה משנתנו ללמד מהיכן מודדים, ונחלקו בזה תנאים.

מאין היו מודדין – מאיזה מקום בגופו של החלל היו מודדים? רבי אליעזר אומר: מטפורו – של החלל, שסובר רבי אליעזר: עיקר חיותו של אדם בטיבורו, "לפי שהוא אמצעותו של הגוף, הכולל

שנעשה חלל – מצוארו.

ה נפטר זקני ירושלים והלכו להן. זקני אותה העיר מביאין "עגלת בקר אשר לא יעבד בה אשר לא משכה בעל" (דברים כא, ג). ואין המום פוסל בה. ומורדין אותה לנחל איתן; ואיתן פמשמעו: קשה; אף על פי שאינו איתן – פשר. וערפין אותה בקופיץ מאחוריה. ומקומה אסור מלזרוע ומלעבוד; ומתר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. ו זקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפתה של עגלה ואמרים: "ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו" (שם שם, ז). וכי על דעתנו עלתה, שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה. והפניהם אמרים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואלתתן דם נקי בקרב עמך ישראל" (דברים כא, ח). לא היו צריכים לומר: "ונכפר להם הדם" (שם), אלא רוח הקדש מבשרתן; אימתי שתעשו ככה, הדם מתכפר להם.

פירוש ברטנורא

כאפיו: ממקום שנעשה חלל מצוארו. דאין קרוי חלל אלא מן הצואר, כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים, הלכך ממנו היו מודדים, כדכתיב אל החלל והלכה כר"ע:

ה נפטר זקני ירושלים. שאין באין אלא למדוד, כדכתיב ויצאו זקני ושופטך ומדדו: "אע"פ שאינו איתן בשר. שלא נאמר איתן לעכובא אלא למצוה: בקופיץ. סכין גדול; מאחוריה. ממול ערפה: מקומה אסור. לעולם: ומותר לסרוק שם פשתן. עבודה שאינה בגופה של קרקע, דכתיב (דברים כ"א) אשר לא יעבד ולא יזרע, מה זריעה מיוחדת שהיא בגופו של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע: לנקר שם אבנים. לסתת שם אבנים: ו לא בא לדינו ופטרנוהו. בלא מונות: ולא ראינוהו והנחנוהו. בלא לוייה:

משניות מבוארות – קהתי

מְלֻזָּרֵעַ וּמְלַעְבֹּד – מקום עריפתה של העגלה אסור לעולם בזריעה ובכל עבודה שהיא בגופה של הקרקע, כגון חפירה, חרישה, וכיוצא באלו; וּמְתָר לְסָרוֹק שָׁם פִּשְׁתָּן – אבל מותר לעבוד שם בסריקת סיבי פשתן, וּלְנָקֵר שָׁם אֲבָנִים – או לסתת שם אבנים. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בפרשת עגלה ערופה: "והורידו זקני העיר את העגלה אל נחל איתן, אשר לא יעבד בו ולא יזרע, ודורשים: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע, יצאו סריקת פשתן וניקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו ממשיכה בבאור פרשת עגלה ערופה, והיא עוסקת בסיום הפרשה (פסוקים ח-ה), לאחר עריפת העגלה.

זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר – בית הדין של אותה העיר; והרמב"ם מוסיף: "עם כל זקניה, אפילו הם מאה" (ה"ל רוצח ושמיטת נפש ט, ג), רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל עֲגֻלָּה – שנאמר (דברים כא, ו): "וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל, ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל", ודרשו חכמים: "על העגלה הערופה" – על מקום עריפתה של העגלה, וְאוֹמְרִים – לאחר רחיצת ידיהם: "ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו". ושואלת המשנה: וְכִי עַל דַּעְתָּנוּ עֲלֵתָה, שְׁזָקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמַיִם הֵן – עד שצריכים הם להתנצל ולומר "ידינו לא שפכו את הדם הזה"? אֵלָּא – כוונתם היא: שֶׁלֹּא בָּא לְיָדֵינוּ – האדם הזה שנרצח, וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מִזוֹן, וְלֹא רֵאִינוּהוּ וְהִנְחֵנוּהוּ בְּלֹא לְוִיָּה – כלומר שלא גרמנו על ידי איזו סיבה שהיא לשפכת דמו, לא על ידי זה שלא דאגנו למזונותיו, ולא היה בו כוח לעמוד בפני רוצחו; ויש מפרשים: וּפְטַרְנוּהוּ בְּלֹא מִזוֹן, והוצרך ללסטם את הבריות, ועל כך נהגו (רש"י); ולא על ידי זה שנתנו לו ללכת יחידי בדרך בלא חבורה שתלווהו, כי לא בא לדינו ולא ראינוהו. וְהִפְחִינָם – שנאמר עליהם בפרשה (שם שם, ח): "ונגשו הכהנים בני לוי", אוֹמְרִים – אחרי דבריהם של זקני העיר: "כִּפְרָ לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-פָּדִיתָ ה' וְאַל-תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל" – כמו שנאמר בהמשך הפרשה. והכתוב מסיים עוד: "ונכפר להם הדם", ועל כך מבארת המשנה: לֹא הָיוּ צָרִיכִים הַכֹּהֲנִים לֹמַר: "וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם" – כלומר מלים אלו אינן מדברי הכהנים, אֵלָּא – דבר התורה הוא, שכן רוח הקדש מבשרתן – מבשרת את ישראל: אִימְתֵי שְׁתַּעֲשׂוּ כִּכָּה, הַדָּם מִתְכַּפֵּר לָהֶם – ויש גורסים: הדם מתכפר לכם.

כלי המזון שבהם נמשך המאכל" (רמב"ם). רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְחַטָּמוֹ – שכן אדם נושם דרך חוטמו, ונמצא עיקר חיותו מחוטמו הוא, שנאמר (בדאשית ז, כב): "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". והרמב"ם מפרש: "מקום שאיפת הרוח הוא הצורך הגדול בחיות". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מִמָּקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה חֲלָל – היינו: מְצַנְאָרוֹ – שכתוב (יחזקאל כא, לד): "לחת אותך אל צוארי חללי רשעים", ומכאן סתם חלל הוא מן הצואר, הלכך סובר רבי אליעזר בן יעקב, שמודדים מצוארו, כמו שנאמר בפרשת עגלה ערופה: "הקרובה אל החלל". במסכת סנהדרין מובא: "מלמד שעשה קין בהבל אחיו חבורות חבורות, פציעות פציעות, שלא היה יודע מהיכן נשמה יוצאה, עד שהגיע לצוארו" (סנהדרין לו, ב). והלכה כרבי עקיבא (רמב"ם).

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו עוסקת בריני הבאת העגלה ועריפתה על ידי בית הדין של העיר הקרובה אל החלל.

נְפֻטְרוּ זְקֵנֵי יְרוּשָׁלַיִם וְהִלְכוּ לָהֶן – זקני ירושלים, היינו חברי בית הדין הגדול, לאחר שמדדו וקבעו את העיר הקרובה אל החלל (וקברו את החלל במקומו – רמב"ם), נפדרו מבית הדין של אותה העיר וחזרו למקומם. אחר כך זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר – היינו בית דין של העיר הקרובה, מְבִיאִין "עֲגֻלַת בְּקָר אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בְּעַל" – העגלה צריכה להיות בת שנתיים או פחות (פרה א, א), שלא נעשתה בה שום עבודה, כגון חרישה וכדומה, ואף לא משכה בעול, אפילו שלא לצורך עבודה (גמרא), וְאֵין הַמוּם פּוֹסֵל בָּהּ – שכן בפרה אדומה המום פוסל, משום שנאמר בה (במדבר יט, ב): "אשר אין בה מום", אבל בעגלה ערופה אין המום פוסל. בגמרא מבואר, שדרשו ממה שנאמר בפרה אדומה "אשר אין בה מום" – בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה ערופה. ומורדין אותה לנחל אֵיתָן – כמו שנאמר (דברים כא, ד): "והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן", וְאֵיתָן פְּמִשְׁמָעוֹ: קָשָׁה – יש מפרשים: נחל השוטף בחזקה (רמב"ם), ויש מפרשים, שאין הכוונה לנחל ממש, אלא לעמק שקרקעו קשה כסלע (רש"י). ברם, מה שנאמר בתורה "איתן" אין זה בא לעכב, אלא אף על פי שאינו אֵיתָן פְּשָׁר – שלא נאמר "איתן" אלא למצוה, היינו שמצוה היא בנחל איתן, ואם אינו איתן, אף הוא כשר. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיץ מֵאַחֲרֶיהָ – ובית הדין של אותה העיר עורפים את העגלה, כלומר קוצצים ראשה בקופיץ ממול ערפה; קוֹפִיץ – כעין סכין גדולה שקוצצים בה בשר ועצמות. ומקומה אסור

ז נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה – תצא ותרעה בערר; משנערפה העגלה – תקבר במקומה, שעל ספק באת מתחלתה, בפרה ספקה והלכה לה. נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג – הרי זה יתרג.

ח עד אחד אומר: ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר: לא ראית; אשה אומרת: ראיתי, ואשה אומרת: לא ראית – היו עורפין. עד אחד אומר: ראיתי, ושנים אומרים: לא ראית – היו עורפין. שנים אומרים: ראינו, ואחד אומר להם: לא ראיתם – לא היו עורפין.

ט משרבו הרצחנין, בטלה עגלה ערופה, משפא אלעזר בן דינאי; ותחינה בן פרישה היה נקרא, חזרו לקרותו בן הרצחן. משרבו המנאפים, פסקו המים המרים, ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר (הושע ה, ד): "לא אפקוד על-בנותיכם

פירוש ברטנורא

ז תצא ותרעה בעדר. כשאר חולין: כפרה ספקה. היא עשתה את שלה: ואחר כך נמצא ההורג הרי זה יתרג. דכתיב בסוף פרשת עגלה ערופה (דברים כ"א) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך:

ח עד אחד אומר ראיתי ועד אחד אומר לא ראיתי. וכגון שבאו שניהם בבת אחת [אין] היו עורפים. אבל אם בא אחד תחלה ואמר ראיתי את ההורג, והימננהו כבי תרי, שהתורה האמינתהו דכתיב (שם) לא נודע מי הכהו, הא נודע אפילו על פי עד אחד אין עורפין, אע"פ שבא עד אחד א"כ והכחישו, אינו נאמן השני, שאין דבריו של אחד במקום שנים: עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפים. וכגון שהשנים והאחד פסולי עדות הן, דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות:

ט בטלה עגלה ערופה. לפי שמכירין היו בהם מי רגל להרוג: בטלו האשכולות. איש שהכל בו. כלומר תורתם אמת מבלי דופי:

משניות מבוארות – קהתי

לפי שאין הראשון נאמן יותר מחברו; אבל אם באו בזה אחר זה, הרי הראשון שאמר "ראיתי את ההורג" נאמן כשניים, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי הוא כשניים, ואין השני הבא אחריו נאמן להכחישו, שאין אחד במקום שניים. עד אחד אומר: ראיתי – את ההורג, ושנים אומרים: לא ראית – כמו שבארנו למעלה, היו עורפין – לפי שבטלה עדותו של האחד מפני עדותם של השניים, ואפילו באו בזה אחר זה. שנים אומרים: ראינו – את ההורג, ואחד אומר להם: לא ראיתם – באותה שעה שאתם מעידים, לא היו עורפין – לפי שאין האחד יכול להכחיש את השניים. בגמרא מבואר, שהשניים והאחד, בשתי ההלכות האחרונות, פסולי עדות הם, כגון נשים, עבדים וכיוצא בהם, שכן הלכה היא, שבפסולי עדות הולכים תמיד אחר רוב דעות; אבל אם היה עד אחד כשר ושניים פסולים, הרי זה כדין עד אחד ועד אחד.

באור משנה ט

החל במשנתנו ועד סוף המסכת שנויים דברים שונים שחכמים ביטלו במשך הזמן. משנתנו פותחת בעגלה ערופה, שבטלה לאחר שרבו רוצחים בישראל. והטעם הוא, שלמרו חכמים ממה שנאמר בפרשת עגלה ערופה "לא נודע מי הכהו", שאם נודע מי הכהו, ואפילו אחד בסוף העולם הכיר בו, לא היו עורפים.

משרבו הרצחנין – מזמן שרבו הרצחנים, והיו מכירים בהם שאלו הם המועדים למעשי רצח, בטלה עגלה ערופה – שהחל שנמצא אינו עוד בכלל ספק, ואין מתקיים בו "לא נודע מי הכהו". ומאמתו רבו הרצחנים? משפא אלעזר בן דינאי – שהיה רוצח מפורסם בימיהם (עיינו גמרא כתובות כז, א); ותחינה בן פרישה היה נקרא – בתחילה, שהיה משנה שמו כדי שלא ידעו בו (חידושי אגדות מהרש"א),

וכשהרבה ברציחות, חזרו לקרותו בן הרצחן – יש סוברים, שהיה זה בתחילה מראשי הקנאים שנלחמו נגד הרומאים בתקופה שלפני חורבן בית שני, ואחר כך נהפך להיות שודד ורוצח, ומכאן כינויי שמו (עיינו ר"ח אלקב, בהשלמות לפירושו). משרבו המנאפים – בימי בית שני, פסקו המים המרים – שהואיל והיו פרוצים בימיה, לא היו המים בודקים את נשותיהם, שנאמר בסוף פרשת סוטה (מטבר ה, לא): "ונקה האיש מעוון, והאשה ההיא תשא את עוונה", ודרשו מכאן: בזמן שהאיש מנוקה מעוון, המים בודקים את אשתו; אין האיש מנוקה מעוון, אין המים בודקים את אשתו; ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקו – הוא שהפסיק את השקאת המים המרים, מהטעם האמור לעיל, שנאמר: "לא אפקוד על-בנותיכם פי תחינה ועל-פלוותיכם פי תנאפנה פי-הם" וגו' – פסוק זה רומז למה שאמרנו לעיל,

באור משנה ז

הלכה היא, שעגלה ערופה אסורה בהנאה ונקברת במקום עריפתה. משנתנו באה ללמד, מה דין העגלה אם קודם שנערפה, או לאחר שנערפה, נמצא הרוצח, כן באה להשמיענו דינו של הרוצח, שמצאוהו לאחר עריפת העגלה.

נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה – אם נמצא הרוצח קודם שנערפה העגלה, אף על פי שכבר הורידה אל הנחל, תצא – העגלה, ותרעה בערר – כשאר בהמות חולין, שלדעת התנא של משנתנו אין עגלה ערופה נאסרת מחיים, ואין ירידתה לנחל איתן אוסרתה אלא עריפתה (דש"י), אבל הרמב"ם פוסק, שמשתרד לנחל איתן תיאסר בהנאה, וכתב בעל "כסף משנה", שאף על פי כן תצא ותרעה בעדר, משום שעל דעת שיימצא ההורג לא הקדישוה, שהרי דבר מצוי הוא שיימצא ההורג (הל' רוצח ושמידת נפש י, ו). משנערפה העגלה – אם נמצא הרוצח לאחר שנערפה העגלה, תקבר – העגלה, במקומה – במקום עריפתה, לפי שהיא אסורה בהנאה, שעל ספק באת מתחלתה – בשעה שערפו אותה, שלא נודע עדיין מי הכה את החלל, כפרה ספקה והלכה לה – העגלה עשתה את שלה, שאם לא נמצא הרוצח נתכפר הספק (דש"י), הלכך אף אם נמצא אחר כך הרוצח, לא יצאה מאיסורה בהנאה, ותיקבר במקומה. ומכל מקום אין עריפת העגלה מכפרת על הרוצח, שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג – אף על פי שנמצא הרוצח לאחר עריפתה, הרי זה יתרג – על פי בית דין, שנאמר (בסוף פרשת עגלה ערופה): "ואתה תבער הדם הנקי מקרבך". ובברייתא בגמרא שנו: מניין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג, שאין פוטרת אותו? תלמוד לומר (במדבר לה, ג): "ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו".

באור משנה ח

כתוב בפרשת עגלה ערופה (דברים כא, א): "כי ימצא חלל... לא נודע מי הכהו", ומכאן שאין מביאים עגלה ערופה אלא כשלא נודע מי הכהו; אבל אם נודע מי הכהו, ואפילו ראה אותו עד אחד, אפילו אשה ואפילו עבד, לא היו עורפים. משנתנו דנה בעדים המכחישים זה את זה, וכולה כמו ששנינו בעדי טומאה של הסוטה (לעיל ו, ד).

עד אחד אומר: ראיתי את ההורג – בשעה שהרג את האדם הזה, ועד אחד אומר: לא ראית – כלומר שהוא מכחיש את הראשון, כגון שאומר לו: באותה שעה היינו יחד ולא ראית שהרג אותו; וכן אם אשה אומרת: ראיתי – את ההורג, ואשה – אחרת, אומרת – לראשונה: לא ראית – באותה שעה שאת מעידה, היו עורפין – לפי שעדותם בטלה, ושוב קיים הספק ש"לא נודע מי הכהו". בגמרא מבואר, שדין זה אינו אלא כשבאו העדים בבת אחת,

כִּי תִזְנֶינָה וְעַל־כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תִנְאַפְנָה בֵּיהֶם" וְגו'. מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה וְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם בְּמַלּוֹ הָאֲשָׁכּוּלֹת, שְׁנַאמֶר (מיכה ז, א): "אִין־אֲשָׁכּוּל לְאָכּוּל בַּפּוֹרָה אֹתָהּ נִפְשִׁי".
 י יוֹחָנָן פְּהֵן גְּדוֹל הַעֵבֶר הוֹדִית הַמַּעֲשֶׂר. אָף הוּא בְּמַלּוֹ אֶת הַמַּעֲוָרִין, וְאֵת הַנוֹקְפִין. עַד יָמָיו הָיָה פְּטִישׁ מִכָּה בִירוּשָׁלַיִם. וּבִימָיו אִין אָדָם צָרִיךְ לְשֹׂאֵל עַל הַדְּמָאֵי.
 יא מִשְׁבְּטָלָה סְנֵהֲדָרִין, בְּמַלּוֹ הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת, שְׁנַאמֶר (ישעיה כד, ט): "בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתַּוְּיוּ" וְגו'.

פירוש ברטנורא

י הודיית מעשר. וידוי מעשר, ביערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי. לפי שעורא קנס את הלויים שלא יתנו להם מעשר כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו, וצוה שיתנו המעשר לכהנים. ויוחנן כהן גדול במלך הודו, שלא היה יכול לומר וגם נתתיו ללוי: **בטל את המעוורין**. שהיו הלויים בכל יום אומרים על הדוכן עורה למה תישן ה', אמר וכי יש שינה לפני המקום, ועמד ובטל: **את הנוקפין**. שהיו מסרטיין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול לו דם בעינו כדי שלא יראה ויהא נוח לכפתו ולשוחרטו. ועמד הוא ובטלו, שנראה כבעל מום. והתקין להם טבעות בקרקע להכניס צואר הברמה לתוכה: **נוקפין**. מכין. והוגמתו [חולין ז:]: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה: **היה פטיש מכה בירושלים**. בחול המועד. חרשי נחשת וברזל היו מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד. ועמד הוא ובטל, משום דארושא מלחא טובא ואיכא זלול מועד: **ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי**. שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה, כך תרומת מעשר ומבל עון מיתה. ותקין שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד, ולא יוצאו ממנו מעשר ראשון ולא מעשר עני, שיכולין לומר ללוי או לעני הבא ראה שהוא מבל וטול. ומתקנה זו ואילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הן מתוקפין אם לאו, אלא מיד מפרש מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר, שכל הלוקח מעם הארץ פירות הם בחוקת שהם דמאי:
 יא סנהדרין. שם הדיינים. ונקראים סנהדרין ששונאים הדרת פנים בדין: **בטל השיר**. דכתיב (איכה ה) זקנים משער שבתו בחורים מננינתם בזמן שבטלו הזקנים

משניות מבוארות – קהתי

– וכן ביטל את מעשה הנוקפים, שהיו מכים לעגל של קרבן בין קרניו ושורטים בו שריתות, כדי שיפול לו דם בעינו ויתבלבל, ועל ידי כך יהא נוח לכפתו ולשחרטו; ועמד יוחנן כהן גדול וביטל דבר זה, משום שנראה היה העגל כאילו הוא בעל מום. ויש פירוש אחר בברייתא בגמרא (סוטה מח, א): "שהיו חובטין אותו (את העגל) במקלות, כדרך שעושין לפני עבודה זרה. אמר להם: עד מתי אתם מאכילים טריפות למזבח, שמא ננקב קרום של מוח? עמד והתקין להם טבעות בקרקע" (להכניס צואר הבהמה לתוכן – רש"י; והרמב"ם כותב בפירושו למשנתנו: שהיו מכניסים בהן רגלי הקרבן ושוחטים אותו בנקל). **עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים** – בחולו של מועד, שהיו מכים בבתי המלאכה בפטישים ועושים במלאכת דבר האבד, שהיא מותרת בחול המועד; וביטל יוחנן כהן גדול דבר זה, לפי שקול הפטישים נשמע למרחוק, ויש בזה משום זלול המועד. **ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי** – בימי יוחנן כהן גדול לא היה אדם צריך לשאול על הפירות שהיה לוקח מחברו, אם הם דמאי, היינו פירות שנלקחו מעם הארץ וספק אם הופרשו מעשרותיהם; לפי שתיקן יוחנן כהן גדול, שכל הלוקח פירות דמאי, אינו צריך להפריש מהם אלא תרומת מעשר ומעשר שני בלבד, אבל מעשר ראשון ומעשר עני קורא להם שם ואוכלם בעצמו, ואינו נותנם ללוי ולעני, שיכול הוא לומר להם: המוציא מחברו עליו הראיה, כלומר שיביאו ראיה שהפירות אינם מעושרים ואז יטלו מעשרותיהם (עיין פתיחה למסכת דמאי). ועד ימיו היה הלוקח צריך לשאול, אם המוכר נאמן על המעשרות, ואם לא היה נאמן, היה נמנע מלקנות אצלו את הפירות, הואיל והיה צריך להפריש וליתן את כל המעשרות; אבל מתקנת יוחנן כהן גדול ואילך, הלוקח דמאי אינו מפסיד אלא תרומת מעשר הניתנת לכהן, אבל מעשר שני הרי הוא אוכל בירושלים או פורדהו בדמים ואוכל דמיו בירושלים כדינו, הלכך הלוקח פירות מן השוק אינו צריך לשאול כלל אם הם מתוקנים אם לאו, אלא מפרש מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר.

באור משנה יא

מִשְׁבְּטָלָה סְנֵהֲדָרִין – לאחר שבטל בית הדין הגדול שהיה בירושלים בימי בית שני, **בטל השיר מביית המשתאות** – נפסק השיר מבית משתה היין, כגון מבית החתונה וכדומה, **שְׁנַאמֶר**: "בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתַּוְּיוּ" וְגו' – ועדיין אין אנו יודעים שזה היה משבטלה סנהדרין, לפיכך מוסיפה הגמרא, שאמר הכתוב (איכה ח, יז): "זקנים משער שבתו.

שהמים אינם בודקים את הנשים אם בעליהם אינם מנוקים מעוון זימה. בגמרא מבואר, שפסוק זה מוסיף להשמיענו, שגם אם בניו ובנותיו פרוצים בזימה, ואפילו בעוון של פנויה, שוב אין המים בודקים את אשתו. "אמר רבי אלעזר: אמר להם הנביא לישראל: אם אתם מקפידים על עצמכם, מים בודקים נשותיכם, ואם לאו. אין המים בודקים נשותיכם" (סוטה מח, ב). **מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צָרְדָּה וְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם** – הזוג הראשון מן הזוגות שעמדו בראש הסנהדרין (אבות א, ד), **בְּמַלּוֹ הָאֲשָׁכּוּלֹת** – אנשים שהם כליל השלמות בתורה ובמידות; בגמרא מפרשים: אשכולות – איש שהכל בו (כלומר שתורתם אמת מבלי דופי ושכחה ומזלזלות – רש"י; ברטנורא); והרמב"ם כותב: "כינוי על אדם הכולל המידות והמעלות והחכמות לפי מיניהם", **שְׁנַאמֶר**: "אִין־אֲשָׁכּוּל לְאָכּוּל בַּפּוֹרָה אֹתָהּ נִפְשִׁי" – וכוננת הכתוב: אין חסיד ישר, כמו שנאמר בכתוב שלאחריו: "אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין"; וכן תרגומו של הכתוב: "אין אשכול לאכול" – לית גבר דביה עובדין טבין (אין אדם בעל מעשים טובים), ומכאן שאדם המושלם בתורה ובמעשים טובים נמשל לאשכול; וכן רומז הכתוב שהאשכולות עתידים להיבטל (עיי' "תוספות יום טוב" להלן משנה יב דיבור המתחיל "שנאמר").

באור משנה י

משנה זו נשנתה כבר בסוף מסכת מעשר שני.

יוֹחָנָן פְּהֵן גְּדוֹל – ששימש ככהונה גדולה אחרי שמעון הצדיק (רמב"ם), הַעֵבֶר הוֹדִית הַמַּעֲשֶׂר – ביטל את אמירת וידוי המעשר (עיין לעיל ז א – שם בארנו ענין וידוי המעשר; ועיין מעשר שני פרק ה), מפני שלא היו יכולים לומר "וגם נתתיו ללוי", לפי שהיו נותנים את המעשר הראשון לכהנים ולא ללויים; שכשעלה עזרא, לא עלו עמו מבני לוי (עיין גמרא יבמות פו, ב), ולכן קנסם, שלא יתנו את המעשר הראשון ללויים אלא לכהנים. **אף הוא** – יוחנן כהן גדול, **בטל את המעוורין** – שהיו הלויים אומרים בכל יום, בשעת קריאת השיר על הקרבן: "עורה למה תישן ה'" (תהלים מד, כד), וביטל יוחנן כהן גדול את אמירת הפסוק הזה, שאמר: "וכי יש שינה לפני הקב"ה?" והלא נאמר (תהלים קכא, ד): "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל"! ברם, לא נאמר הפסוק "עורה למה תישן ה'" אלא בזמן שישראל שרויים בצער והגויים בנחת ובשלווה, שהואיל ויש הסתרת פנים, הרי זה כביכול כאילו היתה שינה לפני המקום (גמרא); אבל בזמן שבית המקדש קיים וישראל יושבים על אדמתם, אין ראוי לאומרו; וְאֵת הַנוֹקְפִין

יב משמתו נביאים הראשונים, בטלו אורים ותמים. משחרב בית המקדש, בטל השמיר ונפת צופים, ופקסו אנשי אמנה, שנאמר (תהלים יב, ב): "הושיעה ה' ביגמר חסיד" וגו'. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה, ונטל טעם הפרות. רבי יוסי אומר: אף נטל שמן הפרות.

יג רבי שמעון בן אלעזר אומר: הפתרה נטלה את הטעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שמן הדגן. וחכמים אומרים: הזנות והפשפים פלו את הכל.

יד בפלמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים, ועל הארום. בפלמוס של טיטוס, גזרו על עטרות פלות, ושלא פירוש ברטנורא

היושבים בשער שהם הסנהדרין בטלו הבחורים מנגינתם גם כן:

יב משמתו נביאים הראשונים. כל הנביאים נקראים נביאים ראשונים, חוץ מחגי זכריה ומלאכי וחבריהן דאחרונים נבהו, שהיו בבנין בית שני: בטל השמיר. כמין תולעת, ברייתו כשעורה. שהיו מראים אותו על האבנים הרשומות בדיו והן נבקעות מאליהן, ובו פתחו אבני האפור והחושן, דכתיב בהו במלואותם שיהיו שלימות שלא יחסרו בהם אלא כותב עליהן בדיו ומראה להם שמיר על פני הדיו כחתי: ונפת צופים. דכש הבא ממקום ששמו ציפאה, ומשובח מאד: ופקסו אנשי אמנה. אנשים שמאמינים בהקדוש ברוך הוא:

יג הטהרה בטלה את הטעם. טהרה שפסקה מישראל, כמלה טעם הפירות וריחם. שבזמן שהיו ישראל טהורים ועופקים כטהרה אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מטעם רע וריח רע: מעשר בטל שומן דגן. דמעשר אוקי חלב, כדכתיב (במדבר יח) כל חלב יצהר:

יד בפלמוס של אספסינוס. חיל שהביא אספסינוס על ירושלים: גזרו על עטרות חתנים. היו עושים לחתנים עטרות מאבן מלח שהוא צלול כעין הברדלח וצובען אותה בנפרית כעין ציורין שקורין ניו"ל. ואית דמפרשי עטרות של הדם ושל ורד. ושניהם אסורים, ואין מותר אלא עטרות של קנים: ועל האירוס. עשו

משניות מבוארות – קהתי

יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה – ובגמרא אמרו: "בכל יום ויום קללתו מרובה משל חברו", ולא ירד הטל לברכה – אין הטל מביא ברכה, ונטל טעם הפרות – שאין בהם טעמים שהיה להם תחילה. רבי יוסי אומר: אף נטל שמן הפרות – היינו כוח ההזנה שבהם (תפארת ישראל).

באור משנה יג

רבי שמעון בן אלעזר אומר: הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח – על ידי שפסקה טהרה מישראל, שאין אוכלים פירותיהם כטהרה, בטל טעם הפירות וריחם; שבזמן שהיו ישראל טהורים ונוהגים כטהרה, אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מריח רע ומטעם רע (ד"ש); המעשרות נטלו את שמן הדגן – על ידי שפסקו מלהפריש תרומות ומעשרות כדיו, ניטל שומן הדגן, וזוהי מידה כנגד מידה, שכן המעשרות נקראים "חלב", שנאמר בפרשת מתנות כהונה (במדבר יח, יא): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן", ובעוון ביטול "חלב יצהר וחלב תירוש ודגן", היינו בעוון ביטול התרומות והמעשרות, פסק שומן הדגן. וחכמים אומרים: הזנות והפשפים פלו את הכל – שעל ידי זנות בא רעב, כמו שאמרו בגמרא: "כל הבא על אשה זונה, לסוף מבקש כיכר לחם" (סוטה ב, א); ועל הכשפים אמרו בגמרא (סנהדרין כו, ב; חולין ז, ב): למה נקרא שמם כשפים? שמכחישים פמליא של מעלה (בדרך הנוטריקון; היינו שעל מי שנגזר לחיות ממתים – ד"ש).

באור משנה יד

בפלמוס של אספסינוס – במלחמת אספסינוס על ירושלים, כשלוש שנים לפני חורבן הבית השני (97למוס לשון יווני, ומשמעו: מלחמה), גזרו – חכמים, על עטרות חתנים – שהיו נוהגים לעשות מיני עטרות לחתנים ביום חופתם, וגזרו שלא לעשותם, ועל הארום – הוא כלי זמר המוציא קול צלול וחזק, וגזרו שלא להשתמש בו בבתי המשתה, כדי למעט השמחה. בפלמוס של טיטוס – בימי המלחמה של טיטוס, שכבש את ירושלים ושרף את בית המקדש (נוסח אחר: 97למוס של קיטוס. היינו שר צבאו של טיטוס, שנלחם ביהודים שמרדו בו כארבעים שנה לאחר החורבן – ר"ח אלבט). גזרו על עטרות פלות – שאף כלות לא יתקשטו ביום חופתם בעטרות שמצוירת עליהן עיר של זהב (גמרא), כפי שהיו נוהגות עד ימי הפולמוס, ושלא ללמד אדם את בנו יננית – כלומר חכמה יוונית, והיא שפת רמזים וחידות

באור משנה יב

משמתו נביאים הראשונים – שהיו בימי הבית הראשון, היינו כל הנביאים חוץ מחגי זכריה ומלאכי, שהיו בתחילת הבית השני (גמרא). בטלו אורים ותמים – שלא היו אורים ותומים אלא בבית ראשון, ולא בבית שני. אורים ותומים – כתב שם המפורש שהיה נתון בין כפלי החושן שנשא עליו הכהן הגדול, כמו שנאמר (שמות כה, ל): ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים. והיו על לב אהרן בבואו לפני ה', והיו שואלים בהם בענייני ציבור של ישראל, שנאמר (במדבר כו, כא): "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'. על פיו יצאו ועל פיו יבואו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה", ונקראו "אורים ותומים" על שם שמאירים ומפרישים את דבריהם, ומשלימים את הדברים שיתקיימו (עיי' משנה יומא, ז, ח). משחרב בית המקדש, בטל השמיר – בגמרא מובאת ברייתא: "שמיר זה ברייתו כשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו". וכשבנה שלמה את בית המקדש השתמש בשמיר להבקעת האבנים לבניין המקדש. כן פיתחו בו אבני חושן ואפור, כמו שמובא בברייתא בגמרא: "אבנים הללו (שבאפור ובחושן) אין כותבים אותן בדיו, משום שנאמר (שמות כה, יא): "פיתוחי חותם", ואין מסרטין עליהם באיזמל, משום שנאמר (שם שם, כ): "במילואותם", אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן, כתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואינה חסירה כלום" (סוטה מח, ב); ונפת צופים – וכן בטלה נפת צופים, היינו דמש משוכה במראהו, כטיטוס ובריהו. בגמרא מבואר: נפת צופים – זה דבש הבא מן הצופים (ויש דעה שהכוונה לצפת); ופקסו אנשי אמנה – אנשי אמונה, שמאמינים בהקדוש ברוך הוא, "ונעשו בוטחים בחריצותם בלבד, ואינם בוטחים בקונם" (המאירי), שנאמר: "הושיעה ה' ביגמר חסיד" וגו' – והמשך הכתוב: "כי פסו אמונים מבני אדם". רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי

לְלַמַּד אָדָם אֶת בְּנוֹ יוֹנִית. בְּפָלְמוֹס הָאֲחֵרוֹן גָּזְרוּ שְׁלֹא תֵצֵא הַבֵּלָה בְּאֶפְרָיִם בְּתוֹךְ הָעִיר. וְרַבּוּתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא הַבֵּלָה בְּאֶפְרָיִם בְּתוֹךְ הָעִיר.

מִזֵּמַּת רַבִּי מֵאִיר, בְּטָלוּ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים. מִשְׁמַת בֶּן עֲזָאִי, בְּטָלוּ הַשִּׁקְדָּנִים. מִשְׁמַת בֶּן זֹמְאָ, בְּטָלוּ הַדֶּרֶשָׁנִים. מִשְׁמַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, פְּסָקָה טוֹבָה מִן הָעוֹלָם. מִשְׁמַת רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בָּא גוֹבֵי וְרַבּוּ צְרוּת. מִשְׁמַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, פְּסַק הָעֵשָׂר מִן הַחֲכָמִים. מִשְׁמַת רַבִּי עֲקִיבָא, בְּטָל כְּבוֹד הַתּוֹרָה. מִשְׁמַת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא, בְּטָלוּ אֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה. מִשְׁמַת רַבִּי יוֹסִי קַטְנֹתָא, פְּסָקוּ חֲסִידִים; וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קַטְנֹתָא? שֶׁהָיָה קַטְנֹתָן שֶׁל חֲסִידִים. מִשְׁמַת רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, בְּטָל זֵיו הַחֲכָמָה. מִשְׁמַת רַבִּין גַּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן, בְּטָל כְּבוֹד הַתּוֹרָה וּמִתָּה טַהֲרָה וּפְרִישׁוּת. מִשְׁמַת רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל בֶּן פֶּאָבִי, בְּטָל זֵיו הַכְּהֵנָה. מִשְׁמַת רַבִּי, בְּטָלָה עֲנָה וְזָרָת הָטָא. רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר אָמַר: מִשְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בּוֹשׁוּ חֶבְרִים וּבְגֵי חֲרִין, וְחָפוּ רֹאשָׁם, וְגִדְּלְדְלוּ אֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה, וְגִבְרוּ בְעַלְיָ וְזָרְעוּ וּבְעַלְיָ לָשׂוֹן, וְאִין דּוֹרֵשׁ וְאִין מְבַקֵּשׁ וְאִין שׂוֹאֵל;

פירוש ברטנורא

כמון נפה שרפנותיה עגולות ושוחחים על פיה עור דק ומכין עליו במקל דק ומציא קול צלול. ובלע"ז קורין לו מנבור: **עטרות כלות**. כעין עיר עשויה מזהב: **ושלא ילמד אדם את בנו יונית**. פירוש, חכמה יונית. והם רמזים וחדושות שהיו ליונים, ולא היו מכירים בהם אלא הרגילים בהם. ובגמרא מפרש מעמא משום מעשה שהיה (כשיצאו) [צ"ל כשצרו] מלכי חשמונאי זה על זה, היו אותן שבפנים משלשלים לאותן שבחוץ בכל יום דינרין בקופה ומעלין להן תמידן, היה שם זקן אחד ולעו להם בחכמה יונית, כל זמן שהם עוסקין בעבודה אין נמסרין בידכם. אותו היום שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. באותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חזיר, וארור אדם שילמד לבנו חכמה יונית: **בפולמוס האחרון**. הוא חורבן הבית. ושל טיפוס נמי הוא: **באפריזן**. כמו אהל של מעילין וטליתות מזהבות: **ורבותינו התירו שתצא כלה באפריזן**. משום צניעותא. וכן הלכה:

טו בטלו מושלי משלים. כגון ממשלות שועלים, דאמרינן בסנהדרין [לה:] כי הוי דריש רבי מאיר בפרקא הוה דריש תלמא שמעתתא ותלתא אנרתא ותלתא מתלי: **השקדנים**. שוקדים על דלות בית המדרש לילה ויום, כדאמרינן ביבמות [ג:] דאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: **הדרשנים**. שהיה בקי במדרש טעמי מקראות, כדאמר [ברכות יב:] ולא זכיתי שהאמר יציאת מצרים כלילות עד שדרשה בן זומא: **בטל כבוד תורה**. שהיה נותן לב לדרוש על כל קוץ וקוץ [מנחות מה:]. והוה כבוד תורה גדול, שאין בה דבר לבטלה: **בטלו אנשי מעשה**. שעושים מעשים מופלאים כדאמרינן בתעניות [כה.] יאמר לחמוץ וידליק, ולעוים להביא ואבים בקרניהם: **קטנותם של חסידים**. שהיו החסידים הולכים ומתקטנים והוא היה מקטנתין [וספן]: **משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה**. שעד שמת הוא היה בריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד [מגלה כא.] ומשמת באת תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב. והוה בטל כבוד תורה: **משמת רבי בטלה ענה**. תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה:

משניות מבוארות – קהתי

ה: "אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאימר יציאת מצרים כלילות, עד שדרשה בן זומא". **משמת רבי יהושע, פסקה טובה מן העולם** – יש דעה, שאולי כוונת המשנה, משום שמיד לאחר מותו התחילה מלחמת ביתר. **משמת רבן שמעון בן גמליאל, בא גובי ורבבו צרות** – גובי היינו ארבה האוכל את עשב הארץ (עיי' עמוס ז, א). **משמת רבי אלעזר בן עזריה, פסק העשור מן החכמים** – שהיה רבי אלעזר בן עזריה גדול מאד בחכמה ובעושר (עיי' גמרא ברכות כז ב; שבת נד, א). **משמת רבי עקיבא, בטל כבוד התורה** – שהיה רבי עקיבא דורש על כל קוץ וקוץ שבתורה תלי תלים של הלכות (גמרא מנחות כח, ב), והוה כבוד תורה, שאין בה דבר לבטלה. **משמת רבי חנינא בן דוסא, בטלו אנשי מעשה** – כלומר אנשי מופת, שהיה רבי חנינא צדיק גדול, והיה עושה מעשים מופלאים (עיי' גמרא תענית כד, ב; כה, א). **משמת רבי יוסי קטנותא, פסקו חסידים** – שהיה חסיד גדול, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קַטְנֹתָא? שֶׁהָיָה קַטְנֹתָן שֶׁל חֲסִידִים – כלומר מאחרוני החסידים, שהיו קטנים מהקודמים (רשי"י ברטנורא); והרמב"ם מפרש: שהיה שרשם של החסידים, "לפי ששורש הדבר התחלתו קטן". **משמת רבן יוחנן בן זכאי, בטל זיו החכמה** – שהיה חכם בחכמות העולם וגדול בתורה. **משמת רבן גמליאל הזקן, בטל כבוד התורה** – שעד סוף ימיו היו לומדים תורה בעמידה, ומשמת התחילו ללמוד בישיבה, משום שתש כוחם, ומתה טהרה ופרישות – כלומר בטלה טהרה ופרישות. **משמת רבי ישמעאל בן פאבי, בטל זיו הפנהה** – ששימש ככהונה גדולה, והיה חכם ועשיר, וכהנים רבים היו אוכלים על שולחנו (רשי"י). **משמת רבי** – רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה, **בטלה ענה ויראת חטא** – שהיה רבי יהודה הנשיא עניו גדול ונהג בקדושה יתירה; פייקה זו הוסיפו כאן תלמידיו של רבי (רמב"ם ברטנורא). **רבי פנחס בן יאיר אומר: משחרכ בית המקדש, בושו חברים** – בושח כסתה פני חברים, והם תלמידי חכמים המדקדים במצוות וזהירים במעשרות ואוכלים פירותיהם בטהרה, ובגני חרין – מיוחסים

שהיתה ליוונים; ומוכבא בברייתא בגמרא, שגזרו עליה משום מעשה שהיה, שכשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשלים להם דינרים בקופה, ומעלים להם תמידים (כבשים לקרבנות התמיד). היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, לעו להם, שכל זמן שעוסקים בעבודה, אין נמסרים בידם. למחר שלשלו להם דינרים בקופה, והעלו להם חזיר... נודעועה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה, אותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית (סוטה מט, ב). ואף על פי שמלכי בית חשמונאי קדמו הרבה שנים לפני הפולמוס של טיטוס, מכל מקום יש לומר, שבימייהם לא קבלו העם את הגזירה, ואילו בפולמוס של טיטוס גזרו שנית, ואז קיבלו עליהם את הגזירה (תוספות בבא קמא פב, א). **בפולמוס האחרון** – במלחמה האחרונה שבה חרב בית המקדש, ואף היא של טיטוס; ויש סוברים, שכוונת המשנה למלחמת אדריינוס על ביתר בימי בר כוכבא ("תפארת ישראל"), **גזרו שלא תצא הפלה באפריזן בתוך העיר** – ביום החופה, כשהיא יוצאת מבית אביה לבית בעלה. אפריזן – כעין אוהל של טליתות מזהבות. **ורבותינו התירו שתצא הפלה באפריזן בתוך העיר** – ומבואר הטעם בגמרא: משום צניעות. הרמב"ם כותב: "ורבותינו – רוצה לומר רבנו הקדוש המחבר", היינו רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה.

באור משנה טו

משמת רבי מאיר, בטלו מושלי משלים – שרבי מאיר היה גדול במשילת משלים, כמו שמסופר עליו בגמרא (סנהדרין לה, א). שרגיל היה לדרוש בפרקו שליש הלכה, שליש אגדה ושליש משלים; והיו לו שלוש מאות משלות שועלים. **משמת בן עזאי, בטלו השקדנים** – שהיה בן עזאי שקדן גדול בתורה, כמו שמובא בגמרא (יבמות טז, ב), שאמר לטוענים נגדו על שלא נשא אשה: "ומה אעשה, שנפשי חשקה בתורה"? **משמת בן זומא, בטלו הדרשנים** – שהיה בן זומא בקי במדרש טעמי המקראות, כמו ששינו (ברכות א,

על מי לנו להשען? על אבינו שבשמים. רבי אליעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכימאי למהוי כספריא, וספריא כחזניא, וחזניא כעמא דארעא, ועמא דארעא אזלא ונדלדלה, ואין מבקש; על מי יש להשען? על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא חצפא יסגא, ויקר יאמיר, הנפן תתן פריה ותיין ביקר, והמלכות תהפך למינות, ואין תוכחה; בית ועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבולן ישום, ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, ותכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ומאסו, והאמת תהא נעדרת; נערים פני זקנים ולפינו, זקנים ועמדו מפני קטנים, "בן מנבל אב, בת קמה באמה, פלה בחמתה, איבי איש אנשי ביתו" (מיכה ג, ו), פני הדור כפני הפלג, הפן אינו מתביש מאביו; ועל מי יש לנו להשען? על אבינו שבשמים. רבי פנחס בן יאיר אומר: זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדשה, וקדשה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וחסידות מביאה לידי רוח הקדש, ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים, ותחית המתים פאה על ידי אליהו זכור לטוב, אמן.

משניות מבוארות – קהתי

– שהשלטון יהיה בידי נערים מחוצפים; ויקויים מה שאמר מיכה הנביא: "בן מנבל אב (מזולזל באביו), בת קמה באמה, פלה (לו). פני הדור כפני הפלג – שתכונותיו עזות וחוצפה, הפן אינו מתביש מאביו – שיעלם כל רגש של בושה ודרך ארץ. ועל מי יש לנו להשען? על אבינו שבשמים – שיגאלנו בקרוב ויביא לנו את משיח צדקנו. כאן נוספה ברייתא. כדי לסיים את המסכת בדבר טוב. רבי פנחס בן יאיר אומר: זריזות – בקיום המצוות, מביאה לידי נקיות – שיהא אדם נקי מכל מידה רעה ומכל חטא, ונקיות מביאה לידי טהרה – טהרת הלב והמחשבה, וטהרה מביאה לידי פרישות – מחיי חולין, ופרישות מביאה לידי קדשה – קדושת החיים, כמו שאמרו חכמים (יבמות כ, א): "קדש עצמך במותר לך" (כלומר אף במה שמוותר לך). וקדשה מביאה לידי ענוה – מתוך שהוא מבזה ענייני העולם הוא בא לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא – שירא הוא מהחטא עצמו ולא מהעונש, ויראת חטא מביאה לידי חסידות – שעושה הכל לפנים משורת הדין, ויש מפרשים: שכל מעשיו לשם שמים (עין 'חוספות יום טוב'), ונקיות מביאה לידי רוח הקדש – שתשרה עליו שכינה (רש"י), ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים – שנאמר (יחזקאל לו, יד): "ונתתי רווחי בכס וחיייתם", ופירושו, שבתחילה יתן בהם רוח הקודש ועל ידי זה יחיו (ידוולמי), ותחית המתים פאה על ידי אליהו זכור לטוב, אמן – כמו שכתוב (מלאכי ג, כג): "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

שבעם (רש"י), ונחפו ראשם – שגברה ידם של עזי פנים, ונדלדלו אנשי מעשה – נתמעט כוחם של אנשי מעשה, ונקברו בעלי זרוע ובעלי לשון – תקיפים והולכי רכיל, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל – כלומר שאין דואג לתיקונם של הדברים, על מי לנו להשען? על אבינו שבשמים – שהוא יחלצנו מן הצרות. רבי אליעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכימאי למהוי כספריא – התחילו החכמים להיות כסופרים (מלמדי מקרא), וספריא כחזניא – והסופרים כחזנים (שמשים), וחזניא כעמא דארעא – והחזנים כעם הארץ, ועמא דארעא אזלא ונדלדלה – ועם הארץ הולך ומתדלדל, ואין מבקש – עליהם רחמים; על מי יש להשען? על אבינו שבשמים – שיביא תשועה לישראל. בעקבות משיחא – בסוף הגלות לפני ביאת המשיח (רש"י), חצפא יסגא – החוצפה תגדל, ויקר יאמיר – יוקר המחיה יעלה הרבה, הנפן תתן פריה ותיין ביקר – שהכל ישתו לשכרה, והמלכות תהפך למינות, ואין תוכחה – ולא יהיה אדם שיוכל להוכיח, שכולם יהיו בעלי עבירה; בית ועד יהיה לזנות – בית ועד של חכמים יהיה לבית זנות, לפי שיכלו החכמים ולא יהא איש לומד תורה, ויהא הבית שומם, והגליל יחרב, והגבולן ישום – היא שמים; הגבולן הוא שם מקום; ויש סוברים שהוא הגולן כבשן; ואנשי הגבול – ויש גורסים: ואנשי הגליל, יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו – לא ירחמו עליהם, ותכמת סופרים תסרח – תהיה לבז, ויראי חטא ומאסו – יהיו נמאסים על הבריות, והאמת תהא נעדרת – מן החיים. נערים פני זקנים ולפינו, זקנים ועמדו מפני קטנים

סליק מסכת סוטה

עין יעקב – מסכת יומא

קיא

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

חסה על ממונן. ואנן נמי חסינן וחתית גחלים שוחקת את הכלי ומחסרתו: משום חולשא. שטורח הוא לערות מכלי אל כלי: קב גחלים. כשמערה של ארבעת קבין לתוך של שלשה מתפור לו קב גחלים הוא מכבדו לתוך אמה סילון של עורה היוצאת לנחל קדרון: ולא רבי יוסי. דאי ר' יוסי שלשה מתפורין: בשל קביין היה מבנים. וחזתה בשל ד' קבין כרבנן שאמרו בשל ד' קבין היה חזתה: סאה מדברית. ששת קבין מדבריות וכשבאו לירושלים הוסיפו שתות על המדות ונעשות ששת קבין מדבריות חמש ירושלמיות וכשחזתה בשל סאה מדברית מערה לתוך שלשת קבין ירושלמיות נתפורו לו קבין ירושלמיות: היה גלדה עבה. דופנה עבה לכך היתה כבדה: רך. דק: ניאשתיק. טבעת בראשה שמקשקש ומשמיע קול משום ונשמע קולו בבואו וגו' (שמות כח): וזהב הארץ ההוא טוב. מכלל דאיכא זהב סתמא: שדומה לפז. מצהיב כמרגלית: שנמוה כחוט. מפני שהוא רך: כל החנויות נסגרות. שאין מכר לזהב אחר מפני זה: תניא נמי הכי. דעל שם שדומה לדם הפרים נקרא זהב פרוים בדברי הימים (ב ג):

דף מד עמוד ב: שנינו במשנה: **בְּכָל יוֹם הָיָה חוֹתֶה בְּשֵׁל כֶּסֶף וְכוּ'** ומערה בשל זהב. מבררת הגמרא: **מֵאֵי טַעֲמָא** שבכל יום אינו חותה בשל זהב. משיבה הגמרא: משום שהתורה חסה על ממונן של ישראל, ומחמת כן גם חכמים חסו על ממונן ישראל, וכיון שכלי מתכות ניזוקים ונחסרים בחתיית הגחלים, תיקנו לחתות בכלי כסף הפחותים, ולא בכלי זהב.

שנינו במשנה: **וְהַיּוֹם חוֹתֶה בְּשֵׁל זָהָב וְזֶה הָיָה מִכְּנִים**. שואלת הגמרא: **מֵאֵי טַעֲמָא** שבים הכפורים חותה בשל זהב ולא חסו על ממונן של ישראל. משיבה הגמרא: דבר זה נעשה משום חולשא דבהן גדול, שעובד את עבודת היום מתוך התענית, ולא הטריחוהו לערות ממחנתה למחתה.

שנינו במשנה: **בְּכָל יוֹם חוֹתֶה בְּשֵׁל אַרְבַּעַת קַבִּין** ומערה לתוך שלשת קבין וכו'. תניא במשנה (תמיד לג.), שבעירוי נתפורו לו לכהן קב גחלים על הרצפה, והיה מכבדן לְאִמָּה - לאמת המים העוברת בעזרה ויוצאת לנחל קדרון.

הגמרא דנה בענין הגחלים שהתפורו: **תְּנִי תְּרָא** - שנינו בברייתא אחת, שהיה מתפור קב גחלים. **וְתִנְיָא אִידָּךְ** - ושנינו בברייתא אחרת, שהיו מתפורים קבין [שני קבין]. שואלת הגמרא: **בְּשֵׁל מָה הָיָה בְּרִייתָא דְתַנִּי קַב**, מתפרשת לשיטת רבנן במשנה, שבכל יום חותה בשל ארבעה קבין ומערה בתוך של שלשה קבין, הרי שלדבריהם היה מתפור קב אחד. **אֲלָא הָיָה בְּרִייתָא דְתַנִּי קַבִּים, מִנִּי** - כדעת מי שנשתה, **לֹא רַבָּנָן וְלֹא רַבִּי יוֹסִי** היא, שהרי לרבנן רק קב אחד היה מתפור, ולשיטת רבי יוסי שבכל יום היה חותה במחתה של סאה דהיינו ששה קבים, ומערה לתוך מחתה של שלשת קבים, היו מתפורים שלושה קבין. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב חֲסִדָּא**, ברייתא זו שהיו מתפורים שני קבין, כדעת רבבי **יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵי שַׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הֵיא, דְתַנִּיא רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵי שַׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, בְּשֵׁל קַבִּים הָיָה מִכְּנִים**, נמצא שאם היה חותה בשל ארבעה קבין כמבואר במשנתנו [שהרי לא מצינו שחולק בזה] ומערה לתוך של שני קבין, היו מתפורים שני קבין.

הגמרא מביאה ביאור נוסף: **רַב אֲשִׁי אָמַר, אֲפִילוּ תִימָא** שהברייתא כרבי יוסי, **וְהַכִּי קָאָמַר** - וכך היא כוונתו, **בְּכָל יוֹם הָיָה חוֹתֶה בְּשֵׁל סָאָה מִדְּפְרִית, שְׁהִיא שִׁיעוּר חֲמִשָּׁה קַבִּין יְרוּשְׁלַמִּיּוֹת וּמְעָרָה לְתוֹךְ שַׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין יְרוּשְׁלַמִּיּוֹת**. נמצא, שהיו מתפורים שני קבין.

שנינו במשנה: **בְּכָל יוֹם הָיָה הַמַּחְתָּה בְּבִירָה וְהַיּוֹם קִלְהָ. תְּנָא** בברייתא, **בְּכָל יוֹם הָיָה גִלְדָּה** - דופנה של המחתה עבה ולכן היתה כבידה, **וְהַיּוֹם הִיתָה דוֹפְנָה רַךְ** - דקה, ולכן היתה קלה. וכן, **בְּכָל יוֹם הָיָה יְדָה קַצְרָה וְהַיּוֹם אַרְוָבָה**. ומבארת הגמרא: **מֵאֵי טַעֲמָא, בְּדֵי שְׁתֵּהָא וְזוּעוּ שַׁל בְּהֵן גְּדוֹל מְסִיעֵתוּ**, על ידי שיניח את הידית מתחת לזרועו ויקל בנשיאת המחתה. **תְּנָא** בברייתא שינוי נוסף, **בְּכָל יוֹם לֹא הָיָה לָהּ לְמַחְתָּה נִיאֲשְׁתִּיק** - טבעת בראשה שמצלצלת ומשמעת קול, **וְהַיּוֹם הָיָה לָהּ נִיאֲשְׁתִּיק** כדי לקיים בה ונשמע קולו בבואו אל הקדש (שמות כח לה), **דְּבָרֵי בֶּן הַסֵּנֶן**.

שנינו במשנה: **בְּכָל יוֹם הָיָה זְהָבָה יְרוֹק וְהַיּוֹם אָדוּם**. מביאה הגמרא מימרא בענין זה: **אָמַר רַב חֲסִדָּא שְׁבַעַה סוּגֵי זְהָבִים הֵן, זְהָב, וְזְהָב טוֹב, וְזְהָב אוֹפִיר, וְזְהָב מוֹפֵז, וְזְהָב שְׁחוּמָא, וְזְהָב סָגוּר, וְזְהָב פְּרוּיָם**. ומבארת הגמרא: **זְהָב וְזְהָב טוֹב** הם שני מינים, **דְּכְתִיב (בראשית ב יב), 'וְזְהָב הָאָרֶץ הֵהוּא טוֹב'**, ומהדגשת הלשון 'זהב טוב', מוכח שיש זהב סתם וזהב הנקרא זהב טוב. **זְהָב אוֹפִיר**, נקרא כך על שם דְּאֵתֵי מְמָקוֹם הַנְּקָרָא אוֹפִיר. **זְהָב מוֹפֵז**, נקרא כך על שם

דף מה עמוד א: **שְׁדוּמָה לְפִז** - בוהק כמרגלית. **זְהָב שְׁחוּמָא**, נקרא כך על שם שְׁמַחְמַת רְכוּתוֹ הוּא נְמִוּהָ בְּחֻזְמָא. **זְהָב סָגוּר**, נקרא כך על שם שְׁבַעַה שְׁנַפְתָּתָה זְהָב זֶה הַלֵּימְכָר, כָּל הַחֲנוּיּוֹת הַמוּכְרוֹת זְהָב אַחַר נְסַגְרוֹתָהּ, לְפִי שְׁאִין זְהָב אַחַר נִמְכַר מַחְמַת זְהָב זֶה. **זְהָב פְּרוּיָם**, נקרא כך על שם שְׁדוּמָה צִבְעוּ לְדָם הַפְּרִים.

רַב אֲשִׁי אָמַר, אין שבעה סוגי זהב, אלא חמשה סוגי זהב הן, **וְכָל חַד וְחַד** - וכל מין ומין מחמשה מינים אלו, **אֵית בֵּיה זְהָב רַגִּיל** ויש בו זְהָב טוֹב יותר.

הגמרא מוכיחה שדם פרוים נקרא כך על שם שדומה לדם פרים: **תְּנָא נְמִי הַכִּי, בְּכָל יוֹם הָיָה זְהָבָה יְרוֹק וְהַיּוֹם - בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** היה זהבה אָדוּם, וְהַיּוֹם זְהָב פְּרוּיָם, **לְפִי שְׁדוּמָה לְדָם הַפְּרִים**.

58 כאדם שנקלט זרעו בשרירי בטנו, שלא יוליד, ואף אתה לא תצא
 59 לחוץ, וכפרדה דלא פרה ולא רביא - וכמו פרדה שאינה פרה
 60 ורבה, כך אתה השחין לא תפרה ולא תרבה גנופיה - בגופו
 61 דפלוני בר פלונית.
 62 הגמרא מבארת רפואות על ידי לחש לדברים נוספים: לכיפה -
 63 לרפואת אבעבועות, לימא הכי - יאמר כך, הרב שלופה, וקלע
 64 נטושה, לא שמיה יוכב חולין מכוזבין.
 65 לשידא לימא הכי - אם הזיקו שד יאמר כך, הוית דפקיק דפקיק
 66 הוית, לימא תבור ומשומות - מקולל וגשבר ומשומת יא שד זה
 67 ששמו בר מיט, בר מיטא, בר מיטא, כמו שמנו מרינו ואיסטמאי.
 68 לשידא דבית הכסא - אם הזיקו שד של בית הכסא לימא הכי -
 69 יאמר לחש זה, אקררפי דאר - בראש ארי הזכר, ואאסי דגורדייתא
 70 - ובחוטם הליבאה הנקבה, אשכחתון לשידא - מצאתי השד ששמו
 71 בר שייקא פנדא, במישרא דברתי חכמיה - בערוגת כרשין - מין
 72 ירק הפלתי, פלועא דחמרא חמרתיה - ובלחי החמור הלקיתו.
 73 שנינו במשנה: ובני מלכים יוצאים בזוג, וכל אדם יוצא בהם, אלא
 74 שדברו חכמים בהוה.
 75 מבררת הגמרא: מאן תנא - מי הוא התנא הסובר שכל אדם, ואפילו
 76 עני שבישראל, מותר לצאת בפעמונים העשויים לבני מלכים.
 77 משיבה הגמרא: אמר רבי אשעיא, רבי שמעון היא, דאמר במשנה
 78 (למן קיא) שכל ישראל בני מלכים הם, ולכן פעמונים אלו ראויים
 79 גם לעני, ואינו מתגנה בכך שנראה כמתגאה בהם, שנחשוש משום
 80 כך שמא יסירם ויבאו להעבירם ברשות הרבים, וכן אינם חידוש
 81 אצלו, שנחשוש שמא מתוך כך יבוא להתפאר בהם ולהראותם
 82 לחבירו.
 83 ורביא אמר, משנתנו עוסקת פאופן שהפעמן אריג - ארוג בכסותו,
 84 שאינו מסירו להראותו, והמשנה דברי הכל היא, שלדברי הכל מותר
 85 לכל אדם לצאת בפעמן באופן זה, שאין חשש שיעבירונו ברשות
 86 הרבים.

משנה

87 המשנה מביאה מחלוקת האם מותר לצאת לרשות הרבים עם דברים
 88 מסוימים לרפואה: יוצאין לרשות הרבים בשבת בכיצת החרגול
 89 ו-מין חגבו, ובשן של שועל, ובמקמר מן הצלוב - מסמר שתלו בו
 90 אדם על העץ, משום רפואה, דברי רבי מאיר. והכמים אוסרין
 91 לצאת עם דברים אלו אף בחול, משום שרפואות אלו הן דרכי
 92 האמורי, ונאסרו מן התורה, שנאמר (ויקרא יח א) וברקתיהם לא תלכו.

גמרא

94 הגמרא מבארת את המחלות שמתרפאות בדברים אלו שהזכרו
 95 במשנה: יוצאין בכיצת החרגול, דעבדי לשיחלא - שעושים
 96 לרפואת כאב האוזן, ותולין אותה באזנו. ויוצאים בשן של שועל,
 97 דעבדי לשינתא - שעושים לרפא את ענין השינה. ומבארת הגמרא:
 98 דחייא - שן של שועל חי תולים למאן דניים - למי שישן הרבה
 99 ורוצים להקיצו, דמיתא - ושן של שועל מת תולים למאן דלא ניים
 100 למי שאינו יכול לישן, כדי שישן. ויוצאים במקמר מן הצלוב -
 101 מסמר שתולים בו אדם על העץ, דעבדי לזירפא - שעושים לרפא
 102 נפח של מכה, ומניחים אותו עליו.
 103 שנינו במשנה: יוצאים בכיצת החרגול וכו' משום רפואה, דברי רבי
 104 מאיר, וחכמים אוסרים אף בחול משום דרכי האמורי.
 105 הגמרא מבארת באיזו רפואה יש איסור של דרכי האמורי ובאיזו לא:
 106 אבין ורביא דאמרי תרווייהו - אמרו שניהם, כל דבר שיש בו משום
 107 רפואה, כלומר שרפואתו ניכרת, כגון שתיית כוס של משקה
 108 המרפא, והנחת תחבושת על המכה, אין בו משום דרכי האמורי.
 109 מקשה הגמרא: מדבריהם מדויק, הא - אבל דבר שאין בו משום
 110 רפואה כלומר שאין רפואתו ניכרת, כגון לחש, יש בו משום דרכי
 111 האמורי. וקשה על זה, והתניא בברייתא, אין שמשיר פירודתו -
 112

1 לאשתא תילתא - לרפואת שחפת שלישית, כלומר שבאה על
 2 האדם כל שלשה ימים, ליתיה שבועה סילוי - יביא שבועה ענפים
 3 קטנים משבועה דיקלי - דקלים, ושבועה ציבי - קיסמים, משבועה
 4 כשוירי - משבע קורות, ושבועה סיבי - יתירות, משבועה גשוירי
 5 - וגשורים, ושבועה קטימי - ושבע מידות אפר משבועה תשוירי
 6 - ותנורים, ושבועה עפרי - ושבע מידות עפר משבועה סנרי - חורים
 7 שבמשקוף שציר הדלת טובב בהם, ושבועה פופרי - ושבע מידות
 8 זפת שמופתים בו את הספינות משבועה ארבי - משבע ספינות,
 9 ושבועה פוני פמוני - אגרעין כמון, ושבועה ביני - ושבע עשרות
 10 מדיקא דכלבא קבא - ומין כלב זקן, ולציריניהו בחללא דבי
 11 צוארא - ויצררם בחלל בית הצואר תחת גרונו בנידא ברקא - בחוט
 12 של שער העגול כצורת ניר.
 13 הגמרא מביאה רפואה לחולי הקדחת: אמר רבי יוחנן, לאשתא
 14 צמירתא - לרפואת חולי הקדחת המחמם את הגוף, לישקל סבינא
 15 דבולא פוזלא - יטול סכין שכולו ברזל, וליזל להיכא דאיכא
 16 ונרדינא - וילך למקום שיש בו סנה, וליקטר ביה נירא ברקא -
 17 ויקשור בו חוט שער העגול כצורת ניר, ויומא קמא ליחרוק ביה
 18 פורתא - וביום הראשון יחרוץ בסנה מעט ולמא - ויאמר את הפסוק
 19 (שמות ג א) וירא מלאך ה' אליו וגו' בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה
 20 הסנה בער באש והסנה איננו אבל, ולמחר ילך שוב ליחרוק ביה
 21 פורתא - ויחרוץ בו מעט, ולימא - ויאמר את הפסוק הבא (שם פסוק א)
 22 ויאמר משה אסורה נא ויראה את המראה הגדל הזה מדוע לא
 23 יבער הסנה, ואומר פסוק זה משום סופו 'מדוע לא יבער הסנה',
 24 כסגולה שלא תשלוט בו אש הקדחת, ולמחר ילך שוב ליחרוק ביה
 25 פורתא - ויחרוץ בסנה מעט, ולימא - ויאמר את הפסוק הבא (שם ג
 26 ד) וירא ה' כי סר ראות וגו' ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר
 27 משה משה ויאמר הנני, שהלשון 'כי סר' מרמז בכך שיסור ממנו
 28 החולי.
 29 הגמרא מביאה שאלה על כך: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב
 30 אשי, ולימא - ויאמר בתוך ימים אלו גם את הפסוק (שם ג א) ויאמר
 31 אל תקרב הלום וגו' של עליף מעל רגליך כי המקום אשר אתה
 32 עומד עליו אדמת קדש הוא, שהלשון 'אל תקרב הלום' מרמז שלא
 33 יקרב החולי אליו. הגמרא מקבלת את הדבר: אלא, ליומא קמא
 34 לימא - ביום הראשון יאמר את שני הפסוקים הראשונים וירא
 35 מלאך ה' אליו וגו', ויאמר משה וגו', ולמחר ביום השני לימא -
 36 יאמר את הפסוק הבא וירא ה' כי סר ראות וגו', ולמחר ביום
 37 השלישי יאמר את הפסוק הרביעי ויאמר (ה') אל תקרב הלום וגו'.
 38 הגמרא מבארת מה עושה כשמחלים ממחלתו: ובי פסק ליה -
 39 וכשהמחלה פוסקת ממנו, ליתתיה - ישפיל את הסנה אל סמוך
 40 לקרקע, ולפסקיה - ויחתכנו, ולימא הכי - ויאמר כך, הסנה הסנה,
 41 לאו משום דגביהת מכל אילני - לא משום שאתה גבוה מכל
 42 האילנות אשרי הקדוש ברוך הוא שכינתיה עלך - השרה הקדוש
 43 ברוך הוא שכינתו עליך, אלא משום דמייבת מכל אילני - אלא
 44 משום שאתה שפל ונמוך מכל האילנות אשרי קודשא ברוך הוא
 45 שכינתיה עלך - השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו עליך, ובי היכי
 46 דחמיתיה אשתא - וכמו שראתה האש לחנניה מישאל ועזריה,
 47 ועריקת מן קדמויה - וברחה מפניהם, כן תחמיניה אשתא - כן
 48 תראה האש לפלוני בר פלונית ויאמר את שמו ושם אמו ותעירוק
 49 מן קדמויה - ותברח מפניו.
 50 הגמרא מבארת רפואות על ידי לחש לחולה בשחין: לסימא -
 51 לרפואת פצע שחין שבגופו, לימא הכי - יאמר כך, כן בוייה, מס
 52 מסריא, כס כסיה, שרלא ואמללא, אליו מלאכי אשתלחו
 53 מארעא דסדום - אלו המלאכים שנשלחו מארץ סדום.
 54 ולאספא שחינא כאיבין - ולרפואת שחינים כואבים, יאמר כך, בוך
 55 בוך בוכניה, מסמסוף פמון פמוה, עיניה בוך עיניה בוך - מראין
 56 כך, כלומר תעמוד במראין ולא תאדים יותר, אתריה כך - מקומך
 57 כך, כלומר עמוד במקומך ולא תרחיבו, ורעה פקלוט - זרעין יא

1 כני מלכים יוצאין בזוגין מאן תנא ר"ש היא כו. פי' הקונטרס: וליכא למיחש דילמא
 2 מחייבי בהו ואתו לאתווי. ואית' מכל מקום ליחוש דילמא איפסיק ואתי לאתווי,
 3 כדאמרין לעיל גבי עבר דלא יצא בחותם שבוצארו וי"ל: דהכא מיירי בתלוי בשלשלת,
 4 דלא מיפסקי. ורבי"א פירש: דבירושלמי מוקי לה בקטנים, דאפילו אי פסיק ומייתי לה -
 5 ליכא איסור. והכי איתא בירושלמי ר' זעירא
 6 אומר בוג שבצורה, ומדו כל אדם דקתי,
 7 במתניתין - בין קטנים ועשרים, בין קטנים עניים.
 8 מתניתין פליגא עליה דרבי זעירא: ולא בוג
 9 שבצוארו. כאן בגדולים כאן בקטנים. פירשו:
 10 ההוא דלא יצא בוג שבצוארו - בגדולים, דלמא
 11 מיפסיק ואתי לאתווי. והא דשרי הכא - בקטנים,
 12 דליכא למיחש, כדפי' מימי יש לודקק, אמאי
 13 נקט בני מלכים? כיון דליכא חששא אי מייתי להו
 14 קטן בדיסו וי"ל: דאי לאו בני מלכים - הוה מחייבו
 15 עליה בני מלכים כל שעה, ואי אפשר שלא
 16 ישמע אביו מעולם ויטלם אביו בידו, ואתו
 17 לאתווי. אבל אי בני מלכים לא מחייבי - אם כן
 18 אפילו אי מיפסיק ליכא למיחש דילמא מייתי
 19 להו אבהו, דלא שכיח שיהא אביו בצדו בשעה
 20 שיפסקו:

הדרן עלך במה אשה

1 לראתא תילתא. שהפת שלישית, שבאה מג' ימים לג' ימים: סילוי. ענבים (א) קטנים:
 2 ושבעה ציבי. קטנים: בשוירי. קורות: ושבעה סיבי. יתדות, קיבל"ש בלע"ז: משבעה
 3 גשוירי. גשרים: ו' סיגרי. צנור הדלת, חור האסקופה שציר הדלת סובב בו: בופרי. זפת
 4 שזופתין הספינות: ארפי. ספינות: ושבעה בוגי (ב) פמוני. גרעני כמון. ל"א: בוגי כמון,
 5 גרסי. מלא אגרוף: ושבעה ביני מדיקנא
 6 דכלבא כבא. שבעה נימי מןן כלב זקן: אשתא
 7 צמירתא. חולי שמחמת וקודמת את הגוף:
 8 ונודיני. סנה: ליחרוק, אישקרנייר, כמו
 9 דמיכלע חירקיהו: דאלו טריפות' (חולין דף
 10 נט): ויאמר משה. משום סיפיה 'מדוע לא יבער'
 11 הסנה': כי סר. שיסור החולי: אל תקרב הלום.
 12 שלא יקרב זה החולי אליו: ליתמיה ולפסקיה.
 13 סמוך לפרקע. ליתמיה ישפיל: דמייתב. שאתה
 14 שפילה: דחמיתא אשתא. שראית האש:
 15 לסימטא. שחין, קר"ג בלע"ז: וכוונתה מסמטייה
 16 בפסקיה. שמות המלאכים, על שם שקורעים
 17 וממסמסים ומכפססים אותו. בז - לשון בוגא:
 18 מארעא כסודם. קף הוא הלחש, ולא מסדום
 19 כאו: קף בידו. אין לו משמעות. אלא קף הוא
 20 הלחש: עניו ביד. מראיד ביד, שלא תאדים
 21 יותר: אתרוד ביד. שלא תרחיב: בקלוט.
 22 שנקלט ורעו בשירי בטנו, שלא יוליד:
 23 לכיפה. אנפוליש, אבעבועות - קף לשון רבי
 24 יצחק ברבי מנחם נ"ע. ולשון רבותי: לכיפה -
 25 למי שכופהו שד: לימא הכי. לחש בגלמא
 26 הוא: תיית דפקיק דפקיק תיית. לחש הוא:
 27 ליש תבר ומשומת. מקולל וגשבר ומשומת
 28 דהא שד זה, ששמו בר טיט בר טינא: לשידא
 29 דבית הכפא. אם הויק, לימא לחש זה:
 30 אפרקפי דארי. בראש הארי זכר: ואאוי
 31 דגורייתא. ובחוטם לכיאה נקבה: אשפתתא
 32 לשידא. תיית דפקיק דפקיק פנדאי. קף שמו:
 33 כמישדא דכרתי חכמיה. בערוגת כרשין
 34 הפלתי: בלועא דתמרא תמרתיה. בלח
 35 תמרו הלתי: מאן תנא. דקתי וכל אדם
 36 ואפילו עני שבמיעו: רבי שמעון. בפרק
 37 'שמונה עשרים': בני מלכים. הלכך לעני נמי
 38 חזיא, ולא גנותא דידיה דלייתחזיא ביהורא
 39 ושלף. אי ימנו הדידוש הוא שלף ומחוי:
 40 באריג בכסותו. דלא שלף ליה ומחוי:
 41 מתני' דרבי האמורי. נידוש הוא, וכתב
 42 'ובחוקותיהם לא תלכו' (ויקרא יח) גמ'
 43 לשיחלא. לכאב האוזן ותולין באזנו: לשינתא.
 44 יש שעשאו כדי שישן, יש כדי שלא ישן:
 45 דתייא. שכל שן שועל ד: לזירפא. נפח מכה,
 46 דכל פרזלא זריף, והאי מסי לזירפא: שיש בו
 47 משום רפואה. שנקראת רפואתו, כגון שתית
 48 כוס ותתבושת מכה. ופרקינ: הא אין בו כו',
 49 כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא - יש בו
 50 משום דרבי האמורי: בתמיה: דליכחוש
 51 חיליה. שכל ידי שהוא שמן וכו' רב -
 52 פירותיו נושרו: דליחזיה אינשי. ולסימנא
 53 עבדי ליה, לאודעי דמשייר פירותיו: טמא טמא.
 54 הוא עצמו אומר: טמא, רחוק מעלי: בוכפי.
 55 אשכול תמרים, וסימן הוא שמשייר פירותיו:
 56 בפרק אמוראי. בפרק אחר* ששגרו בתוספתא
 57 דמסכת שבת, בהלכות דרכי האמורי: א"ל. רבי חייא לתנא: פולחו אית בהו. כל השנויות שם אל תטעה לומר באחד מןן אין בו משום דרכי האמורי, אלא בכולן אתה שונה
 58 יש בו, לבר מהני ב' אלו שאפרש לך: מי שיש לו עצם וכו', ולחש דנעצתה כמחט - אלו ב' לכתם אין בהם: חד חד נחית. לחש הוא: לארעא. עצם של דג שישב לאדם בנשט:
 59 שריא שריא. לחש הוא: רד רד:

1 לראתא תילתא. שהפת שלישית, שבאה מג' ימים לג' ימים: סילוי. ענבים (א) קטנים:
 2 ושבעה ציבי. קטנים: בשוירי. קורות: ושבעה סיבי. יתדות, קיבל"ש בלע"ז: משבעה
 3 גשוירי. גשרים: ו' סיגרי. צנור הדלת, חור האסקופה שציר הדלת סובב בו: בופרי. זפת
 4 שזופתין הספינות: ארפי. ספינות: ושבעה בוגי (ב) פמוני. גרעני כמון. ל"א: בוגי כמון,
 5 גרסי. מלא אגרוף: ושבעה ביני מדיקנא
 6 דכלבא כבא. שבעה נימי מןן כלב זקן: אשתא
 7 צמירתא. חולי שמחמת וקודמת את הגוף:
 8 ונודיני. סנה: ליחרוק, אישקרנייר, כמו
 9 דמיכלע חירקיהו: דאלו טריפות' (חולין דף
 10 נט): ויאמר משה. משום סיפיה 'מדוע לא יבער'
 11 הסנה': כי סר. שיסור החולי: אל תקרב הלום.
 12 שלא יקרב זה החולי אליו: ליתמיה ולפסקיה.
 13 סמוך לפרקע. ליתמיה ישפיל: דמייתב. שאתה
 14 שפילה: דחמיתא אשתא. שראית האש:
 15 לסימטא. שחין, קר"ג בלע"ז: וכוונתה מסמטייה
 16 בפסקיה. שמות המלאכים, על שם שקורעים
 17 וממסמסים ומכפססים אותו. בז - לשון בוגא:
 18 מארעא כסודם. קף הוא הלחש, ולא מסדום
 19 כאו: קף בידו. אין לו משמעות. אלא קף הוא
 20 הלחש: עניו ביד. מראיד ביד, שלא תאדים
 21 יותר: אתרוד ביד. שלא תרחיב: בקלוט.
 22 שנקלט ורעו בשירי בטנו, שלא יוליד:
 23 לכיפה. אנפוליש, אבעבועות - קף לשון רבי
 24 יצחק ברבי מנחם נ"ע. ולשון רבותי: לכיפה -
 25 למי שכופהו שד: לימא הכי. לחש בגלמא
 26 הוא: תיית דפקיק דפקיק תיית. לחש הוא:
 27 ליש תבר ומשומת. מקולל וגשבר ומשומת
 28 דהא שד זה, ששמו בר טיט בר טינא: לשידא
 29 דבית הכפא. אם הויק, לימא לחש זה:
 30 אפרקפי דארי. בראש הארי זכר: ואאוי
 31 דגורייתא. ובחוטם לכיאה נקבה: אשפתתא
 32 לשידא. תיית דפקיק דפקיק פנדאי. קף שמו:
 33 כמישדא דכרתי חכמיה. בערוגת כרשין
 34 הפלתי: בלועא דתמרא תמרתיה. בלח
 35 תמרו הלתי: מאן תנא. דקתי וכל אדם
 36 ואפילו עני שבמיעו: רבי שמעון. בפרק
 37 'שמונה עשרים': בני מלכים. הלכך לעני נמי
 38 חזיא, ולא גנותא דידיה דלייתחזיא ביהורא
 39 ושלף. אי ימנו הדידוש הוא שלף ומחוי:
 40 באריג בכסותו. דלא שלף ליה ומחוי:
 41 מתני' דרבי האמורי. נידוש הוא, וכתב
 42 'ובחוקותיהם לא תלכו' (ויקרא יח) גמ'
 43 לשיחלא. לכאב האוזן ותולין באזנו: לשינתא.
 44 יש שעשאו כדי שישן, יש כדי שלא ישן:
 45 דתייא. שכל שן שועל ד: לזירפא. נפח מכה,
 46 דכל פרזלא זריף, והאי מסי לזירפא: שיש בו
 47 משום רפואה. שנקראת רפואתו, כגון שתית
 48 כוס ותתבושת מכה. ופרקינ: הא אין בו כו',
 49 כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא - יש בו
 50 משום דרבי האמורי: בתמיה: דליכחוש
 51 חיליה. שכל ידי שהוא שמן וכו' רב -
 52 פירותיו נושרו: דליחזיה אינשי. ולסימנא
 53 עבדי ליה, לאודעי דמשייר פירותיו: טמא טמא.
 54 הוא עצמו אומר: טמא, רחוק מעלי: בוכפי.
 55 אשכול תמרים, וסימן הוא שמשייר פירותיו:
 56 בפרק אמוראי. בפרק אחר* ששגרו בתוספתא
 57 דמסכת שבת, בהלכות דרכי האמורי: א"ל. רבי חייא לתנא: פולחו אית בהו. כל השנויות שם אל תטעה לומר באחד מןן אין בו משום דרכי האמורי, אלא בכולן אתה שונה
 58 יש בו, לבר מהני ב' אלו שאפרש לך: מי שיש לו עצם וכו', ולחש דנעצתה כמחט - אלו ב' לכתם אין בהם: חד חד נחית. לחש הוא: לארעא. עצם של דג שישב לאדם בנשט:
 59 שריא שריא. לחש הוא: רד רד:

בלל

1 גדול. כל היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת כו'. פירש בקונטרס: אע"פ
2 שלא נודע לו ביתים, אמרינן ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, שאי אפשר שלא
3 שמע ביתנים שאותו יום שבת היה, אלא שלא נזכר במלאכות. וקשה לה"ר אליעזר: דאמר
4 בגמרא (לקמן דף ע"א). קצר וטחן כגורגרת בשגת שבת וזרון מלאכות, וחזר וקצר וטחן
5 כגורגרת בודון שבת ושגת מלאכות - קצירה
6 גורת קצירה, וטחינה גורת טחינה. פירושו: 1
7 ואינו חייב אלא אחת. ובשבת אחת איירי. דבשתי
8 שבתות היה חייב שתיים, דימים שבינתיים הויין
9 ידיעה לחלק. אלמא: אע"פ שנודע לו קודם
10 קצירה אחרונה שאותו יום שבת הוא, דהא בודון
11 שבת קצר וטחן - אפי' הכי לא היא ידיעה
12 וחשיב העלם אחד כיון שלא נודע לו שטא, 6
13 שהרי סבור שהמלאכה מותר'. וטעמא - משום
14 דכתיב "או הודע אליו טאתו" שיהיה לו ידיעת
15 טא. ועוד הקשה ריב"ם: דבגמרא מפקינן לה
16 מקרא, ואי כדפי' בקונטרס שאי אפשר שלא נודע
17 לו - למה לן קרא? ועוד קשה לר"י: דתנן בפרק
18 אמרו לו (ברכות דף טו.) א"ר עקיבא אשתי
19 את ר' אליעזר, העושה מלאכות הרבה בשבתות
20 הרבה מעין מלאכה כו'. אמר ליה: חייב על כל
21 אחת ואחת, ק"ו מנדה כו'. ופליגי התם אמוראי
22 בגמרא, היכי בעי מנייה. וקאמר בסוף שמעתא:
23 ולרב חסדא דאמר שגת שבת וזרון מלאכות
24 הוא דבעא מנייה, אי ימים שבינתיים הויין ידיעה
25 לחלק או לא. נדה מאי ימים שבינתיים איכא?
26 ומשני: שבא עליה וטבריה ורתאה, וחזר ובא
27 עליה. והתם אפילו אחרה כמה שנים ולא טבלה
28 - חשיב הכל העלם אחד. אלא כשטבלה ימי
29 היתה שבינתיים, אע"פ דלא ידע - כמי שידע דמי.
30 ה"נ גבי שבת, אע"פ שלא שמע - ימי היתה
31 שבינתיים הויין ידיעה לחלק, גורת הכתוב היא
32 שתהא שמיירה לכל שבת. ותימיה: דהתם ליה רבי
33 אליעזר שבא עליה וטבריה בשבת כתיב קרא.
34 ובגדה לא כתיבו ונראה לר"י: דהא הנפקא לן
35 מקרא בגמרא - היינו כרבי אליעזר כרבי שמעון
36 דהתם, דאמר: לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי
37 אליעזר, אלא הבא על הנדה, והשיב לו רבי
38 אליעזר דחייב על כל אחת ואחת, ק"ו משבת:
39 ויב' 28

1 האומר ג' גדי וסנוק לא אשפי ובושבי - יש בו משום
2 דרכי האמורי. ר' יהודה אומר: ג' אינו אלא לשון ע"ז,
3 שנקרא "הערכים לג' שלחן". הוא בשמיה והיא בשמו
4 - יש בו משום דרכי האמורי, "דזנו דני" - יש בו משום
5 דרכי האמורי, ר' יהודה אומר: אין דן אלא לשון ע"ז,
6 שנקרא "הנשבעים באשמת שמרון ואמרו חי אלהיך דן".
7 האומר לעורב צרחה ולעזובתא שריקי ותחוריי לי ונבד
8 לטובה" - יש בו משום דרכי האמורי. האומר: שחמו
9 תרנגול זה שקרא ערבית, ותרנגולת שקראה גברית -
10 יש בו משום דרכי האמורי. אשתה ואותיר אשתה ואותיר
11 - יש בו משום דרכי האמורי. המבקעת ביצים בפתול
12 (המח) בפני האפרוחים - יש בו משום דרכי האמורי.
13 והמניס בפני אפרוחים - יש בו משום דרכי האמורי.
14 המרקדת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא
15 ימותו - יש בו משום דרכי האמורי. המרקדת לפותה,
16 והמשתקת לעדשים, והמצצות לגריסין - יש בו משום
17 דרכי האמורי. המששתנת בפני קדירתה בשביל שתתבשל
18 מהרה - יש בו משום דרכי האמורי. אבל נותנין קיסם
19 של תות ושברי זכוכית בקדירה בשביל שתתבשל מהרה,
20 והכמים אסרון בשברי זכוכית מפני הסכנה. תנו רבנן:
21 נותנין בול של מלח לתוך הגר בשביל שתאיר ותדליק.
22 ונותנין טיט וחרסית תחת הגר בשביל שתמתין ותדליק.
23 אמר רב וזמרא: האי מאן דמיכסי שרנא דמשחא ומגלי
24 נפמא - קעבר משום כל תשחית. "חמרא והוי לפום
25 רבנן" - אין בו משום דרכי האמורי. מעשה ברבי עקיבא
26 שעשה משתה לבנו, ועל כל פום וכוס שהביא אמר:
27 חמרא וחי לפום רבנן, חי וחמרא לפום רבנן ולפום
28 תלמודיהון.

הדרן עלך במה אשה

הדרן עלך במה אשה

1 בלל גדול. בגמרא מפרש אמאי קרי ליה
2 גדול: השוכח עיקר שבת. כסבור אין
3 שבת בתורה; אינו חייב אלא חטאת אחת.
4 בגמרא (לקמן דף ס"ט) יליף לה: שמירה אחת
5 לשבתות הרבה, ושמיירה לכל שבת ושבת.
6 ומסתברא דכי כתיב שמירה אחת לשבתות
7 הרבה - פי האי נושא כתיב, דכולא חדא שגגה
8 היא. וקרנא אשוגא קאתי: היודע עיקר שבת.
9 שיש שבת בתורה, ונאסרו בה מלאכות; ועשה
10 מלאכות הרבה בשבתות הרבה. על ידי שגגת
11 שבת, ושכח ששבת היום, מדקתני סיפא:
12 היודע שהוא שבת. מכלל דרישא בדאין יודע
13 שהוא שבת, ועשה מלאכות הרבה בשבתות
14 הרבה בענין זה, ולא נודע לו בינתיים שחטא:
15 חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת לכל
16 שבת, ואע"פ שלא נודע לו בינתיים, והעלם אחד הוא. אמרינן: ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, שאי אפשר שלא שמע ביתנים שאותו יום שבת היה, אלא שלא נזכר לו במלאכות שנעשו בו. ושגגה קמייחא משום שבת הוא דהוא, והא אתידיע ליה ביני ביני. הלכך, כל חדא שבת - חדא שגגה היא. ומייה, על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מייחיא אלא חדא - דכולה שבת חדא שגגה, ודא לא שגג אמלאכות, דידע הוא שהמלאכות אסורות, אלא אשבת הוא דשגג: היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות, ועשא כמה פעמים בכמה שבתות - חייב על כל אב מלאכה חטאת אחת. ואף על פי שחזר ובקלה בכמה שבתות - כולה חדא שגגה היא, דהא לא נודע לו בינתיים. ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר: ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, אבל לענין שגגת מלאכות - לא אמרו הכי, דמשום הפסק ימים אין לו לדעת. אלא אם כן ישב ועסק לפני חכמים בדלכות שבת. ומייה, בחטאת אחת לא מיפטר על כל שבת - דשגגה לאו בשבת הויא אלא במלאכות. ושגגת טובא הוה לשבת אחת. ובגמרא (שבת דף ע') יליף: פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת, ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת. ומסתברא דחייבא בודון שבת ושגגת מלאכות, דאיכא שגגות טובא. ופטורא - בשגגת שבת וזרון מלאכות. וחדא שגגה היא:

60 נוסף שאין בו משום דרכי האמורי: האומר בעת שמוזג ונותן את הכוס
61 לפני המסובים, 'חמרא ותיי לפום רבנן' – יין וחיים לפיהם של
62 החכמים, אין בו משום דרכי האמורי, שהרי אומר זאת לברכה ולא
63 לניחוש.
64 מביאה התוספתא מעשה בענין זה: מעשה ברבי עקיבא שעשה
65 משתה של נישואין לבנו, ועל כל בוס ובוס שקהיאו ומוזג ונתן לפני
66 המסובים, אמר 'חמרא ותיי לפום רבנן' – יין וחיים לפיהם של
67 החכמים, תיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון – חיים ויין
68 לפיהם של החכמים ולפי תלמידיהם.

הדרן עלך כמה אשה

פרק שביעי – בלל גדול

71 כל מצות לא תעשה שהעובר עליה במזיד חייב כרת, אם עבר עליה
72 בשגגה, חייב להביא קרבן חטאת.
73 העובר בשוגג על כמה עבירות שחייבים עליהם חטאת, כגון האוכל
74 חלב ודם, חייב חטאת על כל עבירה ועבירה, ואפילו עשה כמה
75 עבירות במעשה אחד, חייב חטאת על כל עבירה. אולם העושה
76 עבירה אחת כמה פעמים אינו חייב אלא חטאת אחת. ומכל מקום
77 לענין מלאכות שבת למדנו מהפסוקים 'חילוק מלאכות', כלומר,
78 שהעושה הרבה אבות מלאכות בשוגג חייב חטאת על כל אב
79 מלאכה, אף על פי שכל המלאכות בכלל האזהרה של לא תעשה
80 כל מלאכה' (שמות כ טו).
81 אינו חייב חטאת על עבירה בשוגג אלא אם כן נודע לו אחר כך
82 שחטא בודאי, שנאמר (ויקרא ד כח) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא
83 וקהיא קרבנו' וגו', שכשחטא היה סבור שהוא היתר ולאחר מכן נודע
84 לו שאיסור היה. הלכך אף על פי שהעובר עבירה אחת בשוגג כמה
85 פעמים בהעלם אחד [שלא נודע לו בינתיים שחטא] אינו חייב אלא
86 חטאת אחת, שהכל שגגה אחת היא, וכמעשה אחד הוא חשוב [ואינו
87 דומה לעובר על כמה איסורים בהעלם אחד שהוא חייב חטאת על
88 כל מין עבירה], מכל מקום אם שגג בה ואחר כך נודע לו, וחזר ושגג
89 באותה עבירה עצמה, חייב חטאת על כל אחת ואחת, שהידיעה
90 שנודע לו שעשה איסור מחלקת את המעשים, והרי הן כשתי שגגות.
91 וכמה מיני שגגות יש, א. אי ידיעת האיסור, כגון שאינו יודע שאסור
92 לזרוע בשבת וזרע. ב. אי ידיעת הסיבה הגורמת לאיסור, כגון שאינו
93 יודע ששבת היום ועשה מלאכה. המשנה להלן תבאר באיזו שגגה
94 מביא חטאת על כל מלאכה, ובאיזו שגגה אינו מביא אלא חטאת
95 אחת על כל המלאכות שעשה בכל השבתות או על כל המלאכות
96 שעשה בכל שבת ושבת. ג. כפי שיבואר בגמרא להלן (סז) יש מקרה
97 נוסף של שגגה והוא אי ידיעת חומר העונש, כגון שלא ידע שהמחלל
98 שבת דינו כרת ועשה מלאכה.

משנה

99 העושה אחת מהמלאכות האסורות בשבת במזיד בעדים ובהתראה
100 חייב סקילה. ובלא עדים או התראה חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת.
101 משנה זו מבארת כמה חטאות צריך להביא אדם שעשה כמה שגגות
102 בשבת: פלל גדול אמרו בשבת, כל השוכח עיקר שבת – שאינו
103 יודע שיש איסור שבת בתורה, ומחמת כך עשה מלאכות הרבה
104 בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת על כל השבתות
105 שחילל, מפני שהכל נקרא שגגה אחת.
106 היודע עיקר שבת – שידוע שיש איסור שבת בתורה ושאסור לעשות
107 בה מלאכות, אבל שכח שהיום שבת, וכן היה כמה שבתות ששכח
108 שהיום שבת, ומחמת כך עשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, ולא
109 נודע לו בינתיים שחטא, חייב חטאת אחת על כל שבת ושבת
110 שחילל.
111 היודע שהוא שבת, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, לפי
112 שלא ידע שמלאכות אלו אסורות, ועשאן כמה פעמים בכמה
113 שבתות, חייב חטאת אחת על כל

1 הגמרא מביאה מהתוספתא דברים נוספים האסורים משום דרכי
2 האמורי: 'חמרא ותיי לפום רבנן' – התמול [–התגבר] מזלי וסנוק לא – ואל
3 תהא עיף אשפי ובושפי – ביום ובלילה, יש בו – באמירה זו משום
4 דרכי האמורי. דעה החולקת בזה: רבי יהודה אומר, 'גד' אינו – אין
5 איסורו משום דרכי האמורי אלא לשון עבודה זרה, שנאמר (ישעיה
6 סה יא) 'העורבים לגד שלחן', והקורא בלשון זו חייב משום שקרא
7 בשם עבודה זרה.

8 איש ואשה המחליפים שמותיהם זה בזה בלילה, הוא נקרא בשמה
9 והיא נקראת בשמו, משום ניחוש, יש בו משום דרכי האמורי.
10 האומר 'דינו דני' – התחזקו חביותי, יש בו משום דרכי האמורי.
11 דעה החולקת בזה: רבי יהודה אומר, אין אמירת 'דן' אלא לשון
12 עבודה זרה ממש, שנאמר (עמוס ח יד) 'הנשבעים פאשמת שומרון
13 ואמרו חי אלהינו דן', ויש לדרוש מכך ש'דן' הוא לשון עבודה זרה,
14 והקורא בלשון זו חייב משום שקרא בשם עבודה זרה.

15 האומר לעורב את הלחש 'צרח' כשהוא קורא, ולעורבה – ולעורב
16 נקבה כשהיא קוראת אומר 'שריקו' –[תשרקו] והחזירו לי זנביו
17 למזכה, יש בו משום דרכי האמורי.
18 האומר 'שחטו תרנגול זה משום שקרא ערבית – שקרא כעורב/
19 והאומר שחטו תרנגולות זו משום שקראה נגריית – כתרנגול זכר,
20 יש בו משום דרכי האמורי.

21 האומר 'אשתה ואיתרי אשתה ואיתרי', כדי שתהא ברכה מצויה
22 בינו, יש בו משום דרכי האמורי.

23 המבקעת ביצים בפותל – המבקעת בכותל קליפות ביצים שיצאו
24 מהן אפרוחים, (והטח) בפני האפרוחים שיצאו מהן, ועושה כן
25 לניחוש שלא ימותו, יש בו משום דרכי האמורי. וכן המגים – מערב
26 לובן ביצה בקערה בפני אפרוחים, יש בו משום דרכי האמורי.

27 המרקרת לפני האפרוחים, והמונה שבעים ואחד אפרוחין, ועושה
28 כן לניחוש בשביל שלא ימותו, יש בו משום דרכי האמורי.
29 המרקרת לפותח – לפני הכותח בעת עשייתה, לניחוש כדי שיתחזק,
30 והמשתקת לעדרשים – המשתקת את העומדים סביבה בעת שנותנת
31 עדשים עדיהם כדי שיתבשרו מהר, והמצווחת לגירסים – בשעה
32 שנותנת גריסים בקדירה כדי שיתבשרו מהר, יש בו – בכל אחד
33 ממעשים אלו משום דרכי האמורי. וכן המשנהגת בפני קדירתה
34 בשביל שתתבשר מהרה, יש בו משום דרכי האמורי.

35 הגמרא מביאה ברייתא מתוספתא דבר שאין בו משום דרכי האמורי
36 ומותר: אכל נותנין קיסם של עץ התות החזק כחומץ ומועיל
37 לבישול, וכן שכרי וכוכות המועילים לבישול בקדירה, בשביל
38 שתתבשר מהרה, כיון שאין זה ניחוש אלא שתכונת דברים אלו
39 למחר את הבישול. והקמים אוסרין בשברי וכוכות להניחם
40 בקדירה, מפני הסכנה, דהיינו שחששו שמא תשאר הזוכית
41 בקדירה ויבלענה באכילתו ויסתכן.

42 הגמרא מביאה שיש דברים הנראים כסגולה, אך אין בהם משום
43 דרכי אמורי ומותרים: הנו רבנן, נותנין – מותר לתת מידת פול
44 ו–מלא אגרוף של מלח לתוך הנהר – הכלי שבו השמן והפתילה
45 הדולקת, בשביל שתתגבר הלהבה בפתילה והתאיר ותדליק יותר,
46 שאין בכך ניחוש, אלא הוא מעשה טבע גמור, שהמלח עושה את
47 השמן צלול יותר, ונמשך יותר אחר הפתילה. וכן נותנין – מותר
48 להניח מיא –[עפר ומים מעורבים] וחרסית –[לבינה כתושה] תחת
49 הנהר, בשביל שתמתין ותדליק – שתמתין מלדלוק, כלומר שידלק
50 זמן רב יותר ולא יסתיים מהר, שהטיט והחרסית מצננים את השמן,
51 ואינו נמשך כל כך אחר הפתילה.

52 הגמרא מביאה דין בענין זה: אמר רב זוטרא, האי מאן דמיכסי
53 שרפא דמשקא – המכסה את הנה של שמן, ובכך גורם שימשך השמן
54 אחר הפתילה וידלק מהר יותר, ומנגלי נפטא – וכן המסיר את הכיסוי
55 מהנהר של נפט, ובכך גורם שהאש נמשכת אחריו ובווערת יותר,
56 ודולקת מהר יותר, קעבר – עובר בכך משום איסור 'כל תשחית'
57 (דברים כ טו), שהרי בכך הוא גורם שיתכלו השמן והנפט מהר יותר
58 מכפי הצורך.

59 הגמרא חזרת להביא מהתוספתא בענין דרכי האמורי, ומביאה דבר

48 **בפיאה.**
 49 מבארת הגמרא מה באה המשנה למעט בכללים אלו: **'אוכל'**
 50 **למעוטי ספירי** ו-ספיריין שלו **סמים** ו**קוצה** המשמשים לצביעת
 51 בגדים. **'ונשמר'** **למעוטי הפקר.** **'ונידולו מן הארץ'** **למעוטי במיהין**
 52 **ופטרייות** שאינם יונקים מהקרקע אלא מהלחלוהית שבאור.
 53 **'ולקייטו באחת'** **למעוטי תאנה** שאין מלקטים פירותיה בפעם
 54 אחת. **'ומכניסו לקיום'** **למעוטי ירק,** כגון לפת וקפלוטות שאינם
 55 מתקיימים זמן רב.
 56 **ואילו לגבי מעשר תנן** במשנה (מעשרות פ"א מ"א), **כלל אמרו במעשר,**
 57 **כל שהוא אוכל, ונשמר, ונידולו מן הארץ, חייב במעשר.** **ואילו**
 58 **מה ששנינו לגבי פאה שצריך שתהא לקייטו באחת ומכניסו לקיום**
 59 **לא תנן** לגבי מעשר, ואם כן תאנה שאין לקייטה כאחת וירק שאינו
 60 נשמר חייבים במעשר ופטורים מפאה, נמצא שמעשר חמור מפאה.
 61 שנינו במשנה (לעיל סו) **'השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה**
 62 **בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת.** הגמרא דנה בהלכה זו:
 63 **רב ושמואל דאמרי תרווייהו – אמרו שניהם, מתניתין – משנתנו**
 64 **האומרת בכלל הראשון שהשוכח עיקר שבת אינו חייב אלא חטאת**
 65 **אחת מדברת פתינוק שנשכח לבין הנכרים, וגר שנתגזיר והלך לבין**
 66 **הנכרים, שלא ידעו מעולם שיש איסור שבת בתורה. אבל אם הפיר**
 67 **שיש איסור שבת ולכפוף שכתב שיש איסור שבת, חייב חטאת על כל**
 68 **שבת ושבת, מפני שדינו כידוע עיקר שבת ושכח שהיום שבת,**
 69 **ששנינו במשנה שחייב חטאת על כל שבת.**
 70 מקשה הגמרא: **תנן – שנינו** במשנתנו בכלל הראשון, **השוכח עיקר**
 71 **שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת**
 72 **אחת.** ומדייקת הגמרא מכך שאמר התנא **'השוכח, לאו מפלל**
 73 **דהויא ליה דיעה מעיקרא – האם אין להוכיח מלשון זו שמדובר**
 74 **שמתחילה ידע שיש איסור שבת ולבסוף שכח, ומכל מקום אינו חייב**
 75 **אלא חטאת אחת, ולא כמו ששמע מדברי רב ושמואל שבאופן זה**
 76 **חייב חטאת על כל שבת.**
 77 מתרצת הגמרא: **לא, אין להוכיח כן, ומאי כוונת התנא ששנה 'כל**
 78 **השוכח עיקר שבת, דהיתה שכיח ממינו עיקרה של שבת מעולם,**
 79 **ולכן אינו חייב אלא חטאת אחת, אבל אם ידע עיקר שבת ושכח חייב**
 80 **על כל שבת ושבת.**
 81 חוזרת הגמרא ומקשה: מכך שהעמידו רב ושמואל את המשנה
 82 ששנינו שחייב חטאת אחת על כל השבתות באופן שלא ידע מעולם
 83 שיש איסור שבת, משמע שדווקא באופן זה אינו חייב אלא חטאת
 84 אחת. **אבל אם מתחילה הפיר שיש איסור שבת ולכפוף שכתב, מאי**
 85 **– מה יהיה דינו, חייב חטאת על כל שבת ושבת, אם כן קשה, אדתני**
 86 **– עד ששנה התנא בכלל השני שהיודע עיקר שבת אלא שכח**
 87 **שהיום שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב חטאת על**
 88 **כל שבת ושבת, ליתני – היה לו לשנות שאם הפיר שיש איסור שבת**
 89 **ולכפוף שכתב שיש איסור שבת, חייב חטאת על כל שבת ושבת, ונדע**
 90 **שכל שכן הא – דין זה שהיודע עיקר שבת ושכח שהיום שבת, חייב**
 91 **חטאת על כל שבת ושבת.**
 92 מתרצת הגמרא: **מאי כוונת התנא במה ששנה 'היודע עיקר שבת,**
 93 **כוונתו מי שהיה יודע עיקרה של שבת, ושכחה, ועכשיו אינו יודע**
 94 **כלל שיש איסור שבת, ואם כן באמת השמיענו התנא שבאופן ששכח**
 95 **עיקר שבת חייב חטאת על כל שבת ושבת.**

1 **אב מלאכה ומלאכה,** מפני שכל מלאכה נחשבת כשגגה אחת.
 2 **העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת,** שעשה כמה מלאכות
 3 שהן תולדות של אב אחד, או שעשה אב מלאכה ותולדה שלו, אינו
 4 חייב אלא חטאת אחת על כל המלאכות, מפני שנחשב כמו שחזר
 5 ועשה עבירה אחת כמה פעמים.
 6 **גמרא**
 7 שנינו במשנה **'כלל גדול אמרו בשבת' וכו',** הגמרא מבארת את
 8 הלשון **'כלל גדול'.** שואלת הגמרא: **מאי טעמא תנא – מה הסיבה**
 9 **ששנה התנא 'כלל גדול', אלימא משום דקבעי למיתני – אם נאמר**
 10 **משמוש שרצה לשנות להלן (הט) 'עוד כלל אחר', ולא כלל בו אלא**
 11 **שני פרטים וכאן כלל ארבעה פרטים, לכך תנא כאן 'כלל גדול' כיון**
 12 **שהוא כולל יותר פרטים, ותאמר שלגבי שביעית נמי – גם שנה**
 13 **התנא (שביעית פ"ז מ"א) 'כלל גדול אמרו בשביעית, משום דקבעי**
 14 **למיתני – שרצה לשנות 'עוד כלל אחר' (שם מ"ב), ולכך תנא – שנה**
 15 **ברישא 'כלל גדול' כיון שהוא כולל יותר פרטים. והא – והרין לגבי**
 16 **מעשר דקבעי – ששנה התנא (מעשרות פ"א מ"א) 'עוד כלל אחר', ולא**
 17 **תני (שם) בכלל הראשון 'כלל גדול' אף שגם שם הראשון כולל יותר**
 18 **פרטים, ואם כן חוזרת הקשיא מדוע כאן שנה התנא 'כלל גדול'.**
 19 משיבה הגמרא: **אמר רבי יוסי בר אבין, לגבי שבת ושביעית, דאית**
 20 **בהו – שיש בהן אבות ותולדות, תנא 'כלל גדול', אבל לגבי מעשר**
 21 **דלית בה – שאין בה אבות ותולדות, לא תנא 'כלל גדול'.**
 22 מקשה הגמרא: **ולכך קפרא דתני ששנה בתוספתא שלו 'כלל גדול'**
 23 **גם במעשר, קשה, מאי אבות ומאי תולדות איבא – איזה אבות**
 24 **ואיזה תולדות יש במעשר, ומכך שאמר 'כלל גדול' לגבי מעשר**
 25 **מוכח שאומרים 'כלל גדול' אף בדברים שאין בהם תולדות.**
 26 הגמרא מבארת טעם אחר מדוע שנה התנא **'כלל גדול': אלא לאו**
 27 **היינו טעמא – לא זהו הטעם שהתנא שונה 'כלל גדול' לגבי שבת**
 28 **ושביעית משום שיש בהם אבות ותולדות, אלא הוא שונה כן במקום**
 29 **שעונשו גדול מדבר אחר, ולכן לגבי שבת שנה התנא 'כלל גדול'**
 30 **משום שגדול עונשו של שבת יותר משל שביעית – שאיסור שבת**
 31 **חמור מאיסור שביעית, דאילו איסור שבת איתא בין בתלוש – בדבר**
 32 **שנתלש לפני שבת, כגון איסור טוחן ולש, ובין במחויב – בדבר**
 33 **שהיה מחויב בכניסת השבת, ואילו איסור שביעית, בתלוש ליתא**
 34 **במחויב איתא – אינו בתלוש אלא רק במחויב, שאין קדושת**
 35 **שביעית חלה אלא על פירות שהיו מחויבים לקרקע בכניסת השנה**
 36 **השביעית. ולגבי שביעית שנה 'כלל גדול' משום שגדול עונשה של**
 37 **שביעית יותר מן המעשר – שאיסור שביעית חמור ממעשר, דאילו**
 38 **איסור שביעית איתא – ישנו בין במאכל אדם ובין במאכל בהמה,**
 39 **ואילו מעשר במאכל אדם איתא, במאכל בהמה ליתא.**
 40 **ולכך קפרא דתני 'כלל גדול' גם במעשר יש להוסיף ולבאר שגדול**
 41 **עונשו של מעשר יותר משל פאה, דאילו מעשר איתא – ישנו אף**
 42 **בתאנה וירק מדרבנן, ואילו פאה ליתא – אינה נוגהת בתאנה וירק.**
 43 **ומביא הגמרא ראייה מהמשניות שיש חילוק בין מעשר לפאה לגבי**
 44 **תאנה וירק: דתנן במשנה (פאה פ"א מ"ד), כלל אמרו בפיאה, כל דבר**
 45 **שהוא אוכל, ונשמר – שאינו מופקר ובעליו שומרים אותו, ונידולו**
 46 **מן הארץ, ולקייטו באחת – שמלקטים את כל הפירות שבשדה**
 47 **בזמן אחד, ומכניסו לקיום – שיכול להתקיים ימים רבים, חייב**

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

7 שאז מודה הוא שחייב שתי חטאות. ואין להוכיח מדבריהם באיזה
 8 מקרה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש.
 9 הגמרא מבארת מה דין העושה עבירה אחת כמה פעמים ונדוע לו בין
 10 כל פעם ופעם: **אמר עולא, למאן דאמר שאשם ודאי לא בעיא –**
 11 **אינו צריך דיעה בתחילה, ויכול להביא אשם ודאי אף אם עדיין לא**
 12 **נדוע לו שחטא,**

1 אכילת הכזית השני לאחר שהפריש קרבן על הכזית הראשון וכצד
 2 השני של הספקן, ובמקרה זה סובר ריש לקיש שחייב אחת, מכל
 3 מקום לא קשה לו מהפסוק 'על חטאתו והביא' שממנו דורש רבי יוחנן
 4 שחייב שתיים, שריש לקיש חייב מוקי ליה לקרא – איך הוא מעמיד
 5 את הפסוק 'על חטאתו והביא', בלאחר כפירה – במקרה שנודע לו
 6 אכילת הכזית השני לאחר שהקריב את החטאת על הכזית הראשון,

שבת. פרק שביעי - כלל גדול דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
 תוספת

רש"י

אב מלאכה דנקט, לאו למעוטי תולדות, דה"ה לתולדות, ובלבד שיהו תולדות דשני אבות. אלא למעוטי חיבא דהוה ב' תולדות דאב אחר, או אב ותולדה שלו. דאינו חייב אלא אחת. כדקתני ספא: העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, שתי תולדות של אב אחר - אינו חייב אלא חטאת אחת, דהרי הוא כעושה וחדור ועושה בהעלם אחר. ואין חילוק חטאות בהעלם אחר. אלא גופי עבירה שאינן דומין, או בחילוק שבות לענין גגת שבת: **גמ'** עוד **כלל** אחר. לקמן בפירוקן (דף עה). ולא כלל בו אלא ב' דברים: כל הכשר להצניע, וכל שאינו כשר להצניע. וכאן כלל יותר, ומשום הכי קרי להו גדול: **וגבי** שביעית. בפרק *קבנות שח: **וגבי** מעשר. בפי' דמסכת מעשרות: אית ביה אבות. ארבעים חטר את שיהוצרו למשקן, ותולדות הדומות לכל אחת הוי' תולדות דידיה. אבות דשביעית - וריעה וקצירה וקמירה וקצירה דבתיבן, ותולדות - שאר עבודות שבשדה וזרם, כדאמרין במועד קטן בפ"ק (דף ג). ו**לבר** **קפרא** דתנא. בתוספתא דידיה במעשר: מאי אבות בו: אלא לאו היינו מעמא. משום אבות ותולדות, אלא דבר שנאמר בו כלל ועונשו גדול מדבר אחר שנאמר בו כלל - תני ביה "כלל גדול": **שבת** איתא. לאיסור ידקה בין דבך שהיה תלוש מבעוד יום, כגון טוחן ולש, בין דבך שמוחרב מן הקציר: ומאי ואילו שביעית. בן דבך שהיה מחובר משקושה שביעית - איתא. אבל דבך שהיה תלוש לפני שביעית - ליתא: **שביעית**. נמי איתיה במאכל בהמה, דבתיב "ולבמתך ולחיה" וגו' (ויקרא כה). מעשר ליתיה במאכל בהמה - דמדאורייתא דגן ותירוש וצמר כתיב, ורובן תקון פירות האיילן ורובן דמאכל אדם. כדקתני "כל שהוא אוכל" בו: איתיה בתאנה ורוב, מדרבנן: כל שהוא אוכל בו. דגבי פאה קציר כתיב, מה קציר מיוחד שיש בו כל אלו: **למעוטי ספיה** וקוצה. שעומדים לצבע. שהיו נקט ספחים - דאין דרך ללוקטן בשנה לעקר ותיקן אלא לסוף ד' ה' שנים. שהשנין מן מן פשוטין ארץ ומשביחין, ושורש שלתן עיקר. והא דנקט הני ולא נקט שאר מינים שאינן ראויין לאכילה - משום דאידי דגבי שביעית תני להו, דיש לתן שביעית - נקט הכא דבפאה ומעשר ליתנהו. לשון רבינו הלוי. ט"ס = ווי"ש א"ר. קוץ = וורנצ"א: ומכניסו לקיום למעוטי ורוב, כגון לפת וקפלות: ואילו מכניסו לקיום ולקיסתו באחד לא תגן, דכי תקון רבן אדידהו, לא פלוג בפירות האיילן וירובן בין מין למין: מתניתין, דפטר בחד חטאת: בתניוק שנשפה. ולא ידע שבת מעולם: אבל הכיר ו**לבסוף** שבת. היה כשוכח שהיום שבת, וידע עיקר שבת, ויחייב על כל שבת ושבת: שהיתה שבוהה ממנו. מעולם: להני הכיר ו**לבסוף** שבת. שבינתים הווין ידענה לחלק, וכ"ש הא. דאיבא למימנן שבינתים הווין ידענה לחלק:

וכבי שביעית נמי בו. הכי תנן בשביעית (פ"ו מ"א): כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם, ומאכל בהמה, וממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ. פירוש: שכלה לחיה - יש לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו בעור ולדמיו ביעור. ועוד כלל אחר אמרו: דקתני, כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וכו', ומתקיים בארץ - יש לו שביעית ולדמיו שביעית, ואין לו ולדמיו ביעור. דכלל הראשון גדול, דיש לו ביעור. ואדוקין אין לו ביעור. ואע"ג דקתני הים בבבא אחריתא: כלל גדול אמרו בשביעית ולא קתני בתריה כלל אחר, כיון דקתני כלל קטן קמיה - שייך לתנאי בתריה כלל גדול: **והא** גבי מעשר דקתני עוד כלל אחר אמרו בו, תימה: למה ישנה בראשון כלל גדול, כיון דאינו גדול מן השני וצ"ע

דאית ביה אבות ותולדות. ואפילו לרבא דאמר במועד קטן (דף ב) גבי שביעית: אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר רחמנא - מ"מ מדרבנן מהיא אית ביה אבות ותולדות. וא"ת: במעשר איבא נמי אבות ותולדות. דמדאורייתא דגן ותירוש ויצהר, ומדרבנן כל מילי וי"ל: דלא שייך להוכיח אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכות. וא"ת: ובכלל אחר דשבת ושביעית, ליתני נמי "כלל גדול" מאהאי טעמא ויש לומר: דלא צריך למינהי, דאכלל גדול קמא קאי, וה"ל עוד כלל גדול אחר אמרו:

גדול ועונשו של שבת משל שביעית. לפירוש הקונטרס דמפרש בתלוש שנתלש קודם שבת וקודם שביעית - משמע שרוצה לפרש שביעית במחובר איתא - היינו במחובר ערב שביעית, ותלש בשביעית, ומיירי באיסור פירות שביעית לאכילה, וקשה לר"י: דלפי לא הוה ליה לממר אלא "גדול ועונשו של שבת ושביעית משל מעשר" דאיתנהו במאכל בהמה, מה אין כן במעשר. ולמה ליה לממר כלל גדול ועונשו של שבת משל שביעית? אלא נראה לר"י: דבמילי דאכילה דלא שייכא לענין שבת - לא שייך למימר גדול שבת לא משביעית ולא ממעשר. ולהכי אתא קאמר גדול שבת ושביעית ומעשר. אלא קאמר: גדול שבת משביעית, דאיסור מלאכות איתנהו בין בתלוש בין במחובר, ואילו איסור מלאכות דשביעית במחובר איתא בתלוש ליתא. וכן משמע בירושלמי, דקתני: שחשבת חלה על הכל, ושביעית לא חלה אלא על עבודת הארץ בלבד: **ולבר** קפרא דתני כלל גדול במעשר בו, נראה לרשב"א: דאחרים לא שנו כלל גדול במעשר לפי שאינו גדול מפאה אלא מדרבנן. אבל כלל גדול דשבת גדול משביעית - מדאורייתא, וכן של שביעית משל מעשר: **ואילו** פאה ליתא בתאנה וירק. לא דוקא תאנה, דהא רוב אילנות אין לקטתן כאחד, ואינן רכ' ח' אילנות דחשיב בפי' דתנא (מ"ה) דחייב בפאה. אלא נקט תאנה - משום דנקטת כמה פעמים, כדאמרין ב"חוקת הבתים" (ב"ב דף כה) אבל ג' פירי בחד יומא, כגון תאנה בו, ואומר ר"י: דמדאורייתא לא מחייב בפאה אלא בדגן ותירוש ויצהר, ודסם קציר דבתיב גבי פאה הוא דגן, ובתיב "כי תחבטו יתכן" "כי תבצור כרמך", והא דררש בתיב: "כול שאני מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה" - ת"ל: "ובקוצרם את קציר ארצכם" מה קציר מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה.

אב מלאכה ומלאכה. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת. **גמ'** מ"ט תנא **כלל גדול**? אילימא משום דקבעי למיטני **עוד כלל אחר** תנא **כלל גדול**, ונבי שביעית נמי - משום דקבעי למיטני **עוד כלל אחר** תנא **כלל גדול**, והא גבי מעשר דקתני **כלל אחר** ולא תני **כלל גדול**? א"ר יוסי בר אבין: **שבת ושביעית דאית בהו אבות ותולדות** - תנא **כלל גדול**, מעשר דלית בה אבות ותולדות - לא תנא **כלל גדול**. **ולבר קפרא**, דתני **כלל גדול** במעשר, מאי אבות ומאי תולדות איבא? אלא לאו היינו מעמא: **גדול** ועונשו של שבת יותר משל שביעית, דאילו שבת - איתא בין בתלוש בין במחובר; ואילו שביעית, בתלוש - ליתא, במחובר - איתא. **וגדול** ועונשו של שביעית יותר מן המעשר, דאילו שביעית - איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה; ואילו מעשר, במאכל אדם - איתא, במאכל בהמה - ליתא. **ולבר קפרא** דתני **כלל גדול** במעשר - **גדול** ועונשו של מעשר יותר משל פאה; דאילו מעשר - איתא בתאנה וירק, ואילו פאה - ליתא בתאנה וירק. דתנן, כלל אמרו בפאה: כל שהוא אוכל, ונשמר, ויגידלו מן הארץ, ולקיסתו פאחת, ומכניסו לקיום - חייב בפאה. אוכל' - למעוטי ספיה וקוצה. ונשמר' למעוטי הפקה, ויגידלו מן הארץ' - למעוטי ספיהו ופטריות, ולקיסתו פאחת' - למעוטי תאנה, ומכניסו לקיום' - למעוטי ורק, ואילו גבי מעשר תנן, כלל אמרו במעשר: כל שהוא אוכל, ונשמר, ויגידלו מן הארץ' - חייב במעשר. ואילו 'לקיסתו פאחת ומכניסו לקיום' - לא תנן. רב ושמואל דאמרי תרווייהו: מתניתין בתניוק שנשפה לבין הגוים, וגר שנתגזיר לבין הגוים. אבל הכיר ולבסוף שבת - חייב על כל שבת ושבת. תנן: 'השוכח עיקר שבת' לאו מפלל' דהוויא ליה ידעה מעיקרא?! לא מאי **כלל השוכח עיקר שבת**" - דהיתה שכותח ממנו עיקרה של שבת. אבל הכיר ולבסוף שבת מאי, חייב על כל שבת ושבת? אדתני 'היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת' ליתני: הכיר ולבסוף שבת, וכ"ש הא! - מאי 'היודע עיקר שבת' - מי שהיה יודע עיקרה של שבת ושכחה.

אבל

אבל
 פעמים, כדאמרין ב"חוקת הבתים" (ב"ב דף כה) אבל ג' פירי בחד יומא, כגון תאנה בו, ואומר ר"י: דמדאורייתא לא מחייב בפאה אלא בדגן ותירוש ויצהר, ודסם קציר דבתיב גבי פאה הוא דגן, ובתיב "כי תחבטו יתכן" "כי תבצור כרמך", והא דררש בתיב: "כול שאני מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה" - ת"ל: "ובקוצרם את קציר ארצכם" מה קציר מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה. ומאי דתני ר"י: דמדאורייתא לא מחייב בפאה אלא בדגן ותירוש ויצהר, ודסם קציר דבתיב גבי פאה הוא דגן, ובתיב "כי תחבטו יתכן" "כי תבצור כרמך", והא דררש בתיב: "כול שאני מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה" - ת"ל: "ובקוצרם את קציר ארצכם" מה קציר מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה.

אב מלאכה ומלאכה. העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת. **גמ'** מ"ט תנא **כלל גדול**? אילימא משום דקבעי למיטני **עוד כלל אחר** תנא **כלל גדול**, ונבי שביעית נמי - משום דקבעי למיטני **עוד כלל אחר** תנא **כלל גדול**, והא גבי מעשר דקתני **כלל אחר** ולא תני **כלל גדול**? א"ר יוסי בר אבין: **שבת ושביעית דאית בהו אבות ותולדות** - תנא **כלל גדול**, מעשר דלית בה אבות ותולדות - לא תנא **כלל גדול**. **ולבר קפרא**, דתני **כלל גדול** במעשר, מאי אבות ומאי תולדות איבא? אלא לאו היינו מעמא: **גדול** ועונשו של שבת יותר משל שביעית, דאילו שבת - איתא בין בתלוש בין במחובר; ואילו שביעית, בתלוש - ליתא, במחובר - איתא. **וגדול** ועונשו של שביעית יותר מן המעשר, דאילו שביעית - איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה; ואילו מעשר, במאכל אדם - איתא, במאכל בהמה - ליתא. **ולבר קפרא** דתני **כלל גדול** במעשר - **גדול** ועונשו של מעשר יותר משל פאה; דאילו מעשר - איתא בתאנה וירק, ואילו פאה - ליתא בתאנה וירק. דתנן, כלל אמרו בפאה: כל שהוא אוכל, ונשמר, ויגידלו מן הארץ, ולקיסתו פאחת, ומכניסו לקיום - חייב בפאה. אוכל' - למעוטי ספיה וקוצה. ונשמר' למעוטי הפקה, ויגידלו מן הארץ' - למעוטי ספיהו ופטריות, ולקיסתו פאחת' - למעוטי תאנה, ומכניסו לקיום' - למעוטי ורק, ואילו גבי מעשר תנן, כלל אמרו במעשר: כל שהוא אוכל, ונשמר, ויגידלו מן הארץ' - חייב במעשר. ואילו 'לקיסתו פאחת ומכניסו לקיום' - לא תנן. רב ושמואל דאמרי תרווייהו: מתניתין בתניוק שנשפה לבין הגוים, וגר שנתגזיר לבין הגוים. אבל הכיר ולבסוף שבת - חייב על כל שבת ושבת. תנן: 'השוכח עיקר שבת' לאו מפלל' דהוויא ליה ידעה מעיקרא?! לא מאי **כלל השוכח עיקר שבת**" - דהיתה שכותח ממנו עיקרה של שבת. אבל הכיר ולבסוף שבת מאי, חייב על כל שבת ושבת? אדתני 'היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת' ליתני: הכיר ולבסוף שבת, וכ"ש הא! - מאי 'היודע עיקר שבת' - מי שהיה יודע עיקרה של שבת ושכחה.

אבל

פעמים, כדאמרין ב"חוקת הבתים" (ב"ב דף כה) אבל ג' פירי בחד יומא, כגון תאנה בו, ואומר ר"י: דמדאורייתא לא מחייב בפאה אלא בדגן ותירוש ויצהר, ודסם קציר דבתיב גבי פאה הוא דגן, ובתיב "כי תחבטו יתכן" "כי תבצור כרמך", והא דררש בתיב: "כול שאני מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה" - ת"ל: "ובקוצרם את קציר ארצכם" מה קציר מרבה קישואין ורלועין שיהיו חייבים בפאה.

שהוא אוכל ונשמר בו' - אסמכתא היא, דהתם נמי דריש מעשר ירק מקרא, אע"ג דהוי מדרבנן. ומה שלא תקנו פאה בירק ובתאנה ודמין לה, כמו שתקנו מעשר מן - אומר ר"י. משה דאין לקטתן באחד דבר מועט הוא פאה ידידה, ויש תפסד לעניים בה יותר מן הירית. שמתבטלין לפי שאין יודעים וכן לקטתן, ודבר שאין מבניסו לקיום נמי לא חשיב. ויפסידו יותר משום שיריחו במקום אחר: **ספיהו** טטיס וקוצה. הא דלא קאמר סתם למעוטי מידי דלאו אוכל, אלא נקט הני - אומר ר"י: משום דקצת הם ראויים לאכילה. וקמ"ל: דאפילו הכי אין פאה נוהגת בהן. וכן מצא רשב"ם בחשבת רש"י. והא דנקט ספחים - משום דשמא טטיס וקוצה עצמם אינם ראויים כלל לאכילה אדם, ולא הוה חידוש, או שמא הן אוכל גמור, ולא ממעטין. **גר** שנתגזיר בין הגוים. בפני ג', ולא הידעוהו מצות שבת. דאי נתגזיר בינו לבין עצמו - לא הוי גר, כדאמרין ב"החולץ" (יבמות דף מז):

אבל

אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה. תימה לר"י: מאי ליה למידק? הכי

אימא דלא שכחה נמי אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה. אלא על כל שבת ושבת כמו בחכירי ולבסוף שבת, ותנא הכיר ולבסוף שבת וכ"ש הא כדפריי. ומה שפי' בקונטרס: דייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא בייל לזו אהרדי: מי שידע עיקר שבת ושכחה.

היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת. והיה משמע דוקא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה. אין נראה לר"י, דאיכא הכי פריך לעיל: לתני הכיר ולבסוף שבת וכל שכן הא. דמשמע דהא לא איצטרך למיתני, והא נמי איצטרך לאשמעינן, דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ונראה לר"י: דלעיל דקאמר "ליתני הכיר ולבסוף שבת וכ"ש הא" - לא בעי למימר דלא ליתני כולל במשנה. אלא הי' מדקתני "חייב על כל שבת ושבת" ולא קתני "אינו חייב אלא על כל שבת" דהוה משמע ולא על כל מלאכה ומלאכה - משמע דעיקר מתניתין חייבא אתא לאשמעינן, דחייב על כל שבת ושבת, ולא פטורא. דאינו חייב על כל מלאכה, ואם כן: ליתני הכיר ולבסוף שבת, דהוי רבותא טפי, וכ"ש האי דחייב על כל שבת. ולא הוה צריך למתניהי בהאי בבא, אלא ה"ל למיתני בתר הכי בבבא אחריתי: היודע עיקר שבת - אינו חייב אלא על כל שבת ושבת, לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה. והשתא דייק שפיר: אבל לא שכחה מאי - חייב על כל מלאכה ומלאכה, מדלא תני בבבא אחריתי דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת: **ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא.** תימה לר"י: לרבא דאמר בכריתות בסוף פרק "אמרו לו" (דף טז): דבודן שבת ושגגת מלאכות לא מייחבי אבל שבת ושבת, ודייק ממתניתין דהכא דלא קתני "חייב על כל אב מלאכה ומלאכה על כל שבת" ומלכתה ולדידיה הכי פריך הכא ליתני היודע עיקר שבת? הא לא מצי למיתני הכי, דאם כן הוה משמע דלא מייחבי היודע עיקר שבת אבל שבת ושבת, ותיריך, דהכי פריך: דליתני היודע עיקר שבת דחייב אבל אב מלאכה על כל שבת ושבת. ורשב"א: מפרש דאי הוה תני בחילא "היודע עיקר שבת חייב על כל אב מלאכה" - ליכא למידק דלא מייחבי אבל שבת, מדלא קתני "חייב על כל אב מלאכה של כל שבת" דלא צריך למיתני, דמרישא שמעינן ליה דקתני בחכירי ולבסוף שבת דחייב על כל שבת ושבת - כ"ש יודע עיקר שבת, כדאמר לעיל: **וכ"ש האי.** הי' לא בעי למימר דלא לתני כלל במשנה - דאם כן הוה אמיתא דחייב נמי על כל שבת ושבת. ואינו כן לרבא דכריתות. אלא, ליתני בבא אחריתי: היודע שהוא שבת - אינו חייב על כל שבת:

כי הכיר ולבסוף שבת דמי. פירש בקונטרס: דלהכי לא תנא במתניתין שבת מעיקרו - דהיינו תינוק שנשבה, דלא תימא דחכיר ולבסוף שבת חייב על כל שבת. וקשה לר"י: דמי' ליתנייה, וליתני נמי בתר הכי הכיר ולבסוף שבת - אינו חייב אלא אחת. דכח"פ פריך לעיל: ליתני הכיר ולבסוף שבת, וכ"ש הא - כדפרישית. ונראה לר"י: דודאי אי הוה תני "חייב חטאת", דהוה אתי לאשמעינן חייבא - הוה שייך למיפרי דליתני תינוק שנשבה, דהוי רבותא טפי. אבל השתא דקתני "אינו חייב אלא אחת" דפטורה אתא לאשמעינן - נקט הכיר ולבסוף שבת, דהוי רבותא טפי. ומיהו קשה לר"י: דמי' ליתני תינוק שנשבה, דלא נטעה לומר דפטור כרבי יוחנן וריש לקיש, וחדר ליתני הכיר ולבסוף שבת:

אבל תינוק שנשבה פטור. פירש בקונטרס: דקסברי אומר מותר - אנוס הוא. ואין נראה, דטעמיהו כמובן, כדאמר בסמוך. וטעמא דמונבו מפרש לקמן דילין מקרא. והא דאמר בפ"ב דמכות (דף ט) גבי גלות: פירש פירש (אביי) (צ"ל רבא) פרט לאומר מותר. ופריך ליה (רבא) (צ"ל אביי): אומר מותר אנוס הוא? לא דוקא קאמר אנוס, דבכל מקום מייחבי ליה, אלא לגבי גלות דוקא מנעט (אביי) (צ"ל רבא) אומר מותר משום דטובא בשגגה כתיב התם. דהא בפירקין (אביי) מייחבי אומר מותר בע"ז ובחבל, אע"ג דכתיב בהן בשגגה. (ורבא) (צ"ל אביי) פריך ליה: אומר מותר אנוס הוא - ולא הוה ליה למיתני בכריתותא פירש למזיד, אלא פרט לאנוס, דיותר דמי וקורב לאנוס מלמדי: **וחייב** על הדם אחת. אע"ג דמילתא דפשיטא היא. דאכל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות, וכל אדם נמי בלא תינוק שנשבה אבל דם ודם אינו חייב אלא אחת. אלא אומר ר"י: מייירי דאפי' אבלן בכמה תמחויין, דלר"י (לקמן דף עא.) אדם אחר חייב על כל תמחוי אפי' בהעלם אחד, ובתינוק שנשבה אינו חייב אלא אחד. אך קשה לרשב"א: דמאי איצטרך תו לאשמעינן ולמתני ועל החלב אחד?

כל שכן שוהפסות. כדפריש בקונטרס: דאף בוז מחיבי, ומחייבי הכיר ולבסוף שבת ותניא נמי לקמן שג בוז ובוה - והו שוגג האמור בתורה ומוקמינן לה כמובן. והיינו טעמא משום דסברא הוא דלא איקש שוגג למזיד לאפוקי ליה ממשמעות שגגה. דארבה: שוגג משמע ולית ליה ידיעה בשעת מעשה, ולא אתא דיקשא אלא לחייב נמי כי אית ליה ידיעה בשעת מעשה. ומיהו, קשה לר"י: דהא פטרי מדיקשא תינוק שנשבה, מהאי טעמא נמי פטור הכיר ולבסוף

אבל לא שכחה. לעיקר שבת, אלא ששכח שהיום שבת. מאי: חייב על כל אב מלאכה. דע"כ אי הוה סבירא ליה דאינו חייב אלא אחת לכל שבת ושבת - הוה (א) ליה למיקרר ולמיתני הכי: מי שידע עיקר שבת ושכחה, וכן היודע עיקר שבת ושכחה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - חייב על כל שבת ושבת: **ליתני היודע עיקר שבת.** דהוה שגגת שבת חזון מלאכות הרבה -

חייב על כל מלאכה, אע"ג דבכל שבת ליכא אלא תר'א שגגה, וכ"ש שגגת מלאכות חזון שבת, דאיכא שגגת הרבה: כהכיר ולבסוף שבת דמי. ומתניתין איצטרך למינקט הכיר ולבסוף שבת, דלא תימא חייב על כל שבת ושבת: **פטור.** דקסברי ר' יוחנן ור"ל: אומר מותר - אנוס הוא, ולא שגגה היא: **וחייב על הדם.** שאכל כל ימיו אחד. וכן על כל דבר ברת שבתורה: **מזיד קרוי חוטא.** דכתיב (ויקרא ה) בשבועת העדות **נפש כי חטאת ושמעה' וגו',** ולא כתיב ביה **"ונעלם":** תריני מוסיף על דבריה. כלומר: אם כך באת לדרוש ג"ש ללמד שוגג ממזיד, בא ואוסף גם אני על דבריו עוד, ובה תראה אם יעמוד דבריה: **אף שוגג שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה.** תחייבוהו גם כן חטאת: **כ"ש שהוספת.** על דבריו ותר' אתה מסייעני, וגם בוז אני אומר שהוא חייב. ולקמן מפרש במאי שגג: קתני מיהא. רישא "תינוק שנשבה לבין הגוים חייב": **בשלמא לרב ושמואל ניהא.** דאינהו נמי מחייבי, ואיכא לאוקמוי דהוא הדין להכיר ולבסוף שבת כי מתניתין. ובקרייתא דקתני תינוק - היא גופא איצטרך לאשמעינן פלוגתא דמונבו ורבנן: **מאי טעמא דמונבו.** אבנן אב ודאי לא סמיך למיעבד שוגג דומיא דמזיד, דהאי שוגג חילוק דמזיד, וליכא לדמוינהו, דהאי חייב והאי פטור: **מקיש שוגג.** לענין חטאת, למזיד לענין ברת. ואף על גב דלא דמי - ע"כ הקישן הכתוב: **ורבנן.** הך הקישא בעיא לכדכרי יהושע ב"ל: תורה אחת יהיה לכם. גבי קרבן ע"ז כתיב בקפרשת "שלח לך אנשים":

וכי **לכם לעשה בשגגה** ו**וסמך ליה** "והנפש אשר תעשה ביד רמה" הקיש שוגג למזיד, מה מזיד שהיתה לו ידיעה, אף שוגג שהיתה לו ידיעה. ורבנן, האי 'תורה אחת' מאי עברי ליה? מיבעי להו לכדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה: "תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה" וכתבי "וכי"

מחייבין ליה, אלא לגבי גלות דוקא מנעט (אביי) (צ"ל רבא) אומר מותר משום דטובא בשגגה כתיב התם. דהא בפירקין (אביי) מייחבי אומר מותר בע"ז ובחבל, אע"ג דכתיב בהן בשגגה. (ורבא) (צ"ל אביי) פריך ליה: אומר מותר אנוס הוא - ולא הוה ליה למיתני בכריתותא פירש למזיד, אלא פרט לאנוס, דיותר דמי וקורב לאנוס מלמדי: **וחייב** על הדם אחת. אע"ג דמילתא דפשיטא היא. דאכל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות, וכל אדם נמי בלא תינוק שנשבה אבל דם ודם אינו חייב אלא אחת. אלא אומר ר"י: מייירי דאפי' אבלן בכמה תמחויין, דלר"י (לקמן דף עא.) אדם אחר חייב על כל תמחוי אפי' בהעלם אחד, ובתינוק שנשבה אינו חייב אלא אחד. אך קשה לרשב"א: דמאי איצטרך תו לאשמעינן ולמתני ועל החלב אחד?

הָרְבָּה, אֵינּוּ תִיּוֹב אֱלָא תְּמַאֲת אַחְתָּה. וְתִיּוֹב עַל תְּדִם שֶׁאֵבַל כָּל יָמָיו
חֲטָאת אַחְתָּה, וְעַל הַחֲלָב שֶׁאֵבַל כָּל יָמָיו חֲטָאת אַחְתָּה, וְעַל עַבְדּוּתָה
וְזָרָה שֶׁעֲבַד כָּל יָמָיו חֲטָאת אַחְתָּה.
הַבְּרִייתָא מִבִּיאָה דְעַה הַחֻלְקָתָ: וּמִוֹנֶבּוּ חֻלְקָתָ עַל חַכְמִים, וּפְזִיר אֹתוֹ
מִחֲטָאתָ. וְכֵן הִיא מִוֹנֶבּוּ דִן לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוּ, הַוְּאִיל וְהַעוֹשָׂה
עֲבִירָה בְּמִזֵּיד קָרְוִי חוֹמָא, וְהַעוֹשָׂה עֲבִירָה בְּשׁוּגָנָא גַם הוּא קָרְוִי
חוֹמָא, לָכֵן יֵשׁ לְלַמַּדס זֶה מִזֶּה, וְכֵן יֵשׁ לְדַרוּשׁ, מַה מְזִיד מְדוּבַר
שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה, שְׁהִי אֵם לֹא יָדַע אֵינּוּ מְזִיד, אָף שׁוּגָנָא מְדוּבַר
שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה קוּדָם שֶׁשָּׁכַח חוֹמָא, אֲבָל תִּינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח לִבֵּן
הַנְּכָרִים וְגַר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר וְהָלַךְ לִבְיָן הַנְּכָרִים שֶׁלֹּא הִיתָה לָהֶם יְדִיעָה
מֵעוֹלָם אֵינָם נִקְרְאוּ חוֹטְאִים, וְאֵינָם חַיִּיבִים קֶרֶבֶן עַל שִׁגְגָתָם.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, הָרִינִי מְזִיד עַל דְּרַבִּיךָ – לִפִּי דְבַרְיָךְ שִׁישׁ
לְלַמּוּד שׁוּגָנָא מְזִיד, אֲנִי אוֹסִיף עַל דְּבַרְיָךְ עוֹד, וְתִרְאֶה אִם יַעֲמֶדוּ
דְּבַרְיָךְ, אִי – אִם נֹאמְרַם שִׁישׁ לְדַרוּשׁ כֵּן, נִלְמַד גַּם מִה מְזִיד מְדוּבַר
שְׁהִיתָה הָרִיעָה בְּשַׁעֲתָ מְעַשָּׂה הַעֲבִירָה, שְׁהִי אֵם לֹא כֵן אֵינּוּ מְזִיד,
אָף שׁוּגָנָא נֹאמְרַם שְׁחַיִּיב חֲטָאתָ גַם בִּאֻפְן שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה בְּשַׁעֲתָ
מְעַשָּׂה, וְעַל כִּרְחַךְ אִי אִפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, שְׁהִי אֵם יָדַע בְּשַׁעֲתָ מְעַשָּׂה
אֵינּוּ שׁוּגָנָא אֲלֵא מְזִיד, וְאִם כֵּן מִוֹכַח שָׁאִין לְלַמּוּד שׁוּגָנָא מְזִיד. אָמַר
לוֹ מִוֹנֶבּוּ, הֵן – אַבָּן אֲנִי מְחַיִּיב חֲטָאתָ אָף בִּאֻפְן שֶׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה
בְּשַׁעֲתָ שְׁחֲטָא, וְכֵן שָׁאִין שְׁחִיבְתָ עַל דְּבַרְיָךְ, וְהִיא אֵתָּה מְסִיעַ לִי.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, לְדְרַבִּיךָ שְׁחִיבְתָ חֲטָאתָ אָף אִם הִיתָה לוֹ יְדִיעָה
בְּשַׁעֲתָ שְׁחֲטָא, קְשָׁה, שְׁהִי אֵין זֶה קָרְוִי שׁוּגָנָא אֱלָא מְזִיד.
מְסִיעִיתָ הַגְּמָרָא אֵת קוֹשִׁיאָ עַל רַבִּי יוֹחָנָן וּרְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְשִׁי: קְתַנְיָ
מִיָּהָ – מְכַל מְקוּם שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא בְּדַבְרֵי חַכְמִים, בְּיָצֵד – בִּיאָה אֻפְן
נֹאמְרַם הַדִּין שֶׁהַשּׁוֹכַח עֵיקַר שְׁבַת אֵינּוּ חַיִּיב אֲלֵא חֲטָאת אַחְתָּה, בְּתִינוּק
שֶׁנִּשְׁבַּח. בְּשַׁלְמָא לְרַבּוּ וּשְׁמִינְיָא לְרַבִּי יוֹחָנָן הַסּוֹבְרִים שֶׁתִּינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח חַיִּיב
חֲטָאתָ, נִיָּהָ – אֵין עֲלֵיהֶם קוֹשִׁיאָ מִהַבְּרִייתָא שֶׁשְׁנִינוּ בָּהּ שֶׁתִּינוּק
שֶׁנִּשְׁבַּח חַיִּיב חֲטָאתָ, אֱלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן וְלְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְשִׁי
הַסּוֹבְרִים שֶׁתִּינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח אֵינּוּ חַיִּיב חֲטָאתָ, קִשְׁיָא, שְׁהִי בְּבִרְיָתָא
שְׁנִינוּ שְׁחַיִּיב חֲטָאתָ.
תִּמְרָצָתָ הַגְּמָרָא: אָמְרִי לֵךְ – יֵאמְרוּ לְךָ רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לִקְשִׁי, לֹא מִי
אֵיבָא – וְכֵן אֵין בְּבִרְיָתָא אֵת טַעְמוֹ שֶׁל מִוֹנֶבּוּ. דְּפַטֵּר תִּינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח
מִחֲטָאתָ, אָנִּין דְּאִמְרֵינָן – אֲנַחְנוּ שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁתִּינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח פְּטוֹר
מִחֲטָאתָ סַבְּרַנוּ כְּמוֹנֶבּוּ.
שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא שֶׁמוֹנֶבּוּ מְחַיִּיב חֲטָאתָ אָף אֵת שׁוּגָנָא שֶׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה
בְּשַׁעֲתָ מְעַשָּׂה. הַגְּמָרָא מְבַאֲרָת אֵת טַעְמוֹ שֶׁל מִוֹנֶבּוּ. מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא:
מִאי מְעַמָּא דְּמוֹנֶבּוּ – מַה טַעְמוֹ שֶׁל מִוֹנֶבּוּ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּכְתִיב
לִגְבֵי חֲטָאתָ שֶׁל שִׁגְגָתָ עֲבוּדָה זְרָה (בְּמִדְבָר טו כט) 'תּוֹרָה אַחְתָּה וְהִיא
לְכֶם לְעוֹשָׂה בְּשִׁנְגָה, וְסָמִיךְ לִיהָ – וְסַמּוֹךְ לוֹ לִגְבֵי מִזִּיד כְּתוּב (שם)
פִּסּוֹק ל) 'וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיַד רְמָה, חֲקִישׁ הַכְּתוּב שׁוּגָנָא לִגְבֵי
חֲטָאתָ לְמִזֵּיד לִגְבֵי כְּרָת, מַה מְזִיד שְׁחִיב כְּרָת מְדוּבַר שְׁהִיתָה לוֹ
יְדִיעָה, אָף שׁוּגָנָא שְׁחִיב חֲטָאתָ מְדוּבַר שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה.
שׁוֹאלַת הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן הַחֻלְקִים עַל מִוֹנֶבּוּ, הֵיא – הֵיקֶשׁ זֶה מִהַפְּטוֹק
'תּוֹרָה אַחְתָּה, מִאי עֲבָדִי לִיהָ – מַה הֵם דּוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ. מִשִּׁיבָה
הַגְּמָרָא: מִיֵּבְעִי לָהּ – הוּא נִצְרָךְ לָהֶם לְכַדְמְקְרִי לִיהָ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
לֹוִי לְבִרְיָה – לְדַרְשָׁה שֶׁלִּימֵד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי אֵת בֶּנּוּ, שֶׁנֹּאמַר
'תּוֹרָה אַחְתָּה וְהִיא לְכֶם לְעוֹשָׂה בְּשִׁנְגָה, וְכִתְיָב קוּדָם לָכֵן בְּתַחֲלִילת
הַעֲנִין (שם פִּסּוֹק כב)

מקשה הגמרא: מכך שהעמדנו את מה ששנינו במשנה שחייב חטאת
על כל שבת ושבת במי ששכח עיקר שבת, משמע שדווקא משום כך
אינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, אבָל אם לא שָׁכַחָהּ, את
עיקר שבת אלא שכח שהיום שבת, מִאי, תִּיּוֹב חֲטָאתָ עַל כָּל מְלָאכָה
וּמְלָאכָה, שאם היה התנא סובר שאינו חייב אלא חטאת אחת על כל
שבת, היה לו לערב את שני הדינים ולשנות כך, מי שידע עיקר שבת
ושכחה, וכן היודע עיקר שבת אלא ששכח שהיום שבת ועשה
מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב חטאת על כל שבת ושבת,
ומכך שלא עירבם משמע שדווקא אם שכח עיקר שבת אינו חייב
אלא חטאת אחת על כל שבת, אבָל אם יודע עיקר שבת אלא ששכח
שהיום שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה, אם כן אִדְתָּנִי – עד ששנה
התנא בכלל השלישי שהיוֹדַע שְׁהוּא שְׁבַת וְעָשָׂה מְלָאכּוֹת הָרַבָּה
בְּשִׁבְתוֹת הָרַבָּה, חִיב חֲטָאתָ עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה, לִיתָנִי – היה
עליו לשנות שהיוֹדַע עֵיקַר שְׁבַת ושכח שהיום שבת, חייב חטאת על
כל מלאכה ומלאכה, שזה חידוש גדול יותר שחייב על כל מלאכה
אף שאין כאן אלא שגגה אחת ששכח שהיום שבת, וְנָדַע שְׁכָל שְׁכָן
הָא – דִּין זֶה שִׁיּוּדַע שְׁהוּא שְׁבַת וְעָשָׂה מְלָאכּוֹת הָרַבָּה, שְׁחַיִּיב חֲטָאתָ
עַל כָּל מְלָאכָה, שְׁהִי יֵשׁ כִּאֵן שִׁגְגוֹת הָרַבָּה.

מסיקה הגמרא שדברי רב ושמואל נאמר באופן שונה: אֱלָא רב
ושמואל העמידו את מִתְּנִיתָין – משנתנו ששנינו בכלל הראשון
שהשוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב
אלא חטאת אחת, בְּשִׁבְתוֹ שִׁישׁ אִיסוּר שְׁבַת וְלְכִסּוֹף שְׁבַת, ולא כמו
שסברנו בתחילה שהעמידו את המשנה במי שלא ידע מעולם שיש
איסור שבת, וְרַבּוּ וְשְׁמוּאֵל – והאופן שבו דיברו רב ושמואל, דהיינו
תינוק שנשבה לבין הגויים או גר שנתגייר, נְמִי – גם כן דינו כְּהַבִּיר
שיש שבת ולְכִסּוֹף שְׁבַת דְּמִי, וְהַכִּי אֵיתָמַר – וכך נאמר דבריהם,
רַבּוּ וְשְׁמוּאֵל דְּאִמְרִי תִרְוִיָּהוּ, אִפִּילוּ תִינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח בֵּין הַנְּכָרִים וְגַר
שְׁנִתְגַּיֵּיר לְבֵין הַנְּכָרִים, כְּהַבִּיר שִׁישׁ אִיסוּר שְׁבַת בְּתוֹרָה וְלְכִסּוֹף
שְׁבַת דְּמִי, וְתִיּוֹב חֲטָאתָ, כִּלּוֹמַר, שָׂרַב וְשְׁמוּאֵל לֹא בָאוּ לְפָרֵשׁ אֵת
דְּבָרֵי הַתָּנָא, אֲלֵא לְהוֹסִיף עַל דְּבָרֵי, שֶׁהַתָּנָא שֶׁנֶּחַד כִּלְל זֶה בִּאֻפְן
שִׁיּוּדַע שִׁישׁ אִיסוּר שְׁבַת וְשַׁכַּח, כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁאֵינּוּ חַיִּיב אֲלֵא
חֲטָאת אַחַת עַל כָּל בִּשְׁבָתוֹת, ואין אומרים שחייב חטאת על כל שבת
ושבת, ורב ושמואל הוסיפו שאף אם לא ידע מעולם שיש איסור
שבת חייב חטאת אחת, ואין אומרים שפטור לגמרי.

הגמרא מביאה אמוראים החולקים על רב ושמואל: וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְשִׁי דְּאִמְרִי תִרְוִיָּהוּ – אמרו שניהם, מה ששנינו
שהשוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב
אלא חטאת אחת, הוּא דְּוָקְא אֵם הַבִּיר שִׁישׁ אִיסוּר שְׁבַת בְּתוֹרָה
וְלְכִסּוֹף שְׁבַת, אֲבָל תִּינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח בֵּין הַנְּכָרִים וְגַר שְׁנִתְגַּיֵּיר וְהָלַךְ
לְבֵין הַנְּכָרִים, שֶׁלֹּא יָדַעוּ מֵעוֹלָם שִׁישׁ אִיסוּר שְׁבַת בְּתוֹרָה, פְּטוֹר
מִחֲטָאתָ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סוֹבֵר שְׁדָּבָר זֶה מוֹתֵר, וְהַאֹמְרַם עַל דְּבַר אִיסוּר
שֶׁהוּא מוֹתֵר אֵינּוּ חַיִּיב חֲטָאתָ, שְׁאֵינּוּ נַחֲשַׁב כְּשׁוּגָנָא אֲלֵא כִּאֲנוּס,
וְהַאֲנוּס אֵינּוּ חַיִּיב חֲטָאתָ.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: מִיתְּנִיבִי חֲקִשׁוּ בְּנֵי
הַיִּשְׁבִּיבָה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן וּרְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְשִׁי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא,
כְּלָל נְדוּל אִמְרוּ בְּשִׁבְתָּה, כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵיקַר שְׁבַת, וְעָשָׂה מְלָאכּוֹת
הָרַבָּה בְּשִׁבְתוֹת הָרַבָּה, אֵינּוּ תִיּוֹב אֱלָא חֲטָאת אַחְתָּה. בְּיָצֵד – באיזה
אופן נאמר דין זה, הִיא שֶׁהִיא תִינוּק שֶׁנִּשְׁבַּח לְבֵין הַנְּכָרִים, וְגַר
שְׁנִתְגַּיֵּיר וְהָלַךְ לְבֵין הַנְּכָרִים, וְעָשָׂה מְלָאכּוֹת הָרַבָּה בְּשִׁבְתוֹת

60 ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו (שם ע"ב), **מְנוּנָא לְמַה לִּי** – מדוע צריך
 61 התנא לפרש את מנין המלאכות, הרי בהמשך פירט את כולם, ואנו
 62 נמנה לבד כמה מלאכות הן. ו**אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, התנא בא להשמיענו
 63 במנין זה, **שְׂאֵם עֲשָׂאן** לכל המלאכות **פּוֹלֵן בְּהַעֲלֵם אַחֵר** – שלא
 64 נודע לו ביתניים שחטא. **חַיִּיב חֹטֵאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת**, ולא די לו
 65 בחטאת אחת משום חילול שבת. ומסיימת הגמרא את הראיה: **הַיְיָבִי**
 66 **מְשַׁבְּחָת לָהּ** – היכן אתה מוצא דין זה שיהיה חייב חטאת על כל אחת
 67 ואחת, **בְּדוֹן שַׁבְּת וְשִׁנְתָּ מִלְּאָכּוֹת** – שידע שיום זה הוא שבת אבל
 68 לא ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת, ואם כן **בְּשַׁלְמָא** – מובן הדבר
 69 לפחות מלאכה אחת האסורה בשבת, ו**חַיִּיב שַׁבְּת** היינו שידע שיש
 70 לרבי יוחנן **דְאָמַר שַׁבְּתוֹן שַׁשְׁנָא בְּכַרְתֵּי אָף עַל פִּי שְׁהוּיִד בְּלָאוּ** חייב
 71 חטאת, **מְשַׁבְּחָת לָהּ** – אתה מוצא אופן שהיה זדון שבת ושגגת
 72 מלאכות, **בְּגוֹן דְיָדַע לָהּ לְשַׁבְּת בְּלָאוּ** – שידע שהעושה מלאכות
 73 אלו עובר בלאו, אבל לא ידע שחייב כרת, וזה נחשב זדון שבת כיון
 74 שעבר על הלאו במזיד, וחייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה כיון
 75 שהיה שוגג בכרת. **אַלְא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ דְאָמַר** שאין חייב
 76 חטאת **עַד שִׁשְׁנָנָא בְּלָאוּ וּבְכַרְתֵּי**, **דְיָדַע לָהּ לְשַׁבְּת בְּמָאן** – במה
 77 נקרא זדון שבת כששגג בכל הל"ט מלאכות, הרי הוא סבור שכל
 78 המלאכות מותרות ואינו יודע שיש חילוק בין שבת לשאר הימים.
 79 מתרצת הגמרא: **לְרִישׁ לְקִישׁ יֵשׁ לוֹמַר שְׂמַדוּבְרָ דְיָדַעֵה בְּתַחֲוּמִין** –
 80 שידע שיש איסור לצאת בשבת ממוץ לתחום, שהוה איסור שאין
 81 חייבים עליו קרבן, **וְמִשְׁנָה זוֹ שְׁשַׁנְיוּ** שהשגג בכל המלאכות חייב
 82 חטאת, **שְׁנוּיה אֲלִיפְא דְרַבִּי עֲקִיבָא** – לשיטת רבי עקיבא הסובר
 83 שאיסור תחומין הוא מן התורה, ולכך נחשב זדון שבת כיון שהוא
 84 יודע שיש חילוק בין שבת לשאר הימים.
 85 התבאר לעיל שלמונבו שגגת קרבן שמה שגגה, ולרבנן אינה שגגה.
 86 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה. שואלת הגמרא: **מָאן תַּנַּא לְהָא**
 87 **דְתַנּוּ רֵבָנָן** – מי שנה ברייתא זו ששנינו בה, **שֶׁנָּג בָּהּ וּבָהּ** – עשה
 88 במלאכה בשגגת שבת ושגגת מלאכות, שלא ידע שהיום שבת וגם לא
 89 ידע שמלאכות אלו אסורות, **וְהוּוֹ שֶׁנָּג הָאָמֹר בְּתוֹרָה** – זה ודאי
 90 נקרא שוגג, וחייב חטאת. ואם **הוּוֹי בָּהּ וּבָהּ** – עשה מלאכה בזדון
 91 שבת וזדון מלאכות, שידע שהיום שבת וגם ידע שמלאכות אלו
 92 אסורות, **זוֹ הָיָא מוּזֵיד הָאָמֹר בְּתוֹרָה** – זה ודאי נקרא מזיד ואינו
 93 מביא חטאת. **שֶׁנָּג בְּשַׁבְּת וְהוּוֹי בְּמִלְאָכּוֹת** – שלא ידע שהיום שבת
 94 אבל ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת, **אוֹ שֶׁנָּג בְּמִלְאָכּוֹת וְהוּוֹי**
 95 **בְּשַׁבְּת** – שלא ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת אבל ידע שהיום
 96 שבת, **אוֹ שְׂאֵמַר יוֹדַע אֲנִי שְׁמִלְאָכָה זוֹ אִסוּרָה אֲכָל אֲנִי יוֹדַע**
 97 **שְׁתִּיבִין** – האם חייבים **עָלֶיהָ קְרָבָן אוֹ לֹא**, במקרים אלו נקרא שוגג
 98 וחייב חטאת. **בְּמָאן** – כשיטת מי שנויה. משיבה הגמרא: **בְּמוֹנָבוּ**
 99 **הַסּוּבֵר שְׁשַׁגַּת קָרְבָן שְׁמַה שְׁגָגָה**, ולכן גם באופן השלישי שלא ידע
 100 אם חייבים עליה קרבן הוא נחשב שוגג.
 101 לעיל נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדעת חכמים, אם שגג בכרת והזיד
 102 בלאו אם נחשב שוגג וחייב חטאת. הגמרא מבארת שיש מקרה שבו
 103 מודה רבי יוחנן לריש לקיש: **אָמַר אַבְיִי**, **הַכֹּל מוּזֵידִים בְּשְׁבועַת בִּישׁוּי**,
 104 **שְׂאֵין חַיִּיבִין עָלֶיהָ קְרָבָן**, **עַד שִׁשְׁנָנָא בְּלָאוּ שְׁבָהּ**, כגון שנשבע שלא
 105 יאכל ושכח שנשבע, ואכל.
 106 מקשה הגמרא: **הַכֹּל מוּזֵידִים מָאן** – למי התכוין אביי במה שאמר הכל
 107 מוּזֵידִים, על כרחך לרבי יוחנן, ואם כן קשה שהרי **בְּשִׁישֵׁא** – פשוט
 108 הדבר שמודה רבי יוחנן בשבועת ביטוי, שהרי **בֵּי קְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**
 109 שחייב קרבן אף אם לא שגג בלאו, היינו דווקא **הִיכָא דְאֵיכָא** –
 110 במקום שיש בְּכַרְתֵּי ושגג בכרת, **אֲכָל הַכָּא דְלֵיכָא** – כאן שאין בְּכַרְתֵּי,
 111 **לֹא** אמר שנחשב כשוגג אף אם לא שגג בלאו, שהרי אם היה מזיד
 112 בלאו אם כן במה היה שוגג.
 113 מתרצת הגמרא: **קְלָאָ דְעֵתְרָה דְאֵיכָא** – היית מעלה על דעתך לומר,
 114 הוֹאִיל וְיָמָה שְׁתִּיבִין קְרָבָן עַל שְׁבועַת בִּישׁוּי חֲדוּשׁ הוּא, **דְכָבֵל**
 115 **הַתוֹרָה בּוֹלָה לֹא אֲשַׁכְּחָן** – לא מצאנו **לָאוּ** שאין בו כרת דְּמִיִּיתֵי
 116 עָלֶיהָ – שצריך להביא עליו קְרָבָן, **וְהָכָא מִיִּיתֵי** – וכאן מביא קרבן
 117 אף שהוא לאו שאין בו כרת, לכן מוּזֵידִים חַכְמִים שאף כִּי הוּוֹי בְּלָאוּ
 118 וְשֶׁנָּג בְּקְרָבָן נְמִי לִיחַיִּיב חֹטֵאת,

1 **יְכִי תִשְׁנוּ וְלֹא תִעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמְצוֹת הָאֵלֶּה**, ובהמשך הפרשה
 2 נאמר (במדבר טו כ"ג) **שַׁמְבִּיאִים חֹטֵאת עַל שִׁגְגָה זוֹ**, וְכָל הַמְצוֹת היינו
 3 עבודה זרה השקולה כנגד כל המצוות, דהיינו שחייבים חטאת על
 4 שגגת עבודה זרה, וְכִתְיֵב בַּסּוֹף הַפְרָשָׁה לגבי העובר עבודה זרה במזיד
 5 (שם טו ל), **וְהַנְפֵּשׁ אֲשֶׁר תִּעֲשֶׂה בְּיַד רָמָה וְגו'** וּבְכַרְתֵּה הַנְפֵּשׁ הַיָּחִיד
 6 מִקְרֵב עִמּוֹ, הרי שהעובר עבודה זרה במזיד חייב כרת ובשוגג חייב
 7 חטאת, ומכך שכתוב בפרשה זו (שם טו כ"ג) **תוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְכֶם לַעֲשֶׂה**
 8 **בְּשִׁגְגָה**, שדין זה נוהג בכל השגגות שבתורה, הוֹקְשׁוּ כּוֹלֵם – כל
 9 הקרבנות על שגגות של כל עבירות שבתורה לְקָרְבָן שְׁבועַת עֲבֻדָה
 10 זָרָה, מַה לְחֵלֶן – בשגגת עבודה זרה, **דְבַר שְׁתִּיבִים עַל וְדוֹנָה בְּכַרְתֵּי**
 11 **וְשִׁנְתָּ חֹטֵאת** – התורה מחייבת להביא חטאת רק על עבידה גמורה
 12 שאם עשאה במזיד חייב עליה כרת, **אָף כָּל** – שאר עבירות שבתורה,
 13 **דְבַר שְׁתִּיבִין עַל וְדוֹנָה בְּכַרְתֵּי וְעַל שִׁנְתָּ חֹטֵאת** – אינו חייב חטאת
 14 אלא על עבירה שאם עשאה במזיד חייב עליה כרת. וחכמים דורשים
 15 את סמיכות הפסוקים כרבי יהושע בן לוי, ולא כמונבו שלמד מסמיכות
 16 הפסוקים שהשוגג חייב חטאת אף אם היתה לו ידיעה בשעת מעשה.
 17 שנינו בברייתא (לעיל ס"ח) שלמונבו אף אם היתה לו ידיעה בשעת
 18 מעשה נחשב כשוגג, הגמרא מבארת במה שגג. מקשה הגמרא:
 19 **וְאֵלֹא מוֹנָבוּ שֶׁנָּגָה בְּמָאן**, כלומר, כיון שידע בשעת מעשה שהוא
 20 חוטא במה הוא נחשב שוגג.
 21 מתרצת הגמרא: **בְּגוֹן שֶׁשֶׁנָּג בְּקְרָבָן** – שידע שעשה איסור שבמזיד
 22 חייבים עליו כרת, אבל לא ידע שבשוגג חייב עליו קרבן חטאת. **וְרֵבָנָן**
 23 **– רַבִּי עֲקִיבָא** החולקים על מונבו סוברים ששִׁנְתָּ קְרָבָן **לֹא שְׁמָה**
 24 **שֶׁנָּגָה**, ואינו חייב חטאת אלא אם היה שוגג בעבירה עצמה וכפי
 25 שיבואר להלן.
 26 מבררת הגמרא: **וְרֵבָנָן הַסּוּבֵרִים שְׂצִירָן לְהוּיָת שוּגַג בְּעֵבֵרָה עֲצַמָה**,
 27 **שֶׁנָּגָה בְּמָאן** – במה צריכה להיות השגגה, האם צריך שיהיה שוגג
 28 בכל העבירה, שלא ידע כלל לא מהלאו ולא מהכרת, או שאפילו
 29 אם ידע שעובר בלאו אלא שלא ידע שחייבים עליו כרת הוא נחשב
 30 שוגג.
 31 מביאה הגמרא: נחלקו בזה אמוראים, **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, **בֵּינּוּן שֶׁשֶׁנָּג**
 32 **בְּכַרְתֵּי אָף עַל פִּי שְׁהוּיִד בְּלָאוּ**, נחשב שוגג. **וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר**, אינו
 33 נחשב כשוגג **עַד שִׁשְׁנָנָא בְּלָאוּ וּבְכַרְתֵּי**.
 34 הגמרא מבארת את טעמו של ריש לקיש: **אָמַר רַבָּא**, **מָאן מְעַמֵּא**
 35 **דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ הַסּוּבֵר** שאינו חייב חטאת עד שיהיה שוגג
 36 בלאו וברת, **אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק לענין נשיא שחטא (ויקרא ד כב),
 37 **אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְעֲשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוַת ה' אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא**
 38 **תַּעֲשִׂינָהּ בְּשִׁנְנָה וְאֲשֵׁם**, משמע שאינו חייב חטאת **עַד שִׁשְׁנָנָא בְּלָאוּ**
 39 **וּבְכַרְתֵּי שְׁבָהּ**, שבפסוק כתוב שעשה את המצוות שִׁלֹּא תַעֲשִׂינָהּ/
 40 דהיינו לאו, בשוגג.
 41 שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹחָנָן הַסּוּבֵר** שאף אם הוּוֹי בלאו חייב חטאת,
 42 **הָאֵי קְרָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ מָאן עֲבִיד לֵיהּ** – מה ישיב על
 43 דרשה זו.
 44 משיבה הגמרא: **מִיַּעְבִּי לֵיהּ** – פסוק זה נצרך לו לְבְּרַתְנָא בברייתא,
 45 נאמר לענין יחיד שחטא (שם ד כז), **וְאָם נִפְּשׁ אַחַת תִּחְטָא בְּשִׁגְגָה מִעַם**
 46 **הָאֶרֶץ**, ומכך שכתוב 'מעם' במים משמע שלא כל עם הארץ מביאים
 47 חטאת, ויש למעט פֵּרֶט לְמוּמָרָה לעבור עבירה במזיד, שאינו מתכפר
 48 בחטאת אף אם עבר עליה בשוגג. **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלַעָזָר אָמַר**
 49 **מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן**, דין זה שהמומר אינו מתכפר בקרבן נלמד ממה
 50 שנאמר לענין נשיא שחטא (שם ד כב), **אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁנְנָה**
 51 **וְאֲשֵׁם**, ובסמוך כתוב (שם ד כג) **אִו הוּדַע אֱלֹו חֹטָאָהוּ אֲשֶׁר חֹטָא בָהּ**
 52 **וְהִבִּיא אֶת קְרָבָנָהּ**, משמע שאם מחמת השגגה עבר את האיסור חייב
 53 קרבן, ויש ללמוד מכך שהשָׁב מִיַּדִּיעוֹתוֹ – שאילו היה יודע שיש
 54 איסור במעשה זה היה נמנע מלעשותו, **מִבֵּיא קְרָבָן עַל שִׁנְתָּהוּ**, אך
 55 אם **לֹא שָׁב מִיַּדִּיעוֹתוֹ** – שאף אילו היה יודע שיש איסור במעשה זה
 56 לא היה נמנע מלעשותו, **אִינוּ מִבֵּיא קְרָבָן עַל שִׁנְתָּהוּ**. ורבי יוחנן
 57 סובר כרבי שמעון בן אלעזר שפסוק זה בא למעט מומר.
 58 הגמרא מקשה על שיטת רבי שמעון בן לקיש: **תַּנּוּ** במשנה (להלן ע"ג),
 59 **אָבוֹת מִלְּאָכּוֹת הַאִסוּרוֹת בְּשַׁבְּת**, **אֲרַבְעִים חִסְרֵי אַחַת, וְהוּוֹיֵן בָּהּ**

שבת. פרק שביעי – כלל גדול דף סט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספת

קכא

1 **מה** ע"ז שחייבים על ודונו ברת. וא"ת: מימ הקישה דשוגג למוזד למה ל"י דאפילו לא
2 הוי כתיב התם קרא ד"והנפש אשר תעשה ביד רמה" לפינן שפיר מע"ז שחייב על
3 ודונו ברת כו' ו"ל: דלית לן לאקושה לע"ז אלא במאי דכתיב בהדיא פרשה, כדמשמע
4 מתוך פירוש הקנטרס. ולהכי אצטרך לאתווי הבא "והנפש אשר תעשה". תדע, דהא לא

5 ילפינן מע"ז דניבעי על ודונו סקילה כע"ז – משום
6 דלא כתיב סקילה בהדיא פרשה, אלא ברת. וסח
7 דמעטנין בקרבן פרק בתרא דמכות (דף י"א) פסא
8 ומילה מקרבן, א"ע"פ שיש בהן ברת משום דמה
9 ע"ז דאמר רחמנא – לא תעביד, והני – קום עשה
10 נינהו. היינו נמי משום דכתיב "והנפש אשר
11 תעשה ביד רמה" דמשמע: מה שצויתי שלא
12 לעשות. וא"ת: רבנן דהבא ר' עקיבא, ור' עקיבא
13 אית ליה בפי' דכריתות (דף י"ז) דהאי קרא
14 דמגוף במכרך את השם כתיב ו"ל: דלישנא
15 דנקט הבא "הוקשה כל התורה כולה לע"ז" –
16 נקט אליבא דרבנן דרבי עקיבא, אבל לר"ע אית
17 לן למימר דהוקשה כל התורה כולה למכרך את
18 השם. וא"ת: ולמונבו, האי דרשא דר' יהושע בן
19 לוי מאן ליה? ואומר ר"י: דנפקא ליה כדריש
20 רבי בפ"ק דביבמות (דף ט) ובפ"ק דהוריות (דף ח).
21 נאמר כאן "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה"
22 ונאמר "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות
23 ערותה עליה": **אלא** למונבו שגגה במאי. לא
24 מצי למימר שגג בלאו והויד בקרבן – דאין
25 סברא לחייב בהויד שפילו, דלא שב מידיעתו
26 הוא. ולביא נמי למימר שגג בלאו וקרבן –
27 דסברא הוא, דכיון דמקיש למוזד – אפי' מוזד
28 בכל דבר ושווג רק דבר אחד דהיינו בקרבן – יש
29 לנו לחייבוא, ומיהו, היבא דאיבא סקילה –
30 בעינן שיהא שוגג גם בסקילה. דאי הוה מוזד
31 בסקילה – אין לחייבו בקרבן, דכיון דאינו שב
32 מסקילה פנישא שפילו היה יודע שחייב גם
33 קרבן שלא היה שב, ולא שב מידיעתו הוא.
34 ואע"ג דבהויד בברת חשיב ליה שב מידיעתו
35 לקרבן – היינו משום דברת אפשר בתשובה,
36 וקרבן לא אפשר בתשובה. ועוד: דגבי ברת שייך
37 שפיר למימר לא היה יודע שחייב ברת עם
38 הקרבן ליה שב: כגון ששעתו בברת א"ע"פ שהויד
39 בלאו. ושעמו דר' יוחנן – משום דלא כתיב לאו
40 בהיקשא דר' יהושע, ולא כתיב אלא ברת
41 בהדיא ענינא. ולהכי בעי: מיט דריש לקיש, ולא
42 בעי: מיט דר' יוחנן. וז"ל דרבי יוחנן מירי אליבא
43 דרבנן, דאית להו היקשא דרבי יהושע בן לוי.
44 אבל לרבי דנפקא ליה מג"ש ד"עליה" – מודה
45 רבי יוחנן דבעי עד שישגג בלאו וברת. דהא
46 כתיב לאו כההוא קרא "ואשה אל אחותה לא
47 תקח וגו'":

1 **וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה.** וְלַפִּינָן בהוור' (דף ח) זו ע"ז שהיא
2 שקולה ככל המצוות. וכתיב "תורה אחת" – כל התורה במשמע: הוקשה. קרבנות של
3 שגגות של כל עבירות ל'של ע"ז מה ע"ז קרבן של'ה אינו בא אלא על עבירה גמורה,
4 שחייב על ודונו ברת, דסימך ליה "והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה": אף כל
5 התורה. אין מבאיא חטאת אלא על דבר
6 שדונו ברת: ואלא מונבו. דמשה לעיל דמי
7 שהי'ה לו ידעיה בשעת מעשה חייב חטאת:
8 דשגג במאי. הא גבי חטאת שגגה כתיב: דשגג
9 בקרבן. יודע שחייב על ודונו ברת, אכל אינו
10 יודע שחייב עליה חטאת: לא שמה שגגה. עד
11 ששגג בעבירה עצמה: ור'נן. דבעי שגגה
12 בעבירה עצמה, שגגה במאי קאמרי: שגגה
13 בבוקלה מילתא בלאו וקרת, או בקרת
14 לדחיה? בי'ן ששגג בקרת א"ע"ג שהויד
15 בלאו. שאזו הקרבן על הקרת הוא בא.
16 דקאמרן "לעושה בשגגה" וסימך ליה "והנפש
17 אשר תעשה" וגו': לא תעשינה. היינו לאו:
18 **מנינא למה ל'.** ליתני 'אבות מלאכות הורע
19 והתורש" כו'. למה ל' למיתנא "ארבעים חסר
20 אחת"? ליתניהו. ואנן דיענין דמי חסר אחת
21 איבא: שאם עשאן ביו' כו'. וסימנא בעלמא
22 אשמעינן, לידע כמה חטאת חייב על חילול
23 שבת אחת. הי' משפחת ל'ה. דמיתניב ע"כ
24 לא משפחת ל'ה אלא בודון שבת – יודע
25 שהוא שבת, ושגגת מלאכות – דאינו יודע
26 שהמלאכות הללו אסורות. דאי בודון
27 מלאכות ושגגת שבת, יודע שהן אסורות
28 בשבת אכל שכח שהיום שבת – הא תנן
29 דאינו חייב אלא אחת לכל שבת וודון שבת
30 לא הוי אפי' יודע אחת מהלכותיה. דאי לא
31 ידע בהקא מינייהו – אין שבת חלוק לו משאר
32 ימים, וזה ששגג בבולן – אין כאן ודון שבת:
33 **בשלימא ל'.** וי'הנן. דאמר שגגת ברת שמה
34 שגגה: משפחת ל'ה. וודון שבת – בלאוין.
35 ושגגת מלאכות – בקריותו. יודע ל'ה לשבת
36 שהוורע על הלאוין, או של בולן או של אחת
37 מתוך: דידע ל'ה לשבת במאי. דאין בבולן שגג
38 כקבור שקל ל'ט מלאכות מותרות: בתחומין.
39 דאין בקרבן: ואלביא דר' עקיבא. דאמר
40 במסכת סוטה(א): תחומין דאורייתא נינהו.
41 דתנן: בו ביום דרש רבי עקיבא "ומדותם
42 מחוץ לעיר" כו': והו שונג האמור בתורה.
43 כלומר: היבא דשגג בשבת ובמלאכות – אין
44 כאן לא דין ולא דין לקמת, ואין לק שונג
45 כזה: תי' בזה ובה. אין לק מוזד כזה: שגג
46 באחת מהן. אף זה שונג, ותיביים עליה קרבן:
47 **שבועת ביטוי.** "שאוכל" ו"לא אוכל",

1 **"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה" וכתיב "הנפש**
2 **אשר תעשה ביד רמה" הוקשו בולם לע"ז, מה לחלן –**
3 **דבר שחייבים על ודונו ברת ושגגתו חטאת, אף כל דבר**
4 **שחייבין על ודונו ברת ועל שגגתו חטאת. ואלא מונבו,**
5 **שגגה במאי? כגון ששגג בקרבן ורבנן – שגגת קרבן לא**
6 **שמה שגגה. ורבנן, שגגה במאי? רבי יוחנן אמר: פי'ן ששגג**
7 **בברת, אף על פי שהויד בלאו. וריש לקיש אמר: עד שישגג**
8 **בלאו וברת. אמר רבא: מאי טעמא דרשב"ל – אמר קרא**
9 **"אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשים" – עד שישגג בלאו**
10 **וברת שבה. ורבי יוחנן, האי קרא דרשב"ל מאי עביד ליה?**
11 **מיי'עי ליה לכרתניא: "מעם הארץ" – פ'רט למשומר, רבי**
12 **שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון: "אשר לא תעשינה**
13 **(בשגגה) ואשים" השב מדיעתו – מכיא קרבן על שגגתו,**
14 **לא שב מדיעתו – אינו מכיא קרבן על שגגתו. תנן: "אבות**
15 **מלאכות ארבעים חסר אחת", והיונין בה: מנינא למה ל'?**
16 **ואמר ר' יוחנן: שאם עשאן בולן בהעלם אחר – חייב על**
17 **כל אחת ואחת. היכי משפחת ל'ה – בודון שבת ושגגת**
18 **מלאכות. בשלימא לרבי יוחנן, דאמר פי'ן ששגג בקרת**
19 **א"ע"פ שהויד בלאו – משפחת ל'ה כגון דידע ל'ה לשבת**
20 **בלאו, אלא לר"ש ב"ל, דאמר עד שישגג בלאו וברת –**
21 **ידע ל'ה לשבת במאי? דידעיה) בתחומין,* ואלביא דר"ע.**
22 **מאן תנא להא, דתנו רבנן: "שגג בזה ובה – והו שונג**
23 **האמור בתורה, הויד בזה ובה – זו היא מוזד האמור**
24 **בתורה. שגג בשבת והויד במלאכות, או ששגג במלאכות**
25 **והויד בשבת, או שאמר: יודע אני שמלאכה זו אסורה**
26 **אכל איני יודע שחייבין עליה קרבן או לא – תיב, במאן**
27 **כמונבו, אמר אביי: הפל מודים בשבועת ביטוי שאין**
28 **חייבין עליה קרבן, עד שישגג בלאו שבה. הפל מודים מאן**
29 **– ר' יוחנן, פשיטא! פי קא"ר יוחנן – היבא דאיבא ברת,**
30 **אכל הקא דליבא ברת – לא! ס"ד"א: הואיל ותיב קרבן**
31 **חידוש הוא, דבכל התורה בול'ה לא אשפחן לאו דמיתו**
32 **עליה קרבן, והכא מיתו, פי שגג בקרבן – נמי ליתייב,**
33 **קמ"ל**

1 **אמר** קרא אשר לא תעשינה בשגגה. קשה לר"י: מאן ליה לריש לקיש דרבנן דרשי
2 הכי ובעו שגגת לאו? וליבא למימר דמשמע ליה למרש קרא הכי, דהא ע"כ סבירא
3 ליה דאין סברא לדרוש כן דהא איהו סבר כמונבו, כדאמר לעיל, ומונבו לא בני שגגת לאו
4 אלא שגגת קרבן גרידא. דבהדיא תניא לקמן. או שאמר יודע אני ששגג במלאכות או אסורה –
5 אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן או לא – תיב. ולא קרא קרבן ומלקות אם לאו:
6 **דידע** לה בתחומין. לא מצי למימר דידע לה בדאיסי דבהווא נמי חייב חטאת.
7 כדפירשתי בפרק קמא (דף ו) ברה"א קמ"ל. תימה לר"י: דאמאי לא קאמר דידע לה
8 לשבת בעשה דכתיב "וביום השביעי תשבות וגו'" (שמות כז) וכתיב נמי "ושמרתם את
9 השבת" (שם לא):
10 **עד** שישגג בלאו שבה. כגון נשבע שלא יאכל ובלו, ובשעת אכילה שכח אסור
11 שבועת. וקרינן ביה "האדם" – דבשעת שבועת ששבע היה יודע היבא אסור שבועה,
12 אלא שבשעת אכילה היה סבור דמותר לעבור על שבועתו. ור"י פירש: דבשעת אכילה
13 שכח ששבע – ואין נראה, דאין זה קרי שגג בלאו שבה, במה שאינו נזכר ששבע.
14 **קמ"ל**

הא מני מונבו דהיא. פירש בקונטרס: אבל לרבנן דפליגי אמונבו לא אשכחו שגגת שבועת ביטוי לשבעה, וסברי כרבי ישמעאל דאמר בשבועות דאינו חייב אלא על העתיד לבא. והקשה ה"ר אליעזר לרבינו שמואל דהא רבנן דמונבו רבי עקיבא, ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות ופ"ג: וכלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות בפ"ג (דף כו): דאמר:

1 בעא מיניה אמר מרב נחמן: איזהו שגגת ביטוי
2 לשעבר? אבא רבי יוחנן דאמר יודע אני שבועה
3 זו אסורה, אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן
4 אם לאו. ופרקי ליה: כמאן - כמובנבו ומשני
5 אפילו תימנא רבנן, אע"ג דבכל התורה כולה לית
6 להו שגגה בקרבן כו'. ומה שהקשה בקונטרס:
7 מאי פשיטא, הא קמ"ל אף על גב דבעלמא (ג) הוי
8 שגגה - הכא לאו שגגה היא, משום ד"האדם
9 בשבועה" בעינן, לאו פירכא היא, דמיא משום הא
10 איצטרך - ליתני בהדיא "האדם בשבועה - פ"ט
11 לאנוס" אלא משמע דשגגת קרבן אהא
12 לאשמעינן שמה שגגה ומיהו, קשה: דבלאו הך
13 ברייתא הוה מצי למיפך לאביי ממתניתין
14 בשבועות, דמחייב ר"ע שבועת ביטוי לשעבר,
15 ולא משכחת לה אלא אם כן הוה בלאו. על כן
16 נראה כפירוש רבינו שמואל שהשיב (ד): לרבנן,
17 דשגגת קרבן לאו שמה שגגה - משכחת שגגת
18 שבועת ביטוי לשעבר, כגון שידע שבועה זו
19 אסורה אבל אינו יודע שיש בה לאו, אבל סבור
20 שיש בה איסור עשה, וחשיב שפיר "האדם
21 בשבועה" בעינן זה. וכן מוכח בשבועות (שם)
22 דמ"האדם בשבועה" לא מנעט אלא כסבור
23 בשעת שבועה שבאמת נשבע, כגון תלמידי דרב
24 דמר משתבע דחכי אמר רב כו'. הלכך, הא מני
25 - מונבו הוא, דלרבנן הוה ליה למינני "אינו יודע
26 אם חייבין עליה לאו", והוהו דשבועות דבעא
27 מיניה רבא מרב נחמן - פליגא אדאביי: עושה
28 כדי פרנסתו, אבל הלך יכול כל מה שירצה,
29 רק ביום שמשמרו. דאי לאו הכי - לא יגיע לעולם
30 ליישוב. והא דקאמר "במאי מינכר" - משום דאין
31 זה היכר שבת בבוא שישב ואינו הולך. אי נמי,
32 אפי' ביום שמשמרו הולך כמו שרצה, והשתא
33 לא מינכר אלא בקידושא. הרב פורת:
34 אב

35 ההוא יומא. והוא יומא במאי מינכר ליה - בקידושא ואבדלתא. אמר רבא: אם היה מכיר
36 מקצת היום שיצא בו - עושה מלאכה כל היום כולו. פשיטא! מהו דתימא: פיון דשבת לא
37 נפיק, כמעלי שבתא [נמו] לא נפיק, והא אי נמי בחמשה בשבתא נפיק - לישתרי ליה למיעבד
38 מלאכה תרי יומי, קא משמע לן: זימנין דמושבח שיריתא, ומקרי ונפיק. "היודע עיקר שבת".
39 מנהיגה מילי? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי: תרי קראי כתיבי, ("ושמרו בני ישראל את
40 השבת" וכת' "ואת שבתתי תשמרו"). הא ביצד? "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה
41 אחת לשבתות הרבה, "ואת שבתתי תשמרו" - שמירה אחת לכל שבת ושבת. מחקוף לה
42 רב נחמן בר יצחק: אדרבה, איפכא מסתברא "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת
43 לכל שבת ושבת, "ואת שבתתי תשמרו" שמירה אחת לשבתות הרבה. "היודע שהוא שבת".

44 פו. לא שזכר איזה יום בשבת היה, אלא זכור שהיום יום שלישי ליציאתו או רביעי ליציאתו, ומתוך כך ידע שמונה ליציאתו, עושה מלאכה כל יום ח', וכן לעולם. ודאי זהו
45 יום שיצא בו, וקום ליה דבשבת לא יצא, שהרי בישוב לא שכח את השבת: כמעלי שבתא נמי לא נפיק. דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת, ועל כן כל יום ח' וט' ליציאתו
46 לישתרו, דליכא לספוקינהו בשבת: כמא הני מילי. שיש מחלל בשבתות הרבה ותייב אחת על כולן, ויש מחללן ותייב על כל שבת: הכי גרסינן: הא ביצד תשמרו בני ישראל
47 את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמרו שמירה לכל שבת ושבת. דקרא קמא חדא שבת הוא דחשיב, משמע שאינו מקפיד אלא על האחת. והכא
48 כתיב "את שבתותי" - אכולהו קפיד, ולא מסקן אלא לחקמים, להודיען מסקרא. האי - בשכח עיקר שבת, וחדא שגגה היא. והאי בשוכח שהיום שבת, אבל יודע עיקר שבת
49 - דאיכא למימר: מימם שבתותי ותיקון וידעה לחלק: איפכא מסתברא. "ושמרו בני ישראל את השבת" - משמע שמירה אחת לשבת אחת, ואת שבתותי תשמרו" - ב'
50 שבתות, ואינו מזוהר אלא על שמירה אחת. ובין רב נחמן ובין רב יצחק לא פליגי אלא במשמעותא, מאי דילין מר מהאי קרא ולין מר מתאיד:

מאי

1 קמ"ל. אבי דמודה ר' יוחנן כה דבעינן שגגת לאו. דאי הייד בלאו - תו ליכא שגגה,
2 דבדא נמי פליגי רבנן אמונבו, ואמרי דאין שגגת קרבן שגגה: איזהו שבועת ביטוי
3 לשעבר. בשלמא להבא כגון "שלא אוכל" - משכחת לה, כגון שנתעלמה השבועה
4 ואכל. אלא לשעבר, כגון "שאלתי" והוא לא אכל - אין כאן שוגג. דאי כסבור שאכל
5 בשעה שנשבע - אינו חייב קרבן, דתניא
6 בשבועות (פ"ג דף כו): "האדם בשבועה" -
7 פרט לאנוס, כלומר: האדם בשבועה - שיהא
8 אדם בשעת שבועה, שתהא דעתו עליו בשעת
9 שבועה. ופרשין לה ה"הם לאפוקי בי האי
10 גונא. ומשתתא לא משכחת שגגה אלא
11 בקרבן: אמר יודע אני שאני נשבע לשקר.
12 ונהרתי על קר: אבל איני יודע כו'. דאי
13 בנתעלמה ממנו אוקרת שבועה - אין לך אונס
14 בשעת שבועה כזה: חייב. אלקא מודו ביה
15 רבנן דמחייב אשגגת קרבן: הא מני מונבו
16 היא. דאמר נמי בעלקא שמה שגגה. אבל
17 לרבנן דפליגי עליה, לית להו ביטוי לשעבר.
18 דסברי כר' ישמעאל דאמר בשבועות: אינו
19 חייב אלא על העתיד לבא (שם דף כה). יש
20 גורסין: הא מני (ב) מונבו פשיטא, השתא בכל
21 התורה אמר מונבו שגגת קרבן שמה שגגה,
22 הכא דחידוש הוא לא כ"ש. אלא לאו רבנן,
23 תיובתא דאביי תיובתא. וקא נהירא לי, דמאי
24 פשיטותא? הא איצטרך לאשמעינן דחלוקה
25 שגגה זו משאר שגגות, דאילו בכל התורה
26 למונבו, בין ששגג בקרבן בין ששגג בלאו וכתר
27 - שמה שגגה, וכאן בלשעבר אם שגג בלאו
28 שבה - לאו שגגה היא, דכתיב "האדם
29 בשבועה": הכל מודים בתרופה. ור שאכל
30 תרומה בשוגג משלם חומש על שגגתו, דכתיב
31 (וקרא כב) "איש כי יאכל קדש בשגגה", אבל
32 מזה - אין מוסף חומש, ותייב מיתה בידי
33 שמים, דכתיב (שם) "ומת בו כי יחללהו",
34 וסמיק ליה "וקל זר לא יאכל קדש": בלאו
35 שבה. כסבור חילוק, ואין כאן לאו: מיתה.
36 דכתיב בתרומה: במקום כרת, דשאר עבירות:
37 וְחֹמֶשׁ. דשגגת תרומה במקום קרבן דשגגת
38 שאר עבירות, וזר' יוחנן מייחב חומש אשגגת
39 מיתה: מונ' ו', מימם ששם אל לבו ושכחתי,
40 ומשמר השביעי: משמר יום אחד ומונ' ו',
41 וכל יום ששם אל לבו אינו משמר, דשמא
42 עשה מלאכה, אבל יום המתקרת משמר. ולקמן
43 מפרש דבהקד דאינו משמר לא עביד נמי
44 מלאכה, אלא כדי פרנסת היום: כפריתו של
45 עולם. ימי חול נמנו בתחלה: כאדם הראשון,
46 שנברא בע"ש ויום ראשון למינו שבת היה:
47 יום אחד לששה. משמע לו' שעברו: והוא
48 יומא לימות. בתמיה: ודלקא אתמול שבת
49 הנה. ונמצא מחלל שבת שלא לפקוח נפש:
50 כפריתא ואבדלתא. לזכרון בעלקא, שיהא
51 לו שם יום חלוק משאר ימים, ולא תשתבח
52 שבת ממנו: אם היה מכיר מקצת יום שיצא

מאי

שבת: אָמַר רַב הוֹנָא, הִיָּה מְהֵלֶּךָ (בְּרַחֲמֵי אֵי) בְּמִדְרָךְ וְאִינוּ יוֹדָע
אֵימָתֵי שְׁבֵת, מוֹנֵה שְׁשֶׁה יָמִים מאותו יום ששם אל ליבו את
שכחתו, וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד – את היום השביעי לשם שבת. הֲיִיא פֶּר
רַב אוֹמֵר, מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד, דְּהֵינּוּ את היום שאחר היום שעומד בו,
וּמוֹנֵה לאַחֲרָיו שְׁשֶׁה יָמִים כִּימֹת החול.
מבאר הגמרא: בְּמֵאָה קָמַיְלֵי – כמה נחלקו רב הונא וחייא בר רב.
מָר – רב הונא סָבַר, שִׁישׁ לוֹ לַמִּנּוֹת בְּכַרְיִיתוֹ שְׁל עוֹלָם, שִׁימֵי החול
נמנו תחילה. וְמָר – חייא בר רב סָבַר, פְּאָדָם הֲרָאוּשׁוֹ, שנברא בערב
שבת, וְיוֹם הראשון למנינו היה שבת.
מקשה הגמרא על חייא בר רב: מִיתִיבִי – הקשו בני הישיבה על דברי
חייא בר רב, שנינו בברייתא, הִיָּה מְהֵלֶּךָ בְּרַחֲמֵי וְאִינוּ יוֹדָע אֵימָתֵי
שְׁבֵת, מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד לְשִׁשֶּׁה יָמִים – מהו כוונת הברייתא, לָאוּ –
האם אין הכוונה שמוֹנֵה שְׁשֶׁה יָמִים כִּימֹת החול וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד,
שכן משמע הלשון 'יום אחד לששה' יום אחד אחר ששה ימים.
מתרצת הגמרא: לָאוּ, כוונת הברייתא היא שִׁמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד לשם
שבת, וּמוֹנֵה אַחֲרָיו שְׁשֶׁה יָמִים כִּימֹת החול.
מקשה הגמרא: אִי הָבִי – אם כן שהכוונה משמר יום אחד ומונה
אחריו ששה ימים, מדוע לשם התנא 'מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד לְשִׁשֶּׁה יָמִים',
שמשמע משמר יום אחד לשם שבת אחר ששה ימים, 'מְשַׁמֵּר יוֹם
אֶחָד וּמוֹנֵה שְׁשֶׁה יָמִים' מִיבְעֵי לֵיהּ – היה צריך התנא לשנות. וְעוֹד קָשָׁה,
תִּנְיָא בְּבֵרִיתָא, הִיָּה מְהֵלֶּךָ בְּרַחֲמֵי אוֹ בְּמִדְרָךְ אוֹ וְאִינוּ יוֹדָע אֵימָתֵי
שְׁבֵת, מוֹנֵה שְׁשֶׁה וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד, ומשמע שלא כחייא בר רב
הסובר שמונה קודם יום אחד לשם שבת. אומרת הגמרא: תִּיּוֹבְתָא –
לכאורה דבר זה הוא פירכא (דרכ חייא) [דְּחֵינָא] בְּרַב רַב. מְסִיקָה
הגמרא: תִּיּוֹבְתָא – אכן פירכא היא, ונדרו דבריו.
הגמרא דנה עוד בענין זה: אָמַר רַבָּא, כֻּלָּל יוֹם וְיוֹם מִשְׁתַּת הַיָּמִים
שנוהג בהם כִּימֹת החול, אִינוּ עוֹשֶׂה לוֹ אֵלָּא כְּדִי פְּרִנְסָתוֹ – כמה
שצריך למחיתו של אותו יום, מפני פיקוח נפש. [כִּרְ מְהֵהוּא יוֹמָא]
שמשמרו לשם שבת, שביום זה אינו עושה מלאכה.
מקשה הגמרא: וְהֵהוּא יוֹמָא לְיָמֹת – וכי באותו יום עליו למות, הלא
לא התירו לו לעשות בכל יום אלא לצורך אותו יום, ואם כן ביום זה
שאינו עושה כלום ממה יחיד.
מתרצת הגמרא: דְּעֵבִיד – עושה מְאָתְמוֹל – ביום שלפני אותו יום
שהוא משמר לשם שבת מלאכה בשיעור שְׁתֵּי פְּרִנְסוֹת.
חזרת הגמרא ומקשה: וְדִילְמָא מְאָתְמוֹל שְׁבֵת תּוֹאֵי – שמא יום
האתמול שבת הוא, ואם עושה בו מלאכה בשיעור שתי פרנסות
נמצא שעושה מלאכה בשבת שלא לצורך פיקוח נפש.
מתרצת הגמרא: אֵלָּא צָרִיךְ לוֹמַר שְׁכָל יוֹם וְיוֹם עוֹשֶׂה לוֹ מְלָאכָה
בשיעור פְּרִנְסָתוֹ של אותו יום, וְאִפְּלִיז בְּהֵהוּא יוֹמָא שמשמרו לשם
שבת.
שאלת הגמרא: וְהֵהוּא יוֹמָא בְּמֵאָה מִיִּנְיָר לִיהּ – כמה הוא ניכר
שמשמרו לשם שבת, הרי עושה בו מלאכה כבשאר הימים.
משיבה הגמרא: בְּקִידוֹשָׁא וְאַבְדְּלוֹתָא שעושה בכניסתו וביציאתו.
הגמרא דנה עוד בענין זה: אָמַר רַבָּא, אַם הִיָּה מְכַיֵּר מְקַצֵּת הַיּוֹם
שְׁנַיָּצָא בּוֹ – שאינו יודע באיזה יום בשבוע יצא לדרך אבל יודע כמה
ימים עברו מיום שיצא לדרך, עוֹשֶׂה מְלָאכָה כֹּל אוֹתוֹ הַיּוֹם בּוֹלוֹ –
יכול לעשות מלאכה ביום השמיני ליציאתו, וכן בכל שבוע עושה
מלאכה באותו יום, שהרי ודאי שלא יצא לדרך בשבת.
מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא – פשוט הדבר שיכול לעשות מלאכה באותו
יום.
מתרצת הגמרא: מְהוּ דְּתִימָא – שמא תהא סבור לומר בִּין דְּשֵׁבֵת
לֹא נְפִיק – שבשבת ודאי לא יצא לדרך, בְּמַעְלֵי שְׁבֵתָא [נְמִין] לֹא
נְפִיק – גם בערב שבת ודאי לא יצא, שאין דרך לצאת לדרך בערב
שבת מפני כבוד השבת, וְהָאֵי – אדם זה, אִי נְמִי פְּחִמְשָׁה לְשֵׁבֵתָא
נְפִיק לִישְׁתְּרֵי לִיהּ לְמִיעֵבַד מְלָאכָה תְּרֵי יוֹמֵי – אף אם יצא לדרך
ביום חמישי יהא מותר לעשות מלאכה שני ימים, כלומר שיהיה
מותר לו לעשות מלאכה ביום השמיני ליציאתו, שהוא אותו יום

קָא מְשַׁמֵּעַ לְן – משמיענו אביי שאין הדבר כן, וגם כאן סוברים רבנן
שאינו נקרא שוגג אם שגג בקרבן, ולכן מודה רבי יוחנן שאינו חייב
קרבן עד שישגוג בלאו.
הגמרא מקשה על אביי: מִיתִיבִי – הקשו בני הישיבה על דברי אביי,
שנינו בברייתא, אִיזְהוּ שְׁנַגְתָּ שְׁבוּעַת בִּיטוּי לְשַׁעֲבֵר – איך שייך
שיהיה אדם חייב חטאת על שבועת ביטוי לשעבר, שאם נשבע על
להבא, כגון שבועה שלא אוכל, מובן שיש מקרה שנקרא שוגג, כגון
שבשעה שעבר על שבועתו ואכל שחכ שנשבע, אבל אם נשבע על
לשעבר, כגון שבועה שאכלתי, והוא לא אכל, קשה איך שייך שיהיה
שוגג, הרי אם בשעה שנשבע שאכל היה סבור שאכל, אנוס הוא
ואינו חייב קרבן. מבאר הברייתא: כגון שְׁאָם אָמַר יוֹדָע אֵינִי
לְשַׁבְּוּעָה זוֹ אֶסוּרָה, אֲכַל אֵינִי יוֹדָע אַם תִּיִבִין עֲלֵיהּ קְרָבָן אוֹ לֹא,
וזוהי שבועת ביטוי לשעבר שחייב עליה חטאת. ומוכח ששגגת קרבן
שמה שגגה, ולא כאביי שאמר הכל מודים בשבועת ביטוי שאין
חייבים עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה.
מתרצת הגמרא: הָא מְנִי – ברייתא זו בשיטת מי היא שנויה, בשיטת
מוֹנְקֵי הָיִא, הסובר בכל מקום ששגגת קרבן שמה שגגה, אבל לדעת
חכמים הסוברים בכל מקום ששגגת קרבן אינה שגגה, גם בשבועת
ביטוי אינה שגגה.
(הגמרא מביאה מימרא זו בלשון אחרת: לִישְׁנָא אַחְרֵינָא – לִשון
אחר, מְנִי – כדעת מי שנויה ברייתא זו שבשבועת ביטוי חייב חטאת
על שגגת קרבן, אֵילְמָא – אם נאמר שהיא כדעת מוֹנְקֵי, אם כן
פְּשִׁיטָא – פשוט הדבר שחייב קרבן, הֲשֵׁתָא – עכשיו שְׁכָל הַתּוֹרָה
דְּלָאוּ חִידוּשׁ הוּא שחייב קרבן על שגגתו, אָמַר מוֹנְבוּ שְׁנַגְתָּ קְרָבָן
שְׁמָה שְׁנַגְתָּ, הֲכָא בשבועת ביטוי, דְּחִידוּשׁ הוּא שחייב קרבן אף
שהוא לאו שאין בו כרת, האם לא כֹּל שְׁכָן שחייב חטאת אף על
שגגת קרבן, ומדוע הוצרכה הברייתא לשנות דין זה. אֵלָּא לָאו – על
כרחק צריך לומר שברייתא זו כדעת רַבָּנָן הָיִא, ואף שבכל התורה
סוברים רבנן ששגגת קרבן אינה שגגה, בשבועת ביטוי שיש בה
חידוש שחייב קרבן אף שהוא לאו שאין בו כרת, מודים רבנן ששגגת
קרבן שמה שגגה. וְתִיּוֹבְתָא דְּאַבְיִי – ופירכא היא על דברי אביי
שאמר שהכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבים עליה קרבן עד
שישגוג בלאו שבה. מְסִיקָה הגמרא: תִּיּוֹבְתָא – אכן פירכא היא,
ונדרו דבריו).
הגמרא מבאר שיש אופן נוסף שרבי יוחנן הסובר שאם שגג רק
בכרת חייב חטאת מודה לריש לקיש הסובר שדווקא אם שגג גם
בלאו חייב חטאת: וְאָמַר אַבְיִי, הַכֹּל מוֹדִים בְּזוֹר שֶׁאֲבַל תְּרוּמָה
בשוגג, שְׁאִין תִּיִבִין עֲלֵיהּ חוּמֵשׁ עַד שִׁישְׁגוּג בְּלָאוּ שְׁבָה – שיהיה
סבור שהיא חולין ואין עובר בלאו באכילתו.
מקשה הגמרא: הַכֹּל מוֹדִים מְאֵן – למי התכוין אביי כמה שאמר הכל
מודים, על כרחק לרַבִּי יוֹחֲנָן, ואם כן קשה שהרי פְּשִׁיטָא – פשוט
הדבר שמודה רבי יוחנן בתרומה, שהרי כִּי אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן שחייב
קרבן אף אם לא שגג בלאו, דווקא הֵיכָא דְּאֵיכָא – במקום שיש חיוב
כָּרַת ושגג בכרת, אבל הֵיכָא דְּלֵיכָא – במקום שאין חיוב כָּרַת לֹא
אמר שנחשב כשוגג אף אם לא שגג בלאו, שהרי אם היה מזיד בלאו
אם כן כמה שגג.
מתרצת הגמרא: מְהוּ דְּתִימָא – שמא תהא סבור לומר שְׁמִיתָהּ בידי
שמים בְּמִקּוֹם כָּרַת של שאר עֵבִירוֹת עוֹמְדָת, וְכִי שֶׁנֶּגַע בְּמִיתָהּ –
שהיה סבור שאין על זה חיוב מיתה בידי שמים, נְמִי לִיתִיבֵי – גם
יתחייב חומש כמו אם שגג בכרת, קָא מְשַׁמֵּעַ לְן – משמיענו אביי
שמיתה בידי שמים אינה בכרת, ואינו נחשב שוגג להתחייב בחומש
עד שיהיה שוגג בלאו.
הגמרא מביאה דעה החולקת על אביי: רַבָּא אָמַר, מִיתָהּ בידי שמים
בְּמִקּוֹם כָּרַת עוֹמְדָת, וְחוּמֵשׁ בְּמִקּוֹם קְרָבָן קָאֵי – עומד, ולכן סובר
רבי יוחנן שכמו שחייבים קרבן על שגגת כרת, כך חייבים חומש על
שגגת מיתה בידי שמים.
הגמרא דנה מה יעשה מי ששכח את חשבון הימים ואינו יודע מתי

1 הגמרא מבארת מה החילוק בין הרישא לסיפא, שואלת הגמרא: מאי
2 שְׁנָא רִישָׁא - כמה שונה הרישא שלא ידע ששבת היום ויודע אלו
3 מלאכות אסורות בשבת שאינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת,
4 וּמַאי שְׁנָא סִיפָא - ובמה שונה הסיפא שידע ששבת היום אלא שלא
5 ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת שחייב חטאת על כל מלאכה.
6 משיבה הגמרא: אָמַר רַב סְפָרָא, בְּאָנ - ברישא שבשכח שהיום שבת,
7 מִיִּדְעֵת שְׁבֵת הוּא פּוֹרֵשׁ - על ידי שיאמרו לו שהיום שבת יפרוש
8 ולא יעשה המלאכה ומכיר שחטא, ועל כך הוא מביא קרבן, ואם כן
9 שגגת שבת היא, ועל השבת הוא מביא חטאת, הלכך אינו מביא אלא
10 חטאת אחת על כל שבת. וּבְאָנ - בסיפא שידע שהיום שבת אלא
11 שלא ידע שמלאכות אלו אסורות, מִיִּדְעֵת מְלָאכָה הוּא פּוֹרֵשׁ - על
12 ידי שיאמרו לו שמלאכה זו אסורה בשבת יפרוש ולא יעשה
13 המלאכה ומכיר שחטא, ועל כך הוא מביא קרבן, ואם כן שגגת
14 מלאכה היא, ועל המלאכה הוא מביא חטאת, הלכך מביא חטאת על
15 כל מלאכה ומלאכה.

16 דוחה הגמרא: אָמַר לִיהָ רַב נַחְמָן, בְּלוּם פְּרִישׁ מִשְׁבֵּת אֱלָא מִשּׁוּם
17 מְלָאכּוֹת - וכי מזה שפורש מלעשות המלאכה כשאומרים לו שבת
18 היום אינו משום שעל ידי כך נודע לו שמלאכה זו אסורה כיון ששבת
19 היום, וּבְלוּם פְּרִישׁ מִמְּלָאכּוֹת אֱלָא מִשּׁוּם שְׁבֵת - וכן מה שפורש
20 מלעשות המלאכה כשאומרים לו מלאכה זו אסורה, וכי אינו משום
21 שעל ידי כך נודע לו שבעשיית מלאכות אלו הוא מחלל את השבת,
22 ואם כן מה שיפרוש ולא יעשה את המלאכה הוא על ידי ידיעת
23 שניהם.

24 הגמרא מביאה ביאור אחר בחילוק בין הרישא לסיפא: אֱלָא אָמַר רַב
25 נַחְמָן, קִרְפָּן דְּחַיִּיב רְהַמְנָא אַמַּאי - על מה חייבה התורה להביא
26 קרבן, אַשְׁמַנְהָ, ולכן הָתֵם - שם ברישא שנעלם ממנו שהיום שבת
27 אינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, לפי שחַרְדָּא שְׁנַנְהָ - שגגה
28 אחת היא, אבל הָקָא - כאן בסיפא שנעלם ממנו שמלאכות אלו
29 אסורות חייב חטאת על כל מלאכה, לפי שמוֹכַא שְׁנַנְתּוּ הַוּוּיִין - יש
30 כאן הרבה שגגות, שכל מלאכה נעלמה ממנו בפני עצמה.

31 שנינו במשנה: הוידע שהוא שבת ועשה שבת מלאכות הרבה בשבתות
32 הרבה ולא ידע שמלאכות אלו אסורות, חֵיִיב חטאת עַל כָּל אַב
33 מְלָאכָה וּמְלָאכָה. הגמרא מבארת מנין שחייב על כל מלאכה,
34 מבררת הגמרא: חֵילוּק מְלָאכּוֹת מְנַלְן - מנין שחייב חטאת על כל
35 מלאכה בפני עצמה אף אם עשה את כולן בהעלם אחד.

36 משיבה הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, אָמַר קָרָא לגבי המחלל את השבת
37 (שמות לא ד'), 'מַחְלִלֶיָה מוֹת יוּמָת', ומכך שכתוב 'מוֹת יוּמָת', יש
38 ללמוד שחֵתוּתָהּ רְבַתָּה מִיתוּת הָרַבָּה עַל חֵילוּל אֶחָד, והיינו
39 כשעשה הרבה מלאכות בהעלם אחד.

40 מקשה הגמרא: הָאֵי בְּמִוִּיד בְּתִיב - הרי פסוק זה נאמר לגבי המחלל
41 שבת במזיד שחייב סקילה, ואיך נלמד ממנו לעושה מלאכה בשוגג
42 שהוא חייב חטאת.

43 מתרצת הגמרא: אַם אֵינּוּ עִנְיָן - אם אינו נצרך למחלל שבת בְּמִוִּיד
44 ללמד שהוא חייב מיתה, דְּכַתִּיב בו (שמות לה א') בְּכָל הַעֲוִיָּה בוּ מְלָאכָה
45 יוּמָת, ואין צריך פסוק נוסף ללמדנו שהמחלל שבת במזיד במיתה,
46 תִּנְהוּ עִנְיָן לְשׂוֹנְג, ומא - ומה כוונת הלשון 'יוּמָת' שבפסוק אם אכן
47 מדובר בשוגג, יוּמָת בְּמִוִּיד, שצריך להביא הרבה קרבנות, ועולה לו
48 ממון רב.

49 מקשה הגמרא: מדוע הוצרך שמואל ללמוד דין חילוק מלאכות
50 מ'מוֹת יוּמָת', וְתַיָּפוּק לִיהָ - והרי יכול היה ללמוד דין חֵילוּק
51 מְלָאכּוֹת מְהִיבָא דְּנִפְקָא לִיהָ לְרַבִּי נָתָן - מהיכן שלמד רבי נתן דין
52 זה. דְּתַנִּיא בְּבֵרֵיתָא, רַבִּי יוֹסֵי, נַאֲמַר (שם לה א') 'לָא תְבַעְרוּ אִישׁ
53 כְּבָל מוֹיִשְׁבוּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת', מַה תְּלַמּוּד לִזְמוֹר - מה בא הפסוק
54 ללמדנו, הרי לא נצרך ללמדנו שאסור להבעיר אש, שכבר נאמר (שם
55 כ') 'לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה', ואף הבערת אש מלאכה היא, אלא לְפִי

56 שְׁנַאֲמַר (שם לה א-ב) 'וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
57 אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים וגו', שֶׁשָּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, ומכך שכתוב
58 'דְּבָרִים' בלשון רבים יש ללמוד ששני דברים בכלל, ומכך שכתב
59 'הַדְּבָרִים' בה'א יש לרבות עוד אחד, הרי שלשה, ומכך שכתוב 'אֱלֹהֵי
60 הַדְּבָרִים', באה תיבת 'אלה' שהיא בגימטריה ל'ו לרבות עוד
61 שלושים וששה, הרי שלושים ותשע, אֱלֹו שְׁלֹשִׁים וְתַשְׁעִי מְלָאכּוֹת
62 שְׁנַאֲמַרו לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, וְכוּל היית לומר שאם עֲשָׂאֵן לְכָל המלאכות
63 כְּוִלָן בְּהַעֲלֵם אֶחָד אֵינּוּ חַיִּיב חטאת אַחַת, לְכָךְ תְּלַמּוּד לִזְמוֹר
64 (שם לד כא) 'בְּחָרִישׁ וּבְקִצִּיר תִּשְׁבּוֹת', צִוּוּה הַכְּתוּב עַל הַחֲרִישָׁה בפני
65 עצמה ועל הקצירה בפני עצמה, כִּדִּי ללמדנו שחייב חטאת על כל
66 מלאכה. מְמַשִּׁיבַה הִבְרִייתָא, וְעַדִּיזִין אֵינִי אֹמַר שִׁישׁ להשיב על
67 לימוד זה, שִׁמְפִּטוּק זה יש ללמוד שֵׁעַל חַרְיִישָׁה וְעַל הַקִּצִּירָה חַיִּיב
68 שְׁתַּיִם אף אם עשאן בהעלם אחד, שהוציאם הכתוב מכלל שאר
69 המלאכות ופירט כל אחת בפני עצמה, וְעַל כֹּוִלָן - אבל על שאר
70 המלאכות אֵינּוּ חַיִּיב חטאת אַחַת, שהרי כלל הכתוב את כל
71 המלאכות בלאו אחד, לְכָךְ תְּלַמּוּד לִזְמוֹר 'לָא תְבַעְרוּ אִישׁ', ולכאורה
72 קשה, הרי הַקִּצִּירָה כְּכֻלָּל המלאכות עליהן נאמר 'לָא תַעֲשֶׂה כָל
73 מְלָאכָה' הֵיתָה, וְלָמָּה יִצְאָת להיכתב בפני עצמה, אלא לְהַקְיִישׁ
74 אֱלֹוהֵי שאר מלאכות שהיו עמה בכלל של 'לָא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה',
75 וְלִזְמוֹר לָךְ, מַה מִצְוִינוּ בַּהַקִּצִּירָה שְׁהִיא אַב מְלָאכָה, וְהַחֲרִישָׁה עָלֶיהָ
76 חטאת כְּפִנֵּי עַצְמָהּ, שהרי נכתבה בפני עצמה, אֵיךְ כֹּוֹל שְׁהוּא אַב
77 מְלָאכָה, הַחֲרִישָׁה עָלֶיהָ חטאת כְּפִנֵּי עַצְמָהּ. וקשה, מדוע לא למד
78 שמואל חילוק מלאכות מדרשה זו.

79 מתרצת הגמרא: הֵטַעַם שֶׁשְׁמוּאֵל הוּצַרְךְ ללמוד שחייב על כל
80 מלאכה שעשה בהעלם אחד בפני עצמה מ'מחלליה' ולא מ'לא
81 תבערו' הוא מפני שסְכִיב לָהּ בְּרַבִּי יוֹסֵי דִאָמַר הַבְּעִירָה לְלֹאוּ יִצְאָת
82 - שהבערה נכתבה בפני עצמה כדי ללמד שאין חייבים עליה כרת
83 וסקילה כשאר מלאכות, אלא רק עובר בלאו. דְּתַנִּיא בְּבֵרֵיתָא,
84 הַבְּעִירָה לְלֹאוּ יִצְאָת, דְּבִרְרִי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי נָתָן אֹמַר לְחַלֵּק יִצְאָת
85 - ללמד שחייבים חטאת על כל מלאכה ומלאכה אף שעשאן בהעלם
86 אחד.

87 מוסיפה הגמרא ומקשה: מדוע הוצרך שמואל ללמוד דין חילוק
88 מלאכות מ'מוֹת יוּמָת', וְתַיָּפוּק לִיהָ - והרי יכול היה ללמוד לְחֵילוּק
89 מְלָאכּוֹת מְהִיבָא דְּנִפְקָא לִיהָ לְרַבִּי יוֹסֵי - מהיכן שלמד רבי יוסי דין
90 זה. דְּתַנִּיא בְּבֵרֵיתָא, רַבִּי יוֹסֵי אֹמַר, נַאֲמַר לגבי החוטא בשוגג (ויקרא
91 ד א') נִפְשׁ כִּי תַחַטָּא בְּשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשְׂתָה
92 מְאַחַת מִהֶנָּה', מכך שלא כתוב 'ועשה אחת', ומ"ם מתיבת מ'אחת'
93 מיותרת, וגם תיבת 'מהנה' מיותרת, יש ללמוד שִׁישׁ פְּעָמִים שְׁחַיִּיבִים
94 חטאת אַחַת עַל כֹּוִלָן - על כל העבירות שעשה בהעלם אחד לפי
95 שאינן חשובות אלא 'אחת', וִישׁ פְּעָמִים שְׁחַיִּיבִין חטאת עַל כָּל אַחַת
96 וְאַחַת בפני עצמה, לפי שהעבירות שעשה נחשבות 'הנה', כלומר
97 עוונות רבים, ש'הנה' הוא לשון רבים.

98 וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי - איך דורש רבי
99 יוסי את הפסוק, הרי עדיין מ"ם של 'מהנה' ומ"ם של 'מאחת'
100 מיותרת, ומבאר רבי יוסי ברבי חנינא, שהיה יכול לכתוב 'אַחַת'
101 וכתב 'מְאַחַת', וכן היה יכול לכתוב 'הֶנָּה' וכתב 'מְהֶנָּה', ולכך יש
102 לדרוש גם את התיבה עצמה, וגם את המ"ם המיותרת, שאת התיבות
103 'אחת' ו'הנה' יש לדרוש כך, בא הכתוב ללמד שיש אַחַת - חילול של
104 שבת אחת, שְׁהִיא 'הֶנָּה' - שחייבים עליו כמה חטאות, כגון שעבר על
105 מלאכות רבות באותה השבת, שהולכים אחר המלאכות, ויש 'הֶנָּה'
106 כמה מלאכות, שְׁהִיא אַחַת - שאין חייבים עליהם אלא חטאת
107 אחת. ואת המ"ם המיותרת שבשניהם יש לדרוש כך, שאם היה כתוב
108 'אחת' היה משמע שאם נתכנין לכתוב 'שִׁמְעוּן' אינו חייב אלא אם
109 כתב את כל התיבה, ומכך שכתב 'מְאַחַת' במ"ם משמע שחייב אף
110 אם עשה מקצת המלאכה,

1 אב אינו ענין למיד דהא כתיב כו'. ואם תאמר, ולימא: אם אינו ענין למיד, משום דאטו
2 בתרי קטלא קטלת ליה וי'ל: דאי לאו קרא אחרינא דמיית - הוה מוקמיניה ליה להאי
3 קרא במיד, ומות יומת - דברה תורה כלשון בני אדם, אבל השתא דלא איצטריך למיד -
4 מוקמי ליה ע"כ שבוגג, ולחייב קרבן על כל א': יבול שאם עשאו כולם בהעלם אחד
5 כו'. תימא: א"כ מניינא דקרא דברים הדברים
6 אלה הדברים למה לי, כיון דלא אתא לחלקי ריש
7 לומר: דברין ללמנייא לפי שיש מלאכות שאין
8 חשובות, ואיצטריך מניינא לאשמעינן דכולהו
9 הויין מלאכות להתחייב עליהן, ומיזה, ממתניתין
10 דמ' מלאכות ידיק שפיר, דבהעלם אחד חייב על
11 כל אחת, דלא הוה צריך למניינא, כיון דמני
12 כוליהו בהדיא, ומיזה, קשה לר"י דלקמן
13 ב"הוריק" (דף צו) משמע דהאי מניינא - אתיא
14 לחלק, דאמר התם: למימרא דמחייב רבי
15 אתולדה במקום אב, והתניא רבי אומר: דברים
16 הדברים אלה הדברים כו', ופי' בקונטרס התם
17 דהכי פריך: והאילו ומניינא לא אתא אלא לחילוק
18 תטאות, ואי ס"ד דמחייב אתולדה במקום אב -
19 טובא ה"ל למיתניא ולפי מה שפירשונו מניינא
20 לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו חשובות
21 מלאכות להתחייב עליהם, לא הוה פריך מידו?
22 ונראה לר"י: דגרס הכא כמו במכילתא, דהניא
23 התם, רבי נתן אומר: "לא תבעור אש" למה
24 נאמרו לפי שנאמר "ויקהל משה" שומע אני שלא
25 ידא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות, תלמוד לומר
26 "בחרש ובקציר וכו'". והשתא אי לאו "לא
27 תבעור" - ה"א דמניינא אתא למימר שאינו חייב
28 על אחת או שתיים עד שיעבור כל ל"ט, ובין
29 דכתביב "לא תבעור" ידליפינן מיניה דחייב על כל
30 אחת בפני עצמה - אם כן מניינא אתא למימר
31 דא"ל ש דוקא אתא דחייב על כל אחת ואחת,
32 אבל אתולדה במקום אב - לא, והשתא אויבה
33 שפיר ב"הוריק" דרבי לא מחייב אתולדה במקום
34 אב, ואתי נמי שפיר להאי גירסא, דקתני: לפי
35 שנאמר דברים הדברים וגו' יכול כו'. ומשמע
36 דמתוך קרא ד"הדברים" הוא דמשמע ליה דאינו
37 חייב עד שיעבור כולו, וכן פ"ק דפסחים (דף ה):
38 לפי שנאמר "לא יראה לך יבול" יכול שיקח וימכור
39 פקודותיו של הגויים, אבל לגירסת הספרים וקבל
40 קאמר "לפי שנאמר" בלאו קרא נמי הוא אמרינן
41 הכי, כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות
42 משום מקום: על דרשיה וקצירה חייב שתיים,
43 וא"ת: מנא ליה דחייב שתיים? נימא דלא מחייב
44 אתריוהייהו אלא אחת וי'ל: משום דכתביב "בחרש
45 ובקציר" דמשמע אתו מילי, ומלא כתב "בחרש
46 וקציר":

1 מאי שנא רישא. דשגגת שבת ודון מלאכות לא מיחייב אלא אחת לכל שבת, וסיפא
2 דדון שבת ושגגת מלאכות - חייב על כל מלאכה ומלאכה: פאן מידיעת שבת הוא
3 פורש. רישא. כי אמרו ליה "שבת הוא" - פורש מן המלאכה, ומכיר ששקא, ועל כך
4 הוא מביא קרבן. חלקי, שגגת שבת היא, ועל השבת הוא צריך להקביא: פאן מידיעת
5 מלאכות הוא פורש. כי אמרי ליה "שבת
6 הוא" - לא פריש, דהא נמי ידע. וכן אמרי ליה
7 ליה "מלאכה חשובה היא ו' - פריש, חלקי
8 על מנן המלאכות וביא: ג'לום פריש משבת
9 אלא משום. דכי אודיעיה שבת הוא הכיר
10 שקטא על המלאכות, וכלום פריש ממלאכה,
11 כלומר: ע"י ידיעת המלאכות אלא משום
12 שבת, דכי אמרו ליה "מלאכות הן" - הכיר
13 שחילל שבת: חילוק מלאכות. שגופי
14 מלאכות מתחלקים לחטאות, ואע"פ
15 שבהעלם אחד: מות יומת מיתות הרבה:
16 במקומו, לאפשי קרבנות: מה ת"ל, והלא קבר
17 נאמר "לא תעשה כל מלאכה": דברים.
18 משמע תרי, ה' לרבות חד, הרי שלשה.
19 "אלה" בגמטריא ל"ו, הרי ל"ט: ת"ל בחרש
20 ובקציר תשבות. כלומר, בלאו "לא תבעור"
21 הוה לן למילף מהאי, אם לא שיש להשיב:
22 ועדיין אני אומר על חריש וקציר חייב
23 שתיים. אם עשאן בהעלם אחד, שהרי
24 הוציאם מן הכלל לחלקן לשתיים, ומשמע
25 אודרה לקציר לעצמה ואודרה לחריש
26 לעצמה: ועל כיון אחת. דבחדא מלאכה
27 כייליגה, וחד לאו. וקבר בהעלם בכלל וקצא
28 מן הכלל ללמד לא ללמד כו' - לא דיינין
29 ליה, דהוי ליה ככל בלא תעשה ופרט בעשה.
30 ואין דנין אותו בכלל ופרט. אי נמי: הוי חריש
31 וקציר שני כתובים באין באחד, ואין מלמדין.
32 דהוה ליה למיכתב חד: ת"ל לא תבעור כו',
33 וחריש וקציר לדרשה אחרינא, אי בר' עקיבא
34 דרשי ליה בעלמא (ריה דף ט). לענין תוספת
35 שביעית, אי בר' ושמעאל - לענין שבת: מה
36 חריש רשות - אף קציר רשות, ללמד על
37 קציר העומר שדוחה שבת: ככלל היתה,
38 דלא תעשה כל מלאכה: להעשה א"ליה. שו
39 שאר המלאכות שכללו עמה בכלל. שו
40 מדה בתורה: כל דבר שהיה בכלל וקצא מן
41 הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא כו':
42 ללאו. שאין חייבין עליה קרבן וסקילה בשאר
43 מלאכות, אלא מה שאמרו בה: לחלקי.
44 דאמרין: מה העברה מיתדת: ועשה מאחת
45 מהנה. האמור לענין חטאות, הוה ליה
46 למכתב "ועשה אחת" ולישתוק, אייתר ליה
47 שאר, מ"ס דמאחת" וכל תיבת "מהנה" לדרשה. ודרוש הכי: פעמים שקל מעשה
48 עבירותיו חשוב אחת, ופעמים שהוא קרוי "הנה" - לשון רבים: וא"ר יוסי בר' חנינא
49 מ"ס דר' יוסי. כלומר: מאי דריש ביה? דאכתבי מ' ד"מהנה" ומ' ד"מאחת" למאי אתא?
50 אחת מאחת. אחת הוה ליה למכתב, וכתביב "מאחת"; וכן נמי "הנה" ה"ל למכתב
51 (הנה) ולמדרש, פעמים שהיה הנה, וכתביב "מהנה". ודרוש אחת ותהא בלא מ"ס, הכי
52 פעמים אחת שהוא שבת וקציר, וכתביב "מהנה". ויש כאן חטאות הרבה, דאזלי
53 בתר מלאכות. ופעמים הנה שהיא אחת - מלאכות הרבה עשה, ואינו חייב אלא
54 אחת. דבהך תרי ווויי איכא למשמע: ועשה אחת ותיב הנה, ואיכא למימר נמי הכי:
55 ועשה אחת הנה - *עשייתו הוי אחת, אע"פ שהן הנה ותיב א'. ומ"ס תיורה ודרוש
56 הכי: לרבות שהכותב שם משמעו, דאע"ג שנתכוון לעשות תיבה גדולה, הואיל
57 ושתי אותיות הראשונות שם במקום אחר הן - חייב. והיינו "מאחת" - למקנת
58 המלאכה ולא כולה, וביא חטאת:

מהנה

ריציה דוחה שבת וי'ל: דהוה מצי למיכתב בלישנא אחרית, ולא לכתוב "לא תבעור", ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כו) "אבל אתה מבוער כו'" - לא הוה צריך למכתב לא תבעור: מאי
טעמא דר' יוסי. פי' בקונט: כלומר, דאבתי מ"ס דמאת ומיהה למה לי ולשון מאי טעמא אינו משמע כן. ונראה לר' דה"פ: מ"ס דר' יוסי? הא איצטריך קרא לשם משמען ולמאבות
ולתולדות, ומנא ליה דחה על כל אחת ואחת; ומפרש דמאת - שם משמעון, מהנה - לאבות ותולדות. ומ"מ, מדסמכיהו להדי - דרשינן "אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת".

1 מנהגה לרבות תולדות. כלומר, היוצאות מן האבות: אחת שהיא הנה. דאמרן;
2 פעמים שהייב על כל אחת ואחת. מאי היא - כגון ששפאן בודון שבת ושגגת
3 מלאכות. דאיכא שגגות טובא. והנה שהיא אחת - דאמרן. פעמים שהייב אחת על
4 כולן, מאי היא - כגון שגגת שבת וזון מלאכות, דידוע שהמלאכות אסורות בשבת,
5 אכל שכב ששבת חיים: לא משמע ליה.
6 דמבעיא ליה כוליה ליה לשם משמעון
7 ולתולדות: זן נה. שבת ומלאכות: מהו הייב
8 אחת על כולן, או על כל אחת ואחת?
9 וקמבעיא ליה הא דתני לעיל (דף טז.) שגג
10 קנה ובהו זרו שוגג האומר בתורה, מהו
11 לחייבו חדא או לא לחייבו אבולהו. ומתני
12 דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת -
13 לא שמעינן ליה. דהשוכח עיקר שבת - חדא
14 שגגה היא. וכי מבעיא לן - בידע עיקר
15 שבת, אכל מלאכות הללו אינו יודע
16 שאסורות. וידוע נעלם ממנו שהיום שבת.
17 דאיכא למיתלי שגגה אכל מלאכה ומלאכה,
18 הואיל וידוע עיקר שבת. ואיכא למתלי
19 אהעלם שבת, וחדא שגגה היא: אי משום
20 שבת קא פירש. וה שפירש מן העבירה ובא
21 להתכפר, אי משום שבת היתה, שאמר לו
22 "שבת היום" ופירש, אישתבח דמשום העלם
23 שבת היה עושה: ה"ג. ואי משום מלאכות
24 הללו קא פירש שאמר לו "מלאכה היא זו"
25 ופירש - הרי העלם מלאכה בידו, וזיל בתר
26 מלאכות: כלום פירש משבת אלא משום
27 מלאכות. בשאמר לו "שבת היום" - הבין
28 שהמלאכות הללו אסורות, דאי לא אסורות
29 - לקח הווקק לומר "שבת היום": אלא לא
30 שנא. ואינו חייב אלא אחת: עשאן לבולן,
31 היינו העלם זה וזה בידו, דהא לא ידע שבת
32 במידי. כיון דכל הבלותיה נעלמות ממנו -
33 אין חילוק היום משאר ימים: אמר"א בו' הייב
34 משפחה לה. דניתייב איניש אכל חדא, עיב
35 בודון שבת ושגגת מלאכות הוא דמשפחת
36 לה. והכא מאי דון שבת איכא? הניחא לר'
37 יחנן בו'. משפחת ליה שלא נעלמו ממנו
38 אלא הפריות וידע האלון, והיינו דון
39 שבת: בגוונרת. שיעור הוא לבל איסורי

1 **שם משמעון.** 'הנה' - אבות, 'מהנה' - תולדות, "אחת
2 שהיא הנה" - זון שבת ושגגת מלאכות. "הנה שהיא
3 אחת" - שגגת שבת וזון מלאכות. ושמואל? אחת שהיא
4 הנה, והנה שהיא אחת לא משמע ליה. בעא מיניה רבא
5 מרב נחמן: העלם זה וזה בידו מהו? א"ל: הרי העלם שבת
6 בידו, ואינו חייב אלא אחת. אדרבה, הרי העלם מלאכות
7 בידו, וחייב על כל אחת ואחת! אלא אמר רב אשי, חיונו,
8 אי משום שבת קא פירש - הרי העלם שבת בידו ואינו
9 חייב אלא אחת, ואי משום מלאכה קפירש - הרי העלם
10 מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת. א"ל רבינא לרב
11 אשי: כלום פירש משבת - אלא משום מלאכות, כלום
12 פירש ממלאכות - אלא משום שבת! אלא, לא שנא. תני:
13 אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והיונו בה: מנינא למה
14 לר' ואמר ר' יוחנן: שאם עשאן כולן בהעלם אחד - חייב
15 על כל אחת ואחת. אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו
16 - חייב על כל אחת ואחת - שפיר. אלא אי אמרת: העלם
17 שבת בידו, אינו חייב אלא אחת היכי משפחה לה - בודון
18 שבת ושגגת מלאכות. הניחא אי סבר ליה פרבי יוחנן,
19 דאמר כיון ששגגת בכרת אע"פ שהזיד בלאו - משפחה לה
20 ידע ליה שבת בלאו, אלא אי סבר לה פרבי שמעון כן
21 לקיש, דאמר: עד שישגוג בלאו וכרת, ידע ליה שבת
22 במאי? ידע לה בתחומין, ולאליבא דרבי עקיבא. אמר רבא:
23 קצר וטחן בגוונרת בשגגת שבת וזון מלאכות, וזרז וקצר
24 וטחן בגוונרת בודון שבת ושגגת מלאכות, וגודע לו על
25 קצירה וטחיתה של שגגת שבת וזון מלאכות, וזרז וגודע
26 לו על קצירה ועל טחיתה של זון שבת ושגגת מלאכות,
27 אקצירה

1 **קצירה**
2 מלאכות של שבת באוקלים. קצר. בגוונרת וטחן בגוונרת בשגגת שבת וזון
3 מלאכות. דלא מיחייב אלא חדא: וזרז וקצר. בגוונרת, וטחן בגוונרת, בודון שבת
4 ושגגת מלאכות דמתייב תרתין, ולא נודע לו בינתים חשקא: ונודע לו. אחרי כן על
5 הקצירה ועל הטחיתה. כלומר: או על זו או על זו, וב"ש על שתיקה: (ע"ל שגגת שבת
6 וזון מלאכות. והפירש חטאת וקטאת זו מכפרת על שתיקה, דהא חדא הוא דמתייב
7 עליה:
8 מלאכות של שבת באוקלים. קצר. בגוונרת וטחן בגוונרת בשגגת שבת וזון
9 מלאכות. דלא מיחייב אלא חדא: וזרז וקצר. בגוונרת, וטחן בגוונרת, בודון שבת
10 ושגגת מלאכות דמתייב תרתין, ולא נודע לו בינתים חשקא: ונודע לו. אחרי כן על
11 הקצירה ועל הטחיתה. כלומר: או על זו או על זו, וב"ש על שתיקה: (ע"ל שגגת שבת
12 וזון מלאכות. והפירש חטאת וקטאת זו מכפרת על שתיקה, דהא חדא הוא דמתייב
13 עליה:

1 **נודע**
2 לו על הקצירה ועל הטחיתה של שגגת שבת וזון מלאכות. פי רבינו שמואל: שנודע לו, והפירש קרבן, וקדם שנתכפר חזר ונודע לו על הקצירה וטחיתה של שגגת מלאכות.
3 אבל אם לא נודע לו עד אחר הכפרה - אין נגררין, וצריכין שתי חטאות. דלכ"ע כפרה מחלקת. ודווקא הפירש קרבן, אבל אם לא הפירש קרבן, חזר ונודע לו על קצירה וטחיתה
4 של שגגת מלאכות - יביא איזה שריצה, ובו תליא מילתא. אם ירצה - הפירש שתי חטאות. או אם ירצה - יפירש ב' קרבנות על הקצירה
5 וטחיתה של שגגת מלאכות, ויגררו עמון של שגגת שבת. כדאמר רבא בסמוך: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד, ונודע לו על אחד מהן בו - הביא קרבן על הראשון בו. אלמא אע"ג
6 דנודע לו על הראשון תחלה, הואיל ועדיין לא הפירש קרבן עליו - אינו גורר האמצעי עמו כדי להתחייב קרבן על השלישי, אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ותכפרו כולן. ואי:
7 הדשתא משמע דסבר רבא דאין הפרשות מחלקות. מדנגררות של שגגת מלאכות עם של שגגת שבת, והיינו כריש לקיש. ורבא גופיה לא פסיק כותיה ב"החולץ" (יבמות לו.) אלא בג'
8 מקומות ומיהו, מתוך פי ר"ח שפירש: דהלכתא כרבה רבו של אביי, משמע דגרס רבא. וכן משמע, שמזכירו לפני אביי. וכן בסמוך, דקאמר: מילתא דפשיטא לה לרבא ואביי. ואפי' גרסי
9 רבא - י"ל: דלא איירי ביבמות אלא בדברים הנהוגים בזמן חזו. מיהו, תימה לר"י. לקמן, דמבעיא לן אי פליגי בהפרשות מחלקות או לא - תפשוט דבהפרשות פליגי, דאי בידיעת פליגי,
10 אבל הפרשות מחלקות לכ"ע - א"כ רבה ואביי דסברי הבא דאין הפרשות מחלקות. כמאן? וי"ל: דאיכא למודי, דהכא מיירי שגגת הפירש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות.
11 הוא דנקט "ונודע לו על שגגת שבת" - היינו כלומר שלבסוף הפירש על שבת:

1 **שם משמעון.** האי לישנא לא היה צריך למימר, כיון דאליבא דר' יוסי קאי, דסבר ב'פ'
2 "הבונה" (לקמן ד' קג) דאפי' שריטה אחת על שני נסרים, או שני שריטות על נסר
3 אחד חייב. אלא נוחא ליה למנקט לישנא דמתנא' ד"הבונה" (שם) א"ר יהודה: מצניו שם
4 קטן משם גדול, שם משמעון:
5 **לא משמע ליה.** שמואל דלא כר' נתן ודלא
6 כר' יוסי וצ"ל דמקבלה קים ליה לשמואל
7 הכי:
8 **העלם** זה וזה בידו מהו. אומר ר"י דאפי' לא
9 ידע לשבת בשום מלאכה - חשיב ליה
10 העלם זה וזה. כדמכאן בסמוך, דקאמר ר"י: אי
11 אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב בו'.
12 אלמא: אע"ג דלא ידע לשבת במידי - חשוב
13 העלם זה וזה. וצריך לחלק בין זה לשוכח עיקר
14 שבת, דהכא אינו שוכח כל כך, דכי מדברו ליה
15 - מדבר, אבל שכח עיקר שבת - היינו כעין תינא
16 שנשכח לבין הגויים:
17 **אמר** ליה הרי העלם שבת בידו בו'.
18 בשבועות בפ"ב (ד' יט.) בעא מיניה רבא
19 מרב נחמן: העלם זה וזה בידו מהו? א"ל: הרי
20 העלם טומאה בידו, חייב. והתם בפ"ג (דף כו.)
21 נמי השיבו: הרי העלם שבועה בידו, וחייב -
22 התם שפיר, דמהדר ליה לחומרא. והא דמהדר
23 ליה הכא לפטורו - משום דקסבר שגגת שבת
24 עיקר, דעיקר המצה היא משום שבת: חיונו? אי
25 משום שבת קא פירש בו'. פי' בקונטרס: שאמר
26 לו "שבת היום" ופירש. ושאינו יודע דשמן כי הוא
27 אמרי ליה נמי "מלאכה היא" היה פורש, אפי' לא
28 יזכירוהו שבתו אלא נראה לר"י, דח"פ: אי משום
29 שבת קא פירש, שאומר בעצמו דאי הוא מודעי
30 ליה אשבת לבד - היה פורש, ואי הוא מודעי ליה
31 אמלאכות - לא היה פורש, א"כ העלם שבת
32 עיקר, שהוא היה שוכח יותר. ואי משום מלאכות
33 פירש, ודשילין ליה ואמר: דאי הוא מודעי ליה
34 אמלאכות - לא היה צריך לאודועיה אשבת, ואי
35 הוא מודעי ליה אשבת - היה צריך לאודועיה
36 אמלאכות, הרי העלם מלאכות עיקר, וחייב על
37 כל אחת ואחת. אבל כששינה שכוחו בשוה -
38 מזה לא פשט כולם. ולא כר' אשי אלא
39 לפשוט מקצת הבעיא. כלומר: לפעמים נוכל
40 להבחין איזו העלמה עיקר. ור"ג מה שכתוב בספרים "ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך
41 לאודועיה אמלאכות העלם מלאכות בידו בו" דלפי מה שפי' ר"י אכתי היה צריך לפרושי,
42 וכי מודעת ליה אמלאכות לא היה צריך לאודועיה אשבת. אלא גרסי: ואי משום מלאכות
43 קא פירש בו' וקאמר רבינא: כלום פירש משבת אלא משום מלאכות בו', כלומר: כיון
44 ששינה שכוחים - במה שזה שוכח יותר מזה לא נפקא מיניה מידי, אלא לא שנא.
45 ותירויהו תבעי. ורשב"א וקמיי' גרסת הספרים, ומפרשי: דרב אשי בא לפשוט דהעלם זה
46 וזה (א) חייב, אי משום שבת קפירש שהשבת שכוחה יותר - העלם שבת בידו, ואי כי מודעת

1 **שם משמעון.** 'הנה' - אבות, 'מהנה' - תולדות, "אחת
2 שהיא הנה" - זון שבת ושגגת מלאכות. "הנה שהיא
3 אחת" - שגגת שבת וזון מלאכות. ושמואל? אחת שהיא
4 הנה, והנה שהיא אחת לא משמע ליה. בעא מיניה רבא
5 מרב נחמן: העלם זה וזה בידו מהו? א"ל: הרי העלם שבת
6 בידו, ואינו חייב אלא אחת. אדרבה, הרי העלם מלאכות
7 בידו, וחייב על כל אחת ואחת! אלא אמר רב אשי, חיונו,
8 אי משום שבת קא פירש - הרי העלם שבת בידו ואינו
9 חייב אלא אחת, ואי משום מלאכה קפירש - הרי העלם
10 מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת. א"ל רבינא לרב
11 אשי: כלום פירש משבת - אלא משום מלאכות, כלום
12 פירש ממלאכות - אלא משום שבת! אלא, לא שנא. תני:
13 אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והיונו בה: מנינא למה
14 לר' ואמר ר' יוחנן: שאם עשאן כולן בהעלם אחד - חייב
15 על כל אחת ואחת. אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו
16 - חייב על כל אחת ואחת - שפיר. אלא אי אמרת: העלם
17 שבת בידו, אינו חייב אלא אחת היכי משפחה לה - בודון
18 שבת ושגגת מלאכות. הניחא אי סבר ליה פרבי יוחנן,
19 דאמר כיון ששגגת בכרת אע"פ שהזיד בלאו - משפחה לה
20 ידע ליה שבת בלאו, אלא אי סבר לה פרבי שמעון כן
21 לקיש, דאמר: עד שישגוג בלאו וכרת, ידע ליה שבת
22 במאי? ידע לה בתחומין, ולאליבא דרבי עקיבא. אמר רבא:
23 קצר וטחן בגוונרת בשגגת שבת וזון מלאכות, וזרז וקצר
24 וטחן בגוונרת בודון שבת ושגגת מלאכות, וגודע לו על
25 קצירה וטחיתה של שגגת שבת וזון מלאכות, וזרז וגודע
26 לו על קצירה ועל טחיתה של זון שבת ושגגת מלאכות,
27 אקצירה

1 **קצירה**
2 מלאכות של שבת באוקלים. קצר. בגוונרת וטחן בגוונרת בשגגת שבת וזון
3 מלאכות. דלא מיחייב אלא חדא: וזרז וקצר. בגוונרת, וטחן בגוונרת, בודון שבת
4 ושגגת מלאכות דמתייב תרתין, ולא נודע לו בינתים חשקא: ונודע לו. אחרי כן על
5 הקצירה ועל הטחיתה. כלומר: או על זו או על זו, וב"ש על שתיקה: (ע"ל שגגת שבת
6 וזון מלאכות. והפירש חטאת וקטאת זו מכפרת על שתיקה, דהא חדא הוא דמתייב
7 עליה:
8 מלאכות של שבת באוקלים. קצר. בגוונרת וטחן בגוונרת בשגגת שבת וזון
9 מלאכות. דלא מיחייב אלא חדא: וזרז וקצר. בגוונרת, וטחן בגוונרת, בודון שבת
10 ושגגת מלאכות דמתייב תרתין, ולא נודע לו בינתים חשקא: ונודע לו. אחרי כן על
11 הקצירה ועל הטחיתה. כלומר: או על זו או על זו, וב"ש על שתיקה: (ע"ל שגגת שבת
12 וזון מלאכות. והפירש חטאת וקטאת זו מכפרת על שתיקה, דהא חדא הוא דמתייב
13 עליה:

1 **נודע**
2 לו על הקצירה ועל הטחיתה של שגגת שבת וזון מלאכות. פי רבינו שמואל: שנודע לו, והפירש קרבן, וקדם שנתכפר חזר ונודע לו על הקצירה וטחיתה של שגגת מלאכות.
3 אבל אם לא נודע לו עד אחר הכפרה - אין נגררין, וצריכין שתי חטאות. דלכ"ע כפרה מחלקת. ודווקא הפירש קרבן, אבל אם לא הפירש קרבן, חזר ונודע לו על קצירה וטחיתה
4 של שגגת מלאכות - יביא איזה שריצה, ובו תליא מילתא. אם ירצה - הפירש שתי חטאות. או אם ירצה - יפירש ב' קרבנות על הקצירה
5 וטחיתה של שגגת מלאכות, ויגררו עמון של שגגת שבת. כדאמר רבא בסמוך: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד, ונודע לו על אחד מהן בו - הביא קרבן על הראשון בו. אלמא אע"ג
6 דנודע לו על הראשון תחלה, הואיל ועדיין לא הפירש קרבן עליו - אינו גורר האמצעי עמו כדי להתחייב קרבן על השלישי, אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ותכפרו כולן. ואי:
7 הדשתא משמע דסבר רבא דאין הפרשות מחלקות. מדנגררות של שגגת מלאכות עם של שגגת שבת, והיינו כריש לקיש. ורבא גופיה לא פסיק כותיה ב"החולץ" (יבמות לו.) אלא בג'
8 מקומות ומיהו, מתוך פי ר"ח שפירש: דהלכתא כרבה רבו של אביי, משמע דגרס רבא. וכן משמע, שמזכירו לפני אביי. וכן בסמוך, דקאמר: מילתא דפשיטא לה לרבא ואביי. ואפי' גרסי
9 רבא - י"ל: דלא איירי ביבמות אלא בדברים הנהוגים בזמן חזו. מיהו, תימה לר"י. לקמן, דמבעיא לן אי פליגי בהפרשות מחלקות או לא - תפשוט דבהפרשות פליגי, דאי בידיעת פליגי,
10 אבל הפרשות מחלקות לכ"ע - א"כ רבה ואביי דסברי הבא דאין הפרשות מחלקות. כמאן? וי"ל: דאיכא למודי, דהכא מיירי שגגת הפירש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות.
11 הוא דנקט "ונודע לו על שגגת שבת" - היינו כלומר שלבסוף הפירש על שבת:

55 את כל אבות המלאכות. וְהוֹיֵן קָה – ונשאנו ונתנו (שם ע"ב) בדברי
 56 משנה זו, מְנַיְנָא לְמָה לִי – מדוע הוצרך התנא לפרש את מנין
 57 המלאכות, והרי בהמשך פירט את כולם, ואנו נמנה לבד כמה
 58 מלאכות הן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, התנא בא להשמיענו במנין זה, שְׂאָם
 59 עֲשֵׂאן לְכָל הַמְּלָאכוֹת בְּיַדְךָ בְּהַעֲלֵם אֶחָד – שלא נודע לו ביתיים
 60 שחטא, תִּיִב חטאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, ולא די לו בחטאת אחת
 61 משום חילול שבת. מסיימת הגמרא את הקושיא: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא
 62 – אם תאמר שהעלם זה וזה בְּיַדְךָ תִּיִב חטאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת,
 63 שְׂפִיר – מובן מה שלמדנו מהמשנה שחייב על כל מלאכה ומלאכה,
 64 שזה שנעלמו ממנו כל המלאכות הרי העלם זה וזה בידו, אִלָּא אִי
 65 אִמְרַת שבאופן שהעלם זה וזה בידו, כיון שהעלם שְׂבַת בְּיַדְךָ אִינוּ
 66 תִּיִב אִלָּא אַחַת וכמסקנת רבינא, אם כן תִּיִב מְשַׁכְּחַת לָהּ – היכן
 67 אתה מוצא דין זה שחייב חטאת על כל אחת ואחת, דווקא בְּיַדְךָ
 68 שְׂבַת וְשִׁנְגַת מְלָאכוֹת – שידע שיום זה הוא שבת אבל לא ידע
 69 שמלאכות אלו אסורות בשבת, וזוהן שבת היינו שידע לכל הפחות
 70 שיש מלאכה אחת האסורה בשבת, הִנִּיחָא אִי קָבַר לִיה – מובן הדבר
 71 אם הוא ו-רבינא שפשט שהעלם זה וזה אינו חייב אלא חטאת אחת
 72 סובר בְּרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמַר (לעיל ט"ו), בְּיַדְךָ שְׂשַׁנְגַת בְּכַרְתָּ אָף עַל פִּי
 73 שְׂהוֹיֵד בְּלֵאָו – שאפילו אם עשה מלאכה וידע שעובר בלאו אלא
 74 שלא ידע שחייבים על מלאכה זו כרת נחשב שוגג, וחייב חטאת,
 75 מְשַׁכְּחַת לָהּ – אתה מוצא אופן שהיה וזוהן שבת ושגגת כל
 76 המלאכות, כגון דְּרָדַע לִיה שְׂבַת בְּלֵאָו – שידע שהעושה את כל
 77 המלאכות עובר בלאו, אבל לא ידע שחייב כרת, וזה נחשב וזוהן שבת
 78 כיון שידע ששבת היום ושהעובר על מלאכות שבת עובר בלאו,
 79 וחייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה כיון שהיה שוגג בכרת. אִלָּא
 80 אִי קָבַר לָהּ – אבל אם סובר רבינא בְּרַבִּי שְׂמַעוֹן בְּן לִקְיִשׁ, דְאָמַר
 81 שאין חייב חטאת עַד שִׂישְׁשִׁיגוּן בְּלֵאָו וְכַרְתָּ, אבל אם ידע שישנו לאו
 82 במלאכות שבת אינו נחשב שוגג, דְּרָדַע לִיה שְׂבַת בְּמֵאָי – במה נקרא
 83 וזוהן שבת כששגג בכל הל"ט מלאכות, הרי הוא סבור שכל המלאכות
 84 מותרות ואינו יודע שיש חילוק בין שבת לשאר הימים. ואם כן אין
 85 אופן שחייב חטאת על כל אחת ואחת אלא בהעלם זה וזה בידו, ולא
 86 כדברי רבינא.
 87 מתרצת הגמרא: אף אם סבר רבינא כריש לקיש יש אופן של וזוהן
 88 שבת ושגגת כל המלאכות שחייב על כל אחת ואחת, כגון דְּרָדַע לָהּ
 89 בְּתַחוּמֵינָן – שידע שיש איסור לצאת בשבת מחוץ לתחום, שזהו
 90 איסור שאין חייבים עליו קרבן, וְמַשְׁנָה זו ששינוי שהשוגג בכל
 91 המלאכות חייב חטאת, שנויה אִלְיָבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא – לשיטת רבי
 92 עקיבא הסובר שאיסור תחומין הוא מן התורה, וזה נחשב וזוהן שבת
 93 כיון שהוא יודע ששבת היום וידע שיש חילוק בין שבת לשאר
 94 הימים.
 95 הגמרא מבארת דין העושה מלאכה בשגגת שבת וחזר ועשאה
 96 בשגגת מלאכות: אָמַר רַבָּא, קְצַר וְנִחַן בְּשַׁבַּת תְּבוּאָה בְּשִׂיעוּר
 97 בְּגִרְזֵינָתָּה, בְּשִׁנְגַת שְׂבַת וְזוּדוֹן מְלָאכוֹת – שידע שמלאכות אלו
 98 אסורות בשבת אבל שכח שאותו היום הוא שבת, שאינו חייב אלא
 99 חטאת אחת על שתי המלאכות, וְחִזְרָה וְנִחַן פִּעַם נִסְפַת שִׂיעוּר
 100 בְּגִרְזֵינָתָּה בְּזוּדוֹן שְׂבַת וְשִׁנְגַת מְלָאכוֹת – שנזכר שהיום שבת אבל
 101 שכח שמלאכות אלו אסורות, שחייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה,
 102 וקודם שקצר וטחן בפעם השניה לא נודע לו שחטא בשקצר וטחן
 103 בפעם הראשונה, ולבסוף נודע לו עַל קְצִירָה וְנִחַיְנָה שְׁל שִׁנְגַת
 104 שְׂבַת וְזוּדוֹן מְלָאכוֹת שעשה בפעם ראשונה, והפריש חטאת אחת על
 105 שתי מלאכות אלו, וקודם שנתכפר בחטאת זו חִזְרָה וְנִדְרָע לוֹ עַל
 106 קְצִירָה וְעַל מְחִינָה שְׁל וְזוּדוֹן שְׂבַת וְשִׁנְגַת מְלָאכוֹת שעשה בפעם
 107 השניה קודם שהפריש את החטאת,

1 דהיינו שכתב אותיות 'שם' מתיבת 'שְׂמַעוֹן', שאותיות אלו אפשר
 2 להתחייב עליהן בפני עצמן משום שתיבה בפני עצמה היא במקום
 3 אחר. ואם היה כתוב 'הִנֵּה' היה משמע שחייב רק על אֲבוֹת מלאכות,
 4 ומכך שכתב 'מְחִינָה' ב"מ"ם יש לרבות שחייב אף על התולדות
 5 היוצאים מ'הנה', דהיינו מהאבות.
 6 ממשיך רבי יוסי ברבי חנינא לבאר את דרשת רבי יוסי: ומה שדרש
 7 רבי יוסי את התיבות 'אחת' ו'הנה', שבא הכתוב ללמד שיש אופן
 8 שחייב על חילול של שבת אחת כמה חטאות, ויש אופן שחייב על
 9 כמה מלאכות חטאת אחת, כוונתו כך, מה שדרשנו אַחַת שְׂהִיָּא הִנֵּה
 10 – שחייב כמה חטאות על חילול של שבת אחת, היינו בְּזוּדוֹן שְׂבַת
 11 וְשִׁנְגַת מְלָאכוֹת – שידע שהיום שבת אבל לא ידע שמלאכות אלו
 12 אסורות בשבת, שאז נחשב שעשה הרבה שגגות. ומה שדרשנו הִנֵּה
 13 שְׂהִיָּא אַחַת – שחייב חטאת אחת על כמה מלאכות, היינו בְּשִׁנְגַת
 14 שְׂבַת וְזוּדוֹן מְלָאכוֹת – ששכח שהיום שבת אבל ידע שמלאכות אלו
 15 אסורות בשבת, שאז הכל בגדר שגגה אחת. וקשה, מדוע לא למד
 16 שמואל חילוק מלאכות מדרשה זו.
 17 מתרצת הגמרא: וְשִׂמוּאֵל לא דרש את דרשת רבי יוסי הנזכרת אַחַת
 18 שְׂהִיָּא הִנֵּה וְהִנֵּה שְׂהִיָּא אַחַת משום שלא מְשַׁמַּע לִיה לדרוש כן,
 19 וסובר שכל הפסוק בא ללמדנו שחייב על 'שם' מ'שמעון', ושחייבים
 20 גם על התולדות.
 21 הגמרא מסתפקת במי ששגג גם בשבת וגם במלאכות: בְּעֵא מֵינִיָּה –
 22 שאל ממנו רַבָּא מַרְבַּח נְחָן, הָעֵלֶם זֶה וְזֶה בְּיַדְךָ – מי שעשה בשבת
 23 אחת כמה מלאכות ונעלם ממנו שהיום שבת ונעלם ממנו גם
 24 שמלאכות אלו אסורות בשבת, מֵהוּ דִינָהּ, האם חייב חטאת אחת על
 25 כולן כיון שנעלם ממנו שהיום שבת, או חייב חטאת על כל מלאכה
 26 ומלאכה כיון שנעלם ממנו שמלאכות אלו אסורות בשבת.
 27 משיבה הגמרא: אָמַר לִיה רב נחמן לרבא, הָרִי הָעֵלֶם שְׂבַת בְּיַדְךָ,
 28 ושבת היא עיקר המצוה, וכיון שנעלם ממנו שהיום שבת אִינוּ תִּיִב
 29 אִלָּא חטאת אַחַת משום שגגת שבת.
 30 דוחה רבא: אָמַר רַבָּא, הָרִי הָעֵלֶם מְלָאכוֹת בְּיַדְךָ וְצִרְיָךְ לְהוֹיֵן תִּיִב
 31 עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שכיון שבהעלם מלאכות חייב על כל מלאכה,
 32 לא מסתבר לומר שמחמת שנעלם ממנו גם שהיום שבת יהא נשכר,
 33 ויותר מסתבר שהתורה פטרה אותו מלהביא חטאת על כל מלאכה
 34 רק בשגגת שבת שאין עמה שגגת מלאכות.
 35 פושטת הגמרא את ספקה באופן אחר: אִלָּא אָמַר רַב אִשִּׁי, הוֹיֵן –
 36 אנו רואים מחמת מה פרש אותו אדם מלעשות המלאכה ובא
 37 להתכפר, אִי מְשוּם שאמרו לו 'שְׂבַת הַיּוֹם' קָא פְּרִישׁ, אם כן הָרִי
 38 הָעֵלֶם שְׂבַת בְּיַדְךָ – מוכח שעשה את המלאכה משום שנעלם ממנו
 39 שהיום שבת, וְאִינוּ תִּיִב חטאת אַחַת משום שגגת שבת. וְאִי
 40 מְשוּם שאמרו לו 'מְלָאכָה זו אסורה' קְפָרִישׁ ו-פרשו, אם כן הָרִי
 41 הָעֵלֶם מְלָאכוֹת בְּיַדְךָ – מוכח שעשה את המלאכה משום שנעלם
 42 ממנו שמלאכה זו אסורה, וְחִיִּב חטאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת
 43 מהמלאכות.
 44 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, בְּלוּם פְּרִישׁ מְשַׁכְּחַת אִלָּא
 45 מְשוּם מְלָאכוֹת – וכי מה שפרש מלעשות המלאכה כשאמרו לו
 46 ששבת היום אינו משום שהבין שמלאכה זו אסורה. וּבְלוּם פְּרִישׁ
 47 מְמַלְאכוֹת אִלָּא מְשוּם שְׂבַת – וכן מה שפרש מלעשות המלאכה
 48 כשאמרו לו שמלאכה זו אסורה, וכי אינו משום שהבין ששבת היום,
 49 ואין ראיה ששגגת שבת או שגגת מלאכות בידו ממה שראינו שפירש
 50 מחמתו. אִלָּא לֵא שְׂנָא – בין אם פירש מחמת שאמרו לו ששבת היום
 51 או שפירש מחמת שאמרו לו שמלאכה זו אסורה, אינו חייב אלא
 52 חטאת אחת.
 53 הגמרא מקשה על מסקנתו של רבינא: תַּנּוּן בְּמַשְׁנָה (להלן ע"ג), אֲבוֹת
 54 מְלָאכוֹת האסורות בשבת, אֲרַבְעִים חֲסַר אַחַת. ומונה המשנה שם

58 הודה רבא לאבבי שאומרים גרירה, אולם בגרירה לגרירה לא הודה
59 לו.
60 הגמרא מביאה אמוראים שהסתפקו אם שגגת מלאכות מצטרפת
61 לשגגת שבת להתכפר בחטאת אחת: מילתא דפשיטא להו - הדין
62 שהיה פשוט לאבבי ורבא, ששגגת מלאכות מצטרפת לשגגת שבת
63 להתכפר בחטאת אחת, מפניא לרבי זירא - רבי זירא הסתפק בו,
64 דבעי - ששאל רבי זירא מרבי אסי, ואמרי לה - ויש אומרים, בעא
65 מיניה - שאל רבי זירא מרבי זורא, קצר וטחון - קצר או טחון שיעור
66 חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות, וחסד וקצר וטחון - קצר
67 או טחון שיעור חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות, ולא נודע
68 לו בינתיים שחטא, מהו שיצטרפו לשיעור גרוגרת ויתחייב חטאת,
69 והספק הוא האם נחשב כהעלם אחד ושתי המלאכות מצטרפות, או
70 שאינו נחשב כהעלם אחד, כיון שהאחת היתה בשגגת שבת והשניה
71 היתה בשגגת מלאכות, ואינן מצטרפות.
72 משיבה הגמרא: אמר ליה רבי אסי, הלוקין הם לחטאות, שאם קצר
73 או טחון בשיעור גרוגרת בכל פעם, מביא חטאת על כל אחת בפני
74 עצמה, ולכן אם קצר או טחון בשיעור חצי גרוגרת בכל פעם לא
75 מצטרפין לשיעור גרוגרת להתחייב חטאת.
76 חזר רבי זירא ושאל: וכל היבא - וכי שכל מקום דהלוקין לחטאות
77 לא מצטרפי לחייבו חטאת שתלה המשכיל את דינים אלו זה בזה,
78 והתנן - והרי שינו במשנה (בריתות א), אבל כוית חלב וחסד ואכל
79 כוית חלב נוסף, ושניהם בהעלם אחד, אף על פי שהפסיק ביניהם
80 יותר מכדי אכילת פרס ונחשב לו כשתי אכילות, אינו חייב אלא
81 חטאת אחת, מפני שאכל את שניהם בהעלם אחד. אבל אם אכל
82 כוית חלב וכוית דם וכוית נותר וכוית פגול, שהם ארבעה מיני
83 איסורים, בהעלם אחד, חייב חטאת על כל אחת ואחת. זו - דין זה
84 ששינוי הוא חומר - והדבר החמור) שמצנינו באוכל מאכלי איסור
85 ממינין הרבה יותר מבאוכל מאכלי איסור ממינין אחד. וזו - והדין
86 שיתבאר להלן, הוא חומר שיש באוכל מאכלי איסור ממינין אחד,
87 יותר מבאוכל מאכלי איסור ממינין הרבה, שאם אכל חצי זית,
88 וחזר ואכל חצי זית בהעלם אחד, ולא שהה מתחילת אכילת
89 הראשון עד שגמר אכילת האחרון יותר מכדי אכילת פרס, ושניהם
90 היו ממינין אחד, הרי הם מצטרפים לכזית וחייב חטאת, שהרי אבל
91 כזית ממין האסור, אבל אם אכל שיעור שני חצאי זיתים משני מינין,
92 אינם מצטרפים ופטור, שסוף סוף לא אכל מאף מאכל איסור כזית.
93 וממשיכה הגמרא. והיונין בה - ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו (שם ב),
94 וכי דין זה שאם אכל שיעור שני חצאי זיתים ממינין אחד חייב, צריך
95 למימר - הוצרך התנא להשמיענו, הרי פשוט שמצטרפים כיון
96 שאכילה אחת היא, שהרי אבל את שניהם בכדי אכילת פרס. ואמר
97 ריש לקיש משום - משמו של פר תומני -שם חכס) הלא במאי
98 עסקינן - כאן, במשנה זו, במה המדובר, בגון שאכלו לכזית זה בשני
99 תמחויין - בשני מיני תבשילים, כגון חצי זית צלי חצי זית מבושל,
100 ומשנה זו בשיטת רבי יהושע היא, דאמר במשנה (בריתות טו), האוכל
101 שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין, תמחויין מחלקין וחייב שתי
102 חטאות, ובאה המשנה לחדש שמהו דתיבא - שמה תהא סבור לומר
103 שמה שאמר רבי יהושע שתמחויין מחלקין הוא בין לקולא בין
104 להומרא, וכמו שאנו מחמירים על האוכל ומחייבים אותו שתי
105 חטאות על אכילת שני זיתים בשני תמחויין אף שאכלם בהעלם אחד,
106 כך גם לענין חצי שיעור נקל עליו ולא יצטרפו שני חצאי זיתים שאכל
107 בשני תמחויין לחיוב חטאת, קא משמע לן - משמיעה לנו המשנה
108 דלקולא לא אמר שאין מצטרפים, אלא רק להומרא קאמר,
109 והשמיענו שלענין חצי שיעור שני תמחויין מצטרפים, ואם אכל שני
110 חצאי זיתים בשני תמחויין חייב חטאת. מסיימת הגמרא את הקושא:
111 והא הלא דהלוקין לחטאות - והרי כאן במשנה זו שאכילה משני
112 תמחויין לשיטת רבי יהושע חלוקה לחטאות, ואם אכל שני זיתים
113 בשני תבשילים בהעלם אחד מביא חטאת על כל כזית, ומכל מקום
114 קא מצטרפי שני חצאי זיתים משני תבשילים לשיעור כזית, ומדוע

1 הקצירה הראשונה גוררת את הקצירה השניה להתכפר עמה
2 בחטאת אחת, ופתינה הראשונה גוררת את הפתינה השניה
3 להתכפר עמה בחטאת אחת, כיון שנעשו שתייהן בהעלם אחד,
4 ונמצא שמתכפר בחטאת אחת על ארבע המלאכות אף על פי
5 שהקצירה והפתינה השניות נעשו בודן שבת ושגגת מלאכות וללא
6 הקצירה והפתינה הראשונות היה חייב עליהן שתי חטאות. אבל אם
7 נודע לו תחילה על הקצירה האחרונה של זדון שבת ושגגת
8 מלאכות, והפריש עליה חטאת, הקצירה השניה גוררת את הקצירה
9 הראשונה להתכפר עמה, כיון שנעשו שתייהן בהעלם אחד, וגוררת
10 גם את הפתינה שעמה, והיינו את הפתינה שעשה עם הקצירה
11 הראשונה, שאף היא מתכפרת בקרבן הקצירה השניה, מפני שעל
12 הקצירה והפתינה הראשונות שעשה בשגגת שבת היה צריך להביא
13 רק קרבן אחד, ואין כפרה לזו בלא זו. ופתינה שפגגה, דהיינו
14 הפתינה שעשה עם הקצירה השניה, במקומה עומדת, ואינה
15 מתכפרת בחטאת שמביא על הקצירה השניה, מכיון שעשאן בודן
16 שבת ושגגת מלאכות וחייב חטאת על כל אחת ואחת, וגם אין
17 אומרים שהפתינה הראשונה תגורר את השניה ויתכפר על שתייהן
18 באותה חטאת, מפני שהפתינה הראשונה עצמה מתכפרת על ידי
19 גרירה ואין אומרים גרירה לגרירה, אלא כשיודע לו שחטא בפתינה
20 השניה יביא עליה קרבן אחד.
21 הגמרא מביאה דעה החולקת: אבבי אמר, הפתינה הראשונה נמי
22 ו-גם) גוררת את הפתינה השניה, לפי ששם פתינה אחת היא,
23 ומביא חטאת אחת על ארבע המלאכות שעשה, ואף על פי שהפתינה
24 הראשונה אינה מתכפרת אלא מדין גרירה, גוררת גם את השניה,
25 שאומרים גרירה לגרירה.
26 הגמרא מקשה סתירה בדברי רבא: היאך אמר רבא שהפתינה
27 הראשונה נגוררת עם הקצירה הראשונה ומתכפרת באותו קרבן אף
28 שהקרבן הופרש על הקצירה השניה, ומי אית ליה לרבא - וכי סובר
29 רבא דין גרירה כלל, והא איתמר - והרי נאמר בבית המדרש, אבל
30 שיעור שני זיתים חלב שהוא שיעור חיוב שני קרבנות בהעלם אחד,
31 ונודע לו על אחת מהן, דהיינו על הראשון, וחזר ואכל כזית שלישי
32 בהעלם של שני - קודם שנודע לו על הכזית השני, ונמצא
33 שהראשון והשני היו בהעלם אחד, וגם השני והשלישי היו בהעלם
34 אחד, אבל הראשון והשלישי לא היו בהעלם אחד, אמר רבא, אם
35 הביא קרבן על כזית ראשון שאכל, ראשון ושני מתכפרין, מפני
36 שהיו בהעלם אחד, אבל שלישי אינו מתכפר, מפני שלא היה
37 בהעלם אחד עם הראשון, ואין אומרים שהשני יגורר את השלישי
38 להתכפר עמו כיון שהיה עמו בהעלם אחד. וכן אם הביא קרבן על
39 השלישי, שלישי ושני מתכפרין, לפי שהיו בהעלם אחד, אבל
40 ראשון אינו מתכפר, לפי שלא היה בהעלם אחד עם השלישי, ואין
41 אומרים שהשני יגורר את הראשון להתכפר עמו כיון שהיה עמו
42 בהעלם אחד. אבל אם הביא קרבן על האמצעי, נתכפרו בולן, לפי
43 שגם הראשון וגם השלישי היו בהעלם אחד עם השני. אבבי אמר,
44 אפילו הביא קרבן על אחד מהן, נתכפרו בולן, לפי שהשני גורר
45 את זה שהיה עמו בהעלם אחד, ואם הפריש על הראשון נתכפר עמו
46 השני, והשני גורר את השלישי, וכן אם הפריש על השלישי נתכפר
47 עמו השני, והשני גורר את השלישי. ומוכח שרבא אינו סובר דין
48 גרירה כלל, וסותר את דבריו לעיל שאמר דין גרירה.
49 מתרצת הגמרא: אכן בתחילה לא סבר דין גרירה וכמבואר בדבריו
50 לגבי חלב, אמנם בתר דשמעה - לאחר ששמע רבא מאבבי שחלק
51 עליו בדין חלב, וסבר שיש דין גרירה, סברה - הודה לדבריו, וגם הוה
52 סובר שאומרים דין גרירה, ומשום כן בסוגייתנו לגבי קצירה ופתינה
53 אמר דין גרירה.
54 מקשה הגמרא: אי הוי שהודה רבא לאבבי, פתינה ראשונה נמי
55 תגורר לפתינה שניה ותכפר עמה, ומדוע אמר רבא שפתינה שניה
56 במקומה עומדת.
57 מתרצת הגמרא: גרירה אית ליה, גרירה דגרירה לית ליה - אמנם

1 גירירה דגיריה לית ליה. ומה שגורת קצירה וטחינה (ב) שעמה - לא חשיב גיריה
2 דגיריה כדפי' בקונט/ דמה שגורת קצירה לקצירה לא חשיב גיריה, כיון דהוי
3 בהעלם אחד. אבל טחינה(ג) שבגנא חשיבא גיריה, משום דקצירה של דוחן שבת אינה
4 גורת טחינה של שגנת שבת אלא על ידי הקצירה שעמה היא נגורה, שעיקר קרבן אינה
5 בשבילה. ולרי' נראה: דקצירה חשיבא גיריה,
6 מדיקאמר "קצירה גורת קצירה" אבל היא
7 דטחינה - לא חשיבא גיריה דגיריה, שאינו יכול
8 לכפר על הקצירה אא"כ התכפר הטחינה עמה.
9 ואע"ג דשני זיתי חלב בהעלם אחד לא חשיבא
10 גיריה. מ"מ קצירה וקצירה שאני. שהאחת
11 בשגנת שבת, והאחת בודון שבת. וטעמא דמאן
12 דאמר בסמוך דקצירה וקצירה אין מצטרפין -
13 היינו משום דלית ליה גיריה. וקשה לרש"א:
14 לפי זה הוה מצי למצוא פלוגתיהו דאביי ורבא
15 אפילו בשלשה קצירות, כגון שקצר בשגנת שבת
16 דוחן מלאכות, וחזר וקצר בודון שבת ושגנת
17 מלאכות, ונדע לו הראשונה, וחזר וקצר בשגנת
18 שבת דוחן מלאכות. דלרבא, הביא קרבן על
19 הראשון - שני נתכפר, שלישי לא נתכפר. ולאביי
20 - גם שלישי נתכפר: **ממין** אחד חייב פשיטא:
21 הוה מצי לשנויי: הא מני - רבן גמליאל היא,
22 כדאמרין בסמוך:

אקצירה גורת קצירה וטחינה גורת טחינה. אבל נודע
לו על קצירה של ודון שבת ושגנת מלאכות - קצירה
גורת קצירה וטחינה שעמה, וטחינה שפגגדה במקומה
עומדת. אביי אמר: טחינה נמי גורת טחינה, שם טחינה
אחת היא. ומי אית ליה לרבא גיריה? והא איתמר: אבל
שני זיתי חלב בהעלם אחד ונדע לו על אחת מהן, וחזר
ואכל פזית בהעלמו של שני, אמר רבא: הביא קרבן על
ראשון - ראשון ושני מתכפרין, ג' אינו מתכפר. הביא
קרבן על השלישי - שלישי ושני מתכפרין, ראשון אינו
מתכפר. הביא קרבן על האמצעי - נתכפרו כולן. אביי
אמר: אפילו הביא קרבן על אחד מהן - נתכפרו כולן.
בתר דשמעה מאביי - סברה. אי הכי, טחינה נמי תגדר
לטהינה! גרירה - אית ליה, גרירה דגרירה - לית ליה.
מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא מפעיא לר' יורא. דבעי
רבי יורא מרבי אסי, ואמרי לה בעא מיניה רבי ירמיה מרבי
יורא: קצר וטחן חצי גרונת בשגנת שבת וודון מלאכות,
וחזר וקצר וטחן חצי גרונת בודון שבת ושגנת מלאכות,
מהו שיצטרפו? אמר ליה: חלוקין לחטאות, ולא מצטרפין.
וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפין, והתנן: אבל
חלב וחלב בהעלם אחד - אינו חייב אלא אחת, אבל
חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחד - חייב על כל אחת
ואחת. זו חומר במיני הרבה ממין אחד; וזו חומר במין אחד ממניין הרבה: שאם אבל חצי
זית, וחזר ואכל חצי זית ממין אחד - חייב, משני מינין - פטור. והוינו בה: ממין אחד חייב,
צריכא למימר? ואמר ריש לקיש משום בר תובטני: הכא בבמאי עסקינן - פגון שאכלו בשני
תמחויין, ורבי יהושע היא, דאמר תמחויין מחלקין. מהו דתימא: אמר רבי יהושע בין לקולא בין
לחומרא, קא משמע לן: דלקולא - לא אמר, לחומרא - קאמר. והא הכא, דחלוקין לחטאות
וקא מצטרפין? אמר ליה: מר - ארישא מתני לה וקשיא ליה, אגן - אסיפא מתנינן לה, ולא
קשיא לן. משני מינין פטור צריכה למימר? ואמר ריש לקיש משום בר תובטני: לעולם ממין אחד.
ואמאי קרי ליה שני מינין - שאכלו בשני תמחויין, ור' יהושע היא, דאמר: תמחויין מחלקין. והא
קא משמע לן - דאמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא. מדיסיפא מין אחד ושני תמחויין,
מכלל

אנן אסיפא מתנינן לה. אפילו ארישא הוה
מצי לשנויי: כגון שאכלו בשני תמחויין,
ולאפוקי מרבי יהושע דאמר תמחויין מחלקין
אפילו לקולא, אלא דניחא ליה לאוקמי בר'
יהושע: **משני** מינין פשיטא. אף על גב דלענין
מלקות מצטרפין, כדאמרין בפרק בתרא דמס'
ע"ז (דף סו.) ובמס' מעילה (דף יז.) לענין קרבן
פשיטא ליה דאין מצטרפין:
מכלל

אביי אמר כו'. דאית ליה גרירה: בתר דשמעה. רבא מאביי, דאמר: אפילו הביא קרבן על אחד מהם - נתכפרו כולם, דאית ליה גרירה, דרר ביה איהו ואמר להדיא דלעיל,
דמיכפרה טחינה שעמה בגרירה: אי הכי. דכאביי סבירא ליה, דאמר גרירה: טחינה. שעמה דאיכפרה בגרירה. תגרו נמי לטחינה שפגגדה, משום שני זיתי חלב בהעלם אחד:
גרירה דגרירה. כי הו, דטחינה קמייחא לא איכפרה אלא בגרירה, ולא עליה ולא על קצירה שעמה בא הקרבן, אלא דאגריר בהדי קצירה. הלכך לא הדרה גרירה לבתרייתא
משום שם טחינה: מילתא דפשיטא להו. ודוחן שבת ושגנת מלאכות, ודוחן מלאכות ושגנת שבת אין חלוקין לחטאות. כדקאמרין דהו מתכפר בקרבנו של זה, ולא אמרינן בשני
העלמות ניהו, וניתייב חר אודון שבת ושגנת מלאכות וחד אשגנת שבת ודוחן מלאכות. ואע"ג דחד גופה דעבירה היא, מספקא ליה כו': קצר וטחן. קצר או טחן: תור וקצר
כו', ולא נודע לו ביתים על חטאו: מהו שיצטרפו. קצירה וקצירה לקשיעו ויתחייב, מי הני העלם אחד ומצטרפי, או דילמא בשני העלמות ניהו, ולא מצטרפין: חלוקין
לחטאות. אי הוי בשיעור כל חר - אין אחד מהן מתכפר בקרבן הבא על חברו. הלכך, לא מצטרפי: הכי גרסינן: וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי ואתא תנן כו': חלב
וחלב. שני זיתים, והפסיק ביניהם יותר מדי אכילת פרס, דהוה להו שתי אכילות: שאם אבל חצי זית וחזר ואכל חצי זית. באותו העלם, וכגון שלא שהה מתחילתו של
ראשון עד סוף גמר אכילת אחרון יותר מדי אכילת פרס, ממין אחד מצטרפין: צריכא למימר. הא חדא אכילה היא. דבשתי אכילות ליכא למאן דאמר חייב: תובטני. שם חכם:
שני תמחויין, שני מיני תבשיל, אחד צלי ואחד שלוק: ור' יהושע היא. בכריתות, דאמר: תמחויין מחלקין, לאוכל שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין לחייבו שתי חטאות.
ואיצטרביא לאשמעינן דלענין חצי שיעור מצטרפי, דמהו דתימא: בין לקולא בי הכא. בין לחומרא כגון שיעור שלם אמר ר' יהושע דחלוקין הו. וגבי שני חצי שיעור פטור
- והיינו קולא, וגבי שני זיתים שלימים - חייב שתיים, והיינו חומרא: ארישא מתני. להא דריש לקיש: אסיפא מתנינן לה. ולא איתמר הכי:

מכלל

קצירה גורת קצירה. שניה בכפרה, וטחינה גורת את הטחינה השניה, ונתכפרו
כולן. דקמיין לן: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד - אינו חייב אלא אחת. וזה שעשה
שתי קצירות בהעלם אחד, שלא נודע לו בין קצירה לקצירה שחטא, ואע"פ שהעלמה
של שניה חלוק קצר משל ראשונה - סוף סוף העלם אחד הוא. דלא נודע לו חטאו
ביתים, ודיעות וחסאו הוא דמחלקת. הלכך:

בטאת זו שבא על הקצירה וטחינה ראשונה
אתרווייהו קיימא, ונתכפרו עם הקצירה כל
קצירות שעליה, שגעשו בהעלם אחד. ועם
הטחינה נתכפרו כל הטחינות שעליה,
כשעשאן בהעלם אחד: אבל נודע לו על
הקצירה, אחרונה שבדוחן שבת ושגנת
מלאכות, והפריש עליה קרבן, הואיל ובקרבן
זה לא שייכא טחינה שעמה - דהא אבל חר
מחייב, אי הוה מתנדע ליה תרווייהו: קצירה
גורת קצירה. ראשונה: וטחינה שעמה. של
ראשונה: וטחינה. אחרונה, שפגגדה של
ראשונה: במקומה עומדת. וכי מתנדע ליה -
מחייב עליה: קצירה גורת קצירה, כמשפט,
דשני זיתי חלב בהעלם אחד הו, וטחינה שעם
קצירה ראשונה - היינו משום גרירה. דאין
על גב דעיקר קרבן לאו משום קצירה דבהדי
אתא, הואיל ואיכפר ליה בהדי קצירה
בתרייתא - גררה לטחינה שעמה בהדי,
שהרי שתייהו היו תלויות בקרבן אחד, ואין
כפרה לזו בלא זו: וטחינה שפגגדה עומדת
במקומה. דגרירה לקולא לא אמרינן,
לאיכפורי טחינה אחרונה עם טחינה ראשונה
משום שני זיתי חלב בהעלם אחד. דהא
קמייחא גופה בגרירה היא דמיכפרה: שם
טחינה אחת היא. ואע"ג דקמייחא גופא
בגרירה אתיא, אמרינן גרירה לגרירה: ומי
אית ליה רבא גרירה. אטחינה שעמה
קרירי, דמגורה על קצירה, ואע"ג דקרין
לאו אהיא קצירה איפריש. דאינן בולחו
לאו גרירה איכא, דקצירה וקצירה בהעלם
אחד - לאו גרירה היא, דכל שם עבירה
הנכפל כמה פעמים בהעלם אחד אין בו אלא
טטאת אחת: ראשון ושני מתכפרין. שהרי
בהעלמו היה: שלישי אין מתכפר. ולא
אמרינן: הואיל והשני מתכפר עם הראשון
שבהעלמו - ליגרירה לשלישי עמו בכפרתו,
ואע"ג דלא שייך בהדי ראשון: הביא קרבן
כו', שבשפירשו הוכיז בו שם אותו זית:
הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולם. ואין
זה גרירה, אלא כולם בהעלם של זה היו:

אביי אמר כו'. דאית ליה גרירה: בתר דשמעה. רבא מאביי, דאמר: אפילו הביא קרבן על אחד מהם - נתכפרו כולם, דאית ליה גרירה, דרר ביה איהו ואמר להדיא דלעיל,
דמיכפרה טחינה שעמה בגרירה: אי הכי. דכאביי סבירא ליה, דאמר גרירה: טחינה. שעמה דאיכפרה בגרירה. תגרו נמי לטחינה שפגגדה, משום שני זיתי חלב בהעלם אחד:
גרירה דגרירה. כי הו, דטחינה קמייחא לא איכפרה אלא בגרירה, ולא עליה ולא על קצירה שעמה בא הקרבן, אלא דאגריר בהדי קצירה. הלכך לא הדרה גרירה לבתרייתא
משום שם טחינה: מילתא דפשיטא להו. ודוחן שבת ושגנת מלאכות, ודוחן מלאכות ושגנת שבת אין חלוקין לחטאות. כדקאמרין דהו מתכפר בקרבנו של זה, ולא אמרינן בשני
העלמות ניהו, וניתייב חר אודון שבת ושגנת מלאכות וחד אשגנת שבת ודוחן מלאכות. ואע"ג דחד גופה דעבירה היא, מספקא ליה כו': קצר וטחן. קצר או טחן: תור וקצר
כו', ולא נודע לו ביתים על חטאו: מהו שיצטרפו. קצירה וקצירה לקשיעו ויתחייב, מי הני העלם אחד ומצטרפי, או דילמא בשני העלמות ניהו, ולא מצטרפין: חלוקין
לחטאות. אי הוי בשיעור כל חר - אין אחד מהן מתכפר בקרבן הבא על חברו. הלכך, לא מצטרפי: הכי גרסינן: וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי ואתא תנן כו': חלב
וחלב. שני זיתים, והפסיק ביניהם יותר מדי אכילת פרס, דהוה להו שתי אכילות: שאם אבל חצי זית וחזר ואכל חצי זית. באותו העלם, וכגון שלא שהה מתחילתו של
ראשון עד סוף גמר אכילת אחרון יותר מדי אכילת פרס, ממין אחד מצטרפין: צריכא למימר. הא חדא אכילה היא. דבשתי אכילות ליכא למאן דאמר חייב: תובטני. שם חכם:
שני תמחויין, שני מיני תבשיל, אחד צלי ואחד שלוק: ור' יהושע היא. בכריתות, דאמר: תמחויין מחלקין, לאוכל שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין לחייבו שתי חטאות.
ואיצטרביא לאשמעינן דלענין חצי שיעור מצטרפי, דמהו דתימא: בין לקולא בי הכא. בין לחומרא כגון שיעור שלם אמר ר' יהושע דחלוקין הו. וגבי שני חצי שיעור פטור
- והיינו קולא, וגבי שני זיתים שלימים - חייב שתיים, והיינו חומרא: ארישא מתני. להא דריש לקיש: אסיפא מתנינן לה. ולא איתמר הכי:

מבבל ר"ע

1 מינן ושני תמחוין צריכא למימרו? - שלא חש להאריך, כיון דלא קאי הכי: מאן
2 דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה. פ"י בקונטרס: דאיכא פלוגתא דר' עקיבא ורבי
3 טרפון בפרק "דמ שחיטה" בכריתות (דף כב). וליתא, דהא תנן התם דדוקא במעילה מרובה
4 קאמר ר"ע שמביא שתי אשמות, משום דטוב לו
5 שביא שתי אשמות, משיביא אשם אחד ויתנה
6 שאם לא יודע לו הוא מעילתו נדבה. אבל
7 במעילה מועטת - מודה ר"ע שמביא אשם אחד
8 ויתנה, ונח לו שיתן מעילה מועטת על הספק,
9 משיביא שתי אשמות. וקאמרין בגמ': מדברי
10 שניהם נלמדוהו אשם ודאי לא בעי ידיעה
11 בתחלה. ואם תאמר: רבי טרפון דקאמר "מה לוח
12 מביא שתי אשמות" משמע דעצה טובה קמ"ל
13 אדרבה, כיון דבמעילה מרובה פליגי - אם כן טוב
14 לו שיביא שתי אשמות כדאמר ר' עקיבא,
15 משיביא אשם אחד ומעילתו, ויתנה. כדפרישיתו
16 יש לומר דר' טרפון לאו עצה טובה קאמר, אלא
17 לעולם אינו יוצא מידי עבירה בשתי אשמות
18 ולרבי עקיבא, אמאי מביא שתי אשמות במרובה,
19 ובמעטה אשם ומעילה? יביא לעולם אשם אחד
20 ויתנה, ובשדודע או יביא מעילתו יש לומר:
21 משום דאמר "המביא אשמו עד שלא הביא
22 מעילתו - לא יצא":

בעל

17 לאחר הפרשה פליגי, ובהא פליגי: דמר סבר: הפרשות מחלקות, ומר סבר: הפרשות מחלקות. אבל
18 קודם הפרשה - מודי ליה ר' יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת; או דילמא: בין בון ובין
19 בון מחלקות? א"ל: מסתברא, בין בון ובין בון מחלקות. דאי סלקא דעתך קודם הפרשה פליגי,
20 אבל לאחר הפרשה מודה ליה ריש לקיש לר' יוחנן דחייב שתיים, אדמוקים ליה קרא לאחר הפרשה
21 - לוקמיה לאחר הפרשה! ואי אחר הפרשה פליגי, אבל קודם הפרשה מודה ליה רבי יוחנן לריש
22 לקיש דאינו חייב אלא אחת - אדמוקי ליה קרא בכזית ומחצה, לוקמיה קודם הפרשה! ודילמא
23 ספוקי מספקא ליה, ואם תימצי לומר קאמר: אם תימצי לומר קודם הפרשה פליגי בה, רבי יוחנן
24 היכי מוקי ליה לקרא - בכזית ומחצה. ואם תימצי לומר לאחר הפרשה פליגי, ריש לקיש היכי
25 מוקי ליה לקרא - בלאחר הפרשה. אומר עולא: למאן דאמר "אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה"

מבבל ר"ע

1 מכלל ר"ע. דאמר חייבי: מין אחד ותמחויהו אחד, מין אחד ותמחויהו אחד, מין אחד ותמחויהו אחד,
2 שני חצאי שיעור. ואיצטרף לאשמעינן דליצטרפו, דס"ד אמנא: הואיל ובשיעורין
3 שלמים חלוקין לחטאות - הקא נמי לא ליצטרפו. קמ"ל דהתם הוה ידיעה, אבל
4 ידיעת חצי שיעור - לאו ידיעה היא: רבן גמליאל היא דאמר. לקמן בפרק "הבונד":
5 אין ידיעה לחצי שיעור: וחוור ונודע לו. לקמן
6 בעי ליה אי קודם שהפריש קרבן על ידיעה
7 ראשונה, וקסבר ידיעות מחלקות לחטאות,
8 ואע"פ שלא היתה ידיעה בין אכילה לאכילה.
9 או לאחר הפרשה, וקסבר: הפרשות מחלקות.
10 והא דאביי ורבא דאמרי לעיל "ונודע לו על
11 אחת מהן חוור ואכל" כו', אלא דהא הוא
12 דמחייבי, אי סביקא להו פלוגתא דר' יוחנן
13 וריש לקיש בקודם הפרשה - אינהו דאמרו
14 כריש לקיש. אי נמי: סביקא להו דלאחר
15 הפרשה פליגי, ואינהו דאמרו קודם הפרשה
16 נודע על השני, ודריבי הכל אין חלוקין
17 לחטאות: על חטאתו והביא. והביא קרבנו
18 שיעירת עזים תמימה נקבה על חטאת אשר
19 חטא" (ויקרא ד) משמע: על כל חטאת
20 וחטאת זביא: מחטאתו ונסלח לו. אפי' לא
21 הביא אלא על מקצת חטאתו - ונסלח לו!
22 כולו: קמ"ל. פ"ק (ב"ק) דהאי חצי זית עם זית
23 קמא שריף בהר ידיעה קמייתא. ונהוהו כאילו
24 נודע על זה הכל. דהא אי הוה מיייתי קרבן -
25 הוה מיכפר בהדיה ודויתו בלא שום ידיעה,
26 דפחות מכשיעור לא חשיב. אבל כזית לא
27 מיכפר בלא ידיעה. הלכך, כי לא איתידע ליה
28 בהדיא אלא זה אחר זה - הוה ידיעות
29 מחלקות: דאיתידע ליה. על השני קודם
30 שהפריש קרבן על ידיעה הראשונה, פליגי:
31 אדמוקים לאחר הפרשה. כי פרכינן לעיל לריש
32 לקיש: הא כתיב "על חטאתו והביא",
33 ואוקימנא שיטתיה דתלמודא בלאחר הפרשה
34 - לוקמא בלאחר הפרשה. אבל השתא
35 דאוקימנא בלאחר הפרשה - ש"מ דפשיטא
36 לבני הישיבה ששדירו הגמ' דלאחר הפרשה
37 נמי פטר ריש לקיש: הכי גרסינן בספרים
38 ישנים: ודילמא ספוקי מספקא להו ואת"ל
39 בעל

קאמר, אם תמצא לומר קודם הפרשה פליגי ר' יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בכזית ומחצה. את"ל אחר הפרשה פליגי ר"ל. היכי מוקי ליה לקרא בלאחר הפרשה. והכי פריך בעל התלמוד לרבי יוחנן נמי ויקרא
40 ודילמא לבני תלמודא נמי מספקא להו פלוגתא דר"י ור"ל במאי, כי היכי דמספקא ליה לדידי אי בקודם אי בלאחר אי בתרווייהו. וכי פריך בעל התלמוד לרבי יוחנן נמי ויקרא
41 כתיב מחטאתו ונסלח לו, ומשני ליה: בכזית ומחצה - בלשון את"ל פריך ליה ומשני ליה. והכי קאמר: אי הוה פשיטא לן דלאחר הפרשה הוא דמחייבי ור"י תרתי, אבל בקודם
42 הפרשה מודה ור"ל - לא הוה קשיא לן מידי, דאוקימנא "מחטאתו ונסלח לו" בקודם הפרשה. אבל השתא, קשיא לן. את"ל בהך בעיא דרבינא דבדקום הפרשה נמי פליגי,
43 וא"ר יוחנן חייב שתיים, ר' יוחנן היכי מוקי ליה לקרא ד"מחטאתו ונסלח לו". ושני ליה: בכזית ומחצה. והכי קמשני: אפילו את"ל דקודם הפרשה לחודא פליגי, אי נמי בתרווייהו
44 פליגי - איכא לאוקמא בכזית ומחצה. ולר"ל נמי, כי פריך ליה תלמודא, הכתיב על חטאתו והביא, ושני ליה בעל התלמוד בלאחר הפרשה - לעולם ספוקי מספקא ליה במאי
45 פליגי, בלדידי. ובאת"ל פריך ומשני. והכי קאמר: את"ל בלאחר הפרשה נמי פליגי. דבלאחר הפרשה פטרי ליה בתר קרבן, דהשתא איכא לאוקמא לקרא דמחייב בלאחר
46 הפרשה, ר"ל היאך מוקי ליה להאי קרא? כלומר: במאי מוקי ליה? ושני ליה: אפילו אם תמצא לומר בלאחר הפרשה פליגי, איכא לאוקמי בלאחר הפרשה. ורוב התלמידים שגו
47 בשיטה זו, ודימו דהאי דהיכי מוקי לה לקרא בכזית ומחצה וחרבו היכי מוקי ליה לקרא בלאחר הפרשה לשון קושיא הוא, ו"לפרושי" כמו מ"ט, והוצרכו לשבש את הספרים,
48 ולמחוק דר"י ואת"ל (א) קמא ולהגיה "קאמרין", ולהגיה על "קודם" "לאחר", ועל "לאחר" "קודם", ואין שיטת התלמוד כפי סוגייתם: למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה, פלוגתא
49 דר"ט ור"ע היא בכריתות בפרק "דמ שחיטה" (דף כב). ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי. ופי': היו לפניו שתי חתיכות, א' של קודש וא' של חולין, ואכל אחת מהן ואינו
50 יודע איזו אכל - מביא אשם תלוי. ומודה ר"ע שאינו מביא את מעילתו. כלומר: אינו משלם קרן וחומש עד שידע לו, וקביא עמה אשם מעילות ודאי. כי היכי דאשם תלוי
51 דשאר עבירות דספק פרת אינו מכפר בפרה גמורה, ובשידע לו דודאי חטא מביא חטאת - אף זה בשידע לו יחזור וקביא אשם ודאי. ר"ט אומר: מה לוח מביא שתי אשמות?
52 ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת, דהתם ספיקו - איל, ודאי - נקבה. הלכך, כי מתידע ליה - בעי לאתויי נקבה. אבל זה, ששנינו מין אחד, כדאמר התם שממין שביבא
53 על הודע מביא על לא הודע, שזה איל וזה איל - קביא קרן וחומש, וקביא איל. ויאמר: אם ודאי מעלתי - זו מעלתי הוה אשמי, ואם ספק שלא עתיד ספיקי להודע לי - אשם
54 זה וזה אשם תלוי, והקדש זה לנקבה. ולכי מתידע ליה - לא בעי לאתויי אשם אחר. אלא: לא בעי ידיעה בתחילה באשם ודאי קודם הבאת פרתו, דהא לא איתידע
55 ליה כי אתי, ומכפר עליה: אשם ודאי. כל אשמות קרוין אשם ודאי. חוץ מאשם תלוי שהוא בא על לא הודע. וכן שלשה האין על חטא: אשם מעילות, אשם גזילות, אשם
56 בעל

שפחה חרופה:

58 תַּפְרָשׁוֹת מְחַלְקוֹת – דווקא הפרשת הקרבן מחלקת בין העבירות,
 59 אבל הידיעה אינה מחלקת, הלכך אם נודע לו על אכילת הכזית
 60 השני קודם שהפריש חטאת על הכזית הראשון מביא חטאת אחת על
 61 שניהם, ואינו נחשב כאילו נתכפר על מה שנודע לו, אַבְל אם נודע
 62 לו אכילת הכזית השני לאחר תַּפְרָשָׁה, מוֹדִי לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי
 63 יוֹחָנָן דְּתַנְיָב שְׁתֵּימָּם, כיון שהפרשות מחלקות. אִי דִּילְמָא דְּאִיתִידַע
 64 לִיה – או שמא במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני לאחר תַּפְרָשָׁה
 65 פְּלִיגִי – נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, וּבְהָא פְּלִיגִי – ובזה נחלקו דְּמַר
 66 – שרבי יוחנן סָבַר, תַּפְרָשׁוֹת מְחַלְקוֹת – הפרשת הקרבן מחלקת בין
 67 העבירות, וכשהפריש קרבן על אכילת הכזית הראשון קודם שנודע
 68 לו אכילת הכזית השני, אינו מכפר על הכזית השני, הלכך צריך
 69 להביא שתי חטאות. וּמַר – וריש לקיש סָבַר, בְּפִרְוֹת מְחַלְקוֹת –
 70 דווקא כפרת החטא מחלקת בין העבירות, אבל הפרשת הקרבן אינה
 71 מחלקת, הלכך אם נודע לו אכילת הכזית השני קודם שהקריב את
 72 החטאת על הכזית הראשון, מכפרת היא לו על שניהם, אַבְל אם
 73 נודע לו שאכל את הכזית השני קודם תַּפְרָשָׁה, מוֹדִי לִיה רַבִּי יוֹחָנָן
 74 לְרִישׁ לְקִישׁ דְּאִינוּ חַיִּיב אֱלָא חֲטָא אַחַת. אִי דִּילְמָא – או שמא,
 75 בִּין בְּזוּ וּבִין בְּזוּ מְחַלְקוֹת – בין במקרה שנודע לו קודם הפרשה ובין
 76 במקרה שנודע לו לאחר הפרשה, שרבי יוחנן סובר שאפילו ידיעות
 77 במחלקות, וריש לקיש סובר שפרשות אינן מחלקות.
 78 אַמַּר לִיה רַב אַשִּׁי לְרַבִּינָא, מִסְּפַרְבָּא בִּין בְּזוּ וּבִין בְּזוּ מְחַלְקוֹת וְכַצַּד
 79 הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל הַסַּפֵּק. דְּאִי סָלְקָא דְּעִתְיָ קוֹדֵם תַּפְרָשָׁה פְּלִיגִי – שאם
 80 היה עולה בדעתך לומר שנחלקו רק במקרה שנודע לו קודם הפרשה,
 81 אַבְל לְאַחַר תַּפְרָשָׁה מוֹדָה לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּחַיִּיב שְׁתֵּימָּם
 82 וכצד הראשון של הספק, אם כן אֲדַמְוִקִים לִיה קְרָא לְאַחַר בְּפִרְוֹה
 83 – עד שהעמידה הגמרא לדברי ריש לקיש את הפסוק 'על חטאתו
 84 והביא' שמשמע שצריך להביא שתי חטאות במקרה שנודע לו
 85 אכילת הכזית השני אחר שכבר הקריב את החטאת על הכזית
 86 הראשון, לֹאֲקַמִּיה – יכלו להעמיד שמדובר במקרה שנודע לו אכילת
 87 הכזית השני לאחר תַּפְרָשָׁה, שאז מודה ריש לקיש שצריך להביא
 88 שתי חטאות. וְאִי – ואם נאמר שרק בנודע לו אַחַר תַּפְרָשָׁה פְּלִיגִי,
 89 אַבְל אם נודע לו קודם תַּפְרָשָׁה מוֹדָה לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ
 90 דְּאִינוּ חַיִּיב אֱלָא אַחַת וכצד השני של הספק, אם כן אֲדַמְוִקִי לִיה
 91 קְרָא – עד שהעמידה הגמרא לדברי רבי יוחנן את הפסוק 'מחטאתו
 92 ונסלח לו' שמשמע שאינו צריך להביא אלא חטאת אחת במקרה
 93 שאכל בְּזֵוֹת וּמְחַצָּה, ונודע לו על כזית ואחר כך אבל עוד חצי זית
 94 קודם שנודע לו אכילת חצי זית הראשון, שאז אם הביא על מקצת
 95 חטאתו נתכפר לו, לֹאֲקַמִּיה – יכלו להעמיד שמדובר במקרה שנודע
 96 לו קודם תַּפְרָשָׁה, שאז מודה רבי יוחנן שמביא חטאת אחת על שני
 97 הכזיתים. ומכך שבני הישיבה סידרו את הגמרא לא פירשו כן,
 98 מוכח שהיה פשוט להם שרבי יוחנן וריש לקיש נחלקו בין במקרה
 99 שנודע לו קודם הפרשה ובין במקרה שנודע לו לאחר הפרשה וכצד
 100 השלישי של הספק.
 101 רבינא דוחה את הכרעתו של רב אשי: אמר רבינא לרב אשי, וְדִלְמָא
 102 סְפִיחֵי מִסְּפַרְבָּא לִיה – שמא בני הישיבה שביארו את מחלוקתם של
 103 רבי יוחנן וריש לקיש הסתפקו באיזה מקרה נחלקו כמו שאני
 104 הסתפקתי, וּבְדֶרֶךְ אִם תִּמְצִי לְוִמַר קְאָמַר, וכך ביארו, אִם תִּמְצִי
 105 לְוִמַר שְׁקוֹדֵם תַּפְרָשָׁה פְּלִיגִי בָּהּ – אפילו אם נאמר שרבי יוחנן וריש
 106 לקיש נחלקו במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני קודם שהפריש
 107 קרבן על הכזית הראשון וכצד הראשון של הספק, ובמקרה זה סובר
 108 רבי יוחנן שחייב שתיים, מכל מקום לא קשה לו מהפסוק 'מחטאתו
 109 ונסלח לו' שממנו דרש ריש לקיש שאינו חייב אלא חטאת אחת,
 110 שְׂרַבִּי יוֹחָנָן הִיבִי מוֹקִי לִיה לְקָרָא – איך הוא מנמיד פסוק זה,
 111 בְּמִקְרָה שֶׁאֵבֵל בְּזֵוֹת וּמְחַצָּה, ונודע לו על כזית ואחר כך אבל עוד
 112 חצי זית קודם שנודע לו אכילת חצי זית הראשון, שאז מודה הוא
 113 שחייב רק חטאת אחת. וְאִם תִּמְצִי לְוִמַר שֶׁלְאַחַר תַּפְרָשָׁה פְּלִיגִי –
 114 ואפילו אם נאמר שרבי יוחנן וריש לקיש נחלקו במקרה שנודע לו

1 מְכַלְל דְּרִישָׁא – משמע שברישיא באוכל שני חצאי זיתים ממין אחד
 2 שחייב מדובר שהיו שניהם מִין אַחַד וְתַמְחוּי אַחַד, ואם כן קשה, מִין
 3 אַחַד וְתַמְחוּי אַחַד צְרִיכָא לְמִימַר – וכי צריך התנא להשמיענו
 4 שבמקרה זה מצטרפים.
 5 מתרצת הגמרא: אַמַּר רַב הוּנָא, הָבָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָּן – כאן, במשנה,
 6 במה מדובר, בְּגוֹזֵן שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה בִּינַיִתִים – שנודע לו שחטא בין
 7 שני חצאי הזיתים, וּמְשַׁנָּה זוּ בְשִׁית רַבִּין מְלִיאֵל הִיא, דְּאָמַר (להלן
 8 קה.) אִין יְדִיעָה מִחֲלַקַּת לְחֻצֵי שְׁעוּרָה, ולא אומרים שכמו שידיעה בין
 9 אכילת שני שיעורים שלמים מחלקת כך גם ידיעה בין שני חצאי
 10 שיעור מחלקת, אלא מה שנודע לו שחטא לאחר שאכל את החצי
 11 זית הראשון אינו נחשב כידיעה לחלק ביניהם, ולכן שתי האכילות
 12 מצטרפות לשיעור כזית.
 13 הגמרא מבארת מה דין העושה שתי שגגות בהעלם אחד ונודע לו
 14 בזה אחר זה: אִיתְמַר – נאמר בבית המדרש, אַבְל שִׁיעוּר שְׁנֵי זִיתֵי
 15 חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחַד, וְנודע לו עַל הָרֵאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁאֵבֵל אֶת הַשְּׁנִי,
 16 וְחֹזֵר וְנודע לו עַל הַשְּׁנִי לְאַחַר זִמָּן, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חַיִּיב שְׁתֵּימָּם –
 17 שתי חטאות, מפני שמיד כשנודע לו שאכל את הראשון נתחייב
 18 חטאת, ולאחר מכן כשנודע לו על השני צריך להביא חטאת נוספת,
 19 וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, אִינוּ חַיִּיב אֱלָא אַחַת אַחַת, מפני שידיעה לבדה
 20 אינה מחלקת לחטאות, והרי זה כמו שנודע לו בבת אחת שאכל את
 21 שניהם, שאינו מביא אלא חטאת אחת כיון שאכלם בהעלם אחד.
 22 הגמרא מבארת מהיכל למדו דין זה: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, חַיִּיב שְׁתֵּימָּם,
 23 שנאמר בפרשת חטאת (ויקרא ג-ג) וְהִקְרִיב עַל הַטָּאֲתוֹ אֲשֶׁר הִטָּא פֶּר
 24 בָּן בְּקָר וּגְוִי וְהִבִּיא אֶת הַפֶּר, וְעַל חֲטָאָתוֹ וְהִבִּיא' משמע שצריך
 25 להביא חטאת על כל חטא בפני עצמו. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, פְּטוּר
 26 מִלְּהִבִּיא חֲטָאָת אַחֶרֶת עַל הָאֵבִילָה הַשְּׁנִיָּה, שנאמר (שם ד-ב) וְכִפַּר
 27 עָלָיו הַפֶּהן מִחֲטָאָתוֹ וְנִסְלַח לוֹ, וּמִחֲטָאָתוֹ משמע שאפילו לא
 28 הביא אלא על מקצת חטאתו, נסלחה לו כל חטאתו.
 29 הגמרא מבארת כיצד יישב כל אחד את הפסוק שהביא השני.
 30 שואלת הגמרא: וְרִישׁ לְקִישׁ הַסּוּבֵר שֶׁאִינוּ חַיִּיב אֱלָא חֲטָאָת אַחַת,
 31 הַבְּתִיב – הרי כתוב 'על חטאתו והביא', שמשמע שצריך להביא
 32 חטאת על כל חטא, ואיך ידרוש פסוק זה.
 33 משיבה הגמרא: הֵהוּא לְאַחַר בְּפִרְוֹה – ריש לקיש יעמיד פסוק זה
 34 במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני לאחר שכבר הקריב את
 35 החטאת על הכזית הראשון, שאז ודאי שצריך להביא חטאת נוספת
 36 על הכזית השני.
 37 שואלת הגמרא: וְלְרַבִּי יוֹחָנָן הַסּוּבֵר שֶׁחַיִּיב שְׁתֵּימָּם, נְפִי – גם קשה,
 38 הַבְּתִיב הִרִי כְּתוּב 'מִחֲטָאָתוֹ וְנִסְלַח לוֹ', שמשמע שאפילו אם הביא
 39 על מקצת חטאתו נסלחה לו כל חטאתו, ואיך ידרוש פסוק זה.
 40 משיבה הגמרא: הָבָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינָּן – כאן, בפסוק, במה מדובר, בְּגוֹזֵן
 41 שֶׁאֵבֵל בְּזֵוֹת וּמְחַצָּה חֶלֶב, וְנודע לו עַל בְּזֵוֹת, וְחֹזֵר וְאֵבֵל בְּחֻצֵי זֵוֹת
 42 אַחַר בְּהֶעֱלָמוֹ שֶׁל שְׁנֵי – קודם שנודע לו שחטא באכילת חצי זית
 43 הראשון, מִחֻוֹ דְּתִימָא לְיַצְטַרְפוּ – שמא תאמר שיצטרפו שניהם
 44 לכזית לחייבו חטאת אחרת כיון שאכלם בהעלם אחד, קָא מְשַׁמְעוּ לָן
 45 – משמיענו הפסוק 'מחטאתו' שאין הדבר כן, אלא החטאת שיביא על
 46 הכזית הראשון מכפרת גם על החצי זית שאכל עמו, ולכן אינו
 47 מצטרף עם החצי זית שאכל אחר כך, ואינו מביא חטאת על אותו
 48 חצי זית.
 49 הגמרא דנה באיזה מקרה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש: אָמַר לִיה
 50 רַבִּינָא לְרַב אַשִּׁי, רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ שֶׁנִּחְלְקוּ בֵּאֵבֵל שְׁנֵי זִיתֵי חֶלֶב
 51 בְּהֶעֱלֵם אַחַד, דְּאִיתִידַע לִיה קוֹדֵם תַּפְרָשָׁה פְּלִיגִי – האם נחלקו
 52 במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני קודם שהפריש קרבן על הכזית
 53 הראשון, וּבְהָא פְּלִיגִי – ובזה נחלקו, דְּמַר – שרבי יוחנן סָבַר, יְדִיעוֹת
 54 מְחַלְקוֹת – ידיעות החטא מחלקת בין העבירות, לפי שהידיעה
 55 נחשבת כאילו הביא קרבן, ומיד כשנודע לו על אכילת כזית הראשון
 56 נחשב כאילו הביא קרבן, ואינו מכפר על הכזית השני שעדיין לא
 57 נודע לו, הלכך צריך להביא שתי חטאות. וּמַר – וריש לקיש סָבַר,

42 ידיעות אינן נחשבות כהפרשת קרבן, אם כן גם הבא על שפחה
 43 חרופה כמה פעמים ונודע לו בין כל אחת ואחת לדעת ריש לקיש
 44 יביא אשם אחד על כולם, שהרי הידיעות אינן נחשבות כהפרשת
 45 קרבן. אִישְׁתִּיק – שתק רב דימי ולא השיב.
 46 השיב אביי על קושיית עצמו: אָמַר ליה אביי לרב דימי, דְּלָמָּא
 47 בְּמַעֲשֵׂה דְּלְאַחַר הַפְּרִשָּׁה קָאֲמַרְתָּ – שמא מה שאמרת שלדעת
 48 הסובר שאינו יכול להביא אשם ודאי קודם שנודע לו שחטא חייב
 49 אשם על כל אחת ואחת אף לריש לקיש, הוא רק באופן שעשה את
 50 השגגה השניה לאחר שהפריש קרבן על השגגה הראשונה, וְכַדְרַב
 51 הַמְּנוּנָא שאמר שדבר פשוט הוא שאין קרבן שהפריש על עבירה
 52 אחת מכפר על עבירה שעשה לאחר מכן. אָמַר ליה רב דימי, אִין –
 53 אכן לזה היתה כוונתי.
 54 כִּי אָחַת – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל אָמַר, הַכֹּל – בין רבי יוחנן
 55 ובין ריש לקיש מוֹדִים בְּשַׁפְּחָה חְרוּפָה שאם בא עליה כמה ביאות
 56 חייב אשם על כל ביאה וביאה, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁפְּחָה חְרוּפָה שאם
 57 בא עליה כמה ביאות אינו חייב אלא אשם אחד, וּמַחְלֻקֹת רבי יוחנן
 58 וריש לקיש בְּשַׁפְּחָה חְרוּפָה אם חייב אשם אחד על כמה ביאות או
 59 שחייב אשם על כל ביאה וביאה.
 60 הגמרא מבארת את דברי רבין: מה שאמר הַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁפְּחָה
 61 חְרוּפָה דְּאִינוּ חַיִּיב אֱלָא אָחַת, היינו בְּעוֹלָא שאמר בדעת הסובר
 62 שיכול להביא אשם ודאי אף אם עדיין לא נודע לו שחטא, שאם בעל
 63 חמש בעילות בשוגג ונודע לו בין כל אחת ואחת אינו חייב אלא אשם
 64 אחד. ומה שאמר הַכֹּל מוֹדִים בְּשַׁפְּחָה חְרוּפָה דְּחַיִּיב אשם על כָּל
 65 אָחַת וְאָחַת, מדובר באופן שבא עליה לאחר שהפריש קרבן על
 66 בעילה ראשונה, והיינו בְּרַב הַמְּנוּנָא שאמר שאם הפריש קרבן בין
 67 שגגה לשגגה לדברי הכל מביא קרבן על כל שגגה. ומה שאמר
 68 מַחְלֻקֹת בְּשַׁפְּחָה חְרוּפָה, היינו לְמַאן דְּאָמַר שֶׁאִשָּׁם וְדַאי בְּעַי
 69 דִּיעָה בְּתַחֲלָה – שאינו יכול להביא אשם ודאי קודם שנודע לו
 70 שחטא, ולשיטתו הידיעה באשם חשובה כמו הידיעה בחטאת, ובוה
 71 יש מַחְלֻקֹת דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ, שרבי יוחנן הסובר
 72 לגבי חטאת שהידיעה שלאחר השגגות מחלקת, ואפילו אם עשה
 73 שתי שגגות בהעלם אחד אם נודע לו בזה אחר זה חייב שתי חטאות,
 74 אם כן גם לגבי שפחה חרופה אף אם בא עליה כמה פעמים בהעלם
 75 אחד חייב אשם על כל ביאה אם נודע לו בזה אחר זה, ולריש לקיש
 76 הסובר לגבי חטאת שהידיעה שלאחר השגגות אינן מחלקת, ואם
 77 עשה שתי שגגות בהעלם אחד חייב חטאת אחת אף אם נודע לו בזה
 78 אחר זה, גם לגבי שפחה חרופה אם בא עליה כמה פעמים בהעלם
 79 אחד אינו חייב אלא אשם אחד אף אם נודע לו אחר כך בזה אחר זה.
 80 הגמרא מבארת שיש חילול שבת שלא במזיד שאינו בכלל שוגג
 81 להתחייב על כך קרבן: אֵיתֵּימַר – נאמר בבית המדרש,

1 כְּעַל הַמֶּשׁ בְּעִילוֹת בְּשַׁפְּחָה חְרוּפָה בשוגג, ונודע לו חטאו בין כל
 2 אחת ואחת, אִינוּ חַיִּיב אֱלָא אָחַת – אשם אחד, שהידיעה אינה
 3 מחלקת בין ביאה לביאה לפי שאינה חשובה, משום שלדעתו חיוב
 4 האשם אינו תלוי בידיעה.
 5 מקשה הגמרא: מַתְּקִיף לָהּ – הקשה רב הַמְּנוּנָא על עולא, אֱלָא
 6 מַעֲתָה שאתה אומר בדעת הסובר שיכול להביא אשם ודאי אף אם
 7 עדיין לא נודע לו שחטא, שהידיעות אינן מחלקות בין אם נודע לו
 8 בין כל אחת ואחת מהשגגות, ובין אם אחר השגגות נודע לו בזה אחר
 9 זה, אם כן, אם בְּעַל שפחה חרופה בשוגג, וְחֹזֵר וּבְעַל אותה פעם
 10 נוספת בשוגג, וְהַפְּרִישׁ קְרָבָן, וְאָמַר, הַמְּתִינוּ לִי מלהקריבו עד
 11 שְׁאֵבְעוּל פעם נוספת בשוגג, הֲכִי נָמִי – האם גם באופן זה תאמר
 12 דְּאִינוּ חַיִּיב אֱלָא אָחַת, והקרבן שהפריש יכפר לו גם על השגגה
 13 שאחר ההפרשה, שכמו שלענין ידיעות אתה אומר שאין חילוק בין
 14 אם נודע לו לאחר כל השגגות בזה אחר זה לנודע לו בין כל אחת
 15 ואחת מהשגגות, שבכל אופן אינו חייב אלא אשם אחד, כך יש לומר
 16 גם לענין הפרשת קרבן, שאין חילוק בין אם הפריש קרבן בין שגגה
 17 לשגגה להפריש קרבן לאחר כל השגגות, וכמו שאם הפריש קרבן
 18 באופן שנודע לו לאחר השגגות ההפרשה חלה על כל השגגות, כך
 19 אם הפריש קרבן בין שגגה לשגגה אין ההפרשה מחלקת, ויביא קרבן
 20 אחד על כולם. ועל כרחק אין לומר כן, שהרי סברא פשוטה היא
 21 שהפרשת הקרבן מחלקת, וקרבן שהפריש על עבירה אחת אינו
 22 מכפר על עבירה שעשה לאחר מכן.
 23 מתרצת הגמרא: אָמַר ליה עולא, מַעֲשֵׂה דְּלְאַחַר הַפְּרִשָּׁה קָאֲמַרְתָּ –
 24 וכי אתה מקשה ממעשה עבירה שנעשה לאחר הפרשת הקרבן,
 25 מַעֲשֵׂה דְּלְאַחַר הַפְּרִשָּׁה לֹא קָאֲמִינָא – בזה גם אני לא אמרתי שאין
 26 ההפרשה מחלקת, שודאי סברא פשוטה היא שאין הקרבן מכפר על
 27 עבירה שעשה לאחר ההפרשה, אף שלענין ידיעות אני סובר שאין
 28 חילוק בין אם נודע לו לאחר כל השגגות בזה אחר זה ובין אם נודע
 29 לו בין כל אחת ואחת מהשגגות.
 30 הגמרא מביאה ממבא אחר בענין זה: כִּי אָחַת – כשבא רב דימי
 31 מארץ ישראל לבבל אָמַר, לְמַאן דְּאָמַר – לדעת הסובר שֶׁאִשָּׁם וְדַאי
 32 בְּעַי דִּיעָה בְּתַחֲלָה – שאינו יכול להביא אשם ודאי קודם שנודע לו
 33 שחטא, ולשיטתו הידיעה באשם חשובה כמו הידיעה בחטאת, כְּעַל
 34 הַמֶּשׁ בְּעִילוֹת בְּשַׁפְּחָה חְרוּפָה בשוגג, ונודע לו בין כל אחת ואחת,
 35 חַיִּיב אשם על כָּל אָחַת וְאָחַת, שהידיעה מחלקת בין השגגות לגבי
 36 אשם כמו שמחלקת לגבי חטאת.
 37 מקשה הגמרא: אָמַר ליה אַבְי, הֲרִי לגבי חַטָּאת, דְּבְּעִינָן דִּיעָה
 38 בְּתַחֲלָה כדי להתחייב בה, וּפְלִיגִי – ומכל מקום נחלקו רבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי
 39 שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ אם הידיעות שאחר השגגות מחלקות, וסובר ריש
 40 לקיש שאין הידיעות שאחר השגגות מחלקות לחייבו שתי חטאות על
 41 שני כויתים שאכל בהעלם אחד, ואף שהפרשת קרבן ודאי מחלקת,

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

14 מצטרפים כיון שהם שני איסורים. וְלִישֵׁב קושיא זו אָמַר רִישׁ לָקִישׁ
 15 מְשוּם בְּר תוּמְנִי, לְעוֹלָם מדובר בשאכל שני חצאי זיתים מִמֵּין אָחַד,
 16 וְאִמְרֵי קְרִי לִיה – ומדוע קורא לו התנא שְׁנֵי מִינֵי, מכיון שמדובר
 17 שְׁאֵבְלוּ בְּשְׁנֵי תַמְחוּיִין, וְמִשְׁנֵה זו בשיטת רבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא דְּאָמַר
 18 תַמְחוּיִין מַחְלְקִין, ולכן שני החצאים אינם מצטרפים לחיוב חטאת,
 19 וְהוּא קָא מְשַׁמַּע לָן – ודבר זה משמיעה לנו המשנה, דְּאָמַר רַבִּי
 20 יְהוֹשֻׁעַ שְׁתַּמְחוּיִין מַחְלְקִין בֵּין לְקוּלָא, ששני חצאי זיתים בשני
 21 תַמְחוּיִין אינם מצטרפים לכזית לחייבו חטאת, וְכִין לְחֻזְמֵרָא, שאם
 22 אכל שני זיתים בשני תַמְחוּיִין חייב שתי חטאות.
 23 הגמרא מקשה על פירוש זה: מְדִסִּיפָא – מכך שבסיפא באוכל שני
 24 חצאי זיתים משני מינים פירשנו שמדובר ששניהם היו מִמֵּין אָחַד
 25 וְשְׁנֵי תַמְחוּיִין, ופטור משום תַמְחוּיִין מחלקים,

1 לגבי שבת אמרת שכיון ששגגת שבת ושגגת מלאכות חלוקים
 2 לחטאות, אין מצטרפים שני חצאי גרוגרת לשיעור גרוגרת להתחייב
 3 חטאת.
 4 משאיה הגמרא: אָמַר ליה רב אסי, מַד אֲרִישָׁא מְתַנִּי לָהּ – אתה שונה
 5 את דברי ריש לקיש שהעמיד משנה זו כדעת רבי יהושע שתַמְחוּיִין
 6 מחלקים על הרישא שאם אכל שני חצאי זיתים מִמֵּין אחד מצטרפים,
 7 וְלָכֵן קָשְׁיָא לִיה וְלָן, שהרי עולה מדבריו שאף שבשני כויתים
 8 מחלקים התַמְחוּיִין בכזית אחד מצטרפים, אבל אֲנִי אֲסִיפָא מְתַנִּינָן
 9 לָהּ – אנו שונים את דברי ריש לקיש אלו על הסיפא שאם אכל שני
 10 חצאי זיתים משני מינים אינם מצטרפים, וְלָכֵן לֹא קָשְׁיָא לָן, וכך אנו
 11 שונים, ששנינו בסיפא של המשנה (בכיות א), אם אכל שני חצאי
 12 זיתים מְשֵׁנֵי מִינֵין, פְּטוּר, ועל דין זה הקשתה הגמרא, אֲרִיבָא
 13 לְמִימַר – וכי צריך להשמיענו שפטור, הרי פשוט הדבר שאינם

שבת. פרק שביעי - כלל גדול דף עב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

קלג

1 בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת. אבל למאן דבעי ידיעה
2 בתחלה - הוי פלוגתא דרבי יוחנן ורבי לקיש, דלר' יוחנן כיון שהיא ידיעה (ב) שהיא
3 גורמת כפרה - מחלקת אפילו ידיעות של אחר הבעילות, כ"ש ידיעות שבין ביאה לביאה
4 דמחלקות ור"ל דסבר, ידיעות לא מחלקות - הכא בשפחה חרופה אפילו ידיעות שבין
5 ביאה לביאה אין מחלקות אע"ג דגבי חלב מודה
6 ר"ל ידיעות שבין אבילה לאבילה מחלקות -
7 לא דמי. דהתם בשגגה תלה רחמנא, וידיעות
8 מחלקות אשגגות. אבל בשפחה חרופה שמביא
9 על הודון כשגגה - אין הידיעה חשובה לחלק.
10 אבל למאן דלא בעי ידיעה בתחלה, אפילו רבי
11 יוחנן מודה, כיון שאין הידיעה גורמת כפרה -
12 דלא חשיבא לחלק, אפי' בין ביאה לביאה, כל
13 שכן אחר כל המעשים, וא"ת: הניחא אי איכא
14 אשם תלוי בשפחה חרופה - אתי שפיר למאן
15 דלא בעי ידיעה, דאינו חייב אלא אחת, שאין
16 הידיעה גורמת כפרה, שיכול להביא אשם
17 ולהתנות כמו במעילה, אבל אי לית בה אשם
18 תלוי, דאם לא אשכחן בשום מקום בשפחה
19 חרופה אשם תלוי, אמאי אינו חייב אלא אחת?
20 ליחייב שתיים? דאם ערך ידיעה אחת לכל
21 הפחות, דאם לא נודע לו - לא היה יכול להביא
22 שום קרבן, והרי אותה ידיעה גורמת כפרה ויש
23 לומר: דאפי' אין אשם תלוי בשפחה חרופה יכול
24 להביא אשם על הנאי, ולהתנות בשלמים.
25 ואפילו למאן דאמר אין מביאין קדשים לבית
26 הפסול, דהשתא נמנע ליה מאבילותו - מ"מ לא
27 חשיב גורם כפרה, כיון דאם עבר והתנה - מה
28 שעשה עשוי. והא דנקט עולא שפחה חרופה ולא
29 נקט מילתיה במעילה, דגבי מעילה הוא דהתן דאשם ודאי לא בעי ידיעה - משום דאתא
30 לאשמעינן דאפי' בין מעשה למעשה לא חשיבא ידיעה לחלק. אבל במעילה פשיטא
31 דמחלקת כמו בחטאת. וכן משמע בפרק "ד' מחוסרי כפרה" (כריתות דף טז.) דאמר: בעא
32 מניה ר' חייא טירנאה מר' יוחנן: הבא על ה' שפחות בהעלם אחד מזהו א"ל: חייב על כל
33 אחת ואחת. ומ"ש מ' העלמות בשפחה אחת: אמר ליה: התם אין גופים מחלקין, הכא
34 גופים מחלקין. והיינו למאן דלא בעי ידיעה. אלמא: דלא מחלקות אפי' ידיעות שבין ביאה
35 לביאה. ואית ספרים דגרסי במילתיה דעולא: ונודע לו בין כל אחת ואחת, והיינו כדפרישית.
36 ואית: תפשוט מדעולא דלר' יוחנן ידיעות מחלקותו ו"ל: דעולא את"ל קאמר:

1 בעל חמש בעילות בשפחה חרופה - אינו חייב אלא
2 אחת. מתקוף לה רב המנונא: אלא מעתה, בעל והזור
3 ובעל, והפריש קרבן ואמר: המתונו לי עד שאבעול, הכי
4 נמי דאינו חייב אלא אחת? א"ל: מעשה דלאחר הפרשה
5 קאמרית! מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא. כי אתא
6 רב דימי אמר: למאן דאמר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה
7 - בעל חמש בעילות בשפחה חרופה - חייב על כל
8 אחת ואחת. אמר ליה אביי: הרי חטאת, דבעינן ידיעה
9 בתחלה ופליגי ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש! אישתקי.
10 אמר ליה: דלמא במעשה דלאחר הפרשה קאמרית, וכדרב
11 המנונא? א"ל: אין. כי אתא רבין אמר: הפל מוידים
12 בשפחה חרופה, והפל מוידים בשפחה חרופה, ומחלקות
13 בשפחה חרופה. הפל מוידים בשפחה חרופה - דאינו
14 חייב אלא אחת, פדעולא. והפל מוידים בשפחה חרופה
15 - דחייב על כל אחת ואחת, קרב המנונא. ומחלקות
16 בשפחה חרופה - למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה,
17 מחלקות דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש. איתמר,
18 נתבין

1 נקט משפחה ביאות הרבה אינו חייב אלא אחת - הני מילי מזיד, אי נמי שוגג בהעלם
2 אחר. אבל שוגג ונודע לו בינתים, למאן דחשיבא ליה ידיעה באשם - מחלקת, ואפילו
3 לריש לקיש: והרי חטאת דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, שאם הביא חטאתו קודם שנודע לו
4 החטא אפיקה ומכפרת, דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: "או הודיע אליו והביא: ופליגי ר' יוחנן ורבי
5 לקיש. ואמר ריש לקיש דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: ידיעות מחלקות להתחייב בשתיים על שני זימי חלב
6 בהעלם אחר, אלמא לא חשיבא ליה חילוק ידיעה בחילוק כפרה. וגבי שפחה חרופה,
7 בידיעות שבין ביאה לביאה - לאו בהקבאת קרבן חשיבא לחלק, וכי היכי דבמזיד דידיה
8 מביא אחת על בולן, הקא נמי - מביא אחת על בולן, ולא דמי לידיעות שבין אבילת
9 חלב לאבילת חלב שמחלקות לדברי הכל, דהתם חויבי אשגגות הוא, וכיון שיש
10 ידיעה בינתים - הוין ליה שתי שגגות: אמר ליה אביי דילמא. הא דפשטת למאן
11 דבעי ידיעה חייב, ואפילו לריש לקיש: במעשה דלאחר הפרשה קאמרית. וכאנתקפתא
12 דרב המנונא דלעיל. אבל בידיעה דקודם, אפילו לר"ע - פלוגתא דר' יוחנן ורבי
13 לקיש היא. לר' יוחנן דחשיבא ליה ידיעה לחלק באבילת חלב, אפילו שתי אבילות
14 שנאכלו בהעלם אחר - ה"נ מחלקת. וריש לקיש דאמר התם לא מחלקת - ה"נ אפילו
15 דבין ביאה לביאה לא מחלקת. דבין ביאה לביאה חייבא בשתי אבילות דחלב בהעלם
16 אחר ונודע לו על כל אחר ואחד לבדו דמאי: הפל מוידים. ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש
17 בשפחה חרופה, פליגי חילוק: והפל מוידים. בה דאין חילוק: ומחלקות. שנייהם בה. דלר'
18 יוחנן יש חילוק, ולריש לקיש אין חילוק. וכולהו מפרשי להו: פדעולא. למאן דלא בעי
19 ידיעה בתחלה, דאפי' ר' יוחנן מודה דלר' טרפון לא חשיבא ידיעה לחלק, וכי איר
20 יוחנן ידיעות מחלקות, ואפילו בין שתיים הנעשות בהעלם אחר - ה"מ בהקבאת דחשיב
21 ידיעה דיחיה: והפל מוידים. ואפילו ר"ל, דיש חילוק ואפילו לר' טרפון - כגון בביאה
22 שלאחר הפרשה כדרב המנונא: ומחלקות. דרבי יוחנן ור"ל בשפחה חרופה, ואליבא
23 למאן דחשיבא ליה ידיעה דאשם לר' יוחנן, דאמר ידיעת חטאת הואיל דחשיבא היא
24 - מחלקת, אפי' חטאת דהעלם אחר. הקא נמי - מחלקת בין דהעלם אחר בין דשתי
25 העלמות. ולר"ל דאמר: ידיעה דחטאת אף על גב דחשיבא לא מחלקת עבירות
26 דהעלם אחר - הקא, אפילו דשתי העלמות לא מחלקת, וכדפרישית:

1 הם מדברי האמוראים, אלא ממשנה או מבייטא, כדאשכחן בפרק "אין בין המודר" (נדרים דף לה.) ורשב"א מפרש: דהא דנקט למאן דבעי ידיעה - רבותא נקט, דאפי' לידיעה לא
2 מייחב לר"ל על כל אחת אלא במעשה דלאחר הפרשה, ולא פליגי אעולא:

נתבין

1 בעל חמש בעילות בשפחה חרופה. בשוגג, ונודע לו בין כל אחת ואחת - אינו חייב אלא
2 אחת. להכי נקט שפחה חרופה, משום דמביא קרבן אחר על עבירות הרבה, כדתנן
3 בכריתות (דף טז.) ה' מביאין קרבן אחר על עבירות הרבה: הקא על השפחה ביאות
4 הרבה וכו'. וכי תנן מתני' דנפטר בקרבן אחר - הני מילי במזיד, שהוא מן המביאים
5 על המזיד בשוגג, דרביה (ויקרא ט"ו) "בקרבת
6 תהיה", ומלקות בשוגג ליכא. וגבי מזיד רבי
7 קרא דנפטר בקרבן אחר על ביאות הרבה,
8 כדלוקי' התם, וכ"ש על ביאות שוגג הרבה
9 בהעלם אחר. אבל שוגג ונודע לו בין ביאה
10 לביאה, למאן דבעי ידיעה בתחלה באשם ודאי
11 - חייב הוא לחלק לאשמות פהקבאת כפרה
12 המחלקת לעושה מיד, וצריך להביא על כל
13 אחת ואחת, אליבא ר"ל, יוחנן דאמר לעיל
14 באוכל שני זימי חלב בהעלם אחר ונודע לו
15 בשתי ידיעות - שמביא חטאת על כל אחת
16 ואחת, דחשיבא ליה חילוק ידיעה כאילו הביא
17 קרבן בין ידיעה לידיעה. הקא נמי, חשיב חילוק
18 ידיעה כאילו הביא קרבן בין ביאה לביאה.
19 ואשמעינן עולא דלמאן דלא בעי ידיעה באשם
20 בתחלה - חייב חשובה לחלק בינתים. ואינו
21 חייב אלא אחת, דכיון דלא חשיבא ליה ידיעה
22 - לא מחלקת. והא מילתא דעולא נקט לה
23 הקא, משום דרב דימי דאירי עליה, ופרכינן
24 עליה מפלוגתא דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: המתונו
25 שלא תקריביהו עד שאבעול עוד: כי אתא
26 רב דימי. לא פליגי אדעולא. אלא מר אמר
27 קדא ומר אמר קדא: חייב על כל אחת
28 ואחת. קס"ד השתא לרב דימי הא דתנן "הקא
29 על השפחה ביאות הרבה אינו חייב אלא אחת" - הני מילי מזיד, אי נמי שוגג בהעלם
30 אחר. אבל שוגג ונודע לו בינתים, למאן דחשיבא ליה ידיעה באשם - מחלקת, ואפילו
31 לריש לקיש: והרי חטאת דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, שאם הביא חטאתו קודם שנודע לו
32 החטא אפיקה ומכפרת, דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: "או הודיע אליו והביא: ופליגי ר' יוחנן ורבי
33 לקיש. ואמר ריש לקיש דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: ידיעות מחלקות להתחייב בשתיים על שני זימי חלב
34 בהעלם אחר, אלמא לא חשיבא ליה חילוק ידיעה בחילוק כפרה. וגבי שפחה חרופה,
35 בידיעות שבין ביאה לביאה - לאו בהקבאת קרבן חשיבא לחלק, וכי היכי דבמזיד דידיה
36 מביא אחת על בולן, הקא נמי - מביא אחת על בולן, ולא דמי לידיעות שבין אבילת
37 חלב לאבילת חלב שמחלקות לדברי הכל, דהתם חויבי אשגגות הוא, וכיון שיש
38 ידיעה בינתים - הוין ליה שתי שגגות: אמר ליה אביי דילמא. הא דפשטת למאן
39 דבעי ידיעה חייב, ואפילו לריש לקיש: במעשה דלאחר הפרשה קאמרית. וכאנתקפתא
40 דרב המנונא דלעיל. אבל בידיעה דקודם, אפילו לר"ע - פלוגתא דר' יוחנן ורבי
41 לקיש היא. לר' יוחנן דחשיבא ליה ידיעה לחלק באבילת חלב, אפילו שתי אבילות
42 שנאכלו בהעלם אחר - ה"נ מחלקת. וריש לקיש דאמר התם לא מחלקת - ה"נ אפילו
43 דבין ביאה לביאה לא מחלקת. דבין ביאה לביאה חייבא בשתי אבילות דחלב בהעלם
44 אחר ונודע לו על כל אחר ואחד לבדו דמאי: הפל מוידים. ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש
45 בשפחה חרופה, פליגי חילוק: והפל מוידים. בה דאין חילוק: ומחלקות. שנייהם בה. דלר'
46 יוחנן יש חילוק, ולריש לקיש אין חילוק. וכולהו מפרשי להו: פדעולא. למאן דלא בעי
47 ידיעה בתחלה, דאפי' ר' יוחנן מודה דלר' טרפון לא חשיבא ידיעה לחלק, וכי איר
48 יוחנן ידיעות מחלקות, ואפילו בין שתיים הנעשות בהעלם אחר - ה"מ בהקבאת דחשיב
49 ידיעה דיחיה: והפל מוידים. ואפילו ר"ל, דיש חילוק ואפילו לר' טרפון - כגון בביאה
50 שלאחר הפרשה כדרב המנונא: ומחלקות. דרבי יוחנן ור"ל בשפחה חרופה, ואליבא
51 למאן דחשיבא ליה ידיעה דאשם לר' יוחנן, דאמר ידיעת חטאת הואיל דחשיבא היא
52 - מחלקת, אפי' חטאת דהעלם אחר. הקא נמי - מחלקת בין דהעלם אחר בין דשתי
53 העלמות. ולר"ל דאמר: ידיעה דחטאת אף על גב דחשיבא לא מחלקת עבירות
54 דהעלם אחר - הקא, אפילו דשתי העלמות לא מחלקת, וכדפרישית:

1 הם מדברי האמוראים, אלא ממשנה או מבייטא, כדאשכחן בפרק "אין בין המודר" (נדרים דף לה.) ורשב"א מפרש: דהא דנקט למאן דבעי ידיעה - רבותא נקט, דאפי' לידיעה לא
2 מייחב לר"ל על כל אחת אלא במעשה דלאחר הפרשה, ולא פליגי אעולא:

נתבין

1 נתבון להגביה את התלוש. פירש בקונטרס: כגון סכין מוטל בערוגת ירק, ונתבון
2 להגביה, וחתך את המחובר. אי"כ, הא דפליגי בנתבון לחתוך את התלוש וחתך
3 את המחובר - היינו לחתוך תלוש(א), וחתך מחובר אחר. אבל לחתוך מחובר זה וחתך
4 מחובר אחר - משמע דחייב לכ"ע. וקשה לר"ת: דבסוף פ' "ספק אבל" (כריתות יט) אמר
5 שמואל, המתעסק בחלבים ועריות - חייב, שכן
6 נהנה. בשבת - פטור, דמלאכת מחשבת אסרה
7 תורה, ומוכח התם דאפילו בנתבון ללקוט תאנה
8 זו ולקוט תאנה אחרת פטר שמואל. ולקמן בפרק
9 "הורק" (דף צז) פטר (ב) רבא נתבון לזרוק
10 ארבע זורק שמנה, כי לא אמר כל מקום שתרצה
11 תנוח. וכל שכן בנתבון לזרוק בצד זה זורק בצד
12 אחר - דלא נעשה כלל רצונה, או נתבון לחתוך
13 מחובר זה וחתך מחובר אחר דפטור. ונראה
14 לר"ת: דהבא מיידי בנתבון לחתוך תלוש, ונמצא
15 שהוא מחובר, וחותך מה שהיה מתבון אלא
16 שלא היה יודע שהיה מחובר. ופליגי אביי ורבא
17 בקרא ד"אשר חטא בה" דמוקי ליה רבי אליעזר
18 בפרק "ספק אבל" (שם יט) פטר למתעסק, והבי
19 איתא התם בהדיא, דקאמר עליה: לרבא משכחת
20 לה שנתבון לחתוך את התלוש וחתך את
21 המחובר, לאביי - שנתבון להגביה את התלוש
22 כו'. ושמואל דפטר מטעם מלאכת מחשבת -
23 היינו בנתבון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר
24 אחר, דלא נעשה מחשבתו. והשתא אתי שפיר
25 דקאמר(ג) לקמן דמפרש שגג בלא מתבון דשאר
26 מצות חייב דמי - כגון דסבור שזמן הוא ובלו -
27 דהיינו ממש דומיא דשבת לפר"ת:
28 הניחא לאביי דאמר חייב, פי' הניחא לאביי
29 בהא - דמשכחת גבי ע"ז שגג בלא
30 מתבון. אבל מ"מ, וגם לאביי לא מיתוקמא
31 ברייתא שפיר בהכי. דהא אם חלל שבת מאהבה
32 ומיראה נמי חייב, ולהכי איצטרך בסמוך
33 לאוקמא אילבא דאביי בלא מתבון הדי -
34 דסבור רוק הוא ובלע"ז ע"ז כאן לא בעא מיניה
35 רבא מרב נחמן כו'. ואי"ת: אמאי לא מייתי
36 מנתי' דהשוכח עיקר שבת' דאינו חייב אלא
37 אחת, ולא הוי פטור לגמרי? וי"ל: דניחא ליה
38 לאתויי מרבא דמספקא ליה בהעלם זה וזה,
39 דדילמא אפי' תרתי מנייב. דכי אוקי הכא
40 באומר מותר - היינו בנתעלמה ממנו לפי שעה
41 דהיינו דומיא דהעלם זה וזה בידו, כדפי' לעיל.
42 דאם לא נודע לו מעולם איסור ע"ז - אינו ישראל כלל, כיון שמודה בע"ז, דרוחק להעמיד בתניוק ששוכה לבין הגוים: רבא אמר פטור. ואם תאמר: הוא אמר בפרק "בן סורר ומורה"
43 (סנהדרין דף עד) דע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים - יהרג ואל יעבור, אם כן אפילו לא מקבל ליה - חייב. ואין לומר דרבא לטעמיה. דאמר בבב"ב ע"ז בפרק "ר' שמעאל" (דף נד.) דאפילו
44 בע"ז בצינעא - וזחי בהם" ולא שימות בהם. והא דקאמר רבא בפ"ב דכתובות (דף יט.) גבי עדים, שאמרו להם חתמו שקר כו' - שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז וגילוי
45 עריות ושפיכות דמים - ה"פ: אפילו מאן דמחמיר - לא מחמיר אלא בע"ז ג"ע ושפיכות דמים. דאם כן דעמא דרבא דפטר הוי משום הכי, מאי מייתי אביי בפ' "ד' מיתות" (סנהדרין סא.)
46 מכמה ברייתתו? לימא דאתא במ"ד בפרק "בן סורר" (שם עד.) יהרג ואל יעבור, דפלוגא דתנאי היא? וי"ל: דסבר רבא דאפי' למ"ד דחייב למסור את עצמו - אם לא מסר עצמו לא מייחב
47 מיתה בבית דין. וקשה לרשב"א, דאמר רבא במסכת ע"ז: הכל היו בכלל "לא תעבדם", כשפטר לך הכתוב "וחי בהם" - יצא אונס. משמע דלא מפקי אלא אונס מיתה, אבל שאר אונסין
48 - הוו בכלל "לא תעבדם", וחייב. (והבא פטור אפי' מאהבה, דליכא אונס מיתה. וי"מ: דהזיהא דאמר יהרג ואל יעבור - היינו בסתם, אפי' דלא מקבל עליה לאלוה. אבל הכא, במפרש
49 דקעביד מאהבה ומיראה, אי נמי אפילו בסתם. ובע"ז שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ומיראה. דומיא דחמץ, דמייתי עלה התם: להם אי אתה משתחוה, אבל אתה משתחוה לאדם
50 כמותך. יכול אפי' נעבד כהמן - ת"ל "לא תעבדם". וקאמר רבא כהמן ולא כהמן, דאילו התם מיראה, והבא לאו מיראה. ומזההא גופא נמי יש לדרוק דחייב, אפי' דלא קבל עליה
51 באלוה. דמשמע דאסר נעבד כהמן, דומיא דאדם שכמותך דשרי. והיינו - בלא קיבלו עליו באלוה. ועוד: דאמר בפרק "ד' מיתות" (סנהדרין דף ס.) הפוער עצמו לפעור - זו היא עבודתו,
52 אפי' דקא מכוין לבוויא. הורקא אלא למהוקליס - זו היא עבודתו, אפי' דקא מכוין למירגמיה. אלמא דחייב, אפי' שאין מקבל עליו באלוה. ומיהו, יש לפרש אפי' דקא מכוין לבוויא -
53 מכוין לעובדה דרך ביון, ובריגמיה זו. והא דלא דחי ראיות דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם - משום דסתם עובד כמדעתו דמי. ואי"ת: ולמאי דפטר רבא, אמאי לא השתחוה מרדכי
54 לחמץ, וי"ל: כדאמרין במדרש ששתי צורות היו על לבו. ועוד: משום קידוש השם, כדאשכחן בירושלמי במסכת שביעית בפ"ד, כגון פפוס ולוליינס אחיו שנתנו להם מים בבוכית צבועה
55 ולא קבלו מהם: באומר מותר. והא דמעטינן פ"ב דמכות (דף ז: ושם) "בשגגה" פטר לאומר מותר, שאני גבי גלות דטובא בשגגה כתיבי התם. ולהכי מימי אמר בסוף פ"ב דביק' (דף כה)
56 ושמ' דיתיה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם. לענין גלות - פטור מ"בשגגה", לענין שבת - פטור משום דבעינן מלאכת מחשבת. והשתא תיפוק ליה
57 דגבי שבת נמי כתיב בשגגה! אלא ודאי דוקא גבי גלות ממעטינן, משום דכתיבי בשגגה טובא:

1 נתבון להגביה את התלוש. גגון דנפל סכין בערוגת ירק ונתבון להגביה: וחתך
2 את המחובר פטור. דכתיב "אשר חטא בה", ודרשינן בכריתות: פטר למתעסק בדרך
3 אחר ועשה דבר זה. ושגגה היכי דמי - כגון שנתבון לקר, אכל שגג דסבר שאין היום
4 שבת, או סבר שמלאכה זו מותרת. וזה - מתעסק בהגביה היה, ולא בחתיכה: דהא
5 לא איביון אחתיכה דאיפורא. בשגגת שבת
6 או בשגגת מלאכה, אלא מתעסק בחתיכת
7 הימר הוה. שידע שהוא שבת וידע שחתיכת
8 מחובר אסור: משא"כ בשאר מצות. כולה
9 מפרש לה ואולי: שגג בלא מתבון. לקמן
10 מפרש לה: חלב ודם. דומיא דטחינה וקציריה,
11 שחו שני גופין: אלא גבי שאר מצות חייב
12 דמי. דפטור: כגון חלב ותחלב. בהעלם אחד:
13 דר' אמי. במסכת סנהדרין, בפרק "ד' מיתות"
14 וליף למילתיה מקרא, דאין חילוק חטאות
15 לנכרי: והשתתווה לה. והיינו שגג שהיא ע"ז,
16 בלא מתבון - שלא נתבון להשתחוות לע"ז:
17 הרי לבו לשמים. ומה חיוב יש כאן? אפי' דע
18 שהוא בית ע"ז והשתתווה בו לשמים, אין חיוב
19 כאן: אנדרטא. צורת המלך שעושין לכבוד
20 המלך, והשתתווה לה ולא לשם אלהות:
21 מאהבה ומיראה. מאהבת אדם או מיראת
22 אדם השתתווה לע"ז. וקרי ליה שוגג בלא
23 מתבון - כלומר שגג בהכי, דסבור פיון דאין
24 מתבון לבו לאלהות - מותר: אלא באומר
25 מותר. כגון גר שנתגיר בין הגוים, כסבור
26 שאין ע"ז בתורה, וקרי ליה שגג בלא מתבון:
27 דפטור לגמרי. בתמיה: עד כאן לא קבעי
28 מיניה רבא מרב נחמן. העלם זה וזה בידו
29 מהו. לעיל בפרקין (דף עג.) דהיינו אומר
30 מותר, דאמר אין שבת בתורה - היינו העלם
31 זה וזה:
דסבור
 נתבון להגביה את התלוש. גגון דנפל סכין בערוגת ירק ונתבון להגביה: וחתך
 את המחובר פטור. דכתיב "אשר חטא בה", ודרשינן בכריתות: פטר למתעסק בדרך
 אחר ועשה דבר זה. ושגגה היכי דמי - כגון שנתבון לקר, אכל שגג דסבר שאין היום
 שבת, או סבר שמלאכה זו מותרת. וזה - מתעסק בהגביה היה, ולא בחתיכה: דהא
 לא איביון אחתיכה דאיפורא. בשגגת שבת
 או בשגגת מלאכה, אלא מתעסק בחתיכת
 הימר הוה. שידע שהוא שבת וידע שחתיכת
 מחובר אסור: משא"כ בשאר מצות. כולה
 מפרש לה ואולי: שגג בלא מתבון. לקמן
 מפרש לה: חלב ודם. דומיא דטחינה וקציריה,
 שחו שני גופין: אלא גבי שאר מצות חייב
 דמי. דפטור: כגון חלב ותחלב. בהעלם אחד:
 דר' אמי. במסכת סנהדרין, בפרק "ד' מיתות"
 וליף למילתיה מקרא, דאין חילוק חטאות
 לנכרי: והשתתווה לה. והיינו שגג שהיא ע"ז,
 בלא מתבון - שלא נתבון להשתחוות לע"ז:
 הרי לבו לשמים. ומה חיוב יש כאן? אפי' דע
 שהוא בית ע"ז והשתתווה בו לשמים, אין חיוב
 כאן: אנדרטא. צורת המלך שעושין לכבוד
 המלך, והשתתווה לה ולא לשם אלהות:
 מאהבה ומיראה. מאהבת אדם או מיראת
 אדם השתתווה לע"ז. וקרי ליה שוגג בלא
 מתבון - כלומר שגג בהכי, דסבור פיון דאין
 מתבון לבו לאלהות - מותר: אלא באומר
 מותר. כגון גר שנתגיר בין הגוים, כסבור
 שאין ע"ז בתורה, וקרי ליה שגג בלא מתבון:
 דפטור לגמרי. בתמיה: עד כאן לא קבעי
 מיניה רבא מרב נחמן. העלם זה וזה בידו
 מהו. לעיל בפרקין (דף עג.) דהיינו אומר
 מותר, דאמר אין שבת בתורה - היינו העלם
 זה וזה:
דסבור
 נתבון להגביה את התלוש. גגון דנפל סכין בערוגת ירק ונתבון להגביה: וחתך
 את המחובר פטור. דכתיב "אשר חטא בה", ודרשינן בכריתות: פטר למתעסק בדרך
 אחר ועשה דבר זה. ושגגה היכי דמי - כגון שנתבון לקר, אכל שגג דסבר שאין היום
 שבת, או סבר שמלאכה זו מותרת. וזה - מתעסק בהגביה היה, ולא בחתיכה: דהא
 לא איביון אחתיכה דאיפורא. בשגגת שבת
 או בשגגת מלאכה, אלא מתעסק בחתיכת
 הימר הוה. שידע שהוא שבת וידע שחתיכת
 מחובר אסור: משא"כ בשאר מצות. כולה
 מפרש לה ואולי: שגג בלא מתבון. לקמן
 מפרש לה: חלב ודם. דומיא דטחינה וקציריה,
 שחו שני גופין: אלא גבי שאר מצות חייב
 דמי. דפטור: כגון חלב ותחלב. בהעלם אחד:
 דר' אמי. במסכת סנהדרין, בפרק "ד' מיתות"
 וליף למילתיה מקרא, דאין חילוק חטאות
 לנכרי: והשתתווה לה. והיינו שגג שהיא ע"ז,
 בלא מתבון - שלא נתבון להשתחוות לע"ז:
 הרי לבו לשמים. ומה חיוב יש כאן? אפי' דע
 שהוא בית ע"ז והשתתווה בו לשמים, אין חיוב
 כאן: אנדרטא. צורת המלך שעושין לכבוד
 המלך, והשתתווה לה ולא לשם אלהות:
 מאהבה ומיראה. מאהבת אדם או מיראת
 אדם השתתווה לע"ז. וקרי ליה שוגג בלא
 מתבון - כלומר שגג בהכי, דסבור פיון דאין
 מתבון לבו לאלהות - מותר: אלא באומר
 מותר. כגון גר שנתגיר בין הגוים, כסבור
 שאין ע"ז בתורה, וקרי ליה שגג בלא מתבון:
 דפטור לגמרי. בתמיה: עד כאן לא קבעי
 מיניה רבא מרב נחמן. העלם זה וזה בידו
 מהו. לעיל בפרקין (דף עג.) דהיינו אומר
 מותר, דאמר אין שבת בתורה - היינו העלם
 זה וזה:
דסבור

1 אינו חייב אלא אחת, וְכִדְרָבֵי אַמַּי, דְּאָמַר רַבֵּי אַמַּי, זַיְבַח וְקִיְמָר
 2 וְנִיפֵךְ – שחט והקטיר קרבן לעבודה זרה ואחר כך ניסך לה בְּהַעֲלָמָה
 3 אַחֲתָּהּ, אֵינּוּ חַיִּיב אֲלֵא חֲטַאת אַחֲתָּהּ.
 4 הגמרא ממשיכה לפרש את הסיפא לפי ביאור זה: **בְּמַאי אוֹקִימָתָא** –
 5 במה העמדת וביארת מה ששינוי ברישא לגבי שאר מצוות, **בְּעֵבֹדָה**
 6 וְזָה, אֵימָא סִיפָא – אם כן אמור ובאר את הסיפא של הברייתא,
 7 ששינוי, הוֹמֵר יש בְּשֵׂאֵר מִצְוֹת יותר מבשבת, **שְׁבִשְׂאֵר מִצְוֹת** אם
 8 **שָׁנָה בְּלֹא מִתְּפִינֵן**, הַיֵּיב חֲטַאת, מָה שָׁאִין בְּן בְּשִׁבְתָּה שֶׁאֵם שָׁגַג בְּלֹא
 9 מתכוין פטור מחטאת, ואם 'שאר מצוות' הכוונה לעבודה זרה, הַיֵּיב
 10 **שָׁנָה בְּלֹא מִתְּפִינֵן דְּעֵבֹדָה זָרָה הַיֵּיב דְּמִי** – איך תבאר אופן זה ששגג
 11 בלא מתכוין בעבודה זרה וחייב על כך, אֵילֵימָא בְּסַבּוּר – אם נאמר
 12 שמדובר שראה בית עבודה זרה והיה סבור שפיתת הַכֶּנֶסֶת הוּא,
 13 וְהִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ וכוונתו להשתחוות למי ששיכן שמו עליה, וזו כוונת
 14 הברייתא 'שגג בלא מתכוין', שהרי התכוין להשתחוות לבית הכנסת
 15 ולא לעבודה זרה, אם כן יקשה מדוע חייב חטאת, הַיֵּיב לְבִי לְשִׁמְיָם,
 16 ואף אם היה יודע שהוא בית עבודה זרה אינו חייב, שהרי לא התכוין
 17 כלל להשתחוות לעבודה זרה.
 18 **וְאֵילֵא** יש לומר ש'שגג בלא מתכוין' בעבודה זרה מדובר באופן דְּתוּז
 19 אַנְדְרֵטָא וְסִגְרִד לָהּ – שראה פסל שעשו בדמות המלך, שהיו רגילים
 20 לעשותו ולהשתחוות לו לכבוד המלך, וישנם פסלים שאף עובדים
 21 אותם כעבודה זרה, ואותו פסל שראה עבדו ולא ידע, ויש לברר,
 22 הַיֵּיב דְּמִי – באיזה אופן מדובר, אִי דְקָבְלָה עָלֶיהָ בְּאַלּוּת – אם מדובר
 23 שקיבל על עצמו פסל זה לאלוה, הַיֵּיב מְזִיד הוּא, וחייב מיתה, ואין
 24 לומר שבאופן זה דיברה הברייתא שאמרה ששגג בלא מתכוין, וְאִי
 25 דְלֵא קָבְלָה עָלֶיהָ בְּאַלּוּת – ואם מדובר שלא קיבל על עצמו פסל זה
 26 לאלוה, אלא התכוין רק להשתחוות לו לכבוד המלך, הַיֵּיב לְאֵו בְּלוּם
 27 הוּא – אין שום איסור במעשה זה, שהרי לא נעשה לשם עבודה זרה,
 28 והוא לא התכוין להשתחוות לו לשם עבודה זרה, ואינו חייב חטאת.
 29 **אֲלֵא** יש לפרש ש'שגג בלא מתכוין' מדובר באופן שהשתחוה
 30 לעבודה זרה **מֵאֲהֶבָה וּמִזְרָחָה** – מחמת שאוהב אדם הרוצה בכך או
 31 מתירא ממנו, ונקרא 'שגג בלא מתכוין' לפי ששגג במה שהיה סבור
 32 שאם אינו מתכוין מותר. אלא שאם כן קשה, הַיֵּיבָא – מובן הדבר
 33 לְאֵבִי דְאָמַר (סנהדרין סא), העובד עבודה זרה מאהבה ומיראה חַיִּיב
 34 מיתה אם עשה כן במזיד ובהתראה, ואם שגג וסבר שמותר לעשות
 35 כן חייב חטאת, אֲלֵא לְרֵבָא דְאָמַר שהעובד עבודה זרה מאהבה
 36 ומיראה פְטוּר ממייתה ומקרבן, מֵאִי אֵיבָא לְמִימְר – איך נבאר את
 37 הברייתא, שלדעתו אי אפשר להעמיד את הברייתא המחייבת חטאת
 38 בשאר המצוות, בעובד עבודה זרה מאהבה ומיראה.
 39 מתרצת הגמרא: **אֲלֵא** יש לפרש ש'שגג בלא מתכוין' מדובר בְּאִמְרָה
 40 מוֹרָתָה – במי שסבור שאין איסור עבודה זרה בתורה, כגון גר שנתגייר
 41 והלך לבין הנכרים, ולכן אף אם עבד לה בכמה עבודות אינו חייב
 42 אלא חטאת אחת, ונקרא 'שגג בלא מתכוין' כיון שלא ידע מעולם
 43 שאסור לעבוד עבודה זרה.
 44 דוחה הגמרא: אין לומר כן, משום שאם מדובר ב'אומר מותר' לא
 45 מובן מה שסיימה הברייתא ואמרה מָה שָׁאִין בְּן בְּשִׁבְתָּה דְּפִטוּר
 46 לְגַמְרֵי, שהרי **עַד בְּאֵן לֹא בְּעָא מִינֵיהָ** – לא שאל רְבָא מִרְבּ נְחִמֵן
 47 (לעיל ע) אם חייב חטאת באופן שהוא אומר מותר, דהיינו שאינו יודע
 48 שיש איסור שבת בתורה, אֲלֵא אִי לְחֵיבֵי תָרְיֵי אִי לְחֵיבֵי תָרְיֵי –
 49 האם חייב חטאת אחת או שתי חטאות, אֲבָל מְפִטְרֵי לְגַמְרֵי לֹא –
 50 אבל לנענין שיפטור לגמרי מלהביא קרבן לא הסתפק רבא, והיה פשוט
 51 לו שלכל הפחות חייב חטאת אחת, ואם כן אין לומר שבאופן זה
 52 אמרה הברייתא שבשבת פטור לגמרי.

1 **נִתְּפִינֵן לְהַגְבִּיחַ אֶת הַתְּלוֹשׁ מִהַקְרָקָה**, כגון שנפל סכין בערוגת הירק
 2 והתכוין להגביחה, וְחֵתֵף בְּשׁוּגָא אֶת הַמְּחַוְּבָר, שבטעות הגביח ירק
 3 מהערוגה ותלשו, פְטוּר מִחֲטַאת, מפני שהוא מתעסק לעשות דבר
 4 אחד ועשה דבר אחר, שלא התכוין כלל לעשות מעשה חיתוך. ואם
 5 התכוין לְחֵתֵף אֶת הַתְּלוֹשׁ מִהַקְרָקָה, שהיתה כוונתו לעשות מעשה
 6 חיתוך, וְחֵתֵף בְּשׁוּגָא אֶת הַמְּחַוְּבָר – דבר אחר שהיה מחובר, רְבָא
 7 אָמַר, פְטוּר מִחֲטַאת, אֲבִי אָמַר, חַיִּיב חֲטַאת.
 8 הגמרא מבארת את סברת המחלוקת: **רְבָא אָמַר פְטוּר, דְהָא לֹא**
 9 **נִתְּפִינֵן לְחֵתֵיכָה דְאִיפְרָא** – שהרי לא התכוין כלל לעשות מעשה
 10 חיתוך האסור בשבת, שהוא רצה לחתוך דבר תלוש, ונחשב מתעסק.
 11 **אֲבִי אָמַר חַיִּיב, דְהָא קְמִיפְינֵן לְחֵתֵיכָה בְּעֵלְמָא** – שהרי התכוין
 12 לעשות מעשה חיתוך, ואינו נחשב מתעסק אלא שוגג.
 13 רבא מביא ראיה לדבריו מברייתא: **אָמַר רְבָא, מְנַא אֲמִינָא לָהּ** –
 14 מנין למדתי דין זה, דְתַנֵּינָא בברייתא, הוֹמֵר – יש חומרה בְּשִׁבְתָּה
 15 מִשְׂאֵר מִצְוֹת, וְהוֹמֵר בְּשֵׂאֵר מִצְוֹת מִשְׂבְּתָה. ומבארת הברייתא,
 16 הוֹמֵר שיש בְּשִׁבְתָּה מִשְׂאֵר מִצְוֹת הוּא, שֶׁהִשְׁבַּת אִם עָשָׂה שְׁתֵּימָם –
 17 שתי מלאכות בְּהַעֲלֵם אֶחָד, חַיִּיב חֲטַאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, מָה
 18 שָׁאִין בְּן בְּשֵׂאֵר מִצְוֹת שֶׁבָהּ אִם עָשָׂה שְׁתֵּי אִיסוּרִים בְּהַעֲלֵם אֶחָד
 19 אינו חייב אלא חטאת אחת. הוֹמֵר שיש בְּשֵׂאֵר מִצְוֹת מִשְׂבְּתָה הוּא,
 20 שְׁבִשְׂאֵר מִצְוֹת אִם שָׁנָה בְּלֹא מִתְּפִינֵן, כלומר שלא התכוין לעבירה
 21 שעשה אלא לדבר אחר ועלתה בידו עביירה זו, חַיִּיב חֲטַאת, מָה
 22 שָׁאִין בְּן בְּשִׁבְתָּה. שאם שגג בלא מתכוין פטור מחטאת.
 23 הגמרא מבררת כוונת הברייתא ומבארת איך מוכח מהברייתא כדעת
 24 רבא: **אָמַר מַר – הוּבָא בברייתא, הוֹמֵר יש בְּשִׁבְתָּה יותר מִשְׂאֵר מִצְוֹת,**
 25 **שֶׁהִשְׁבַּת אִם עָשָׂה שְׁתֵּימָם** – שתי מלאכות בְּהַעֲלֵם אֶחָד, חַיִּיב חֲטַאת
 26 **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, מָה שָׁאִין בְּן בְּשֵׂאֵר מִצְוֹת** שאינו חייב אלא
 27 אחת. מבררת הגמרא: הַיֵּיב דְּמִי – באיזה מקרה מדובר שבשבת חייב
 28 שתיים על עבירות שנעשו בהעלם אחד, אֵילֵימָא דְעֵבֵד – אם נאמר
 29 שמדובר במקרה שעשה קְצִינְיָה וּפְחִינְיָה בהעלם אחד, וחייב חטאת
 30 על כל אחת כיון שהם שני אבות מלאכה, דְכִּפּוּתָה – שבדומה לזה
 31 יש לפרש מה ששינוי לְגַבֵּי שְׂאֵר מִצְוֹת שאם עשה שני איסורים
 32 בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, במקרה שְׁאָבֵל כוֹזֵית חֲלָב
 33 וְכוֹזֵית דָּם בהעלם אחד, שהם איסורים חלוקים. אין לומר כן, שהרי
 34 **הָבָא תְרִיֵי מִיִּתְיִיב וְהָבָא תְרִיֵי מִיִּתְיִיב** – בשני המקרים יש לחייבו
 35 שתי חטאות, כיון שעשה שני איסורים נפרדים, ואין לחלק בין שבת
 36 לשאר מצוות.
 37 **אֲלֵא** מה ששינוי לגבי שְׂאֵר מִצְוֹת דְלֵא מִיִּתְיִיב אֲלֵא תָרְיֵי – שאם
 38 עשה שני איסורים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, הַיֵּיב
 39 דְּמִי – באיזה מקרה מדובר, כגון דְאָבֵל כוֹזֵית חֲלָב היום וחזר וְאָבֵל
 40 כוֹזֵית חֲלָב למחר, ולא נודע לו בינתיים שחטא, שכיון ששניהם שם
 41 אחד של איסור אינו חייב אלא אחת, דְכִּפּוּתָה – שבדומה לזה יש
 42 לפרש לְגַבֵּי שְׂבִיבָת ששינוי שאם עשה שתי מלאכות בהעלם אחד חייב
 43 חטאת על כל אחת ואחת, שמדובר במקרה דְעֵבֵד – שעשה קְצִינְיָה
 44 וחזר וְעָשָׂה קְצִינְיָה בהעלם אחד, ששניהם שם אחד של איסור. גם
 45 זה אין לומר, שהרי **הָבָא תָרְיֵי מִיִּתְיִיב וְהָבָא תָרְיֵי מִיִּתְיִיב** – בשני
 46 המקרים אין לחייבו אלא חטאת אחת כיון שלא עשה אלא איסור
 47 אחד בהעלם אחד, ואין לחלק בין שבת לשאר מצוות.
 48 אלא לְעוֹלָם צריך לפרש מה ששינוי שבשבת חייב על כל אחת כמו
 49 שפירשנו בתחילה, שמדובר במקרה דְעֵבֵד – שעשה קְצִינְיָה וּפְחִינְיָה
 50 בהעלם אחד, וחייב חטאת על כל אחת משום שהם שני אבות
 51 מלאכה, וְמֵא – ומה הכוונה במה ששינוי מָה שָׁאִין בְּן בְּשֵׂאֵר מִצְוֹת
 52 שחייב אחת, אַעֲבֹדָה זָרָה – מדובר לגבי עובד עבודה זרה, שאם עבד
 53 עבודה זרה בשתי עבודות, אף שחן כשני שמות נפרדים של איסור,

לזרוק שתיים, אִמָּא – היינו אומרים שבאופן זה מוֹדֵה לִיה רבא לִאֲבִי
 שאינו נחשב מתעסק וחיבי. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן בְּהָא – ואם היו משמיעים
 לנו את מחלוקתם באופן שהתכוין לזרוק שתיים זורק ארבע, היינו
 סבורים שְׂפָתָא דוּקָא קְאָמֵר רַבָּא שפטור, דְּהָא לֹא קְמִיפּוּיִן לְזִרְיָקָה
 דְּאַרְבַּע – שהרי לא התכוין למעשה זריקה של ארבע אמות שחיביים
 עליו בשבת, אֲכַל באופן שזרק ארבע אמות וּפְסִכּוּר שהוא עומד
 בְּרִשׁוּת הַיְחִיד וְנִמְצָא שעמד בְּרִשׁוּת הַרְבִּים, דְּמִפּוּיִן לְזִרְיָקָה
 דְּאַרְבַּע אמות, אִמָּא מוֹדֵי לִיה לִאֲבִי שחיבי, צְרִיבָא – לכן הוצרכו
 לחלוק בשלש האופנים.
 הגמרא מקשה על רבא הסובר שאם התכוין לעשות מעשה היתר
 ועשה מעשה דומה של איסור פטור: תִּנְן במשנה, אֲבוֹת מְלַאכּוֹת
 האסורות בשבת, אֲרַבְעִים חֲסֵר אַחַת, וְהוֹיִנָן בָּהּ – ונשאנו ונתנו
 בדברי משנה זו (להלן ע"ב), מִנְיָנָא לְמַה לִּי – מדוע צריך התנא לפרש
 את מנין המלאכות, הרי בהמשך פירט את כולם, ואנו נמנה לבד כמה
 מלאכות הן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, התנא בא להשמיענו במנין זה, שְׁאָם
 עֲשָׂאֵן לְכָל הַמְּלַאכּוֹת כּוּלָּם בְּהַעֲלֵם אֶחָד – שלא נודע לו בינתים
 שחטא, חֵיב חטאת על כָּל אַחַת וְאַחַת, ולא די לו בחטאת אחת
 משום חילול שבת. בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר לִאֲבִי דְאָמַר כִּי הָאִי וְהוֹיִנָא
 – שבאופן זה שהתכוין לעשות מעשה היתר ועשה מעשה דומה של
 איסור חֵיב, מְשַׁבְּחַת לָהּ – אתה מוצא אופן שנעשה ממנו כל
 הלכות שבת, ומכל מקום ייחשב כזוהן שבת ושגגת מלאכות ויהא
 חייב חטאת על כל מלאכה, כגון דִּידַע דְּאִסּוּרָא שְׁבַת – שידע שיש
 איסור לעשות מלאכה בשבת, וְיָדַע לָהּ אִסּוּר מְלַאכּוֹת – וידע מה
 הן המלאכות האסורות בשבת, וְקָא מַעָה בְּשִׁיעוּרֵין – וטעה בשיעור
 האיסורים, שהתכוין לעשות פחות מכשיעור ועשה כשיעור, שבאופן
 זה הוא שוגג בכל האיסורים, וחיבי כיון שהתכוין לעשות מעשה
 הדומה למעשה האיסור. אֲלָא לְרַבָּא דְאָמַר שבאופן זה שהתכוין
 לעשות מעשה היתר ועשה מעשה דומה של איסור פְּטוּר, חֵיב
 מְשַׁבְּחַת לָהּ – היכן אתה מוצא דין זה שחיבי חטאת על כל אחת
 ואחת, דווקא בְּדוּדֵין שְׁבַת וְשִׁנְתָּ מְלַאכּוֹת – שידע לכל הפחות שיש
 מלאכה אחת האסורה בשבת, אבל היה שוגג בשבת, שלא ידע
 שמלאכות אלו אסורות בשבת, הִנְיָחָא אִי סָבַר לָהּ – מובן הדבר אם
 נאמר שרבא סובר כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמַר (לעיל טו), שְׂפִינָן שְׁשִׁנְגַּ בְּכַרְתָּ
 אָפָּה עַל פִּי שְׁהוּיִד בְּלָאוּ – שאפילו אם ידע שעובר בלאו אלא שלא
 ידע שחיביים עליו כרת נחשב שוגג, וחיבי חטאת, מְשַׁבְּחַת לָהּ אתה
 מוצא אופן שהיה זדון שבת ושגגת מלאכות, כגון דִּידַע לָהּ לְשַׁבְּתָא
 בְּלָאוּ – שידע שהעושה מלאכות אלו עובר בלאו, אבל לא ידע
 שחיבי כרת, וזה נחשב זדון שבת כיון שעבר על הלאו במזיד, וחיבי
 חטאת על כל מלאכה ומלאכה כיון שהיה שוגג בכרת. אֲלָא אִי סָבַר
 לָהּ – אבל אם סובר רבא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לִקִּישׁ, דְאָמַר שאין חיבי
 חטאת עַד שִׁישְׁנֹג בְּלָאוּ וְכַרְתָּ, דִּידַע לָהּ לְשַׁבְּתָא בְּמַא – במה נקרא
 זדון שבת כששגג בכל הל'ט מלאכות, הרי הוא סבור שכל המלאכות
 מותרות ואינו יודע שיש חילוק בין שבת לשאר הימים.
 מתרצת הגמרא: אם רבא סובר כריש לקיש יש לומר שמדובר דִּידַע
 לָהּ בְּתַחמוּיִן – שידע שיש איסור לצאת בשבת מחוץ לתחום, שזהו
 איסור שאין חיביים עליו קרבן, וְמִשְׁנָה זו ששינו ששהוגג בכל
 המלאכות חיבי חטאת, שנויה אֲלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא – לשיטת רבי
 עקיבא (סוטה כז) הסובר שאיסור תחומין הוא מן התורה, וזה נחשב
 זדון שבת כיון שהוא יודע שיש חילוק בין שבת לשאר הימים.
 המקור לאיסור מלאכה בשבת ולמנין המלאכות:
 איסור מלאכה בשבת נלמד מהכתוב (שמות כ) לֹא תַעֲשֶׂה כָל
 מְלָאכָה, איסור המלאכה אינו מחמת טחוט האדם, שהרי המפנה
 כלים כל היום בביתו פטור, והמוציא טחוט מרשות היחיד לרשות
 הרבים חיבי, אלא כל הדברים הם מסורים למשה מסיני, ונמסר לו
 שכל שלושים ותשע המלאכות שהוצרכו למלאכת בנין המשכן
 במדבר, וכל המלאכות הדומות להן, נכללות באיסור מלאכה
 בשבת. אמנם גם בתורה שבכתב נרמז הקשר בין מלאכות המשכן

אֲלָא לָאו על כרחך אין לפרש שמה ששינו בסיפא שבשאר מצוות
 שוגג בלא מתכוין חיבי מדובר בעבודה זרה, וצריך לפרש שְׂבִיִּישָׁא
 ששינו לגבי שבת שאם עשה שתיים בהעלם אחד חיבי על כל אחת
 ואחת מה שאין כן בשאר מצוות, אכן מדובר בְּעַבְדוּהָ זָרָה כמו
 שביארנו לעיל, וְסִיפָא – אבל מה ששינו בסיפא שבשאר מצוות שגג
 בלא מתכוין חיבי מה שאין כן בשבת, מדובר בְּשִׂאָר מִצְוֹת ולא
 בעבודה זרה, וְשִׁנְגַּ בְּלָא מְתַפּוּיִן בְּשִׂאָר מִצְוֹת שחיבי חֵיב דְּמִי –
 באיזה אופן מדובר, כגון שהיה מונח לפניו חלב, דְּסִבּוּר דְּשׁוּמֵן הוא
 – שהיה סבור שהוא שומן, וְאֲכַלּוּ, שחיבי חטאת על אכילתו זה אף
 שלא התכוין לאכול חלב אלא התעסק לפי טעותו באכילת שומן,
 מפני שנהנה מהאיסור, ומה ששינו 'מה שִׂאִין בְּן בְּשַׁבְּת' דְּפְטוּר,
 מדובר כגון דְּנִתְפּוּיִן לְחֶתְדָּךְ אֶת הַתְּלוּשׁ וְחֶתְדָּךְ אֶת הַמְּחוּבָּר,
 שְׁפְטוּר מכיון שהוא מתעסק ואינו נהנה. ואם כן יש ראייה מהברייתא
 לרבא הסובר שהמתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר נחשב
 מתעסק ופטור.

מקשה הגמרא: וְאֲבִי, שִׁנְגַּ בְּלָא מְתַפּוּיִן חֵיב דְּמִי – איך יפרש מה
 ששינו ששוגג בלא מתכוין בשאר מצוות חיבי ובשבת פטור, הרי
 הוא סובר ששוגג בלא מתכוין, דהיינו המתכוין לחתוך את התלוש
 וחתך את המחובר, חיבי.

מתרצת הגמרא: אבִי יפרש שמה ששינו שבשאר מצוות שוגג בלא
 מתכוין חיבי מדובר כגון שהיה חלב נימות, וטעה דְּסִבּוּר שְׂרוּק הוא
 וּבְלַעוּ, שבאופן זה חיבי אף שלא התכוין כלל למעשה אכילה אלא
 התעסק לפי טעותו בבליעת רוק, משום שנהנה מהאיסור. ומה
 ששינו 'מה שִׂאִין בְּן בְּשַׁבְּת' דְּפְטוּר, מדובר באופן דומה כגון
 דְּנִתְפּוּיִן לְהַנְבִּיחַ אֶת הַתְּלוּשׁ וְחֶתְדָּךְ אֶת הַמְּחוּבָּר, שלא התכוין
 למעשה חיתוך כלל אלא למעשה הגבהה שאין בו איסור, וּפְטוּר כיון
 שהוא מתעסק ואינו נהנה, שבאופן זה מודה אבִי שנחשב מתעסק
 כיון שלא התכוין כלל לעשות מעשה חיתוך, אֲכַל אִם נִתְפּוּיִן לְחֶתְדָּךְ
 אֶת הַתְּלוּשׁ וְחֶתְדָּךְ אֶת הַמְּחוּבָּר, סובר אבִי שחיבי חטאת.

הגמרא מביאה מקרה נוסף בו נחלקו אבִי ורבא בענין מתעסק:
 אִיתְמַר – נאמר בבית המדרש, נִתְפּוּיִן לְזוּרֵק בשבת פחץ למרחק
 שְׁתֵּי אמות, שתי אמות, שאין חיוב חטאת על זריקה כזו, וְזוּרֵק למרחק
 אֲרַבַּע אמות, שעל זריקה כזו חיבי חטאת, רַבָּא אָמַר, פְּטוּר מחטאת,
 אֲבִי אָמַר, חֵיב חטאת.

הגמרא מבארת את סברת המחלוקת: רַבָּא אָמַר פְּטוּר, דְּלֹא
 קְמִיפּוּיִן לְזִרְיָקָה דְּאַרְבַּע – שהרי לא התכוין לעשות מעשה זריקה
 של ארבע אמות האיסור בשבת, והוא נחשב מתעסק. אֲבִי אָמַר
 חֵיב, דְּהָא קְמִיפּוּיִן לְזִרְיָקָה בְּעֵלְמָא – שהרי התכוין לעשות מעשה
 זריקה, ואינו נחשב מתעסק אלא שוגג.

הגמרא מביאה מקרה נוסף בו נחלקו אבִי ורבא בענין מתעסק: הזורק
 פחץ ארבע אמות, וּפְסִכּוּר שהוא עומד בְּרִשׁוּת הַיְחִיד, וְנִמְצָא
 שהיא רִשׁוּת הַרְבִּים, רַבָּא אָמַר, פְּטוּר מחטאת, וְאֲבִי אָמַר, חֵיב
 חטאת.

הגמרא מבארת את סברת המחלוקת: רַבָּא אָמַר פְּטוּר, דְּהָא לֹא
 מִפּוּיִן לְזִרְיָקָה דְּאִסּוּרָא – שהרי לא התכוין לזריקה אסורה, והוא
 נחשב מתעסק. וְאֲבִי אָמַר חֵיב, דְּהָא קָא מִפּוּיִן לְזִרְיָקָה בְּעֵלְמָא
 – שהרי התכוין לעשות מעשה זריקה, ואינו נחשב מתעסק אלא
 שוגג.

הגמרא מבארת מדוע הוצרכו אבִי ורבא לחלוק בענין מתעסק
 בשלשה דינים: וְצְרִיבָא – והוצרכו לחלוק בשלשה דינים אלו, דְּאִי
 אֲשַׁמְעִינָן קְמִיחָא – שאם היו משמיעים לנו את מחלוקתם בדין
 הראשון, שהתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, היינו
 סבורים שְׂפָתָהּ דוּקָא קְאָמֵר רַבָּא שפטור, דְּהָא לֹא קְמִיפּוּיִן
 לְחֶתְיָקָה דְּאִסּוּרָא – שלא התכוין למעשה חיתוך האיסור, אֲכַל
 באופן שִׁנְתְּפּוּיִן לְזוּרֵק שְׁתֵּי זוּרֵק אֲרַבַּע, דְּאַרְבַּע בְּלָא תְּרִיתֵי לֹא
 מוֹרְקָא לִיה – שאינו יכול לזרוק למרחק ארבע אמות אם לא יזרוק
 למרחק שתי אמות, וכיון שזרק ארבע הרי נעשתה מחשבתו שהתכוין

שבת. פרק שביעי - כלל גדול דף עג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"
תוספות

קלז

רש"י

1 אלא לאו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות. תימה לרי"י דלוקמא כולה בשאר מצות,
2 ומאי "מה שאין כן בשאר מצות" - כגון שחט וזרק בחוץ, דאינו חייב אלא אחת,
3 כדאמר אב"י בפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לה) "שם תעשה" - עשאו הכתוב עשיה
4 אחת. ור' אבהו נמי דפליג - מודה דלרבי ישמעאל בשחיטה וזריקה, ור' עקיבא בהעלאה
5 וזריקה - דאינו חייב אלא אחת, דמדח קרא נפקי.
6 ושגג בלא מתכוין - כגון שנתכוין לחטות בשגג בלא מתכוין לחטות עצינה

7 חולץ חולץ והיה צריך לשל לחולץ ונמצאת(ר) של
8 קדשים. דכותה בשבת - נתכוין לחתוך תלוש
9 ונמצא מחובר, ולא היה צריך אלא לתלוש
10 דפטור, דמלאכת מחשבת בעינן. ור"ל: דלא מצינן
11 לפרושי הכי, דמשמע דפטור בשבת לפי ששגג
12 בלא מתכוין. דכה"ג אפילו נתכוין למחובר זה
13 ונמצא מחובר אחד - פטור, דאין זה מלאכת
14 מחשבת. וליכא לאוקמי נמי דמיידי כשנעשה
15 מחשבתו, כגון שהיה צריך לחתוך מה שחתך
16 אלא שהיה סבור שהוא תלוש, ונמצא שהוא
17 מחובר - הא ליכא למימר, דכה"ג אם פטור לענין
18 שבת מ'אשר חטא בה' - פטור נמי לענין חוץ.
19 ומיהו, עוד קשה: דלוקמא כולה בשאר מצות,
20 כגון(ה) נרבע לזכר ורבע את הזכר, והבא על
21 הבהמה והביא בהמה עליו. דבין לאבי ובין לר'
22 אבהו לר' עקיבא - אינו חייב אלא אחת. והשתא
23 שגג בלא מתכוין מיתוקם שפיר דמייטיר בשבת
24 מ'אשר חטא בה' ובגון שנעשית מחשבתו, וגי
25 עיינת - לא מיפטר, שכן נהנה:
26 העושה שני בתי גירין. צריך לפרש למה
27 פירש כאן, ובאורג ובפוצע ובתופר
28 ובכותב שיעור טפי מבשאר:

29 הקושר והמתיר. צ"ע: א' מחייב במתיר
30 שלא על מנת לקשור אי לא. ומדלא
31 תני ליה דכתיב "מוחק ע"מ לכתוב" אין לדקדק,
32 דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות, ובפ' "במה
33 מדליקין" (לעיל לא) אמרינן בהדיא דבעינן
34 סותר ע"מ לבנות. ולפי מה שפירש רש"י בגמרא
35 (דף ע"ג.) דאי מותרני ליה תני קושרי בהדי הדדי
36 בשני חוטין זה אצל זה - שרי חד ומניח חד -
37 משמע דמחייב בלא על מנת לקשור. ולשון קטר
38 לא משמע כפירוש. אבל ר"ח פירש, וכן משמע
39 בירושלמי: כשנפסח חוט בשני מיתרים ונקשר,
40 מתירין ב' הקשרים ומשליכין לחוץ האמצעי,
41 וחתורין וקושרין שתי הראשים זה בזה. ואין בו
42 אלא קשר א'. ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ
43 לקשור. והא דלא תני ליה במתיר ובסותר -
44 פירשתי בפרק ב' (דף לא) ד"ה וסותר:
מכדי

והואוה. הגוזז את הצמר, המלבנו, והמנפצו, והצובעו, והשוהו, והמיסוך, והעושה שתי בתי גירין,
והאורג שני חוטין, והפוצע שני חוטין, הקושר, והמתיר, והתופר שתי תפירות, הקורע על מנת
לתפור [שתי תפירות]. הצד צבי, השוחטו, והמפשיטו, המולחו, והמעבד את עורו, והממחוק,
והמחכתו. הכותב שתי אותיות, המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות. הבורג, והסותר, המכבה,
והמבעיר, המפה בפשיט, המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות, ארבעים חסר אחת.

גמ'
לצורך. והני כוליהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי ביריעות. ולקמן מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: ותופר וקורע. ביריעות הוא: על מנת לתפור. פעמים שהקב
עגול אינו יכול לתפורו יפה א"כ קורעו, כדמפרש בגמרא. אבל קורע שלא לתפור - לא הוי במשקן: הצד את הצבי. וכל מלאכת עורו נהנת בתחשים למשקן בערוהיתין:
המולחו. לעור: ממחקין. מגרר שעריו: מחתבין. מקצוע ומחכתו לרצועות וסנדלים: בותב ומוחקין. לקמן (דף קג) מפרש למאי מיבעיא למשקן - שכן רושמיין על קרשי המשקן
לידע איהו בן זוגו, וכותב אות בון ואות בון. ומוחק, פעמים ששעה: מכבה ומבעיר. באש שתחת החדד של סממנין: מפה בפשיט. הוא גמר כל מלאכה, שכן אוקמוס כקורנס
על הסדן להחליקו בגמר מלאכה, ומתנייתין נמי לא מיחייב ליה אלא בגמר מלאכה:

1 דקבור שוין הוא ואכלו. והיינו דשגג דקבור שוין הוא, ולא נתכוין לאכול חלב
2 וחייב. ואף על פי דמתעסק הוא לרבא, דהא לא מתכוין לאכילת איסור - חייב, דאמר
3 שמואל בכריתות (פ"ד דף ט"ז): בחלבי ועריות מתעסק חייב, שכן נהנה. אבל בשבת
4 פטור, דלא נהנה. והיינו שיעטא לדידיה. דאמר: נתכוין לחתוך את התלוש וחתך
5 את המחובר - פטור: ואב"י. אמר לך: לעולם

6 כי האי גזוקא את בשבת חייב, דלא מתעסק
7 הוא. והייב דמי מתעסק דשאר מצות חייב -
8 קסבר רוק הוא, שהיה חלב נימוח, ובלעו -
9 דלא איכין לאכילה, דרוק לאו בר אכילה
10 הוא אלא בליעה, דכתיב (איוב ז') "עד בלעו
11 רוקי", ועלתה בידו אכילה, דהא לא איכין
12 לאכילה. ודכוותיה דשבת דפטור - נתכוין
13 להנביה ועלתה בידו חתיכה: דהא לא איכין
14 לזריקה דאיסור. והיא שוגג בשבת או
15 במלאכה, אבל זה אינו שוגג לא בשבת ולא
16 במלאכות, אלא מתעסק בדבר אחד של
17 היתר ועלתה בידו איסור: וצריכא. לאיפלוגי
18 בכלהו, אף על גב דדמי להדדי: דארבע בלא
19 תרתי לא מוזריין, וזה שנתכוין לשמים וזרק
20 ארבע - נעשית מחשבתו, דהא יש בכלל ד'
21 שמים. הלכך לאו מתעסק הוא: דלא איכין
22 לזריקה דארבע, ובציר מהני לא שם וזיקה
23 עלה: אבל פסבור רה"י הוא וכו', דנתכוין
24 לזריקה גמורה: משפחת לה. להאי
25 שנשבתקה תורת כל הלכות שבת ממנו.
26 ואפילו הכי חשיבא ליה כדון שבת ושגגת
27 מלאכות לחיוביה אבל תדא, כגון דידע ליה
28 לשבת באיסורין וטעה בשיעורין. שנתכוין
29 לפחות מבשיעור, ועשה בשיעור, דלכוון ש'
30 שיעור: אלא לרבא דאמר פטור היכי
31 משפחת לה. דמתייב שום אדם על כל
32 מלאכה ומלאכה שבהקעה אחד, על כרחיך
33 בודון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעית
34 לאשבוהיה, והכא דאייעלימו כוליהו מיניה
35 מאי זון שבת איכא - במה ניכר לו שבת
36 משאר ימים: מתני' תוורה. ברית לרוח:
37 תבור. פסולת בקידו: תפרקה. נהנה, ובגמי
38 פרי: הני כוליהו תדא היא. דלהקפיש פסולת
39 מתוך אוכל נעשות שלשות: האושה. לא הוה
40 במשקן, דלא שייך אלא בפת, ופת לא שייכא
41 במלאכת המשקן, אבל כוליהו קמייחא הווי
42 בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת
43 שני. ובגמרא פרי: דשיבין תנא מבשל דהוי
44 בסממנין, ונקט אופה. ושיעורן של אלו
45 כגורגרת, חוץ מזורש דבבל שהוא, לקמן
46 בפרק "הבונה" (דף קג.) הווי צמר. וכל שאר
47 מלאכות שייכי בצמר של מלאכת המשקן:
48 המלבנו. מכבסו בנהר: המנפצו. קרפיר
49 בלע"ז: הפיסק. אורזירי: פתי גירין. ליציט,
50 שגון שני חוטין בתוך הבית ניר. ובגוז
51 ובמלבן וכוליהו אינן מפרש שיעורן לקמן.
52 בפרק "האורג": הפוצע. מנתק, פעמים שיש
53 בשני חוטין יותר מדאי, ומנתק מהן ומקלישן

54 לצורך. והני כוליהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי ביריעות. ולקמן מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: ותופר וקורע. ביריעות הוא: על מנת לתפור. פעמים שהקב
55 עגול אינו יכול לתפורו יפה א"כ קורעו, כדמפרש בגמרא. אבל קורע שלא לתפור - לא הוי במשקן: הצד את הצבי. וכל מלאכת עורו נהנת בתחשים למשקן בערוהיתין:
56 המולחו. לעור: ממחקין. מגרר שעריו: מחתבין. מקצוע ומחכתו לרצועות וסנדלים: בותב ומוחקין. לקמן (דף קג) מפרש למאי מיבעיא למשקן - שכן רושמיין על קרשי המשקן
57 לידע איהו בן זוגו, וכותב אות בון ואות בון. ומוחק, פעמים ששעה: מכבה ומבעיר. באש שתחת החדד של סממנין: מפה בפשיט. הוא גמר כל מלאכה, שכן אוקמוס כקורנס
58 על הסדן להחליקו בגמר מלאכה, ומתנייתין נמי לא מיחייב ליה אלא בגמר מלאכה:

1 **מכריב** מכריב כרבי ברישא והדר כו'. לא שייך למידע הכי בהא דקתני המחכבה ברישא
 2 והדר המבעיה, דהכא כל סידורא דפת נקט כסדר, לבר מחרישה: **משום** זורע.
 3 אין להוכיח מאן דצריך להתרות אתולדה משום אב - דהא לא קאמר שצריך להתרותו
 4 משום זורע, אלא דאם התרה בו משום זורע - דחייב. אבל בריש פרק "תולדן" (לקמן קלח)
 5 משמע קצת דצריך להתרות אתולדה משום אב.
 6 דקאמר: משום משום מאי מתרינן ביה? ושיהא
 7 חייב? רבה אמר משום בורר, רבי זירא אמר:
 8 משום מרקד. וגם זה יש לדחות, דחכי פרושה:
 9 משום מאי מתרינן ביה, שיהא חייב - רבה אמר
 10 משום בורר, אבל אם התרה בו משום מרקד -
 11 פטור. כיון דמתרהו משום דבר שאינו דומה לו,
 12 הוא סבר שהוא מלענין בו, ופטור. אבל אם התרה
 13 בו סתם "אל תשומר" - חייב. ונראה שגם ר"ח
 14 רוצה לפרש כן, ועוד ראיה: דבריש בבא קמא
 15 (דף ב.) קאמר: ולר' אליעזר דמחייב אתולדה
 16 במקום אב, אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי ליה
 17 תולדה? ולא משני דלחכי קרי ליה אב דצריך
 18 להתרות אתולדה (משום) אב:
 19 **זומר** וצריך לעצים חייב שתיים, והא דאמר

1 **גמ' מנינא למה** ל? א"ר יוחנן: **שאם עשאן כולם בהעלם**
 2 **אחד - חייב על כל אחת ואחת.** "הזורע והחורש".
 3 **מכריב, מכריב פרישא, ליתני חורש, והדר ליתני זורע!**
 4 **תנא בארץ ישראל קאי, דזרע ברישא והדר פריב. תנא:**
 5 **הזורע והזומר והנוטע והמבריק והמרכיב כולם מלאכה**
 6 **אחת הן. מאי קמ"ל? [הא קמ"ל]: העושה מלאכות**
 7 **הרבה מעין מלאכה אחת - אינו חייב אלא אחת. א"ר**
 8 **אחא א"ר חייא בר אשי א"ר אמי: זומר חייב משום**
 9 **נוטע, והנוטע והמבריק והמרכיב חייב משום זורע. משום**
 10 **זורע אין, משום נוטע לא? אימא: אף משום זורע.**
 11 **אמר רב פהנא: זומר וצריך לעצים - חייב שתיים, אחת**
 12 **משום קוצר ואחת משום נוטע, א"ר יוסף: האי מאן**
 13 **דקטל אספקתא - חייב שתיים, אחת משום קוצר ואחת**
 14 **משום נוטע, אמר אבוי: האי מאן דקניב סילקא - חייב**
 15 **שתיים, אחת משום קוצר ואחת משום זורע.** "החורש".
 16 **תנא: החורש והחופר והחורץ כולם מלאכה אחת הן.**
 17 **אמר רב ששת: היתה לו גבשושית ונטלה בבית -**
 18 **חייב משום בונה, בשדה - חייב משום חורש. אמר**
 19 **רבא: היתה לו גומא וממקה בבית - חייב משום בונה,**
 20 **בשדה - משום חורש. אמר רבי אבא: החופר גומא**
 21 **בשבת ואינו צריך אלא לעפרה - פטור עליה, ואפילו**
 22 **לרבי יהודה דאמר "מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב**
 23 **עליה" ה"מ - מתקן, האי - מקלל הוא.** "והקוצר".
 24 **תנא: הקוצר הבוצר והגודר והמפיק והאורה - כולם**
 25 **מלאכה אחת. אמר רב פפא: האי מאן דשרא פיסא**
 26 **דיקלא ואתר תמר - חייב שתיים, אחת משום תולש**
 27 **ואחת משום מפרק, רב אשי אמר: אין דרך תלישה**
 28 **בכה, ואין דרך פריקה בכה.** "והמעמר". אמר רבא: האי
 29 **מאן דכניף מילחא ממלחאתא - חייב משום מעמר. אבוי**
 30 **אמר: אין עימור אלא בגידולי קרקע.** "והדש". תנא: הדש
 31 **והמנפץ והמנפט - כולם מלאכה אחת הן.** "הזורע הבורר
 32 **והפוחן והמקדד". היינו זורה היינו בורר היינו מקדד!**
 33 **אבוי ורבא דאמרי תרוניהו: כל מילתא דהויא במושבן,**

1 **גמ' מנינא למה** ל? א"ר יוחנן: **שאם עשאן כולם בהעלם**
 2 **אחד - חייב על כל אחת ואחת.** "הזורע והחורש".
 3 **מכריב, מכריב פרישא, ליתני חורש, והדר ליתני זורע!**
 4 **תנא בארץ ישראל קאי, דזרע ברישא והדר פריב. תנא:**
 5 **הזורע והזומר והנוטע והמבריק והמרכיב כולם מלאכה**
 6 **אחת הן. מאי קמ"ל? [הא קמ"ל]: העושה מלאכות**
 7 **הרבה מעין מלאכה אחת - אינו חייב אלא אחת. א"ר**
 8 **אחא א"ר חייא בר אשי א"ר אמי: זומר חייב משום**
 9 **נוטע, והנוטע והמבריק והמרכיב חייב משום זורע. משום**
 10 **זורע אין, משום נוטע לא? אימא: אף משום זורע.**
 11 **אמר רב פהנא: זומר וצריך לעצים - חייב שתיים, אחת**
 12 **משום קוצר ואחת משום נוטע, א"ר יוסף: האי מאן**
 13 **דקטל אספקתא - חייב שתיים, אחת משום קוצר ואחת**
 14 **משום נוטע, אמר אבוי: האי מאן דקניב סילקא - חייב**
 15 **שתיים, אחת משום קוצר ואחת משום זורע.** "החורש".
 16 **תנא: החורש והחופר והחורץ כולם מלאכה אחת הן.**
 17 **אמר רב ששת: היתה לו גבשושית ונטלה בבית -**
 18 **חייב משום בונה, בשדה - חייב משום חורש. אמר**
 19 **רבא: היתה לו גומא וממקה בבית - חייב משום בונה,**
 20 **בשדה - משום חורש. אמר רבי אבא: החופר גומא**
 21 **בשבת ואינו צריך אלא לעפרה - פטור עליה, ואפילו**
 22 **לרבי יהודה דאמר "מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב**
 23 **עליה" ה"מ - מתקן, האי - מקלל הוא.** "והקוצר".
 24 **תנא: הקוצר הבוצר והגודר והמפיק והאורה - כולם**
 25 **מלאכה אחת. אמר רב פפא: האי מאן דשרא פיסא**
 26 **דיקלא ואתר תמר - חייב שתיים, אחת משום תולש**
 27 **ואחת משום מפרק, רב אשי אמר: אין דרך תלישה**
 28 **בכה, ואין דרך פריקה בכה.** "והמעמר". אמר רבא: האי
 29 **מאן דכניף מילחא ממלחאתא - חייב משום מעמר. אבוי**
 30 **אמר: אין עימור אלא בגידולי קרקע.** "והדש". תנא: הדש
 31 **והמנפץ והמנפט - כולם מלאכה אחת הן.** "הזורע הבורר
 32 **והפוחן והמקדד". היינו זורה היינו בורר היינו מקדד!**
 33 **אבוי ורבא דאמרי תרוניהו: כל מילתא דהויא במושבן,**

1 **ואחת** משום מפרק. אין נראה לר"י כמו
 2 שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו
 3 מן הפירות שעליו, אלא כמו שפירש רבינו
 4 שמואל: שיש על התמרים קליפה העליונה
 5 וכשהוא מכה בתמרים - מפרק את הקליפה מן
 6 התמרים, והוי כמו דש, שמפרק את התבואה מן
 7 השבולת:
 8 **מפרק,** פירש רש"י: דהוה תולדה דדש, וקשה
 9 לר"ת: דבישלוהי "המעניע" (לקמן
 10 צה.) אמר: דחולב חייב משום מפרק, ואי הוה
 11 תולדה דדש - הא אמר לקמן גבי הפרעע חלוון,
 12 דלרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע, ואין לומר
 13 דדוקא חלוון שהוא דג פטרי רבנן, דלא הוי
 14 גידולי קרקע, אבל בחולב מחייב, דבהמה חשיבא גידולי קרקע, כדמוכח בריש "בכל
 15 מעריך" (עירובין דף כז.) דהא וע"כ טעמא דרבנן משום דילפינן להו מסמננין שבמשכן,
 16 דאין דישה אלא בגידולי קרקע, לגבי דבר הגול ימש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי
 17 קרקע, כדאמרין ב"השוכר את הפועלים" (ב"מ פט.) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע
 18 ופועל אוכל בו, אף כל כו', יצא החולב והמגנן כו'. ודוחק לומר דברייתא ד"המעניע" אתאי
 19 כר"י, דפליג לקמן אדרבנן, ונראה לר"ת דמפרק חייב משום מנח, דכשחולב מנח את
 20 הדר ומחליקו, ואין נראה לר"י, דבפרק "חבית" (לקמן קמו:) אמרין: ויחלב אדם לתוך
 21 הקדרה, אבל לא לתוך הקערה. ולר"ת, מה לי לתוך הקדרה, מה לי לתוך הקערה? ולפירוש
 22 הקונטרס איש, דמפרק קשה בדין - חשיב אוכל, וכשחולב לתוך הקדרה (דהשתא) נמי הוי אוכל, ולא דמי לרש שנשתנה, ונראה, דלפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה, דהאמר
 23 בפרק "אע"פ" (כתובות ט.) אמר רבי מנינס: גנח יונק חלב בשבת, מיט - מפרק כלאחי די הוא, ובמקום צער לא גזרו רבנן, ופסיק חם רב יוסף הלכתא כרבי מנינס, ואין נראה לומר
 24 דאף לרבנן אסור מדרבנן, דמייחב כמפרש, ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתא, כלאחר יד ובמקום צער: וע"כ תוס' כתובות ט. ד"ה מפרק ותוס' יבמות

אע"פ
 ממשרפות מים, דמתרגמינן "חריצי ימא" (יהושע יא), שממשיך לתוכו מים מן הזים,
 והחמה שורפתן, והן נעשין מלח. ואתו חריץ קרי "מילחאתא": משום מעמר. שאף הוא
 כמגואסוף שבגליץ הוא: **המנפץ**, פשתן בגבעולי: **והמנפט**, צמר גפן בקשת פרוך
 האומנין, וצמר גפן גידולי קרקע הוא, להכי קרי יפוט דיליה תולדה דדש, שמפרק
 גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדת מנפץ דצמר: ה"ג: היינו זורה היינו בורר היינו
 מקדד, היינו - כמו די ניהו, כלומר, דמפליג להו תנא דמתניתין לתלת, והלא כולם
 מלאכה אחת הן, דמפריש אוכל מן הפסולת:

אע"פ
 ממשרפות מים, דמתרגמינן "חריצי ימא" (יהושע יא), שממשיך לתוכו מים מן הזים,
 והחמה שורפתן, והן נעשין מלח. ואתו חריץ קרי "מילחאתא": משום מעמר. שאף הוא
 כמגואסוף שבגליץ הוא: **המנפץ**, פשתן בגבעולי: **והמנפט**, צמר גפן בקשת פרוך
 האומנין, וצמר גפן גידולי קרקע הוא, להכי קרי יפוט דיליה תולדה דדש, שמפרק
 גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדת מנפץ דצמר: ה"ג: היינו זורה היינו בורר היינו
 מקדד, היינו - כמו די ניהו, כלומר, דמפליג להו תנא דמתניתין לתלת, והלא כולם
 מלאכה אחת הן, דמפריש אוכל מן הפסולת:

גמרא

1 שנינו במשנה: והחורש. הגמרא מביאה ברייתא המונה מלאכות
2 נוספות שהן בכלל חורש: תנא, החורש, והחופר, והחורץ – עושה
3 חריצים בקרקע, פולין שם מלאכה אחת הן, שכולן עשויות להכשיר
4 את הקרקע לזריעה, ואם עשה את כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא
5 חטאת אחת.
6 הגמרא דנה עוד בענין מלאכת חורש: אמר רב ששת, היתה לו
7 גבשושית – תל קטן של עפר, ונטלה, אם עשה כן בפנית, חייב חטאת
8 משום בונה, כיון שהתכוין ליישר את הקרקע ולתקן את הבית, ואם
9 עשה כן בפשרה, חייב חטאת משום חורש, כיון שמרפה את הקרקע
10 כשנטול את הגבשושית.
11 דין נוסף בענין מלאכת חורש: אמר רבא, היתה לו גומא ומקמה –
12 וסתמה בעפר, אם עשה כן בפנית, חייב משום בונה, ואם עשה כן
13 בפשרה, חייב משום חורש, שהעפר שהניח בגומא הוא רך וטוב
14 לזריעה, והשוה את הגומא לשאר הקרקע שיהא נוח לזרוע אותה עם
15 שאר השדה.
16 הגמרא מביאה דין נוסף במלאכת חורש: אמר רבי אבא, החופר
17 גומא בבית בפשפת, ואינו צריך אלא לעפרה, כלומר, חפירת הגומא
18 היתה לצורך העפר ולא לצורך עשיית גומא, כגון שצריך את העפר
19 כדי לכסות צואה, פטור עליה, מפני שאינו עושה תיקון בבנין אלא
20 קלקול, וגם אינו מכשיר את הקרקע לזריעה שהרי חופר בבית ולא
21 בשדה, ואפילו לרבי יהודה דאמר (להלן ע"ב), מלאכה שאינה צריכה
22 לגופה – דיינו מלאכה שאינו רוצה בה מצד עצמה, והיה מעדיף
23 שלא יצטרך לה, חייב עליה כיון שסוף סוף עשה מלאכה, מכל מקום
24 הני מילי – דין זה שחייב אינו אלא באופן שהוא מתקן איהו דבר על
25 ידי מלאכה זו, אבל האי – אדם זה שחפר גומא בביתו, מקלקל הוא,
26 שאין לו תועלת בגומא, ובאופן כזה מודה רבי יהודה שפטור.
27 שנינו במשנה: והקוצר. הגמרא מביאה ברייתא המונה מלאכות
28 נוספות שהן בכלל קוצר: תנא, הקוצר תבואה, הפוצר ענבים,
29 והגודר תמרים, והמסיק זיתים, והאורה תאנים, פולין שם מלאכה
30 אחת הן, שכולן הן עקירת דבר ממקום גידולו, ואם עשה את כולן
31 בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.
32 הגמרא דנה עוד בענין מלאכות אלו: אמר רבי אחא אמר רב תניא
33 בר אשי אמר רב אמי, הוזמר חייב משום תולדה של נטיע, ואם
34 עשה את שניהם אינו חייב אלא חטאת אחת. והנטיע והמכריז
35 והמכריז חייב משום שהם כוזרע, ואם עשה אחת מהן וגם זרע אינו
36 חייב אלא חטאת אחת.
37 מקשה הגמרא: משום זרע אין – וכי המכריז והמרכיב חייבים משום
38 זרע, אבל משום נטיע לא, ולפי זה אם הבריק או הרכיב וגם נטע
39 יתחייב שתי חטאות, והרי מלאכות אלו נעשות באילן ודומות לנוטע
40 יותר מלזרע.
41 מתרצת הגמרא: אימא – אמור שחייב אף משום זרע, ובאה
42 הברייתא להשמייענו שמלאכת הזריעה דומה למלאכות אלו, ואם
43 נטע, הבריק או הרכיב, וגם זרע, אינו חייב אלא חטאת אחת, ואינו
44 מביא על הזריעה חטאת אחרת.
45 הגמרא מביאה כמה אופנים שחייב שתי חטאות על קצירה: אמר רב
46 כהנא, הוזמר ענפי הגפן כדי שתגדל יפה, וצריך לעצים להסקה,
47 חייב שתיים, אחת משום קוצר, מפני שהוא צריך את הדבר הנקצר,
48 ואחת משום נטיע, מפני שמסייע לגפן שתגדל יפה. אמר רב יוסף,
49 האי מאן דקטל אספסתא – מי שקצץ שחת, ועל ידי כך חוזרת
50 וצומחת, חייב שתיים, אחת משום קוצר, ואחת משום נטיע, מפני
51 שמסייע לשחת שתחזור ותצמח. אמר אבבי האי מאן דקניב סילקא
52 – מי שחתך חתיכה מהסלק המחובר לקרקע, ועל ידי כן חוזר וגודל,
53 חייב שתיים, אחת משום קוצר, ואחת משום זרע, מפני שמסייע
54 לסלק שיחזור ויגדל.

53 שנינו במשנה: והחורש. הגמרא מביאה ברייתא המונה מלאכות
54 נוספות שהן בכלל חורש: תנא, החורש, והחופר, והחורץ – עושה
55 חריצים בקרקע, פולין שם מלאכה אחת הן, שכולן עשויות להכשיר
56 את הקרקע לזריעה, ואם עשה את כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא
57 חטאת אחת.
58 הגמרא דנה עוד בענין מלאכת חורש: אמר רב ששת, היתה לו
59 גבשושית – תל קטן של עפר, ונטלה, אם עשה כן בפנית, חייב חטאת
60 משום בונה, כיון שהתכוין ליישר את הקרקע ולתקן את הבית, ואם
61 עשה כן בפשרה, חייב חטאת משום חורש, כיון שמרפה את הקרקע
62 כשנטול את הגבשושית.
63 דין נוסף בענין מלאכת חורש: אמר רבא, היתה לו גומא ומקמה –
64 וסתמה בעפר, אם עשה כן בפנית, חייב משום בונה, ואם עשה כן
65 בפשרה, חייב משום חורש, שהעפר שהניח בגומא הוא רך וטוב
66 לזריעה, והשוה את הגומא לשאר הקרקע שיהא נוח לזרוע אותה עם
67 שאר השדה.
68 הגמרא מביאה דין נוסף במלאכת חורש: אמר רבי אבא, החופר
69 גומא בבית בפשפת, ואינו צריך אלא לעפרה, כלומר, חפירת הגומא
70 היתה לצורך העפר ולא לצורך עשיית גומא, כגון שצריך את העפר
71 כדי לכסות צואה, פטור עליה, מפני שאינו עושה תיקון בבנין אלא
72 קלקול, וגם אינו מכשיר את הקרקע לזריעה שהרי חופר בבית ולא
73 בשדה, ואפילו לרבי יהודה דאמר (להלן ע"ב), מלאכה שאינה צריכה
74 לגופה – דיינו מלאכה שאינו רוצה בה מצד עצמה, והיה מעדיף
75 שלא יצטרך לה, חייב עליה כיון שסוף סוף עשה מלאכה, מכל מקום
76 הני מילי – דין זה שחייב אינו אלא באופן שהוא מתקן איהו דבר על
77 ידי מלאכה זו, אבל האי – אדם זה שחפר גומא בביתו, מקלקל הוא,
78 שאין לו תועלת בגומא, ובאופן כזה מודה רבי יהודה שפטור.
79 שנינו במשנה: והקוצר. הגמרא מביאה ברייתא המונה מלאכות
80 נוספות שהן בכלל קוצר: תנא, הקוצר תבואה, הפוצר ענבים,
81 והגודר תמרים, והמסיק זיתים, והאורה תאנים, פולין שם מלאכה
82 אחת הן, שכולן הן עקירת דבר ממקום גידולו, ואם עשה את כולן
83 בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.
84 הגמרא דנה עוד בענין מלאכות אלו: אמר רב פפא, האי מאן
85 דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי – אדם שזרק גוש עפר על עץ
86 דקל והשיר ממנו תמרים, חייב שתיים – שתי חטאות, אחת משום
87 תוליש שהוא תולדה של קוצר, ואחת משום מפרק שהוא תולדה
88 של דש. רב אשי אמר, אין דרף תלישה בכף ואין דרף פריקה בכף
89 – אין הדרך לתלוש או לפרק על ידי זריקת גושי עפר אלא ביד או
90 בכלי, והרי הוא תולש כלאחר יד, ופטור.
91 שנינו במשנה: והמערב. הגמרא דנה עוד בענין מלאכת מעמר: אמר
92 רבא, האי מאן דקניף מילתא ממלחתא – אדם שאסף את המלח
93 מחריצי המלח, חייב משום מעמר, שהוא כמו האוסף שבלים. אבבי
94 אמר, אין עימור אלא בגידולי קרקע.
95 שנינו במשנה: והדרש. הגמרא מביאה ברייתא המונה מלאכות נוספות
96 שהן בכלל דש: תנא, הדרש, והמנפץ – המפרק פשתן מהגבעולים
97 שלו, והמנפץ – המפרק גרעינים מצמר גפן בקשת כדרך האומנים,
98 פולין שם מלאכה אחת הן, שכולן הן הפרדת גידולי קרקע מהפסולת
99 שלהן, ואם עשה את כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.
100 שנינו במשנה: הוזר הפורר והפוחן והמכריז. מקשה הגמרא: היינו
101 זורה תיינו פורר תיינו מרקי, כלומר שלש מלאכות אלו שוות הן,
102 ומדוע חילקן התנא ומנה כל אחת מהן כאב בפני עצמו.
103 מתרצת הגמרא: אבבי ורבא דאמרי תרנויהו – אמרו שניהם, כל
104 מילתא דתויה פמשפן – כל דבר שהיה במשכן,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **ב** וְחֵיב פֶּל אֲדָם לְבָצוּעַ עַל שְׁתֵּי פְּרוֹת שְׁלֵמוֹת גַּי-201 אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים 21 וּסְמֵךְ לֶזֶה 22 שְׁנָאֵמַר 23 לְקַטּוֹ
2 לָחֶם מִשְׁנֵה וְגו'.

חלק ב סימן עדר דיני בצינת הפת בשבת תחילת סעיף ב

הלכות רבנות

בא"י כשלא התנה מבעוד יום על הפרשת חלה) אינו מצטרף ללחם משנה, אבל בחו"ל שאפשר להפריש חלה בשבת ע"י שישיר פרוסה בגמר האוכל וממנה יפריש חלה אחר צאת היום - יכול להשתמש בו ללחם-משנה¹¹. האוכל מצה שמורה בלבד בפסח, יכול לצרף מצה שאינה שמורה ללחם משנה - מאחר שראויה לאכילה ואינה מוקצה, והוא הדין שיכול לצרף מצה ללחם משנה בערב פסח שחל בשבת¹², וכן יכול לצרף פת עכו"ם אף שאינו אוכלה¹³, והוא הדין לצרף פת חלבית כשעומד לאכול סעודה בשרית ולהיפך¹⁴. [ג] שלמות - לחם שלם שנחתכה ממנו חתיכה, אם בימות החול - יכול להחזירו לתנור ולאפותו ובכך חוזר ומקבל דין של לחם שלם¹⁵, ואם אינו יכול לעשות כן ואין לו לחם אחר, יחבר החתיכה ללחם בעזרת קיסם (שאינו מוקצה), ובלבד שלא יהא ניכר שנשבר, ומותר לעשות זאת אפילו בשבת ויו"ט¹⁶.

[י] שלמות - מותר לצרף ללחם-משנה לחם קפוא שרק עכשיו הוציאוהו מתא ההקפאה¹⁷.

[יא] שלמות - אם אין לו לחם שני ללחם-משנה, יכול הוא

[ג] שלמות - נוטלים הידים לסעודה לאחר הקידוש, וענינה הוא להטהר ולהתקדש יותר⁵.
[ד] שלמות - מנהג חב"ד: רושמיין על הלחם קודם ברכת המוציא, אבל נזהרים שלא לחתוך⁶.
[ה] שלמות - שני לחמים שנדבקו זה אל זה בשעת אפייתם, יוצא בהם ידי לחם-משנה, גם בהיותם דבוקים זה לזה, אך יש שחולקים ומצריכים להפרידם זה מזה.
ואם מפריד הלחמים זה מזה והם שלמים, גם אם ניכר שהיו דבוקים - הם נחשבים לשלמים, ואם נדבק קצת מלחם אחד במשנהו, טוב להסירו, כדי שיראה שלם⁷.
[ו] שלמות - לחם שנחרך בשעת אפייה, אם הוא שלם, יוצאים בו ידי לחם משנה⁸, ולכתחילה לא יקח לחם שנחרך עד שלא ניתן לאכול את החלק שנחרך⁹.
[ז] שלמות - לכתחילה יקפיד שהלחמים יהיו שלמים לגמרי, ולכן לא יסיר את התווית הדבוקה בלחם אלא אחרי בצינתו. כדי שהלחם יהיה שלם בשעת הברכה¹⁰.
[ח] שלמות - לחם האסור באכילה ונעשה מחמת כך 'מוקצה' אינו מצטרף ללחם משנה, ולכן לחם שלא הופרשה ממנו חלה, ואינו יכול להפרישה בשבת (כגון

צינונים והוספות

(10) וכן הלוקח מצות ללחם-משנה יקפיד שתהיינה שלמות, וגם לא סדוקות, ומכל מקום, אם ניטל מעט מן המאפה לשם הפרשת חלה - לית לן בה (שע"ת ס"ק א), ובשש"כ פנ"ה הערה כד* הסתפק האם נחשב כשלם דוקא כשניטל ממנו לשם חלה, או אפילו כשניטל ממנו בענין אחר.
(11) שש"כ פנ"ה אות ט.
(12) אף שאסור לאכול מצה בערב פסח.
(13) שו"ת חלקת יעקב ח"א סימן צה (ב).
(14) שו"ת רבבות אפרים ח"א סימן רב, ובשש"כ פנ"ה הערה מה*.
(15) שש"כ פנ"ה אות י. וגם מצה שנשבר חלק ממנה, יכול לחזור ולאפותה בתנור או על הגז, ואם אין השבירה ניכרת יכול הוא להשתמש במצה ללחם-משנה.
(16) סימן קסח ס"ג, הובא לעיל. אמנם לחם פרוס הנתון בתוך שקית - אינו נחשב ללחם שלם (שש"כ פנ"ה אות יא).
(17) שו"ת בצל החכמה ח"ג סי' קי"ד, שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קטו (ב). ובשש"כ פנ"ה הערה לט העיר מהגרשו"א דיתכן דבשעה שהלחם קשה כאבן ולא ראוי לאכילה, אינו יכול להצטרף ללחם-משנה אא"כ בדעתו להאריך בסעודתו עד שיהיה ראוי למאכל.

(5) באג"ק כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ ע' שח מבואר שנט"י שחרית היא להעביר הזוהמא ורוח רעה, נט"י לסעודה הוא עבודת הבירורים שיש בה גם טוב שראוי לקרבו, ונט"י דאכילת שבת (ועד"ז לפני התפילה) שענינה להטהר ולהתקדש יותר והגברת הצורה על החומר.
(6) ספר המנהגים - חב"ד ע' 28.
בבדה"ש סימן פב ס"ק ח: והנה בשו"ע אדמו"ר לא הזכיר כלל את הרשימה, משמע דס"ל דא"צ לדקדק בזה, ומ"מ המנהג לרשום, ושמעתי מזקני הגה"ח ר' משה צבי נאה ז"ל הרב מקאליסק, שאדמו"ר הצ"צ נ"ע דיבר פעם מענין דקדוק דבר א' שאינו נצרך (ואינו זוכר מה הי' הדבר) ואמר בדרך הלצה שהדבר דומה בעיניו כאותו המחפש את הרשימה בלחם, והבינו החסידים שא"צ לחפש הרשימה (וגם לדברי המחשה"ק כן הוא) ואפילו אם אין הרושם ניכר בלחם מ"מ כיון שהעביר הסכין במקום שרוצה לחתוך כבר שיער בדעתו המקום שרוצה לחתוך בו בחציו או בשליש או ברביע ויזכור אח"כ לבצוע שם אף אם אין רישומו ניכר.
(7) שש"כ פנ"ה אות ו בשם ארחות חיים ס"ק א.
(8) משנ"ב ס"ק ב.
(9) שש"כ פנ"ה הערה כא ע"פ השע"ת והארחות חיים ס"ק א.

הלכתא רבתא

לשאל לחם משכנו, לברך ברכת "המוציא" ולבצוע מן הלחם שלו, ולהחזיר לבעליו את שלו¹⁸.
 [ב] שלמות - מי שאין לו שני לחמים שלימים, יברך על שני פרוסות עכ"פ, או על פת הבאה בכיסנין¹⁹, ואם יש לו פת אחת שלימה לא יחתכנה לשנים, אלא יברך עליה כשהיא שלימה.

צינונים והוספות

18) שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' כג, וחי"ב סי' לז, שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' רב, ובשש"כ פנ"ה הערה מג העיר מהגרשו"א דיתכן דבעינן שיהא דומה ללחם-משנה של המן במדבר, שהיה ראוי לאכול משניהם ואילו זה (ששאל משכן) הרי אסור משום גזל.
 19) ואם מצרף לחם לפת הבאה בכיסנין יבצע דוקא הפת הבאה בכיסנין וכך יברך עליה 'המוציא' משום קביעות סעודה, אלא שגם כשלא קובע סעודה יוצא י"ח סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין כדלהלן.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג נהגו לומר קודם הבדלה שבבית הנה אל ישועתי וגו'
  - 2 ליהודים היתה וגו' כוס ישועות אשא וגו' הכל לסימן טוב
  - 3 ואין חובה בדבר:
  - 4 ד ובשעת ברכת הבדלה יתנו השומעים את עיניהם בכוס ובנר:
  - 5 ה ונוהגין לשפוך מעט יין מהכוס על הארץ לסימן טוב שכל
  - 6 בית שאין יין נשפך בו כמים אין בו סימן ברכה על כן
  - 7 עושין סימן ברכה בתחלת השבוע ואין בזה איסור משום ביזוי
  - 8 משקה ששופכו לאיבוד כיון שאינו שופך אלא דבר מועט.
  - 9 ויש לנהוג שפיכה זו בשעה שממלא הכוס על כל גדותיו יערה
  - 10 עליו עוד מעט בענין שישפך ממנו מעט על הארץ אבל אין
  - 11 לשפוך על הארץ מין שהכוס נתמלא בו שהרי אם ישפוך ממנו
  - 12 לא יהיה הכוס מלא על כל גדותיו כראוי ואם לא ישפוך ממנו
  - 13 כלום עד אחר ההבדלה כדי שבשעת ההבדלה יהיה עדיין מלא
  - 14 על כל גדותיו הרי זה בזיון לברכת בורא פרי הגפן שבירך אותה
  - 15 על כוס מלא כראוי וקודם ששתה ממנו שפך ממנו לארץ כאלו
  - 16 היה בו דבר מאוס כשבירך עליו לכן אין לנהוג שפיכה זו אלא
  - 17 בדרך שנתבאר.
  - 18 גם נוהגין לשפוך על השלחן מן יין הנשאר בכוס אחר שתיית
  - 19 המבדיל ומכבין בו הנר כדי שיהא נראה לכל שלא הודלק נר
  - 20 זה אלא למצוה לנר של הבדלה לברך עליו (לפיכך אם מבדיל
- 21 על נר שבבית שלא הודלק בשביל כך אינו צריך לכבותו)
  - 22 ונוהגין לרחוץ עיניהם מין של שפיכה זו משום חכוב מצוה:
  - 23 ו אין צריך להטעים מכוס של הבדלה להשומעים כמו שצריך
  - 24 בכוס של קידוש אלא המבדיל רגיל לשתותו כולו:
  - 25 ז אין מבדילין על הפת אפילו אין לו יין ולא שאר משקים
  - 26 ואינו דומה לקידוש שמקדשין על הפת לפי שהקידוש יש לו
  - 27 ענין להפת שאין קידוש אלא במקום סעודה אבל הבדלה אין
  - 28 לה ענין כלל להפת:
  - 29 ח אבל מבדילין על כל משקה שהוא חמר מדינה חוץ מן
  - 30 המים אלא אם כן יש לו יין שאז אין זה הידור מצוה אם
  - 31 יבדיל על שכר או שאר משקים אע"פ שהם חמר מדינה אבל
  - 32 אם אין יין בביתו אף שישנו אצל חנוני אין צריך לקנותו ומכל
  - 33 מקום מצוה מן המובחר להבדיל על היין בכל ענין:
  - 34 ט ואפילו אם יש לו כוס יין שאינו מלא וכוס מלא שכר או
  - 35 שאר משקה חמר מדינה טוב יותר להבדיל על היין אם אינו
  - 36 פגום אבל אם הוא פגום והוא בענין שאי אפשר לתקנו מפגימתו
  - 37 ע"י נתינת מעט מים לתוכו כגון שהוא מזוג במים כבר כראוי
  - 38 בענין שאם יוסיף עליו מעט מים לתוכו יתקלקל אזי טוב יותר
  - 39 להבדיל על משקה חמר מדינה שאינו פגום:
- חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין טעיפים ג"ט

1 תורה אור

- 2 תוכן הפרק: שאלות בענין: שמחת פורים; קבלת
  - 3 התורה במתן תורה ובפורים; מחז"ל אשרי מי שבא
  - 4 לכאן ותלמודו בידו; והעונש החמור דביטול תורה
  - 5 חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור
  - 6 המן לברוך מרדכי.
  - 7 אמרו חז"ל, שחייב אדם "לבסומי" (להשתכר
  - 8 ביין. רש"י) בפורים עד שלא ידע להבחין בין ארור
- 9 המן לברוך מרדכי, היינו ששמחת פורים היא שמחה
  - 10 בלתי מוגבלת.
  - 11 וצריך להבין מפני מה שמחת פורים גדולה הרבה
  - 12 משמחת יום טוב, שנעשה בהם ניסים לאבותינו
  - 13 כמו בפסח קריעת ים סוף ובשבועות מתן תורה
  - 14 בו".

27 וכמאמר רז"ל על פסוק קימו וקבל היהודים, קיימו
28 מה שקבלו כבר, כי בשעת מתן תורה כפה עליהם
29 הר כגיגית כו", ומכאן מודעא רבא לאורייתא אלא
30 דהדר וקבלוה בימי אחשורוש כו".
31 וע"ד הא דפירשו חז"ל את הפסוק "קיימו וקבלו
32 היהודים" - "קיימו מה שקבלו כבר", דבשעת מתן
33 תורה היתה קבלת התורה מתוך אונס, מפני ש"כפה
34 הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם
35 מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם .
36 . מכאן מודעא רבה לאורייתא (שאם יזמינם לדין למה
37 לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה
38 שקבלוה באונס. רש"י).. אעפ"כ הדור וקבלוה בימי
39 אחשורוש".

40 ועד"ז הוא גם פירוש הכתוב "וקבל היהודים את
41 אשר החלו לעשות", דהיות שבמ"ת היתה הקבלה
42 מחמת אונס ורק בימי מרדכי קבלוה ברצון, לכן
43 נחשבו ימי הפורים כגמר קבלת התורה.

44 וצריך להבין מפני מה נחשב מה שכפה עליהם הר
45 כו" יותר אונס ממעשה דאחשורוש.
46 צריך להבין, מפני מה נחשב מה ש"כפה עליהם
47 הר כגיגית" יותר אונס ממעשה אחשורוש, "דהרי בימי
48 אחשורוש הי' אונס יותר כי המן ביקש להשמיד את
49 כל היהודים כו", וא"כ גם התשובה (והקבלה) של
50 בני" בזמן אחשורוש לא היתה מרצונם הטוב אלא
51 מחמת אונס מפחד הגזירה.

ד"ה חייב אינש פרק א

1 צריך להבין מדוע גדולה שמחת פורים משמחת
2 יו"ט שהיא שמחה מוגבלת, דאע"פ "דחייבים בהו
3 בשמחה מדאורייתא ועם כל זה ודאי אין לבסומי כ"כ,
4 וכמ"ש הרמב"ם גבי שמחת יו"ט לא ימשך ביין כו",
5 והלא בשאר ימים טובים אירעו לישראל נסים
6 שלמעלה מן הטבע, כמו יציאת מצרים וקריעת ים סוף
7 בפסח "באותות ומופתים גדולים ונוראים מאד
8 כמפורש בתורה", מתן תורה בשבועות, "דכתיב וירד
9 ה' על הר סיני כו" בקולות וברקים כו" פנים בפנים
10 דיבר". ואילו בפורים הי' הנס מלובש בדרכי הטבע.

11 ובמעלה הרי היו"ט קדושים יותר שאסורים
12 בעשיית מלאכה, משא"כ בפורים דמרדכי גזר ולא
13 קבלו עליהו.

14 גם מבחינת קדושת המועד, הרי יו"ט אסור
15 בעשיית מלאכה משא"כ פורים מותר במלאכה כמאמר
16 רז"ל שמרדכי גזר על ישראל איסור מלאכה ולא קבלו
17 עליהם. וא"כ מדוע לענין שמחה, גדולה שמחת פורים
18 משמחת יו"ט.

19 ויובן בהקדים ענין וקבל היהודים את אשר החלו
20 לעשות, דפירוש החלו היינו בשעת מתן תורה.

21 כדי להבין את המעלה המיוחדת שבפורים,
22 שבגללה גדולה שמחת פורים מכל המועדים, יש
23 להקדים פירוש הכתוב וקבל היהודים את אשר החלו
24 לעשות, שבנ"י קבלו על עצמם ענין שכבר התחילו
25 לעשות בעבר, דיש לומר דקאי על מתן תורה, שפורים
26 נחשב כגמר של מתן תורה.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

11 ממש שלגדולתו העצמי אין חקר כלל כו' וזהו ענין
12 המנורה שראה זכרי' שנים זתים עליה שמאליו נמשך
13 ויוצא השמן מן הזתים שמימין הגולה ומשמאלה אל
14 הגולה ומן הגולה אל הז' וז' מוצקות ומן המוצקות לנרות
15 המנורה כי הנה במנורה שבבמה"ק היה השמן זית זך
16 מובא מלמטה וכמ"ש ויקחו אליך שמן זית זך כתיב
17 למאור והיינו בחי' החכמה שנק' שמן שהוא בחי' כח מ"ה
18 שבנש"י שעל ידו יאיר אור האלקי בכל נשמות ישראל
19 ע"י אהרן כה"ג שושבינא דמטרוניתא כמ"ש בהעלותך את
20 הנרות והיינו באתדל"ת דוקא בכל נשמה לפ"ע דכתיב

1 (יט) ואחר כל הנ"ל יש להבין בענין מנורת זכרי' ענין
2 וגולה על ראשה ושנים זתים עליה כו'. דהנה
3 מובן מכל הנ"ל בענין מגביהי לשבת משפילי לראות לפי
4 פי' הב' דלעיל בלראות בשמים כו' דדוקא ממקום שעלה
5 לשם כשמגביהי לשבת בעילוי אחר עילוי בעצמותו ממש
6 לאין קץ ושיעור כלל משם דוקא הוא משפילי לראות
7 ולהתגלות בבחי' שפלות וירידה ע"י תו"מ שישראל עושין
8 למטה דוקא להיות מאיר גם בע"ס דאצילות בתוס' אור
9 מרובה על העיקר הרבה יותר מכפי המדה דקו המדה עד
10 שבכלל מאתים מנה לפי שירידה זו מן פנימית העצמות

34 בבור עמוק עמוק שלא יגיע לו האור כלל או שלא יגיע
 35 אליו קול התעוררות או חבלים למושכו כו' ומכל זה בא
 36 סיבת העדר האור אלקי בנש"י לגמרי רק מה שמאיר בהם
 37 מצד מעשיהם רק בחצונית בעול תו"מ בקיומם בפ"מ
 38 לבד בלי שום התעוררות פנימית הלב והרצון כלל וכלל
 39 וד"ל אך הנה ע"ז א' המשפילי לראות בשמים וארץ גם
 40 בשעה שמגביהי לשבת והוא בזמן הגלות דוקא שמגביהי
 41 לשבת בעילוי העצמות לעילא לעילא והיינו יו"ד דמגביהי
 42 בח"ע כו' אז דוקא משפילי ביוד דח"ת בכנ"י בהיותם רק
 43 בעול תו"מ בפ"מ לבד שזהו סוף מעשה מצד עצם עול
 44 המעשה לבדה שעולה על הכל גם למעלה מתחלת
 45 המחשבה והרצון וכו' וזהו ענין ביאת משיח בן דוד שאינו
 46 בא רק מכת של המעשה בעול תו"מ בפ"מ לבד כמ"ש
 47 ויהי נועם ה' עלינו ע"י שמעשה ידינו כוננהו והיינו נועם
 48 ה' עלינו בימי משיח (שע"ז א' תפלה למשה כו' מעון
 49 היית כו' אותיות נועם כו') והוא הנק' כתר שם טוב
 50 שעולה ע"ג ג' הכתרים דכתר תורה וכתר כהונה וכתר מל'
 51 וכמ"ש במשיח ישכיל עברי כו' וגבה מאד למעלה מאדם
 52 והוא הנק' כתר שבכתר בחי' עטרת תפארת וכמ"ש אבן
 53 מאסו הבונים א' ב"ן דמל' שבמל' דבריאה שמברר עה"ד
 54 טו"ר בפ"מ היתה לראש פינה בעטרת לתפארת שבראש
 55 וזהו ואלה דברי דוד האחרונים שלמעלה מראשונים
 56 דחכמה שבראש והוא במה שהקים עול דוקא כו' וזהו
 57 עיקר ענין הגולה שעל ראשה שראה זכרי' שזהו למעלה
 58 מבחי' פני המנורה שבזמן בהמ"ק שהיה צריך להדלקת
 59 כה"ג אבל הגולה הרי היא נובעת מאליה מהשני זתים
 60 שעלי' שנובעים תמיד מאליהם (ולא כמו שמן כתית
 61 למאור למנורה שבבהמ"ק שהשמן המובא צריך דריכה
 62 בבית הבד שנק' כתית עד שיהיה זך למאור אבל שמן זה
 63 שבשני זתים א"צ דריכה כלל ונובע מן הזתים מעצמו
 64 ובלי הפסק כלל עד שגם הנביעה מן המוצקות לנרות ג"כ
 65 בלי הפסק מפני שהנביע' מן הזתים לגולה תמיד' ומן
 66 הגולה למוצקות:

1 ושמן על ראשך אל יחסר כו' וזהו למאור להמשיך אור
 2 בנש"י באתדל"ע ע"י משה שושבינא דמלכא כמ"ש במ"א
 3 (ועכשיו הוא בחי' רצוא ושוב שבתפלה ותורה כו') וכמו
 4 שאם אין יראה אין חכמה ואם אין חכמה אין יראה דאין
 5 האור דחכמה מאיר רק לפי ערך היראה באתדל"ת ואם
 6 אין חכמה בבחי' כח מ"ה שנק' שמן על ראשו אין יראה
 7 בחי' יראה עילאה דהא בהא תליא כו' (אבל בזמן הגלות
 8 דכנ"י בחשך ולא אור כלל עד שאין אור דחכמה ביכולתו
 9 להאירם כלל מצד עצם ירידתם למטה מטה כ"כ ומצד
 10 עצם בחי' הסתר האור דאלקי למעלה מעלה דכתיב ביום
 11 ההוא הסתר אסתיר פני כו' דקוב"ה בגלות' אסתלק לעילא
 12 לעילא היינו כמו המגביהי לשבת בעילוי העצמות ביותר
 13 ולזאת אין בחי' האור דחכמה יכול להאיר אור נשמתם
 14 כלל (גם לא ע"י משה באור דתורה וראי' לזה ממה שאנו
 15 רואים שבימי התנאים מיד אחר החורבן עדיין אור דתורה
 16 הי' מאיר בנש"י ולא היה בנמצא כלל שמי שבתורת ה'
 17 חפצו ובתורתו יגהה יומם ולילה שלא יהיה צדיק גמור
 18 באוי"ר ודביקות האמתי בתפלה וכל מע"ט ועתה בנפילת
 19 מדרגות דנש"י דור אחר דור יחשך אור נשמתם כ"כ עד
 20 שגם לומדי תורה כאחד העם ממש יחשבו לבלתי יועיל
 21 להם אור דתורה כלל וכלל להחזירם למוטב היפך מה
 22 שא' אם אין יראה אין חכמה עד שיכול להיות מופלג
 23 בתורה ואין בו י"ש כלל וכן להיפך יש יראי אלקים ואין
 24 בו תורה כלל כי האתתא שהיא כנ"י שנק' יראה תתאה
 25 אתתרכא מבעלה שהוא החכמה דתורה שם מ"ה בחי' וי"ו
 26 כו' משא"כ בזמן בהמ"ק ואחריו לא היה יראה בלא
 27 חכמה ולא חכמה בלא יראה יחדיו ידובקו וישכנו ולא
 28 ישכנו זה בלא זה כלל וד"ל) וכן בענין התפלה שנק' יראה
 29 גם היא ירדה ונפלה למטה מטה בסוף הדורות שנק'
 30 עקבות משיחא עד שאין איש מתעורר באוי"ר ותשובה
 31 אמיתית גם מאתדל"ע מאהרן כה"ר שמעלה את הנרות כי
 32 לא יגיע אליהם גם אה"ר העלינה למושכם בהתעוררות
 33 אהבה או תשובה כו' מצד עצם הירידה כמשל הנופל

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

6 שמים בתבונה ובדעתו תהומות נבקעו, וכת' בדבר ה'
 7 שמים נעשו, ובע"מ נבה"ע שהוא מאמר ודבור ולא נברא
 8 בחפץ ורצון בלבד. והענין הוא דהנה ידוע שבכל דבר יש
 9 חומר וצורה שהחומר הוא ענין הדבר ההוא בכללות דהיינו
 10 להיות השמים או הארץ או שמש וירח, והצורה הוא כל

1 מזוזה מימין ונ"ח משמאל, וי"ל למה נ"ח משמאל דוקא,
 2 והלא המנורה היתה בדרום דוקא ולמה נ"ח
 3 משמאל. וגם בנ"ח שהיא משמאל זהו דוקא כשיש מזוזה
 4 ואם אין מזוזה אזי גם נ"ח מצותה בימין. ולהבין זה י"ל
 5 מ"ש כל אשר חפץ ה' עשה וכן כתיב בחכ' יסד ארץ כונן

13 לא הי' גילוי מאין ליש רק שהי' העולם בטל במציאות
 14 ממש, ולא הי' גילוי מאין ליש, רק שהי' כמו עלמין
 15 סתימין שנתהוו מאותיות המח' ולכך הם סתימין כמו אותי'
 16 המח' שאין להם גילוי לזולתו, וכדי שיתהווה עלמין
 17 דאתגליין עולמות נפרדים זהו ע"י דבור דוקא כי אותי'
 18 הדבור הם נעשין נפרדין כו', כי הגם כי לא מחשבותי
 19 מחשבותיכם כו' ואין לך דבר שחופץ ממנו, מ"מ דברה
 20 תורה כלשון בנ"א ועי"ז הם נראים ליש ודבר נפרד כו',
 21 ואם הי' נברא בדבור לבד הי' נעשי' בבחי' יש ופירוד
 22 ממש ולא הי' ביטול היש לאין, וכדי שיהי' בחי' ביטול
 23 היש זהו לפי שהצורה נתהווה ע"י חכ' ועי"ז אף שהם
 24 בבחי' יש הם בטלים ונעשה ביטול היש לאין.

מוחה מימין

1 ציור וכל תמונה במראה ושטח שיש לכל דבר כדמותו
 2 בצלמו על איזה אופן נעשה, כמו השמים והארץ הם
 3 כדורים, ומן הארץ לרקיע כו' והשמש והירח הם גלגלים
 4 מאירים כו', וכן ענין ריחוק השמש מן הארץ בכדי שע"ז
 5 יהי' קור וחום, וכן ע"ז בכל דבר נברא, והנה החומר
 6 נברא בדבר ה' ובע"מ, שבמא' יהי' אור נתהווה בחי' האור
 7 מאין ליש, וכן במאמ' יהי' רקיע נתהווה הרקיע מאין ליש,
 8 אבל אופן צורת הרקיע כדמותו וצלמו הוא נעשה ע"י חפץ
 9 ה' שלא בא לכלל גילוי בדבור או מאמר. והנה מה שנברא
 10 החומר במאמ' ודיבור ולא נברא הכל בחפץ ה' ורצונו
 11 בלבד, והגם כי ארז"ל והלא במא' א' יכול להבראות
 12 אעפ"כ הי' צריך לכה"פ מא' ודיבור א'. היינו מפני שאז

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

8 אלקה עליהם כי לגבי' אינם תופסים מקום כלל וכלל,
 9 וזהו יותר שבח מבריאת שמו"א שזהו דוקא עיקר גדולת
 10 הבורא. וזהו אם זרוע כאל לך, כי כדי להפיל רשעים
 11 ששרשם מתהו א"א כ"א בכח הבורא שהוא כל יכול
 12 לעשות מתהו לתיקון וכשנצרך להתברר ע"י צדיקי'
 13 מתלבש בהם כח אלקי' ואל, ואעפ"כ אלקיך אנכי אני על
 14 גבך.

ואם זרוע כאל לך

בס"ד. פ' שמות. תרל"ב.

1 וזהו מה הקב"ה מחלק עולמות שהוא ית' נותן לכ"א
 2 חלקו, כן יעקב מחלק שהוא המחבר החלק אלקי
 3 עם הנפש, וזהו אלקי' אלקיך שאע"פ שנשמות דאצי' נק'
 4 בשם אלקים ואל, אעפ"כ אני אלקיך שלגבי' ממש שוים
 5 אצי' דכללות עם פרט היותר אחרון דעשי' ולכן אלקיך
 6 אנכי. וזהו ג"כ הודו להקב"ה שהוא אלקי האלקים,
 7 שאלקי' הוא נשמות דאצי' דכללות ואעפ"כ הוא ית'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

7 שהן בלי מה - כלומר בלי מהות מוגדרת, לפני התלבשותם
 8 בכלים הרי הם בכל זאת בבחינת עשר ספירות על כל פנים
 9 כו', וזה שאנו מגדירים אותם כעשר ספירות שונות, מראה
 10 שיש להם איזו שהיא הגדרה והתחלקות, שלכן מוגדרים
 11 כעשר בחינות.
 12 ומוסיף הרבי נ"ע להוכיח ענין זה שיש התחלקות של עשר

1 גם באורות יש התחלקות
 2 אמנם יש לומר שגם האורות דעשר ספירות הנמשכים מן
 3 הקו אין רצוננו לומר שהן פשוטים לגמרי כמו פשימות
 4 האור אין סוף ממש אלא רק ביחס לכלים הם פשוטים, אבל
 5 גם בהם יש איזה שהוא גדר והתחלקות. וראיה לזה שהרי
 6 אומר בספר יצירה²⁶ עשר ספירות בלי מ"ה כו' הרי גם כמו

38 עולם היצירה – ז"א.
 39 עולם הבריאה – בינה.
 40 עולם האצילות – חכמה.
 41 עולם א"ק – אריך.
 42 אור אין סוף לפני הצמצום – עתיק.
 43 ולפי סדר זה - דהרי אדם קדמון הוא בחינת אריך דכללות
 44 העולמות וכמו שכתוב בלקוטי תורה בהביאור דמוצאתיהם
 45 בשם המשנת חסידים²⁸, - כלומר, עולם א"ק, שהוא הרצון
 46 הכללי של כל ההשתלשלות הוא בחינת אריך (אריך הוא
 47 בחינת הרצון שהיא חיצונית הכתר, שרש הנאצלים), ולכן
 48 בעולם א"ק יש בחינה של כלים (אלא שאינם מורגשים
 49 מחמת ריבוי האור), כיון שבדרגת אריך יש מציאות של
 50 כלים.
 51 אבל בחינת עתיק שהוא בחינה תחתונה שבמאציל (וכמו
 52 שיתבאר בהמשך המאמרים דשרשו למעלה מבחינת אדם
 53 קדמון שהוא בחינת אריך הנקראת שרש הנאצלים), -
 54 כלומר, בעולם האצילות (שהוא בחינת חכמה דכללות) יש
 55 דרגה פנימית שהיא בחינת עתיק של אצילות, שלמרות
 56 שהתגלותה למטה מא"ק, שהרי כללות האצילות הוא למטה
 57 מא"ק, הרי במהותה היא נעלית מא"ק כיון שעניינה הוא
 58 עתיק, ועתיק דכללות הוא למעלה מא"ק, ובתוך בחינת
 59 עתיק הפרטית של עולם האצילות (פנימיות הכתר, התענוג
 60 שהוא פנימיות הרצון) מתגלית עתיק דכללות. ולכן יש לומר
 61 דשם בעתיק לא יש ענין הכלים כלל בו,
 62 ואם כן הרי העשר ספירות דעתיק הן בבחינת האור בו. -
 63 מכל מקום, מזה מוכח, שגם במקום שיש רק אורות ואין
 64 כלים כלל, הרי שייך שיהיה שם התחלקות של עשר
 65 ספירות.
 66 וכמו כן ראה נוספת שגם באור כשלעצמו יש התחלקות:
 67 בעקודים - על עולם העקודים, שהוא העולם שאחרי א"ק,
 68 איתא (הובא) בעץ חיים²⁹ שהן עשר אורות בכלי אחד בו.
 69 - עשר הספירות שם עקודים וקשורים בכלי אחד, שלכן
 70 נקרא 'עקודים', הרי שיש עשר ספירות בהאורות עצמן גם
 71 כמו שהן עקודים בכלי אחד בו. - כלומר, יש חלוקה
 72 באורות עצמם, ללא התחלקות בכלים, שהרי בעקודים אין
 73 התחלקות בכלים, שהרי האורות שם בכלי אחד. ולמרות
 74 זאת יש שם מושג של עשר.

1 בחינות שונות, גם מצד האורות ולא רק בהתחלקות של
 2 הכלים: ומצינו עשר ספירות באורות גם כן ללא הכלים כמו
 3 המושג עשר ספירות דעתיק - בחינת עתיק היא פנימיות
 4 הכתר, שנקרא 'עתיק' על שם שנעתק ונבדל מהשתלשלות
 5 והרי בעתיק לא יש עדיין בחינת הכלים, וכידוע הראיה לזה
 6 שאין בחינה של כלים בעתיק בענין הפסוק²⁷ ואין אלקים
 7 עמדי שמבואר על זה דלעתיק יומין פסוק זה אתמר (נאמר),
 8 דאלקים הוא בחינת הכלים, ובעתיק יומין ואין אלקים עמדי
 9 בו'. כלומר שבעתיק יומין אין בחינה של כלים, ואם כן
 10 מכאן ראה שגם במקום שלא שייך שם כלים, רק אור, הרי
 11 יש עדיין התחלקות של עשר ספירות שונות.

12 בעתיק אין כלל כלים

13 ומדייק הרבי נ"ע, ויש לומר דמה שאומרים שבעתיק לא יש
 14 בחינת הכלים אין הכוונה שהם קיימים רק שלא מורגשים
 15 שם מחמת תוקף האור, כפי שזה בדרגות אחרות, אלא היינו
 16 שלא יש שם ענין הכלים כלל בשום אופן שהוא ולא רק
 17 העדר המציאות של הכלים בו,

18 על דיוק זה שבעתיק אין כלים כלל מקשה הרבי נ"ע: הגם
 19 שבמדריגה שלמעלה מעתיק דאצילות כמו בבחינת אדם
 20 קדמון שהוא העולם הראשון שנאצל לאחר הצמצום והוא
 21 הרבה למעלה מעולם האצילות, מבואר במקום אחר
 22 ונתבאר גם כן לעיל פרק י' דהעדר הכלים דשם הוא לא
 23 שאינם קיימים שם כלל, אלא רק שאופן קיומם שם הוא
 24 בבחינת העדר המציאות בו, והיינו שגם באדם קדמון יש
 25 מציאות הכלים רק שמפני תוקף האור והגילוי הן בבחינת
 26 העדר המציאות בו, (וכפי המשל דלעיל שכאשר אור
 27 ההשכלה מאיר בתוקף לא נרגשים כל כך האותיות שלה)
 28 ואם בא"ק שלמעלה מהאצילות יש כלים אלא שהם בהעדר
 29 המציאות, כיצד בעתיק שלמטה מא"ק אין כלים כלל?

30 על זה מבאר הרבי נ"ע, מכל מקום בבחינת עתיק יש לומר
 31 ששם לא יש ענין הכלים כלל, למרות שבסדר ההשתלשלות
 32 עתיק דאצילות הוא למטה מאדם קדמון, הרי שרשו הוא
 33 מעל אדם קדמון.

34 וכיצד זה יתכן? הנה ידוע כי ישנם אופנים שונים של
 35 חלוקת העולמות לבחינות ומדרגות שונות, ואחד האופנים
 36 הוא לחלק את העולמות לפי הספירות:

37 עולם העשיה – מלכות.

27. דברים לב, לט.

28. וזה לשונו שם (במדבר צה, א): ובחינת א"ק הוא הנקרא רעוא
 דכל רעוין וכמ"ש מזה ע"פ למנצח על השמינית. ולכן כשכותבין
 היו"ד עושיין תחלה קוצו העליון ואח"כ גוף היו"ד ולא תחלה גוף
 היו"ד ואח"כ קוצו. והיינו כי משום שמהקוץ של היו"ד שהוא כתר
 דהיינו א"ק רעוא דכל רעוין ממנו הוא שנמשך עצם היו"ד שהוא
 חכמה ואצילות. ועיין בפ"י הרמ"ז בזהר ר"פ שלח (דקנ"ט ע"א)
 במאמר תלת עלמין ועל דרך זה היה מרגלא בפה קדוש המגיד נ"ע
 על מ"ש קורא הדרות מראש דפי" שקורא את הע"ס. מראש הוא

בחינת א"ק להיות נמשכים ומתגלים למטה. כמי שקורא לחבירו
 הנראה לו מרחוק. ראובן בא לכאן. [נהטעם שנק' א"ק ראש י"ל ע"פ
 מ"ש במ"ח מסכת כללות העולמות רפ"ב דא"ק הוא סוד האריך של
 ארבע עולמות אבי"ע והיינו לפי שכולל כל אבי"ע כמו א"א לגבי
 אצילות כמ"ש בע"ח ושע"ק שם. ואריך נק' ראש ושרש הנאצלים
 מהאי טעמא כמ"ש בע"ח שמ"א פ"ג. ולכן נק' ג"כ א"ק ראש.]
 עיי"ש.
 29. בשער הכללים פרק ראשון, ובכמה מקומות.

1 בתוך גבול לא יכול להתלבש בלי גבול
2 עד כאן הוכיח הרבי נ"ע מהמבואר בספרי הקבלה על
3 הדרגות השונות של סדר ההשתלשלות, שיש התחלקות

4 באורות ואינם פשוטים ממש, למרות שביחס לכלים הם
5 פשוטים. כעת מוסיף להוכיח זאת הרבי נ"ע גם מסברא:

יום ב' דחג השבועות תע"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 התענוג בראייה פועל דבקות, תענוג דשמיעה פועל כלות הנפש, כי הוא מגיע לנקודת פנימיות
2 הלב. חילוקים בין התענוג שבהשכלה, ריח ודיבור

3 והנה הגם דבענין החיות הרי החושים הם למטה מכמו
4 בהאברים, דחיות החושים הוא מצמצם מאד, אבל
5 מצד ענין התענוג, הרי יש בהם יתרון, וכמו שאנו רואין
6 בחוש, דכאשר שומע קול ערב, הרי הוא מתפעל בעצם
7 נפשו בתענוג נפלא מאד, עד שיכול להיות כלות הנפש
8 מפני ערבות נעימות הקול, דכליון הנפש הבא מצד התענוג
9 הוא בחוש השמיעה עוד יותר מכמו בחוש הראייה, דבחוש
10 הראייה הוא רק בענין הדבקות אבל לא בענין הפליון, דעם
11 היות אשר חושי הראייה והשמיעה הנה שניהם הם בדברים
12 שמחוץ להאדם, מפל מקום הנה הם חלוקים בפעלתם,
13 דפעלת התענוג שבחוש הראייה דפועל ענין הדבקות,
14 ובדבקות כזו שלמעלה מזמן ומקום, דגם בהיותו במקום
15 אחר ואחר רבוי זמן, הנה הדבר כמו נצב לנגד עיניו, ובכל
16 זה הנה התענוג אינו פועל ענין פליון הפחות, ופעלת
17 התענוג דחוש השמיעה הוא לא רק בענין הדבקות כי אם
18 בענין הפליון, וטעם הדבר הוא מפני דקול השיר נכנס
19 בנקבי האזן ומגיע באודנא דלבא, שהיא הנקודה פנימית
20 שבלב, דשם השראת יחידה שבנפש שמושך כל הכחות
21 אליו, עד שיכול להיות פליון הפחות, דבשכל הרי לא יש

22 תענוג כזה, דכל ענין התענוג שבהשכלה הוא רק בענין
23 הדבקות לבד, וכן בריח שמגיע בעצם חיות הנפש שלמעלה
24 מהחיות המתפשט באברים, ולכן המתעלה משיבים נפשו
25 על ידי הריח, דהתעלפות הוא סלוק הארת הנפש
26 המתפשטת באברי הגוף, והריח מגיע בעצם שלמעלה
27 מהתפשטות, ולכן הוא משיב את הנפש. וכן בדבור, הרי
28 יש בזה תענוג נפלא, כמו שאנו רואין במוחש שבדבור
29 שמדבר דבר השכלה, הרי יש בזה חיות ותענוג יותר
30 מבהשגת השכל לעצמו, ועוד זאת בדבור שעושה הגדלה
31 בהכחות, וכמו במדות, דכשמדבר דבר אהבה הרי זה פועל
32 הגדלת האהבה ביתר שאת ועו מכמו שהיה תחלה, ודברים
33 היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, דמגדיל גם אהבת אוהבו
34 אליו, והדבור פועל הגדלה בכח השכל, אשר לא זו בלבד
35 שעל ידי הדבור הרי נעשה אצלו המשכל שהוא ברור, אלא
36 עוד זאת דעל ידי הדבור הרי מתחדשים אצלו ענינים
37 חדשים בהמשכל ההוא, הן דמבין את המשכל ההוא בטוב
38 יותר, והן דעל ידי הענינים המתחדשים הרי הוא מבין יותר
39 עוד ענינים המסתעפים, או [ש]יש להם איזה שיכות
40 למשכל זה, דכל זה הוא מפני התענוג שבדבור.

שבת פרשת חיי (שרה תרצ"ט)

ז. באוזן הלב.

לקוטי דיבורים

1 בס"ד מאמר אחד, משיחותיו הקדושות של הוד
2 כ"ק אדמו"ר הרה"ק
3 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
4 אשר הואיל לשוחח עם ה"תמימים" בסעודת
5 שמחת תורה בשנת תרס"א
6 באולם הגדול הנקרא "זאל הגדול",

7 במלאת שלש שנים להתייסדות ישיבת "תומכי
8 תמימים"
9 כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות
10 לאשתו¹⁷.
11 "בית דוד" זהו גילוי של משיח בן דוד.
12 כפי הידוע מעליית הנשמה שהיתה להבעש"ט, בה

- 1 היה בהיכל המשיח ושאלו: "אימתי קאתי מר"? ומשיח
 2 ענה לו: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", כשמעיינות תורת
 3 הבעש"ט ודרכי עבודתו יפוצו בעולם, אז - אתי.
 4 במילים ברורות יותר:
 5 ביאת המשיח תלוי במדה מרובה ב"פוצו מעינותיך
 6 חוצה". שכן, הפצת המעיינות תביא לביאת המשיח, שזהו
 7 "בית דוד", גילוי אורו של משיח בן דוד.
 8 ברם, ל"בית דוד" ישנם מלחמות. אף ש"ורוח אלקים
 9 מרחפת על פני המים - זה רוחו של משיח"¹⁸, שבכוונת
 10 הבריאה היה, שההנהגה הגשמית בעולם תהיה ברוחו
 11 של משיח, אבל בגלל חטא עץ הדעת וחטא הדורות שהיו

- 12 מכעיסין לפניו יתברך, זקוק העולם לתיקון על ידי
 13 עבודה, ובגמר הבירורים יהיה ב"פוצו מעינותיך חוצה"
 14 משום הקדמה לביאת המשיח.
 15 "שית אלפי שנים היו עלמא, שני אלפים תהו, שני
 16 אלפים תורה ושני אלפים ימות המשיח"¹⁹. שני אלפים
 17 תורה היו צריכים לתקן את שני אלפים תהו, היינו לברר
 18 את הניצוצות של שבירת הכלים דתהו. לאחר מכן שני
 19 אלפים ימות המשיח, גילוי המשיח והאלף הששי בכלל
 20 הם עקבות משיחא. והיובל בו משיח בן דוד בא, הוא
 21 הזמן של "חרפו אויביך ה' חרפו עקבות משיחך"²⁰.

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

(19) עבודה זרה ט, א. סנהדרין צז, א.

(18) בראשית א, ב. וראה ב"בעל הטורים".

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 הם נתנו בשיר קולם ואנכי הנה דם עקבי ירתח ולבי יתפלץ לשמוע דברי ר' נחמן, רגע אמרתי
 2 לעמוד ולהגיח אתם קרב ולהמטיר עליהם במאמרים המנגדים לתורתם ואמרי הפלוסופים השמים לאל
 3 את כל דמיונותיהם באל השמים הבורא ומנהיג, כי עניי דעת המה ובטח לא ידעו להתוכח במועצות
 4 ודעת גם מהחקירה הדתית של המורה והכוזרי, אך כרגע נתחרטתי על זה בהעריכי את המקרה הכי
 5 יקר להכיר פנים את החבורה הלזו שנואי נפשנו ואתאמץ לשים יד לפה ולהטות אזני לשמוע כל הגה
 6 היוצא מפי הבורים הללו ולהביט בשבע עינים על ארחות חייהם ונימוסיהם.

- 7 כשגמרנו לנגן המשך ר' נחמן את דבריו, אנחנו מכים את הסוסים שבינינו בדרך הראשון לאמר
 8 להם כי סוסים המה ואין לנו הכלי זיין הדרושים לדרך השני' לפי שאין אנו עוסקים בלימוד ובעבודה
 9 שבלב באריכות התפלה כדבעי למהוי, אבל חסידי שקלאב העוסקים בלימוד תורת החסידות בשקידה
 10 ועוסקים בעבודה שבלב באריכות ובפרט ר' פנחס רייזעס שאדמו"ר משבחו¹⁷⁹ כי הוא בור סוד שאינו
 11 מאבד טיפה¹⁸⁰, ור' בנימין מקלעצק שאדמו"ר משבחו כי הוא עמקן¹⁸¹ וחרף¹⁸² הנה הם עבודתם היא
 12 בדרך השני ארויס שלעפען די פערד פון זייער פערדישקייט.

- 13 ויבאר ר' נחמן בהסבר ארוך בטעמי השתלשלות ממתנגד לבעל הנאה ויספר כמה מאורעות שונים
 14 ומהם בודאי כאלו אשר בשקר יסודם ואינם אלא פרי דמיון החסידים וכמה סיפורים היו כה מגוחכים
 15 עד כי שתקנו כולנו וזיעה כסתה פנינו.

- 16 על הספורים האלו אמרו המספרים בעצמם שהם בבחי' כל ליצנותא אסורא לבר מליצנותא דעבודה
 17 זרה שמותרת¹⁸³ ושוב שתו לחיים ויתנו בשיר קולם ואין לחדד כי מנגינותיהם לוקחות לב.

- 18 כשגמרנו לנגן פנה ר' נחמן אל אחד המסובים ויאמר פרץ תן היארמאלקא שלך, ר' פרץ הרים את
 19 כובעו ויסיר את היארמאלקא מעל ראשו ויניחה על השלחן ופי' למעלה, ויוסף ר' נחמן ויפנה אל א'
 20 המסובים ויאמר בצלאל חיים אתה תכתוב את הרשימה ויפנה לאחד מן האברכים ויאמר אליו אלי
 21 משה הבא נייר עט ודיו ויפנה לר' בצלאל חיים ויאמר הזהר בכתובה תמה בלא מחשבות זרות כי
 22 רשימה זו תובא אל הקדש פנימה למקרא לקדש הקדשים אדונינו מורינו ורבינו.

(181) ראה ספר השיחות תשי"ד שבהערה 149 (ע' 97).

(182) ראה שיחת חג הפסח ורשימת היומן שבהערה הני"ל.

(183) מגילה כה, ב.

(179) ראה רשימת "ויכוח הגדול במינסקי" ע' כב (לעיל ע' 000).

וש"י.

(180) ע"פ אבות פ"ב מ"ט.

אגרות קודש

[י"א תמוז תרפ"א]

3 לשמוע משל[ו]מו הטוב את אשר לא ידעתי זה כמה, והאל

4 הטוב יזכנו לשמוע זמ"ז אך טוב בגו"ר.

ב"ה, י"ג תמוז תרפ"א

5 כולנו ת"ל בחו"ש מחכה לקבל ממנו ידיעות טובות, מאשר

6 מצא לטוב במצב הלימודים בנגלה ובדא"ח.

כבוד ש"ב ידידי הרב הנכבד וו"ח אי"א

מו"ה שלמה י"ל שי

7 והנני ש"ב הדו"ש ומכבדו.

1 שלום וברכה,

2 מאת גיסו הרמ"מ שי נודעתי מבואו צלחה, ונהנית

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, ימי חנוכה, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"מ בעל מדות תרומיות עוסק בצ"צ ענף עץ אבות כו' הרש"ז שי

שלום וברכה!

אף שזמן רב לא קבלתי מכתב מכו' אישית, אבל כמובן שאנ"ש שיחיו כותבים לי בזה מעצמם ובפרט כשהנני דורש בשלומו. ובטח יבין הפליאה מהולה בצער שגרמה לי הידיעה שלפעם הראשונה מהתיסדות כפר חב"ד לא השתתף כ' בהתועדות ד"ט כסלו שס. ולמותר להאריך לדכוותי בגודל ערך הענין בכל הפרטים וחשיבות נוכחיותו בהתועדות דחג הגאולה בכפר חב"ד, בפרט שהענין נוגע להשפעה על הרבים, ובנקודה הפנימית דהפצת המעיינות, ביחוד בשנת סגולה זו, שנת ה- 200 להסתלקות-הילולא של הבעש"ט, כמו שהדגשתי כמה פעמים במכתבי דהאי שתא.

מובן גם כן שאין לי כל ספק שבטח היו סיבות חשובות לזה. אבל בנוגע להזולת - הרי בטבע בני אדם שאינם באים לשאול ביאור ואינם יושבים ומחכים למי שהוא שיבוא ויתרץ קושיותיהם, וברובא דרובא אם אפילו מבארים להם הטעם אינם מקבלים אותו, כי כל אחד בעצמו ממציא ומבאר הטעם מתאים לרוחו והשקפתו.

עוד מובן שאין כוונתי ח"ו להטיף מוסר, ועל אחו"כ שלא באתי לצערו ח"ו, אבל כיון שבכל ענינים כגון אלו חזקה שיד הלעומת זה (ע"י בני"א המייעצו) המבלבל באמצע, וכפתגם כ"ק אדמו"ר מוהרי"ש "לפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות" (הועתק הענין בשלמותו ב"היום יום", כ"ג סיון), אפשר שה"י כן גם במקרה זה וגרם לאי-הופעתו בהתועדות, והרי עלול הלעומת זה להתחפש עוה"פ בלבוש האמור ולבלבל ענינים כגון אלו שבעתיד, שלכן באה כתיבה זו, ותקותי חזקה שאז לא יצליח, ובפרט שזכות הרבים מסייעת לכו' בניצול השפעתו בשטח האמור דהפצת המעיינות.

אכפול ברכתי עוה"פ ואצטרף להמון המברכים את כ' לרגל מלאות לו שבעים שנה, ועל פי המקובל מכ"ק מו"ח אדמו"ר (שאמר שהוא מנהג קדמונים) שמיום מלאות [י"ג שנה יש להבר מצוה שייכות למזמור י"ד דתהלים, וכן בכל שנה כסדר, הנה במלאות] לכו' שבעים שנה, המזמור השייך לו הוא מזמור ע"א, ויהי רצון שיקויימו בו דברי נעים זמירות ישראל - וגם עד זקנה ושיבה אלקים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבוא גבורתך.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות.

מוסג"פ העתק מכתבי שבטח יענין את כ', כיון שהמדובר הוא בענין החנוך.

פרשת מקץ

מא ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על-היאר: ונהנה מן-היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו: והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן-היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על-שפת היאר: ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה: ^(ל) ויישן ויחלם שנית והנה שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבות: והנה שבע שבלים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן: ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום: ^(יט) ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את-פל-חרטמו מצרים ואת-פל-חכמיה ויספר פרעה להם את-חלמו ואין-פותר אותם לפרעה: וידבר שר המשקים את-פרעה לאמר את-חטאי אני מזכיר היום: פרעה קצף על-עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים: ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו: ושם אתנו גער עברי עבד לשר הטבחים ונספר-לו ויפתר-לנו את-חלמתנו איש כחלמו פתר: ויהי כאשר פתרו לנו בן היה אתי השיב על-פני ואתו תלה: וישלח פרעה ויקרא את-יוסף וריצהו מן-הבור ויגלה ויחלה שמלתיו ויבא אל-פרעה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 85)

ופרעה חלם (מא, א) חלומותיו של יוסף בפרשת וישב, וכן חלומותיו של פרעה, היו סבות לגלות מצרים, שרש כל הגליות ומבאר בהסודות, שיש קשר בין שני הדברים, כי בזמן הגלות האדם הוא בגדר 'חולם', כפתוב "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". שכן, חלום נובע מכח הדמיון, המאחד שני דברים מגנדים; ואף בזמן הגלות כך: בשעת התפלה מרגיש אדם דבקות בה', ולאחר סיום התפלה הוא שוכח הכל ושוקע בעניני העולם.

שני ^ט ויאמר פרעה אל-יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום

לפתר אתו: ^י ויען יוסף את-פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את-שלוש פרעה: ^{יא} וידבר פרעה אל-יוסף בחלמי הנני עמד על-שפת היאר: ^{יב} והנה מן-היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו: ^{יג} והנה שבע-פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא-ראיתי כהנה בכל-ארץ מצרים לרע: ^{יד} ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריאות: ^{טו} ותבאנה אל-קרפנה ולא נודע כי-באו אל-קרפנה ומראיתן רע כאשר בתחלה ואיקץ: ^{טז} וארא בחלמי והנה שבע שבלים עלת בקנה אחד מלאות וטבות: ^{טז} והנה שבע שבלים צנמות דקות שרפות קדים צמחות אחריהם: ^{יז} ותבלען השבלים הדקת את שבע השבלים הטבות ואמר אל-חרטמים ואין מגיד לי: ^{יח} ויאמר יוסף אל-פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה הגיד לפרעה: ^{יט} שבע פרות הטבות שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבות שבע שנים הנה חלום אחד הוא: ^כ ושבע הפרות הרקות והרעות העלת אחריהן שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות שרפות הקדים יהיו שבע שני רעב: ^{כא} הוא הדבר אשר דברתי אל-פרעה אשר האלהים עשה הראה את-פרעה: ^{כב} הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל-ארץ מצרים: ^{כג} וקמו שבע שני רעב אחריהן ונשפח כל-השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את-הארץ: ^{כד} ולא-יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי-כן כי-כבד הוא מאד: ^{כה} ועל השנות החלום אל-פרעה פעמים כי-נכון הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו: ^{כו} ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על-ארץ מצרים: ^{כז} יעשה פרעה ויפקד פקדים על-הארץ וחמש את-ארץ מצרים בשבע שני השבע: ^{כח} ויקבצו את-כל-אכל השנים הטבות הבאת האלה ויצברו-בר תחת יד-פרעה אכל בערים

און: ^א וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנֵי
 אֱלֹהִים אֶת־כְּלֵעַמְלֵי וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיו: ^ב וְאֵת
 שֵׁם הַשֵּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ
 עֲנָיִ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 433)

פי נשני אלקים . . כי הפרני אלקים (מא, נא-נב)

מְנַשֶּׁה – יוסף חשש שבפסביכה המצרית הטמאה ישכח את
 בית אביו ויאבד את צדקתו, וקריאת שם זה הזכירה לו תמיד
 סגנה זו וכך הצליח להתגבר ולא לשכח. אפרים – מורה על
 שלב שני ונעלה יותר. לא זו בלבד שמצרים לא השפיעה עליו
 לרעה, אלא היא עצמה הביאה ל'פריון' והתעלות רוחנית,
 בבחינת 'תרון האור מתוך החשך'.

רביעי: ^א וַתְּחַלְּינָה שִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ^ב וַתְּחַלְּינָה שִׁבְעַ שְׁנֵי הָרַעַב לָבוֹא בְּאֲשֶׁר
 אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעַב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: ^ג וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פְּרֹעָה לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה
 לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ אֵל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם
 תַּעֲשׂוּ: ^ד וַהֲרַעַב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח
 יוֹסֵף אֶת־כַּל־אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֵּר לְמִצְרַיִם וַיַּחְזֹק
 הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ה וְכָל־הָאֶרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם
 לִשְׁבֵּר אֵל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרַעַב בְּכָל־הָאֶרֶץ:
מב ^א וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: ^ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׂמַעְתִּי
 כִּי יֵשֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם רְדוּ־שָׂמָּה וְשִׁכְרוּ־לָנוּ מִשֶּׁם
 וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת: ^ג וַיֵּרְדוּ אַחֲרֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׁבֵר
 בָּר מִמִּצְרַיִם: ^ד וְאֶת־בְּנֵי־מִינְחָן אַחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח
 יַעֲקֹב אֶת־אֲחָיו כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאנוּ אִסּוֹן: ^ה וַיָּבֹאוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשָׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרַעַב
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: ^ו וַיּוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאֶרֶץ הוּא
 הַמּוֹשְׁבִיר לְכָל־עַם הָאֶרֶץ וַיָּבֹאוּ אַחֲרָיו יוֹסֵף
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אִפְסִים אֲרָצָה: ^ז וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו
 וַיִּבְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קִשּׁוֹת וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים מֵאִין בְּאֲתָם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשָׁבֵר־
 אָכַל: ^ח וַיִּפְרַר יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וְהֵם לֹא הִפְרָחוּ:
^ט וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר

וְשָׁמְרוּ: ^א וְהָיָה הָאֶכָל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעַ שְׁנֵי
 הָרַעַב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִפְרָת
 הָאֶרֶץ בְּרַעַב: ^ב וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְּרֹעָה וּבְעֵינֵי
 כָּל־עַבְדָּיו: ^ג וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־עַבְדָּיו הֲנִמְצָא כֹּה־
 אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 29)

אלקים יענה את שלום פרעה (מא, טז) מצרים, מלשון מצר
 וגבול, אינה נוחנת מקום לגלוי אלקות שלמעלה מהטבע. לכן
 הזכיר יוסף בדבריו לפרעה מלך מצרים שם אלקים, בגימטריא
 "הטבע": "אלקים יענה . . אשר האלקים עושה". וכאשר משה
 רבנו אמר לפרעה "כה אמר ה' . . שלח את עמי" – השיב לו
 פרעה "מי ה' . . לא ידעתי את ה'". פרעה אינו מכיר בשם
 ה', שלמעלה מהטבע, ואף אינו רוצה להודות בקיומו.

שלישי: ^א וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
 אֱלֹהִים אוֹתוֹךָ אֶת־כָּל־זֹאת אִי־נָכוֹן וַחֲכֵם כְּמוֹד:
^ב אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק
 הַכֶּסֶף אֲנִי־לִמְכֹר: ^ג וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־יוֹסֵף רֵאֵה
 נְתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ד וַיֹּסֶר פְּרֹעָה
 אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף
 וַיִּלְבַּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶכֶד הַזָּהָב עַל־
 צְוָרוֹ: ^ה וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנַתָּן אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: ^ו וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פְּרֹעָה
 וּבְלַעְדֶּיךָ לֹא־יְרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רַגְלוֹ בְּכָל־
 אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ז וַיִּקְרָא פְּרֹעָה שְׁם־יוֹסֵף צִפְנָת
 פַּעֲנָח וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־אִסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כִּהֵן אֵן
 לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ח וַיּוֹסֵף
 בְּנֵי־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פְּרֹעָה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנֵי פְּרֹעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
^ט וַתַּעַשׂ הָאֶרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבַע לְקַמְצִים:
^י וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֶכָל ׀ שִׁבְעַ שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אֶכָל בְּעָרִים אֶכָל שְׂדֵה־הָעִיר
 אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ: ^{יא} וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר
 כְּחוֹל הַיָּם הִרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל לְסַפֵּר כִּי־אֵין
 מִסְפָּר: ^{יב} וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים בְּמָרָם תְּבוֹא שְׁנַת
 הָרַעַב אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ אִסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כִּהֵן

לָהֶם צָדָה לְדַרְדֹּךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: ^ט וַיִּשְׁאוּ אֶת־שִׁבְרֵם
 עַל־חַמְרֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: ^י וַיִּפְתַּח הָאֱחָד אֶת־שִׁקּוֹ
 לְתֵת מִסְּפוּא לְחַמְרוֹ בְּמַלּוֹן וַיֵּרָא אֶת־כֶּסֶפוֹ וְהַנְּהַ־
 הוּא בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ: ^{יא} וַיֹּאמֶר אֶל־אֲחִיו הוֹשֵׁב כֶּסֶף
 וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחֲרִדּוּ אִישׁ אֶל־
 אֲחִיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ: ^{יב} וַיָּבֹאוּ
 אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּגִּדּוּ לוֹ אֵת כָּל־
 הַקִּרְתָּ אֲתֶם לֵאמֹר: ^{יג} דַּבֵּר הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ אֲתָנוּ
 קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ בְּמַרְגְּלִים אֶת־הָאָרֶץ: ^{יד} וַנֹּאמֶר
 אֵלָיו כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הֵינּוּ מַרְגְּלִים: ^{טו} שְׁנַיִם עָשָׂר
 אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אֲבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנו וְהַקְּטָן הַיּוֹם
 אֶת־אֲבִינוּ בְּאָרֶץ כְּנָעַן: ^{טז} וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנָי
 הָאָרֶץ כְּזֹאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם אַחֲיֶכֶם הָאֶחָד
 הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: ^{יז} וְהִבִּיאוּ
 אֶת־אֲחֵיכֶם הַקְּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מַרְגְּלִים אַתֶּם
 כִּי כְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אֲתֵן לָכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ
 תִּסְחָרוּ: ^{יח} וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקִיָּהֶם וְהַנְּהִי אִישׁ
 צָרוּר־כֶּסֶף בִּשְׁקוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת־צָרוּרֹת כֶּסֶפִּיהֶם הַמָּה
 וְאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: ^{יט} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי
 שִׁפְלֵתֶם יוֹסֵף אֵינָנו וְשִׁמְעוֹן אֵינָנו וְאֶת־בְּנֵימִן תִּקְחוּ
 עָלַי הֵיוּ כְלֵנָה: ^כ וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אֲבִיו לֵאמֹר
 אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תְמוֹת אִם־לֹא אֲבִיאֲנוּ אֵלָיִךְ תִּנָּה אֹתוֹ
 עַל־יָדַי וְאֲנִי אֲשִׁיבֵנוּ אֵלָיִךְ: ^{כא} וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי
 עַמְכֶם כִּי־אֲחִיו מוֹת וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׂאָר וְקָרְאָהוּ אֶסֶן
 בְּדַרְדֹּךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָהּ וְהוֹדַתֶּם אֶת־שִׁיבְתִי בְּיָגוֹן
 שְׂאוּלָה: ^{כב} וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאָרֶץ: ^{כג} וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
 פָּלַח לְאָכַל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר
 אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שָׁבוּ־לָנוּ מֵעַט־אֲכָל: ^{כד} וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד בְּנֵי הָאִישׁ לֵאמֹר
 לֹא־תֵרְאוּ פָנַי בְּלֹתִי אַחֲיֶכֶם אֲתֶכֶם: ^{כה} אִם־יִשְׁתַּד
 מִשְׁלַח אֶת־אֲחִינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁפָּרָה לָךְ אֲכָל:
^{כו} וְאִם־אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא נִרְדַּ כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֵלָינוּ
 לֹא־תֵרְאוּ פָנַי בְּלֹתִי אַחֲיֶכֶם אֲתֶכֶם: ^{כז} וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל
 לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַנִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אַח:
 וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאוּל־הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְוֹלָדֵתָנוּ לֵאמֹר

אֱלֹהִים מַרְגְּלִים אַתֶּם לְרֵאוֹת אֶת־עֵרוֹת הָאָרֶץ
 בְּאֵתֶם: ^{כח} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנָי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ
 לְשֶׁבֶר־אֲכָל: ^{כט} כְּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחְנוּ כְּנִים
 אֲנַחְנוּ לֹא־הֵיוּ עַבְדֶּיךָ מַרְגְּלִים: ^ל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 לֹא פִי־עֵרוֹת הָאָרֶץ בְּאֵתֶם לְרֵאוֹת: ^{לא} וַיֹּאמְרוּ
 שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים | אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד
 בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקְּטָן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד
 אֵינָנו: ^{לב} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי
 אֲלֵכֶם לֵאמֹר מַרְגְּלִים אַתֶּם: ^{לג} כְּזֹאת תִּפְחָנוּ חֵי
 פְרַעֲה אִם־תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־כְּבֹא אַחֲיֶכֶם הַקְּטָן
 הַנֶּה: ^{לד} שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחֵיכֶם וְאֲתֶם
 הֲאִסְרוּ וַיִּפְחָנוּ דְבַרְיֶכֶם הַאֲמַת אֲתֶכֶם וְאִם־לֹא חֵי
 פְרַעֲה כִּי מַרְגְּלִים אַתֶּם: ^{לה} וַיֹּאסֵף אֲתֶם אֶל־מִשְׁמֶר
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים: ^{לו} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 זֹאת עָשׂוּ וְחֵיו אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרְא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 68)

ויבר יוסף את אחיו, והם לא הפירוהו (מב, ח) כבאר בהסידרות, שיוסף עמד בדרגה נעלית כזו, שגם בהיותו שליט על מצרים שמר על דבקות בהקב"ה, הוא נשאר יוסף הצדיק. השבטים, לעצמת זאת, נאלצו להתרחק מהממלכת עולם הנה כדי לדבק בהקב"ה, ולכן בחרו להיות רועי צאן. והם לא הפירוהו - לא היתה להם הכרה והכנה בדרגת יוסף, שכן לפי דרגתם אי אפשר להיות דבוק בה' אלא מתוך התבודדות.

חמישי ^ט אִם־כְּנִים אַתֶּם אַחֲיֶכֶם אֶחָד יֹאסֶר בְּבֵית מִשְׁמֶרְכֶם וְאֲתֶם לָכוּ הִבִּיאוּ שֶׁבֶר רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם: ^י וְאֶת־אֲחֵיכֶם הַקְּטָן תִּבְיִאוּ אֵלַי וַיֹּאמְנוּ דְבַרְיֶכֶם וְלֹא תְמוֹתוֹ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: ^{יא} וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחִיו אֲכָל־אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל־אֲחִינוּ אֲשֶׁר רְאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלָינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־פִּן בָּאָה אֵלָינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: ^{יב} וַיַּעַן רְאוּבֵן אֲתֶם לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם | לֵאמֹר אֶל־תִּחַטְּאוּ בִּילֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ: ^{יג} וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמְלִיץ בֵּינְתֶם: ^{יד} וַיִּסַּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבְדַּךְ וַיִּשָּׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאֲתֶם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: ^{טו} כִּי וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת־כִּלְיָהֶם בָּרָ וְלֹהֲשִׁיב כֶּסֶפִּיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלֵתֵת

העוד אביכם חי היש לכם אח ונגדלו עלפי הדברים האלה הידוע גדע פי יאמר הורידו את אחיכם: ה ויאמר יהודה אל-ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם-אנחנו גם-אתה גם-טפנו: ט אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם-לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחסאתי לך פלתימים: י פי לולא התמהמהנו כיעתה שבנו זה פעמים: יא ויאמר אלהם ישראל אביהם אם-כן אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים: יב וכסף משנה קחו בידכם ואת-הכסף המושב בפי אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משנה הוא: יג ואת-אחיכם קחו וקומו שובו אל-האיש: יד ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את-אחיכם אחר ואת-בנימין ואני באשר שכלתי שכלתי: טו ויקחו האנשים את-המנחה הזאת ומשנה-כסף לקחו בידם ואת-בנימין ויקמו וירדו מצרים ויעמדו לפני יוסף:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 198)

הלא אמרתי אליכם . . אל תחטאו בלד ולא שמעתם (כב) וקשה, היתכן שבה בשעה שאחיו מודים שחטאו ומצדיקים עליהם את הדין, מצא ראובן לנכון להגדיל את צערם. ויש לומר, שמסיוס דברי השבטים "על פן באה אלינו הצרה הזאת" נראה שהתחרטו מחמת הצרה, לא משום שהכירו בחמרת החטא עצמו. לכן אמר להם ראובן, שתרטח צריכה לבוא מתוך הכרה בחמרת החטא כשלעצמו - כפי שאמר להם בשעתו.

הבית: ז ויאמרו פי אדני ירד ירדנו בתחלה לשבר-אכל: ח ויהי כפי-באנו אל-המלון ונפתחה את-אמתחתינו והנה כסף-איש בפי אמתחתו כספנו במשקלו ונשב אתו בידנו: ט וכסף אחר הורדנו בידנו לשבר-אכל לא ידענו מי-שם כספנו באמתחתינו: י ויאמר שלום לכם אל-תיראו אלהיכם ואלהי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתיכם כספכם בא אלי ויוצא אלהם את-שמעון: יא ויבא האיש את-האנשים ביתה יוסף ויתן-מים וירחצו רגליהם ויתן מספוא לחמריהם: יב ויבינו את-המנחה עד-בוא יוסף בצהרים פי שמעו כישם יאכלו לחם: יג ויבא יוסף הפיתה ויביאו לו את-המנחה אשר-בידם הפיתה וישתחוו-לו ארצה: יד וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי: טו ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי ויקרו כתיב וישתחו קרי וישתחוו: טז וישא עיניו וירא את-בנימין אחיו כן-אמו ויאמר הוזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר אלהים יחנך בני:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 181)

וטבח טבח והכן (מג, טז) טבח טבח - פרע להן בית השחיטה. הכן - טל גיד הנשה בפניהם (חולין צא, א) יוסף הצדיק מלמד אותנו פרק בהכנסת אורחים. הוא לא היה בטוח אם אחיו יאכלו מסעודתו, משעמי פשרות, ובכל זאת השתדל בכל כחו להכין עבורם סעודה כשרה מיחדת. כך יש לטרח ולעשות כל מאמץ כדי לספק לאורח את כל צרכיו, אפילו כשיש ספק אם אכן יהנה ממאמץ זה.

שביעי ז וימהר יוסף כפי-נכמרו רחמיו אל-אחיו ויבקש לבכות ויבא חדרה ויבך שמה: ח וירחץ פניו ויוצא ויתאפק ויאמר שימו לחם: ט וישומו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אתו לבדם פי לא יוכלון המצרים לאכל את-העברים לחם פירתעבה הוא למצרים: י וישבו לפניו הבכר בבכרתו והצעיר בצערתו ויתמהו האנשים איש אל-רעהו: יא וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות וישתו

ששי ז וירא יוסף אתם את-בנימין ויאמר לאשר על-ביתו הבא את-האנשים הפיתה וטבח טבח והכן פי אתי יאכלו האנשים בצהרים: ח ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא האיש את-האנשים ביתה יוסף: ט ויראו האנשים פי הובאו בית יוסף ויאמרו על-דבר הכסף השב באמתחתינו בתחלה אנחנו מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אתנו לעבדים ואת-חמרינו: י ויגשו אל-האיש אשר על-בית יוסף וידברו אליו פתח

בִּידוֹ הוּא יְהִי־לִי עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם
אֶל־אֲבִיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 359)

חלילה לעבדיך (מד, ז) חלין הוא לנו, לשון גנאי (רש"י) הודי קדוש וחלין (גשמיות) הם שני עולמות, והעסוק בעניני חל גנאי הוא לו. גם כשהוא מקים את הצווי "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך", אין הוא משפיל את עצמו למצב של "חלין", אלא להפך: הוא מעלה את החלין לדרגת "חלין שנעשו על טהרת הקדש". וזאת - על ידי "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

ססס קמ"ו פסוקים, יחזיקה"ו. אמציה. יהיה לי עבד סימן.

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. ויתברך, וישתבת, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

קריאה למפטיר

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: ^מ קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ^נ כפר אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ^ס פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ^ע שעיר-עזים אחד לחטאת: ^פ ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד: פ

וישברו עמו: ^{מד} ויצו את-אשר על-ביתו לאמר מלא את-אמתחת האנשים אכל פאשר ויכלון שאת ושים כסף-איש כפי אמתחתו: ^נ ואת-גביעי גביע הכסף תשים כפי אמתחת הקטן ואת כסף שברו ויעש פדבר יוסף אשר דבר: ^ו הבקר אור והאנשים שלהו המה וחמריהם: ^ז הם יצאו את-העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על-ביתו קום רדף אחרי האנשים והשגתם ואמרת אליהם למה שלמתם רעה תחת טובה: ^ח הלוא זה אשר ישתה אדני פו והוא נחש ונחש פו הרעתם אשר עשיתם: ^ט וישגם וידבר אליהם את-הדברים האלה: ^י ויאמרו אליו למה ידבר אדני בדברים האלה חלילה לעבדיך מעשות פדבר הזה: ^{יא} הן כסף אשר מצאנו כפי אמתחתינו השיכנו אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב: ^{יב} אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם-אנחנו נהיה לאדני לעבדים: ^{יג} ויאמר גם-עתה כדברכם כך הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקים: ^{יד} וימהרו ויורדו איש את-אמתחתו ארצה ויפתחו איש אמתחתו: ^{טו} ויחפש בגדול החל ובקטן בלה וימצא הגביע באמתחת בנימן: ^{טז} ויקרעו שמלתם ויעמם איש על-חמרו וישבו העירה: ^{יז} ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא עודנו שם ויפלו לפניו ארצה: ^{יח} ויאמר להם יוסף מה-המעשה הזה אשר עשיתם הלוא ידעתם כי-נחש ינחש איש אשר כמני: ^{יט} ויאמר יהודה מה-נאמר לאדני מה-נדבר ומה-נצמדק האלהים מצא את-עון עבדיך הננו עבדים לאדני גם-אנחנו גם אשר-נמצא הגביע בידו: ^כ ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע

בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְרִיִּים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נֶגַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמִינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדְרִי:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לשבת הנוכה לקריאה בציבור ולשמו"ת בזכריה פרק ב

ב יִרְנֵי וְשִׂמְחֵי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְךָ וַיְדַעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: יז הִם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֶעֱוַר מִמָּעוֹן קֹדֶשׁוֹ: ג « וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לְפָנָי מִלְּאֲךָ יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינִי לְשִׁטְנוֹ: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְׁטָן וַיִּגַּע יְהוָה בְּךָ הַשְׁטָן וַיִּגַּעַר יְהוָה בְּךָ הַבָּחַר בִּירוּשָׁלַיִם הֲלוֹא זֶה אֹד מִצַּל מֵאֵשׁ: ה וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׂ בְּגָדִים צֹאִים וְעֹמֵד לְפָנָי מִלְּאֲךָ: ו וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הֲסִירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעַלְיִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הָעֵבֶרְתִּי מֵעַלְיֶךָ עוֹנֵךָ וְהִלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחְלָצוֹת: ז וַאֲמֹר יִשְׁיִמוּ צִנִּיף מְהֹרַר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁיִמוּ הַצִּנִּיף הַמְהֹרַר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשֶׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְּאֲךָ יְהוָה עֹמֵד: ח וַיַּעַד מִלְּאֲךָ יְהוָה בַּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תִלְךָ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתְּךָ תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרֵי וְנָתַתִּי לְךָ מֵהַלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: י שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ א הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אַתָּה וְרַעֲיֶךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הִמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צִמְחָה: יא כִּי א הִנֵּה הָאָבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנָי

קנה

וְהוֹשַׁע עַל-אֲבֹן אַחַת שִׁבְעָה עֵינַיִם הִנְנִי מִפְתַּח פְּתַח נֹאם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתֵּי אֶת-עֵינֵי
הָאָרֶץ הֵיחִי בְּיוֹם אֶחָד: ב פְּיֹם הַהוּא נֹאם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרַעְהוּ אֶל-תַּחַת
גִּפְנוֹ וְאֶל-תַּחַת תְּאֵנָה: ד א וַיֵּשֶׁב הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיַּעֲרֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר-יִעוֹר מִשְׁנָתוֹ: ה
וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה כְּתִיב וַיֹּאמֶר קְרִי וַאֲמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה
וְעַל-רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתְּיָה עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁהּ: ו וְשָׁנַיִם
זוֹתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימֵין הַגִּלְגָּה וְאֶחָד עַל-שְׂמאלָהּ: ז וַאֲעַן וַאֲמַר אֶל-הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי
לֵאמֹר מַה-אֵלֶּה אֲדֹנָי: ח וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מַה-הִפְחֵה אֱלֹהִים
וַאֲמַר לֹא אֲדֹנָי: ט וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְבַר-יְהוָה אֶל-זָרְכָבֵל לֵאמֹר לֹא כִחִיל וְלֹא
כֹּכַח בִּי אִם-בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: י מִי-אַתָּה הַרְהַגְדוֹל לִפְנֵי זָרְכָבֵל לְמִישֵׁר וְהוֹצִיא
אֶת-הָאֲבֹן הָרֹאשָׁה תִּשְׂאוֹת חֵן חֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, בִּי אֵל
מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְתֵּיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיְגַל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחַלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
מִגַּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

להרוצים לומר במלכים א פרק ז

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲוִים וְאֶת־הַמְזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירוֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: ב עֶמְדִים שְׁנָיִם וְגִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתֵּים וְהַשִּׁבְכוֹת שְׁתֵּים לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלוֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת־הַרְמָנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשִּׁבְכוֹת שְׁנַיִטוּרִים רַמְנִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלוֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמּוּדִים: ד וְאֶת־הַמְּכֻנּוֹת עֶשֶׂר וְאֶת־הַפִּירוֹת עֶשְׂרֵה עַל־הַמְּכֻנּוֹת: ה וְאֵת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבְּקָר שְׁנָיִם־עֶשֶׂר תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲוִים וְאֶת־הַמְזֻרְקוֹת וְאֵת כָּל־הַכְּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירוֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֻרָט: ז וּבְכַפֵּר הִירְדָן וַיִּצְקֵם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה בֵּין סְפוֹת וּבֵין צִרְתָּן: ח וַיִּנַּח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכְּלִים מְרַב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: ט וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֵת כָּל־הַכְּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים וְהָב: י וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאל לְפָנֵי הַדְּבִיר וְהָב סָגוּר וְהַפְּרָח וְהַנֶּרֶת וְהַמְּלַקְחִים וְהָב: יא וְהַסְּפוֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת וְהַמְזֻרְקוֹת וְהַכְּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת וְהָב סָגוּר וְהַפְּתוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקִדְשׁ הַקְּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל וְהָב:

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

1 ואיסור מלאכה בשבת, שלכך נסמכה פרשת המשכן לפרשת שבת
 2 (שמות לה), ללמד שהמלאכות שהיו במשכן אסורות בשבת.
 3 גדרים במעשה המלאכות:
 4 לא רק את מהות המלאכה לומדים ממלאכת המשכן, אלא גם את
 5 איכות המלאכה, וכשם שבמלאכת המשכן היו המלאכות 'מלאכת
 6 מחשבת', שנאמר (שמות לה לג) 'לַעֲשׂוֹת כְּכֹל מְלָאכַת מַחְשַׁבָּת', גם
 7 בשבת לא נאסרה אלא 'מלאכת מחשבת', כלומר מלאכת אומנות
 8 וחשיבות, ובלא זה אינה אסורה מן התורה, ואין חייבים עונש או
 9 קרבן על עשייתה.
 10 תנאי מלאכת מחשבת הם:
 11 א. 'כדרכה'. מן התורה אין אדם חייב על עשיית המלאכה אלא אם
 12 עשה אותה בדרך שרגילים לעשותה, אבל אם עשה שלא כדרכה,
 13 כגון הכותב ביד שמאל, פטור.
 14 ב. 'מלאכה הצריכה לגופה'. לדעת רבי שמעון (להלן צ), מן התורה
 15 אין אדם חייב על עשיית המלאכה אלא אם עשה לצורך גופה,
 16 אבל העושה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהיינו מלאכה שאינו
 17 רוצה בה מצד עצמה, אלא היא באה רק לדחות הנוק ממנו והיה
 18 מעדיף שלא יצטרך לה, כגון המוציא מת מביתו, שאין לו שום
 19 תועלת בהוצאה זו מפני שאינו זקוק למת, פטור. אך רבי יהודה מחייב
 20 אף על מלאכה שאינה צריכה לגופה.
 21 ג. 'מתכוין'. לדעת רבי שמעון (לעיל מא), מן התורה אין אדם חייב על
 22 עשיית המלאכה אלא אם עשה במתכוין, כלומר שביקש להשיג
 23 בפעולתו את המלאכה. אבל אם לא היתה כוונתו למלאכה זו, כגון
 24 הגורר מיטה ועשה חריץ וועשיית החריץ היא מלאכה, כיון שאינו
 25 מתכוין לעשיית החריץ, וגם לא ודאי שיעשה חריץ, פטור. אך רבי
 26 יהודה מחייב אף על דבר שאינו מתכוין. והלכה כרבי שמעון.
 27 ד. 'מתעסק'. מן התורה אין אדם חייב על עשיית המלאכה אלא אם
 28 התכוין לפעולה שעשה, אבל המתכוין לעשות דבר אחד ועשה דבר
 29 אחר, כגון שהתכוין להגביה מהקרקע דבר תלוש, שהוא מעשה

30 הגבהה בעלמא, ועלה בידו דבר מחובר ונמצא שעשה מעשה
 31 תלישה, הרי הוא 'מתעסק', ופטור.
 32 ה. 'קיום'. מן התורה אין אדם חייב על עשיית המלאכה אלא אם
 33 עשה מלאכה המתקיימת לאורך זמן, אבל אם אינה מתקיימת, כגון
 34 הכותב בכתב שאינו מתקיים, פטור.
 35 ו. 'תיקון'. מן התורה אין אדם חייב על עשיית המלאכה אלא אם
 36 עשה בדרך תיקון, או שעשה בדרך קלקול לצורך תיקון, כגון
 37 הקורע על מנת לתפור, אבל אם עשה בדרך קלקול והשחתה פטור.
 38 ז. 'שיעור'. מן התורה אין אדם חייב על עשיית המלאכה אלא אם
 39 עשה אותה בשיעור הראוי, כגון הכותב, שאינו חייב אלא על כתיבת
 40 שתי אותיות, אבל אם לא עשה את כל שיעור המלאכה פטור. ואף
 41 שפטור על חצי שיעור, מכל מקום אסור לעשות זאת, ונחלקו
 42 אמוראים (יומא עד). האם איסורו מן התורה או מדברי חכמים. והלכה
 43 כדעת הסוברים שחצי שיעור אסור מן התורה. אפילו אם בא אדם
 44 אחר והשלים את המלאכה, פטור.
 45 תנאים נוספים יש בעשיית המלאכות שאינו משום מלאכת מחשבת:
 46 ח. 'כל המלאכה'. מן התורה אין אדם חייב על עשיית המלאכה אלא
 47 אם עשה הוא לבדו את המלאכה, אבל אם סייע לו חברו פטור.
 48 ט. 'גרמא'. שהמלאכה תיעשה במישרין על ידי מעשה האדם, אבל
 49 אם פעולתו גורמת בעקיפין למלאכה שתיעשה, פטור. ולמדוהו
 50 חכמים מהכתוב (שמות כ) 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה', שמשמע שעשייה
 51 אסורה אבל גרמא מותרת.
 52 אבות ותולדות:
 53 שלושים ותשע מלאכות האמורות להלן במשנה, אלו 'אבות
 54 מלאכות'. ומלבדן יש למלאכות 'תולדות', שאף הן אסורות מן
 55 התורה. לכל אב יש תולדה, ודרשו זאת (לעיל ע) מהכתוב (ויקרא ד ב)
 56 'וְעָשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה', 'הנה' אלו האבות, ומהלשון 'מהנה' למדנו
 57 תולדות, כלומר, דיוצאות מן, מן האבות. ואין מספר לתולדות, כי
 58 לאב אחד יש הרבה תולדות.

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בנייהבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה.

הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן-זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר

ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין.

הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן-זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות

ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי

החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר

שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים

את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את

נרות החנוכה ורק אחר-כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש

לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלוק לפחות 70 דקות.

אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת

להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת

במוצאי-שבת חנוכה חוזרים מיד מבית-הכנסת, מזדרזים לערוך 'הבדלה', ואחר-כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים

לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר-כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נֶסִים לְאַבֹּתֵינוּ, בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנְּרוֹת הַלָּלוּ אָנוּ מְדַלְקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּסִים, וְעַל הַנְּפִלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבֹּתֵינוּ

בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה, עַל-יְדֵי כַּהֲנֵיךְ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׂמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, הַנְּרוֹת הַלָּלוּ קִדְּשׁ

הֵם, וְאֵין לָנוּ רִשׁוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֲלָא לְרְאוּתָן בְּלִבָּךְ, כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל,

עַל נְסִיךָ וְעַל נְפִלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:19	16:23	17:09	17:07	16:43	16:42	9:52	9:49	9:00	8:57	8:28	8:25	6:29	6:25	באר שבע (ח)
17:16	16:09	17:05	17:04	16:39	16:37	9:53	9:49	9:01	8:58	8:29	8:26	6:31	6:27	חיפה (ח)
17:17	16:02	17:08	17:06	16:42	16:41	9:50	9:47	8:58	8:55	8:27	8:24	6:26	6:22	ירושלים (ח)
17:18	16:20	17:07	17:05	16:41	16:39	9:53	9:50	9:02	8:58	8:29	8:26	6:32	6:28	תל אביב (ח)
16:54	15:47	16:39	16:39	16:05	16:05	10:23	10:19	9:40	9:36	9:08	9:04	7:34	7:29	אוסטריה, וינה (ח)
21:26	20:23	21:12	21:07	20:42	20:37	10:45	10:43	9:30	9:28	8:58	8:56	5:49	5:48	אוסטרליה, מלבורן (ק)
16:50	15:55	16:46	16:45	16:13	16:13	10:24	10:20	9:40	9:36	9:07	9:03	7:31	7:26	אוקראינה, אודסה (ח)
16:18	15:22	16:14	16:13	15:40	15:39	9:57	9:54	9:14	9:10	8:42	8:38	7:08	7:03	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:27	15:30	16:23	16:22	15:48	15:48	10:09	10:05	9:26	9:22	8:54	8:50	7:21	7:16	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
16:45	15:47	16:41	16:40	16:05	16:05	10:38	10:34	9:56	9:52	9:24	9:20	7:56	7:50	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:38	15:40	16:34	16:33	15:58	15:58	10:30	10:26	9:49	9:44	9:17	9:13	7:48	7:43	אוקראינה, קייב (ח)
17:31	16:26	17:16	17:15	16:44	16:43	10:49	10:45	10:04	10:00	9:32	9:28	7:53	7:48	איטליה, מילאנו (ח)
18:48	18:03	18:44	18:41	18:22	18:19	10:04	10:01	9:01	8:58	8:32	8:29	5:57	5:54	אקוודור, קיטו (ח)
20:47	19:47	20:33	20:29	20:05	20:01	10:22	10:20	9:09	9:07	8:36	8:34	5:32	5:31	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:57	21:02	21:53	21:48	21:21	21:16	11:06	11:03	9:48	9:46	9:18	9:16	6:00	5:59	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:20	16:29	17:16	17:14	16:47	16:46	10:25	10:22	9:37	9:34	9:05	9:01	7:17	7:12	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:15	16:15	17:03	17:02	16:34	16:32	10:16	10:12	9:28	9:24	8:57	8:53	7:09	7:04	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:15	16:14	17:02	17:01	16:33	16:32	10:16	10:13	9:29	9:25	8:57	8:53	7:10	7:06	ארה"ב, גריס סיטי (ח)
17:48	16:47	17:35	17:34	17:05	17:04	10:54	10:50	10:07	10:03	9:35	9:32	7:50	7:46	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:03	17:09	17:53	17:51	17:27	17:25	10:32	10:29	9:40	9:36	9:07	9:04	7:06	7:02	ארה"ב, הווסטן (ח)
17:26	16:31	17:16	17:14	16:49	16:48	10:07	10:03	9:16	9:12	8:44	8:41	6:47	6:43	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:10	17:17	18:00	17:58	17:35	17:33	10:29	10:25	9:35	9:32	9:02	8:59	6:57	6:54	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:09	16:07	16:55	16:54	16:26	16:24	10:13	10:09	9:26	9:22	8:53	8:49	7:08	7:04	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:07	16:07	16:55	16:54	16:26	16:24	10:11	10:08	9:24	9:20	8:53	8:49	7:06	7:01	ארה"ב, שיקאגו (ח)
19:39	18:53	19:35	19:32	19:11	19:08	10:12	10:10	9:04	9:02	8:36	8:33	5:45	5:42	בוליביה, לה-פס (ח)
17:33	16:19	17:14	17:14	16:37	16:37	11:16	11:12	10:36	10:31	10:03	9:59	8:38	8:32	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:34	16:23	17:17	17:17	16:41	16:41	11:15	11:12	10:34	10:30	10:03	9:58	8:35	8:29	בלגיה, בריסל (ח)
19:27	18:36	19:19	19:15	18:54	18:51	9:43	9:41	8:34	8:31	8:02	8:00	5:09	5:07	ברזיל, ס. פאולו (ק)
19:12	18:21	19:04	19:01	18:40	18:36	9:30	9:27	8:20	8:18	7:49	7:47	4:57	4:55	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ק)
16:50	15:38	16:33	16:32	15:56	15:56	10:34	10:30	9:53	9:49	9:22	9:18	7:55	7:50	בריטניה, לונדון (ח)
16:52	15:35	16:33	16:33	15:53	15:54	10:46	10:42	10:07	10:03	9:36	9:32	8:15	8:09	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:38	15:38	16:34	16:34	15:56	15:56	10:42	10:38	10:03	9:58	9:31	9:26	8:07	8:02	גרמניה, ברלין (ח)
17:08	16:10	17:04	17:03	16:28	16:28	10:57	10:53	10:15	10:10	9:44	9:39	8:13	8:07	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:33	18:45	19:29	19:25	19:04	19:00	9:41	9:39	8:31	8:28	8:01	7:58	5:02	5:01	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:34	17:48	18:30	18:27	18:06	18:04	10:42	10:39	9:46	9:43	9:13	9:10	7:02	6:58	הודו, בומביי (ח)
18:32	17:46	18:28	18:26	18:04	18:02	10:37	10:34	9:40	9:37	9:09	9:05	6:55	6:52	הודו, פונה (ח)
16:34	15:38	16:30	16:29	15:56	15:56	10:12	10:08	9:28	9:24	8:56	8:52	7:22	7:16	הונגריה, בודפשט (ח)
17:13	16:21	17:09	17:08	16:40	16:38	10:25	10:21	9:37	9:33	9:05	9:01	7:19	7:14	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:42	16:51	17:38	17:37	17:10	17:08	10:42	10:39	9:53	9:50	9:21	9:18	7:31	7:26	יוון, אתונה (ח)
16:55	16:00	16:51	16:50	16:18	16:17	10:32	10:29	9:49	9:45	9:16	9:12	7:42	7:36	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:51	6:55	9:09	9:12	9:38	9:41	10:35	10:38	18:07	18:09	18:30	18:33	17:51	18:37
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	5:40	5:41	8:56	8:58	9:29	9:31	10:47	10:49	21:05	21:09	21:38	21:43	20:55	21:47
נפאל, קטמנדו (ח)	6:37	6:40	8:44	8:47	9:14	9:18	10:08	10:11	17:15	17:17	17:40	17:42	16:59	17:46
סינגפור, סינגפור (ח)	6:53	6:56	9:20	9:23	9:53	9:56	10:54	10:57	19:01	19:04	19:23	19:26	18:45	19:30
פולין, ורשא (ח)	7:28	7:34	8:55	8:59	9:26	9:31	10:07	10:11	15:28	15:28	16:05	16:06	15:10	16:10
פרו, לימה (ח)	5:34	5:36	8:13	8:15	8:45	8:48	9:51	9:53	18:28	18:31	18:51	18:54	18:12	18:58
צרפת, ליאון (ח)	8:06	8:11	9:46	9:50	10:17	10:21	11:03	11:06	17:00	17:01	17:32	17:33	16:43	17:47
צרפת, פריז (ח)	8:28	8:33	10:02	10:06	10:33	10:37	11:17	11:20	16:58	16:58	17:32	17:33	16:40	17:49
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:47	8:15	8:18	8:45	8:47	9:46	9:49	17:53	17:56	18:16	18:19	17:38	18:23
קנדה, טורונטו (ח)	7:35	7:40	9:19	9:23	9:51	9:54	10:37	10:41	16:45	16:46	17:15	17:16	16:27	17:30
קנדה, מונטריאול (ח)	7:19	7:24	8:59	9:03	9:31	9:35	10:16	10:20	16:14	16:15	16:46	16:47	15:57	17:02
קפריסין, לרנקה (ח)	6:40	6:45	8:34	8:37	9:07	9:11	9:57	10:01	16:35	16:36	17:02	17:04	16:18	17:08
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	10:03	10:09	11:22	11:27	11:54	11:58	12:32	12:36	17:33	17:33	18:14	18:14	17:15	18:18
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:40	9:47	10:59	11:03	11:29	11:34	12:07	12:11	17:03	17:02	17:45	17:45	16:44	18:04
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:53	8:58	10:29	10:33	11:01	11:05	11:45	11:49	17:34	17:34	18:07	18:07	17:16	18:11
שווייץ, ציריך (ח)	7:56	8:01	9:34	9:38	10:05	10:09	10:49	10:53	16:40	16:41	17:13	17:14	16:23	17:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:27	6:31	8:44	8:47	9:17	9:20	10:15	10:18	17:53	17:55	18:16	18:18	17:37	18:22

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

יש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפרך פלאיב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפלג פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il פקס: 08-8502772 www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00351
09/12/2012

P.P.

שולם

1949

תל אביב